

שבוע פרשת חוקת - באה"ק

(14 - 20 June 2026)

כ"ט סיון - ה' תמוז ה'תשפ"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְגָךְ וְתִירֶשֶׁךְ וְיִצְהָרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבִהְמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבְעָתָ: הַשְׁמִירוֹ לָכֶם כֵּן וַיִּתֶּנָּה לְבַבְכֶּם, וְסִרְתֶּם וְעִבְדֶּתֶם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי' בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאִבְדֶּתֶם מִיָּדָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי' נָתַן לָכֶם: וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרֶתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בֶּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי' לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֶת לָהֶם, כִּימֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יי' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אוֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי', וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי' אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקֶּבֶל עַל־מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּה בְּמִוֹד: מַצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדוֹשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי' אֱלֹהֵינוּ וְאַל־תִּנְיֵנוּ, שִׁיכְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

בְּרוּךְ אַתָּה יי' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

בְּרוּךְ אַתָּה יי' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי', נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי' אֱלֹהֵינוּ, יי' אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יי' אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בֶּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשִׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרֶתֶם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׁמִיעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי' אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת הַבְּטָחִים בְּיַד כְּהֹר־צִיּוֹן לֹא יִמוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: כִּירוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב לָהּ וְיִי סָבִיב לַעֲמֹ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי לֹא יָנוּחַ שְׁבֹט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ יָדִיהֶם: ד הִיטִיבָה יִי לַטּוֹבִים וּלְיֹשְׁרִים בְּלִבּוֹתָם: ה הַהִמָּטִים עָקְלָקְלוֹתָם וּלְיִלְכָם יִי אֶת־פְּעָלֵי הָאֵן שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

קכו

א שִׁיר הַמַּעֲלֹת בְּשׁוּב יִי אֶת־שִׁיבַת צִיּוֹן הָיִינוּ בְּחֻלָּמִים: ב אֲזָז יִמְלֹא שְׁחוֹק פִּינוּ וְלִשְׁוִנָנוּ רִנָּה אֲזָז יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְדִּיל יִי לַעֲשׂוֹת עִם־אֱלֹהִים: ג הַגְדִּיל יִי לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ הָיִינוּ שְׂמֵחִים: ד שׁוּבָה יִי אֶת־שְׁבִיתָנוּ כַּאֲפִיקִים בְּנִגְבִּ: ה הַזֹּרְעִים בְּרִמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ: ו הַלֹּזֵךְ יִלְךְ | וּבִכָּה נִשְׂא מִשְׁדֵּ־הַזֶּרַע בֹּא־יִכּוּא בְּרִנָּה נִשְׂא אֱלֻמָּתָיו:

נקודות משיחות קודש - מזמור קכה מתוך "תהילות מנחם"

א-ב - שִׁיר הַמַּעֲלֹת הַבְּטָחִים בַּהוֹי' כְּהֹר צִיּוֹן לֹא יִמוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב.

ירושלים הרים סביב לה והוֹי' סביב לַעֲמֹ מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם

ה. ובפרטיות יותר, ענין הנ"ל קשור לעבודה של לימוד התורה: "ירושלים" קשורה ל"דבר הוֹי' מירושלים"¹⁸, להר המורי' שממנו יוצא הוראה¹⁹ - תורה לכל ישראל. "הרים סביב לה" - לימוד התורה צריך להיות מסובב בתנועה של יראה וביטול.

ולא זו בלבד שההקדמה וההכנה ללימוד התורה צריך להיות באופן של יראת שמים, לדעת שזוהי תורת ה'²⁰, כתוכן ברכת התורה "אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו... . נותן התורה". אלא עוד זאת, גם בעת הלימוד עצמו, כאשר מונח בשכל התורה ומתייגע בשכלו להבין את שכל התורה, הנה גם אז הוא חדור ביראה וביטול²¹.

ועל ידי זה לימודו הוא גם כן באופן המתאים, כמאמר רז"ל²² "והוֹי' עמו"²³ - שהלכה כמותו בכל מקום", כי כאשר הלימוד הוא באופן של "יראה מאד לנפשו אולי לא יכוון ח"ו לאמיתתו של הדבר... . מוציא כוחות חזקים יותר, שנותן נפשו ביותר על עצם הטעמים והסברות כו', ועל ידי זה מכוון לאמיתת של דבר כו'²⁴.

וכמבואר בחסידות²⁵ שענין זה נעשה על ידי עבודת התפלה כדבעי, שמכניסה רגש של יראת שמים בהתחלת עבודת היום, וממנה נמשך לכל היום כולו, גם לזמן הלימוד.

המשך בעמוד 212

(18) ישע' ב, ג.

(19) תענית טז, א. ירושלמי ברכות פ"ד סה"ה.

(20) ר"ן נדרים פא, א. ב"ח או"ח ס' מ"ז.

(21) המשך תרס"ו ע' תו. ע' תכ ואילך.

(22) סנהדרין צג, ב.

(23) שמואל-א טז, יח.

(24) תרס"ו שם.

(25) ראה קונטרס עץ החיים בתחילתו.

מפתח

אגרות קודש

עמודים: 265, 222, 79
277, 275

לקוטי שיחות

חוקת, כך, ל, א / 74

התוועדות

י"ד שבט תשכ"ו / 31
א' ו' תמוז ה'תנש"א / 63

מאמר

ד"ה ואתה תצווה את בני
ישראל ה'תשמ"א / 6
ד"ה אז ישיר ישראל / 24

הוספות

לימוד יומי על פי תקנת רבותינו נשיאנו

חומש	תניא	היום יום	רמב"ם שלושה פרקים	רמב"ם פרק אחד	רמב"ם ספר המצוות
ראשון / 81	ראשון / 104	ראשון / 115	ראשון / 122	ראשון / 174	ראשון / 200
שני / 84	שני / 105	שני / 115	שני / 131	שני / 177	שני / 200
שלישי / 85	שלישי / 106	שלישי / 116	שלישי / 138	שלישי / 181	שלישי / 200
רביעי / 89	רביעי / 108	רביעי / 116	רביעי / 145	רביעי / 185	רביעי / 200
חמישי / 91	חמישי / 109	חמישי / 116	חמישי / 152	חמישי / 189	חמישי / 201
שישי / 95	שישי / 111	שישי / 116	שישי / 160	שישי / 192	שישי / 201
שבת קודש / 99	שבת קודש / 112	שבת קודש / 117	שבת קודש / 166	שבת קודש / 197	שבת קודש / 201

לימוד מחולק לפי ימים

משנה	גמרא	שולחן ערוך הרב
ראשון / 204	ראשון / 214	ראשון / 245
שני / 205	שני / 218	שני / 246
שלישי / 206	שלישי / 222	שלישי / 246
רביעי / 207	רביעי / 226	רביעי / 247
חמישי / 208	חמישי / 230	חמישי / 247
שישי / 209	שישי / 234	שישי / 247
שבת קודש / 210	שבת קודש / 238	שבת קודש / 248

שונות

ילקוט לוי יצחק על התורה / 77
נקודות בעניני גאולה ומשיח / 80
הלכה יומית לעיון ברמב"ם / 118
פרק בנביאים וכתובים / 202
עין יעקב - מסכת שבת / 213
נקודה מעובדת משיחת קודש / 266
חומש לקריאה בציבור / 267
ביאורים לפרקי אבות / 276
לוח זמנים / 278

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

אדמו"ר הזקן	אדמו"ר המהר"ש
שולחן ערוך עם הערות וציורים 243 /	תורת שמואל תרל"ג / 259
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' 245 /	אדמו"ר הרש"ב
לקוטי תורה / 248	ספר המאמרים - המשך תער"ב 259 /
אדמו"ר האמצעי	אדמו"ר הרי"צ
תורת חיים / 256	ספר המאמרים תרכ"ט / 261
אדמו"ר ה'צמח צדק'	לקוטי דיבורים / 261
דרך מצוותיך / 257	רשימות - אבות החסידות / 263
	אגרות קודש / 265

ב"ה, ראש חודש שבט, ה'תשי"א.

ברוקלין, נ.י.

אל אנ"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים או השייכים
אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ,

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי - בו ביום) על מנת
לקראותו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של
אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו
שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד
בה כל ימי חייו.

במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי
הכנסיות ובבהמ"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או
פתגם מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות
אהבת כל ישראל שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד
אמירת תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות
המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות
השנה. - אם באפשרי לעשות כל הנ"ל מותר התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום
כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי
שלום, גם במקום כנוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו
חרדי - ולבאר להם איך שחבה תיריה נודעת להם תמיד
מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע
מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף
ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה
בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

* * *

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו
בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היאָרצייט ובפרט ביום
הש"ק שלאחריו.

* * *

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורגנו שוכני עפר,
ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא,
בתוכם ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחה מענדל שניאורסאהן

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום
העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היאָרצייט של כ"ק מו"ח
אדמו"ר הכ"מ, הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היאָרצייט ישתדלו לעלות לתורה.
אם אין מספר העלויות מספיק - יקראו בתורה בחדרים
שונים, אבל לא להוסיף על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטר יהי' הגדול שבחבורה - בריצוי רוב
המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היאָרצייט,
ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי
- מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אנ"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל -
נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבוקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד
(יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז
דמקואות. אח"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו'
ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום
ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד)
בע"פ. ואם אין מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן
אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת
מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים
השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעד
עצמו ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו, וכן קודם תפלת
מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד
פ"נ (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות,
או עכ"פ לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר
עצמו, בעת קריאת הפ"נ, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"נ
אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח

חמשה נרות .. (יסיים): ראה קונטרס ב' ניסן
ה'תש"ח, וה'תש"ט.

בלחש .. בתניא: כך נהג כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ.

יקראו .. אבל לא להוסיף: הוראת כ"ק מו"ח
אדמו"ר הכ"מ בשם אביו. ועיין שו"ת צ"צ
חאו"ח סל"ה.

של שעה: ר"ת ה'קיצו ו'רגנו שוכני ע'פר.

הנני בזה: ראה ג"כ מכ' כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ ע"ד היאָרצייט הראשון של אביו כ"ק
אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע (חכמי ישראל בעש"ט
ע' לג [ולאח"ז באג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"א
ע' קלח]).

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

30 שהתורה מאריכה בלשונה **אֵלָא** היא **גַּם בְּהִתְכַּן**, הוספת המילה 'אתה'
31 מדגישה את חשיבותו של משה רבינו **דְּלִשׁוֹן 'וְאַתָּה תִּצְוֶה' מְשַׁמֵּעַ**
32 **שְׁמִשָּׁה הוּא הַמְצִיגָה, וְצִרְיָה לְהִבִּין, הָרִי מִשָּׁה הוּא רַק**
33 **הַשְּׁלִיחַ לְמִסֵּר לְיִשְׂרָאֵל אֶת צְוִי הַקֶּבֶ"ה** ואיננו המצגה בעצמו,
34 **וְלָמָּה נֶאֱמַר וְאַתָּה תִּצְוֶה. גַּם**
35 **צִרְיָה לְהִבִּין** דיוק נוסף בלשון
36 הכתוב **מָה שֶׁנֶּאֱמַר וְיִקְחוּ**
37 **אֱלִיד, שְׁמִשְׁמַעוֹת מִלִּים אֵלֶּה הֵיא**
38 **שִׁיבִיאוּ הַשְּׁמִן לְמִשָּׁה³**
39 **(אֱלִיד), דְּלִקְאוֹרָה, בִּינִין**
40 **שֶׁהֶעֱלָאת (=הדלקת) הַנְּרוֹת**
41 **הֵיתָה עַל יְדֵי אֶהְרֹן וְלֹא עַל יְדֵי**
42 **מִשָּׁה, לָמָּה הֶעֱרַף לְהִבִּיא אֶת**
43 **הַשְּׁמִן לְמִשָּׁה. גַּם צִרְיָה**
44 **לְהִבִּין מָה שֶׁנֶּאֱמַר 'שְׁמִן גּו'**
45 **כְּתִית לְמִאֹר לְהַעֲלוֹת גֵּר**
46 **מִשְׁתַּמֵּשֶׁת בְּמִלָּה "מִאֹר" וְלֹא בְּמִלָּה**
47 **'לְהִאִיר' דְּלִקְאוֹרָה הִנֵּה לִיָּה**
48 **לְמִימֵר (=היה לו לומר) 'שְׁמִן**
49 **גּו' לְהִאִיר' שְׁהִי תְּכַלִּיתָה שֶׁל**
50 **הַדְּלִקַּת הַשְּׁמִן בְּמִנְרָה הִיא 'לְהִאִיר'.**
51 **גַּם צִרְיָה לְהִבִּין, דְּכִפְסוּק**
52 **שְׁלֹאֲחֵרִי זֶה⁴ נֶאֱמַר אֹדוֹת מִשָּׁךְ**
53 **זִמֵּן דְּלִיקַת הַנְּרוֹת 'מַעֲרֵב עַד**
54 **בִּקְרָ' ואכן מִשָּׁךְ זִמֵּן דְּלִיקַתָּם בְּבִית**
55 **הַמִּקְדָּשׁ בְּכָל יוֹם אֵינֵנוּ בְּמִשָּׁךְ הַיָּמָמָה**
56 **כּוֹלָה אֵלָּא מַעֲרֵב עַד בּוֹקֵר וְאֵילּוּ**
57 **כָּאֵן נֶאֱמַר 'לְהַעֲלוֹת גֵּר**
58 **תְּמִיד'.**

1 במאמר זה מדובר אודות מהות תפקידו של משה רבינו בדורו וכמו כן של
2 נשיאי ישראל שבכל דור ודור שהם 'משה רבינו' שבכל דור ודור. מדובר
3 אודות עבודתם של בני ישראל הבאה מכוחם של הנשיאים בתקופות השונות
4 ובעיקר בחשכת הגלות. במאמר זה מדובר אודות חידוש נפלא הקשור דווקא
5 בעבודה הנדרשת מאיתנו בדורנו כעת.
6 מאמר זה מיוסד על מאמר דיבור
7 המתחיל "וקבל היהודים" שנאמר על
8 ידי כ"ק אדמו"ר הרי"צ ב'פורים קטן'
9 בשנת ה'תרפ"ז, בזמן המשטר
10 הקומוניסטי בברית המועצות, תקופה
11 קצרה לפני מאסרו הידוע.
12 אודות הדלקת המנורה בבית המקדש
13 אומר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו
14 **וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
15 **וְיִקְחוּ אֱלִיד שְׁמִן זֵית זָךְ**
16 **כְּתִית לְמִאֹר לְהַעֲלוֹת גֵּר**
17 **תְּמִיד¹, וַיְדוּעִים הַדִּיּוּקִים**
18 **בְּלִשׁוֹנוֹ שֶׁל פֶּסוּק זֶה² הִדִּיק**
19 **הָרָשׁוֹן הוּא דְּבָכָל הַצְּוִיִּים**
20 **שֶׁבְּתוֹרָה נֶאֱמַר 'צו' אֶת בְּנֵי**
21 **יִשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהּ 'דְּבַר אֵל**
22 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' אִמּוֹר לָהֶם' כְּלוֹמֵר בְּדֶרֶךְ**
23 **כָּלל בְּפִנִּיָּה שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵל**
24 **מִשָּׁה רְבִּינוּ לֹא מוֹפִיעָה הַמִּלָּה 'אתה',**
25 **וְאֵילּוּ כָּאֵן נֶאֱמַר 'וְאַתָּה תִּצְוֶה**
26 **אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'. וְלַהּוֹסִיף,**
27 **דְּהִידִיק בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאַתָּה**
28 **תִּצְוֶה' הוּא לֹא רַק בְּהַלְשׁוֹן**
29 **כְּלוֹמֵר הַשְּׁאֵלָה אֵינֶנָּה רַק מִכֵּךְ**

בס"ד. שבת פרשת תצוה, יו"ד אדר-ראשון ה'תשמ"א*

1 **וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֱלִיד שְׁמִן**
2 **זֵית זָךְ כְּתִית לְמִאֹר לְהַעֲלוֹת גֵּר תְּמִיד¹,**
3 **וַיְדוּעִים הַדִּיּוּקִים בָּהּ² דְּבָכָל הַצְּוִיִּים שֶׁבְּתוֹרָה**
4 **נֶאֱמַר צו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, וְכָאֵן**
5 **נֶאֱמַר וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְלַהּוֹסִיף,**
6 **דְּהִידִיק מָה שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה תִּצְוֶה הוּא לֹא רַק**
7 **בְּהַלְשׁוֹן אֵלָּא גַּם בְּהִתְכַּן, דְּלִשׁוֹן וְאַתָּה תִּצְוֶה**
8 **מְשַׁמֵּעַ שְׁמִשָּׁה הוּא הַמְצִיגָה, וְצִרְיָה לְהִבִּין, הָרִי**
9 **מִשָּׁה הוּא הַשְּׁלִיחַ לְמִסֵּר לְיִשְׂרָאֵל אֶת צְוִי**
10 **הַקֶּבֶ"ה, וְלָמָּה נֶאֱמַר וְאַתָּה תִּצְוֶה. גַּם צִרְיָה**
11 **לְהִבִּין מָה שֶׁנֶּאֱמַר וְיִקְחוּ אֱלִיד, שִׁיבִיאוּ הַשְּׁמִן**
12 **לְמִשָּׁה³ (אֱלִיד), דְּלִקְאוֹרָה, בִּינִין שֶׁהֶעֱלָאת הַנְּרוֹת**
13 **הֵיתָה עַל יְדֵי אֶהְרֹן, לָמָּה הֶעֱרַף לְהִבִּיא אֶת**
14 **הַשְּׁמִן לְמִשָּׁה. גַּם צִרְיָה לְהִבִּין מָה שֶׁנֶּאֱמַר שְׁמִן**
15 **גּו' כְּתִית לְמִאֹר, דְּלִקְאוֹרָה הִנֵּה לִיָּה לְמִימֵר**
16 **שְׁמִן גּו' לְהִאִיר. גַּם צִרְיָה לְהִבִּין, דְּכִפְסוּק**
17 **שְׁלֹאֲחֵרִי זֶה⁴ נֶאֱמַר מַעֲרֵב עַד בִּקְרָ וְכָאֵן נֶאֱמַר**
18 **לְהַעֲלוֹת גֵּר תְּמִיד.**

(*) יצא לאור בקונטרס* פורים-קטן - תשנ"ב*, "לקראת יום ג' שהוכפל בו כי טוב, פורים קטן . . יום א' פ' כי תשא, ה'תשנ"ב".

(1) ריש פרשתנו (תצוה). (2) אוה"ת פרשתנו (תצוה) ע' א'תקמא. ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז ס"ג (סה"מ תרפ"ז ע' קיג. ה'תשי"א ע' 182). (3) רמב"ן עה"פ. (4) פרשתנו כז, כא.

(*) קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאור"א מאנשים נשים וסף.

(**) על הדו"ח אודות הדפסת והפצת המאמר ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויהי שיפעל הפעולה הרצויה והזמ"ג וברי מזלי' כו'. אזכיר עה"צ".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) וּמִבָּאֵר כְּבוֹד קְדוֹשֶׁת מִזְרֵי וְחֲמִי אֲדָמוֹ"ר (בְּמֶאֱמָרוֹ
 - 2 הַיְדוּעַ דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְקִבֵּל הַיְהוּדִים" ⁵ שֶׁנֶּאֱמָר בְּפִרְיִם
 - 3 קֶטֶן תִּרְפ"ז⁶), דְּמִשְׁמַעוֹתָה הַפְּנִימִית שֶׁל הַמִּילָה 'צוּרִי' (תִּצְוֶה)
 - 4 הוּא יִצִּירַת 'צוּתָא' וְחִבּוּר⁷ בֵּין הַמִּצְוָה לְבֵין הַמִּצְוָה, כְּלוּמֵר בֵּין יִשְׂרָאֵל
 - 5 לְקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְזֶהוּ הַחֶסֶד מְדוּעַ
 - 6 הַפֶּסֶק מְדַגֵּשׁ אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
 - 7 רַבִּינוּ בְּאוֹמְרוֹ 'וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת
 - 8 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', כִּיּוּן שֶׁמֹּשֶׁה הוּא
 - 9 זֶה שִׁירָצַר אֶת הַצּוּתָא, הוּא זֶה
 - 10 שֶׁמֶקֶשׁ וּמַחְבֵּר אֶת בְּנֵי
 - 11 יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוּף⁸.
 - 12 וְעַל יְדֵי שֶׁמֹּשֶׁה מִשְׁפִּיעַ
 - 13 לְיִשְׂרָאֵל (כְּלוּמֵר שֶׁמֶקֶשׁ אוֹתָם
 - 14 עִם אוֹר אֵין סוּף), עַל יְדֵי זֶה
 - 15 נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסְפָה בְּדִרְגָּתוֹ
 - 16 שֶׁל מֹשֶׁה. [הַסִּכָּה לְכַך שְׁלֹמֹת
 - 17 שְׁרָגְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ הִיא לְמַעַל
 - 18 מֵהָעַם, שֶׁלֹּכַן הוּא זֶה שֶׁבִּכְחוֹת הַשְּׁפִיעַ
 - 19 לָהֶם, אֶךְ דּוּקָא עַל יָדָם נַעֲשִׂית בּוֹ
 - 20 רוֹמֵמוֹת יִתִּירָה, הִרִי זֶה נֶעוֹץ בְּקֶשֶׁר
 - 21 הַנִּשְׁמָתִי שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.
 - 22 דְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל הֵם הַגִּמַּת
 - 23 רֹאשׁ וְרִגְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר⁹ עַל
 - 24 יְדֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ 'שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף
 - 25 רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבּוֹ',
 - 26 דְּכָל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת
 - 27 הַרְגָּלִים דְּמֹשֶׁה, וּמֹשֶׁה הוּא
 - 28 הָרֹאשׁ שְׁלֵהֶם. וְכְמוֹ שֶׁבִּגְנוּף
 - 29 אֲדָם עִם הִיּוֹת שֶׁהָרֹאשׁ הוּא מַעַל
 - 30 הַרְגָּלִיִּים וְהוּא זֶה שֶׁמִּנְהִיגֵם אֶךְ בִּיחָד עִם
 - 31 זֶה הַרְגָּלִים מוֹלִיכִים אֶת הָרֹאשׁ
 - 32 לְמִקּוֹם שֶׁהָרֹאשׁ מִצַּד עֲצָמוֹ
 - 33 אֵינִי יָכוֹל לְהַגִּיעַ לָשֵׁם, כְּמוֹ
 - 34 כֵּן הוּא בְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל
 - 35 יְדֵי יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הַרְגָּלִים
 - 36 דְּמֹשֶׁה) דּוּקָא עַל יָדָם מִתְּנַסֵּף
 - 37 עָלָיו בְּמֹשֶׁה. מְהוּתָה שֶׁל עֲלִיהָ זֶה
- (ב) וּמִבָּאֵר כְּבוֹד קְדוֹשֶׁת מִזְרֵי וְחֲמִי אֲדָמוֹ"ר (בְּמֶאֱמָרוֹ) (בְּמֶאֱמָרוֹ הַיְדוּעַ דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְקִבֵּל הַיְהוּדִים" ⁵ שֶׁנֶּאֱמָר בְּפִרְיִם קֶטֶן תִּרְפ"ז⁶), דְּמִשְׁמַעוֹתָה הַפְּנִימִית שֶׁל הַמִּילָה 'צוּרִי' (תִּצְוֶה) הוּא יִצִּירַת 'צוּתָא' וְחִבּוּר⁷ בֵּין הַמִּצְוָה לְבֵין הַמִּצְוָה, כְּלוּמֵר בֵּין יִשְׂרָאֵל לְקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְזֶהוּ הַחֶסֶד מְדוּעַ הַפֶּסֶק מְדַגֵּשׁ אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ בְּאוֹמְרוֹ 'וְאַתָּה תִּצְוֶה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', כִּיּוּן שֶׁמֹּשֶׁה הוּא זֶה שִׁירָצַר אֶת הַצּוּתָא, הוּא זֶה שֶׁמֶקֶשׁ וּמַחְבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוּף⁸. וְעַל יְדֵי שֶׁמֹּשֶׁה מִשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל (כְּלוּמֵר שֶׁמֶקֶשׁ אוֹתָם עִם אוֹר אֵין סוּף), עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסְפָה בְּדִרְגָּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה. [הַסִּכָּה לְכַך שְׁלֹמֹת שְׁרָגְתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ הִיא לְמַעַל מֵהָעַם, שֶׁלֹּכַן הוּא זֶה שֶׁבִּכְחוֹת הַשְּׁפִיעַ לָהֶם, אֶךְ דּוּקָא עַל יָדָם נַעֲשִׂית בּוֹ רוֹמֵמוֹת יִתִּירָה, הִרִי זֶה נֶעוֹץ בְּקֶשֶׁר הַנִּשְׁמָתִי שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. דְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל הֵם הַגִּמַּת רֹאשׁ וְרִגְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר⁹ עַל יְדֵי מֹשֶׁה רַבִּינוּ 'שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנִי בְּקִרְבּוֹ', דְּכָל יִשְׂרָאֵל הֵם בְּחִינַת הַרְגָּלִים דְּמֹשֶׁה, וּמֹשֶׁה הוּא הָרֹאשׁ שְׁלֵהֶם. וְכְמוֹ שֶׁבִּגְנוּף אֲדָם עִם הִיּוֹת שֶׁהָרֹאשׁ הוּא מַעַל הַרְגָּלִיִּים וְהוּא זֶה שֶׁמִּנְהִיגֵם אֶךְ בִּיחָד עִם זֶה הַרְגָּלִים מוֹלִיכִים אֶת הָרֹאשׁ לְמִקּוֹם שֶׁהָרֹאשׁ מִצַּד עֲצָמוֹ אֵינִי יָכוֹל לְהַגִּיעַ לָשֵׁם, כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הַרְגָּלִים דְּמֹשֶׁה) דּוּקָא עַל יָדָם מִתְּנַסֵּף עָלָיו בְּמֹשֶׁה. מְהוּתָה שֶׁל עֲלִיהָ זֶה
- (ג) וּלְבָאֵר זֶה, מְקַדִּים בְּהֶמְאָמְרָ¹¹ שֶׁמֹּשֶׁה רַבִּינוּ נִקְרָא רַעֲיָא מְהִימָנָא, דְּשִׁנִּי פְּרוּשִׁים בְּזָה. פִּירוּשׁ אֶחָד הוּא 'רועה נאמן'. רועה נאמן פירושו שאינו נאמן רק לבעלי הצאן אלא הוא נאמן לצאן עצמם בכך שהוא מוסר את נפשו אפילו עבור כבשה אחת ואינו מוכן להחליפה באחרת. כמו כן משה רבינו שהוא רועה נאמן של ישראל. והפירוש השני הוא 'רועה אמונה' שמשמעותו היא, כשם שתפקידו של רועה צאן הוא להאכילם במרעה טוב ומזין, כך ישנו צורך להאכיל את נשמות ישראל במרעה של 'אמונה' וזו עבודתו של משה רבינו שהוא זן ומְפָרְסֵם (מ=לכל) אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֵנֵן הָאֱמוּנָה. הַטַּעַם לַכֵּך שִׁישְׁנו צוּרֶך בְּפַעּוּלְחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רַבִּינוּ בְּלֶהֱאֵכִיל אֶת נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל ב'אמונה', בּוֹ בּוֹזֵמִן שֶׁלִּכְאוּרָה הָאֱמוּנָה כְּכֹר קִיּוּמָת בָּהֶם שֶׁהִיא הֵם קְבוּלָה

(5) השייכות דהביאור בואתה תצוה גו' לוקבל היהודים גו' – ראה לקמן ס"ט ואילך. (6) נדפס ב"התמים" חוברת ז לה, ג (שלו, ג) ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. ה'תשי"א ע' 180 ואילך. – ראה שם ס"ד. (7) כ"ה גם בתו"א פרשתנו פב, א (ע"פ ואתה תצוה). ובכ"מ. וראה בהנסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' עב הערה 55. (8) כ"ה בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנו). ובכ"מ. ובד"ה זה תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רסט"ו) "תקשר את בני ישראל" ואינו מוסיף "עם אוא"ס". ויש לומר, דבהמאמר מפרש שמשה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן סי"א. (9) בהעלותך יא, כא. (10) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה. (11) סעיף ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בירושה מאבותינו אברהם יצחק ויעקב, הסיבה לכך היא דְהֶאֱמוּנָה
 2 שִׁישְׁנָה בִּישְׂרָאֵל מִצַּד עֲצָמָם, שִׁישְׂרָאֵל הֵם מֵאֲמִינִים בְּנֵי
 3 מֵאֲמִינִים¹², ללא פעולתו של משה רבינו אֶפְשָׁר שֶׁתְּהִיָּה בְּבַחֲיִנַת
 4 מִקִּיף, וְזֶה שְׁמִשָּׁה רוֹעָה וּמִפְרָגֵס (=מכלכל) אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעֵנָן
 5 הָאֱמוּנָה, משמעות הדבר הוא
 6 שֶׁהָאֱמוּנָה תְּהִיָּה בְּפִנְיָמִיּוּת. 1 שִׁישְׁנָה בִּישְׂרָאֵל מִצַּד עֲצָמָם, שִׁישְׂרָאֵל הֵם
 7 הסברת המושגים 'מקיף' ו'פנימי':
 8 הקשר בין שני דברים יכול להיות
 9 באופן 'פנימי' ובאופן 'מקיף'. כאשר
 10 האדם בא במגע עם דבר שביכולתו
 11 להפנימו, להכילו בתוכו ולהתאחד
 12 עימו אזי קשר זה הינו 'פנימי'. מה
 13 שאין כן כאשר הדבר נשאר מחוץ
 14 ליכולת האדם להכילו ואינו מתאחד
 15 עימו, הוא נשאר מחוצה לו. קשר זה
 16 הינו בבחינת 'מקיף'. קשר 'פנימי' בא
 17 לידי ביטוי בכך שמציאות האדם
 18 משתנה בהתאם לדבר עימו הוא נקשר
 19 ומתאחד. מה שאין כן כאשר הקשר
 20 הוא באופן 'מקיף' מציאותו של האדם
 21 נשארת כמקודם. דוגמה לדבר: אדם
 22 השומע רעיון רוחני הקשור בסבא
 23 שכלית עמוקה, כאשר מדובר בסבא
 24 אשר ביכולת האדם להכילה בשכלו,
 25 להבינה ולהסבירה לעצמו היטב, אזי
 26 שכל האדם מתאחד עימה ועל ידי כך
 27 מתעורר נעשה קרוב יותר לרוחניות. אך
 28 כאשר אין האדם מסוגל להכיל רעיון
 29 זה בשכלו, הרי למרות שהוא חש
 30 שמדובר בדבר עמוק והוא בהתפעלות
 31 מכך, מכל מקום הרעיון נשאר מחוץ
 32 לשכלו כך שהאדם נשאר מנושם
 33 כמקודם. כמו כן כאשר מדובר אודות
 34 האמונה של יהודי בקדוש ברוך הוא.
 35 למרות שהאמונה קיימת באדם אך יתכן שאינה מתאחדת עם מציאותו
 36 הגלויה, שכלו ורגשותיו. שכלו ורגשותיו אינם משתנים בעקבות אמונתו בה'
 37 אחד, אמונה זו לא מתקבלת אצלם. אופן זה של אמונה הוא בבחינת 'מקיף'.
 38 תפקידו של משה רבינו הוא לגרום לכך שהאמונה תאיר בנשמות ישראל
 39 באופן פנימי, שהאמונה תתאחד עם מציאותו הגלויה של יהודי ותחדור
 40 ותתקבל בשכלו וברגשותיו ובכל פעולותיו עד כדי כך שהם יהיו מתאימים
 41 לאמונתו בה' אחד. וְזֶהוּ מָה שֶׁכָּתוּב בְּדִהֲרִי¹³ "הִיא אֱמוּנָה
- דְּלַעֲלֵא יִתְּנִין וְיִתְּפָרְגֵס מִגִּיהַ עַל יָדָךְ" (=אותה אמונה עליונה
 תהיה ניונת ומכולכלת על ידך, כלומר על ידי משה), דְּזֶה שְׁמִשָּׁה
 זֶן וּמִפְרָגֵס אֶת הָאֱמוּנָה, משמעות הדבר הוא שְׁמִשְׁוֹיָךְ ומגלה
 אותה בפנימיות. וּמִמְשִׁיךְ בְּהַמְאָמֵר של כ"ק אדמו"ר הרי"צ,
 דְּזֶה שְׁמִשָּׁה הוּא רְעִיָא
 מְהִימָנָא, הַפְּוֹנָה בְּזֶה הִיא
 לא רק כלפי משה רבינו בדורו אלא
 גַּם לְאִתְּפִשְׁוֹתָא דְּמִשָּׁה
 שְׁבָכֵל דִּיר¹⁴ (=להתפשטות של
 משה שבכל דור) אשר בכל דור ודור
 ישנם צדיקים שבהם מתפשטת ומאירה
 נשמתו של משה רבינו והם גם כן
 בבחינת 'רעיא מהימנא', דְּרֵאשִׁי
 אֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל שְׁבָכֵל דִּיר הֵם
 מְחֻזְקִים אֶת הָאֱמוּנָה
 דִּישְׂרָאֵל (שְׁבִדוֹרִים),
 שֶׁהָאֱמוּנָה שְׁלֵהֶם תְּהִיָּה
 בְּפִנְיָמִיּוּת. וְכִמוּ מְרִדְכִי¹⁵,
 שֶׁהִיא הָאִתְּפִשְׁוֹתָא דְּמִשָּׁה
 שְׁבִדוֹרִי, כְּמֵאֲמֵר רַבּוֹתֵינוּ
 ז"ל¹⁶ שְׁמְרִדְכִי בְּדוֹרוֹ כְּמִשָּׁה
 בְּדוֹרוֹ, עבודתו של מרדכי היתה
 בכך שְׁגַם בְּזִמְן גְּזֵרַת הַמֶּן,
 שְׁלֵמוֹד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם
 הַמְּצֻוֹת אֲזִי הָיָה קָשׁוּר עִם
 מְסִירוֹת נֶפֶשׁ, הַקְהִיל קְהִלוֹת
 בְּרַבִּים לְחֻזַּק אֶת אֱמוּנָתָם שֶׁל
 יִשְׂרָאֵל בְּהוֹי' וְלַעֲמֹד חֻזַּק
 בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוֹם
 הַמְּצֻוֹת. וְכַהֲמִשְׁךְ הַמֵּאֲמֵר וְקָבֵל
 הַיְּהוּדִים, לְאַחֲרֵי שְׁמִבְאָר
 בְּאַרְכָּה שְׁמִשָּׁה וְאִתְּפִשְׁוֹתָא
 דִּילִיָּה שְׁבָכֵל דְּרֵא
 (=וההתפשטות שלו שבכל דור)
 מְחֻזְקִים אֶת הָאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל, מִבְּאָר¹⁷ הַדִּיוֹק בְּלִשׁוֹן
 הַכְּתוּב "שְׁמֵן גֹּ' כְּתִית לְמֵאֹר" (כאמור בסעיף א' הדיוק הוא
 בכך שהתורה אומרת שהצורך בשמן הוא 'לְמֵאֹר' ולא 'לְהָאִיר'),
 המשמעות הפנימית של זה היא: המילה 'כתי' רומזת על המצב בו נמצאים
 בני ישראל בגלות, והמילה 'למאור' רומזת על ההתגלות לה הם זוכים דווקא
 בעקבות כך. שְׁבִזְמֵן הַגְּלוּת, שְׁאֹ פֶל אֶחָד וְאַחַת הוּא נִשְׁכָּר
 וְנִדְכָּא, שזו משמעות המילה 'כתי' במובן של 'שביחה', הרי דווקא

(12) שבת צז, א. (13) ח"ג רכה, ב (14) תקו"ז חס"ט (קיב, א. קיד, א.). (15) ראה בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ג וסט"ו. (16) אסת"ר פ"ו, ב. (17) בד"ה הנ"ל תרפ"ז סט"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על ידי זה מגיעים להתגלות של המדרגה הנקראת בשם 'מאור'
- 2 (שהוא העצם) שמעלתה היא בכך שֶׁהיא למעלה ממהות של 'אור', היא
- 3 המקור אשר מִמֶּנּוּ נִמְצָא הָאור. הסברת הדברים: במילה 'מאור' מכונה
- 4 המקור של ה'אור'. לדוגמה, השמש עצמה לעומת האור היוצא ממנה נקראת
- 5 בשם 'מאור' היות והיא המקור של
- 6 האור. אחד ההבדלים בין המאור לאור
- 7 הוא בכך שהמאור הינו הדבר עצמו
- 8 לעומת האור שאינו אלא מציאות
- 9 חוצצה הימנו, בדוגמת השמש עצמה
- 10 לעומת האור שלה שהוא חוצצה הימנה.
- 11 לכן המושגים 'מאור' ו'אור' קשורים
- 12 במושגים 'עצם' ו'גילויים', 'עצם'
- 13 פירושו הדבר בעצמו, לעומת זאת
- 14 ה'גילויים' הם בדוגמת אור השמש
- 15 שאינו אלא מה שמתגלה ממנה אך
- 16 איננו השמש עצמה. דברים אלה הם
- 17 בבחינת משל כלפי התגלותה של
- 18 הנשמה האלקית. כאשר מדובר אודות
- 19 הנשמה האלקית, ישנה מצד אחד
- 20 דרגתה הגלויה בגוף האדם, דרגה זו
- 21 קשורה בכוחותיו הגלויים של האדם,
- 22 שכלו ומידותיו. דרגה זו היא בבחינת
- 23 רובד ה'גילויים' שלה. לעומת זאת
- 24 ישנה 'עצם הנשמה', כלומר הנשמה
- 25 כמו שהיא בעצמה, אשר להיותה חלק
- 26 אלוהי ממעל ממש הרי איננה שייכת
- 27 ואיננה נתפסת כלל בגוף המוגבל
- 28 ובכוחותיו הגלויים של האדם. כאמור,
- 29 דווקא על ידי המצב של 'בחי' וזוכים
- 30 להתגלות ה'מאור', 'עצם הנשמה'.
- 31 וְצִרְיָה לְהַבִּין את הַשִּׁיכוּת בין
- 32 העניינים השונים המבוארים במאמר
- 33 של כ"ק אדמו"ר הרי"צ. השייכות
- 34 דִּהְפָּרוּשׁ בְּכַתִּית לְמַאֲוֵר לְהַמְבָּאֵר (בְּהַמְאָמֵר) לִפְנֵי זֶה
- 35 שְׁמֻשָּׁה [וְאַתְפְּשׁוּתָא דִּילִיָּה שְׂבָכָל דְּרָא] זֵן וּמִפְרִנֵּס אֶת
- 36 הָאֱמוּנָה שְׁתִּיהָ בְּפִנְיָמִיּוּת.
- 37 (ד) וְהִנֵּה הַבְּאוֹר בְּפָסוּק [וְאַתָּה תִּצְוֶה] בָּא (בְּהַמְאָמֵר)

בְּהַמְשֵׁן לְהַמְבָּאֵר בְּתַחֲלַת הַמְאָמֵר, דְּפָרוּשׁ הַפָּסוּק שְׁנֵאמַר
במגילת אסתר "וְקָבַל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הִחְלוּ לַעֲשׂוֹת"¹⁸
משמעותו הפשוטה של הפסוק היא שהיהודים קבלו על עצמם את מצוות חג
הפורים לדורות הבאים כשם שהחלו לעשות בשנה הראשונה. אך משמעותו
הפנימית של הפסוק הוא שְׂקִבְלוּ
מֵה שֶׁהִחְלוּ בְּהִזְמֵן דְּמַתֵּן
תוֹרָה¹⁹ כלומר הם קבלו על עצמם
לא רק את מצוות הפורים אלא את כל
התורה כולה, ובאופן יותר נעלה
מהצורה בה הם קבלו זאת במתן תורה
על הר סיני. דְּבִמְתֵּן תוֹרָה הִתָּה
רק הַתַּחֲלָה (הִחְלוּ לַעֲשׂוֹת),
ובימי אַחֲשֵׁרוּשׁ (בְּזִמְן גְּזִירַת
הַמֶּן) הִתָּה הַקְּבִלָה הַשְׁלִימָה,
וְקָבַל הַיְּהוּדִים. [פִּירוּשׁ פְּנִימִי
זֶה הוּא עַל דֶּרֶךְ מְאָמֵר רְבוּתִינוּ
ז"ל²⁰ עַל הַפָּסוּק²¹ שְׁנֵאמַר גַּם
כֵּן בְּמִגִּילַת אֶסְתֵּר "קִיְּמוּ וְקָבְלוּ
הַיְּהוּדִים", דורשים על כך חז"ל
שהיהודים קִיְּמוּ בְּזִמְן אַחֲשֵׁרוּשׁ מֵה
שְׂקִבְלוּ כְּבָר בְּמַתֵּן תוֹרָה, דְּזֶה
שֶׁהִקְדִּימוּ אֶת אִמְרֵת 'נַעֲשֶׂה'
לְנִשְׁמָע' בְּמַתֵּן תוֹרָה הִתָּה
רַק הַקְּבִלָה שֶׁל הַתוֹרָה אֵךְ קִבְּלָה
זו יכלה להתערער, וּבִימֵי
אַחֲשֵׁרוּשׁ²² קִיְּמוּ מֵה
שְׂקִבְלוּ²³ משמעות 'קיום' זה היא
נתינת תוקף לקבלה שקיבלו על עצמם
בתחילה. וּמִדִּיק בְּהַמְאָמֵר,
שְׂלִכְאוּרָה הוּא דְּבָר פְּלִא²⁴,
דְּבִמְתֵּן תוֹרָה הִיוּ יִשְׂרָאֵל
בְּתַכְלִית הָעֲלִי, וְהִיָּה אֵז
אַצְלָם גְּלוֹי אֱלֻקוֹת בְּדִרְגָּא

בְּתִית, עַל יְדֵי זֶה מְגִיעִים לְמַאֲוֵר (הָעֶצֶם) שְׁמֻמֶּנּוּ
נִמְצָא הָאור. וְצִרְיָה לְהַבִּין הַשִּׁיכוּת דִּהְפָּרוּשׁ
בְּכַתִּית לְמַאֲוֵר לְהַמְבָּאֵר (בְּהַמְאָמֵר) לִפְנֵי זֶה
שְׁמֻשָּׁה [וְאַתְפְּשׁוּתָא דִּילִיָּה שְׂבָכָל דְּרָא] זֵן
וּמִפְרִנֵּס אֶת הָאֱמוּנָה שְׁתִּיהָ בְּפִנְיָמִיּוּת.
(ד) וְהִנֵּה הַבְּאוֹר בְּפָסוּק [וְאַתָּה תִּצְוֶה] בָּא
(בְּהַמְאָמֵר) בְּהַמְשֵׁן לְהַמְבָּאֵר
בְּתַחֲלַת הַמְאָמֵר, דְּפָרוּשׁ וְקָבַל הַיְּהוּדִים אֶת
אֲשֶׁר הִחְלוּ לַעֲשׂוֹת¹⁸ הוּא שְׂקִבְלוּ מֵה שֶׁהִחְלוּ
בְּהִזְמֵן דְּמַתֵּן תוֹרָה¹⁹. דְּבִמְתֵּן תוֹרָה הִתָּה
הַתַּחֲלָה (הִחְלוּ לַעֲשׂוֹת), וּבִימֵי אַחֲשֵׁרוּשׁ
(בְּזִמְן גְּזִירַת הַמֶּן) הִתָּה הַקְּבִלָה, וְקָבַל
הַיְּהוּדִים. [נַעֲל דֶּרֶךְ מְאָמֵר רְבוּתִינוּ ז"ל²⁰ עַל
הַפָּסוּק²¹ קִיְּמוּ וְקָבְלוּ הַיְּהוּדִים, קִיְּמוּ מֵה שְׂקִבְלוּ
כְּבָר, דְּזֶה שֶׁהִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע בְּמַתֵּן תוֹרָה
הִתָּה רַק הַקְּבִלָה, וּבִימֵי אַחֲשֵׁרוּשׁ²² קִיְּמוּ מֵה
שְׂקִבְלוּ²³]. וּמִדִּיק בְּהַמְאָמֵר, שְׂלִכְאוּרָה הוּא דְּבָר
פְּלִא²⁴, דְּבִמְתֵּן תוֹרָה הִיוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית
הָעֲלִי, וְהִיָּה אֵז אַצְלָם גְּלוֹי אֱלֻקוֹת בְּדִרְגָּא הַכִּי
נַעֲלִית [דְּנוֹסָף לְזֶה שְׁגָם קֹדֶם מַתֵּן תוֹרָה הִיוּ
גְּלוֹיִים נַעֲלִים בְּיוֹתֵר, הַגְּלוֹי שֶׁהִיָּה בִּיצִיאַת
מִצְרַיִם וּבְפָרֹט בְּקָרִיעַת יַם סוּף, הִנֵּה הַגְּלוֹי
שֶׁהִיָּה בְּשַׁעַת מַתֵּן תוֹרָה הִיָּה גְּלוֹי נַעֲלָה עוֹד

(18) אסתר ט, כג. (19) כ"ה גם ברד"ה וקבל היהודים בתו"א מג"א צו, ג. ובכ"מ – נסמנו ברד"ה וקבל היהודים ה'תשי"א (סה"מ מלוקט ח"ג ע' סז הערה 4). (20) שבת פח, א. (21) אסתר ט, כז. (22) מהמשך העניינים בהמאמר ובתו"א שבהערה הבאה (וראה גם תו"א שם צט, רע"א. ובכ"מ) משמע, דזה שקבלוה בימי אחשורוש הוא בזמן הגזירה. ובפרש"י ד"ה בימי אחשורוש "מאהבת הנס שנעשה להם". ואולי יש לומר דשני ענינים בזה – ראה לקמן ס"ט. (23) כ"ה גם בתו"א מג"א צח, א דוקבל היהודים את אשר החלו לעשות הוא ע"ד "קיימו מה שקבלו" – אף שלכאורה הם שני ענינים שונים, ראה סה"מ מלוקט שם הערה 4. (24) הביאור בדיוק לשון זה – ראה ד"ה וקבל היהודים דפורים קטן ה'תשל"ח ס"א (סה"מ מלוקט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 תורה היו ישראל בתכלית המעלה, ולעומת זאת בימי אחשורוש היו
2 ישראל בתכלית הירידה, דנוסף להעלם וההסתור של אור
3 ה' שקיים בכל גלות [דכל גלות הוא ברגמת גלות מצרים]²⁵,
4 וכמו שבגלות מצרים כתיב²⁶ "ולא שמעו אל משה מקוצר
5 רוח ומעבודה קשה", על
6 דרך זה הוא בכל גלות, 1 יותר], ובימי אחשורוש היו ישראל בתכלית
7 שישנם כמה נסיונות בקיום 2 הירידה, דנוסף להעלם וההסתור שבכל גלות
8 התורה והמצוות], הגה אז 3 [דכל גלות הוא ברגמת גלות מצרים]²⁵, וכמו
9 (בזמן גזרת המן) היה 4 שבגלות מצרים כתיב²⁶ ולא שמעו אל משה
10 ההעלם וההסתור עוד יותר, 5 מקצר רוח ומעבודה קשה, על דרך זה הוא בכל
11 ואף על פי כן, בזמן מן 6 גלות, שישנם כמה נסיונות בקיום התורה
12 תורה, כשהיו ישראל 7 והמצוות], הגה אז (בזמן גזרת המן) היה
13 בתכלית העלוי, היתה רק 8 ההעלם וההסתור עוד יותר, ואף על פי כן, בזמן
14 ההתחלה (החלו לעשות), 9 מתן תורה, כשהיו ישראל בתכלית העלוי, היתה
15 ובזמן גזרת המן, כשהיו 10 רק ההתחלה (החלו לעשות), ובזמן גזרת המן,
16 בתכלית השפלות, אז דוקא 11 כשהיו בתכלית השפלות, אז דוקא קבלו מה
17 קבלו מה שהחלו במתן 12 שהחלו במתן תורה. ומבאר בזה, דבזמן הגזרה,
18 תורה. ומבאר בזה כ"ק אדמו"ר 13 היה קיום התורה ומצוות שלהם במסירות נפש.
19 הריי"צ, דבזמן הגזרה, הרי 14 [דנוסף לזה שהיה להם מסירות נפש שלא לכפר
20 דוקא אז היה קיום התורה 15 חס ושלום [מבאר בתורה אור]²⁷, שבאם היו
21 ומצוות שלהם במסירות 16 ממירים דתם לא היו עושים להם כלום, כי
22 נפש. [ומסירות נפשם היתה גדולה 17 הגזרה היתה רק על היהודים, ואף על פי כן לא
23 ביותר דנוסף לזה שהיה להם 18 עלתה על דעתם מחשבת חוץ חס ושלום], היה
24 מסירות נפש שלא לכפור חס 19 להם מסירות נפש גם על קיום התורה
25 ושלום [מבאר בתורה 20 ומצוות²⁸, ועד שהקהילו קהלות בפרים ללמד
26 אור]²⁷, שבאם היו ממירים 21 תורה במסירות נפש²⁹]. והתעוררות המסירות
27 דתם לא היו עושים להם 22 נפש שלהם היתה על ידי מרדכי היהודי, משה
28 כלום, כי הגזרה היתה רק על 23 שבדורו. וזהו וקבל היהודים את אשר החלו
29 היהודים ולא על אלה שאינם 24 לעשות, דבמתן תורה היתה רק ההתחלה ובזמן
30 'יהודים' אלא 'עברים'. יהודים הם אלה 25 גזרת המן היתה הקבלה, כי על ידי שהיה להם אז מסירות נפש בפעל על
31 הכופרים בעבודה זרה, ואף על פי 26 תורה ומצוות נתעלו (בענין זה) למדרגה נעלית יותר מכמו שהיו בזמן מתן
32 כן לא עלתה על דעתם 27 תורה, ולכן אז דוקא היתה הקבלה, וקבל היהודים.
33 מחשבת חוץ כלומר מחשבה 28 ולכאורה יש לומר, שהפירוש בכתית למאור, שעל ידי כתית (נשבר ונדבא)
34 אודות המרת הדת חס ושלום. 29 מגיעים להמאור, הוא באור על זה שבזמן הגזרה דוקא באו

ח"א ע' שיו). (25) ראה ב"ר פט"ז, ה' "כל המלכיות נקראו על שם מצרים על שם שהם מצירות לישראל". (26) וארא ו, ט.
(27) מג"א צא, ב. צז, א. צט, ב. וראה גם במקומות שנשמנו בסה"מ מלוקט ח"ג ע' סח הערה 12. (28) שזהו חידוש גדול
יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פ"ח. ובכ"מ). (29) שזהו חידוש גדול עוד יותר, כמובן בפשטות.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 באופן נעלה ביותר³⁰. כי מסירות נפש היא דבר הנובע מצד
- 2 עצם הנשמה שכאמור בסעיף ג' היא דרגה כזו בנפש שלמעלה
- 3 מגלוי, אשר היא נקראת בשם 'מאור' (שממנו נמצא האור),
- 4 ועל ידי שהיו אז בעקבות קושי הגזירה במצב ד' כתיבת' (נשבר
- 5 ונדכא), נתגלה עצם הנשמה,
- 6 מאור. אבל מהמשך וסדר
- 7 הענינים בהמאמר "קבל
- 8 היהודים" שהפירוש ב' כתיבת
- 9 למאור' בא במאמר דווקא
- 10 לאחרי הענין ד' רעיא
- 11 מהימנא, מכך משמע, דענין
- 12 כתיבת למאור' שיך גם לתפקיד
- 13 הרעיא מהימנא' כלומר לזה
- 14 שמשך זן ומפרנס את
- 15 האמונה שתהיה בפנימיות.
- 16 ה) בסעיף זה מבואר הקשר בין
- 17 עבודתו של משה רבינו בהחדרת
- 18 האמונה בפנימיות לבין גילוי עצם
- 19 הנשמה.
- 20 ויש לבאר זה על פי הידוע³¹
- 21 דהה שישאל מאמינים
- 22 באלקות באמונה פשוטה
- 23 ואין צריכים ראיות על זה
- 24 הוא מצד שני טעמים.
- 25 הסברת הדברים האמורים לקמן:
- 26 כאמור בסעיף ג', בנשמה האלוהית
- 27 ישנן דרגות שונות, אשר עצם הנשמה
- 28 למעלה מכולן. ישנו חלק הנשמה
- 29 הקשור בגוף האדם ובכוחותיו
- 30 הגלויים. למעלה ממנו ישנו חלק הנשמה שאינו נתפס כלל בגוף הגשמי. אך
- 31 עצם הנשמה היא למעלה מכל הדרגות האמורות. ביתר ביאור: אודות הנשמה
- 32 האלוהית נאמר בספר התניא שהיא חלק אלוהי ממעל ממש אך ביחד עם כך
- 33 נאמר עליה שהיא בבחינת "אלוהות" כפי שנעשה בבחינת נברא" כלומר
- 34 במהותה הפנימית היא חלק אלוהי אך בחיצוניותה היא בעלת 'תבנית' של
- 35 נברא בעל מציאות לעצמו. הדרגות השונות הקיימות בנשמה האלוהית, זו
- 36 שבגוף וזו העליונה יותר, קשורות בחלק זה של הנשמה האלוהית. הדרגה
- 37 התחתונה כבולה במסך החומר של הגוף ולכן אינה רואה כי אם את
- 38 הגשמיות שסובבת אותה. לעומתה הדרגה העליונה יותר רואה את אור ה'
- 39 אשר אין מקום פניו ממנו. אך עצם הנשמה זוהי פנימיותה של הנשמה אשר
- 40 היא ואלוהות הניס דבר אחד ממש.

- אמונתו של יהודי נובעת משני טעמים. טעם אחד הוא לפי שמזליהו
- חזי³² (=לפי שמזלם רואה). 'מזל' הינו כינוי לחלק הנשמה שלמעלה
- מהגוף, כלומר דהנשמה שלמעלה רואה אלקות (וכאמור לקמן
- בסעיף הבא שראיה גורמת להתאמתות חזקה שלמעלה מזו הנגרמת על
- ידי שכל), וזה פועל בהנשמה
- שבגוף האמונה באלקות.
- ועוד באור מניין נובעת האמונה
- של היהודי, דשרש האמונה
- הוא מעצם הנשמה
- (שלמעלה גם ממזליה חזי).
- דזה שעצם הנשמה מקשרת
- באלקות היא התקשרות
- עצמית (שאינה תלויה בסבה
- חיצונית, גם לא בענין הראיה
- שלמעלה משכל. כלומר זו
- התקשרות הקיימת בה מצד עצמה
- להיות חלק אלוהי ממעל ממש, כך
- שאלוהות זה היא והיא זו אלוהות).
- הסברת הדברים האמורים לקמן:
- כאשר מדובר אודות הקשר בין הדרגות
- השונות של הנשמה הרי זה על דרך
- הקשר הקיים בין חלקי האדם אשר
- מהם מציאותו מורכבת, איברי גופו
- ונשמתו. הדבר יובן בבחירות
- באמצעות הסיפור הבא: פעם, בהיות
- אדמו"ר הצמח צדק ילד, ישב בחיקו
- של סבו, אדמו"ר הזקן וקרא "סבא,
- סבא!". ויאמר לו סבו "איפה הוא
- סבא?" הצביע הילד על ראש הסבא.
- אמר הסבא: "זהו הראש של סבא, אך היכן סבא?" הצביע הילד על ידיו של
- הסבא: "הנה סבא". אמר הסבא: "אלה הן ידיו של סבא, אך היכן סבא?"
- וכך חזר הדבר על עצמו בצורות שונות. ירד הילד מברכיו של סבו והסתתר
- מאחורי הדלת. לפתע צעק "סבא! סבא!" פנה אליו אדמו"ר הזקן "מה?"
- אמר הילד "הנה, זהו סבא"
- הסברת הדברים: מציאות האדם כוללת את איברי גופו ואת נשמתו. האיברים
- שונים זה מזה מן הקצה אל הקצה. כל אחד מאיברי גוף האדם מוגדר
- ב'תבנית' מסוימת השונה מזו של שאר האיברים. לכל איבר יש את תפקידו
- הפרטי המיוחד לו. לעומת זאת נשמת האדם אינה איבר נוסף, היא מהותו
- הפנימית של האדם הנמצאת בתוך האיברים כולם. נשמת האדם אינה קשורה
- ב'תבנית' כזו או אחרת של איבר מסוים, באותה מידה שאינה מוגדרת

(30) ראה הערות הקודמות. (31) ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך הנ"ל ח"ב ע' א' קפב "האמונה כו' משום דמזלי' חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה שמצד עצם הנשמה". (32) לשון הגמרא — מגילה ג, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בתבנית של 'רגליים' כך גם איננה מוגדרת בתבנית של 'ראש', היא למעלה
2 מ'רגליים' והיא למעלה מ'ראש'. אך ביחד עם זה היא הנשמה של ה'ראש'
3 והיא הנשמה של ה'רגליים'. היא המהות הפנימית של הרגליים ושל הידיים
4 ושל כל אחד מאיברי האדם. כאמור בסיפור, מצד אחד ה'סבא' איננו הראש
5 ואיננו הידיים, אך ביחד עם זה ה'סבא'
- 6 זוהי נשמתו הנמצאת ומתגלה בתוך
7 האיברים כולם. כל כולו של הסבא
8 נמצא בכל אחת משתי ידיו, ברגליו
9 וכו'.
- 10 כמו כן, כאשר מדובר אודות הנפש
11 האלוקית, ישנן מצד אחד הדרגות
12 השונות הקיימות בה שהם בדוגמת
13 האיברים שלה וישנה 'עצם הנשמה'
14 שמעבר אליהן. 'עצם הנשמה' איננה
15 דרגה נוספת, היא מעבר לכל הדרגות.
16 הדרגות השונות קשורות ב'תבניות'
17 רוחניות שונות, חלק הנשמה שבגוף
18 מוגבל ב'תבנית' הקשורה בכוחותיו
19 הגלויים של האדם, חלק הנשמה
20 שלמעלה מהגוף מוגדר אף הוא
21 ב'תבנית' הקשורה ברוחניות של
22 עולמות עליונים, לעומת זאת 'עצם
23 הנשמה' מופשטת מכל 'תבנית' שהיא.
24 אך ביחד עם זה 'עצם הנשמה' היא
25 הנקודה הפנימית והיא בבחינת
26 ה'נשמה' של הדרגות כולן.
- 27 ויש לומר, דמהחלוקים שפין שני הבאורים
28 וההבדלים שפין שני הבאורים
29 והענינים המסבירים את הטעם
30 לאמונתו של היהודי) הוא,
31 דהאמונה הקיימת בהנשמה
32 המלכשת בגוף הבאה כתוצאה
33 מראית הנשמה שלמעלה, הרי
34 הצורה בה קיימת אמונה זו בגוף היא
35 בבחינת מקיף כאמור בסעיף ג'
36 בחינת מקיף פירושה שהאדם חש בה
37 ומתפעל ממנה אך אין זה מתקבל
38 בכוחותיו הגלויים, שכלו ורגשותיו וכל פעולותיו אינם משתנים בעקבות
39 אמונה זו. דכיון שרוחניות של הנשמה שלמעלה היא קשורה
40 ב'תבנית' כזו שלמעלה משייכות להתלכשות בגוף לכן פעלתה
41 בהנשמה המלכשת בגוף איננה יכולה להתקבל ב'תבניות'
42 המצומצמות של הכוחות הגלויים ולכן היא בבחינת מקיף. ובכדי
43 שהאמונה (בהנשמה המלכשת בגוף) תהיה בפנימיות
44 כלומר שהאמונה תתקבל ותיקלט גם בשכלו ורגשותיו של האדם ותחדור בכל
45 פעולותיו, הוא דווקא על ידי גלוי נקודה עמוקה יותר בנשמה שהיא
- 1 ההתקשרות עצמית דעצם הנשמה. פי עצם הנשמה עם
2 היותה מצד מהותה למעלה מכל דרגה שהיא, אך דווקא היא העצם
3 (=העצמיות והפנימיות) של הנשמה המלכשת בהגוף, ולכן,
4 האמונה דהנשמה המלכשת בהגוף שקיימת בה מצד עצם
5 הנשמה היא בפנימיותה.
- 6 בסוף סעיף ד' למדנו שמוכרח להיות
7 קשר בין פעולתו של משה רבינו בתור
8 'רועה אמונה' לבין מצב ה'שבירה'
9 הקיים בזמן הגלות, לכאורה מדובר
10 בדברים הקשורים ברבדים שונים
11 לחלוטין של הנפש. תפקידו של 'רועה
12 אמונה', להחזיר את האמונה
13 בפנימיות, קשור ברובד הגלוי של
14 האדם. לעומת זאת ה'כחית' וה'שבירה'
15 שבזמן הגלות קשורים ב'עצם הנשמה'.
16 אך על פי מה שלמדנו בסעיף זה אשר
17 דווקא האמונה הנובעת מ'עצם
18 הנשמה' קשורה בפנימיות האדם יובנו
19 הדברים.
- 20 ועל פי זה יש לבאר קשר הענינים שבהמאמר,
21 הענינים שבהמאמר "וקבל
22 היהודים", שביאור הענין
23 ד'פתי' למאור שזו התגלותה
24 של עצם הנשמה בא בהמשך
25 לבאור הענין ד'רעיא
26 מהימנא' דבר המוכיח שיש קשר
27 ביניהם, פי זה שמשה זן
28 ומפרנס את האמונה שתהיה
29 בפנימיות הוא על ידי שהוא
30 מגלה את עצם הנשמה
31 (שלמעלה ממזליה תזי), אשר
32 כאמור בסעיף ד' 'עצם הנשמה' לעומת
33 הכוחות הגלויים נקראת בשם
34 'מאור' שלמעלה מ'אור'.
35 ומה שצאמר בפסוק "פתי
36 למאור", ומבאר הרי בהמאמר
37 שבכדי להגיע לה'מאור' הוא
38 על ידי הענין ד'כחית' שקיים דווקא בזמן הגלות ולא בזמנו של
39 משה רבינו במדבר אשר אז לא היה מצב של 'כחית', הביאור בכך הוא,
40 פי למרות שעצם הנשמה מתבטאת ביכולת להחזיר את האמונה בפנימיות
41 אך עקר הגלוי והביטוי דעצם הנשמה ('מאור') הוא מתגלה
42 בענין המסירות נפש (שעקר הוא בזמן הגלות), כדלקמן.
43 (ו) והענין הוא, הסברת הקשר בין גילוי עצם הנשמה למסירות נפש,
44 דזה שהאמונה דישאל היא באופן שהוא מוסר נפשו על
45 זה, הוא (בעקר) בהאמונה שמצד עצם הנשמה. דכאשר

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מדובר אודות האמונה התחתונה יותר, הנובעת מצד זה שהוא רואה
- 2 (מזליה חזי), הגם שהיא בתוקף גדול נפידוע
- 3 דההתאמתות שנגרמת מצד הראיה, שהאדם לא רק הבין בשכלו
- 4 שכך הדבר אלא הוא גם ראה זאת בעצמו היא התאמתות גדולה
- 5 ביותר³³], מכל מקום, כיון
- 6 שהאמונה שלו באופן הזה היא
- 7 נובעת מצד סבה חיצונית (מצד
- 8 זה שרואה) ואינה קשורה
- 9 עם עצם מציאותו מציאותו של
- 10 האדם והאלוקות הינם שני דברים
- 11 נפרדים והקשר ביניהם נגרם על ידי
- 12 שהם רואים זה את זה, לכן אינו
- 13 מכרח שימסור נפשו על זה
- 14 כיוון שאיננו חש שעצם קיומו תלוי
- 15 בקשר שלו עם אלוקות, ואם כן זה
- 16 שבסופו של דבר האמונה
- 17 דישאל היא באופן שהוא
- 18 מוסר נפשו על זה הוא מפני
- 19 שהיא נובעת מעצם הנשמה, אשר
- 20 ברובד זה האמונה באלקות
- 21 היא העצם שלו מבחינת עצם
- 22 הנשמה אין לה קיום בלי אלוקות,
- 23 אלוקות זה היא והיא זה אלוקות,
- 24 ולכן אמונה זו היא באופן כזה שאי
- 25 אפשר כלל שיקפר חס
- 26 ושלום וממילא הוא מוסר את נפשו.
- 27 על פי האמור שתפקידו של משה רבינו
- 28 הוא לגלות את האמונה הנובעת מעצם
- 29 הנשמה, יובן בעומק יותר הקשר
- 30 הפנימי בין משה רבינו עצמו לבין
- 31 הצדיקים בדורות שלאחריו שהם
- 32 בבחינת 'ההתפשטות שלו', למרות
- 33 שצורת עבודתם שונה.
- 34 ועל פי זה יש לבאר מה
- 35 שכתוב בהמאמר "וקבל
- 36 היהודים" דזה שמשה הוא
- 37 'רעיא מהימנא' (כאמור בסעיף
- 38 ג' שהוא זן ומפרנס את
- 39 האמונה) הוא גם בנוגע
- 40 לרועי ישראל שבכל דור
- 41 (שהם נקראים בשם אתפשטותא דמשה שבכל דרא) שהם ומפרנס את האמונה עצמה (זו תוצאה של המשכת וגלוי

(33) שלכן "אין עד נעשה דיין" (ר"ה כו, א). וראה לקו"ש ח"ו ע' 121. וש"נ. 34) תו"א משפטים עה, ב. ובכ"מ. וראה גם תניא רפמ"ב. 35) סעיף יא. 36) משא"כ בתו"א שם "וירדין ניצוצין מנשמת מרע"ה כו' ללמד דעת את העם".

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הָאָמוּנָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד עֵצָם הַנֶּשְׁמָה). וְכַנ"ל (סעיף ה),
 - 2 דִּהְיָא פִּשְׁרוֹת שְׂתוּכָל לְהוּיָהּ הַמִּשְׁכָּת הָאָמוּנָה בְּפִנְיֵמִיּוֹת (כלומר
 - 3 בְּדַעַת וּבְהִשְׁגָּת הַשְׂכָּל) הוּא עַל יְדֵי גִלּוּי הַהִתְקַשְּׁרוֹת עֲצָמִית
 - 4 דַּעַם הַנֶּשְׁמָה.
 - 5 עַל פִּי הָאָמֹר מוֹבֵן שֶׁאֵין זֶה רַק שִׁישְׁנו
 - 6 קֶשֶׁר בֵּין עֲבוּדוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ לְבֵין
 - 7 עֲבוּדָתָם שֶׁל רֹעִי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא חֲרִיוּ,
 - 8 אֲלֵא שֶׁיִּקְרָא עֲבוּדָתָם הִיא אַחַת, גִּלּוּי
 - 9 הָאָמוּנָה הַנוֹכְחַת מֵעַצֵּם הַנֶּשְׁמָה. אֲצֵל
 - 10 מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בֵּא הַדְּבָר לִידֵי בִּטּוּי
 - 11 בִּיכּוּלָתוֹ לְהַחֲדִיר אֶת הָאָמוּנָה בְּכוּחוֹת
 - 12 הַנֶּפֶשׁ הַגִּלּוּיִים, בְּדַעַת בְּמוֹת וּבִלְב.
 - 13 אֲצֵל רֹעִי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹא חֲרִיוּ הַתְּגִלּוֹתָה
 - 14 שֶׁל הָאָמוּנָה שֶׁבַעֲצָם הַנֶּשְׁמָה הַתְּבִטָּה
 - 15 בַּעֲנִיַן הַמִּסִּירוֹת נִפְשׁ.
 - 16 וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לֹמֵר, דְּבִזְזָה
 - 17 שְׁבִהֲדוּרוֹת שֶׁהִזְכְּרוּ לְמִסִּירוֹת
 - 18 נֶפֶשׁ בְּפֹעֵל, הִזְכְּרוּ רֹעִי
 - 19 יִשְׂרָאֵל (שֶׁהֵם הָאֲתַפְּשׁוּתָא
 - 20 דְּמִשָּׁה) אֶת הָאָמוּנָה דִּישְׂרָאֵל
 - 21 שֶׁתִּהְיֶה בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, הִרִי
 - 22 בְּכַךְ נִתְּגַלָּה הַעֲנָנָה דִּישְׂרָאֵל
 - 23 מִהֵימָנָא (בַּעֲנָנָה זֶה³⁷) עוֹד
 - 24 יוֹתֵר מִבְּמִשָּׁה עֲצָמוֹ. כִּי
 - 25 הַמִּשְׁכָּת וְגִלּוּי הָאָמוּנָה כְּמוֹ
 - 26 שֶׁהִיא מִצַּד עֵצָם הַנֶּשְׁמָה
 - 27 נִשְׁעַל יְדֵי מֹשֶׁה וְאֲתַפְּשׁוּתָא
 - 28 דִּילֵיהּ שְׁבִכָּל דְּרָא], הִרִי לְמִירוֹת
 - 29 שֶׁהִיא מִתְּבַטָּא גַם בְּעֲבוּדוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה
 - 30 בְּלִמְדוֹ דַּעַת אֶת הָעַם, אֵךְ עֲקָר
 - 31 הַתְּגִלּוֹתָהּ הוּא מִסִּירוֹת נֶפֶשׁ
 - 32 בְּפֹעֵל דְּבַר שֶׁהִיא קִיָּם דּוּקָא
 - 33 בְּדוּרוֹת שְׂבוּמֵן הַגִּלּוֹת.
 - 34 (ז) בְּמֵאמְרָא שֶׁל כ"ק אֲדֹמִי"ר הִרִי"צ,
 - 35 בְּתוֹר דּוּגְמָא לְרֹעִי יִשְׂרָאֵל שֶׁעוּרָוּ אֶת
 - 36 הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּבִנְיַן יִשְׂרָאֵל, מוֹזְכָּר
 - 37 דּוּקָא מִרְדְּכִי הִיחֲדִיר. דְּבַר זֶה נִזְכָּר
 - 38 לְדוּרָנוּ אֲנִי. וְהִנֵּה דְּרֹעַ
 - 39 שֶׁהַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּפֹעֵל עַל
 - 40 תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל
 - 41 וְלֹא רַק שֶׁל חֵלֶק מֵהָעַם, הִתְּהַ
 - 42 בְּפִינִי (בְּזִמְנָה גִּזְרִית הָמֵן).
- שֶׁהִרִי לְעוֹמֶת זֹאת, הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ דִּחְנִכָּה (בְּזִמְנָה גִּזְרִית יוֹן)
- הִתְּהַ (בְּעֲקָר) בְּמִתְּהִיּוֹ וּבְנִיּוֹ, וְהַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּזִמְנָה גִּזְרִית
- הָמֵן הִתְּהַ בְּכָל יִשְׂרָאֵל. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה שְּׂמוּבָא
- בְּהֵמָאמְרָא³⁸ מִמְּדִרְשׁ¹⁶ שְׁמִרְדְּכִי הִנֵּה שְׂקוּל בְּדוּרוֹ כְּמִשָּׁה
- בְּדוּרוֹ חוֹלֵל מִשְׁוִיָּם אֶת מִרְדְּכִי
- דּוּקָא לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ, דִּחְנִכָּה שֶׁהֵנִיין
- שֶׁל "אֲתַפְּשׁוּתָא דְּמִשָּׁה" שֶׁל
- הוּא קִיָּם בְּכָל דּוּר וְלֹא רַק בְּדוּרוֹ
- שֶׁל מִרְדְּכִי, מְכַל מְקוֹם אֵיתָא
- (=מִבּוֹבָא) בְּמִדְרָשׁ שְׁמִרְדְּכִי
- (דּוּקָא) הִנֵּה שְׂקוּל בְּדוּרוֹ
- כְּמִשָּׁה בְּדוּרוֹ. וְיֵשׁ לֹמֵר,
- שְׂבִין הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם דּוּקָא מִרְדְּכִי
- דּוּמָה לְמֹשֶׁה רַבֵּינוּ הוּא, שְׁאֵחַת
- מִהֵמָעֲלֹת דְּמִרְדְּכִי הִיחֲדִיר
- הוּא שֶׁהוּא הִנֵּה הִרְעִיָא
- מִהֵימָנָא (בְּגִלּוּי) שֶׁל כָּל
- יִשְׂרָאֵל שְׁבִדּוּרוֹ בְּכַךְ שֶׁהוּא עוֹרֵר
- אֶת הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ בְּכָל אֲנָשִׁי הַדּוּר.
- בְּדַגְמַת מִשָּׁה רַעֲיָא מִהֵימָנָא
- שֶׁהִשְׁפִּיעַ וְהַמִּשְׁיָךְ דַּעַת לְכָל
- יִשְׂרָאֵל שְׁבִדּוּרוֹ, כְּמוֹכֵן גַּם
- מִזֶּה שְׁדוּרוֹ שֶׁל מִשָּׁה (כָּל
- אֲנָשִׁי דוּרוֹ) נִקְרָא דוּר
- דַּעַה³⁹. [אֲלֵא כְּאִמּוֹר בְּסֵעִיף ו']
- שְׁבִמִשָּׁה הִנֵּה גִלּוּי עֲנָנָה זֶה
- (שֶׁהוּא רַעֲיָא מִהֵימָנָא דְּכָל
- יִשְׂרָאֵל) עַל יְדֵי שֶׁהִמְשִׁיךְ
- דַּעַת לְכָל אֲנָשִׁי דוּרוֹ,
- וּבְמִרְדְּכִי הִנֵּה גִלּוּי עֲנָנָה זֶה
- עַל יְדֵי שֶׁגִּלָּה כָּח הַמִּסִּירוֹת
- נֶפֶשׁ שְׁבִכָּל אֲנָשִׁי דוּרוֹ]. וְיֵשׁ
- לֹמֵר, דַּעַל יְדֵי שְׂמִיָּא כ"ק
- אֲדֹמִי"ר הִרִי"צ בְּהֵמָאמְרָא שֶׁל מַה
- שְׁכְּתוּב בְּמִדְרָשׁ אֲוֹדוֹת מַעֲלָתוֹ שֶׁל
- מִרְדְּכִי, שְׁמִרְדְּכִי בְּדוּרוֹ הִנֵּה
- שְׂקוּל כְּמִשָּׁה בְּדוּרוֹ, עַל יְדֵי
- זֶה פֶּסֶק בַּעַל הַמָּאמָר כְּלוֹמֵר
- לְכָל אֲנָשִׁי דוּרוֹ, וּבְמִרְדְּכִי הִנֵּה גִלּוּי עֲנָנָה זֶה עַל יְדֵי שֶׁגִּלָּה כָּח הַמִּסִּירוֹת נֶפֶשׁ
- שְׁבִכָּל אֲנָשִׁי דוּרוֹ]. וְיֵשׁ לֹמֵר, דַּעַל יְדֵי שְׂמִיָּא בְּהֵמָאמְרָא מַה שְּׂכְּתוּב בְּמִדְרָשׁ
- שְׁמִרְדְּכִי בְּדוּרוֹ הִנֵּה שְׂקוּל כְּמִשָּׁה בְּדוּרוֹ, עַל יְדֵי זֶה פֶּסֶק בַּעַל הַמָּאמָר אֶת

(37) ראה לקמן הערה 56. (38) סעיף ג. (39) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פ"ט, ג. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כ"ק אדמו"ר הריי"צ, את אותו הדין על עצמו⁴⁰, כלומר שהוא
2 הרעיא מהימנא (בגלוי) של כל אנשי הדור.
3 (ח) ועל פי זה יש לבאר קשר (וסדר) הענינים (בהמאמר
4 "וקבל היהודים") בבאור הפסוק ואתה תצוה גו', שבתחלה
5 מבאר את הפרוש ד'אתה תצוה את בני ישראל',
6 שמשמעותו היא שמשה הוא מקשר ומחבר את בני ישראל
7 (עם אור אין סוף) על ידי שהוא זן ומפרנס את
8 האמונה, ולאחרי זה מבאר שגם רועי ישראל שבכל דור
9 (אתפשטותא דמשה) מחזקים את האמונה, וקוים
10 ד'ישאל וקמו מרדכי (משה שבדורו) שחזק את אמונתם
11 של ישראל לעמוד חזק בתורה וקוים
12 לעמוד חזק בתורה וקוים, ולאחרי זה מבאר
13 שפסוק ואתה תצוה ש'מדרב' לכאורה במשה
14 (עצמו), כי זה שמשה מגלה בחינת המאור
15 ד'ישאל (עצם הנשמה), הוא בעקר על ידי
16 אתפשטותא דיליה שבזמן הגלות (כתית)
17 ש'עוררו ב'ישאל פח המסירות נפש שלהם,
18 ש'על ידי זה הוא נקרא גלוי עצם הנשמה, מאור.
19 וצריך להבין, דלפי באור הנ"ל, הענין דכתית
20 למאור ש'ך ל'אתה תצוה את בני ישראל, לזה שמשה
21 ואתפשטותא דיליה שבכל דור מקשרים ומחברים את ישראל עם אור אין סוף, ובהכתוב נאמר כתית
22 למאור בהמשך ל'יקחו אליך שמן זית זך, דענין ו'יקחו אליך גו' (ש'ישאל מביאים שמן למשה) הוא ש'ישאל מוסיפים תוספות אור במשה (במובא לעיל סעיף ב מהמאמר).
23 (ט) והנה הכתוב וקבל היהודים את אשר החלו לעשות (בפשוט)
24 בהזמן ש'לאחרי הגס דפורים. ויש לומר, דמה שכתוב
25 דפרוש וקבל היהודים את אשר החלו לעשות הוא שבימי אחשורוש קבלו
26 (40) ע"ד הפירוש בלשון המשנה (אבות רפ"ג) "דין וחשבון" (דין ואח"כ חשבון) – ע"פ דברי המשנה (שם מט"ז) ש"נפרעין ממנו מדעתו ושלא מדעתו", שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו דינו של חבירו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע"פ "דין" זה עושים "חשבון" בנוגע למצבו הוא (ראה לקו"ש ח"ו ע' 283. ויש"נ).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֶׁהֵחֱלוּ בַּמֶּתֶן תּוֹרָה כִּיווֹן שִׁבְתִּקּוּפֹת אַחֲשׁוּרוֹשׁ הִתְעַלּו הַיְּהוּדִים
2 בַּמַּעֲלָה יִתִּירָה לִגְבִי מַעֲלָתָם שֶׁהִיָּתָה בּוֹמֵן מִתֵּן תּוֹרָה, הָרִי פִירוֹשׁ זֶה הוּא
3 גַּם לִפִּי פִשְׁטוֹת הַכְּתוּב שֶׁכָּאמֹר ה' וְקִבֵּל גו' הִיָּה לְאַחֲרֵי
4 הַגָּס כְּלוֹמֵר הִתְעַלּוֹת הִיתִּירָה שְׂגִרָמָה לְשִׁלּוּמֹת קִבְּלָת הַתּוֹרָה, הִיָּתָה לֹא
5 רַק בּוֹמֵן שֶׁל צִרָה וְגוֹיָרָה אֲלָא גַם בּוֹמֵן
6 שֶׁל רוּחָהּ. וְעַל פִּי זֶה, בָּזָה
7 שְׂבִימִי אַחֲשׁוּרוֹשׁ קִבְּלוּ מָה
8 שֶׁהֵחֱלוּ בַּמֶּתֶן תּוֹרָה, שְׂנִי
9 עֲנִינִים. עֲנִיין אֶחָד הוּא הַקִּבְּלָה
10 הַשְּׁלִימָה שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהִיָּתָה בּוֹמֵן
11 הַגְּזֵרָה אֲשֶׁר קִבְּלָה זֶה הִיָּתָה עַל
12 יְדֵי הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם
13 (כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּהַמְּאָמֵר וְכִמּוֹ כֵּן
14 לְעִיל בְּסַעֲיָף ד'), וְעֲנִיין שְׁנִי הוּא
15 הַקִּבְּלָה הַשְּׁלִימָה שֶׁל הַתּוֹרָה
16 שֶׁהִיָּתָה לְאַחֲרֵי הַגָּס דְּפוּרִים,
17 שֶׁהִיא נִעְלִית יוֹתֵר גַּם
18 מִהַקִּבְּלָה שֶׁהִיָּתָה בּוֹמֵן הַגְּזֵרָה
19 (כְּדִלְקָמֶן סַעֲיָף "). לְמַדְנוּ לְעִיל
20 בְּסַעֲיָף ד' שֶׁהִתְעַלּוֹת הִיתִּירָה בּוֹמֵן
21 אַחֲשׁוּרוֹשׁ כְּרוּכָה בִּשְׂבִירָה וּבִכְתִּית'
22 אֲשֶׁר גִּרְמוּ לְהִתְגַּלּוּתָהּ שֶׁל עֵצָם הִנִּשְׁמָה
23 כְּרִמּוֹ בְּמִילֵים "כְּתִית לְמֵאוֹר". מִכֵּן
24 שָׁגַם בּוֹמֵן שֶׁל הַרוּחָהּ נִיתַן לְהַגִּיעַ
25 לְהִתְעַלּוֹת דּוּמָה, אִם כֵּן מוֹכֵרָת הַדְּבָר
26 שָׁגַם אִזּוֹ קִיִּים עֲנִיין שֶׁל 'כְּתִית'. וְאֵכֵן
27 יֵשׁ לּוֹמֵר, שֶׁעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא
28 בְּנוֹגֵעַ לְעֲנִיין שֶׁל 'כְּתִית'
29 לְמֵאוֹר', אֲשֶׁר מִשְׁמַעְתּוֹ הִיא שֶׁעַל
30 יְדֵי הָעֲנִיין דִּכְתִּית' שְׂבִימֵן
31 הַגְּלוּת מַגִּיעִים לְהֵמְאוֹר',
32 דְּשְׁנֵי עֲנִינִים בָּזָה הַקְּשׁוּרִים לְשְׁנֵי
33 סוּגֵי תִּקּוּפּוֹת. עֲנִיין אֶחָד הוּא
34 כְּשִׁישְׁרָאֵל נִמְצָאִים בְּמַצֵּב שֶׁל
35 'כְּתִית' מִצַּד זֶה שִׁישְׁנָם גְּזֵרוֹת
36 עַל קִיִּים הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת
37 (כְּמֹו שֶׁהִיָּה בּוֹמֵן אֲמִירָה
38 הַמְּאָמֵר עַל יְדֵי כ"ק אֲדֹמֹר הַרִי"צ
39 בּוֹמֵן הַמִּשְׁטֵר הַקּוּמוֹנִיסְטִי בְּבִרְיָה
40 הַמוֹעֲצוֹת, מִסְפֵּר חֲדָשִׁים לִפְנֵי מֵאִסְרוֹ.
41 וּבִמְחֶלֶךְ הַתְּחוּעֲדוֹת בַּה נֶאֱמַר הַמְּאָמֵר וְכִמּוֹ כֵּן בַּמְּאָמֵר עֲצוּמָה תִּבְעֵי אֲדֹמֹר
- 42 וְעַל יְדֵי זֶה מַגִּיעִים לְהֵמְאוֹר' עַל יְדֵי
43 הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁלֵהֶם. וְעוֹד עֲנִיין הַקִּיִּים בְּכְתִית לְמֵאוֹר',
44 שָׁגַם כְּשִׁישְׁרָאֵל נִמְצָאִים בְּמַצֵּב שֶׁל הַרְחֵבָה, הַרְחֵבָה
45 בְּגִשְׁמִיּוֹת וְגַם הַרְחֵבָה בְּרוּחָנִיּוֹת, אֲלָא שֶׁהִם עֲדִיין נִמְצָאִים
46 בְּגִלּוֹת⁴¹ וְעַל דֶּרֶךְ הַמַּצֵּב
47 שָׂאֵכֵן הִיָּה לְאַחֲרֵי הַגָּס
48 דְּפוּרִים, שְׁלִיָּהוּדִים הִיָּתָה
49 אוֹרָה וְשִׁמְחָה וְשִׁשׁוֹן וְיִקְרָר⁴²,
50 בְּכָל הַמּוֹבִנִים בְּפִשְׁטוֹת בְּגִשְׁמִיּוֹת
51 וְגַם בְּרוּחָנִיּוֹת⁴³ וְיִתִּירָה מִזֶּה
52 שָׁגַם בֵּית הַמֶּן נִתַּן לְאַסְתֵּר⁴⁴,
53 כְּלוֹמֵר שֶׁהִיָּה אִזּוֹ גַם הַמַּעֲלָה
54 דִּ"אֲתֵּהֶפְכָּא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא"
55 (=הִתְהַפְּכוֹת הַחוֹשֶׁךְ לְאוֹר), אֲלָא
56 שֶׁמִּכְּלֵי מִקּוֹם עֲדִיין נִמְצָאִים בְּגִלּוֹת
57 וְכִלְשׁוֹן הַגִּמְרָא "אֲכַתִּי עֲבָדִי
58 אַחֲשׁוּרוֹשׁ אֲנִי"⁴⁵ ("עֲדִיין עֲבָדִי
59 אַחֲשׁוּרוֹשׁ אֲנִי"), הֵם שְׂבוּרִים
60 וְנִדְּכָאִים (כְּתִית) מַעֲצָם זֶה
61 שֶׁהִם בְּגִלּוֹת. וְגַם עַל יְדֵי
62 הַכְּתִית' וְהַלֵּב נִשְׁכַּר דִּישְׁרָאֵל
63 הַגִּנְגָּר מַעֲצָם זֶה שְׂנִמְצָאִים
64 בְּגִלּוֹת, מַגִּיעִים לְהִתְגַּלּוֹת
65 הַמְּאוֹר.
66 וְהָעֲנִיין הוּא, הַסִּיבָה לִכְךָ שֶׁכֵּשֶׁם
67 שִׁמְסִירוֹת נֶפֶשׁ בּוֹמֵן הַגְּזִירוֹת קְשׁוּרָה
68 בְּגִלּוֹי עֵצָם הִנִּשְׁמָה, כֵּךְ גַּם הִיָּתָה
69 הַיְּהוּדִי שְׂבוּר וְכְתִית' מִהִמְצָאוֹתוֹ
70 בְּגִלּוֹת מִעוֹרֵר אֶת גִּלּוֹי עֵצָם הִנִּשְׁמָה,
71 דְּזֶה שִׁישְׁרָאֵל הֵם שְׂבוּרִים
72 מַעֲצָם זֶה שֶׁהִם בְּגִלּוֹת (גַּם)
73 כְּשִׁישׁ לֵהֶם הַרְחֵבָה בְּגִשְׁמִיּוֹת
74 וּבְרוּחָנִיּוֹת), הוּא, כִּי רְצוֹנוֹ
75 הָאֱמֵתִי שֶׁל כָּל אֶחָד מִישְׁרָאֵל
76 הוּא שִׁיָּהִי גִלּוֹי אֱלֹקוֹת, יֵשֶׁם
77 דְּבָרִים שְׁלִמּוֹת שֶׁהָאֵם חֲפֵץ בָּהֶם אֵךְ
78 מִצִּיאָתוֹ אֵינָה תְּלִיָּה בָּהֶם, לְעוֹמָתָם
79 יֵשֶׁם דְּבָרִים אֲשֶׁר בַּלְעֵד חִיוֹ אֵינֶם
80 חִיִּים. לְכִמּוֹ כֵּן רְצוֹנוֹ שֶׁל יְהוּדִי בְּגִלּוֹי
81 אֱלֹקוֹת הוּא עַד כִּי כֵךְ שֶׁהִיָּה
82 (גִּלּוֹי אֱלֹקוֹת) נּוֹגֵעַ לְעֵצָם מִצִּיאָתוֹ דְּבַר זֶה מִתְבָּטָא בְּכֵךְ שֶׁכֵּשֶׁחֲסֵר

(41) להעיר, דבפנים המאמר (סט"ו) מובא (רק) "זמן הגלות", ובה"קיצור" – "זמן הגלות והגזירה". (42) אסתר ח, טז.

(43) ראה מגילה טז, ב. (44) אסתר ח, א. (45) מגילה יד, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בגילוי אלוקות איננו יכול להשלים עם כך, ולכן, זה שבזמן הגלות
 - 2 אין מאיר גלוי אלקות כמו שהיה בזמן הבית. בזמן שבית
 - 3 המקדש היה קיים [ובפרט כשמתבונן בזה שאמרו רבותינו
 - 4 ז"ל⁴⁶ "כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו הרי זה כאלו
 - 5 נחרב בימיו" כיון שהאחריות
 - 6 לתיקון החורבן והגלות מוטלת על כל
 - 7 אחד לכן כל זמן שהגלות מתמשכת
 - 8 הרי זה כאילו היא מתרחשת ברגע זה.
 - 9 ואם כן בנוסף לכך שקשה להכיל את
 - 10 המצב בו אין גילוי אלוקות, הרי בלתי
 - 11 נסבלת המחשבה שהדבר תלוי בי
 - 12 ואיננו נעשה], הנה מזה עצמו
 - 13 איז ער אינגאנצן צוטרייסלט
 - 14 (=הוא מזועזע לגמרי), 'כתית'.
 - 15 וגם כאשר מדובר ביהודי שהוא
 - 16 בדרגא נעלית ביותר שלכן
 - 17 מאיר אצלו גלוי אלקות
 - 18 בדרגת הגלוי שהיה בזמן
 - 19 הבית⁴⁷, מכל מקום, מזה
 - 20 שבכללות העולם אין מאיר
 - 21 הגלוי, מוכח, שגם הגלוי
 - 22 שמאיר אצלו הוא גלוי
 - 23 מגבול. דכשמאיר גלוי אור
 - 24 אין סוף הבלי גבול הביטוי לכך
 - 25 שהינו בלי גבול הוא בכך שהגלוי
 - 26 הוא בכל מקום, וכשישנו
 - 27 מקום אחד (אפלו פנה
 - 28 נדחת) שאין מאיר שם גלוי
 - 29 אלקות, הוא מפני שהגלוי
 - 30 (גם בהמקום שהוא מאיר)
 - 31 הוא גלוי מגבול. [וזהו הביאור
 - 32 במה שמוכח במאמר אדמו"ר
 - 33 הזקן⁴⁸ דאיתא בתקונים⁴⁹
 - 34 (=שמוכח בתיקוני זוהר) שאפלו
 - 35 אם היה צדיק אחד חוזר
 - 36 בתשובה שלמה בדרור היה
 - 37 בא משיח, הקשר בין ביאת משיח
 - 38 לתשובה שלימה הוא פי על ידי
- תשובה שלמה ממשיכים ומגלים גלוי אור אין סוף הבלי גבול, וגלוי זה הוא בכל מקום. הגאולה שתהיה בביאת משיח קשורה בגילוי אור אין סוף הבלי גבול כיון שבגאולה זו לא תישאר פינה בעולם שלא תיגאל]. ומזה שאין מאיר אצלו גלוי של עצמות אור אין סוף, הוא נשבר ונדפא, 'כתית'. [ועל דרך הידוע שהמילה 'חולה' בגימטריא מ"ט, ומשמעות הדבר הוא שגם כשמשגיג בנפשו את הגלוי הרוחני של מ"ט שיערי בינה אלא שחסר לו הגילוי של שער הנו"ן, הרי שברוך ליבו הנגמר מכך הוא עד כדי כך שהוא נעשה חולה⁵⁰. וידוע שמעלתו של שער הנו"ן איננה רק בכך שמדובר במדרגה אחת למעלה ממ"ט השערים, אלא הוא קשור בגילוי אור אין סוף הבלי גבול]. תשוקה זו לגילוי אור אין סוף הבלי גבול הקשור בגילוי של עצמותו ית' נמסרה לנו על ידי רבותינו נשיאנו וידוע מה שכתב הצמח צדק⁵¹ שהיה נשמע ממורנו ורבנו נשמתו עדן (אדמו"ר הזקן) שהיה אומר בשעת דביקותו "איך וויל זע גאר ניסט איך וויל ניט דאין גן עדן איך וויל ניט דאין עולם הבא כו' איך וויל מער ניט אז דיה אליין" (=איני רוצה דבר, איני רוצה את הגן עדן שלך, איני רוצה את העולם הבא שלך, איני רוצה מלבד אותך בלבד). ולמרות שמי ישווה ומי ידמה לדרגתו של אדמו"ר הזקן, אך על ידי שהיה נשמע לשון זה מאדמו"ר הזקן [דפריש

(46) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים עה"פ קלז, ז. (47) להעיר מהידוע ש"לפני . . רשב"י לא נחרב הבית כלל" (פלא הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ז). (48) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. (49) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים שם. וראה זהר חדש ס"פ נח (כג, ד): דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא יתכנש כל גלותא. (50) טעהמ"צ להאריז"ל פ' וירא. לקו"ת ברכה צז, ב. המשך וככה תרל"ז פס"ג (ע' צט). (51) הובא בשרש מצות התפלה להצ"צ פ"מ (קלח, טע"א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הביטוי 'הִיָּה נִשְׁמָע' הוא, שְׁזָה הִיָּה לא רק בזמנים מִיָּחָדִים
- 2 אֶלָּא שְׁזָה הִיָּה דְּכָר הָרְגִיל בפיו של אדמו"ר הזקן], ובפֶּרֶט
- 3 לְאַחֲרֵי שְׁנַת־פָּרֶסֶם זֶה עַל יְדֵי ה'עֲצֻמַּת צֶדֶק', נִתֵּן הַכֹּחַ לְכָל
- 4 אֶחָד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁעָקַר רְצוֹנוֹ יְהִיָּה שִׁיחִיה גְּלוֹי הַעֲצֻמוֹת
- 5 של ה', וְעַד כְּדֵי כָף יִהְיֶה נוֹגַע לוֹ
- 6 הָרֹבֵר, שֶׁשָּׂאִין מְאִיר גְּלוֹי זֶה, 1
- 7 וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּזִמְנֵן הַגְּלוּת שָׂאוּ 2
- 8 אֵין מְאִיר לא רק דרגת ההתגלות 3
- 9 שֶׁתִּהְיֶה בְּבִיאת הַמִּשִּׁיחַ שֶׁהִיא 4
- 10 הַהִתְגַּלוּת שֶׁל עֲצֻמוֹת ה' מִמַּשׁ אֵלָּא לא 5
- 11 מְאִיר אֶפְלוֹ דְּרַגְתָּ הַגְּלוֹי הִיִּתֵּר 6
- 12 תַּחְתּוֹנָה (אשר היא גְּלוֹי שֶׁל אֹרֹךְ 7
- 13 וְהָאֵרָה בְּלִבּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא 8
- 14 וְלֹא שֶׁל עֲצֻמוֹתוֹ (מִמַּשׁ) שֶׁהִיָּה 9
- 15 בְּזִמְנֵן הַבִּיטָה, הִרִי חוֹשֵׁן זֶה גּוֹרֵם 10
- 16 לִיְהוּדֵי שֶׁהוּא בְּמַצֵּב דְּכֻתִּית, 11
- 17 וְתִתּוֹךְ כִּךְ הוּא מִכָּבֶּשׁ בְּתַפִּילָּה ג' 12
- 18 פְּעָמִים בְּכָל יוֹם (או יוֹתֵר) 13
- 19 אֲדוּרֹת הַגְּאוּלָּה "וְתִתְּחַזְּקֶנָּה עֵינֵינוּ 14
- 20 בְּשׁוֹבֶכָּ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים", 15
- 21 שָׂאוּ יְהִיָּה גְּלוֹי אֱלֻקוֹת וְעַד 16
- 22 לְגְּלוֹי הַעֲצֻמוֹת. עַד כָּאן הוֹסִיב 17
- 23 שֶׁהִסִּיבָה לִכְךָ שִׁיחֻדֵּי הֵינוּ שְׂבוּר 18
- 24 ר'כִּתִּית' מִעֵצֶם הִימְצִאוּתוֹ בְּגִלוּת הִרִי 19
- 25 זֶה מִפְּנֵי שֶׁכָּל רְצוֹנוֹ הוּא בְּגִלוֹי 20
- 26 אֱלֻקוֹת. עַל פִּי זֶה יוֹבֵן מִדּוּעַ ה'כִּתִּית' 21
- 27 וּשְׂבִירֹן־לֵב הַזֶּה קֶשֶׁר בְּגִלוֹי עֵצֶם 22
- 28 הַנִּשְׁמָה, כִּיּוֹן שֶׁעֵצֶם הַנִּשְׁמָה הִיא 23
- 29 הַסִּיבָה לִכְךָ שֶׁכָּל רְצוֹנוֹ שֶׁל הִיְהוּדִי 24
- 30 הוּא בְּגִלוֹי אֱלֻקוֹת. וְזֶהוּ הַפִּירוּשׁ 25
- 31 הַפְּנִימִי שֶׁל 'כִּתִּית לְמֵאוֹר', 26
- 32 שֶׁעַל יְדֵי הַעֲנָנִין דְּכִתִּית' הַקִּיִּים 27
- 33 מִעֵצֶם זֶה שֶׁנִּמְצָאִים בְּגִלוּת 28
- 34 מְגִיעִים לְהִתְגַּלוּת שֶׁל ה'מֵאוֹר', 29
- 35 כִּי הַסִּיבָה לְזֶה שֶׁהִרְצוֹן דְּכָל 30
- 36 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא גְּלוֹי 31
- 37 אֱלֻקוֹת וְרְצוֹנוֹ בְּגִלוֹי אֱלֻקוֹת הוּא 32
- 38 עַד כִּי כִךְ שְׁזָה נוֹגַע לְעֵצֶם 33
- 39 מְצִיאוֹתוֹ [שְׁלֹכֵן הוּא נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּא (כִּתִּית) מְזָה שְׁבִזְמָן 34
- 40 הַגְּלוּת לֹא יֵשׁ גְּלוֹי אֱלֻקוֹת] הוּא מִצַּד עֵצֶם הַנִּשְׁמָה, מְאִיר 35
- 41 שֶׁנִּשְׁמָה, שֶׁהִתְקַשְּׁרוּתָהּ בְּאֱלֻקוֹת הִיא הַתְקַשְּׁרוֹת עֲצֻמִּית 36
- 42 כְּאֵמוֹר 'הַתְקַשְּׁרוֹת עֲצֻמִּית' בֵּין שְׁנֵי דְּבָרִים פִּירוּשָׁה קֶשֶׁר הַקִּיִּים בִּינֵיהֶם מִצַּד 37

- 43 עֵצֶם מְצִיאוֹתוֹ, כְּלוּמֵר שֶׁבַעֲצֶם מְצִיאוֹתוֹ הֵינִם דְּבַר אֶחָד מִמַּשׁ. כִּךְ גַּם
- 44 הַתְקַשְּׁרוּתָהּ שֶׁל עֵצֶם הַנִּשְׁמָה בְּאֱלֻקוֹת הִרִי זֶה כִּיּוֹן שֶׁהִיא וְאֱלֻקוֹת הֵם דְּבַר
- 45 אֶחָד מִמַּשׁ, הִיא זֶה אֱלֻקוֹת וְאֱלֻקוֹת זֶה הִיא, דְּבַר הָבָא לִידֵי בִיטוּי בִּכְךָ
- 46 שְׁאִינָה יִכּוּלָּה לְשַׁאת מִצַּב כִּי הַאֱלֻקוֹת אֵינוּ בְּגִלוֹי.
- 47 יו"ד) בְּסֻפֵּי הַקּוּדֵם דּוֹבֵר אֲדוּרֹת כִּךְ
- 48 שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁעֵצֶם הַנִּשְׁמָה מִתְּגַלִּית עַל יְדֵי
- 49 מְסִירוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּתַקּוּפָה בִּהּ יִשְׁנֵן גּוֹיֵרוֹת
- 50 כִּךְ הִיא מִתְּגַלָּה גַּם בְּתַקּוּפַת רוּחָה עַל
- 51 יְדֵי ה'כִּתִּית' וּשְׂבִירֹן־לֵב הַלֵּב הַנוֹכַח מִעֵצֶם
- 52 הַהִימְצָאוֹת בְּגִלוּת. בְּסֻפֵּי זֶה יְכוּאֵר
- 53 יִתִּירָה מִזֶּה, דְּרַגְתָּ עֵצֶם הַנִּשְׁמָה הַמִּתְּגַלָּה
- 54 בִּכְךָ הִיא נִעְלִית עוֹד יוֹתֵר מִזֶּה הַמִּתְּגַלָּה
- 55 בְּאִמְצָעוֹת מְסִירוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּזִמְנֵן
- 56 הַגּוֹיֵרוֹת. וְיֵשׁ לּוֹמֵר, שֶׁבְּחִינַת
- 57 וְדֻרְגַּת ה'מֵאוֹר' דְּהַנִּשְׁמָה
- 58 הַמִּתְּגַלִּית עַל יְדֵי הַעֲנָנִין
- 59 דְּכִתִּית מִעֵצֶם זֶה שֶׁנִּמְצָאִים
- 60 בְּגִלוּת, הִיא נִעְלִית יוֹתֵר
- 61 מְבִחִינָה וְדֻרְגַּת ה'מֵאוֹר'
- 62 דְּהַנִּשְׁמָה שֶׁמִּתְּגַלִּית עַל יְדֵי
- 63 מְסִירוֹת נֶפֶשׁ.
- 64 הַהִבְדֵּל בֵּין שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת שֶׁל עֵצֶם
- 65 הַנִּשְׁמָה, הוּא עַד כָּמָה הַתְּגַלּוּתָהּ שֶׁל
- 66 עֵצֶם הַנִּשְׁמָה קְשׁוּרָה בְּאֵדָם עֲצֻמוֹ. עֵינִין
- 67 זֶה קְשׁוּר בְּכָל הַעֲנָנִיִּים שֶׁהוֹכִיחוּ
- 68 בְּסֻפֵּי־הַקּוּדֵם.
- 69 וְהַעֲנָנִין הוּא, דְּמַהֲטָעִים עַל
- 70 זֶה שֶׁבְּמִתֵּן תּוֹרָה הִיָּהָה רַק
- 71 הַהִתְחַלָּה (הַחֲלוּ לְעִשׂוֹת)
- 72 וּבִימֵי אַחֲשָׁרֹשׁ הִיָּהָה
- 73 הַקְּבִלָּה (וְקָבֵל הַיְּהוּדִים)
- 74 הוּא, כִּי קִבְּלָהּ הַתּוֹרָה שֶׁהִיָּהָה עַל
- 75 יְדֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִתֵּן תּוֹרָה לֹא הִיָּהָה
- 76 כֹּל כִּךְ מְצִידִם אֵלָּא בְּגִלָּל הָאֵרָה
- 77 עֲלִינוֹהָ שֶׁהָאֵרָה עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה
- 78 שֶׁהִרִי זֶה שֶׁהִקְדִּימוּ אֶת אֲמִירוֹת
- 79 'עֲשֵׂה' לְנִשְׁמָע' בְּמִתֵּן
- 80 תּוֹרָה הִיָּה מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּישׁ בְּרוּךְ
- 81 הוּא כָּפָה עֲלֵיהֶם הִרִי כְּגִיגִית⁵², וּמִשְׁמַעוֹת כְּפִיָּה זֶה הִיא שֶׁהָאֵרָה
- 82 עֲלֵיהֶם גְּלוֹי אֹרֹךְ שֶׁל אֲהָבָה גְּדוּלָּה מִלְּמַעְלָה⁵³ אֲשֶׁר לֹא יִכְלוּ לְעַמּוֹד
- 83 בְּפִיּוֹ, וְלַעֲמוֹת זֹאת בִּימֵי אַחֲשָׁרֹשׁ הִיָּהָה הַקְּבִלָּה שֶׁל הַתּוֹרָה
- 84 מִצַּד עֲצָמָם שֶׁהִרִי הֵם מִסְּרוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ בְּרַצוֹנָם. וְיֵשׁ לּוֹמֵר, שֶׁגַּם

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כאשר מדובר אודות האמונה שקיימת אצל יהודי מצד טבעו, הרי
- 2 **שְׁהָאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל** שנובעת **מִצַּד זֶה שְׁהַנֶּשְׁמָה שְׁלִמְעֵלָה**
- 3 **רוּאָה אֱלֻקִּית** (כאמור בסעיף ו') אמונה זו היא **אֱמוּנָה שְׂבָאָה**
- 4 **מִצַּד סִבָּה** חיצונית, הנשמה רואה דבר שחזן הימנה, אמונה לא נובעת
- 5 מתוך הנשמה עצמה) **הוא על**
- 6 **דֶּרֶךְ שְׁהַקְדִּימוּ 'נַעֲשֶׂה'** 1 **עֲצָמָם. וַיֵּשׁ לוֹמַר, שְׁהָאֱמוּנָה דִּישְׂרָאֵל מִצַּד זֶה**
- 7 **לִ'נִשְׁמָע' (בַּמִּתֵּן תּוֹרָה) שְׁהִיא** 2 **שְׁהַנֶּשְׁמָה שְׁלִמְעֵלָה רוּאָה אֱלֻקִּית (אֱמוּנָה שְׂמַצֵּד**
- 8 **זֶה מִצַּד הַגְּלוּי דְלִמְעֵלָה⁵⁴** 3 **סִבָּה) הוּא עַל דֶּרֶךְ שְׁהַקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לִנִּשְׁמָע**
- 9 **וְלֹא מִצַּד עֲצָמָם. בַּמִּתֵּן תּוֹרָה הִיא זֶה** 4 **(בַּמִּתֵּן תּוֹרָה) מִצַּד הַגְּלוּי דְלִמְעֵלָה⁵⁴, וְזֶה**
- 10 **אוֹר עֲלִיּוֹן שֶׁהָאִיר עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה** 5 **שְׂבִימִי אַחֲשֹׁרוֹשׁ הִיָּתָה הַקְּבֵלָה מִצַּד עֲצָמָם,**
- 11 **בְּעַמְדָם לְמַרְגְּלוֹת הָרַ סִינִי, וּבִנְשֻׁמָּה** 6 **הוּא, כִּי אֲזַ נִתְגַּלָּה הַהִתְקַשְׁרוֹת בְּאֱלֻקִּית שְׂמַצֵּד**
- 12 **לְמַעַל זֶה הַגְּלוּי שֶׁל אוֹר ה' הַחוּפֶּף** 7 **עֲצָם הַנֶּשְׁמָה, הַתְּקַשְׁרוֹת עֲצָמִית שְׂמַצֵּד עֲצָם**
- 13 **עֲלֵיהָ כָל הַזֶּמֶן, וְלַעֲזוּמָת זֹאת זֶה** 8 **מִצִּיאוֹתָם. וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר יֵשׁ לוֹמַר, שְׁגַם בְּגִלּוּי**
- 14 **שְׂבִימִי אַחֲשֹׁרוֹשׁ הִיָּתָה** 9 **עֲצָם הַנֶּשְׁמָה, יִשְׁנָם (דְּגַמָּת) שְׁנֵי עֲנִינִים הַנִּ"ל.**
- 15 **הַקְּבֵלָה מִצַּד עֲצָמָם, הוּא,** 10 **דְּגִלּוּי עֲצָם הַנֶּשְׁמָה בְּעֲנִינֵי הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ, יֵשׁ**
- 16 **כִּי אֲזַ נִתְגַּלָּה הַהִתְקַשְׁרוֹת** 11 **לוֹמַר, שְׁבִנּוּעַ לְפָחוֹת הַגְּלוּיִים הוּא כְּמוֹ דֶּבֶר**
- 17 **בְּאֱלֻקִּית שְׂקִימָת בִּיהוּדִי מִצַּד** 12 **נוֹסֶף. וְכֵמוֹ שְׂרוּאִים בְּפַעַל בְּכֻמָּה אֲנָשִׁים,**
- 18 **עֲצָם הַנֶּשְׁמָה, שְׂכָמוֹר בִּסְעִיף ו'** 13 **שְׂבִהִיּוֹתָם בְּמָקוֹם שְׁהָיוּ שָׁם גְּזֵרוֹת עַל תּוֹרָה**
- 19 **זוֹ הַתְּקַשְׁרוֹת עֲצָמִית שְׂמַצֵּד** 14 **וּמִצְוֹת, הִיא לָהֶם מְסִירוֹת נֶפֶשׁ בְּפַעַל מִשְׁךְ**
- 20 **עֲצָם מִצִּיאוֹתָם. וּבִפְרָטִיּוֹת** 15 **כְּמָה וְכְמָה שְׁנִים, וּכְשֶׁבָאוּ אַחֵר כֶּף לְמִדֵּינוֹת**
- 21 **יוֹתֵר יֵשׁ לוֹמַר, שְׁגַם כֹּאשֶׁר** 16 **שְׂאִפְשֶׁר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ הַרְחָבָה,**
- 22 **מְדוּבָר בְּגִלּוּי עֲצָם הַנֶּשְׁמָה,** 17 **אֵין נֶכֶד בָּהֶם (כָּל כֶּף) הַמְּסִירוֹת נֶפֶשׁ שְׁהִיא לָהֶם**
- 23 **הִרִי יִשְׁנָם בּוֹה (דְּגַמָּת) שְׁנֵי** 18 **מִקְדָּם. כִּי זֶה שְׂעַמְדוֹ בְּמְסִירוֹת נֶפֶשׁ מִשְׁךְ כְּמָה**
- 24 **עֲנִינִים הַנִּ"ל** עד כמה התגלותה 19 **וְכְמָה שְׁנִים הוּא לְפִי שְׁהָאִיר בָּהֶם גְּלוּי עֲצָם**
- 25 **שֶׁל עֲצָם הַנֶּשְׁמָה קְשׁוּרָה עִם הָאָדָם** 20 **הַנֶּשְׁמָה שְׁלִמְעֵלָה מִפְּחוֹת הַגְּלוּיִים וְלֹא נַעֲשֶׂה**
- 26 **עֲצָמוֹ.**
- 27 **הַסִּבֵּר הַדְּבָרִים הָאֵמֻרִים לְקִמָּן:**
- 28 **כֹּאמֹר בִּסְעִיף ה', הַקְּשֶׁר בֵּין נִשְׁמַת**
- 29 **הָאָדָם לְבֵין אִיבִיר גּוֹפּוֹ מִשְׁמַשׁ כְּמַשֵּׁל**
- 30 **לְקֶשֶׁר בֵּין עֲצָם הַנֶּשְׁמָה לְדִרְגּוֹת הַשְׁנוּת שֶׁלָּה.**
- 31 **לְמַדְנוּ שֶׁנִּשְׁמַת הָאָדָם אֵינָה אִיבֵר נוֹסֶף אֵלָּא הִיא מֵהוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל הָאָדָם**
- 32 **הַעֲזוּמָת מֵאֲחוּרֵי הָאִיבֵרִים כּוֹלֵם. הַנֶּשְׁמָה אֵינָה שִׁיבֵת לְאִיבֵר זֶה יוֹתֵר מֵאִיבֵר**
- 33 **אַחֵר, הִיא הַנֶּשְׁמָה' שֶׁל הַיִּדִּים וְהִיא הַנֶּשְׁמָה' שֶׁל הַרְגֵּלִים.**
- 34 **כֹּאשֶׁר מְבִיטִים בְּאִיבֵרִים הַשּׁוֹנִים בְּגוֹף הָאָדָם, נִיתָן לְהַגְדִּיר אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל**
- 35 **כָּל אִיבֵר בִּשְׁתֵּי צוּרוֹת. נִיתָן לְרֹאוֹת אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ שֶׁל כָּל אִיבֵר מִצַּד הַתְּפִקִּיד**
- 36 **הַמִּיּוֹחַד הַשִּׁיחַ דּוּקָא אֵלָּוִי. אֵךְ נִיתָן גַּם לְרֹאוֹת אֶת חֲשִׁיבוֹתוֹ מִצַּד הִיּוֹתוֹ חֶלֶק**
- 37 **בְּלִי נִפְרָד מֵהָאָדָם כּוֹלֵם. הַחֲשִׁיבוֹת הָרֵאשׁוֹנָה, הַנוֹבַעַת מִתְּפִקִּידוֹ הַמִּיּוֹחַד לוֹ,**
- 38 **הִיא קְשׁוּרָה בְּצוּרָתוֹ הַגְּלוּיָה שֶׁל הָאִיבֵר בַּה הוּא שׁוֹנָה מִשָּׂאֵר הָאִיבֵרִים. אוֹלֵם**
- 39 **מִבְּחִינַת הַנֶּשְׁמָה חֲשִׁיבוֹתוֹ הָעִיקָרִית שֶׁל הָאִיבֵר הִיא הִיּוֹתוֹ חֶלֶק בְּלִי נִפְרָד**
- 40 **מֵהָאָדָם כּוֹלֵם, מְכִילִי הַבֵּט אִם מְדוּבָר בִּיד אוֹ בְּרַגֵּל.**
- 41 **כְּמוֹ כֵּן כֹּאשֶׁר מְדוּבָר אֹדוֹת הַנֶּשְׁמָה עֲצָמָה. יִשְׁנן כּוֹחוֹתֶיהָ הַגְּלוּיִים שֶׁהֵם שְׂכָלוֹ**
- 42 **וּרְגֻשׁוֹתֶיהָ שֶׁל הָאָדָם, וַיִּשְׁנָה עֲצָם הַנֶּשְׁמָה. מִבְּחִינַת מֵהוֹת הַפְּנִימִית שֶׁל כּוֹחוֹת**
- 43 **הַנֶּפֶשׁ הִרִי מַעֲלָתוֹ שֶׁל כָּל כַּח הִיא בְּכַךְ שֶׁהוּא חֶלֶק בְּלִי נִפְרָד מֵהַנֶּשְׁמָה כּוֹלֵם.**

(54) להעיר גם מהמשך תער"ב ח"ב ע' תתקצו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **בַּכּוֹחַ הַגְּלוּיִים עֲצָמָם**⁵⁵. **נִדְוָה** שלמדנו בסעיף ה' **שֶׁעֲצָמָם**
2 **הַנֶּשְׁמָה הִיא הָעֲצָם** והפנימיות (של כל דרגת הנפש גַּם) **דְּכַחוּת**
3 **הַגְּלוּיִים (כַּנֶּ"ל סְעִיף ה')** ולפי זה לכאורה התגלותו איננה זרה להם,
4 אך העניין **הוא**, שְׁשִׁיכּוּתם של הכוחות הגלויים **לְעֵצָם הַנֶּשְׁמָה** היא
5 בכך **שהוא הָעֲצָם שְׁלֵהֶם** כלומר
6 הוא הנקודה הפנימית שלהם מצד
7 היותם חלק בלתי נפרד מהנשמה כולה
8 וְאוֹלָם אֵין זֶה שֶׁיֵּד לְעִנְיָנָם שֶׁל
9 **כּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים עֲצָמָם**,
10 **לְהַצִּיּוֹר שְׁלֵהֶם**. וְלַעֲדוּמַת זֹאת
11 כאשר מדובר במצב של רוחה, רוחה
12 גשמית הכרוכה בנינוחות של כל
13 כוחות הנפש, וכמו כן רוחה רוחנית
14 בעבודת ה', פתיחת המוח והלב,
15 הגורמת את התגלותם כמלאו עוצמתם
16 של כל כוחות הנפש, וביחד עם זה
17 תשוקתה של עצם הנשמה לגאולה
18 ממלאה את כל כוחות הנפש עד כדי
19 כך שאינם יכולים לשאת את עצם
20 ההימצאות בגלות, הרי **הַגְּלוּיִ**
21 **דְּעֵצָם הַנֶּשְׁמָה** המתבטא בְּזֶה
22 **שֶׁהוּא נֶשֶׁבֶר וְנִדְכָּא מֵעַצֵּם זֶה**
23 **שֶׁהוּא נִמְצָא בְּגִלּוֹת הִרֵי גִלּוֹי זֶה**
24 **הוא שְׁגֵם כּוֹחוֹת הַגְּלוּיִים שְׁלוֹ**
25 (לא רק מהותם הפנימית אלא גם
26 הַצִּיּוֹר דְּכַחוּת הַגְּלוּיִים) **הֵם**
27 **כְּמוֹ חֵד (=אחד) עִם הָעֲצָם**⁵⁶.
28 הסבר הדברים האמורים לקמן: ההבדל בין האופנים האמורים בהתגלותה
29 של עצם הנשמה קשור בדרגות שונות הקיימות בה. כאמור, הנשמה האלוקית
30 היא "אלוקות כפי שנעשה בבחינת נבאר". בדרגתה בין הנוצר מטיפת הזרע
31 של אביו, הרי תחילה היא הייתה כלולה במוחו של האבא והייתה חלק בלתי
32 נפרד ממנו, לאחר מכן היא ירדה ממוחו של האבא ונעשתה בעלת ממשות
33 לעצמה. כמו כן מציאותה הגלוי של עצם הנשמה היא כזו שיש לה ממשות
- מֶשֶׁל עֲצָמָה אֵלֶּא שֶׁהִיא דְּבֻקָּה וּמֵאוּחָדָת לְגַמְרִי בְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֵךְ
מִצִּיאוֹתָהּ הָאִמִּיתִית בְּשׁוּרָשָׁה הָעֲלִיּוֹן הִיא כּוֹז שְׁאִינָה דְּבַר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ אֵלֶּא
הִיא כְּלוּלָה בְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּשׁ. וְיֵשׁ לּוֹמֵר, דְּהִסִּיכָה לָזֶה שֶׁעֲצָמָם
הַנֶּשְׁמָה כְּשֶׁלִּעֲצָמָה וְהַצִּיּוֹר דְּהַכּוֹחוֹת כְּשֶׁלִּעֲצָמָם הֵם (דְּגַמַּת) שְׁנֵי
עֲנִינִים נִפְרָדִים אֲשֶׁר הִתְגַּלְתּוּ שֶׁל
הָאֶחָד דּוֹרֶשֶׁת אֶת הַתְּבַטְלוּתוֹ שֶׁל
הַשֵּׁנִי, הוּא לְפִי שְׁגֵם עֲצָם
הַנֶּשְׁמָה עִם הִיּוּתָה לְמַעַלָּה
מֵהַתְּבַנִּית הַמּוֹגְבֵּלָת שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ
אֵךְ סוּף סוּף גַּם הִיא מְגִדֶּרֶת
בְּגִדֶּר רִתְבִּנִּית מְסוּיִימָה, וְהַגִּדֶּר
וְהִתְבַּנִּית שְׁלָהּ הוּא עֵצָם זֶה שֶׁהִיא
מוֹגֵדֶרֶת בְּכֵךְ שֶׁהִיא לְמַעַלָּה
מֵהַצִּיּוֹר דְּהַכּוֹחוֹת. אֲבָל מִצֵּד
עֲצָם הַנֶּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא
מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוּת שֶׁל ה', הִרֵי
כֵּשֶׁם שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינּוּ מוֹגֵדֶר
בִּתְבַּנִּית, כֹּל שֶׁהִיא, לֹא בִּתְבַּנִּית
מוֹגְבֵּלָת וְאֵף לֹא בִּתְבַּנִּית, שֶׁל בְּלִי
גְּבוּל, שֶׁהִרֵי כֵּשֶׁר דְּבַר מְסוּיִים הוּא
דּוּקָא בְּלִי גְּבוּל וְאֵינּוּ שִׁיךְ לִגְבוּל
הִרֵי גַם זֶה סוּף סוּף 'תְּבַנִּית' וְהַגִּדֶּר,
וְאִדְרַבָּה הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאֶחָד
וְנוֹשֵׂא בְּתוֹכוֹ הַכֹּל, הֵן אֶת מִצִּיאוֹת
הִגְּבוּל, וְהֵן אֶת מִצִּיאוֹת הִבְּלִי גְּבוּל,
כְּמוֹ כֵּן מִבְּחִינַת דְּרָגָה זֶה שֶׁל עֵצָם
הַנֶּשְׁמָה הִרֵי הַפְּשִׁיטוֹת
דְּהַנֶּשְׁמָה כְּלוֹמֵר הִיּוּתָה 'מוֹפְשֶׁט' וּבְלִי בִּעְלֵת גְּבוּל וְהַצִּיּוֹר
דְּהַכּוֹחוֹת שְׁלָהּ הֵם כְּלוֹלָה חֵד⁵⁷ (=כֹּלֵם אֶחָד). וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ
לּוֹמֵר, דְּבַחֲנִיַּת הַמֶּאֱזוֹר דְּהַנֶּשְׁמָה שְׁמִתְגַּלִּית עַל יְדֵי
מְסִירוֹת נֶפֶשׁ הִיא דְּרָגַת עֲצָם הַנֶּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְגִדֶּרֶת
עֲדִיין בְּעִנְיַן הַפְּשִׁיטוֹת שְׁלִמְעֵלָה מִצִּיּוֹר דְּכַחוּת, וְלַעֲדוּמַת זֹאת
בְּחִינַת הַמֶּאֱזוֹר דְּהַנֶּשְׁמָה שְׁמִתְגַּלִּית עַל יְדֵי הָעִנְיָן דְּכִתִּית

(55) וראה ד"ה בלילה ההוא ה'תשכ"ה ס"ח, ובהערה 49 שם (סה"מ מלוקט ח"ד ע' קפח). (56) ועד"ז הוא בנוגע להמשכת האמונה בפנימיות (ברעת), דזה שהאמונה פועלת על הדעת הוא יתרון ועילוי לגבי ענין המס"נ. ויש לומר, דהמשכת האמונה ברעת, זה שנמשך בגילוי היא האמונה שמצד מזל' חזי (מקיף דחי*).), אלא שהחיבור דהאמונה שלמעלה מדעת עם הדעת הוא ע"י המשכת עצם הנשמה [היינו שהגילוי דעצם הנשמה הוא רק נתנית כח לבחי' האמונה שמצד המקיף דחי' שתתחבר עם הדעת, ולא שמתגלית עצם הנשמה עצמה]. משא"כ זה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו, שלכן הוא נשבר ונדכא מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות (ראה לעיל ס"ט) – הרי הגילוי דהתקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה שמתגלית בזה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו הוא [נוסף על אופן דנתנית כח, גם] שהתקשרות העצמית עצמה מאירה בגילוי (בדוגמת הגילוי שלה בענין המס"נ), וגם גילוי זה (דעצם הנשמה עצמה) מתחבר עם הציור דכחות הגלויים. (57) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' שעח.

(*) ראה סה"מ עת"ר ט"ע קנד. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מעצם זה שנקמצאים בגלות, הוא גלוי עצם הנשמה כמו
 - 2 שהיא משרשת בהעצמות.
 - 3 (יא) ויש לקשר זה עם המבאר בהמאמר⁵⁸ "וקבל היהודים"
 - 4 בפרוש הכתוב ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך
 - 5 שמן זית גו', שהפירוש הפנימי
 - 6 של הפסוק הוא דלאחרי שמשה
 - 7 יצוה ויקשר את בני ישראל
 - 8 אזי יביאו ישראל למשה
 - 9 שמן זית גו', כלומר שישאל
 - 10 על ידי עבודתם יוסיפו גלוי
 - 11 אור במדרגת משה. לכאורה היה
 - 12 ניתן לחשוב שהוספה זו איננה כרוכה
 - 13 בעבודה מיוחדת של בני ישראל אלא
 - 14 היא באה ממילא על ידי עצם זה שהם
 - 15 מקבלים את השפעתו של משה רבינו
 - 16 ואולם יש לומר מהביאורים
 - 17 בזה כיצד דבר זה קשור בעבודת
 - 18 האדם, דהו שמשה מצוה
 - 19 ומקשר את בני ישראל, הוא,
 - 20 שהוא זן ומפרנס את האמונה, תהיה
 - 21 האמונה, שהאמונה תהיה
 - 22 נוסף על כמו שהיא מצד דרגת
 - 23 הגלויים והנשמה (מצד זה
 - 24 שהנשמה שלמעלה רואה
 - 25 אלקות) היא תהיה גם מצד
 - 26 עצם הנשמה. [פעולתו של משה
 - 27 רבינו איננה רק לקשר את בני ישראל
 - 28 עם אור אין סוף של הקדוש ברוך הוא
 - 29 אלא גם לקשר ולחבר אותם בינם לבין
 - 30 עצמם ויש לומר, דהו מה
 - 31 שנקמר ואתה תצוה את בני
 - 32 ישראל, דלשון הפסוק ואתה
 - 33 תצוה את בני ישראל' ללא
 - 34 שמוכר בו עם מי נעשית הצוותא
 - 35 והחיבור שלהם הרי מכך משמע
 - 36 שמשה מצוה ומקשר
 - 37 ומחבר את בני ישראל
 - 38 עצמם כלומר מאחדם בינם לבין
 - 39 עצמם, פעולה זו גם היא קשורה
- בהתגלותה של עצם הנשמה כי מצד עצם הנשמה, כל ישראל הם
- חד⁵⁹ (= אחד). ועל ידי העבודה דישאל עצמם (המתאפשרת
- לאחרי שנמשך בישאל גלוי עצם הנשמה על ידי משה),
- שגם כחות הגלויים שלהם (הציוור והכחות) עבודתם של בני
- ישראל היא להעמידם בצורה כזו
- שהיו מתאימים לעצם
- הנשמה, על ידי זה נעשה
- יתרון והוספה בכחיות עצם
- הנשמה שנמשכה ונתגלתה
- בהם תחילה על ידי משה
- (ויקחו אליך), כי על ידי זה
- מתגלה בה שרשה האמתי
- כמו שהיא משרשת
- בהעצמות.
- וילהעיר, שעל ידי זה נתוסף
- גם בהאחדות דישאל. כיוון
- שהאחדות דישאל הנגרמת על
- ידי עצם הנשמה שמתגלית
- בהם אשר התגלות זו דורשת את
- ההתבטלות של גופם וכוחותיהם
- הגלויים, כיוון שמבחינתם יש הבדל
- בין יהודי אחד ליהודי אחר, לכן היא
- אחדות זו נחשבת כמו דבר שנוסף
- על מציאותם הגלויה של בני
- ישראל כשלעצמה. ולכן, דבר זה בא
- לידי ביטוי בכך שאחדות זו היא
- על ידי שבני ישראל עושים
- ומחשיבים את נפשם כעקר ואת
- גופם כטפל⁶⁰ באופן זה קשה
- לראות את שייכותו של יהודי אחד
- ליהודי אחר גם בדברים השייכים
- לגופו ומציאותו הפרטית. ואולם על
- ידי גלוי עצם הנשמה כמו
- על ידי משה (ויקחו אליך), כי על ידי זה מתגלה בה שרשה האמתי כמו
- שהיא משרשת בהעצמות.
- וילהעיר, שעל ידי זה נתוסף גם בהאחדות דישאל. שהאחדות דישאל
- על ידי עצם הנשמה שמתגלית בהם היא כמו דבר נוסף על
- מציאותם. ולכן, אחדות זו היא על ידי שעושים נפשם עקר וגופם טפל⁶⁰.

(58) סעיף ד – הובא לעיל ס"ב.59) וראה המשך תער"ב ח"א פס"א, שבראי' ישנם חילוקי דרגות, וזה שהאמונה היא בכל ישראל בשוה הוא לפי ששרשה הוא התקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי). 60) ראה תניא פרק לב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁהִיא מְשַׁרְשֶׁת בְּהַעֲצָמוֹת, שְׁכֵאמֹר עַל יָדֵי זֶה גַם הַצִּיּוֹר
2 דְּכַחוֹת הַגְּלוּיִים הוּא 'חֹד' עִם הָעֶצֶם, אִי גַם הָאֲחָדוֹת
3 דִּישְׁרָאֵל הִיא לֹא רַק בְּעֵצִים נִפְשָׁם אֲלָא בְּכָל הָעֲנִינִים שְׁלֵהֶם, גַּם
4 בְּעֲנִינִים הַשִּׁיכִים לְהַגְיוֹף].
- 5 בתחילת המאמר בסעיף 'א' הוזכר
6 הריק בפסוק 'ואתה תצוה' בכך
7 שנאמר בו שנרות המנורה צריכים
8 להיות 'נר תמיד' למרות שזמן הדלקתם
9 בבית המקדש איננו במשך כל היממה
10 אלא דווקא מערב עד בוקר. על כך
11 מבואר במאמר "וקבל היהודים" של
12 כ"ק אדמו"ר הרי"צ שהדבר קשור
13 במשמעותם הרוחנית של הנרות, אשר
14 הנרות הינם הנשמות ככתוב "נר ה'
15 נשמת אדם".
- 16 ועל פי זה יובן מה שכתוב
17 בְּהַמְאָמֵר⁶¹ "וקבל היהודים",
18 דַּעַל יְדֵי שִׁישְׁרָאֵל מוֹסִיפִים
19 (עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם) בְּמִדְרַגַּת
20 מִשָּׁה, עַל יְדֵי זֶה דּוּקָא יִהְיֶה
21 גַּר תָּמִיד, דְּלִכְאוּרָה, זֶה
22 שֶׁהֵנָּה דִּהְנִשְׁמָה כְּלוֹמֵר אֹר
23 הנשמה (הנמשלת לנר ככתוב "נר"⁶²
24 הוֹי' נִשְׁמַת אָדָם⁶³) הוּא
25 יִצְלִיחַ לְהֹאִיר תָּמִיד (כְּלוֹמֵר לְמִרּוֹת
26 העליות והירידות בהם נתון האדם, אור
27 הנשמה יאיר בְּאוֹפֶן שְׁוֶה בְּכָל
28 המצבים המשתנים, בְּלִי שְׁנוּי),
29 הוּא לֹא בְּכוּחוֹ שֶׁל הָאָדָם עֲצֻמוֹ אֲלָא
30 דּוּקָא עַל יְדֵי גְלוּי עֶצֶם
31 הַנִּשְׁמָה שֶׁנִּמְשָׁךְ וּמִתְגַּלֶּה עַל
32 יְדֵי מִשָּׁה (שׁוֹ עֲבוֹדָתוֹ כְּאֹמֵר
33 'וְאַתָּה תִּצְוֶה'), כִּיּוֹן שֶׁלְעוֹמֶת
34 מִצִּיאוֹתוֹ הַגְּלוּיָה שֶׁל הָאָדָם הַנִּתּוֹנָה
35 תַּחַת שִׁינוּיִים תְּמִידִים הִיא דִּבְעֶצֶם
36 הַנִּשְׁמָה אֵין שִׁיף שְׁנוּי, וְאוֹלָם
37 בְּהַמְאָמֵר אֹמֵר שֶׁהַעֲנֵן דִּגְר
38 תָּמִיד הוּא דּוּקָא קְשׁוֹר בִּפְעוּלָתָם
39 שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי שִׁישְׁרָאֵל
40 מוֹסִיפִים בְּמִדְרַגַּת מִשָּׁה,
41 'וְיִשְׁחֹזֵר אֱלִיךְ'. וְיִשְׁחֹזֵר,
42 שֶׁבְּהַגְלוּי דְּעֶצֶם הַנִּשְׁמָה הַנְּעֻשָׂה בְּדֶרֶךְ וּבְצוּרָה שֶׁל 'מְלַמְעֵלָה
- לְמִטָּה' כְּלוֹמֵר לֹא מִצִּדּוֹ שֶׁל הָאָדָם אֲלָא עַל יְדֵי 'וְאַתָּה תִּצְוֶה' כְּלוֹמֵר
עַל יְדֵי מִשָּׁה רַבִּינוּ, אֲכֵן יֵשׁ חֲלוּק וְהַבְדֵּל בֵּין תְּקוּפָה רֹחוּמִית שֶׁל 'עֶרֶב'
וּבֵין כּוֹז שֶׁל 'בֹּקֶר'. שֶׁעֶקֶר הַגְּלוּי שְׁלָה שֶׁל עֵצִים הַנִּשְׁמָה כְּשֶׁלְעֻצְמָה
הוּא דּוּקָא כְּשִׁישְׁנָם הַעֲלָמוֹת וְהִסְתָּרִים כְּלוֹמֵר דְּבָרִים הַמְעֲלִימִים
וּמִסְתָּרִים עַל מִצִּיאוֹת ה' וּמִנְסִים
לְמַנּוּעַ מִיְהוּדִי לְמַלֵּא אֶת רִצּוֹן ה' (זו
תְּקוּפָה שֶׁל חוּשׁ 'עֶרֶב') שֶׁעַל יְדֵי
זֶה מִתְעוֹרֵר וּמִתְגַּלֶּה כַּחַ
הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ, אֲךָ כֹּאשֶׁר מְגִיעָה
תְּקוּפָה שֶׁל 'בֹּקֶר' נִעְלָמָה הַתְּגִלּוֹתָהּ
שֶׁל עֵצִים הַנִּשְׁמָה וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
לְעִיל (סְעִיף יו"ד), שֶׁגַם
אֵלֶּה שְׁבוּמֵן הַגְּזֵרָה (זִמֵּן שֶׁל
'עֶרֶב') עֲמָדוֹ בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ,
כְּשֶׁבָּאוּ לְמָקוֹם שֶׁאֲפָשֶׁר
לְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ
הֶרְחָקָה (מִצַּב שֶׁל 'בֹּקֶר'), אֵין
נֶכֶר בָּהֶם הַמְסִירוֹת נֶפֶשׁ
שֶׁהִיא לָהֶם מְקֻדָּם. [אֵם כֵּן,
אֲמִתִּית הָעֲנֵן (=הַעֲנֵן הָאֲמִתִּי)
דִּגְר תָּמִיד' (שֶׁאֵין שִׁיף בּוֹ
שְׁנוּי וּמִמְשִׁיךְ לְהֹאִיר גַּם תְּקוּפָה שֶׁל
'בֹּקֶר') הוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם
שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַעֲבוּדָה הַמּוֹטֵלָה
עֲלֵיהֶם הִיא לְגִרוֹם לָכֵךְ שֶׁגַם כַּחוֹת
הַגְּלוּיִים יִהְיוּ חֹד (=אֶחָד) עִם
עֶצֶם הַנִּשְׁמָה, שׁוֹ הַהוֹסָפָה הַבָּאָה
עַל יָדֵם 'וְיִשְׁחֹזֵר אֱלִיךְ'.
עַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֵמֻרִים יוֹבֵן הַמּוֹחֵר
בְּסִעִיף ח' שֶׁלְכֹאוּרָה הַמִּילִים 'כִּתִּית
לְמֹאוֹר' הַקְּשׁוֹרָה בְּגִלּוּי ה' מֹאוֹר'
שֶׁבִּנְשֻׁמָּה הִיא צִרְיֻכּוֹת לְהִיכָתֵב בְּחֻלְקוֹ
הָרָשׁוֹן שֶׁל הַפְּסוּק 'וְאַתָּה תִּצְוֶה'
הַמְדַּבֵּר עַל עֲבוֹדָתוֹ שֶׁל מִשָּׁה רַבִּינוּ,
מְדוּעַ אֵם כֵּן הֵן מוֹפִיעוֹת בְּחֻלְקוֹ הַשְּׁנִי
שֶׁל הַפְּסוּק הַמְדַּבֵּר עַל עֲבוֹדָתָם שֶׁל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל.
וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר אֶת זֶה
שֶׁהַעֲנֵן שֶׁל 'כִּתִּית לְמֹאוֹר'
נִאֲמָר בְּכָתוּב בְּהִמְשָׁךְ לְיִשְׁחֹזֵר
אֱלִיךְ גּו', כִּי בְּמִשְׁמַעוֹת שֶׁל
כִּתִּית לְמֹאוֹר' נִכְלָל לֹא רַק ה' כִּתִּית' הַקִּיִּים בּוֹמֵן שֶׁל גּוֹיָרָה אֲלָא גַם זֶה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שִׁישְׁרָאֵל הֵם שְׁבוּרִים וְנִדְכָּאִים (כְּתִית) מַעַם זֶה שֶׁהֵם
 - 2 בְּגָלוֹת, דַּעֲנֵן זֶה הוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם פּוֹעֵלִים
 - 3 שֶׁגַם כַּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם יִהְיוּ מִתְּאִימִים לַעֲצָם הַנֶּשְׁמָה,
 - 4 וּבַחֲנִינָה הַמְּאֹרֶת הַנֶּשְׁמָה שֶׁמִּתְגַּלֶּית עַל יְדֵי זֶה הִיא עֲצָם
 - 5 הַנֶּשְׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מְשֻׁרֶשֶׁת
 - 6 בְּהַעֲצָמוֹת, וְכִיוּן שׁוֹה קְשׁוּר
 - 7 בְּעִבּוּדָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹן נֶאֱמַר
 - 8 'כְּתִית לְמֹאזֵר' בְּהַמְשָׁךְ
 - 9 לְ'וִיקָחוּ אֵלֶיךָ גו'.
 - 10 (יב) בְּסֵעִף זֶה מְבוֹאֵר שֶׁגַם הַעֲבוּדָה
 - 11 הַבָּהָה מְצִידִים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם
 - 12 נִעֲשִׂית עַל יְדֵי נְתִינָה כַח מַמְשָׁה רְבִינוּ,
 - 13 וְכִמוֹ כֵּן בְּדוּרֵינוּ אֲנוּ עַל יְדֵי נְתִינָה כַח
 - 14 מְנַשִּׂיא דוּרֵינוּ.
 - 15 וְהִנֵּה הַמִּילִים 'וִיקָחוּ אֵלֶיךָ' הַקְשׁוּרוֹת
 - 16 בְּתַפְקִידִים שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲצָמָם גַּם הֵן
 - 17 שִׁיכוֹת לְמִילִים 'ואתה תצוה' הַקְשׁוּרוֹת
 - 18 בְּעִבּוּדָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רְבִינוּ שֶׁהִרְיָ
 - 19 הַפְּרוּשׁ (בְּפִשְׁטוֹת עַל פִּי פִּשְׁטוֹ
 - 20 שֶׁל מִקְרָא) בְּפִסְטֹק 'ואתה תצוה
 - 21 אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וִיקָחוּ אֵלֶיךָ
 - 22 גו' הוּא שֶׁמֹּשֶׁה יְצִיגָה אֶת בְּנֵי
 - 23 יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם יִקָּחוּ אֵלֶיךָ גו'.
 - 24 וְיִמְזָה מוֹכֵן שֶׁכֵּן גַּם בְּפִנְיָמוֹת
 - 25 הַעֲנִינִים, דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה 'מְצִיגָה'
 - 26 וּמִקְשָׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא
 - 27 לֹא רַק בְּאוֹפֶן כִּזֶּה שֶׁלֹּאֲחֵר מִכֵּן הֵם
 - 28 צְרִיכִים לְעִבּוֹד אֶת עֲבוּדָתָם לְבַד לְלֹא
 - 29 כּוּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה רְבִינוּ אֵלֹא זֶה בְּאִפְסָן
 - 30 שֶׁהוּא מְמַשֵּׁיךְ מִשְׁפִּיעַ וְנוֹתֵן לָהֶם
 - 31 נְתִינָה כַח גַּם עַל עֲבוּדָתָם הַבָּהָה
- לאחר מכן הרמוזה במילים 'וִיקָחוּ אֵלֶיךָ גו'. וְכִמוֹ כֵּן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמֹשֶׁה שֶׁבְּדוּרָנוּ, כְּבוֹד קִדְשָׁת מוֹרֵי וְחִמֵּי אֲדָמוֹ"ר נִשְׂיָא דוֹרָנוּ, שֶׁעֲבוּדָתוֹ לְעוֹרֵר וְלַגְלוֹת אֶת הָאֱמֻנָה שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁמִּצַּד עֲצָם הַנֶּשְׁמָה הִיא בְּאִפְסָן שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהֶם כַּח שְׂאֲחֵר כֶּף יַעֲבֹדוּ עֲבוּדָתָם בְּכַח עֲצָמָם, וְהַכַּח שְׁנִיתֵן עַל יְדֵי הוּא עַד כְּדִי כֵךְ שֶׁהֵם יַעֲלִיחוּ שִׁיחֵיו 'נֵר תְּמִיד' שְׂאִין שִׁיךְ בּוֹ שְׁנוֹי גַּם מִצַּד כַּחוֹת הַגְּלוּיִים. וְעַל יְדֵי זֶה זֻכִּים בְּקִרְבֵּי מְמֶשׁ לְגַאֲלָה הָאֱמֻתִּית וְהַשְׁלָמָה, שְׂאֵז כֶּשֶׁם שֶׁהַתְּגַלּוּתָה שֶׁל אֹרֶךְ הַנֶּשְׁמָה הוּא גַּם מִצַּד מִצִּיאוֹתוֹ הַגְּלוּיָה שֶׁל הָאָדָם כֵּךְ גַּם בְּכָל הָעוֹלָם יִהְיֶה גְלוּי אֱלֻקֹּת גַּם מִצַּד הַמְּשָׁה. וְיִהְיֶה אֶז הַבָּאָת הַשְּׂמֵן וְהַדְּלָקָה הַגְּרוֹת (וִיקָחוּ אֵלֶיךָ שְׂמֵן גו' לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד) גַּם בְּנִשְׁמִיּוֹת, כְּלוּמֹר הַדְּלָקָה הַמְּנוּרָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, בְּגַאֲלָה הָאֱמֻתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּקִרְבֵּי מְמֶשׁ.
- לאחר מכן הרמוזה במילים 'וִיקָחוּ אֵלֶיךָ גו'. וְכִמוֹ כֵּן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמֹשֶׁה שֶׁבְּדוּרָנוּ, כְּבוֹד קִדְשָׁת מוֹרֵי וְחִמֵּי אֲדָמוֹ"ר נִשְׂיָא דוֹרָנוּ, שֶׁעֲבוּדָתוֹ לְעוֹרֵר וְלַגְלוֹת אֶת הָאֱמֻנָה שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁמִּצַּד עֲצָם הַנֶּשְׁמָה הִיא בְּאִפְסָן שְׂאֲחֵר כֶּף יַעֲבֹדוּ עֲבוּדָתָם בְּכַח עֲצָמָם, וְעַד שִׁיחֵיו נֵר תְּמִיד שְׂאִין שִׁיךְ בּוֹ שְׁנוֹי גַּם מִצַּד כַּחוֹת הַגְּלוּיִים. וְעַל יְדֵי זֶה זֻכִּים בְּקִרְבֵּי מְמֶשׁ לְגַאֲלָה הָאֱמֻתִּית וְהַשְׁלָמָה, שְׂאֵז יִהְיֶה גְלוּי אֱלֻקֹּת גַּם מִצַּד הַמְּשָׁה. וְיִהְיֶה אֶז הַבָּאָת הַשְּׂמֵן וְהַדְּלָקָה הַגְּרוֹת (וִיקָחוּ אֵלֶיךָ שְׂמֵן גו' לְהַעֲלוֹת נֵר תְּמִיד) גַּם בְּנִשְׁמִיּוֹת, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, בְּגַאֲלָה הָאֱמֻתִּית וְהַשְׁלָמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ, בְּקִרְבֵּי מְמֶשׁ.

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' א

- 1 אָמַר לִי רַבִּי אֲמִיר לְרַבִּי זִרְיָא, דְּלִדְלוֹל זֶה שְׁאִמְרָת, שְׁאִינָה
 - 2 מִחוּבְרַת לְגַמְרִי שֶׁנִּדְלַדְלָה, אִינִי יוֹדֵעַ מַהוּ מַעֲלָה אוּ מוֹרִיד בְּעֵנִן
 - 3 זֶה, שְׁאִין לוֹ שׁוּם מִשְׁמַעוֹת, וּדְאִי כִשְׂרָה הִיא, שְׁהִירִי אִי -אִם
 - 4 לְמֹאן דְּאָמַר שְׁצִירִי שֶׁתִּשְׁאֵר כּוֹזִית בְּמִקְוֶה מְרָה, הָאִי אִיכָא - הִלָּא
 - 5 אֲכַן נִשְׁאֲרָה, שְׁהִירִי כּוֹלָה קִיּוּמָה, וְכֵן אִי -אִם לְמֹאן דְּאָמַר שְׁצִירִי
 - 6 שֶׁתִּשְׁאֵר כּוֹזִית בְּמִקְוֶה שְׁחִיָּא חֵתִּי, הָאִי אִיכָא - הִלָּא אֲכַן נִשְׁאֲרָה,
 - 7 וְכִאֲמֹר.
 - 8 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה (מִבֵּ) בְּדַבְרִים הַמְּטַרְפִּים אֶת הַבְּהֵמָה, הִרְיָאָה שְׁנִיקְבָהּ
 - 9 אוּ חֲסִרָהּ.
 - 10 כּוּוֹנֵת הַמִּשְׁנָה לְנִקְבַּ שֶׁבְּקִרְוֵי הִרְיָאָה. הַגְּמָרָה דִּנָּה בְּפִרְטֵי דִין זֶה
 - 11 וּמִבִּיָּאָה מִחֲלוּקָת דְּבַר: רַב וְשְׁמוּאֵל וְרַב אִסִּי דְּאָמְרִי -אִם שְׁאִמְרוּ,
 - 12 הַמְּדוּבֵר בַּמִּשְׁנָה הוּא שְׁנִיקְבַּ מְרָאָה עִילָאָה -אִם הַקְּרוֹם הָעֲלִיוֹן.
- וְאָמְרִי לָהּ -וְיֵשׁ שְׁאִמְרוּ שֶׁהַמְּדוּבֵר שְׁנִיקְבַּ מְרָאָה תְּתַאָּה -אִם הַקְּרוֹם הַתַּחְתּוֹן.
- רַב נַחֲמָן סוּבֵר כְּדַעָה הַשְּׁנִיָּה וּמִנִּיחַ בַּהּ סִימֵן: אָמַר רַב יוֹסֵף בֶּרַי מְנִימִי אָמַר רַב נַחֲמָן, וְסִימְנִיף לִידַע אִיזוּהוּ הַקְּרוֹם שְׁאִם נִיקְבַּ נְטַרְפַּת הַבְּהֵמָה, בִּיתוּנָא דְּיִדְּאָה דְּמִנְהָא בִּיהּ רִיָּאָה - מְלֻבוּשׁ אֲדוּם שְׁמוּנָחַת בּוֹ הִרְיָאָה, שֶׁהוּא הַקְּרוֹם הַתַּחְתּוֹן.
- הַגְּמָרָה דִּנָּה בְּדַבְרִי, אִיזוּהוּ קְרוֹם הַמְּטַרְפִּי אֶת הַבְּהֵמָה כִּאֲשֶׁר נִיקְבַּ: פְּשִׁיטָא - פִּשְׁטוֹת הוּא שְׁאִי אִינְקִיב עִילָאָה וְלֹא אִינְקִיב תְּתַאָּה - שְׁאִם נִיקְבַּ הַקְּרוֹם הָעֲלִיוֹן וְלֹא נִיקְבַּ הַקְּרוֹם הַתַּחְתּוֹן, שְׁאִינָה נְטַרְפַּת, לְפִי שֶׁתְּתַאָּה מְנִין - הַקְּרוֹם הַתַּחְתּוֹן עֵדִיין מִגֵּן עַל הִרְיָאָה, שְׁלֹא יִצָּא הָאוֹר מִמֶּנָּה, וּבְדִרְבָּה -אִם בְּדַבְרֵי רַבְהּ, דְּאָמַר רַבְהּ, הָאִי רִיָּאָה דְּאִנְלִיד - שְׁנִיטֵל קְרוֹם הָעֲלִיוֹן שֶׁלֹּא

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

נאמר בפרשת השבוע, פרשת חוקת:

1 אַז לאחר הנס שהיה לבני ישראל במדבר באותה שעה (כמבואר בפירוש
2 רש"י, המובא להלן) יִשְׁרָאֵל שָׂרוּ בני ישראל אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת
3 עָלֵי בָּאָר עָנּוּ לָהּ גו' 1. הִנֵּה לִפִּי פִשְׁטוֹת הַכְּתוּבִים הִיתָה
4 שִׁירָה זוֹ שְׁאֲמָרוּ יִשְׂרָאֵל עַל
5 גִּם הִהָצֵלָה שְׁנַעֲשָׂה לָהֶם
6 [וְכִידוּעַ גּוֹדֵל הָעִילוּי וְהַחֲיוּב
7 דְּאֲמִירַת שִׁירָה עַל גִּם
8 שְׁנַעֲשָׂה לָרַבִּים עַד לְכָלִּל
9 יִשְׂרָאֵל, וְעַד כְּדֵי כֹף, שְׁבִיקֶשׁ
10 הַקֶּבֶה לַעֲשׂוֹת חֲזָקָה
11 מְשִׁיחַ, וְהַסִּיפָה לְכֹף שְׁלֹא
12 עֲשָׂאוּ הִיא כְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא לִפִּי
13 שְׁעִשִּׁית לֹו כָּל הַנְּסִים הִלְלוּ
14 "שְׁנִיצַל מִסַּנְחִירֵב וְנִתְרַפָּא מִחֲלִי",
15 כְּפִירוֹשׁ רִש"י בַּגְּמָרָא, וְכַמְּסוּפֵר
16 בִּישְׁעִיה (פָּרָקִים לִרְלֹז) וְלֹא אָמַר
17 שִׁירָה [לְפָנֶיהָ] 2 שְׁנִתְגַּלָּה הֵנֶס
18 שְׁנַעֲשָׂה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שְׁעָה עַל
19 יְדֵי הַבָּאָר, וְלֹא עַל גִּם הַבָּאָר
20 (בְּאֲרָה שֶׁל מְרִים) עֲצָמוּ,
21 שְׁבִירָה נֶס סִיפָה לָהֶם מִיָּם בְּמַדְבָּר
22 שְׁהִירֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת נִתְגַּלָּה
23 בְּסוֹף אַרְבָּעִים, וְהַבָּאָר נִתְגַּלָּה
24 לָהֶם מִתְחַלֵּת אַרְבָּעִים, אֲלֹא
25 הַשִּׁירָה הִתְהַלָּה עַל הַגִּם
26 הַמִּיּוּחָד דִּהְצֵלָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִתְגַּלָּה עַל יְדֵי
27 הַבָּאָר כֹּו, כְּמַבּוּאָר בְּפִירוֹשׁ רִש"י, מִמְּדִרְשִׁי
28 [וְנִתְגַּלָּה עַל יְדֵי הַבָּאָר כֹּו,
29 כְּמַבּוּאָר בְּפִירוֹשׁ רִש"י,
30 מִמְּדִרְשִׁי רַ"ז 3 לְזֶה לְשׁוֹן רִש"י
31 עַל פְּסוּקִים אֵלֶּה: "וְאִשָּׁה הִנְחִילִים -
32 תְּרוּגוֹם שֶׁל שִׁפָּה אִשָּׁה, שִׁפָּה הִנְחִילִים
33 שֶׁנִּשְׁפָּךְ שֶׁם דָּם אֲמֹרִיִּים שֶׁהֵיוּ נִחְבָּאִים
34 שֶׁם, לִפִּי שֶׁהֵיוּ הַהֵרִים גְּבוּהִים וְהִנְחִיל עֲמוֹק וְקֶצֶר, וְהַהֵרִים סְמוּכִים זֶה לָזֶה,
35 אִדָּם עֹמֵד עַל הַהָר מִזֶּה וּמַדְבֵּר עִם חֲבִירוֹ בְּהַר מִזֶּה וְהָדָר עֹבֵר בְּתוֹךְ הִנְחִיל.
36 אֲמֹרוֹ אֲמֹרִיִּים כְּשִׁכְּנִסוּ יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ לְתוֹךְ הִנְחִיל לְעַבּוֹר, נִצָּא מִן הַמַּעְרֹת

ביאור בדרך אפשר

37 בהררים שלמעלה מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות. והיו אותן הנקעים
38 בהר של צד מואב ובהר של צד אמוריים היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות
39 ושרדים בולטין לחוץ, כיון שבאו ישראל לעבור נודעו ההר של ארץ ישראל
40 כשפחה היוצאת להקביל פני גבירתה ונתקרב לצד הר של מואב ונכנסו אותן
41 השרדים לתוך אותן נקעים והרגום. וזהו
42 אשר נטה לשבת ער, שההר נטה
43 ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב
44 ונדבק בו וזהו ונשען לגבול מואב".
45 "ומשם בארה - משם בא האשד אל
46 הבאר, כיצד, אמר הקדוש ברוך הוא,
47 מי מודיע לבני הנסים הללו, המשל
48 אומר נתת פת לתינוק הודיע לאמו,
49 לאחר שעברו חזרו ההרים למקומם
50 והבאר ירדה לתוך הנחל והעלתה משם
51 דם ההרוגים וזרועות ואיברים,
52 ומוליכתן סביב המחנה וישראל ראו
53 ואמרו שירה". "עלי באר" - מתוך
54 הנחל והעלי מה שאת מעלה. ומנין
55 שהבאר הודיעה להם שנאמר ומשם
56 בארה, וכי משם היתה והלא מתחלת
57 ארבעים שנה היתה עמהם אלא שירדה
58 לפרסם את הנסים וכן אן ישיר ישראל,
59 השירה הזאת נאמרה בסוף ארבעים
60 והבאר נתנה להם מתחלת מ' ומה ראה
61 ליכתב כאן אלא הענין הזה נדרש
62 למעלה הימנר".
63 וְנִתְגַּלָּה שְׁנִתְגַּלָּה עַל הַגִּם
64 יִשְׂרָאֵל הִיוּ כְּבָר לְפָנֵי זֶה,
65 כְּמֹו לְמַשֵּׁל מִלְחָמָה עֲמֹלֶק
66 וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, וְאִם כֵּן, מְדוּעַ דּוּקָא
67 עַל נֶס זֶה אֲמָרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁירָה,
68 הִנֵּה בְּפִשְׁטוֹת הַחֲדִידוֹשׁ שְׁבָנִס
69 הִהָצֵלָה דִּהְבָּאָר לְגַבִּי גִם
70 הִהָצֵלָה דְּמִלְחָמָה עֲמֹלֶק הוּא, שְׁמִלְחָמָה עֲמֹלֶק הִיתָה לְפָנֵי
71 מִתֵּן תוֹרָה, וְגִם הַבָּאָר הִיָּה לְאַחֲרֵי מִתֵּן תוֹרָה. אֲבָל אִף
72 עַל פִּי כֵּן, לְמֹרֹת שְׁלִפִּי פְּשׁוּטוֹ שִׁירָה זֶה הִיא עַל הַנֶּס שֶׁל הַצֵּלָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל

(1) חוקת כא, יז. — לכמה ענינים שבהמאמר — ראה ד"ה שירו לה' די"ג תמוז וד"ה אך בגורל דט"ז תמוז (לקמן ע' 30 ואילך; ע' 99 ואילך). (2) סנהדרין צד, א. (3) תנחומא חוקת כ. במדבר"ר פי"ט, כה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שהיה כאמור לסוף שנת הארבעים, בכל זאת מובן, ששירה זו שייכת
- 2 גם לכללות ענין הבאר⁴ הנס של בארה של מרים שסיפקה מים לבני
- 3 ישראל במדבר מתחילת בואם למדבר, כפי שממשיך ומבאר.
- 4 (ב) והענין בזה, דהנה, כל העולם כולו נברא בשביל
- 5 ישראל ובשביל התורה⁵,
- 6 כדברי חז"ל במדרש, כמובא בפירוש
- 7 רש"י על הכתוב בבריאת העולם
- 8 'בראשית', בשביל ב' (שניים) שנקראו
- 9 'ראשית' 'בשביל התורה שנקראת
- 10 ראשית דרכו, ובשביל ישראל שנקראו
- 11 ראשית תבואתו', ומזה מובן,
- 12 שענין הבאר שנזכר בתורה ישנו
- 13 גם ב'ישראל כיון שכאמור העולם
- 14 נברא בשביל התורה ובשביל ישראל,
- 15 וכידוע שפנסת ישראל, דרגת
- 16 האלקות שהיא שורש נשמות
- 17 ישראל, נקראת בשם באר,
- 18 כמו שכתוב⁶ בשיר השירים
- 19 מעין גנים באר מים חיים
- 20 ונוזלים מן לבנון, שפסוק
- 21 זה מבואר סדר ההשתלשלות
- 22 דנשמות ישראל משורשם
- 23 ומקורם העליון באלקות⁷, כפי
- 24 שממשיך ומבאר. דהנה, בתחלה
- 25 יהיו הנשמות בבחינת מעין
- 26 גנים, 'גנים' לשון רבים, שקאי
- 27 שמכוון על גן עדן העליון וגן
- 28 עדן התחתון (פירוש שאף
- 29 שפטרטיות יש בלי גבול
- 30 דרגות בגן עדן ולא רק שני 'גנים'
- 31 בלבד, הנה בכללות נחלקים
- 32 בלי גבול הדרגות לשני הסוגים
- 33 הכלליים דגן עדן העליון וגן
- 34 עדן התחתון⁸, היינו, כפי
- 35 שהנשמה היא בגן עדן, שעל
- 36 זה נאמר⁹ הכתוב שאמר אליהו
- 37 הנביא בספר מלכים חי הוי' אלקי
- 38 ישראל אשר עמדת לפניו,

- 39 ששם בהיותה בגן עדן הנשמה היא בבחינת עמידה וביטול
- 40 ולכן רומז הכתוב 'אשר עמדת'. אף לאחרי זה כתיב¹⁰ כתוב בתורה
- 41 ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן ומשם כשהנהר יוצא מגן
- 42 עדן יפרד גו', וכן הוא בנשמה, שיוצרת ממקורה ושורשה בגן
- 43 עדן למטה לבחינת ומשם
- 44 יפרד, וכפי שאנו אומרים¹¹
- 45 בברכות השחר נשמה שנתת בי
- 46 מתחילה טהורה היא ואחר כך
- 47 אתה בראתה כו', והיינו,
- 48 שלפני ירידת הנשמה להיות
- 49 בבחינת מציאות יש דבר נפרד
- 50 בדוגמת 'ומשם יפרד' בעולמות
- 51 בריאה יצירה ועשיה (כפי
- 52 שנרמז בנוסח ברכה זו בראתה
- 53 יצרתה נפחתה) הרי היא
- 54 בבחינת טהורה היא, בעולם
- 55 האצילות, שאין בו רע כלל,
- 56 ואחר כך יורדת הנשמה
- 57 למטה לעולמות בריאה, יצירה עשיה
- 58 שלמטה מעולם האצילות, בדוגמת
- 59 מי הבאר שירדו וחלחלו בעומק
- 60 למטה בארץ, עד שיכולים
- 61 להיות באופן שרבו נוטפין
- 62 על הזוחלין¹², כדברי הגמרא
- 63 שאביו של שמואל היה עושה מקוה
- 64 לטבול בו בימי חודש ניסן שאז
- 65 מתרבים מי הנהר והיה חושש שמא
- 66 ירבו המים הנוטפין (היינו מי הגשמים)
- 67 על המים הזוחלין (היינו מי הנהר
- 68 עצמו), ויהיו מי הגשמים הרוב ואי
- 69 אפשר לטבול בהם כשהם זורמים, עד
- 70 שייקו במקום אחד להיות מקוה.
- 71 וכמבואר באור התורה 'לאדמו"ר
- 72 הצמח צדק, "... עין באר מים חיים
- 73 הוא מים הנובעים, כי הבאר הוא מה
- 74 שחופרים בארץ ומוצאים שם גיד
- 75 הנובע מים חיים ומתמלא ממנו הבאר.
- 76 והנה עיקר הטעם שנקראו מים

(4) והטעם שנאמרה לסוף מ' שנה – ראה ד"ה אך בגורל פ"ה (לקמן ע' 100). (5) ראה פרש"י ורמב"ן בראשית א, א. (6) שה"ש ד, טו. (7) ראה ד"ה אז ישיר ישראל בלקר"ת חוקת סב, ב. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ח"ב ע' תקמה ואילך. אוה"ת חוקת ע' תתס ואילך. ד"ה מעין גנים תרצ"א (סה"מ תרצ"א ע' רלח ואילך), תש"ב (סה"מ תש"ב ע' 133 ואילך). ד"ה אז ישיר ישראל דש"פ חוקת תשמ"ג. (8) ראה תניא אגה"ק סי' 9 (9) מלכים א יז, א. וראה זהר ח"ג סח, ב. ח"א רלג, ב. לקו"ש חכ"ה ע' 147 הערה 53. (10) בראשית ב, י. (11) ברכת "אלקי נשמה". (12) בכורות נה, ב. אוה"ת שם ע' תתס.

ביאור בדרך אפשר

(13) מקוואות ספ"א. וראה אוה"ת שם ע' תתסד. (14) במדבר פ"ט, ד. תנחומא חוקת ו. (15) חוקת יט, יז. (16) ד"ה מעין נגים תרצ"א. ד"ה אז ישיר ישראל תשמ"ג שבעה 7.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ההתבוננות כפי שהיא בבניה והיא לא נשארת 'סגורה' בשכל אלא 'יוצאת'
 - 2 מהמוח אל הלב, ולמעלה יותר, בחינת לובן העליון כו'18
 - 3 כמבואר בחסידות, הצבע הלבן מסמל פשטות, כלומר אור עליון שאינו
 - 4 מוגדר ואינו 'מצויר' בהגדרה כזו או אחרת אלא נעלה מכל הגבלה והגדרה
 - 5 והוא אור שמאיר עד אין סוף. והמושג
 - 6 קיים בדרגות שונות, החל מבחינת
 - 7 הכתר שלמעלה מעשר הספירות
 - 8 (המתחילות בגלוי בעולם האצילות)
 - 9 וגם למעלה מזה עד לעצמות ומהות
 - 10 האלויות שהוא הבל-גבול והאין-סוף
 - 11 האמיתי, למעלה מכל שייכות להגדרה
 - 12 והגבלה כלשהי והוא ה"לובן" הכי
 - 13 העליון (ועל פי זה מבואר שפנימיות
 - 14 הענין של 'וינשק לבן לבניו ולבנותיו'
 - 15 הוא המשכה והארה מיוחדת מאור אין
 - 16 סוף, בחינת 'לובן העליון' לבנים'
 - 17 רבנות', הדרגות של האור האלוני
 - 18 היורד ונמשך בסדר השתלשלות).
 - 19 אף צריך להבין, דלקאורה,
 - 20 איך אפשר איך יתכן לומר
 - 21 שעל ידי ירידת הנשמה
 - 22 למטה למקום נחות ביותר ביחס
 - 23 לשורשה ומקורה למעלה באלוקות
 - 24 ניתוסף בה עליו יותר ממנו
 - 25 שהיתה לפני ירידתה ולאחר
 - 26 תקופת היותה נשמה בגוף בעולם הזה
 - 27 הנשמה תתעלה למעלה גדולה יותר
 - 28 מזו שבה הייתה קודם הירידה, הרי
 - 29 הנשמה למעלה היא בבחינת
 - 30 טהורה פנויה לעיל, דקאי
 - 31 שמכוונת, בחינת 'טהורה' גם על
 - 32 בחינת האלויות הנקראת טהירו
 - 33 עילאה טהור עליון (ובדרך כלל
 - 34 הכוונה לדרגה נעלית בעולם האצילות), ועד שאמר רז"ל19 במדרש
 - 35 שמשכתבן של ישראל המחשבה והרצון האלוני בבני ישראל קדמה
 - 36 לקל דבר והיא נמצאת בדרגה גבוהה יותר למעלה באלוקות מאשר
 - 37 המחשבה והרצון בכל שאר הנבראים, ואיך אפשר שהיתה עליו
 - 38 בדבר והנשמה תתעלה לדרגה יותר גבוהה מזו דקאי על ידי ירידתה
- ל"ב נתיבות חכמה ונו"ן שערי בינה17, ולמעלה יותר, בחינת לובן העליון כו'18.
- אף צריך להבין, דלקאורה, איך אפשר לומר שעל ידי ירידת הנשמה למטה ניתוסף בה עליו יותר ממנו שיהיה לפני ירידתה, הרי הנשמה למעלה היא בבחינת טהורה פנויה לעיל, דקאי גם על בחינת טהירו עילאה, ועד שאמר רז"ל19 שמשכתבן של ישראל קדמה לכל דבר, ואיך אפשר שהיתה עליו בדבר דקאי על ידי ירידתה למטה. אף הענין הוא, דהנה, תכלית בריאת כל סדר ההשתלשלות הוא לפי שנתאווה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בבחינת לובן העליון, וענין זה נפעל דקאי למטה בעולם הזה התחתון שאין למטה ממנו שאין עולם תחתון ונחות יותר ממנו. וכמבואר בהמשך ההילולא21 קבוצת מאמרים של הרבי הרי"צ שהראשון מביניהם, דיבור המתחיל 'באתי לגני' נמסר על ידו לפרסום ליר"ד שבט תש"י, יום הסתלקותו בענין באתי לגני שעל כך נאמר במדרש לגנוני22 הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל, באתי, חזרתי, למקום שהיה המקום ההתייחדות שלי בעבר, דעיקר שכינה פתחתונים היתה שכאשר נברא העולם, עיקר גילוי והשראת השכינה היתה בעולם הזה התחתון (אלא שעל ידי חטא עץ הדעת, השכינה נסתלקה מהעולם הזה ועלתה למעלה), שעיקר הפיונה האלונית בבריאת העולם היא השראת השכינה פתחתונים דקאי, והיינו על ידי קיום המצוות בעולם הזה התחתון דקאי תוך כדי מגע ושימוש בדברים גשמיים. ועל זה נאמר בתחילת הבריאה ויניחהו ברוך הוא הניח בגן עדן לעבדה ולשמרה23, דאף שענין זה נאמר לגבי אדם הראשון, יציר פפיו של הקב"ה24 ולכאורה הדבר שייך דוקא לאדם הראשון בגלל גודל מעלתו, אין הדבר כן אלא הרי מזה מובן גם לגבי כל אחד ואחד מישראל שכל אחד ואחד

(17) ראה מאורי אור אות ל סעיף ז וביאיר נתיב שם. לקו"ת האזינו עא, ד. 18) ראה ביאור לד"ה או ישיר ישראל במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ד ע' קעד. 19) ראה ב"ר פ"א, ד. 20) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"א, ו. תניא פל"י. ובכ"מ. 21) ד"ה באתי לגני ה'ש"ת (סה"מ תש"י ע' 111 ואילך). 22) שה"ש ה, א. שה"ש"ר עה"פ. 23) בראשית ב, טו. וראה תיב"ע עה"פ. זהר ח"א כז, א. ח"ב קסה, ב. תקו"ז תכ"א (סב, א). תנ"ה (פח, ב). ילקוט ראובני עה"פ. 24) ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יא (ב). אדר"נ ספ"א. 25) משנה סנהדרין לו, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 יכול וצריך לעבוד עבודה זו של 'לעבדה ולשמרה', ולעשות את העולם הזה
 2 'דירה' לקדוש ברוך הוא, **כְּמֵאֲמַר רַז"ל**²⁵ במשנה שהיו מזהירים את
 3 העדים המעידים על אדם שעשה מעשה שדינו להיהרג, עד כמה חשובים
 4 החיים של יחיד, **לְפִיכָךְ נִבְרָא אָדָם** הראשון **יְחִידִי לְלִמְדָךְ שֶׁנֶּפֶשׁ**
 5 **אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל** ללא הבדל מהי
 6 מעלתו **הִיא חֲשׁוּבָה כְּמוֹ אָדָם** 1
 7 **הָרָאוּן** וזוהי יש ללמוד שהתפקיד 2
 8 שניתן לאדם הראשון, 'לעבדה' 3
 9 ולשמרה' ולפעול גילוי אלוקות 4
 10 והשראת השכינה בעולם הזה, ניתן גם 5
 11 לכל אחד ואחד מישראל. וזוהי 6
 12 **כְּלָלוֹת עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּעוֹלָם** 7
 13 **הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן, כְּמִשְׁךְ שֵׁת** 8
 14 **אֶלְפֵי שָׁנִין דְּהוּי עֲלֵמָא**, לאורך 9
 15 ששת אלפי השנים של קיום העולם 10
 16 (כדברי חז"ל בגמרא) **וּבִפְרֵט בִּזְמַן** 11
 17 **הַגָּלוּת** ועבודת האדם לעשות 'דירה' 12
 18 לקדוש ברוך הוא בעולם הזה התחתון 13
 19 היא במיוחד בזמן הגלות (**הַחֵל** 14
 20 **מִהַגְלוֹת דְּכָלְלוֹת עוֹלָם הַזֶּה** 15
 21 **כְּפִי שֶׁנַּעֲשֶׂה לְאַחֲרֵי חֹטָא עַץ** 16
 22 **הַדֶּעַת** שעד אותו חטא, 'עיקר שכינה 17
 23 בתחתונים היתה', כנוצר לעיל, **וְעַד** 18
 24 **לְגָלוּת כְּפִשְׁטוֹ** מאז חורבן בית 19
 25 (המקדש) **כְּשֶׁהָיוּשָׁן הָרוּחִי** 20
 26 השורר בעולם הוא **כְּפּוֹל** 21
 27 **וּמְכּוּפָּל, וְדוֹקָא כְּשֶׁהַעֲבוּדָה** 22
 28 לעשות לקדוש ברוך הוא 'דירה' 23
 29 בתחתונים' **הִיא כְּחוּשָׁן זֶה**, 24
 30 **הִנֵּה בָּהּ וְעַל יָדָהּ מְשַׁלִּימִים** 25
 31 **אֶת תַּכְלִית פְּנוּנַת הַבְּרִיאָה** 26
 32 **הַמְשַׁרְשֶׁת בְּעֶצְמוֹתוֹ יַתְבָּרָךְ** 27
 33 ששורשה של כוונה ומטרה זו הוא 28
 34 בעצמות האלוקות (וכמבואר בחסידות 29
 35 'הדירה' שעושים לקדוש ברוך הוא בעולם הזה היא לעצמותו). **וּבִפְרֵטִיּוֹת** 30
 36 **יִתְרֵי הָרִי זֶה בְּמַעֲשֵׂה הַמַּצּוֹת דּוֹקָא, דְּהַמַּעֲשֶׂה הוּא** 31
 37 **הָעֵינֶקֶר**²⁶ כמאמר חז"ל בפרקי אבות, **וּבִזְהָ גּוֹפָא** בענין המעשה עצמו 32
 38 **בְּאוֹפֶן שֶׁל מַעֲשֵׂה מַלְשׁוֹן כְּפִיָּה**²⁷ והכרח (כמו בלשון 'מעשים על 33
 39 הדקדק'), **שְׂזוּהִי הָעֲבוּדָה** שהאדם עובד את ה' **דְּאֵתְכִפְיָא סֹטְרָא** 34
 40 **אַתְרָא כּו'**²⁸ באופן של כפיית והכנעת הצד האחר, הצד שאינו צד

(26) אבות פ"א מ"ז. (27) ראה לקו"ת בחוקותי מח, א. סה"מ תרע"ח ע' קכא. תרצ"ט ע' 191. (ובכ"מ. 28) ראה זח"ב קכח, ב. הובא בתניא פכ"ז. (29) חוקת כא, יח. (30) זהר ח"ג רכד, סע"א (ברע"מ). (31) פרק יב. (32) פרק כח (לה, ב). אגה"ק סכ"ה (קמא, א).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עובד עבודת ה' בכוח זה שמוחו שליט על לבו הנה ליבא פליג לכל
- 2 שייפין³³ הלב חולק את חיות הנפש שבאה מהמוח ומשפיע אותה לכל
- 3 אברי הגוף. ואז כשהמוח והלב פועלים את פעולתם בכל כוחות הנפש ובכל
- 4 אברי הגוף שכולם נתונים לעבודת ה' הרי הוא האדם שעובד את ה' באופן
- 5 כזה חופר בתוך עצמו ומגלה את
- 6 עצם הנשמה, וכתורת הפעל
- 7 שם טוב³⁴ על הפסוק³⁵
- 8 בבואת מלאכי כי תהיו אתם
- 9 ארץ חפץ, שישאל הם כמו
- 10 ארץ חפץ שיש בה כל הון
- 11 יקר ונעים קרקע טובה שיש
- 12 בתוכה, במעמקי האדמה, אוצרות,
- 13 ועל ידי שחופרים בעומק
- 14 מגלים את ההון יקר וכו',
- 15 ועד שעל ידי זה שעובדים את ה'
- 16 כאן בעולם הזה מגיעים למעלה
- 17 משורש הנשמה פנזר לעיל.
- 18 (ד) וזהו אז ישיר ישראל גו'
- 19 עלי באר ענו לה, דבאר קאי
- 20 מכון על הנשמה פנזר לעיל,
- 21 ועלי באר הוא ענין עליית
- 22 הנשמה שפעשית על ידי
- 23 ירידתה למטה ועבודתה למלא
- 24 ולהשלים את ענין ירידה בתחתונים,
- 25 וענו לה הוא ענין הנתנית כח
- 26 שמקבלים מלמעלה,
- 27 כמאמר³⁶ חז"ל בגמרא לגבי
- 28 הנצחון על היצר הרע אלמלא
- 29 הקב"ה עוזרו כו'³⁷ אין האדם
- 30 יכול לעשות זאת. ומה שכתוב
- 31 ענו לה לשון רבים על אף
- 32 שמדובר בניתנת כוח מהקדוש ברוך
- 33 הוא שהוא אחד ויחיד, מוכן על פי
- 34 המבואר במקום אחר³⁸ בתורת
- 35 החסידות בענין מה שנאמר³⁹ בתהלים הוי' לי בעזרי, עזרי
- 36 לשון רבים, דקאי שהכוונה על ניצוצות הקדושה המתבררים
- 37 הטוב נפרד מהרע ומתעלה על ידי קיום המצוות.

- ועל ידי פללות ירידת הנשמה למטה פועלים ישועות
- בעולם, וכמו שנאמר⁴⁰ בתהלים פועל ישועות בקרב הארץ,
- שדוקא על ידי הירידה בקרב הארץ, עמוק בתוך הארץ שזהו
- התחתון שבארץ גופא עצמו (כמובן מפירוש רש"י בפרשת
- וארא⁴¹ על בקרב הארץ). על
- ידי זה פועלים ענין
- הישועות, ועד לישועה של
- הגאולה העתידה לבוא. ואז
- בגאולה העתידה לבוא נשיר לפניו
- לפני הקדוש ברוך הוא שיר חדש,
- לשון זכר⁴² שנעלה יותר מ'שירה'
- לשון נקבה, כמאמר חז"ל במכילתא
- על הכתוב "אז ישיר משה ובני ישראל
- את השירה הזאת", העשירית [השירה]
- העשירית תהיה לעתיד לבוא, שנאמר
- [בישעיה] 'שירו לה' שיר חדש תהלתו
- מקצה הארץ' ואומר [בתהלים] 'שירו
- לה' שיר חדש תהלתו בקהל חסידים',
- כל השירות שעברו קרואות בלשון
- נקבה כשם שהנקבה יולדת כך
- התשועות שעברו היה אחריהם שעבוד,
- אבל התשועה העתידה להיות אין
- אחריה שעבוד לכך קרואה בלשון זכר
- שנאמר [בירמיה] 'שאלו נא וראו אם
- יולד זכר מדוע ראיתי כל גבר ידיו על
- חלציר, שכשם שהזכר אינו מוליד כך
- התשועה העתידה לבוא לא היא אחריה
- שעבוד, שנאמר [בישעיה] 'ישראל
- נושע בה' תשועת עולמים לא תבוש
- ולא תכלמו עד עולמי עד"', וכמבואר
- בתוספות במסכת פסחים, "כל השירות
- לשון נקבה חוץ משירה דלעתיך דלשון
- זכר, כלומר שהנקבה יש לה צער לידה
- אף כל הנסים יש אחריהם צער חוץ
- למעתיך שאין אחריה צער", וכמבואר באור התורה לאדמו"ר הצמח צדק: "...
- כמאמר רז"ל, כל השירות נאמרו בל' נקבה ולעתיך יהי' שיר זכר שנקרא גם
- כן שיר חדש, והענין כי בנקבה יש עיבור ולידה, וחזרות ומתעברות אחר

(33) ראה זהר ח"ב קנ"ג, א. ח"ג קס"א, ב. רכ"א, ב (ברע"מ). רלב, א (ברע"מ). תניא אגה"ק סל"א. תו"א בראשית ז, ד. לקו"ת שה"ש כט, ב ואילך. לא, א ואילך. (34) אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' קפ. ע' קפח. ע' רפה. ח"ד ע' קיט. ח"ה ע' שמח. ספר השיחות תרצ"ו ע' 41. ע' 123. (35) מלאכי ג, יב. (36) סוכה נב, ב. תניא רפ"י"ג. (37) לקו"ת חוקת סג, ב. (38) ד"ה הוי' לי בעזורי דש"פ פינחס, י"ב תמוז תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' ר"א. שם ע' רח). (39) תהלים קיח, ז. (40) תהלים עד, יב. ולהעיר, ש"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו (סה"מ י"א ניסן בתחילתו) – הותחל ב"א ניסן שנה זו (תשל"ה) אמירת מזמור זה. (41) ח, יח. (42) ראה תוד"ה ה"ג ונאמר – פסחים קטז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הלידה והנה העיבור הוא גלות שכל ההמשכות שממשיכים הם בבחינת העלם
2 למעלה, אותותיו לא ראינו וכענין הזריעה שבהעלם עדיין בארץ, והגאולה
3 נקראת בשם לידה וצמיחה, והנה גאולת מצרים ה' מבחינת נוקבא ולכן אף
4 שה' בחינת לידה וגילוי אלקות
5 ביציאת מצרים וקריעת ים סוף ומתן
6 תורה כו' מכל מקום ה' עוד בחינת
7 עיבור בגלות בבל, אבל השיר שלעתיד
8 יה' שיר זכר שהוא הגילוי שמלמעלה
9 מעיבור ולידה...".
10 וכן **שְׁכָתוֹב בְּמִזְמוֹר**
11 **שְׁמַתְחִילִים לומר ביום**
12 **ההולדת⁴³ של פעל הגאולה**
- הרבי הרי"צ שנגאל ממאסר ביום י"ב תמוז (בשנת תרפ"ז) שהוא גם יום
הולדתו (בשנת תר"מ) ובי"ב תמוז שנה זו, תשל"ה, הפרק בתהילים
שמתחילים לומר בשנה, לפי מספר שנותיו הוא פרק צו **שְׁעָלֶיךָ** על גאולתו
בי"ב תמוז **קְתָב**⁴⁴ הרבי הרי"צ **לֹא**
אוֹתִי בְלִבְךָ גָּאֵל הַקֶּבֶה כו'
כִּי אִם גַּם אֶת כָּל מַחֲבָבִי
תּוֹרַתְנוּ הַקְדוּשָׁה כו' וְגַם אֶת
אֲשֶׁר בָּשָׂם יִשְׂרָאֵל יְכוּנָה],
מִזְמוֹר שִׁירוֹ לַהֲנוּ' שִׁיר
חֲדָשׁ⁴⁵ 'שיר' לשון זכר - **כֵּן**
תִּהְיֶה לָנוּ, בְּגָאוּלָה הָאֲמִיתִית,
וְהַשְׁלִימָה, בְּקָרוֹב מְמָשׁ.

(43) ע"פ המנהג לומר בכל יום הקאפיטל תהלים המתאים לשנות חייו. וענין זה שייך ג"כ לאחר ההסתלקות – נסמן בסה"מ
י"א ניסן דלעיל הערה 40. (44) במכתב ט"ו סיון תרפ"ח – אגרות-קודש שלו ח"ב ע' פ. סה"מ תרפ"ח ע' קמו. תש"ח ע'
263. (45) תהלים צו, א.

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' 1

- 1 שאותו חלק יהיה נכפף ונופל, ואף שלא נתרכך עד שנעשה כמים
2 ואילו היה נקוב לא היה המוח יוצא, בכל זאת טריפה היא.
3 טרפויות אלו הן בכלל 'נפסק החוט', משום שידוע היה לחכמים
4 שמתוך המרכבה ומסתסה זו עתיד החוט להנבק ולהפסק.
5 ספק בדיון זה: **כָּעִי** [-נסתפק] **רַבִּי יְרֵמְיָה**, נתבאר לעיל שאם
6 נתמסמס עד שאינו יכול לעמוד טריפה, ויש להסתפק באופן שאינו
7 [-שאינו החוט] **יָכוֹל לְעֻמּוֹד מִפְּנֵי כָּבֶדוֹ**, שנעשה עבה וכבד, אך לא
8 מפני שנתרכך המוח, **מֵאִי** – מהו הדין בזה, האם נטרפת גם באופן
9 זה, שחולי הוא זה שמכבידו, או שאינה נטרפת בכך אלא אם אינו
10 יכול לעמוד מפני שנימוח בלבד.
11 מסיקה הגמרא: **תִּיקוּ** – תעמוד בעיא זו בספק, שלא נפשטה.
12 דין נוסף: **כִּי רַב אֲמָרִי** – בבית מדרשו של רב אמרו, אם **נִתְמַסְמָס**
13 **פְּסוּל**, ואילו אם **נִתְמַסְמָס** – נתרוקן מקצת המוח מאליו, **כָּשֶׁר**.
14 הגמרא דנה בדיון זה: **מֵיתִיבִי** – הקשו על כך בני הישיבה מברייתא,
15 **רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אָמַר, בְּהֵמָה שֶׁנִּתְמַסְמָס מוֹהָה, טְרֵפָה**. והרי זה
16 שלא כדברי בי רב שאמרו שכשירה. דוחה הגמרא: **הֵתִיא** –
17 המבואר שם בברייתא שנתמזמוז כשר, **נִתְמַסְמָס אֵיתָמַר** [-נאמר]
18 ולא 'נתמזמוז', וכך אמר רבי שמעון בן אלעזר 'בהמה שנתמסמס
19 מוחה טריפה', ואם נתמזמוז אינה נטרפת, וכדברי בי רב.
20 הגמרא דנה האם אכן אינה נטרפת בנתמזמוז מוחה. מקשה
21 הגמרא: **אֵינִי** – האם נכון הדבר שאם נתמזמוז מוחה אינה נטרפת,
22 **וְהָא** [-והלא] **לִי הָיָה יְתִיב בִּי מִסּוּתָא** – היה יושב במרחץ, **חֲזִינָא**
23 **לְהֵוָה נִבְרָא דְּמִיחָא לְרִישָׁהּ** – ראה את אותו אדם שהיה שם
24 שהכה והטיח ראשו בכותל, **אֲמַר** לוי מתוך דאגתו לאיש, אוי לו
25 **שֶׁנִּתְמַסְמָס מוֹחָה דְּדִין** [-מוחו של זה], **לֹא דָלָא הָיָה** – האם אין
26 כוונת דבריו שאיש זה לא יחיה, ומוכח שנטרפת אם נתמזמוז
27 מוחה. דוחה הגמרא: **אֲמַר אֲבִי, לֹא זֶה כוונתו**, אלא שבא לומר
28 שכיון שנתמזמוז מוחו יש ללמוד **שְׁאִינוּ מוֹלִיד**, ולעולם אינה
29 נטרפת.
30 הגמרא מבארת היכן סופו של חוט השדרה. מבררת הגמרא: **עַד**

התועדויות

בס"ד. שיחת יום ב' פרשת בשלח, יו"ד שבט, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

- א. דובר כבר כמה פעמים¹ אודות דברי כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר, בעל ההילולא, שמביא
באחד המאמרים² את פירוש הבעל-שם-טוב³ בלשון המשנה⁴ "ונפרעין מן האדם מדעתו ושלא מדעתו",
— ובהקדמה: כיון שמדובר אודות "אתם קרויין אדם"⁵, בני-ישראל, שנקראים "בנים למקום"⁶, "בנים
אתם לה' אלקיכם"⁷ — הרי גם אם משהו ירצה להעניש אותם, אין אפשרות שתהיה לו שליטה עליהם;
ואילו הקדוש-ברוך-הוא בעצמו — הרי אינו שייך לעונשין חס-ושלום, כמו שכתוב⁸ "מפי עליון לא תצא
הרעות". אבל אף-על-פי-כן, הרי צריך להיות בעולם ענין של "דין", כי, לולי זאת יהיו "חטיי" סגיאין"
(כדאיתא במדרש⁹), כיון שלא תהיה מניעה עבור היצירה-הרע שנקרא כלב¹⁰, שאין לו תקנה אלא במקל¹¹.
והעצה לזה, על-ידי-זה ש"נפרעין מן האדם מדעתו" —
שבתחילה שואלים אותו: כיצד צריכים להתנהג — לפי דעתו — עם אדם שעשה ענין מסויים. וכאשר
פוסק את הדין, ששכרו או ענשו כך וכך, הרי לפי מה שפסק "מדעתו", בחשבו שהמדובר הוא אודות
פלוגי — נפרעין ממנו על ענין הדומה לו, גם כאשר עתה הרי זה "שלא מדעתו", שכן, בידעו שהדבר נוגע
אליו, רצונו לחזור בו.
ועל-פי-זה מובן גם דיוק לשון המשנה¹² "לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", תחילה "דין"
ואחר-כך "חשבון" — דלכאורה, תחילה צריכים לערוך חשבון, ואחר-כך יכול להיות דין ופסק-דין
(כקושיית המפרשים¹³) — כי, בתחילה שואלים אותו מהו ה"דין" על עשיית דבר פלוגי, ואחר-כך עורכים
עמו "חשבון" האם דין זה מתאים אליו.
ב. וכפי שהובאה ראייה לדבר¹⁴ — שהרי "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא"¹⁵, ובנדון-דידן, אין זה
רמז בלבד, אלא מפורש הדבר בתנ"ך:
בענין דוד המלך ובת-שבע — כתיב¹⁶: "וישלח ה' את נתן אל דוד .. ויאמר לו שני אנשים היו בעיר
אחת אחד עשיר ואחד רש לעשיר היה צאן ובקר הרבה מאד ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה ..
ויבוא הלך לאיש העשיר ויחמול לקחת מצאנו ומבקריו לעשות לאורח הבא לו ויקח את כבשת האיש
הרש ויעשה לאיש הבא אליו", וכאשר דוד המלך פסק את דינו של האיש העושה זאת, אמר לו נתן
הנביא: "אתה האיש"!
ולכאורה: מהו הצורך בכל אריכות ההקדמה הנ"ל, ולמה לא אמר לו לכתחילה שעשה דבר
בלתי-רצוי?

(8) איכה ג, לח.
(9) ב"ר פ"ב, טו.
(10) ראה שם פכ"ב, ו. זח"ג רלח, א (ברע"מ).
(11) שמו"ר פ"ט, ב.
(12) אבות שם מ"א.
(13) ראה תויר"ט שם. ועוד.
(14) בלקוטי מהר"ן סי' קיג. וראה גם בינה לעתים דרוש סג.
(15) ראה תענית ט, א ובפרש"י. תוס' ישנים יומא לח, ב. זח"ג
רכא, א. זו"ח קה, א.
(16) שמואל-ב יב, א ואילך.

(1) ראה שיחת יום ב' פ' בשלח, יו"ד שבט תשי"ט ס"ג;
תש"כ בתחלתה (תורת מנחם — התועדויות חכ"ה ע' 18; חכ"ז
ע' 299 ואילך). וראה גם שם ח"ח ריש ע' 207; חל"ט ע' 290.
וש"נ.
(2) ראה סה"מ אידיש ע' 76. וראה גם "התמים" ח"ז ע' קד.
(3) ראה כתר שם טוב בהוספות סק"ב ואילך. וש"נ.
(4) אבות פ"ג מט"ז.
(5) יבמות סא, רע"א. וש"נ.
(6) אבות שם מ"ד.
(7) פ' ראה יד, א.

- 1 אלא, ככל סיפורי התורה למדים גם מסיפור זה הוראה – עד כמה גדול כחו של יהודי, אפילו מי
2 שלא כדבעי, שאי אפשר להיות "נפרעין" ממנו אלא רק כאשר נותן רשות על זה, "מדעתו", ואי אפשר
3 לעשות עמו "חשבון" כל זמן שלא פסק בעצמו את ה"דין", כבסיפור הנ"ל, שרק לאחר שדוד פסק את
4 הדין, אזי אמר לו נתן הנביא "אתה האיש".
- 5 ג. ואם הדברים אמורים בצד הבלתי־רצוי, היפך הטוב – הרי על־אחת־כמה־וכמה שכן הוא כאשר
6 שואלים אצל יהודי אודות ענין טוב, ובודאי ישיב באופן הטוב ביותר.
- 7 ובהקדמה – שיש טוב שנמשך על־ידי מלאכים שהם שלוחי השפע, שעל ידם באה המשכת הטוב
8 בהתלבשות על־ידי ממוצע; ולמעלה מזה – טוב שנמשך באופן ישיר ממקור הטוב, למעלה גם מפסק־דין
9 דבית־דין של מעלה.
- 10 והעצה לזה – כאשר יהודי אומר שבשביל מעשה־טוב מסויים מגיע שיזכה בענין פלוני, שאז נמשך הטוב
11 (לא בכח פסק־דין בית־דין של מעלה, אלא) בכח פסק־דין של יהודי, אשר, "נפש השנית בישראל היא חלק
12 אלקה ממעל ממש"¹⁷, ועל־אחת־כמה־וכמה כאשר מדובר אודות יהודי שעושה טוב, שבאותה שעה מושלת
13 ושולטת נפשו האלקית על נפשו הבהמית וגופו וכל עניניו.
- 14 ד. ובנוגע לענינינו:
- 15 כאשר רבינו נשיאנו, כבוד־קדושת מורי־וחמי אדמו"ר, בעל ההילולא, נסע ממדינת רוסיא – וכפי
16 שאמר כמה פעמים שהיה זה בעל־כרחו¹⁸ – הנה בעברו את הגבול, אמר, שאף־על־פי שישנו גבול גשמי,
17 הפסק גשמי, מכל־מקום, אין להתפעל מזה, וימשיך להיות הקישור כמקודם, ככל פרטי הדברים שבזה,
18 הן בדברים שבכתב, במכתבים שכתב, ועוד יותר, בדברים שאמר אז בעל־פה.
- 19 ואכן כך היה – לא רק בענינים רוחניים, אלא כידוע הסיפורים מכמה אנשים אודות ענינים שנעשו
20 על־ידי רבינו נשיאנו בהיותו מעבר לגבול, מכאן, אף־על־פי שלכאורה היו צריכים להיעשות על־ידי
21 השתדלותו של מי שנמצא על אתר במקום גשמי.
- 22 כלומר:
- 23 גם כאשר נשמתו היתה מלובשת ומוגבלת בגוף גשמי (שהרי גם גופו של צדיק תופס מקום גשמי),
24 היה בכחו לפסוק שהגבול הגשמי לא יפסיק, אלא ימשיך לעמוד בקישור עם היהודים שהיו שייכים אליו
25 ("זיינע אידן") לפני עברו את הגבול, ובאופן שהקישור יהיה לא רק ממנו אליהם, אלא גם מהם אליו,
26 אף־על־פי שהם אינם בדרגא שלו, ואצלם ענין המקום מפסיק ומרחיק כו'.
- 27 ואכן פעל זאת – שנסיעתו ממדינת רוסיא לא הפריעה לקשר כו', וכאמור, לא רק לקשר שלו לאלו
28 אשר ילכו בדרכיו, אלא גם בכיוון השני, מצדם של אלו שחפצו בקשר זה, שהיה כמקודם, ואדרבה,
29 ביתר שאת וביתר עוז.
- 30 וכשם שהדברים אמורים בנוגע ל"על כרחך" של הנסיעה מרוסיא – כן הוא גם בנוגע ל"על כרחך"
31 שבדברי המשנה¹⁹ לאחר הפסקא "על כרחך אתה חי":
- 32 מי שמסתכל רק בעיני בשר, ולא רק בשר גשמי, אלא גם בשר חומרי – יכול לומר שנעשה חס־ושלום
33 הפסק וכו'. אבל האמת היא – ש"מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש"²⁰.
- 34 כשם שלא השפיע ה"על כרחך" של השילוח ממקום גשמי אחד למשנהו, כך לא יכול להשפיע ה"על
35 כרחך" בענין ההפסק כו', בה בשעה שפסק דין על עצמו, שהפסק של גבול כו' לא יפסיק אותו מלפעול
36 עם אותם יהודים שחינך והעמיד, וימשיכו ללכת בדרכיו.

ע' 26 הערה 22. וש"נ.

(19) אבות ספ"ד.

(20) סוטה יג, סע"ב.

(17) תניא רפ"ב.

(18) ראה אג"ק שלו ח"ב ריש ע' ה. סה"ש תרפ"ח ע' 4

ובהערה 6 שם. וש"נ. וראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"א

ה. אך לכאורה נשאלת מיד קושיא: הרי ישנו המאורע שאירע לפני ט"ז שנה, מאורע שהיינו נוכחים בו, ונעשו כמה ענינים (לא רק מצד רצון נפש הבהמית, אלא) על-פי שולחן-ערוך שקשורים עם ענין של הפסק כו' ?!

ובכן, כאמור כמה פעמים שכל הענינים ישנם בתורה, ולא רק בפנימיות התורה, אלא גם בנגלה דתורה:

איתא בגמרא²¹: "יעקב אבינו לא מת", ופריך, "וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא כו'", הרי זה פסוק מפורש בחומש ש"ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא"? ומשני, "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים".

גם לאחר הקושיא "וכי בכדי חנטו כו'", לא מתחרטת הגמרא וחוזרת בה מהמאמר "יעקב אבינו לא מת", אלא הגמרא מתרצת ומבארת – שאף-על-פי ש"ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא", וזהו מעשה אמת שהרי כך נאמר בתורה, אף-על-פי-כן, "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים": אם²² רק ישנו "זרעו בחיים"... הנה למרות ש"ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא", וזהו מעשה שהיה במציאות, וכאמור, שנעשו כמה ענינים על-פי שולחן-ערוך – אזי "אף הוא בחיים".

ולא כמו אלו שרוצים "לדלל" ("פארוואסערן") את הענין, ולפרש, שעל-ידי-זה ש"זרעו בחיים" הרי זה כאילו הוא היה בחיים – כי: (א) לפי פירוש זה נמצא שהגמרא מתחרטת מהמאמר "יעקב אבינו לא מת" – שאכן מת, אלא שכיון ש"זרעו בחיים", לכן יש לו הנאה כו' כאילו היה בחיים, (ב) פירוש זה הוא היפך לשון הגמרא – שהרי הגמרא לא אומרת "כאילו הוא בחיים", אלא הגמרא משווה את שני הענינים, באמרה, "מה זרעו בחיים" – הנה באותו אופן "אף הוא בחיים", וזהו המענה על השאלה "וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא"!

ו. והביאור בזה – על-פי מה שכתב אדמו"ר הזקן באגרת הקודש שכתבה בקשר להסתלקות הרמ"מ מהאָראַדאָק, ונדפסה בחלק אגרות הקודש של ספר התניא²³:

לאחרי שמקדים לשון חז"ל²⁴ "שבק חיים לכל חי" – כותב רבינו הזקן ש"חיי הצדיק אינם חיים בשרים, כי אם חיים רוחניים שהם אמונה ויראה ואהבה" (ומביא פסוקים על זה).

ובאותיות פשוטות בשייכות לביאור הענין ד"מה זרעו בחיים אף הוא בחיים" – שהצדיק שאודותיו מדובר ("הוא בחיים"), הנה גם בשעה שנשמתו היתה בגוף, היה עיקר חייו אהבת ה' ויראת ה' ואמונה בה', כפי שנמשכו בגוף להיות חיי הגוף.

ובהקדמה:

רבינו נשיאנו מסביר בכמה ממאמריו²⁵, שכשם שמצות תפילין היא לכל הדעות מצוה גשמית, שצריכים ליקח קלף גשמי, לכתוב עליו אותיות בדיו גשמי, ליתנם בתוך בתים גשמיים ולהניחם על היד והראש הגשמיים – כך גם המצוות דאהבת ה' ויראת ה' ואמונה בה' צריכים להיות נמשכים בגשמיות הגוף. וכמו באהבת ה', הנה כשם שכאשר מרגיש רגש של אהבה לדבר שיכול למשש בידים, אזי משתנה מצב רוחו, ועד שמשתנה גם אופן דופק הלב – כמו-כן צריך להיות גם בענין "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך"²⁶, שצריך להיות ניכר באופן דופק לבו הגשמי, ועל-דרך-זה בנוגע ליראת ה' ואמונה בה'.

(24) ראה ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות "לאגה"ק שם (ספר ההשתטחות ע' ד). וש"נ.

(25) סה"מ קונטרסים ח"ב רצ, ב ואילך (נעתק ב"היום יום" כ מנ"א). תרצ"ב ע' רנו. ע' רפז. ע' שלז. ע' תנד. תרצ"ז ע' 215. ע' 282. ה"ש"ת ס"ע 112 ואילך. תש"ד ע' 214. (26) ואתחנן ו, ה.

(21) תענית ה, ב. וראה גם שיחת יום ב' פ' בשלח, יו"ד שבט תשכ"ג בתחלתה (תורת מנחם – התוועדויות חל"ו ע' 102 ואילך). וש"נ.

(22) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בהתרגשות ובקול חנוק מבכי (המו"ז).

(23) ביאור לס' ז"ך.

- 1 כלומר: גם המצוות אמונה ויראה ואהבה, עם היותם מצוות רוחניים, הרי הם ככל עניני תורה ומצוותיה
2 שתכלית קיומם הוא כאשר נמשכים וניכרים בדבר גשמי.
- 3 אלא שאף-על-פי-כן ישנו חילוק מהו העיקר ומהו הטפל – אם הגשמי שבדבר או הרוחני שבדבר.
- 4 וכמו שיש חילוק במצוה גשמית כמו הנחת תפילין, שיתכן שיהיה אצלו רק מעשה המצוה, הצד הגשמי
5 בלבד, ללא כוונת המצוה, אפילו הכוונה שב'שולחן-ערוך'²⁷: לשעבד הלב והמוח, ועל-אחת-כמה-וכמה
6 הכוונות שנתבארו בספרי חסידות וספרי קבלה; וישנו אופן נעלה יותר – שמלבד הצד הגשמי, יש לו
7 גם את עניני הכוונות בתכלית השלימות, והיינו, שאכן נעשים משועבדים בפועל לבו ומוחו, כח ההרגש
8 וכח המחשבה, או המוחין חכמה בינה ודעת (כמובא בתניא²⁸ בנוגע לכוונת התפילין).
- 9 אמנם, באגרת הקודש הנ"ל, מבואר שאפילו כאשר הצדיק נמצא בחיים חיותו בעלמא דין, הנה גם
10 הגשמיות שלו היא ענין רוחני:
- 11 כאשר הצדיק מברך בשם ומלכות על אכילתו – הנה כדי שלא תהיה ברכה לבטלה חס-ושלום, בהכרח
12 לומר, שאכילתו היא אכילה גשמית, כי, על אכילה רוחנית אין מברכים "המוציא לחם מן הארץ"...
- 13 כאשר לומד ענין בתורה, הנה למרות שהתורה נקראת לחם, כמו שכתוב²⁹ "לכו לחמו בלחמי",
14 מכל-מקום, אסור לו לברך על זה "המוציא לחם מן הארץ", אף-על-פי שמרגיש שלימוד התורה נעשה
15 "דם ובשר כבשרו", כמבואר בתניא בתחילתו³⁰; הברכה על לימוד התורה היא: "לעסוק בדברי תורה"³¹,
16 או "אשר בחר בנו .. ונתן לנו את תורתו". ואילו "המוציא לחם מן הארץ" – מברכים על לחם גשמי.
- 17 אמנם, כאשר הצדיק אוכל לחם גשמי – הנה בשעת מעשה הרי זה אצלו ענין רוחני.
- 18 ובדוגמת הסיפור הידוע אודות דברי ה'צמח צדק'³² (ששנה זו היא שנת המאה להסתלקות-הילולא שלו),
19 שאמר שאינו רואה את ה"קורה", אלא את כח הפועל בנפעל, והיינו, שאף שהיתה זו קורה שתפסה מקום
20 גשמי, קורה שהעמידה את התקרה, או את הבית כו', אף-על-פי-כן, ראה בה"קורה" את כח הפועל בנפעל
21 (לא את "כח הפועל" כפי שהוא בפני עצמו).
- 22 ועל-דרך-זה בנוגע להמבואר באגרת הקודש ש"חיי הצדיק אינם חיים בשריים כי אם חיים רוחניים"
23 – שגם כאשר אוכל לחם ובשר, הרי למרות שזהו לחם ובשר גשמיים, והראיה, מאמירת הברכה, שאינה
24 על לחם רוחני אלא על לחם גשמי, הנה בשעת מעשה הרי הוא מרגיש את הרוחניות שבדבר, ומזה הוא
25 נהנה ומקבל חיות.
- 26 ונמצא, שגם כאשר הנשמה נמצאת בגוף גשמי, גוף שתופס מקום, וזקוק לאכילה ושתייה גשמיים –
27 הנה כל ענין הגשמיות אינו אלא דבר הטפל, לבוש חיצוני בלבד, ויתירה מזה, שהגוף הגשמי אינו אפילו
28 בדרך טפל, אלא אין לו מציאות כלל בפני עצמו, כיון שאינו אלא כלי שעל ידו יוכל למלא את רצון
29 הנשמה לפעול בעולם, שבשביל זה יש צורך ביד ורגל ושאר רמ"ח אברים גשמיים.
- 30 ז. ועל-פי-זה מובן, שלמרות העובדה ש"ספרו ספדניא וחנטו חנטיא", הנה "יעקב אבינו לא מת":
31 "חנטו חנטיא כו'" – היא פעולה שנעשית עם גשמיות הגוף, אשר, אצל אדם אחר, אפילו יהודי, הרי
32 בהיותו בעולם-הזה הנה הגשמיות היא עיקר ענינו, אלא שעושה זאת "לשם שמים"³³, או אפילו במדריגה
33 נעלית יותר: "בכל דרכיך דעהו"³⁴, אבל הוא "לוקח" את הגשמיות שבדבר, וכיון שהחיים שלו קשורים

(27) ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ז ס"ע 88 ואילך.
וש"נ.

(28) רפמ"א (נו, ב).

(29) משלי ט, ה. וראה ברכות נו, סע"א. חגיגה יד, א.

(30) ספ"ה.

(31) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סמ"ז ס"ד. וש"נ.

(32) ראה גם תורת מנחם – התועודיות ח"ז ס"ע 88 ואילך.

(33) אבות פ"ב מ"ב.

(34) משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

עם גשמיות הגוף והגשמיות שבעניניו בעולם, הנה כאשר נוטלים ממנו את הגשמיות, הרי זה ענין של מיתה.

אבל כאשר מדובר אודות צדיק שחייו אינם חיים בשריים אלא חיים רוחניים, שהם אמונה ויראה ואהבה [והיינו, שאף-על-פי שמתנאי המצוה שצריך להיות אמונה ויראה ואהבה גשמיים (כנ"ל), הרי גם בענין זה אין הגשמיות אלא טפל לגבי העיקר, ועל-אחת-כמה-וכמה שגשמיות הגוף ועניני העולם אינם אלא טפל בלבד] – הרי מובן, שגם כאשר נוטלים ממנו את החיות הגשמי, שנחשב אצלו לדבר הטפל, אי אפשר לקרוא מצב זה בשם "מיתה" – "לא מת", כיון שנשאר החיות הרוחני שהוא העיקר אצלו.

ובפרטיות יותר:

יכול להיות יהודי צדיק – אבל לא בדרגא שאודותה מדובר באגרת הקודש הנ"ל – שכל ימיו לומד תורה ומקיים מצוות, אבל לא באופן שישנה ויהפוך ("איבערמאכן") את הגשמיות שלו לרוחניות; בשעה שלומד תורה – לומד תורה, אבל כאשר אוכל מאכל גשמי, באמירת ברכה ראשונה וברכה אחרונה, הנה בשעת מעשה הרי הוא מרגיש (לא רק את ה"טעם" של הניצוץ האלקי שבו, אלא) גם את הטעם הגשמי שבו, והרגש הטעם הגשמי תופס מקום אצלו, עד כדי כך, שיכול לבלבל לענין הברכה, שכן, באם המאכל לא היה ערב לחיכו, נעשה אצלו בלבול ("א טומלעניש") בנוגע לברכה³⁵!

כלומר: יש לו אמנם "חיים רוחניים", אבל יש לו גם "חיים בשריים", והם אצלו שני ענינים. וכיון שיש לו גם "חיים בשריים", שמבלבלים לנשמה – הנה כאשר ניטלו חייו הבשריים, אי אפשר לומר שזהו ענין שאינו תופס מקום אצלו, ובמילא אין זה נחשב למיתה; אם אין זה בבחינת "קטלא כולא", הרי זה על-כל-פנים בבחינת "קטלא פלגא"³⁶.

וכדי שיהיה מעמד ומצב ש"יעקב אבינו לא מת", אלא "הוא בחיים" באותו אופן ש"זרעו בחיים", גם לא בבחינת "קטלא פלגא" – הרי זה דוקא כאשר הגשמיות אינו תופס מקום אצלו כלל, גם לא בבחינת "פלגא", כנ"ל שהגוף הגשמי אינו מציאות בפני עצמו כלל, ובמילא אין זה אפילו בבחינת "קטלא פלגא"; הגוף הגשמי אינו אלא לבוש חיצוני, ומובן, שכאשר פושטים לבוש אחד ולבושים לבוש אחר, לא נחסר בענין החיות.

ח. ומהי ההוכחה שענין החיים הוא באופן שהרוחניות היא העיקר, והגשמיות אינה אלא טפל בלבד (שאז "לא מת", אלא "הוא בחיים") – כאשר רואים ש"זרעו בחיים".

ובהקדמה:

רבינו הזקן מבאר בתניא³⁷, ש"העושים גופם עיקר ונפשם טפלה, אי אפשר להיות אהבה ואחוה אמיתית ביניהם כו", והיינו, שקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך"³⁸ יכול להיות רק כאשר הנשמה היא העיקר והגוף הוא הטפל.

אמנם, כאשר ענין זה הוא באופן שהגוף אינו אפילו בדרך טפל, אלא אינו מציאות בפני עצמו כלל (כנ"ל) – אזי קיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא לא רק באופן של טפל, היינו, שנותן גם להזולת, אבל נשאר גם אצלו, אלא באופן שמתמסר לגמרי ("ער גיט זיך אינגאנצן אָפּ") אל הזולת, ועד שאת ה"חיים" שלו הרי הוא מחדיר ומיישם ("ער זעצט אַרײַן") ב"זרעו", שמתמסר אל הזולת להחיותו בתורה ומצוות.

"זרעו בחיים" פירושו – שרואים שהעובדה שפלוני הוא "בחיים", שהוא חי בתורה ומצוות, אינה אלא בגלל היותו "זרעו":

(37) רפ"ב.
(38) קדושים יט, יח.

(35) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ד ס"ב ואילך. וש"נ.
(36) ב"ק סה, א. וראה תו"א פרשתנו (בשלח) סא, ב.

- 1 מדובר אודות יהודי שחי ומתהלך בין גוים, ויש לו את כל הענינים שבאים מצד נפשו הבהמית, יצרו
2 הרע והעולם כו', ואם כן, כיצד אפשר להחיות אותו?!
- 3 והגע עצמך: איתא במדרש³⁹ "אם מתכנסין כל באי העולם לברוא אפילו יתוש אחד (או: "להלבין
4 כנף אחד"⁴⁰) אינן יכולין", ואילו כאן אומרים שהעובדה שפלוגי הוא בחיים היא בגלל היותו "זרעו",
5 שזהו מקור חיותו?!
- 6 ובכן: הכלל שכל באי עולם אינם יכולים לברוא בריאה – הרי זה בהיותם במעמד ומצב של "נברא";
7 אבל כאשר נעשים "דומין לבוראם"⁴¹, היינו, שאינו מציאות בפני עצמו, אלא הוא רק שליח של בורא
8 העולם – הנה בורא העולם פועל על ידו ענין של בריאה.
- 9 ויתירה מזה: אף-על-פי ש"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"⁴², ואם כן, כיצד יש ביכלתו לפעול
10 זאת, בה בשעה שאפילו הקדוש-ברוך-הוא כביכול אינו יכול לפעול זאת – הרי זה בכחו של יהודי דוקא,
11 מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך", ובמכל-שכן וקל-וחומר: אם צריכים ליתן לו דבר גשמי כדי להחיות
12 את נפשו, על-אחת-כמה-וכמה שצריכים להחיותו ברוחניות.
- 13 אלא שבשביל זה יש צורך שיהיה בטל במציאות (כמבואר בתניא⁴³), וכיון שזהו ענין שצריך לבוא
14 בפועל, אצל הזולת – לא מספיק ביטול במציאות בכח, אלא צריך להיות ביטול במציאות בפועל.
- 15 וענין זה מתבטא בכך שנותן את עצמו לגמרי ("ער גיט זיך אַוועק אינגאַנצן") ומוסר נפשו להחיות את
16 הזולת, והיינו, שאף-על-פי שעל-פי דין "חייך קודמין"⁴⁴, מכל-מקום, אינו נכנס לשקלא וטריא על-פי
17 דין, ומוסר נפשו, ובלבד להחיות יהודי.
- 18 וזוהי ההוראה של נשיאי חב"ד, החל מאדמו"ר הזקן ועד לבעל ההילולא⁴⁵:
- 19 החיוב לעשות טובה ליהודי – זהו הלכה בשולחן-ערוך, ולא זהו החידוש של תורת החסידות;
20 החידוש של תורת החסידות הוא – כמדובר בארוכה ב"ט כסלו⁴⁶ בפירוש התואר "חסיד", שצריך לוותר
21 על טובת עצמו ולהעמיד את עצמו בסכנה בשביל טובת הזולת.
- 22 וכפי שמצינו אצל בעל ההילולא – כפי שסופר פעם⁴⁷ בארוכה אודות נסיעתו לפטרבורג, בזמן ה"צאָר",
23 שהיתה כרוכה במסירות-נפש בפועל, וכל זה – על הספק, אולי יתאפשר לבטל גזירה על בני-ישראל.
24 ועל-אחת-כמה-וכמה ובמדה גדולה יותר – בשנות נשיאותו במדינה ההיא, שהיו שנים כאלו שבכל יום
25 ויום, מתחילת היום עד סוף היום, היתה העבודה קשורה עם מסירת נפש וסכנת נפשות בפועל, וכל זה –
26 לא בשביל עצמו; בשביל לישב בחדרו וללמוד תורה לעצמו, בשביל קיום המצוות בהידור לעצמו – אף
27 אחד לא היה מפריע לו ולא נוגע בו; כל ענין המסירת-נפש שלו היה בשביל להעמיד דור שיהיה "חיי",
28 ואכן הצליח ופעל שיהיה "זרעו בחיים".
- 29 הנהגה כזו יכולה להיות רק אצל מי שבהיותו נשמה בגוף בחיים חיותו בעלמא דין היו החיים
30 הבשריים לא רק לא דבר עיקרי, אלא אפילו לא דבר טפל, כי אם באופן שאינם מציאות כלל, כיון שאינם
31 אלא "כלי", כגרזן ביד החוצב בו, שעל ידם יוכל למלא שליחותו לפעול בעולם.
- 32 ונמצא, שהעובדה ש"זרעו בחיים" מהוה הוכחה ש"אף הוא בחיים", כי, מה שנחסר אינו אלא לבוש
33 גשמי, ותמורת זה נותנים לו לבוש אחר כו'.

ס"א (תורת מנחם – התוועדויות חל"ט ע' 42).
46 בקונטרס ענינה של תורת החסידות (נדפס בספר הערכים
– חב"ד כרך א בסופו (ע' תשנ"ו ואילך), ואח"כ בקונטרס בפ"ע
(כמ"פ), ובתורת מנחם – התוועדויות חמ"ה ע' 257 ואילך).
47 שיחת יו"ד שבט תש"כ ס"ה ואילך (תורת מנחם –
התוועדויות חכ"ז ע' 319 ואילך). וש"נ.

39 ב"ר פל"ט, יד. וש"נ.
40 שהש"ר פ"ה, יא (ג).
41 ב"ר פס"ז, ח. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.
42 ברכות לג, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת עקב יו"ד, יב.
43 פ"ו.
44 ב"מ סב, א.
45 ראה גם שיחת מוצש"ק פ' בשלח, י"א שבט תשכ"ד

- ט. וזהו הביאור בדברי הגמרא "יעקב אבינו לא מת .. וכי בכדי ספרו ספדנייא וחנטו חנטייא כו' .. מה זרעו בחיים אף הוא בחיים":
- כאשר רואים שיעקב העמיד את "זרעו" בארץ מצרים (ולאחר־יזה בשאר הגלויות), ורואים שהם "חיים" בגלל היותם "זרעו" – הרי זו הוכחה שבמשך כל שנותיו היו אצלו חיים ורוחניים, ואילו הגשמיות היתה לא רק ענין של טפל, אלא לבוש בלבד, ובמילא, הנה גם כאשר החליפו הלבוש, נשאר אצלו ענין החיים בתקפו, והשינוי אינו אלא מלבוש זה ללבוש אחר.
- ועל־דרך־זה בנוגע ליום הילולא זה:
- כאשר מתאספים יחדיו כמה שנים לאחר זה, ויודעים ש"ספרו ספדנייא וחנטו חנטייא כו'" – מבאר רבינו הזקן, שכאשר מדובר אודות צדיק שבחיים חיותו בהיותו נשמה בגוף כאן למטה מעשרה טפחים היו חייו (לא חיים בשריים, אלא) חיים ורוחניים, אזי לא שייך בזה ענין של היפך החיים,
- ואין סתירה מזה ש"ספרו ספדנייא וחנטו חנטייא", וכל פרטי הענינים שצריכים להיות על־פי דין, כי ענינים אלו אינם אלא בנוגע ללבוש גשמי, ולבוש זה הוחלף בלבוש אחר, טוב יותר –
- ואדרבה – כפי שמבאר באגרת הקודש הנ"ל שבטלים ההגבלות שמצד הגוף, וכמו ההגבלה שהוצרכו לאחרים בשביל להיכנס לחדרו וכו', ואילו עתה בטלו ההגבלות אלו.
- וההוכחה לזה – כאשר מתאספים יחדיו ומסתכלים מסביב ורואים יהודים שהסיבה לכך שהם חיים ברוחניות – ולכן הם חיים גם בגשמיות, כי אצל בני־ישראל הרי זה ענין אחד – היא, בגלל היותם "זרעו", כפי שרואים "זרעו בחיים" כאן, ו"זרעו בחיים" במדינה אחרת, ו"זרעו בחיים" בכל קצוי תבל, ועד גם במדינה הידועה, ובאופן של מסירות־נפש – אזי יודעים ש"הוא בחיים",
- ו"הוא בחיים" – לא באופן של כ"ף הדמיון, או "חיים" עם פירושים שונים ("חיים מיט פשט'לאך"), אלא באותו אופן ש"זרעו בחיים" – יהודים חיים שיכולים לפעול ולכבוש את העולם – כך "אף הוא בחיים" גם עתה.
- י. ומזה מובן גם גודל האחריות המוטלת על כל אחד מ"זרעו" – שצריך להיות באופן של "זרעו בחיים":
- אם הוא נמצא במעמד ומצב של שינה (גם אם הוא נושם, ואפילו אם עיניו פקוחות וחושב אודות ענינים של מה־בכך ("באָבע מעשיות" ...)) – הרי זה "אחד מששים כו'" ⁴⁸.
- וצריך לידע שאין זה ענין שנוגע אליו ולבני ביתו בלבד, אלא זהו ענין שנוגע לאותו אחד שאודותיו פוסקת הגמרא שההוכחה לכך ש"הוא בחיים" היא כאשר "זרעו בחיים"!
- וכיון שבעל ההילולא מסר נפשו עבור כל אחד מ"זרעו", ולא רק באופן של התחלקות, והיינו, שלפי מספר החסידים יש לחשב כמה רגעים במשך היום הוקדשו עבור כל חסיד, אלא באופן שבשעה שהתמסר אליו, התמסר בכל עצמותו, נמצא, שהענין ש"הוא בחיים" תלוי בו – על־ידי היותו "בחיים", ולא במצב של שינה כו'.
- יא. ומזה מובן פרט נוסף:
- יש לשלול את טעות העולם שמשנה לשנה נחלש הענין, אלא צריכים לדעת שהאמת היא להיפך – שכיון שזהו ענין של חיים, הרי "ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה" ⁴⁹.
- אלא, שענין זה תלוי בבחירתו של כל אחד מישראל, ואי אפשר להכריח אותו; אומרים לו: "ובחרת בחיים" ⁵⁰, "בחיים" (בפתח), כמו ה"א הידיעה ⁵¹, וכפירוש רש"י: "אני מורה לכם שתבחרו בחלק החיים,

(50) נצבים ל, יט.

(51) ראה פרש"י חיי שרה כד, כז. משפטים כב, יט.

(48) ברכות נז, ב.

(49) איוב לב, ז.

- 1 כאדם האומר לבנו בחר לך חלק יפה בנחלתי, ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך .. הנחת
2 ידי על גורל הטוב לומר את זה קח לך".
- 3 ובנדון-דין: מעמידין אותו על חלק היפה ואומרים לו ש"בתר רישא גופא אזיל"⁵², וזהו "רישא"
4 שהיו אצלו חיים ורוחניים, ובמילא "הוא בחיים" גם עתה, ואדרבה, ביתר תוקף וביתר עוז, שכן, ביום
5 ההילולא בכל שנה ושנה עולה הצדיק להיכל עליון יותר, ומושך אחריו את כל הגוף.
- 6 וזוהי גם תכלית ההתועדות הקשורה עם יום ההילולא – כפי שכותב בעל ההילולא במכתבו ליום
7 ההילולא הראשון של אביו⁵³ – להתחזק בעצמו ולחזק את כל הענינים שבעל ההילולא הכניס את עצמו
8 בהם ומסר נפשו עבורם.
- 9 והרי זוהי גם הטובה של "זרעו" שהם "בחיים", ועל-די-זה נעשה "הוא בחיים" באופן של תוספת
10 חיים, ומזה נמשך גם ל"זרעו", בברכה מרובה, בטוב הנראה והנגלה למטה מעשרה טפחים, בבני חיי
11 ומזוני רויחי.
- 12 יב. על-פי האמור לעיל יובן מה שמצינו שבהשגותיו של בעל ההילולא שיהיה "זרעו בחיים",
13 נצטרפו שני ענינים, שלכאורה הם ב' קצוות, מן הקצה אל הקצה⁵⁴:
- 14 בעל ההילולא לא הסתפק בקיום התורה ומצוות בשלימות סתם, אלא תבע – לא רק מעצמו, אלא
15 גם מהזולת – תכלית השלימות.
- 16 בעל ההילולא תבע – מאלו השייכים לכך – שלא להסתפק בלימוד התורה סתם, אלא שלימוד התורה
17 יהיה מתוך דחילו ורחימו; לא להסתפק בלימוד החסידות סתם, אלא שלימוד החסידות יהיה באופן של
18 דביקות – אבל, לא לאבד את מציאותו ("פארלין זיך") לגמרי, היינו, לא להסתפק בענינים של דביקות
19 באופן המביא לידי כלות הנפש, אלא שהדביקות תהיה ניכרת בכללות הנהגתו, בשעת האכילה ושתיה
20 כו', שגם אז לא תהיה לו שייכות לגשמיות הענינים – כידוע המבואר במאמרים, וכן בחלק מהשיחות,
21 ובפרט השיחות מהשנים הראשונות.
- 22 ועד כדי כך, שאלו שלא רצו להתנהג כן, שמעו ממנו ביטויים קשים!
- 23 והגע עצמך: מדובר אודות יהודי שלומד תורה ומקיים מצוות ומהדר בזה, אלא שחסר אצלו הענין
24 ד"מהדרין מן המהדרין", ואם-כן, לכאורה, מה שייך, ומהו הצורך, לומר לו ביטוי קשה כזה?? –
25 ואף-על-פי-כן היתה אצל בעל ההילולא הנהגה זו, פעם ושתים וכמה פעמים, ולא רק לאחד, אלא לכמה
26 וכמה.
- 27 וביחד עם זה, הנה באותו זמן ובבת אחת התעסק גם בפעולות עם כאלו שלא היתה להם שייכות
28 לתורה ומצוות, ולא היו יכולים לדבר עמהם אודות ענין כל-שהוא, מלבד להזכיר לו שהוא בן בנו של
29 יעקב, בן בנו של יצחק ובן בנו של אברהם, להזכיר לו שנוולד יהודי – כיון שגם זאת שכח כבר... ומובן
30 באיזו דרגא היה מעמדו ומצבו... – הנה גם אליו התמסר בעל ההילולא, וגם מתוך מסירות-נפש, כמו
31 לאלו שמהם תבעו הנהגה של "מהדרין מן המהדרין".
- 32 ועד שגם מי שהיה במעמד ומצב ד"שנה ופירש" שהוא קשה "יותר מכולם" (כדברי הגמרא⁵⁵) – גם
33 עבדו מסר נפשו כדי לנסות לקרבו, על הספק וספק-ספיקא, וכולי האי ואולי וכו'. וכו'.
- 34 יג. ולדוגמא:
- 35 פעולותיו במדינת רוסיא היו – לדאוג לכך שבפינה רחוקה יידעו "קמץ אל"ף א" ו"קמץ ביי"ת ב";
36 ובפינה אחרת – שילמדו שם חסידות בליל שישי עד לפנות בוקר.

52) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.

53) אג"ק שלו ח"א ע' קלח ואילך.

54) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד סט"ו (תורת מנחם –

התועדות חמ"ב ע' 168). וש"נ.

55) פסחים מט, ב.

- ועל-דרך-זה לאחר כן, כשבאו למדינה שבה כל הענינים הם פתוחים כו', והוצרכו לפעול במדינה
זו – היו גם-כן ב' קצוות אלו:
- לייסד ישיבה שבה ילמדו תורת החסידות, וגם בלימוד הנגלה יהיה ניכר שהלימוד חדור באור וחיות,
בחמימות וחיות חסידית;
- ובה בשעה – כיון שישנם גם ילדים כאלו שאינם מקבלים חינוך דתי, וגם לא חינוך יהודי, ללא
יהדות ("אידישקייט") כלל, אפילו לא "אידיש", אלא מתחנכים בבית-ספר "ממלכתי" ("פאָבליק סקול"),
ותו לא מידי – לחפש אנשים שילמדו עמהם "אל"ף בית" באנגלית, כיון שאינם שייכים עדיין לאל"ף
בי"ת בלשון-הקודש, ועל זה הקדיש זמן, על חשבון שאר עניניו, ובלבד שהענין יתייסד.
- ובשני הקצוות – שבשניהם היה צורך במסירת נפש – עסק באותה מסירות נפש, ובאותה חיות
והתלהבות.
- יד. והענין בזה – שהיא הנותנת:
- כאשר העבודה היא מתוך חשבון, אפילו חשבון דקדושה – הרי יש מצוה שהתורה קוראת אותה
"קלה שבקלות", ויש מצוה שהתורה קוראת אותה "חמורה שבחמורות"⁵⁶; וישנם הגדרים שענין זה דוחה
כו' וענין זה נדחה, וכו' וכו', כמובא בפוסקים פסק-דין להלכה בפועל⁵⁷.
- אבל ישנה עבודה שהיא מצד מסירות-נפש – שמרגישים שישנו יהודי בקצוי תבל שחסר לו דבר-מה,
וכיון שהוא יהודי, שהוא "חלק אלוהה ממעל ממש"⁵⁸ (וכמבואר בתניא פרק א' ⁵⁸ שענין זה הוא אצל
כל אחד ואחד מישראל, יהיה מי שיהיה) – הרי ההרגש אודותיו הוא לא רק בשכלו, אלא אדרבה –
עיקר ההרגש הוא בעצם נפשו, והרי עצם הנפש הוא למעלה משכל, למעלה ממעשה ולמעלה מכל הענינים,
הנה כאשר ישנה ההמשכה דעצם לעצם – אזי מתמסר לגמרי לדאוג לאותו ענין שחסר אצל יהודי
זה:
- כאשר הלה נמצא במעמד ומצב שחסר לו הענין ד"מהדרין מן המהדרין" – הרי בענין הרצון, גם אם
חסר פרט קטן, חסר הרצון כולו⁵⁹, ולכן הרי הוא מוסר על זה את כל עצם הנפש;
- ועל-דרך-זה אצל מי שנמצא במעמד ומצב שיש צורך להזכיר לו ש"בשם ישראל יכונה"⁶⁰ – יכונה
דייקא⁶¹, שעל-פי דין הרי זה כאשר השם הוא בהעלם, ולכן נקרא בלשון של כינוי, והיינו, ששם "ישראל"
הוא בהעלם אצלו, באופן של "כינוי" בלבד – הנה גם אליו מתמסר מתוך מסירת נפש.
- וכל זה למה? – כיון שכל פרטי העבודה,
- שהרי העבודה צריכה להיות בפרטיות ובאופן מסודר: כדי שבמקום מסויים יבוא "מלמד" לספר
אודות "קמץ אל"ף אָ", יש צורך למצוא את ה"מלמד", לממן את ה"כרטיס", ולהורות לו לאן לנסוע,
מה עליו לעשות שם, וכיצד להסתתר כו'; ועל-דרך-זה בנוגע למי שתובעים ממנו מדוע אינו יושב ללמוד
בליל שישי כל הלילה, ומדוע אינו מתפלל שחרית בשבת ג' שעות יותר מכפי שהתפלל בפועל –
- נעשים (לא מצד החשבון והשכל, אלא) מצד מסירת נפש, והיינו, שהמסירות-נפש חודרת בכל פרטי
העבודה.

תורת מנחם – התוועדויות חכ"ט ע' 136. וש"נ.

(60) לשון הכתוב – ישע' מד, ה. וראה אג"ק אדמו"ר

מוהרי"צ ח"ב ע' פ. וש"נ.

(61) ראה תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ע' 176. וש"נ.

(56) תנחומא עקב ב. דב"ר פ"ו, ב. ועוד.

(57) ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג ואילך. וש"נ.

(58) ושם: "לכל איש ישראל אחד צדיק ואחד רשע יש שתי נשמות כו'".

(59) ראה סה"מ קונטרסים ח"ב שיא, א. שנ, ב. וראה גם

טו. ועל-דרך-זה בנוגע ל"זרעו בחיים":

כאשר ישנו משהו שנותן את חייו עבור הענין ד"זרעו בחיים" – לא יתכן שתהיה בזה מדידה והגבלה, שכאשר מדובר אודות לימוד החסידות, אזי הוא נמצא ("ער איז דא"), ואילו כאשר מדובר אודות "קמץ אל"ף אָ", אזי אינו נמצא ("ער איז ניטאָ").

הנהגה כזו מהווה סימן שהעבודה אינה שייכת למסירות-נפש, כי אם לחשבון, אלא, שהחשבון הוא על-פי שולחן-ערוך, חשבון על-פי תורה. ואכן, יש זמן שבו צריך להיות ענין החשבון – קודם שבאים לידי פיקוח נפש; אבל כאשר צריך להציל יהודי, שלא ישקע כו' – אזי גם על-פי שולחן-ערוך נעשה דין ש"מצוה בגדולים"⁶².

לכאורה: מהו הטעם שמצוה בגדולים? – למה לא יעשה זאת קטן, שאצלו ענין השבת אינו בהפלאה ("געוואָלדיק") כל כך, ואז יהיה פחות חילול השם וכו' וכו'? – ואף-על-פי-כן אומרת הגמרא: לא כן! כיון שזהו ענין של פיקוח נפש, אזי מצוה בגדול, שיעשה זאת "גדול" דוקא, ולא ממוצע, ועל-אחת-כמה-וכמה לא להניח זאת לאדם פשוט.

טז. וגם ענין זה – "מצוה בגדולים" – מודגש בהנהגת בעל ההלולא:

באותו זמן שבעל ההלולא התעסק בהדפסת מאמרי חסידות בענינים הכי עמוקים ברזין דרזין דאורייתא – התעסק בעצמו גם בכתיבת "זכרונות"⁶³.

באותה שעה היה זה דבר-פלא בעיני כמה:

מהו הענין שבדבר ("וואָס איז דאָס פאַר אַן ענין")?! – הרי כל ענין דורש זמן, טירחא ושימת-הלב, ואי אפשר לעשות שני דברים בבת אחת: בשעה שעוסקים ברשימת זכרונות – אי אפשר לכתוב באותו זמן מאמר חסידות או ענין אחר, וכמו-כן כאשר כותבים מאמר חסידות או מאמר בנגלה – אי אפשר לרשום זכרונות, כך, שרשימת הזכרונות היתה בודאי על חשבון ענינים אחרים.

וקושיא גדולה יותר – בלשון הגמרא⁶⁴ "היכא דעייל ירקא ליעול בישראל": מהו הצורך ליתן לפלוני ספר שיוכל לקרוא "זכרונות", הרי מוטב לשלוח לו מאמר חסידות, כך, שבאותה מחצית השעה – במקום לקרוא את ה"זכרונות" ילמד מאמר חסידות! ואם אינו מבין בלשון הקודש – ישלחו לו מאמר באידיש (וכבר היו אז מאמרים באידיש), ואם גם זה קשה עבורו – הרי לשם כך הדפיסו "פוקח עורים", מאמרים קלים באידיש!

ובכן, מצד ענין של שכל, שכל דקדושה – קשה להסביר זאת; אמנם, במה דברים אמורים? – כאשר לא חושבים אודות יהודי הטובע בים של "עם-הארצות"; אבל כאשר אדם עומד על שפת הנהר ורואה יהודי שטובע, והלה אפילו אינו יודע שהוא טובע – כיצד יתכן שיעשה אז חשבונות?! לכל לראש עליו למשותו מן הנהר; אם אינו יכול למשותו על-ידי מאמר חסידות – יעשה זאת על-ידי מאמר בנגלה, ואם אינו יכול על-ידי מאמר בנגלה – יעשה זאת על-ידי פסוק חומש ב"זשאַרגאָן", ואם גם זה לא עוזר – עליו למשותו על-ידי סיפור-מעשה שתוכנו לא יתן לו מנוח ("עס וועט אים עקבערן")... עד שיעמידנו בקרן אורה.

ועל-דרך-זה בעניננו – שכאשר בעל ההלולא ראה שישנם כאלו שלא יוכלו להשפיע עליהם ("מ'וועט זיי ניט קאָנען נעמען") על-ידי מאמר חסידות, ולא על-ידי מאמר בנגלה, ואפילו לא על-ידי פירוש פסוק חומש ב"זשאַרגאָן" – אזי התחיל בכתיבת ה"זכרונות":

(62) ראה יומא פד, ב. רמב"ם הל' שבת פ"ב ה"ג. טוש"ע

(ואדה"ז) או"ח סשכ"ח סי"ב (סי"ג).

(63) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד ס"ו (תורת מנחם –

התועודיות חמ"ב ע' 159). וש"נ.

(64) שבת קמ, ב.

1 בעל ההילולא ראה שיכול להישאר יהודי אחד, שני יהודים, עשרה יהודים, מאה יהודים (שאחר-כך
2 יהיו מהם מאה משפחות), שלא יכניסו לביתם שום ענין שנכתב ב"זשׂארגאָן", או אפילו בשפת המדינה,
3 אם תוכנו לא ימשוך אותם, גם את נפשם הבהמית, כך, שיש צורך להגיש להם את תוכן הדברים אודות
4 הקדוש-ברוך-הוא ותורתו ומצוותיה בצורה כזו שהם יכניסו זאת לבתיהם.

5 — את התוכן בודאי שאין לשנות, כי אם את הצורה בלבד, והיינו, למזוג את התוכן לתוך "קנקן" כזה,
6 שפלוגי, שהוא "תינוק שנשבה", יוכל לטעות ולחשוב שזהו "סיפור מעשה", ובמילא יתחיל לקרוא, ואז,
7 "טעמו וראו כי טוב (ועד שיראה "כי טוב) ה"65.

8 ומטעם זה התעסק בעל ההילולא בכתיבת ה"זכרונות" — בנצלו את העובדה שנוצרה "תנועה" שכל
9 אחד רוצה לדעת את קורות חייו של אבי-זקנו, או של אבי-זקנו של חברו,

10 וגם כאשר לכתחילה סבור הלה שזהו ענין שרק יהיה מונח על ה"מדף", ואינו מוכן "להכניסו" אל
11 עצמו, בחייו הפרטיים — יש לסמוך על הכח של פתגם של יהדות ("א אידישן וואָרט"), שסוף-כל-סוף
12 יחדרו בו הדברים ("עס וועט אים דערנעמען"),

13 ובראותו שלא מספיק שיכתבו הדברים בלשון-הקודש, שאז יהיה זה עבור חוג מצומצם בלבד —
14 השתדל שיכתבו הדברים באידיש, ואחר-כך תורגמו הדברים בשפות נוספות, כדי שיגיעו גם לאלו
15 שמתיירים גם מלשון אידיש!...

16 יז. ויש להעיר גם ממה שמצינו ב"זרעו" של יעקב, שנאמר בהם66 "ויכלכל גו' לחם לפי הטף":

17 "טף" — אי אפשר לתת להם אותו לחם כמו למבוגרים, אבל, בהכרח לתת להם "לחם", ולא דבר
18 שהוא היפך מזה חס-ושלום, גם אם יש לו צורה של לחם.

19 וזהו גם כל הרעש שהרעישו ("דער גאַנצער שטורעם וואָס מ'האַט גע'שטורעם'ט") נגד המחנכים
20 שאינם שומרי שבת67, שאף-על-פי שהם מלמדים את הילדים מתוך החומש, ולא מתוך "קיצור" החומש,
21 אסור ליתן בידם ילד יהודי כדי לחנכו — דלכאורה, מהו קישור הענינים? הרי אחרי הלימוד במשך
22 ארבעים וחמש הדקות, הולך לדרכו ואינו רואה אותו עד למחרת, ולמה לא יוכל ללמוד אצלו חומש,
23 "לחם", "לכו29 לחמו בלחמי"?! — אך הענין הוא, שלימוד אצל מחנכים כאלו הוא "לחם" שמרעיל ילד
24 יהודי!

25 [ויש להוסיף ולהעיר, שכאשר הרעישו אודות המחנכים הנ"ל שיש צורך להתרחק מהם כו', הנה
26 באותה שעה חשבו גם אודות תיקון עבורם, למצוא אופן שיוכלו להגיע גם אליהם ולהציל אותם, כך,
27 שבשעת מעשה היו כמה שאלות וכמה סברות וכו'].

28 יח. וזהו החידוש ד"איזהו חכם הרואה את הנולד"68 — חכם כפשוטו, ועל-אחת-כמה-וכמה נשיא
29 בדורו (שהרי אם בנוגע למלכים סתם נאמר69 "לב מלכים ביד הוי'", על-אחת-כמה-וכמה בנוגע לנשיא
30 בישראל) — "בראותו ילדיו מעשה ידי בקרבו"70 — אלו שהתחנכו על-ידי ה"מיטוואָך-שעות", על-ידי
31 סיפורי הזכרונות וכו' וכו', שמהם גדלו אלו שהם בבחינת "זרעו בחיים", שרואים עליהם שהם זרעו של
32 יעקב אבינו, אשר "יעקב לא מת".

33 וכמו יעקב שהעמיד "זרעו בחיים" באותו מקום שבו "חנטו חנטייא" — בארץ מצרים, "במיטב הארץ"
34 .. בארץ גושן71, ו"אין מקרא יוצא מידי פשוטו"72, שהיו להם מאכלים ומשקאות הטובים ביותר, וכל

65) תהלים לד, ט. 69) ע"פ משלי כא, א. וראה לקר"ש ח"ג ע' 285 הערה 1.

וש"נ.

66) ויגש מז, יב. 70) לשון הכתוב — ישע"י כט, כג. וראה תניא אגה"ק סכ"ז.

71) ויגש מז, ו.

72) שבת סג, א. וש"נ.

67) ראה סה"ש תש"א ע' 80. ע' 157. תש"ב ע' 69. וראה גם

תורת מנחם — התועדויות חל"ג ע' 229. וש"נ.

68) תמיד לב, א.

- 1 הדרוש עבור ה"הוצאה", בתים משלהם, צאן ובקר וכל שאר הענינים; ושם העמיד יעקב אבינו את "זרעו"
 2 שיהיו "בחיים" – לא בחיים כפי רצונו של פרעה, אלא בחיים שבהם יהיה ניכר שזהו "זרעו": כאן הולך
 3 בנו של יעקב, נכדו של יעקב ונינו של יעקב!
 4 יט. אמנם, אימתי מתקיים הענין ד"זרעו בחיים", שאז "אף הוא בחיים" – הרי זה על-ידי זרע זרעו:
 5 מצינו בהלכות פריה ורביה, שמצות "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"⁷³ מתקיימת כאשר נולדים
 6 בני בנים. האב אינו מקיים מצות "פרו ורבו" על-ידי נכדיו, כי אם על-ידי ילדיו דוקא; אבל, באיזה אופן
 7 מקיים מצות פרו ורבו על-ידי ילדיו, הרי זה כאשר ילדיו מולידים ילדים – לשון רבים, כי אחד אינו
 8 מספיק, כמבואר ב'שולחן-ערוך'⁷⁴.
 9 כלומר: לא די בכך ש"זרעו" מתהלך חי, אלא יש צורך שגם ל"זרעו" יהיו בנים ובנות, וגם הם יהיו
 10 "חיים", והיינו, ש"זרעו" מתנהג "בחיים" באופן שמחיה יהודי נוסף, כמאמר רז"ל⁷⁵ "המלמד את בן
 11 חבירו תורה .. כאילו ילדו".
 12 וזהו שמצינו בהנהגתו של בעל ההילולא, שביחד עם זה שתבע מכל אחד ואחד לפי ענינו להוציאו
 13 מה"מצרים" שלו נמי שהיה במצרים כפשוטו – לצאת ממצרים כפשוטו, ומי שהיה בבחינת מצרים בדקות
 14 דדקות – לצאת מבחינת מצרים בדקות דדקות] – תבע גם מכל אחד ואחד מהם, מן הגדול שבגדולים
 15 עד לקטן שבקטנים, שלא יסתפק בכך שאצלו ישנו הענין ד"טעמו וראו כי טוב", אלא עליו להביא זאת
 16 גם ליהודי נוסף, וכאמור, שלא מספיק אחד כו'.
 17 כ. ו"צדיקים דומין לבוראם"⁴¹:
 18 כשם שבנוגע להקדוש-ברוך-הוא נאמר⁷⁶ "בל ידח ממנו נדח" (וכיון שהקדוש-ברוך-הוא הבטיח,
 19 מוכרח הדבר להתקיים), כן הוא בנוגע לאלו שהולכים בשליחותו של הקדוש-ברוך-הוא – כאמור לעיל,
 20 שהנשיא אינו מציאות לעצמו כלל, ואינו אלא הצינור כו', "אנכי עומד בין הוי' וביניכם"⁷⁷, ממוצע
 21 המחבר⁷⁸ – שגם אצלו "בל ידח ממנו נדח", שאינו נאבד כו'.
 22 ודברי צדיקים חיים וקיימים לעד⁷⁹, ובאופן שלא זו בלבד שהם חיים בעצמם, אלא גם לאחרים כמה
 23 וכמה שנים שלא רואים את הגוף הגשמי, הרי הם מחיים ומעמידים "דור ישרים יבורך"⁸⁰, "זרעו בחיים",
 24 שזהו כאשר יש גם זרע זרעו, היינו, שמעמיד תלמידים ותלמידים לתלמידיו.
 25 וזוהי גם הדרישה, הנתינת-כח וההבטחה, שיעמידו חיל גדול של "צבאות השם", שעמו נלך בקרוב
 26 לקראת משיח צדקנו, בגאולה האמיתית והשלימה, בעגלא דידן.
 * * *
- 27 כא. על-פי-זה יובן גם מה שכתוב בעל ההילולא במכתב הנ"ל (סעיף י"א)⁸¹ – שכתב לקראת ב'
 28 ניסן תרפ"א, יום ה"אָרצייט-הילולא" הראשון של אביו, שבו קיבל את הנשיאות – וזה לשונו:
 29 "גבורי ישראל, מגיני ארץ, גם בהשיבם נפשם אל חיק אביהם שבשמים, אשר לו משלימים נפשותם"⁸²,

(79) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע' שלט. ח"י ע' קמו. ח"א ע' שכת.
 (80) תהלים קיב, ב.
 (81) וכבר נדפס ע"י ר' דוד ע"ה שיפרין (בס' חכמי ישראל – נ"י. תרפ"ד – לג, א).
 (82) כלשון המדרש (ב"ר פ"ק בתחלתה) בקשר לענין ההסתלקות, "בידך אפקיד רוחי" (תהלים לא, ו).

(73) בראשית א, כח.
 (74) אה"ע ס"א ס"ה"ו.
 (75) סנהדרין יט, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת במדבר ג, א.
 (76) ע"פ שמואל-ב יד, יד. וראה תניא ספ"ט. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג.
 (77) ואתחנן ה, ה.
 (78) ראה סה"ש תורת שלום ע' 158.

הנה לא זה בלבד שלא יפרדו מעל צאן מרעיתם, הנה עוד מתרפסים להדום כסא מרום, להתייצב לפני הוד א-ל רם ונשא, להגן על עם ישורון, לדרוש רחמי וחסדי האב על בנו, עמו ונחלתו⁸³.
ולכאורה אינו מובן:

(א) מדוע נקט "גבורי ישראל" – כאשר רוצים לומר תואר על נשיא ישראל (כבנדון-דידן, שרבינו נשיאנו רוצה לומר תואר על אביו), הרי התואר היותר מתאים הוא "נשיא", "למדן" "חסיד", "ירא-שמים", "לומד תורה ומקיים מצוות", "מנהיג", "מדריך" וכיוצא-בזה, ומדוע נקט הלשון "גבורי ישראל"?

(ב) מדוע נקט לאחר-יזה "מגיני ארץ" – שהפירוש הפשוט בזה הוא שהם מגינים על העינים שבארץ, לא דוקא בנוגע לבני-ישראל, שהרי לא כתב "מגיני ישראל", אלא "מגיני ארץ"?

ואין לומר ש"ארץ" כאן קאי על בני-ישראל דוקא, על-דרך מה שכתוב⁸⁴ "ארץ חפץ", דקאי על בני-ישראל שנקראים בשם "ארץ", כמו שכתוב⁸⁵ "השמים כסאי והארץ הדום רגלי" – דכיון שנאמר "גבורי ישראל מגיני ארץ" בחדא מחתא, תחילה "ישראל" ואחר-כך "ארץ", הרי מובן שאין זה אותו ענין.

(ג) מדוע בענין בקשת רחמים כו' נקט הלשון "להגן על עם ישורון" (ולא כמו שכתוב לפני זה "מגיני ארץ") – לא עם ישראל, בני ישראל, אלא "ישורון" דוקא?

(ד) מהי שייכות ההקדמה ד"גבורי ישראל כו'" לכללות תוכן הענין ש"גם בהשיכם נפשם . . לא יפרדו מעל צאן מרעיתם", ואין זה ענין רוחני בלבד, אלא "עוד מתרפסים . . לדרוש רחמי וחסדי האב על בנו, עמו ונחלתו", בנוגע לכל המצטרך להם, כולל גם צרכים גשמיים כפשוטם?

כב. ויובן בהקדם ביאור ענינו של גיבור אמיתי – כמבואר בחסידות בכמה מקומות⁸⁶, ומובן גם בפשטות:

ישנו מי שמנצל מה שיש לו, וכיון שהוא בעל-כח וגבורה יותר מחבירו (או שהוא עשיר יותר מחבירו), ביכלתו לנצל כחות מרובים יותר (או ממון רב יותר). אמנם, אף שנקרא בשם "גיבור" – הרי זה רק ביחס לזולתו, והיינו, שהלה אינו בעל-כח וגבורה, יש לו שרירים חלשים, ואילו הוא בעל שרירים חזקים, ולכן ביכלתו לנצל כחו וגבורתו יותר מחבירו.

אבל גיבור אמיתי הוא – מי שמנצל לא רק מה שיש לו בגלוי, בכחות הגלויים, – שכן, בשביל זה לא מגיעה לו נתינת תודה; כיון שנתנו לו כחות מרובים יותר (או ממון רב יותר), לכן הוא מנצל אותם במילואם. זוהי אמנם "דרגא", אבל עדיין אין זה אמיתית ענין הגבורה – כי אם מי שמגלה גם את הכחות העמוקים שנמצאים בהעלם, אלא שהוא ממשיך אותם בגלוי.

וכפי שרואים בפועל, שכאשר האדם מרגיש שמדובר אודות ענין עיקרי שנוגע בחייו, עד מיצוי הנפש, הנה מרוב התלהבות ("זייענדיק פאנאנדער-געהיצט") עד כדי איבוד מציאותו ("פארלירן-דיק זיך"), יוכל לנצל כחות גדולים יותר מכחותיו הגלויים, כמו לשאת משא כבד הרבה יותר מהמשא שבכחו לשאת על-דרך הרגיל (כאשר אינו בהתלהבות, ומתנהג על-פי חשבון השכל), ועד שיכול להיות שינוי בגופו, שתופס מקום באופן אחר.

וכידוע הסיפור שמביא רבינו נשיאנו⁸⁷ (וכבר דובר בזה כמה פעמים⁸⁸) אודות יהודי אחד⁸⁹ שהוצרך לברוח ולהציל את עצמו משריפה, ודחק את עצמו לעבור דרך חור שהיה קטן ממדת גופו, שכן, לאחר

(88) תורת מנחם – התוועדויות ח"ה ע' 174 הערה 25. ח"ג ע' 29. ח"ה ס"ע 59 ואילך. חל"ט ס"ע 334 ואילך. חמ"ב ע' 54. חמ"ה ע' 72.

(89) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר שיודעים מי הוא בעל המעשה.

(83) ראה גם הערות כ"ק אדמו"ר שליט"א במכתב י"א שבט שנה זו (אג"ק חכ"ד ע' סה).

(84) מלאכי ג, יב.

(85) ישע"י סו, א. וראה תו"א בראשית בתחלתו. ובכ"מ.

(86) ראה המשך תרס"ו ע' תצג.

(87) ראה סה"מ תרפ"ז ע' קסה. אג"ק שלו ח"ד ע' ריא.

1 כן, למחר או מחרתיים, ניסה ולא הצליח לעבור דרך חור זה (ולא בגלל שבינתיים גדלה מדת גופו או
2 נתקטן החור, אלא בהיותם במדתם הקודמת), והיינו, שמצד המדידה וההגבלה של הגוף אכן אינו יכול
3 לעבור דרך חור שמדותיו קטנים ממדת גופו, אבל כאשר היה מצב של סכנת-נפשות, ונרגש אצלו שזהו
4 ענין שנוגע בחיים – אזי הצליח לכווץ את בשר גופו הגשמי, על-ידי הרצון, שסוף-כל-סוף יש בכחו
5 לפעול כו', ולא מצד "עבודה" (שהרי היה מדובר אודות אדם פשוט), אלא בגלל שהרגיש שהדבר נוגע
6 בחייו.

7 זהו איפוא אמיתית ענין הגבורה – שלא זו בלבד שמנצל במילואם את הכחות שיש לו בכיסו במזומן,
8 אלא הוא מנצל גם את הכחות שנמצאים אצלו בהעלם והסתר, וכל זה למה – בגלל שזהו ענין שנוגע
9 לו בנפש.

10 כג. ומזה מובן גם התואר "גבורי ישראל" בנוגע לרועי ישראל:

11 יש רועה נאמן ששומר על צאן מרעיתו באופן שמקיים כל דיני ד' השומרים, והרי על-פי דין⁹⁰, אינו
12 חייב להעמיד את עצמו בסכנה (אם זוהי סכנת פיקוח נפשות ממש) כדי להציל את הצאן.

13 וכל זה – כאשר צאן מרעיתו לא נוגע בחייו ממש, שלכן, התעסקותו בזה היא רק כפי שמתחייב
14 על-פי דיני השומרים, תוך כדי ניצול הכחות הגלויים שחייב לנצלם גם מצד ההנהגה על-פי שכל
15 שמחייבת ללכת בדרך הישרה, דכיון שהקדוש-ברוך-הוא נתן לו כחות אלו, הרי "כל מה שברא
16 הקדוש-ברוך-הוא בעולמו לא ברא דבר אחד לבטלה"⁹¹, ולכן צריך לנצלם.

17 וזהו ענין "רועה ישראל" – שעבודתו בהנהגת בני-ישראל היא באופן של "ישראל", על-שם "כי שרית
18 עם אלקים ועם אנשים ותוכל"⁹², והיינו, שהולך לבטח דרכו בדרך הישרה, ולא עבר עבירה מימיו ולא
19 יעבור לעולם⁹³, וכו' וכו'.

20 אבל יש רועה שהוא בבחינת "גבורי ישראל" – שמתגבר על ה"ישראל" שבו, לגלות גם מה שנמצא
21 בו בהעלם, וכיון ש"נפש השנית בישראל היא חלק אלקה ממעל ממש"⁹⁴, הרי מה שנמצא בהעלם הוא
22 – אין סוף!

23 וזהו החילוק בין הכחות הגלויים לכחות הנעלמים – שהכחות הגלויים קשורים עם בחינת גליא
24 דקודשא-ברוך-הוא, שזהו ענין "אלקים" בגימטריא "הטבע"⁹⁴, ואילו הכחות הנעלמים, סתים דנשמתא,
25 קשורים עם בחינת סתים דקודשא-ברוך-הוא⁹⁵, שאין עליו הגבלה כלל, אפילו בעולם למטה (שלכן "מקום
26 ארון אינו מן המדה"⁹⁶, כיון שנמשכה בו בגלוי התורה כפי שהיא למעלה).

27 ומצד הענין ד"גבורי ישראל" – הרי הוא מתמסר לצאן מרעיתו לא רק בכחותיו הגלויים, אלא גם
28 מתוך מסירת-נפש, שמוסר חייו ממש עבור צאן מרעיתו.

29 ולהיותם "גבורי ישראל", הרי הם גם "מגיני ארץ" – שמגינים לא רק על "ישראל", היינו, על הענינים
30 הרוחניים של יהודי, עניני התורה ומצוות, או הכשרה והקדמה לתורה ומצוות, אלא מגינים גם על עניני
31 "ארץ" של ישראל [כמו שכתב רבינו הזקן באגרת הקודש⁹⁷ בפירוש "גוי אחד בארץ"⁹⁸, "שגם בעניני
32 ארץ לא יפרדו מאחד האמת", היינו, שממשיכים ענין האחדות גם בענינים הארציים שלהם], הן בגשמיות
33 כפשוטו – לסייע ליהודי בעזרה גשמית, והן ב"ארציות" בנוגע לרוחניות – לעזור ליהודי שנמצא במעמד
34 ומצב שצריכים להזכיר לו שנולד יהודי (כנזכר לעיל סעיף י"ב); ועושים זאת באופן של "מגיני" – לשון

שעהיה"א רפ"ו. ובכ"מ.

90 ראה רמב"ם הל' שכירות פ"ג ה"ד.

95 ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. ובכ"מ.

91 שבת עז, ב.

96 יומא כא, סע"א. וש"נ.

92 וישלח לב, כט.

97 רס"ט.

93 תניא רפי"ד.

98 שמואל-ב ז, כג. ועוד.

94 פרדס שי"ב פ"ב. ראשית חכמה שער התשובה פ"ו (ד"ה

והמרגיל – קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. ועוד. תניא

1 רבים, שמורה על ריבוי דרגות בענין ההגנה [כפי שמביא ה'צמח צדק'⁹⁹ על הפסוק¹⁰⁰ "אלף המגן", שיש
2 אלף דרגות בענין ה"מגן"], בהתאם לריבוי הדרגות בבני-ישראל שצריך להגן עליהם. וכל זה – בגלל
3 היותם (לא רק רועי ישראל, אלא) "גיבורי ישראל".

4 כד. וממשיך בהמכתב, שפעולתם של "גיבורי ישראל" היא "להגן על עם ישורון":

5 כאשר בא לעורר רחמים רבים על יהודי – שואלים אותו: כיצד לדעתך צריכה להיות ההנהגה עמו
6 על-פי שולחן-ערוך, בה בשעה שמקרא מלא דיבר הכתוב¹⁰¹ "אם בחוקותי תלכו" אזי "ונתתי גשמיכם
7 בעתם", ולאחרי-זה נאמר¹⁰² "ואם לא וגו'", אזי יהיה כך וכך, והרי אי אפשר לסור מדברי התורה, ואם
8 כן, מה הנך מעורר רחמים עליו?!

9 והמענה על זה – שזהו "עם ישורון", כדלקמן.

10 כה. ובהקדמה:

11 רבינו הזקן מבאר ב'לקוטי תורה'¹⁰³ ש"בחינת ישורון זהו בחינת גבוה מאד", והיינו, שהשם "ישורון"
12 מורה על הדרגה היותר נעלית בבני-ישראל, למעלה מהשם "יעקב" ולמעלה גם מהשם "ישראל", וזהו
13 מה שכתוב¹⁰⁴ "ויהי בישורון מלך", שאז ראויים הם שיהיה אצלם מלך כו'.

14 אך צריך להבין:

15 "ישורון" ו"ישראל" – משתווים בכך שיש בהם האותיות "ישר", וחלוקים זה מזה בכך שבשם
16 "ישראל" הנה לאחרי "ישר" בא "א-ל", שהוא אחד מז' שמות הקדושים¹⁰⁵, ואילו בשם "ישורון" הנה
17 לאחרי "ישר" באים האותיות ו' ונ' פשוטה (סופית), ויש מקומות שבהם נכתב "ישורן" (ללא ו' בין
18 האותיות ר' ו'ן), כך, שלאחרי "ישר" באה רק אות נו"ן פשוטה.

19 והנה, בענינה של נו"ן ארוכה מבאר רבינו הזקן¹⁰⁶ (בפירוש הכתוב¹⁰⁷ "ובו תדבקון") שמרומז הדבר
20 בצורתה של האות (כמבואר בשער היחוד והאמונה¹⁰⁸ ש"כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית המורה
21 על ציור ההמשכה כו'") – ש"הנו"ן פשוטה יש לה רגל ארוכה ומשוכה למטה (מן השורה) לרמז
22 שתתפשט ותומשך .. למטה מטה".

23 וענינו בנוגע לשם "ישורון" (בנו"ן ארוכה) – שמורה על יהודי שירד רחמנא-ליצלן עד למטה מטה,
24 שלכן אי אפשר להגיע אליו כאשר נמצאים בתוך השורה, אלא בהכרח לירד למטה מן השורה.

25 ולכאורה הרי זה היפך שם המעלה, ואיך יתאים עם האמור ש"ישורון" הוא שם היותר נעלה, למעלה
26 מ"ישראל", ועל-אחת-כמה-וכמה למעלה מ"יעקב"?

27 ויש לומר הביאור בזה, על-פי ענין נוסף שמבאר רבינו הזקן ב'לקוטי תורה'¹⁰⁹ בענין "ישורון", שהוא
28 גם מלשון "שיר", שאין בו ראש וסוף, כדלקמן.

29 כו. ובהקדמה:

30 כאשר מדובר אודות מלך – "ויהי בישורון מלך" – הרי המלכתו למלך אינה בגלל שיש לו מעלות
31 בערך אל העם, אלא הוא באין ערוך למעלה מהעם – "משכמו ומעלה גבוה מכל העם"¹¹⁰.

(99) ראה אוה"ת לך לך עה, ב ואילך.

(100) ש"ש ד, ד.

(101) ר"פ בחוקותי.

(102) שם, יד.

(103) נצבים מה, רע"א. וראה אוה"ת ברכה ע' א'תתנ ואילך.

ע' א'תתנ ואילך.

(104) ברכה לג, ה.

(105) שבועות לה, סע"א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב.

(106) לקו"ת פ' ראה כ, סע"ב.

(107) פ' ראה יג, ה.

(108) פ"ב בהגהה.

(109) נצבים שם. ש"ש א, ג.

(110) שמואל-א ט, ב. וראה אוה"ת וירא (כרך ד) תרסד, ב.

ש"ש (כרך ב) ע' תיד ואילך. ועוד.

- 1 וטעם הדבר – לפי שכללות ענין המלכות, שצריך לציית אל המלך, אינו מצד השכל, אלא מצד
2 קבלת-עול.
- 3 הציות מצד השכל הוא בנוגע לחכם, ועל זה אין צורך בקבלת-עול, כיון שהחכם מוכיח על-פי שכל
4 שצריך לעשות כך וכך; אבל בנוגע למלך – הציות אינו מצד השכל (שהרי אם מצד השכל בלבד, מה
5 לו ולשכל המלך? !), אלא מצד קבלת-עול.
- 6 הנהגת המלך היא באופן ש"אמר מלכא עקר טורא"¹¹¹: ישנו הר גבוה, ואילו הוא יהודי צנום ("א
7 קליינינקער אידעלע")... ואף-על-פי-כן, כאשר בא המלך ואומר לו: "עקר טורא" – אזי "עקר טורא"...!
8 הוא אמנם לא רואה את האפשרות לדבר, אבל, מה זה נוגע?! – כיון ש"אמר מלכא", הרי הוא עושה
9 זאת מצד קבלת-עול, וקבלת-עול אינה קשורה עם שכל; שכל – אינו יכול לומר לו מאומה, ואדרבה,
10 שכל יכול לומר לו להיפך; אבל, כיון ש"אמר מלכא", הרי הוא עושה זאת מצד קבלת-עול.
- 11 ובזה מתבטא ענין המלכות – שהוא למעלה מהגבלת השכל, למעלה אפילו משכל התורה.
- 12 וכמודגש בחילוק שבין דינו של המלך מדינים של הסנהדרין – שסנהדרין, חכמי התורה הסמוכים
13 איש מפי איש עד משה רבינו, הם קשורים ומוגבלים בדיני התורה, ואילו מלך, נותנת לו התורה כח
14 להתנהג בהנהגה מיוחדת שאינה קשורה ומוגבלת בדיני הסנהדרין, שהרי דין התורה הוא שמלך יכול
15 לפרוץ גדר של תורה (אלא שיש בזה ההגבלה שצריך להיות בתור הוראת שעה וכו')¹¹², והיינו, שהתורה
16 פוסקת על-ידי הסנהדרין שצריכה להיות הנהגה מצד קבלת-עול, ואפילו לא מצד הבנה והשגה של
17 התורה.
- 18 כז. ובענין זה משתווים כל בני-ישראל:
- 19 ענין הקבלת-עול יכול להיות גם אצל מי שצריכים אפילו להזכיר לו שנולד יהודי, כיון שיש לו
20 שייכות לעצם הנפש, עצם נקודת היהדות, שישנה אצל כל אחד מישראל, וכמבואר בתניא¹¹³, שכל אחד
21 מישראל, "כשבא לידי נסיון בדבר אמונה בה' אחד", מוסר נפשו "אפילו שלא לעשות רק איזה מעשה
22 לבד נגד אמונת ה' אחד... אף שאינו מאמין בה כלל בלבד"¹¹⁴.
- 23 והרי ענין זה הוא "יורשה לנו מאבותינו" (כמו שכתוב בתניא¹¹⁵), ובשביל להיות "יורש" – לא
24 צריכים מעלות כלל; אם הוא בנו – אזי יורש את כל נכסי אביו, ללא נפקא-מינה אם הוא חכם או שאינו
25 חכם, אם הוא גדול או קטן, וכיוצא בזה בנוגע לכל שאר הענינים; צריכים רק לידע אם אכן הוא הבן,
26 ואם הוא בנו – אזי יורשו, גם אם הוא עדיין יונק, או שזה עתה נולד, ועד עכשיו לא היה קיים במציאות
27 כלל; הוא לא ידע שהוא יהודי; אבל ברגע שהזכירו לו שהוא בנו של הקדוש-ברוך-הוא – הנה בזה
28 הרגע נעשה "יורש" של כל עניני הקדוש-ברוך-הוא; הוא לא שייך עדיין לשכל, ללימוד התורה וקיום
29 המצוות, להיותו בבחינת בן-יונק שזה עתה נולד, אבל יש לו שייכות לעצם הנפש, ויש לו שייכות
30 לקבלת-עול.
- 31 ומצד ענין קבלת-עול מלכותו יתברך, הרי הוא משתווה עם כל בני-ישראל, ונעשה חלק מכלל ישראל
32 כפי שנקראים בשם "ישרון" – שיש בו: (א) נוי אדומה, שמורה שמגיעים גם ליהודי שנפל למטה מטה,
33 שיש בכחו להגיע (לא רק לענינים שאליהם יכול להגיע מי שהוא בבחינת "יעקב" או "ישראל", אלא)
34 גם לענינים שאליהם יכול להגיע רק מי שהוא בבחינת "ישרון" – השייכות עם המלך ("ויהי בישורון

בעצמו יודע שבאופן כזה אינו עובד ע"ז, ואעפ"כ מוסר נפשו אפילו
על פרט קטן, מעשה בפועל בלבד (ראה גם תורת מנחם –
התוודויות חל"ח ע' 172. חל"ט ע' 437).

(115) רפי"ח.

(111) ראה ב"ב ג, ב.

(112) ראה רמב"ם הל' מלכים ספ"ג ואילך.

(113) פי"ט.

(114) דאף שחשבון זה (שאינו מאמין בה כלל בלבד) אינו
נוגע לבית-דין (ראה לקו"ש חכ"ח ע' 95. וש"נ), מ"מ, הוא

1 מלך"), בן מלך; (ב) אותיות "שיר", שאין בו ראש וסוף – להורות על ההשוואה של היהודי שנמצא
2 במדריגה תחתונה (מטה מטה עד אין תכלית) עם היהודי שנמצא במדריגה עליונה (מעלה מעלה עד אין
3 קץ), ששניהם נעשים מציאות אחת, שזוהי המציאות של קבלת-עול.
4 והיינו לפי שענין הקבלת-עול נדרש מכל אחד מישראל, מקטן ועד גדול:
5 כאשר מקיימים תורה ומצוות מצד הרגש, או מצד הבנה והשגה, הרי זה אמנם טוב ויפה, אבל, אין
6 זה מגיע למעלת קיום התורה ומצוות מצד קבלת-עול, בגלל שזוהי גזירת המלך.
7 וכמאמר רז"ל¹¹⁶ "שלא יאמר אדם אי אפשי כו', אלא אפשי, ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי" –
8 שזוהי הנהגה ששייכת לצדיק¹¹⁷, והיינו, שלמרות היותו צדיק, הרי הוא אומר "אפשי", ואין זה בסתירה
9 לענינים שלו, והדבר היחידי שמונע אותו הוא – "אבי שבשמים", ובזה גופא – לא באופן שהסביר שצריך
10 לעשות כך, אלא "גזר עלי", באופן של גזירה.
11 ועד שגם משה רבינו, שענינו חכמה דקדושה – נדרש ממנו שעבודתו תהיה מצד קבלת-עול, ולא
12 מצד הבנה והשגה.
13 וכמבואר בארוכה בכמה ספרים, שקיום המצוות צריך להיות לא מצד סגולה, הבנה והשגה, אלא רק
14 מצד ציווי הקדוש-ברוך-הוא, וכנוסח ברכת המצוות – כל המצוות, גם מצוות שמוכנות על-פי שכל,
15 "עדות" – "אשר קדשנו במצוותיו וצונו", היינו, שקיום המצווה אינו אלא בגלל הציווי.
16 ועל-פי-זה מובן, שכאשר מישוהו אומר ליהודי: איזו שייכות יש לך עם הנחת שני זוגות תפילין, בה
17 בשעה שאתמול לא היתה לך בכלל שייכות ליהדות, או איזו שייכות יש לך עם לימוד החסידות, בה
18 בשעה שאתמול שמעת לראשונה שישנם אברהם יצחק ויעקב, ואתה הוא הנכד שלהם – הנה המענה על
19 זה, שיהודי זה אינו מציאות לעצמו, אלא הוא נכלל עם כל בעלי הקבלת-עול ("אלע קבלת-עול'ניקעס")¹¹⁸
20 ש"לוקחים" את הקדוש-ברוך-הוא מצד קבלת-עול, ועל שם זה נקראים בשם "ישורון".
21 כח. ועל-פי-זה יובן דיוק הלשון – בנוגע להתעוררות רחמים כו' – "להגן על עם ישורון":
22 כאשר ישנה טענה: מדוע מגיע ליהודי בני חיי ומזוני ריחי, עוד לפני שהתחיל לעסוק בענין
23 "בחקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם" – אזי המענה הוא שיהודי זה שייך ל"עם ישורון",
24 שם שמדגיש את השייכות עם המלך – "ויהי בישורון מלך", מצד ענין הקבלת-עול כו', שלכן, הנה
25 אפילו קל שבקלים יכול למסור נפשו בפועל, אם רק יודע שזהו קידוש השם.
26 וכיון שמדובר אודות יהודי ששייך ל"עם ישורון" – הנה לכל לראש צריך הקדוש-ברוך-הוא ליתן לו
27 כל המצטרך לו, ולאחרי כן, כאשר יהיה כבר בד' אמותיו של הקדוש-ברוך-הוא, אזי יכניסוהו ל"חדר",
28 ויתחילו ללמוד עמו מאל"ף עד תי"ו.
29 כט. וכאשר עבודתו של הצדיק היא באופן שלמעלה ממדידה והגבלה של זמן ומקום, שכל וכו' (כנ"ל סי"ד),
30
31 – שזהו גם תוכן הענין ד"גבורי ישראל", היינו, לא רק בכחות הגלויים, אלא לגלות גם את
32 ה"אוצרות" שהיו טמונים וספונים (כהלשון בהמשך ההילולא¹¹⁹), אשר על ידם מנצחים במלחמה כו' –
33 אזי גם אין שליטה לענין הזמן עליו, ולכן, "גם בהשיכם נפשם אל חיק אביהם שבשמים, אשר לו
34 משלימים נפשותם, הנה לא זה בלבד שלא יפרדו מעל צאן מרעיתם, הנה עוד מתרפסים להדום כסא
35 מרום, להתייצב לפני הוד א-ל רם ונשא, להגן על עם ישורון, לדרוש רחמי וחסדי האב על בנו, עמו
36 ונחלתו",

(116) תו"כ ופרש"י קדושים כ, כו.

(117) ראה מגיד דבריו ליעקב בהוספות ס"מ. וש"נ.

(118) ראה סה"מ תש"ד ע' 5.

(119) המשך באתי לגני ה'שי"ת פי"א (סה"מ תש"י ע' 132).

- 1 ופועלים התעוררות רחמים על כל אחד, באיזה מעמד ומצב שלא יהיה, להעמידו בקרן אורה כפשוטו
- 2 ובקרן אורה ברוחניות, ולפעול עליו באופן שיהיה ניכר בגלוי שהוא "צאן מרעיתו",
- 3 וכאמור, שכאשר רואים ש"זרעו בחיים", אזי רואים ש"אף הוא בחיים".

* * *

- 4 ל. על-פי האמור לעיל מובן עד כמה מושללים דבריהם של אלו שאומרים שכל ענין החסידות אינו
- 5 אלא בבחינת "הקדוש-ברוך-הוא (כלשון הגמרא¹²⁰), או כלשון רש"י¹²¹, לשון הזהר¹²², וכפי שנעשה לשון
- 6 המורגל: "רחמנא" לבא בעי" – חס ושלום לומר כן¹²³.

7 והגע עצמך:

- 8 מצד הציווי "ואהבת לרעך כמוך" – הנה כשם שבנוגע לעצמו רצונו בהנחת תפילין, שמירת שבת,
- 9 אכילת כשרות, טהרת המשפחה וכו', מבלי לוותר על שום דבר, הרי אם אכן יש רגש בלבו לעזור לחבירו,
- 10 כיצד יכול להגביל את עצמו לדבר אחד בלבד – רק להזכיר לו שהוא בן אברהם יצחק ויעקב?!

- 11 בהנהגה כזו – לא רק שחסר ה"כמוך", אלא זהו לגמרי מן הקצה אל הקצה: בשביל עצמו – רוצה
- 12 בשר ודגים וכל מטעמים, ואילו בשביל הזולת – רוצה לתת רק כדי להשאיר אותו בחיים; בשביל זה
- 13 מספיק גם לחם צר ומים לחץ, שניתן בבית האסורים, מבלי לראות אור היום – גם במצב כזה הוא
- 14 בחיים; אבל בנוגע לעצמו חס-ושלום – היה צועק ככרוכיאל שלא יתכן מצב כזה!

- 15 אם אכן רצונו לעזור לזולת, ואומר שעושה זאת מתוך הרגש הלב – "לבא בעי" – כיצד יכול להעלים
- 16 ולמנוע ממנו אחת מתרי"ג המצוות, ועל-אחת-כמה-וכמה יותר ממצוה אחת?!

- 17 ולכן, לבוא ולומר שחסידות אומרת רק ש"לבא בעי", ויותר מזה לא נוגע חס-ושלום – הרי זה היפך
- 18 כל ענין החסידות לגמרי.

- 19 מי שסבור שיכול לצאת ידי חובת הנתינה לזולת בפרוטה בגשמיות, ואילו לעצמו רוצה "כל מלבושי
- 20 כבוד וזבח משפחה כו'" (כפי שמאריך אדמו"ר הזקן ב'אגרת הקודש'¹²⁴) – הרי לא זו בלבד שאין זה
- 21 סדר הנהגה ד"לפנים משורת הדין", ולא זו בלבד שאין זה סדר הנהגה על-פי דין, אלא זהו סדר הנהגה
- 22 שאינו בגדר אנושיות, שהרי זה היפך האנושיות שכאשר לעצמו רוצה "מליון", נותן להזולת "פרוטה"!

23 והוא עוד רוצה שיטפחו על שכמו ויאמרו ש"מסר נפשו" עבור הזולת, ונותן לו כל לבו...

- 24 אם אמנם "לבא בעי", ונותן את הלב – הנה "לבא פליג לכל שיפיין"¹²⁵, כך, שבדרך ממילא נמשכים
- 25 גם כל שאר האברים.

- 26 – ההתחלה היא אמנם מן הלב בלבד, וכמו שמי שהוא במצב של עילפון, אי אפשר לתת לו לאכול
- 27 דגים ובשר וכל מטעמים, שהרי הוא שרוי בעילפון, ולכל לראש צריכים לעוררו מעלפון; אבל אם לאחר
- 28 כן יעזבונו לנפשו לגווע ברעב רחמנא-ליצלן – הרי זה היפך מ"לבא בעי".

- 29 ואימתי יודעים שהפעולה לעורר מהתעלפות היתה באופן ד"לבא בעי" – כאשר גם לאחר כן דואג
- 30 לו שימשיך לחיות, וימשיך לחיות לכל הפחות כמותו (כפי שחי זה שטוען שנותן את לבו...),

- 31 "לכל הפחות" דייקא – כמו שכתבו רבינו נשיאנו¹²⁶ שבנוגע לעצמו ידע איניש בנפשיה שחסר לו
- 32 בישרות, ויודע בוודאות שהיה צריך להיות במעמד ומצב טוב יותר שלא בערך ממעמדו ומצבו,

(125) ראה זהר ח"ב קנ"ג, א. ח"ג קס"א, ריש ע"ב. רכ"א, ב.

רלב, א.

(126) ראה גם ד"ה איתא בזה"ג דש"פ מקץ, שבת חנוכה

תרצ"ד פ"ד (נדפס גם בהוספות לסה"מ תרנ"ט).

(120) סנהדרין קו, ב.

(121) ד"ה רבותא – סנהדרין שם.

(122) ח"ב קס"ב, סע"ב. ח"ג רפ"א, ריש ע"ב.

(123) לשלימות הענין – ראה לקמן סמ"ז.

(124) סט"ז.

ואף-על-פי-כן דורש מהקדוש-ברוך-הוא כל טוב גשמי וכל טוב רוחני; ואילו בנוגע להזולת – כיון שתורת-אמת מחייבת ללמוד זכות על כל אחד מישראל, בודאי שכן הוא האמת (שהרי התורה אינה יכולה לומר שקר חסו-שלום), ואם כן, מגיע להזולת שלא בערך יותר ממה שמגיע לו, ולכל הפחות צריך לדאוג שיהיה להזולת כפי שיש לו.

ועל-פי מה שכתב הרמב"ם¹²⁷ בהדמיון שבין חולי הגוף לחולי הנפש, בריאות הגוף ובריאות הנפש, מובן, שכשם שהדברים אמורים בנוגע לעניני הגוף, כן הוא גם בנוגע לעניני הנשמה:

אם בשביל עצמן רצונך דבר נוסף מלבד נקודת היהדות – עליך לנטוע זאת גם אצל הזולת, ואז הנך הולך בדרך כזו, שלאט לאט תגיע לדרגה ד"כמוך";

אבל כאשר היחס אל הזולת הוא באופן שמסתפק בכך שידע שהוא יהודי, ואחר-כך מניחו לנפשו – הנה לא זו בלבד שלא קיים מצות "ואהבת לרעך", אלא שלא התחיל כלל לעסוק במצות אהבת ישראל, ועדיין לא התחיל בענין ההבנה והשגה להבין את היוקר של תורה ומצוות, כי, אילו היה מבין את היוקר שבזה, לא יתכן שלא היה דואג שגם "אחיו" יזכה בכך.

וכל זה הוא מצד שורת הדין, ועל-אחת-כמה-וכמה מצד תורת החסידות, שענינה הוא לפנים משורת הדין – הרי בודאי שלא זו בלבד שאי אפשר שישאר ב"לבא בעי" בלבד, אלא עוד זאת, שצריך להשתדל עם הזולת שיניח שני זוגות תפילין (כנזכר לעיל סעיף כ"ז), ועל-דרך-זה בשאר המצוות (שהרי "הוקשה כל התורה כולה לתפילין"¹²⁸) – לא רק המצוה עצמה, אלא גם הידור מצוה, ועד למהדרין מן המהדרין, כפי שחפץ לעצמו,

וכאשר הוא בעצמו לומד חסידות, צריך להשתדל גם בנוגע להזולת שעד עתה לא נולד עדיין בעניני יהדות, שילך בדרך כזו שסוף-כל-סוף יגיע לדרגה שלו,

– וכיון ש"בכל אדם מתקנא חוץ מבנו ותלמידו"¹²⁹, לא יביא הדבר לידי קנאה, ואדרבה, הוא יהיה מרוצה מזה –

אבל ההתעסקות בזה צריכה להיות מיד בהתחלת העבודה; וכפי שרואים בפועל שכאשר הגישה מלכתחילה היא באופן שה"עובדא" שלו היא רק להחיות את הזולת, ויותר מזה לא נוגע לו – הנה סוף-כל-סוף גם את זה לא עושים!

זוהי אפוא הדרך בעבודת השם שסלל עבורנו נשיאנו, בנוגע להתעסקות עם הזולת וגם עם עצמו – כאמור לעיל (סעיף י"ב ואילך) שמכל אחד דורשים לפי כחו, אבל, אסור להסתפק בצעד הראשון, אלא צריכים להמשיך וללכת בדרך העולה בית א-ל, עד שיגיעו ל"מרום הרים"¹³⁰ – לקיום כל תרי"ג מצוות, עם דקדוקי סופרים ומנהגי ישראל אשר תורה הם¹³¹.

וכאשר נעמדים על דרך זו – אזי מובטחים ש"הבא לטהר מסייעין אותו"¹³², שיש סיוע רב מלמעלה להצליח לא רק להחיות יהודי נוסף, אלא גם להעמידו לאחר-יזה בחיים בהרחבה, ועד לאופן ד"ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"¹³³, "נחלה בלי מצרים"¹³⁴.

* * *

לא. צוה לנגן ואמר מאמר דיבור-המתחיל באתי לגני.

אד"ז או"ח סוסק"פ. סתל"ב סי"א. סתנ"ב ס"ד. סתצ"ד סט"ז. ועוד.

(132) שבת קד, א. וש"נ.

(133) ויצא כח, יד.

(134) שבת קיח, סע"א.

(127) הלי' דעות רפ"ב. שמונה פרקים פ"ג.

(128) קידושין לה, א. וש"נ.

(129) סנהדרין קה, ב.

(130) לשון הכתוב – מלכים-א יט, כג. ישעי' לו, כד.

(131) ראה תוד"ה נפסל – מנחות כ, ב. מהרי"ל – הובא

ברמ"א יו"ד ששע"ו ס"ד. מנהגים ישנים מדורא ע' 153. שו"ע

* * *

- 1 לב. כרגיל בכל שנה ביום ההילולא – עושים מגבית בנוגע ל"קרן תורה", עבור אלו שלומדים תורה
2 ללא ענינים צדדיים, אלא בשביל הלימוד בלבד – חכמתו ורצונו של הקדוש-ברוך-הוא¹³⁵.
- 3 ובשייכות לזה – כאן המקום לומר ענין בתורה, בהמשך להמדובר ב"ט כסלו (שהוא ראש-השנה
4 לתורת החסידות ולהליכה בדרכי החסידות¹³⁶), ועדיין נשאר בזה פרט מסויים שלא נתבאר לגמרי,
5 כדלקמן.
- 6 לג. במאמר די"ט כסלו, דיבור-המתחיל פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברכים היו עמדי¹³⁷, הובא
7 מאמר רז"ל בברכות¹³⁸ "אמר הקדוש-ברוך-הוא כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור
8 מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם", ונתבאר הדיוק בלשון רז"ל "העוסק בתורה",
9 ולא לימוד התורה סתם,
- 10 — וכפי שמשמע גם מפירוש רש"י: "פדה בשלום, זה שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה, דכתיב¹³⁹
11 וכל נתיבותיה שלום", והרי מובן, שכדי שהתורה תפעל ענין השלום, ובפרט על-פי דברי הגמרא
12 בסנהדרין¹⁴⁰ "שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה", וכפי שמבאר רבינו הזקן ב'לקוטי-תורה
13 דיבור-המתחיל החלצו¹⁴¹ כל פרטי הדרגות שנכללים ב"פמליא של מעלה" ו"פמליא של מטה" – צריך
14 להיות (לא רק לימוד סתם, ללא יגיעה, ובודאי לא יגיעה יתירה, אלא) לימוד מיוחד בתורה: "העוסק
15 בתורה" —
- 16 כי, הכוונה היא לפעול את הענין דפדיה בשלום, וענין זה נעשה על-ידי פנימיות התורה (כמבואר
17 במאמר של כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמת-עדן¹⁴², וכן במאמרי רבותינו נשיאנו שלפני-זה),
18 כי, נגלה דתורה הוא לימוד שיש בו מחלוקת וכו' וכו', ואין זה פדיה בשלום, והיינו, דאף שמדובר
19 אודות מחלוקת דקדושה, הרי בקדושה גופא יש דרגא לעילא מן דרגא: יש דרגא בתורה שיש בה מחלוקת
20 דקדושה, ויש דרגא נעלית יותר בתורה – פנימיות התורה, "דלית תמן לא קושיא כו' ולא מחלוקת כו'",
21 כדברי משה רבינו, רעיא מהימנא, ברע"מ שב'זהר¹⁴³, וכפי שנתבאר ב'אגרת הקודש' של רבינו הזקן¹⁴⁴.
- 22 אמנם, על-פי-זה נמצא לכאורה, שבכל מקום שנאמר הלשון "עוסק בתורה" – הכוונה היא ללימוד
23 פנימיות התורה.
- 24 אבל על זה יוקשה מכמה מקומות שבהם לא משמע כן, וכמו במאמר רז"ל בסנהדרין¹⁴⁵, שהובא
25 בפרק ראשון שבתניא: "כל שאפשר לעסוק בתורה ואינו עוסק", "שעליו דרשו רז"ל כי¹⁴⁶ דבר ה' בזה
26 וגו'" – שאין הכוונה למי שאפשר לו לעסוק בחלק דפנימיות התורה דוקא ואינו עוסק, אלא כן הוא גם
27 בנוגע לנגלה דתורה, ועד ללימוד התורה באופן הכי פשוט; כל הענינים שדורשים הקדמת ברכת התורה,
28 הרי הם – כנוסח הברכה – בכלל מצות תלמוד תורה, ומעצמו מובן, שכל מי שאפשר לו לעסוק בהם
29 ואינו עוסק, עליו נאמר הפסוק הנ"ל בנוגע להיפך הכבוד כו'.
- 30 וע"כ צריך לומר, שההוכחה אינה מתיבת "עוסק" בלבד, כי בתיבת "עוסק" יכולים להיות שתי
31 משמעויות: "העוסק בתורה" באופן שפועל הענין ד"פדה בשלום", "כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות

(141) מטות פה, סע"ד ואילך.

(142) ד"ה פדה בשלום העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' תשסו ואילך).

(143) ח"ג קכד, ב.

(144) תניא אגה"ק סכ"ו.

(145) צט, סע"א.

(146) שלח טו, לא.

(135) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד ס"ז (תורת מנחם

– התוועדויות חמ"ב ע' 169). וש"נ.

(136) אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' רנט. וש"נ (נעתק ב"היום יום" בתחלתו).

(137) נדפס בתורת מנחם – התוועדויות חמ"ה ע' 196 ואילך.

(138) ח, רע"א.

(139) משלי ג, יז.

(140) צט, ב.

- העולם" – שקאי על העסק הכי עמוק בתורה, דהיינו פנימיות התורה; ויכולים גם להשתמש בלשון
 "העוסק בתורה" בנוגע ללימוד נגלה בתורה, ועד ללימוד הכי פשוט.
 לד. ועל-פי-זה יש לתרץ שינוי שמצינו בהתחלת השולחן-ערוך של רבינו הזקן בין מהדורא קמא
 למהדורא בתרא:
 ובהקדמה – שההלכות שבהתחלת ה'שולחן-ערוך' הם אמנם "הלכות השכמת הבוקר", ולא "הלכות
 תלמוד תורה", אבל, כללות התורה היא באופן שכל ענין שבה כלול מכל שאר עניני התורה, וכמודגש
 בתלמוד בבלי – שהלכה כבבלי¹⁴⁷ – ש"בלולה במקרא בלולה במשנה בלולה בתלמוד"¹⁴⁸.
 [ועל-פי-זה מובן גם הטעם לכך ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"¹⁴⁹ – כי, מצוה היא תוצאה
 מלימוד, כמאמר רז"ל¹⁵⁰ "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", וכיון שהלימוד כלול מכל חלקי התורה,
 לכן גם תוצאת הלימוד – מעשה המצוה – כלולה מכל חלקי מעשה המצוות¹⁵¹].
 וכן מצינו אפילו ב'שולחן-ערוך' – דאף שלכאורה צריך להיות ה'שולחן-ערוך' מחולק באופן
 שההלכות השייכות לחלק "אורח חיים" הם בפני עצמם וההלכות השייכות לחלק "יורה דעה" הם בפני
 עצמם, והרי הלכות תלמוד תורה הם ב"יורה דעה", והלכות השכמת הבוקר הם ב"אורח חיים",
 מכל-מקום, רואים בפועל אפילו ב'שולחן-ערוך' של ה'בית-יוסף', ועל-אחת-כמה-וכמה ב'שולחן-ערוך'
 של רבינו הזקן, שמביא גם "תמצית ופנימיות טעמי ההלכות הנזכרים בכל דברי הראשונים
 והאחרונים"¹⁵² – שישנה התכללות כל חלקי התורה, אפילו חלקי ה'שולחן-ערוך'.
 ובנדון-דידן – שבהלכות השכמת הבוקר יש ענין שנוגע להלכות תלמוד תורה, ויש בזה שינוי בין
 מהדורא קמא למהדורא בתרא.
 לה. בדברי רבינו הזקן בנוגע לאמירת פרשת הקרבנות קודם התפלה – מצינו שינוי בין מהדורא קמא
 למהדורא בתרא:
 במהדורא קמא¹⁵³: "אמרו חכמים¹⁵⁴ כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וכל העוסק בתורת
 חטאת כאילו הקריב חטאת, לפיכך טוב לומר בכל יום פרשת העולה ומנחה ושלמים ותורה וחטאת
 ואשם וכו'".
 ובמהדורא בתרא¹⁵⁵: "טוב מאד לומר פרשת הקרבנות . . לקיים מה שכתוב¹⁵⁶ ונשלמה פרים שפתינו,
 וכמו שאמרו חכמים על פסוק¹⁵⁷ זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו', כל העוסק בתורת עולה כו'".
 ולכאורה אינו מובן:
 ענינו של רבינו הזקן ב'שולחן-ערוך' – הן במהדורא קמא והן במהדורא בתרא – אינו להביא ראיה,
 "מנא הני מילי דאמר קרא", שהרי אין זה שייך לטעם הדבר. ובנדון-דידן: הטעם לאמירת פרשת הקרבנות
 הוא לפי ש"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה", ואילו המקור שממנו למדים זאת, אינו שייך
 לטעם הדבר, וגם אינו תמצית פירוש דברי התנאים והאמוראים כו', שהרי בענין זה אין חילוקי דעות,
 וכולם למדים מאותו פסוק.

(152) לשון "הקדמת בני הגאון המחבר ז"ל" לשו"ע אדה"ז.

(153) ס"א סי"א.

(154) מנחות בסופה.

(155) ס"א ס"ט.

(156) הושע יד, ג.

(157) צו ז, לד.

(147) ראה אנציק' תלמודית ערך הלכה ס"ד (כרך ט ע' רנ).

וש"נ.

(148) סנהדרין כד, א.

(149) סוכה כה, סע"א. וש"נ.

(150) קידושין מ, ב. וש"נ.

(151) ראה גם לקו"ש חכ"ו ע' 237 הערה 64. וש"נ. תורת

מנחם – התוועדויות ח"מ ריש ע' 53. וש"נ.

- 1 ואם כן, מדוע מביא רבינו הזקן במהדורא בתרא את הפסוק "זאת התורה לעולה וגו'" שעליו אמרו
2 "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה"?
- 3 ויתירה מזה – שמביא גם את הפסוק "ונשלמה פרים שפתינו", אף שבגמרא הובא רק הפסוק "זאת
4 התורה לעולה וגו'"?
- 5 וכיון שרבינו הזקן הביא זאת במהדורא בתרא של ה'שולחן-ערוך', ע"כ צריך לומר, שניתוסף בזה
6 איזה ענין בנוגע לדין או טעם הדין, כמו בכל פרטי הענינים שניתוספו במהדורא בתרא לגבי מהדורא
7 קמא, שעל ידם ניתוסף איזה ענין, בנגלה, בטעמי הדינים וכו', או בפנימיות הענינים.
- 8 ולכאורה: למאי נפק"מ לדינא מאיזה פסוק למדים ש"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה",
9 ומדוע לא מסתפק רבינו הזקן בפסוק אחד, אלא מביא שני פסוקים?
- 10 לו. ויש לומר הביאור בזה¹⁵⁸:
- 11 אע"פ שאמרו חכמים "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה", הרי עדיין אינו ברור כיצד למדים
12 מזה ש"לפיכך טוב לומר בכל יום פרשת העולה וכו'" – כי:
- 13 הפירוש הפשוט ב"כל העוסק בתורת עולה כו'" הוא שלומד ויודע פרטי הדינים. ומה גם שבקדשים
14 בפרט נוגע הדיוק בכוונת כל הפרטים, כפי ששנינו¹⁵⁹ "לשם ששה דברים הזבח נשחט, לשם זבח לשם
15 זובח לשם השם לשם אישים לשם ריח לשם ניחוח" ("והחטאת .. לשם חטא"), ו"כל הזבחים שנזבחו
16 שלא לשמן .. לא עלו לבעלים לשם חובה", או שהן פסולים לגמרי, כמו בחטאת¹⁶⁰.
- 17 [כלומר: גם אם תמצי לומר שהלשון "כל העוסק כו'" יכול להשתמע גם כמו "מתעסק בעלמא"¹⁶¹
18 – שזהו להיפך לגמרי מהפירוש ד"כל העוסק" מתוך כוונה מיוחדת ועמוקה, שהרי "מתעסק בעלמא"
19 פירושו שחסר לגמרי ענין הכוונה – הרי זה שייך רק בשאר המצוות שבהם ענין הכוונה אינו העיקר,
20 אבל קשה לומר זאת בנדון-דין, כשמדובר בנוגע לקרבנות, שבהם הכוונה היא ענין עיקרי – ברעותא
21 דלבא תליא מילתא¹⁶²].
- 22 ועל-פי-זה, מי שלא לומד ויודע כל פרטי הענין, אלא רק כללות הענין כו', וכמו אמירת פרשת
23 הקרבנות כפי שנקבע בסידור, ו"מעשה רב", שכל אחד מישראל אומרה בכל יום – לכאורה לא שייך
24 לומר על זה "כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה", שהרי גם אם הקריב עולה באופן כזה, ללא
25 ידיעה וכוונה בכל הפרטים, לא יצא ידי חובתו.
- 26 לז. וכדי להבהיר זאת – מוסיף רבינו הזקן במהדורא בתרא (שבה באים כמה ענינים בתוספת ביאור
27 לגבי מהדורא קמא) "טוב מאד לומר פרשת הקרבנות .. כמו שאמרו חכמים על פסוק זאת התורה לעולה
28 למנחה ולחטאת וגו', כל העוסק בתורת עולה וכו'":
- 29 הלימוד ש"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה" הוא מהפסוק "זאת התורה לעולה וגו'" –
30 "זאת התורה" דייקא, לא "לימוד", "עסק", או כלשון הכתוב בתנ"ך¹⁶³ "בתורתו יהגה", אלא "תורה"
31 בלבד.
- 32 ומזה מובן, שגם אם רק אומרים פרשת קרבן עולה כפי שכתובה בתורה, אמירת הפסוקים בלבד (אפילו
33 אם לא יאמר לאחר-יזה פרק "איזהו מקומן") – שענין זה הוא בכלל "זאת התורה לעולה" (פרשת עולה
34 כפי שכתובה בתורה), והראיה, שצריכים לברך על זה ברכת התורה – הנה על זה אמרו ש"כל העוסק
35 בתורת עולה כאילו הקריב עולה".

161 לשון חז"ל – שבת בסופה. ועוד.
162 ראה לקו"ש חל"ב ע' 15. וראה גם ד"ה באתי
לגני תשי"ב בתחלתו (תורת מנחם – התועדויות ח"ד ע' 289).
163 תהלים א, ב.

158 ראה גם לקו"ש ח"ה ע' 438 הערה 2. ח"ז ע' 50 הערה
12.
159 זבחים מו, ב (במשנה).
160 שם ב, א ובפרש"י.

והיינו, ש"כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה" נאמר לא רק על מי שלומד תורת העולה בעיון,¹ לידע ולברר פרטי הדינים וטעמיהם כו', אלא גם על מי שרק קורא פסוקי התורה בפרשת העולה קודם התפילה, כמתעסק בעלמא, כפי שמתפלל שאר התפילה... והרי בשאר התפילה (מלבד פסוק ראשון דקריאת-שמע וברכה ראשונה דשמונה-עשרה), גם אם לא כיון לבו, אינו חוזר¹⁶⁴, ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענינים שמוסיפים קודם התפלה, שבודאי אינו חוזר בשביל שלא כיון.

לח. ומוסיף רבינו הזקן ומקדים – "לקיים מה שכתוב ונשלמה פרים שפתינו":

מהפסוק "זאת התורה לעולה גו'", אין הוכחה שיש צורך באמירת פרשת הקרבנות בדיבור, "למוצאיהם בפה"¹⁶⁵ דוקא, אלא יכול להיות שגם המחשבה בענין פרשת הקרבנות היא בכלל "זאת התורה לעולה גו'".

ואדרבה: עיקר ענין התורה הוא הבנה והשגה, ובפרט בנוגע לקרבנות, שצריכה להיות כוונה דוקא, כנזכר לעיל (סעיף ל"ו) שצריך לכוין "לשם ששה דברים", והרי לא מצינו שהכהן צריך לאמרם בפה דוקא, אלא בודאי יכול לצאת ידי חובה על-ידי כוונה במחשבה; אמירה בפה מצינו בנוגע לחלות קדושת הקרבן¹⁶⁶, אבל לא בנוגע להקרבה לשם ששה דברים הנ"ל.

ולכן כותב רבינו הזקן "טוב מאד לומר פרשת הקרבנות .. לקיים מה שכתוב ונשלמה פרים שפתינו" – "שפתינו" דייקא, שמזה מוכח שצריך להיות אמירה בדיבור דוקא.

לט. ולהעיר:

במסכת מגילה¹⁶⁷ שנינו: "אמר אברהם לפני הקדוש-ברוך-הוא .. במה אדע (מה תאמר לי ללמדן דבר שיתכפרו בו עוונותיהן), אמר לו קחה לי עגלה משולשת וגו'¹⁶⁸ (כלומר, הקרבנות יכפרו עליהן), אמר לפניו, רבוננו של עולם, תינח בזמן שבית המקדש קיים, בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם, אמר לו, כבר תקנתי להם סדר קרבנות, כל זמן שקוראין בהן, מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן, ומוחל אני על כל עוונותיהם".

ואף שלא נזכר כאן הפסוק "ונשלמה פרים שפתינו", אין צורך בלימוד נוסף שאין הכוונה לענין שבמחשבה, כי אם בדיבור דוקא – כי, בסוגיא זו מדובר אודות הקריאה בספר תורה בציבור, בעשרה מישראל, שמצטרפים יחדיו ונעשים מציאות אחת (ולא עשרה נפרדים), והרי הצירוף וחיבור של עשרה מישראל בענין אחד אינו יכול להיות כל זמן שכל אחד מהם נשאר במחשבתו, כי אם, כאשר ישנו ענין שבה בדיבור הנשמע אל הזולת, שאז שייך הענין ד"שומע כעונה"¹⁶⁹, או ששליח ציבור מוציא את הרבים ידי חובתן, כמו עם שבשדות דאניסי, כדברי הגמרא במסכת ראש-השנה¹⁷⁰, וע"כ צריך לומר, שהפירוש ד"קוראין בהן" (ב"סדר קרבנות") הוא בדיבור דוקא.

מה-שאינ-כן בנדון-דידן, שמדובר אודות אמירת פרשת הקרבנות על-ידי כל יחיד בפני עצמו בתור הקדמה לתפלה – הרי מצד הפסוק "זאת התורה לעולה גו'" יכולים לפרש שמספיקה מחשבה בלבד (ואדרבה: במושכל ראשון מסתבר יותר לומר ש"כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה" לא קאי על אמירה סתם, אלא דוקא על לימוד בכוונה כו'), ולכן יש צורך בפסוק "ונשלמה פרים שפתינו" ללמדנו שיש צורך בדיבור דוקא (וגם ללא כוונה ומחשבה באופן של הבנה והשגה, אלא דיבור בלבד, כיון ששייך ל"זאת התורה גו'", שהרי מחוייב בברכת התורה).

מ. אמנם, על-פי-זה נשאלת השאלה לאידך גיסא – מדוע לא מסתפק רבינו הזקן בפסוק "ונשלמה פרים שפתינו", ומביא גם את הפסוק "זאת התורה לעולה גו'":

(167) לא, ב (ובפרש"י).

(168) לך לך טו, ט.

(169) סוכה לח, ב.

(170) בסופה.

(164) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רס"א. וש"נ.

(165) עירובין נד, רע"א.

(166) ראה פרש"י ותוס' מעילה רפ"ב. וראה גם אג"ק ח"ה

ע' קכא. וש"נ.

1 שלילת הטעות ש"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה" קאי רק על הלימוד בעיון כו' – מובנת
 2 גם מהפסוק "ונשלמה פרים שפתינו", שהרי לא נאמר "ונשלמה פרים" על-ידי הלב והשפתים, או על-ידי
 3 המוח (שכל והבנה) והשפתים, אלא על-ידי "שפתינו" בלבד, והענין ד"שפתינו" ישנו גם אצל מי שקורא
 4 פרשת הקרבנות באופן שלא ידע מאי דקאמר, ועל-ידי-זה נעשה גם אצלו הענין ד"נשלמה פרים" –
 5 "כאילו הקריב".

6 ואם כן, היה רבינו הזקן יכול לכתוב רק "טוב מאד לומר פרשת הקרבנות .. לקיים מה שכתוב
 7 ונשלמה פרים שפתינו", ולמה הוצרך להביא גם הפסוק "זאת התורה לעולה וגו'"?

8 מא. ויובן על-פי הדין בנגלה דתורה (שמשתקף גם בתורת החסידות ובעבודת ה') בנוגע לברכות:
 9 ישנם ברכות שכוללים כמה מינים וסוגים, וישנם גם ברכות על פרט מסויים שמוציאים מכללות המין
 10 ומייחדים עבורו ברכה מיוחדת, וכמו: כל פרטי ברכות הנהנין לגבי ברכת "שהכל נהיה בדברו"; ברכת
 11 "בורא פרי העץ" לגבי ברכת "בורא פרי האדמה"; ברכת היין לגבי ברכת פרי העץ, וכיוצא-בזה.
 12 והכלל בזה – כדאיתא בגמרא¹⁷¹ – שטוב יותר לייחד ברכה עבור מין זה בלבד, מאשר ברכה כללית
 13 שכוללת מין זה ועוד כמה מינים בדומה לו.

14 ועל-דרך-זה – ועל-אחת-כמה-וכמה – בנוגע לקרבנות:

15 מהפסוק "ונשלמה פרים שפתינו" יכולים ללמוד בנוגע לאמירת פסוק כלי בנוגע לכללות ענין
 16 הקרבנות, שעל ידו פועלים את הענין הכללי המשותף לכל הקרבנות, כמדובר בהמאמר¹⁷² שענין הקרבן
 17 הוא קירוב הכחות והחושים, ו"רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין-סוף"¹⁷³; אבל אין מזה ראייה בנוגע
 18 לאמירת פסוקי התורה שבהם נתבארו פרטי עניני הקרבנות, שבהם חלוקים זה מזה.

19 ולכן, לאחר שרבינו הזקן כותב "טוב מאד לומר פרשת הקרבנות .. לקיים מה שכתוב ונשלמה פרים
 20 שפתינו", מוסיף: "וכמו שאמרו חכמים על פסוק זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו', כל העוסק
 21 בתורת עולה וכו'", כדי לבאר שלא די באמירת פרשת הקרבנות בכלל, היינו, ענין כללי ששייך בכל
 22 הקרבנות, אלא צריך לומר פרשת כל קרבן בפני עצמו: "זאת התורה לעולה למנחה ולחטאת וגו'", כיון
 23 שצריכים לפעול על-ידי "שפתינו" לא רק את הענין הכללי שבכל הקרבנות, אלא גם את הענין הפרטי
 24 שבכל קרבן.

25 ומובן, שהצורך בדיבור, "שפתינו" דוקא, הוא גם בנוגע לפרטי הקרבנות, ולא יתכן לומר שהצורך
 26 בדיבור הוא רק בנוגע לכללות ענין הקרבנות, ואילו בנוגע לפרטי הקרבנות מספיק מחשבה בלבד –
 27 דכלפי לייא: אם בשביל הענין הכללי של קרבנות לא מספיק מחשבה, אלא בהכרח שיומשך בדיבור –
 28 על-אחת-כמה-וכמה בנוגע לענין המיוחד שיש בכל קרבן מלבד המעלה הכללית שבכל הקרבנות, כמו
 29 קרבן עולה, שמכפר על מצות עשה¹⁷⁴, ועל-דרך-זה בשאר הקרבנות.

30 מב. והנקודה בנוגע לענינו – שלימוד התורה יכול להיות מן הקצה אל הקצה:

31 מחד גיסא – מי שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק, אפילו רגע אחד במשך המעט-לעת, ואילו
 32 במשך כל המעט-לעת עסק בתורה – עליו נאמר הקצה האחרון בענין העונשים, הן בעולם-הזה והן
 33 בעולם-הבא; ולאידך גיסא – יש מי שיוצא ידי חובתו בלימוד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, ועד
 34 שיש מי שיוצא ידי חובתו בקריאת-שמע¹⁷⁵, ולא זו בלבד שיוצא ידי חובת לימוד התורה, אלא שקיים
 35 "לא ימוש גו' והגית בו יומם ולילה"¹⁷⁶, שזהו מה שנאמר על עילוי גדול בתורה, שיומם ולילה הוגה
 36 בתורה.

(174) זבחים ז, ב. הובא בתניא אגה"ת פ"ב.

(175) מנחות צט, ב.

(176) יהושע א, ח.

(171) ראה ברכות מ, א.

(172) פ"א (תורת מנחם – התועדויות חמ"ו ס"ע 6 ואילך).

(173) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.

ומתריך רבינו הזקן¹⁷⁷, שהדבר תלוי באפשרויות שניתנו לו מלמעלה:

כל אחד מישראל צריך ללמוד תורה בכל רגע פנוי, והיינו, שכאשר יש לו רגע שעל-פי תורה הוא פנוי, צריך למלא אותו בלימוד התורה,

אבל, יש כאלו שעל-פי תורה אין להם זמן פנוי ללמוד תורה מלבד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, היינו, שכן נקבע מלמעלה – מצד סיבות מסיבות שונות, מצד שרש נשמתם וכיוצא-בזה,

ובאחד מב' האופנים¹⁷⁸: (א) עבורו מספיק פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית, כיון שכבר השלים כל השאר בגלגול שלפני-זה, או באיזה אופן אחר; (ב) הקדוש-ברוך-הוא ישלים לו את כל השאר;

ולאידך גיסא, גם כאשר לומד תורה במשך כל המעט-לעת, אבל ישנו רגע אחד שרצונו של הקדוש-ברוך-הוא שיעשה ממנו רגע של תורה, ואינו עושה זאת – הרי עליו נאמר "כי דבר ה' בזה", וכו' וכו'.

ולהעיר גם מדברי הגמרא במסכת עירובין¹⁷⁹: "אמר אביי אי אמרה לי אם קריב כותחא (אפילו ציווי עבודה קלה היתה מבטלת אותי), לא תנאי" (לא הייתי שונה כמו ששניתי) – שמזה מובן גודל מעלת הלימוד בדקות כו', אבל מזה מובן גם דבר חידוש, שישנו אופן שפלוני נפטר מאופן הלימוד שלו, מצד ענין כזה שאצל חבירו אין זה מבלבל כלל, וביכולתו ללמוד תורה בהרחבה ובהעמקה גם באופן כזה.

וכללות הענין בזה – שלכל אחד מישראל ישנו החלק שלו בתורה, כמו שכתוב¹⁸⁰ "ותן חלקנו בתורתך", ואל תהי "בז ליום קטנות"¹⁸¹, וכל זה תלוי לפי יכולת השגת שכלו ושרש נשמתו, כמו שכתב רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה¹⁸² וגם בתניא¹⁸³.

מג. וזהו גם מה שנזכר לעיל (סעיף ל"ב) בנוגע ל"קצן תורה" – עבור אלו שלומדים תורה ללא ענינים צדיים, תורה בלבד, מבלי לערב זאת עם איזה ענין שלא יהיה.

ומזה מובן גם בנוגע להמשתתפים בזה – כנהוג כאן בכלל ב"מגביות" – שלא נוגע ההכרזות, כי אם ההשתתפות בפועל.

ואלו שרוצים שיזכירו אותם על הציון – יכול כל אחד לצרף, ביחד או בפתקא בפני עצמה, שמו ושם אמו, להזכירם על הציון של בעל ההילולא.

ויתן השם יתברך הרחבה והעמקה בהבנה והשגה בלימוד התורה הלך והוסיף ואור.

וענין זה יגדיל גם את ה"כוס" – כדברי רבינו נשיאנו¹⁸⁴ שעל התורה נאמר¹⁸⁵ "כוס ישועות אשא" – לקבל את ברכותיו של הקדוש-ברוך-הוא,

והברכה תהיה בב' האופנים¹⁸¹: "בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה"¹⁸⁶, והלימוד יביא לידי מעשה – "את מצוותי תשמרו ועשיתם אותם", שגם על זה צריכים לברכה מיוחדת; וגם הברכה "ונתתי גשמיכם בעתם", כמבואר בספרי חסידות¹⁸⁷ שהוא ענין המשכת הגשמיות כל דבר בעתו ובזמנו, מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה.

[כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "אין אדיר כה"א].

177 תר"א מג"א צח, ב ואילך. וראה גם הל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ד"ו.
178 ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"מ ריש ע' 116 ואילך. וש"נ.
179 סה, א (ובפרש"י).
180 אבות פ"ה מ"כ. וראה לקו"ש ח"ג ע' 116 ואילך. וש"נ.
181 זכר' ד, יו"ד. וראה גם שיחת יו"ד שבט תש"כ סמ"ז (תורת מנחם – התועדויות חכ"ז ס"ע 339 ואילך). שם ח"מ ע' 320. וש"נ.
182 פ"א ה"ד.
183 רפ"ד.
184 סה"מ קונטרסים ח"ב שלט, ריש ע"ב.
185 תהלים קטז, יג.
186 תו"כ ופרש"י עה"פ.
187 ראה כש"ט סוסר"ז. וראה גם התועדויות תשמ"ט ח"ד ע' 391. וש"נ.

* * *

- 1 מד. דובר לעיל בנוגע לתורה, שצריך להיות באופן שלא יהיה מעורב בזה ענינים אחרים, שזהו אופן
2 הלימוד שקשור עם המגבית הנ"ל, וכך צריך להיות ענין התורה בכלל.
- 3 וזהו גם הענין ד"תורה אחת לכולנה"¹⁸⁸ – שבתורה גופא צריך להיות ניכר ענין האחדות יותר מאשר
4 במצוות:
- 5 אף-על-פי שגם במצוות ישנו הכלל ש"העוסק במצוה פטור מן המצוה"¹⁴⁹, כיון שכל מצוה כלולה
6 מכל המצוות ולכן קשורה עם כל המצוות, הנה בתורה ניכר הדבר עוד יותר, שלכן התורה היא למעלה
7 מהגבלת הזמן והמקום, וכנזכר לעיל ש"כל העוסק בתורה עולה כאילו הקריב עולה", גם כאשר אין זה
8 במקום ובזמן שבית המקדש היה קיים, מה-שאינ-כן במצוות¹⁸⁹.
- 9 והיינו לפי שבתורה יש ענין האחדות – היפך ענין ההתחלקות – בגלוי יותר מאשר בענין המצוות.
10 ובתורה גופא מודגש הדבר יותר בחלק התורה שעליו נאמר ברעיא מהימנא ש"לית תמן לא קושיא
11 כו' ולא מחלוקת כו'" (כנזכר לעיל סעיף ל"ג) – שזהו ענין לימוד פנימיות התורה בכלל, ובפרט תורת
12 החסידות.
- 13 ומזה מובן, שבהתאם לכך צריכה להיות גם הגישה בנוגע לעבודת השם – וזוהי אחת הנקודות שבה
14 צריכים להיות חלוקים פעולות חב"ד וארגוני חב"ד מכל שאר ארגונים וקבוצות שאצלם יכולה להיות
15 גישה אחרת, כדלקמן.
- 16 מה. כשם שבכל דבר חי, טבע הדברים הוא שהסימן של חיות הוא צמיחה וגידול – כך גם בנוגע
17 לכל ארגון וקבוצה, שהסימן לחיות הוא כאשר רוצים למשוך ולקרב עוד מישוהו, ולא רק עוד אחד, אלא
18 עוד שנים ושלוש וכהנה וכהנה.
- 19 וכאשר מדובר אודות קבוצה וארגון הקשורים עם קדושה, הרי ענינם הוא – שיתוסף בעניני תורה
20 ומצוות, והתנאי להצלחה גדולה בזה הוא ההתאחדות עם כמה וכמה מישראל, כמבואר בארוכה בדרושי
21 החלצו¹⁴¹ וקונטרס החלצו¹⁹⁰ על-ידי כל רבי ונשיא בדורו, שעל-ידי-זה ניתוסף בהצלחת הענין כמה
22 פעמים ככה.
- 23 ובענין זה, הנה הגישה המקובלת אצל עמא דבר (אפילו בעניני קדושה) היא – שלכל לראש משקיעים
24 כחות שפלוני יהיה חבר או חברה (ובלשון המדינה: "מעמבער") בארגון זה וקבוצה זו, ואז מתחילים
25 ליתן לו את הענינים הטובים שקבוצה או ארגון או כתה זו נותנת לחברים שלה.
- 26 בודאי צריכים וחייבים ליתן, אבל, יש בזה הגבלה מצד הדין בקדושה ש"עניי עירך קודמין"¹⁹¹, ולכן
27 צריכים תחילה לפעול שיהיה שייך "לעירך", ואחר-כך יתנו לו מה שצריך ליתן לו.
- 28 אך יש גם גישה הפכית – שלכל לראש צריכים ליתן להזולת, שכן, סוף-כל-סוף זו היא התכלית,
29 – שהרי אין הכוונה שענין התורה ומצוות וענין הטוב בכלל הוא כדי שתוכל להיות הכיתה או
30 הקבוצה או הארגון שמתעסקים בזה, אלא להיפך: הצורך בהתאחדות הקבוצה או הארגון הוא כדי
31 שעל-ידי-זה יתוסף בטוב בכלל ובעניני תורה ומצוות בפרט –
- 32 ולכן, הסדר הוא – לא מן הקל אל הכבד, לעשותו תחילה חבר או חברה, ואחר-כך ליתן לו מהענינים
33 שבהם הוא "עניי" וצריכים לעזור לו, אלא לכל לראש צריכים ליתן לו כל מה שאפשר, ואחר-כך באים
34 אליו ואומרים לו: שמע נא! להוי ידוע לך שישנה קבוצה שענינה ליתן לבני-אדם ולבני-ישראל מה
35 שניתן לך, עזור לנו איפוא בעבודתנו!...

(191) ב"מ עא, רע"א. רמב"ם הל' מתנע"ע פ"ז הי"ג. טושו"ע
חו"מ רסצ"ז. שו"ע אדה"ז חו"מ ריש הל' הלואה.

(188) ראה תניא רפמ"ד. ספמ"ו. ובכ"מ.

(189) ראה לקו"ת במדבר יג, א"ב.

(190) נדפס בסה"מ תרנ"ט ס"ע נג ואילך. ע' ריא ואילך.

האמת היא שבשני האופנים יש צורך בשני הענינים:

נוסף על העיקר שענין הטוב וקדושה יתפשט בכל מקום עד ש"מלאה הארץ" ¹⁹² בענין זה, יש צורך גם שיתוספו יותר מתעסקים בזה, שהרי "תשועה ברוב יועץ" ¹⁹³ בנוגע להבנה והשגה, ו"הכל לפי רוב המעשה" ¹⁹⁴, ואינו דומה יחיד המתעסק לציבור המתעסקים ¹⁹⁵, ו"ברוב עם הדרת מלך" ¹⁹⁶ (כפי שנאמר בנוגע לעניני תורה ומצוות ¹⁹⁷) אין לו שיעור, שכאשר ניתוסף עוד יהודי, הרי זה מוסיף ב"הדרת מלך", מלכו של עולם ¹⁹⁸, ולכן צריכה להיות גם ההשתדלות שיתוספו עוד מתעסקים במטרה שבה עוסקת הקבוצה.

אבל אף-על-פי-כן, אין זה מגיע לחשיבות עצם הענין של הפצת תורה ומצוותיה בכל מקום שידו מגעת.

ויפה שעה אחת קודם: כיון שצריכים להמתין משך זמן ("א ויילע") עד שפלוגי יהיה חבר או חברה – הרי חבל על הזמן; בינתיים צריכים ליתן לו את כל הענינים, גם אם יתארך משך הזמן ("אפילו אז די וויילע" וועט נעמען מער ווי איין וויילע").

מו. וזו היתה גם הגישה של בעל ההילולא, וכך קבע את ההוראות בנוגע לכל הארגונים אשר בשם חב"ד יקראו או שיש להם שייכות לחב"ד – שהצד השווה שבכולם הוא להפיץ "דעה את הוי' כמים לים מכסים" ¹⁹², לימוד התורה, ואופן הלימוד שיבוא לידי מעשה בפועל, שזהו ענין ה"בכך" – שלכל לראש יש להתעסק עם כל מי שפוגשים בנוגע לנקודה זו, ורק אחר-כך בא הענין השני – לספר לו שישנם כאלו שמתעסקים בזה, וביכלתו ליטול חלק ולסייע להם, שאז יהיה גם הענין ד"מאיר עיני שניהם הוי" ¹⁹⁹, כדברי הגמרא במסכת תמורה ²⁰⁰, שמביא רבינו הזקן בתור הקדמה לספר התניא,

– שנקרא תורה-שבכתב דתורת החסידות (כמו שכתב רבינו נשיאנו ברשימה הידועה שכבר נדפסה ²⁰¹), וכשם שבתורה שבכתב הכללית, הרי אף שאין פוסקים דינים מחומש, אלא מעיינים בתורה שבעל-פה ועד ל'שולחן ערוך', אבל ענינים כלליים וכללות ההנהגה למדים מתורה שבכתב כפשוטה [ולדוגמא: בנוגע לפרטי הענין דלימוד התורה, יש לעיין בשולחן-ערוך הלכות תלמוד-תורה, אבל כללות הענין ד'ושננתם לבניך' ²⁰² יודעים כבר מתורה שבכתב, ועל-דרך-זה כללות הענין דשמירת שבת – "זכור" ו"שמור" – יודעים מתורה שבכתב, ואילו בנוגע לפרטי הענינים, לידע מהי מלאכה וכו' וכו' – יש לעיין בתורה שבעל-פה עד לשולחן-ערוך], כן הוא גם בנוגע לתורה שבכתב ותורה שבעל-פה דתורת החסידות ביחס לעבודת השם על-פי תורת החסידות.

וזוהי ההוראה בנוגע לכללות הגישה – שלכל לראש צריך להשתדל בהענין ד"מלאה הארץ דעה את הוי" ¹⁹², על-ידי-זה שעוסק לא רק עם עצמו, אלא עם עוד אחד מישראל, ועם רבים מישראל; ואחר-כך יש להשתדל שעוד ועוד יהודים ישתתפו בעבודה זו, אבל, אי אפשר להמתין עד שיתוסף עוד מישהו לעסוק בזה; בינתיים, הנה כל אלו שיודעים מענין זה, הרי ענינים הוא לעסוק בזה.

ובענין זה משתווים כל בני-ישראל – כמדובר לעיל (סעיף כ"ה) בנוגע לשם "ישורון", וכמובן גם מהדין בנגלה דתורה "ברוב עם הדרת מלך", שאין הפירוש בזה שצריכים להתוסף דוקא לומדי תורה בעיון, לומדי תורה בכלל, או מארי עובדין טבין, אלא כל יהודי שייך לצרפו לעשרה מישראל, הנה כאשר ניתוסף עוד אחד ועוד אחד, אזי "ברוב עם הדרת מלך",

(198) ראה אה"ת לך לך פ, א. ר"פ בלק.

(199) משלי כט, יג.

(200) טז, א.

(201) קיצורים והערות לתניא ע' קיח. ולאח"ז באג"ק שלו

ח"ד ע' רסא.

(202) ואתחנן ו, ז.

(192) ישעי' יא, ט.

(193) משלי יא, יד. כד, ו.

(194) אבות פ"ג מט"ו.

(195) ראה תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, ח.

(196) משלי יד, כח.

(197) ראה אנציק' תלמודית בערכו (כרך ד ע' קצה ואילך).

וש"נ.

1 וכן הוא בנוגע לענין זה – שצריכים להשתדל לא רק בנוגע להעיקר, לקרב כל אחד מישראל לענין
2 התורה ומצוותיה כפי שהם חדרורים ב"מאור" שבתורה, שזהו האור וחיות של תורת החסידות, אלא גם
3 לפעול עליו שישתתף בעבודת הפצת היהדות, תורה ומצוותיה, שהרי הקירוב ללימוד התורה וקיום
4 המצוות בכלל כולל גם מצות "ואהבת לרעך כמוך", שהיא "כלל גדול בתורה"¹⁸⁶, ומצד "ואהבת לרעך
5 כמוך" נעשית עבודתו באופן שגם הוא משתתף בהפצת התורה והיהדות.
6 ובנוגע לכל ענינים אלו ישנה ההבטחה המוזכרת לעיל (סעיף ל): "הבא לטהר" – וכדיוק רבינו
7 הזקן²⁰³ בלשון "לטהר"¹³² (ולא "ליטהר"), "שהוא פועל יוצא דמשמע לטהר את אחרים" – "מסייעין
8 אותו" בסיוע רב מלמעלה, ובלשון הגמרא²⁰⁴: "אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשים אותו הרבה
9 מלמעלה", ועושה עבודתו בהצלחה רבה ומופלגה, ומתוך שמחה וטוב לבב.
10 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה"בינוני"].

* * *

11 מז. דובר באריכות בהתוועדות די"ט כסלו⁴⁶ ובהתוועדויות שלאחרי-זה בנוגע לתורת החסידות, שזהו
12 ענין שקשור עם יחידה שבנפש.
13 וענין זה קשור גם עם המאמר "כל העוסק בתורה כו' כאילו פדאני כו'":
14 הענין ד"פדאני" בפועל (לא רק "כאילו פדאני") נעשה על-ידי "יפוצו מעינותיך", שאז יהיו כל
15 הענינים בעולם בצורה אחרת ובאופן אחר לגמרי.
16 וכיון שה"מסובב" הוא שיהיה שינוי בכל הענינים, ע"כ צריך לומר, שגם ה"סיבה" היא (לא ענין
17 פרטי, אלא) ענין כללי שכולל את כל הענינים.
18 וענינו בנפש – בחינת יחידה שבנפש, שהיא המקיף על כל ד' הענינים דנפש רוח נשמה וגם חיה,
19 דלא כמו חיה, שעם היותה בחינת מקיף לגבי נפש רוח ונשמה, הרי היא באותה "שורה" יחד עמהם,
20 ואילו יחידה היא המקיף על כל ד' הענינים, החל מחיה וכלה בנפש.
21 ובדוגמת המבואר במאמר²⁰⁵ בענין החילוק בין מקיף הקרוב למקיף הרחוק – שענינם בנפש הוא חיה
22 (מקיף הקרוב) ויחידה (מקיף הרחוק) – והרי מקיף הרחוק מקיף לא רק את הפנימי, אלא גם את המקיף
23 הקרוב, כמבואר הענין בארוכה בכמה וכמה מקומות.
24 ועל-דרך-זה בנוגע לתורת החסידות, יחידה שבתורה – שהיא המקיף על כל חלקי התורה, והיינו,
25 שאף-על-פי שזהו מקיף הרחוק, מכל-מקום נקרא מקיף, כיון שמשפיע ופועל ("עס מאכט איבער") על
26 כל חלקי התורה.

27 ועל-דרך מה שנתבאר לעיל (סעיף כ"ז), שענין המסירות-נפש פועל "אפילו שלא לעשות רק איזה
28 מעשה לבד נגד אמונת ה' אחד .. אף שאינו מאמין בה כלל בלבד" (כדברי אדמו"ר הזקן בתניא), וכך
29 גם בתורת החסידות (בחינת היחידה), שמדגישה (לא רק בתור ענין נוסף, אלא בהדגשה) שכל ענין
30 מוכרח לירד ולבוא ב"בכך", שזהו ענין של עשייה דוקא, עשייה שבתורה, עשייה שבמצוות, ועשייה שבין
31 אדם לחבירו – עשייה כפשוטה, שדוקא אז לוקחים את הענין כולו.

32 וכמו שנתבאר בהמשך ההלולא בפרק השייך לשנה זו²⁰⁶, ששכל עמוק ביותר, שהוא נעלם בעצם,
33 בבחינת סתימא דכל סתימין, שהוא מקיף וסתיים הן על הפנימי והן על המקיף (מקיף הרחוק).
34 ואף-על-פי-כן נקרא בשם מקיף, כיון שפועל כו' – לוקחים אותו דוקא על-ידי משלים וחידות וסיפורים

ואילך).

(206) פט"ז (סה"מ תש"י ע' 151 ואילך). נתבאר בד"ה באתי

לגני (תורת מנחם שם ע' 6 ואילך).

(203) לקו"ת דרושי שמע"צ פה, ב.

(204) ראה יומא לט, רע"א. תניא ספכ"ז.

(205) פ"ד ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חמ"ו ע' 12

- שבתורה, שבהם יש "יותר תענוג" (כתורת הבעל-שם-טוב²⁰⁷), ובוה נמשך כל העצם, כפי שמאריך
כבוד-קדושת אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן בדיבור-המתחיל והוא כחתן²⁰⁸.
- וכמו כן בנוגע להמוזכר לעיל (סעיף ל) על-דרך הפתגם שענין החסידות הוא ש"רחמנא לבא בעי"
— שזהו פתגם שנאמר על-ידי יהודים, ויהודי אינו יכול לומר דבר שאין לו יסוד בתורה — שהיסוד לזה
הוא אמיתי:
- מבואר בחסידות²⁰⁹ שעצם הנפש שורה (לא במוח, אלא) דוקא בלב. — הכחות הנעלים שבנפש ועד
לכללות הנפש, משכנם במוח, ומשם נמשכים גם בלב (כמבואר בתניא²¹⁰), אבל עצם הנפש — עיקרו
בלב, ולא במוח. וזהו שתורת החסידות — יחידה, עצם הנפש — אומרת ש"רחמנא לבא בעי".
- אבל, אין זה חסוּש-לשום באופן שיכול להיות חסר משהו בעשיה.
- ואדרבה: כמה שכולם תובעים שצריך להיות "בכץ" ועשיה — תובעת תורת החסידות שלא בערך יותר,
כי, חסידות תובעת שהעשיה תהיה גם-כן מצד "לבא בעי".
- וכאשר העשיה היא מצד "לבא בעי" — הרי זה על-דרך האמור לעיל (סעיף כ"ב) שבידעו שזהו ענין
שנוגע לחייו, אזי גם הגוף הגשמי של אדם פשוט יכול לדחוק את עצמו ולעבור דרך חור שאינו לפי
מדת גופו, אף-על-פי שעל-דרך הרגיל לא תתכן מציאות כזו, ועל-פי תורה אין מציאות כזו, שהרי על-פי
דין תורה (גופי תורה) "אמתא באמתא היכי יתיב"²¹¹, כפי שמצינו בנוגע לסוכה ומקוה וכו', אבל, במה
דברים אמורים — קודם שמדובר אודות יחידה; אבל מצד יחידה שבנפש, יחידה שבתורה — הרי זה
באופן שמי מעיין מטהרים בכל-שהוא²¹².
- והיינו, שכאשר העשיה באה מצד "לבא בעי", מצד עצם הנפש, שזהו ענינה של תורת החסידות —
אזי גם העשיה קשורה עם עצם הנפש, ואדרבה: עצם הנפש לוקחים על-ידי עשיה דוקא, ולא על-ידי
הכחות הנעלים יותר, כמובן מדברי רבותינו נשיאנו²¹³.
- מח. המשך השיחה, ביאור השתקפות ענין זה כנגלה בתורה, ש"ארבע אמות של אדם קונות לו בכל
מקום"²¹⁴, שבר' אמות מתפשטת בחינת היחידה, בשביל קנין חפץ שמחוץ לאדם²¹⁵ — הוגה על-ידי
כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בקונטרס ענינה של תורת החסידות ס"כ²¹⁶.
- מט. ויש להוסיף ולהעיר, שדין זה נוגע בעיקר לענין גיטין וקידושין:
- כללות הענין שעצם הנפש מתקשרת עם הגוף — דלכאורה, מה זה עשה הוי', לקשר "חלק אלקה
ממעל ממש"¹⁷ עם גוף גשמי?! — הרי זה בשביל ענין הנישואין, שזהו ענין דמתן-תורה, שנקרא בשם
"חתונה"²¹⁷, החתונה של ישראל עם הקדוש-ברוך-הוא; החתונה של ה"חלק אלקה ממעל ממש" עם
העצם שממנו בא ה"חלק". וזוהי הסיבה שבגללה נתקשר עצם הנפש עם הגוף (כי לולי זאת לא היתה
שייכות ביניהם כלל) — כדי שיהיה ענין הקידושין.

215) ולהעיר מהשייכות להמשך מאמרי ההילולא (סה"מ
תש"י ע' 111 ואילך), שבהם נתבאר הענין ד"ועשו לי מקדש
ושכנתי בתוכם", "בתוך כל אחד ואחד", שעי"ז נעשה הענין
ד"ושכנתי בתוכם" (תרומה כה, ח ובאלשיך. ועוד) בכללות עוה"ז
הגשמי, שנעשה דירה לו ית' בתחתונים — שהחידוש בזה הוא,
שעולם העשי', שנבאר באופן שיש מקום לטעות כו' (כמארו"ל
ב"ר פ"ח, ח) "כתוב והרצא לטעות יטעה", ונקרא "רשות
הרבים", הרי הוא נעשה "רשות היחיד", דיחידו של עולם (ראה
תניא ספ"ג. ובכ"מ). והרי זהו גם תוכן ענין ה"קנין" — שדבר
שהי' תחילה ברשות הרבים, עובר לרשותו של היחיד.
216) שבהערה 46 (תורת מנחם שם ע' 278 ואילך).
217) תענית כו, ב (במשנה).

207) כש"ט סקמ"ד. וראה ד"ה באתי לגני הנ"ל פ"ו (תורת
מנחם שם ע' 15).
208) תרנ"ז — פ"ב (סה"מ תרנ"ז ע' קסד). וראה ד"ה באתי
לגני הנ"ל פ"ז (תורת מנחם שם ע' 17).
209) ראה המשך תעריב ח"א פל"ה. וראה גם לקו"ש חל"א
ע' 75 הערה 49. וש"נ.
210) פנ"א (עא, ב).
211) פסחים קט, ב ובתוד"ה אמתא שם.
212) מקואות פ"א מ"ז.
213) ראה קונטרס שבהערה 46 סי"ח (תורת מנחם שם ע'
276 ואילך). תורת מנחם סה"מ תשרי ס"ע מח. ועוד.
214) ב"מ יו"ד, א.

- 1 וכדי שענין הקידושין יהיה באופן של בחירה חפשית, שבשביל זה צריך להראות גם את הענין ההפכי
2 – נעשה גם מציאות של "גיטין".
- 3 ואדרבה: כדי שיוכל להיות ענין של חתונה, צריך להיות תחילה ענין של פירוד, שהרי לא שייך ענין
4 של חתונה מיני וביה – ב"עתיקא קדישא" ישנו יחוד מ"ה וב"ן מיניה וביה²¹⁸, אבל בעולם, צריך להיות
5 איש בפני עצמו ואשה בפני עצמה, ואחר-כך נעשית החתונה.
- 6 והיינו, שלאחרי שישנו הענין ד"ויצאה"²¹⁹ – מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, אזי נעשה אחר-כך הענין
7 ד"והיתה"²¹⁹ – הענין דמתן-תורה.
- 8 ולכן יש סברא שקנין ד' אמות בכל מקום הוא תקנה דרבנן, ואילו בגיטין וקידושין הרי זה מן
9 התורה²²⁰ – כיון שזהו כללות הענין דמתן-תורה, כדי שעצם הנפש תפעל לשנות את העולם, על-ידי
10 פעולה באמצעות כחות הגלויים, כמוזכר לעיל (במאמר²²¹) אודות דברי ה'צמח-צדק'²²² בענין פעולת
11 הרצון על כל האברים, שהרגל תלך, היד תתן והעין תראה כו', אבל הענין בפועל – ההליכה והראיה –
12 נעשה על-ידי כחות הגלויים.
- 13 וכן הוא בתורת החסידות ועניניה – שזהו ענין שכולל ומקיף את כל הד' אמות, כל עניני האדם,
14 ופועל בהם שיהיו כפי שצריכים להיות מצד עצם הנפש.
- 15 וכיצד לוקחים זאת – על-ידי "עשיה לעילא"²²³, או בסגנון שכותב רבינו נשיאנו כמה וכמה פעמים²²⁴,
16 שמוכרח להיות "בכך", וזוהי הוכחה שהיה "ענין" שממנו יבוא ה"בכך".
- 17 ג. ובנוגע לענינינו – בעמדנו עתה בהתועדות של כמה וכמה עשירות מישראל, שאז ישנה ההבטחה
18 ש"אכל ביה עשרה שכינתא שריא"²²⁵, ועל-אחת-כמה-וכמה "ברוב עם", ועל-אחת-כמה-וכמה שאין זה
19 במעמד ומצב ש"אינם מדברים בדברי תורה"²²⁶, אלא מדברים דברי התעוררות לתורה ומצוותיה – הרי
20 זה צריך לבוא בענין של "בכך".
- 21 וכפי שכותב כבוד-קדושת מורי-וחמי אדמו"ר בהמכתב המוזכר לעיל (סעיף י"א. סעיף כ"א) –
22 שיומשך בכל הענינים שרבינו נשיאנו בעל ההילולא מסר נפשו עליהם על מנת שיהיה להם קיום נצחי
23 עד כי יבוא שילה, שכל אחד יעסוק בזה באופן דהלוך והוסיף הלוך ואור, ומתוך שמחה וטוב לבב.
24 נא. ובזה גופא ישנו מה ש"הוא" צריך לעשות, ומה ש"היא" צריכה לעשות; מה שצריכים לעשות
25 אנשים מישראל, ומה שצריכות לעשות נשים בישראל.
- 26 והרי בנוגע למתן-תורה היה הסדר שתחילה היתה האמירה לנשים ("כה תאמר לבית יעקב") בלשון
27 רכה, ואחר-כך דברים קשים כגידים לאנשים ("ותגיד לבני ישראל")²²⁷, ועל-ידי-זה נעשית התורה קנין
28 נצחי.
- 29 וזוהי גם ההוראה בימינו אלה – דכיון שהתורה קבעה סדר זה, הרי זה סימן שניתנו לנשים כחות
30 מיוחדים שיוכלו להבקיע ("דורכ-ברעכן") את "כל ההתחלות קשות"²²⁸, ולאחרי כן יוכלו כולם לילך
31 אחריהן, ועד שיהיה כפי שהיה ב"ימי צאתך מארץ מצרים", ש"בשכר נשים צדקניות שהיו באותו הדור
32 נגאלו ישראל ממצרים"²²⁹, וכך יהיה גם בגאולה הבאה.

(224) אג"ק שלו ח"ג ע' רפ. ועוד. הנסמן בלקו"ש חכ"ה ע' 426 הערה 21. תורת מנחם – התועודות חל"ט ע' 8. וש"נ.

(225) סנהדרין לט, א.

(226) ראה תניא אגה"ק סכ"ג.

(227) יתרו יט, ג ובמכילתא ופרש"י עה"פ.

(228) מכילתא ופרש"י שם, ה.

(229) סוטה יא, ב.

(218) ראה ע"ח שער העיבורים פ"ב. הובא בהמשך תער"ב ח"ב ע' תתקעב.

(219) תצא כד, ב. וראה קידושין ה, א. וש"נ.

(220) ראה מאירי ותוס' רי"ד ב"מ שם.

(221) פ"ד (תורת מנחם שם ע' 12).

(222) סהמ"צ מצות בנין מקדש פ"א (דרמ"צ פה, ב).

(223) זהר ח"ג קח, ריש ע"ב. ח"א קטו, א (הובא בלקו"ת

פינחס עח, ב).

וענין זה קשור גם עם ה'צמח-צדק'²³⁰:

גדלותו של ה'צמח-צדק' קשורה עם אופן החינוך שלו, שהיה על-ידי רבינו הזקן, החל מהוראתו שאפילו השינה שלו תהיה בד' אמות של תורה, בסמיכות לארון-הקודש (כידוע סיפור רבינו נשיאנו²³¹), ומזה גדל אחר-כך מי שענינו היה כשמו: "צמח-צדק" (וכידוע שזוהי הגימטריא של שמו, כמדובר כמה פעמים²³²).

וכל זה נפעל על-ידי המסירות-נפש של אמו, כידוע ומבואר בארוכה בהשיחות והסיפורים והזכרונות של רבינו, בעל ההילולא²³³.

וזוהי גם נתינת-כח והוראת-דרך וציווי – באופן של בקשה – לכל אחת ואחת מנשי ובנות ישראל בכלל, ובמיוחד לנשי ובנות חב"ד – שתלכנה בדרך הישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו, וכולם לאחריהן, עד ש"יבוא שילה"²³⁴ בקרוב ממש, ויוליכנו קוממיות לארצנו.

[כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון ה'צמח-צדק' – "ימין ה'", "צמאה לך נפשי", וניגון אדמו"ר מהר"ש – "לכתחילה אריבער".]

אחר-כך אמר: אלו שהגיעו מכפר-חב"ד או שנוסעים לכפר-חב"ד – יאמרו "לחיים" עבור כפר-חב"ד שני וכפר-חב"ד ראשון²³⁵.

ואחר-כך צוה לנגן "ופרצת".]

* * *

נב. כשם שישנו דין ש"בתר רישא גופא אזיל" (כנזכר לעיל סעיף י"א), כמו-כן יש גם דין הפכי – "תלמיד שגלה מגלין רבו עמו"²³⁶.

וזהו גם-כן מה שכתוב במכתב הנ"ל ש"לא יפרדו מעל צאן מרעיתם" – שזה מורה שהם נמצאים בהמקום שבו נמצא ה"תלמיד שגלה"; וממשיך במכתב, ש"לא זה בלבד .. הנה עוד מתרפסים להדום כסא מרום .. להגן על עם ישורון וכו'".

ומידי שנה בשנה נעשה כל זה באופן נעלה יותר, שהרי "תלמידי חכמים אין להם מנוחה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא, שנאמר²³⁷ ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון"²³⁸.

[ולמען, ששני ענינים הנ"ל הם מן הקצה אל הקצה, והרי זה על-דרך מה שנתבאר לעיל (סעיף מ"ז ואילך) בנוגע לענין החסידות, שאת ה"עצם" לוקחים דוקא בענין חיצוני כמו משל וסיפור, וכן הוא בעבודתו הפרטית של כל אחד – שעצם הנפש צריך להיות נוגע וניכר באופן ההתעסקות בענינים של ה"בכין"].

וכאשר "תלמיד שגלה מגלין רבו עמו", הרי מובן, שבשעה שהרב מתעלה לדרגה עליונה יותר, הרי זה נתינת-כח שתתבטל הגלות שלו (של הרב), וכיון שהאפשרות לזה היא דוקא כאשר תתבטל הגלות של התלמיד, הרי זה תוספת כח לבטל גם את הגלות של התלמיד בכל מקום שהוא נמצא.

(אג"ק חכ"ד ריש ע' סד): בהתועדות דיום ההילולא זה הרשיתי לעצמי להציע לומר ברכת לחיים בסדר הפוך בהקדמת "כפר חב"ד שני" ל"כפר חב"ד ראשון" (וראה גם תורת מנחם – התועדות חמ"ה ע' 254).

(236) מכות יו"ד, א.

(237) תהלים פד, ח.

(238) ברכות ומו"ק בסופן.

(230) ראה גם תורת מנחם – התועדות חמ"ה ע' 141.

(231) ראה לקו"ד ח"א מג, ב. וראה גם סה"ש קין ה'ש"ת ע' 65.

(232) ראה גם תורת מנחם – התועדות חמ"ד ע' 270. וש"נ.

(233) ראה לקו"ד ח"א מא, א ואילך. וראה גם קונטרס

"הרבנית דבורה לאה" (קה"ת, תשנ"ג). וש"נ.

(234) ויחי מח, יו"ד ובפרש"י.

(235) ראה מכתב מחרת יום ההילולא דיו"ד שבט שנה זו

- 1 והרי "תלמיד" על-פי דין תורה הוא – לא רק מי שלמד ממנו תורה כל ימיו, אלא אפילו אם רק למד
2 ממנו את פירוש התיבות "זוהמא ליסטרוך", "כף גדולה שמסלקין בו זוהם הקדירה כו" (239) (היינו, שבערך
3 המשקה שבקדירה הרי זה ענין של זוהמא), ובזה גופא – לא באופן שהוא בעצמו עושה זאת, אלא הוא
4 רק למד שיש מציאות כזו שיכולה לעשות זאת, מבלי לדעת פרטי הדברים בזה – הרי הוא נקרא כבר
5 בשם "תלמיד", והרב משתדל שיצא מהגלות, כיון שזה נוגע לחירות של הרב.
- 6 ובכל שנה ושנה, כאשר הולך "מחיל אל חיל (יראה אל אלקים בציון)", נעשית השתדלות נוספת,
7 ובמילא מובן, שהגאולה נעשית קרוב יותר ובמוחש יותר, ולמטה מעשרה טפחים בפועל.
- 8 נג. ובנוגע לעניננו:
- 9 כיון שבעל הגאולה היה להוט ("האָט זיך געקאָכט") ומקושר גם עם יהודים שנמצאים לעת-עתה
10 במקום שמגלין אותו – הנה מצד זה שביום ההלולא נעשית עליה, והרי אמיתית ענין העליה – שנקראת
11 "עליה" על-פי תורה – היא עליה שלא בערך (כמבואר בחסידות²⁴⁰), אזי נפעלת גם השתדלות שלא בערך
12 יותר בנוגע לביטול הגלות,
- 13 ועד באופן של פריצת גדר – לבטל כל הגדרים והמחיצות, ולצאת לחירות כפשוטה, ולחירות עם כל
14 הפירושים וכל הענינים,
- 15 ומתוך שמחה וטוב לבב,
- 16 והעיקר – למטה מעשרה טפחים, ובעגלא דידן.
- 17 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א צוה לנגן הניגון "אבינו מלכנו", "ניע זשוריצי כלאָפצי", "סטאַו יאָ
18 פיטו", "אני מאמין"].

* * *

- 19 נד. סיום חלק פרשת השבוע ששייך ליום שלפני ה"יאָרצייט" הוא: "ובני ישראל יוצאים ביד
20 רמה"²⁴¹, ובשיעורים שלאחר-יזה מדובר אודות פרטי הענינים שבדבר.
- 21 ואם "ימי צאתך מארץ מצרים" היו "ביד רמה", עם היותם רק כמו הגאולה העתידה, כמו שכתוב²⁴²
22 "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות", "כימי" בכ"ף הדמיון – הרי על-אחת-כמה-וכמה שהגאולה
23 העתידה, הגאולה האמיתית, צריכה בודאי להיות "ביד רמה", עם כל הפירושים שבוה: בפשט, רמז,
24 דרוש וסוד שבתורה, ו"יחידה" שבתורה,
- 25 שיתקיימו – ובודאי יתקיימו – בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, בעגלא דידן, על-ידי משיח בן
26 דוד.
- 27 [כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א נתן את המזונות, באמרו, שישתמשו בהם עבור ההתוועדות שתערך
28 מסתמא מחר.
- 29 טרם צאתו התחיל כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א לנגן ניגון שמחה].

241) בשלח יד, ח.

242) מיכה ז, טו.

239) ב"מ לג, א ובפרש"י.

240) ראה סה"מ תרנ"ד ע' רסג ואילך. תרנ"ט ע' כד. תר"ס ע' קז ואילך. המשך תרס"ו ע' יח. סה"מ אעת"ר ע' סט ואילך.

בס"ד. משיחות יום ה' פ' קרח, בדר"ח תמוז* וש"פ קרח, ג' תמוז ה'תנש"א

תרגום מאידית

בכלל והפצת המעינות חוצה בפרט, ותמורת זה
הקלו את העונש והגלו אותו, עד שדבר זה הולך
לכך ששחררו אותו לגמרי ב"י"ג תמוז. ובגלל
נס זה נקבע⁸ יום זה כ"חג הגאולה" מדי שנה בשנה.

נשאלת השאלה: כיון שהגאולה הרי היתה נס
מהקב"ה (שלכן צריך להיות "יורו לה' חסדו
ונפלאותיו לבני אדם"⁹) מדוע לא הי' זה
מלכתחילה נס בתכלית השלימות, שהגאולה
השלימה תבוא בבת אחת, ולא כפי שהי' בפועל,
שזה השתלשל בשלבים: קודם התחלת הגאולה –
היציאה מבית האסורים – בג' תמוז (אבל – מגלים
אותו לגלות), ורק לאחר כמה ימים, שלימות
הגאולה ב"י"ג¹⁰ תמוז?

יתירה מזה: גם לאחר י"ב"י"ג תמוז לא הי'
הנצחון על הצד שכנגד (במדינה ההיא) בשלימות,
וכפי שרואים בפועל שנותרו אז הגזירות השונות
על בני" במדינה ההיא עד שבעל הגאולה הי' צריך
(כביכול) לנסוע משם, והמניעות ועיכובים נותרו
שם במשך כו"כ שנים לאחר זה; ורק עתה, בשנים
הכי אחרונות – למעלה מששים שנה לאחר
הגאולה (בשנת תרפ"ז) – רואים את ההשתלשלות
מהגאולה – הגאולה דכל בני" ממדינה ההיא
(וכדלקמן).

ובודאי הסדר בזה – שהגאולה באה בשלבים

א. ג' תמוז הוא היום בו נשתחרר כ"ק מו"ח
אדמו"ר (בשנת תרפ"ז – פרז"ת) מהמאסר בבית
האסורים ("שפאלערקע" בלנינגראד), בתנאי שיסע
מיד לגלות, בעיר מקלטו¹ קאסטראמא למשך שלש
שנים².

בשעתו עדיין לא נודע אם זהו דבר טוב³ וכיצד
ישתלשל הדבר (כיון שהגם שעיר מקלט הוא מאסר
"קל יותר" מבית האסורים, אעפ"כ הרי זו גלות עם
כל ההגבלות שבזה⁴, ועדיין נותרה הסכנה שיכולים
להתחרט וכו')⁵; אבל לאחר מכן, ביום י"ב תמוז⁶,
קיבל (בקאסטראמא) הודעה שמשחררים אותו,
ותעודת החופש תינתן לו למחרת, י"ג תמוז, ואז
– כאשר השתחרר לגמרי – נתגלה, איך שג' תמוז
הי' ה"אחתלתא דגאולה": נוסף על כך שיצא אז
מבית האסורים, והוגלה לעיר מקלט (עונש קל
יותר) – נודע אח"כ שהגלייתו לקאסטראמא באה
במקום העונש דהיפך החיים ר"ל שנפסק לו
לפני"כן. דבר שהי' מעמיד בסכנה ונוגע – ר"ל –
לכל המשך הענין דהרבצת התורה וחיוזוק היהדות

(*) להמסיימות ד"בית רבקה" ולהמדיניות דמחנות-קין
תחינה.

(1) כן נקרא ע"י בעל הגאולה ("עיר מקלטי") – ראה מכתבו:
ט"ו סיון תרפ"ח לחגיגת י"ב תמוז הראשונה (נדפס באגרות קודש
שלו ח"ב ע' פ. וש"נ). י"ז אייר תרצ"ד (נדפס שם ח"ג ע' עט.
וש"נ). ועוד.

(2) פרשת המאסר והגאולה – ראה לקו"ד ח"ד תרי, א ואילך.
ספר התולדות אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' 105 ואילך. ועוד.

(3) ובפרט שבשעתו לא ידעו החסידים (משא"כ בעל המאסר
והגאולה עצמו – ראה ספר השיחות תש"א ע' 39) שהשילוח
לגלות הי' תמורת משפטו להיפך החיים ר"ל (כדלקמן בפנים).

(4) ובלשונו במכתב ט"ו סיון הנ"ל: בו ביום (ג' תמוז)
הוכרחתי לצאת בגולה אל עיר מקלטי כו'. – ולהעיר דגלות
שקול כמעט כצער מיתה" (חינוך מצוה תי).

(5) ולכן לא בירך אז ברכת הגומל (עד לאחר שהגיע לביתו
בט"ו תמוז), כי "אין לברך עד שיצא מהסכנה לגמרי" (סדר ברכת
הנהנין לאדה"ז פי"ג ס"ה).

(6) יום הולדת בעל הגאולה (בשנת תר"ם).

(7) בתחלה היתה הגזירה על עשר שנים גלות ב"סאלאווקי"
(מקום גירוש בסיביר), ואח"כ שינו זה לשלש שנים בקאסטראמא
(ס' השיחות שם).

(8) מכתב שבהערה 4.

(9) תהלים קז, טו. ברכות נד, ב. רמב"ם הל' ברכות פ"י ה"ח.
טושו"ע או"ח ר"ס ריט. הל' ברה"ג לאדה"ז שם ס"ב.

(10) וגם ב"ב תמוז רק נתבשר שחופשה ניתנה לו, אבל
בהשגח"פ הי' משרד הממשלה סגור, עד למחרתו ב"ג תמוז, שבו
ניתנה לו תעודת שחרור.

הנס הי' יכול כבר להיות נס בשלימות, שבמקום
לעצור את השמש בכדי שיוכלו להלחם (בדרך
הטבע) לאור היום, הי' הנס צריך להיות (ז.א.)
שיהושע הי' יכול וצריך לבקש מהקב"ה)
שמלכתחילה ינצחו במלחמה (ולא יצטרכו כלל
להגיע לעצירת השמש, או באופן שגם בלילה
יוכלו להלחם, ע"ד "ולכל בני ישראל הי' אור
במושבותם"²¹ כאשר הי' חושך אצל המצרים,
וכיו"ב), וכמ"ש בפסוק שלפני זה²² ש"ה השליך
עליהם אבנים גדולות מן השמים גו"ר?

וגם בעצם הנס ש"ויעמוד השמש" – יש לחקור
באיזה אופן הי' הנס: אם הי' זה רק בנוגע לפרט
שנוגע למילוי תכלית הנס – שאור השמש (אור
היום) ימשיך להאיר, שלזה נדרש רק ש(גלגל
ה)שמש בעצמו ייעצר וימשיך להאיר על הארץ
(ועד"ז "וירח בעמק אילון"¹³); או שהנס הי' בכל
הסדר שלו (הקשור עם מהלך השמש), ז.א. שהנס
עצר גם את כל הענינים הקשורים עם מהלך השמש
– הסיבות לזה (מהלך גלגל היום, ובמילא מהלך
כל הגלגלים²³, שנמשך מסיבוב גלגל היום,
המקיף ומסבב את הכל²⁴) וגם התוצאות מזה,
וסיבוב הגלגלים הקטנים בגלגל השמש עצמו²⁵,
וכיו"ב²⁶.

החילוק בין שני אופנים אלו הוא: אם זהו נס
משדרד – שובר – את הטבע, ע"ז שעוצרים רק
את השמש (וירח); או נס שפועל בטבע השמש,
ובמילא גם בכל סדר המהלך הטבעי של השמש
(הקשור עם מהלך כל הגלגלים).

ויש לומר שזהו ע"ד שני הסוגים²⁷ בנסים²⁸:
(א) הנס אינו משנה טבע הדבר, כהנס דמכת דם,

1 – בהשגחה פרטית, יש בו טעם¹¹, ובפרט שזה
2 קשור עם המאסר והגאולה דנשיא בישראל,
3 וגאולה כללית לכל בני" (כפי שבעל הגאולה
4 כותב⁸: "לא אותי בלבד גאל הקב"ה ביי"ב תמוז,
5 כי אם גם את כל מחבבי תורתנו הקדושה, שומרי
6 מצוה, וגם את אשר בשם ישראל יכונה").

7 ב. ביום דג' תמוז – שנים רבות ודורות רבים
8 הרבה הרבה דורות לפני"ז – הי' נס נוסף: ביום
9 זה¹² אמר יהושע¹³ "שמש בגבעון דום", ו"וידם
10 השמש גו' עד יקום גוי אויביו"¹⁴.
11 כיון שהכל הוא בהשגחה פרטית¹⁵, ובכל שנה
12 חוזרים על עצמם הענינים כפי שהיו בפעם
13 הראשונה¹⁶, צריכים לומר שבודאי ישנה שייכות
14 בין שני הנסים שקרו בג' תמוז: "שמש בגבעון
15 דום", והתחלת הגאולה דכ"ק מו"ח אדמו"ר
16 (כדלקמן ס"ז)¹⁷.

17 ע"ד שאלה הנ"ל בנוגע לג' תמוז (מדוע לא הי'
18 זה מלכתחילה נס באופן דגאולה שלימה), נדרשת
19 הסברה גם בנוגע להנס ד"שמש בגבעון דום":

20 כיון שקורה כאן נס, ונס גדול כזה כעצירת
21 השמש (שהוא מהנסים הגדולים ביותר שקרו אי
22 פעם¹⁸, עד שהפסוק אומר¹⁹ "ולא הי' כיום ההוא
23 לפניו ואחריו") בכדי שיהושע ובני" יוכלו להמשיך
24 במלחמה ע"י ראיית האויבים ורדיפתם ("כי בעת
25 ההיא עמד השמש נוכח גבעון וחשש פן ישקע
26 בעונתו ולא יוכלו לרדוף אחרי האויב באישון
27 הלילה, ולזה אמר להשמש שלא ילך מהלכו וימתין
28 עוד נוכח גבעון, במקום שהוא עומד²⁰) – הרי

(11) ראה שיחת בעל הגאולה בשמח"ת תרפ"ח (יום קודם
נסיעתו ממדינה ההיא): נסיעתי מכאן אינה מצד ההכרח, אלא
סדר מסודר ישנו כאן (סה"מ תרפ"ח ע' רטו).

(12) סדר עולם רבה פי"א.

(13) יהושע י, יב.

(14) שם, יג.

(15) כתר שם טוב הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.

(16) ראה רמ"ז בס' תיקון שובבי"ם, הובא ונת' בס' לב דוד

(להחיד"א) פכ"ט.

(17) ראה גם לקו"ש ח"ד ס"ע 1314 ואילך. ח"ח ע' 114

ואילך. חכ"ח ע' 260 ואילך.

(18) ראה רלב"ג יהושע שם, יב (בתחלת פירושו): אם הי'
שהשמש עמד ובטל מהתנועה הנראית לו הנה הי' זה המופת יותר
נפלא לאין שיעור מהמופתים שנעשו ע"י משה כו'.

(19) יהושע שם, יד.

(20) מצו"ד שם, יב.

(21) בא י, כג.

(22) פסוק יא.

(23) ואעפ"כ, מפורש בקרא "וידם השמש וירח עמד" – כי
פרטים אלו היו נוגעים ליהושע לנצחון המלחמה (ראה מצו"ד
שם).

(24) רמב"ם הל' יסודי התורה פ"ג ה"א.

(25) ראה רמב"ם שם ה"ב. ה"ד.

(26) שקו"ט באופן תנועת הגלגלים, ואופן ההשפעה של גלגל
א' על שאר הגלגלים (באם הם כולם כמו גוף אחד או כמו גופים
מחולקים) – ראה ספר החקירה להצ"צ ו, ב. ח, ב ואילך. וש"נ.

(27) ובפרטיות – יש בזה ג' סוגים: (א) שגם בעת הנס נשאר
הדבר במהותו. (ולהעיר שבעת מכת דם הרי "גיגית מלאה מים .
ישראל שותה מים כו" – שמו"ר פ"ט, י), (ב) ע"ד הנס דקרי"ס,

המטה, שזה יהי' סימן לבנ"י, ז.א. שלכאורה הי' 27
מספיק שהנס יהי' רק בהפרט שנוגע לכוונת הנס 28
("שבחרתי באהרן הכהן") – מדוע הי' הנס 29
דשקדים צריך להיות צמיחה וגידול בסדר טבעי – 30
"ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים" (ואת כל זה 31
הראה משה לבנ"י³⁶) ויתירה מזו – "למשמרת" 32
שנשאר לא רק מטה אהרן והשקדים, אלא גם 33
הפרחים, כדאיתא בגמרא³⁷ "משנגנו ארון נגנו עמו 34
כו' מקלו של אהרן בשקדי' ופרחיו"³⁸! 35

ונקודת הענין בזה³⁹: התכלית והחידוש בנס זה 36
הוא, הגם שמטה מצד עצמו אינו שייך בטבעו 37
לפריחה וצמיחת פירות, זה יכול להיות רק בכחו 38
של הקב"ה (נס), אעפ"כ, נפעל נס זה במטה אהרן, 39
וזה הי' ונשאר לא סתם ענין נסי שלמעלה לגמרי 40
מטבע, אלא שמתקשר עם טבע המטה. ולכן הי' 41
אופן הפריחה בסדר טבעי (אבל לא בהגבלת הזמן) 42
דצמיחת פירות⁴⁰: "ויצא פרח (כמשמעו⁴¹) ויצץ 43
ציץ (חנטת הפרי כשהפרח נופל⁴¹) ויגמול שקדים 44
(כשהוכר הפרי הוכר שהן שקדים⁴¹)". 45

[וזה הראה לבנ"י, שבחירת הקב"ה באהרן 46
הכהן היא באופן שהכהונה נעשית אצלו מעלתו 47
הטבעית (שנשארת לעד אצל אהרן ובניו)]. 48

ועד"ז הוא הביאור גם בהנס ד"שמש בגבעון 49
דיום", ונס הגאולה דג' תמוז, כדלקמן. 50

ד. ויש לומר הביאור בזה: 51
חז"ל אומרים⁴² ש"כל מה שברא הקב"ה 52
בעולמו לא בראו אלא לכבודו". ז.א. שכל דבר 53
בעולם – אע"פ שעולם הוא מלשון העלם והסתור⁴³ 54
– נברא בכדי לגלות את כבודו של הקב"ה, וזה 55
נפעל ע"י עבודת היהודי שמנצל את עניני העולם 56
לכבודו של הקב"ה. 57

(36) לקו"ש חכ"ג ע' 118.

(37) יומא נב, ב. וש"י.

(38) ראה לקו"ש שם ע' 121. וש"י.

(39) בהבא להלן ראה גם לקו"ש שם ע' 119 ואילך.

(40) וי"ל נפק"מ – שמותר ליהנות משקדים אלו ומהפירות 58
הגדלים מהם, כי אינו מעשה נסים (ראה תענית כד, ב), דבפשטות 59
משמע שהשקדים היו פירות טבעיים, שממנו אפשר לגדול עוד 60
פירות (שקדים).

(41) פרש"י עה"פ.

(42) אבות ספ"ו.

(43) ראה לקו"ש שלח לו, ד. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' 61

שג. ח"ג ע' נט. ועוד.

1 שכשהמים נתהפכו לדם נשארו במהות דמים,
2 וכשהנס נפסק, נתבטל ממילא שינוי המים לדם.
3 ובנדוד"ד – ש"וידם השמש" הי' רק נס ביחס
4 להשמש עצמו, ואח"כ חזר הסדר הקבוע דמהלך
5 השמש בתוך מהלך שאר הגלגלים. (ב) נס שמשנה
6 את טבע ומציאות הדבר (כהנס ד"ידו מצורעת
7 כשלג²⁹), שלאחר הנס היתה הצרעת על היד באופן
8 טבעי, ובכדי להחזירה לטבעה הקודם היו צריכים
9 לנס נוסף.

10 ג. וי"ל שעד"ז הוא בביאור על שאלה דומה
11 בפרשתנו – בנוגע להנס ד"פרח מטה אהרן"³⁰:
12 בהמשך להצטרעור על הכהונה דקרח ועדתו
13 ציוה הקב"ה למשה לקחת מטה מכל שבט, "שנים
14 עשר מטות איש את שמו תכתוב על מטהו, ואת
15 שם אהרן תכתוב על מטה לוי", "והי' האיש אשר
16 אבחר בו מטהו יפרח"³¹. וכך הוה – שמשנה הניח
17 את כל המטות "לפני ה' באוהל העדות"³²,
18 ולמחרת – "ויבוא משה אל אהל העדות והנה פרח
19 מטה אהרן לבית לוי, ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול
20 שקדים"³⁰, ומשה הוציא את כל המטות בכדי שכל
21 בני יראו זאת³³, והקב"ה אמר³⁴ "השב את מטה
22 אהרן לפני העדות למשמרת לאות", "לזכרון
23 שבחרתי באהרן הכהן כו"³⁵.

24 וצריך להבין: כיון ש"פרח מטה אהרן" הי' נס
25 בכדי להראות על בחירת הקב"ה בכהונה אהרן –
26 הי' מספיק אילו היו נעשים שקדים מוכנים על

שהנס פעל שינוי בטבע המים שיהיו "כחומת אבנים", אבל לא
נשתנה המים במהותו ליבשה, ולכן "אילו הפסיק ה' את הרוח
כרגע היו המים חוזרים וניגרים" (שעוה"א פ"ב). (ג) הנס פועל
שינוי בטבע הדבר, כמו הנס דידו של משה מצורעת כשלג.
[ולהעיר מהג' אופנים בביאור שמשנה לא אכל ולא שתה ארבעים
יום, ראה לקמן הערה 114].

ובנדוד"ד – נס העמדת השמש – אפשר לומר בא' מג' אופנים
הנ"ל. וע"פ המבואר לקמן בפנים (שנס זה פועל שינוי בטבע
מהלך השמש), אפ"ל שזה הי' כאופן הב' או אופן הג' הנ"ל.

(28) בהבא להלן, ראה לקו"ש ח"ה ע' 176. ח"ו ע' 89. ח"ז ע'
242 ואילך.

(29) שמות ד, ו.

(30) פרשתנו יז, כג.

(31) שם יז"ח. כ.

(32) שם, כב.

(33) שם, כד.

(34) שם, כה.

(35) פרש"י עה"פ.

30 שהוא מקיים מה שהקב"ה מצוה אותו, פועל הוא
 31 כביכול הוספה מעצמו: חידוש אמיתי הוא כאשר
 32 זה קשור עם הקב"ה, ה"ה מגלה כבודו של הקב"ה.
 33 ולכן השקיע הקב"ה את כח הבריאה שלו
 34 בעולם, ובאופן שהוא בורא אותו בכל רגע מחדש
 35 – כיון שזה מקשר כל נברא כל רגע עם הקב"ה,
 36 בכל רגע ורגע – שבכל פרט ופרט ובכל רגע ורגע
 37 יש להנבוא כח לגלות את כבודו של הקב"ה
 38 מחדש (הדבר ה' שהח' אותו ברגע זה ממש
 39 מחדש)⁵¹.

40 אילו הבריאה היתה נבראת באופן שיש לו את
 41 כחו של הקב"ה, וזהו כח חזק שנשאר לתמיד או
 42 למשך זמן (ואינו מתחדש בכל רגע ורגע) – הי'
 43 גילוי כבודו של הקב"ה באופן כללי ודבר חד
 44 פעמי. על-ידי-זה שבכל רגע מתהווה כל נברא
 45 מחדש בדבר ה', מגלים בכל רגע מחדש את כבודו
 46 של הקב"ה. לדוגמא: ע"י שתיית מים – מברך
 47 יהודי "שהכל נהי' בדברו"⁵², ומגלה על-ידי-זה את
 48 ההוספה וחידוש שהמים פועלים [כיון שלולי המים
 49 הרי אינו אומר הברכה] בגילוי כבודו של הקב"ה,
 50 "שהכל נהי' בדברו" (דבר ה' שזה-עתה החי' את
 51 המים מחדש – "שהכל נהי' בדברו", זה מגלה את
 52 דבר ה' בכל הנבראים), וכאשר הוא שותה מים
 53 ומברך ברכה נוספת בזמן מאוחר יותר, הרי זה
 54 מגלה את דבר ה' ("דברו") החדש שמתוסף אז בו
 55 (במברך) ובכל העולם⁵³ [ועד"ז ע"י ברכה פרטית,

1 והטעם והכרח על זה מרומז גם בלשון המשנה
 2 "כל מה) שבדא הקב"ה": כיון שהקב"ה הודיע
 3 בתורתו ש"ברא הקב"ה" – שהוא ברא את הדבר
 4 והודיע איך שברא אותו, שברא אותו באופן שנוטל
 5 כביכול מכחותיו וזמנו (ששת ימי בראשית) לברוא
 6 כל נברא בכח מיוחד – כח ההתהוות יש מאין
 7 שהוא דוקא בכח העצמות⁴⁴, ובפרט ע"פ תורת
 8 הבעש"ט⁴⁵ שהתהוות הבריאה מתחדשת בכל רגע
 9 ורגע מאין ואפס ממש – הרי זו הוכחה שהקב"ה
 10 רוצה שלנבראים תחי' שייכות עם (כח ה)בורא
 11 (הקב"ה) שלהם, עד (שיוכלו) להוסיף כביכול
 12 בכבודו של הקב"ה,

13 כיון שאם-לא-כן נשאלת השאלה: מדוע ברא
 14 הקב"ה את העולם (לא באופן "מובדל",
 15 שהבריאה, למשל, אינה יודעת ש"ברא הקב"ה",
 16 ואינה יודעת את האופן שברא, בעשרה מאמרות⁴⁶
 17 וכיו"ב, אלא) באופן שהוא "השקיע" כח
 18 (העצמות) שלו ועשרה מאמרות שלו בהבריאה,
 19 ויתירה מזה: מדוע ברא את העולם באופן שהוא
 20 מהווה אותו בכל רגע מחדש – הרי הי' יכול לברוא
 21 אותו בכח חזק כזה, שע"י התהוותו בפעם
 22 הראשונה יהי' בכח העולם להתקיים שית אלפי
 23 שנים⁴⁷, ולא להצטרך להתהוות חדשה בכל רגע
 24 מדבר ה'⁴⁸?

25 וי"ל הטעם על זה, כיון שעלה ברצונו ית' שכל
 26 נברא ירגיש איך הוא פועל (או שעל ידו נפעל)
 27 הוספה וחידוש [שאז יש לנברא תענוג אמיתי
 28 ומושלם, כטבע הבריאה ש"אדם⁴⁹ רוצה בקב שלו
 29 מתשעה קבים של חבירו"⁵⁰]. ז.א. שנוסף על זה

(44) אגה"ק ס"כ (קל, ריש ע"ב).

(45) שעהיה"א פ"א.

(46) אבות רפ"ה.

(47) ראה ר"ה לא, א.

(48) שהרי הטעם וההוכחה שכלית לזה שהתהוות היא בכל רגע (כמבואר בשעהיה"א פ"ב) וכל הטעמים שכליים בביאור אופן ההתהוות – הם ע"פ כללי השכל שנבראו ע"י הקב"ה, וכיון שהוא ית' אינו מוגדר בטעמים אלו, הי' יכול לברוא את העולם באופן אחר לגמרי. וטעמים אלו שייכים רק לאחר שידענו שעלה ברצונו ית' שבריא את העולם תחי' ע"פ כללי השכל (ראה ס' השיחות תשמ"ח ח"א ע' 134 ואילך. לקו"ש חכ"ז ע' 253).

(49) ב"מ לח, א.

(50) וראה מכתב י"א ניסן תשל"ב (הגש"פ עם לקוטי טעמים,

מנהגים וביאורים – קה"ת תשמ"ז ואילך – ע' תרמב).

(51) ועד שהנברא נעשה כמו "שלהבת עולה מאל"י" (בנוגע לגילוי הקדושה וכבודו של הקב"ה שעל ידו) – ראה שיחת ש"פ בהעלותך שנה זו ובהערה 69.

(52) משנה ברכות מד, א.

(53) ויש לומר שזהו גם א' מהטעמים שהאדם נברא בטבע כזה שזקוק לאכילה ושת' תמיד מחדש* (ולכן הנשבע "שלא יאכל כלום שבעת ימים" ה"ז שבוטע שוא (רמב"ם הל' שבועות פ"ה ה"כ)) – כי עי"ז בכחו לגלות בכל אכילה ושת' הדבר ה' החדש שמחי' האדם והמאכל וכל העולם ("שהכל נהי' בדברו", וכיו"ב).

(*) ודק בנוגע למשה נאמר (תשא לד, כח) ש"ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה" – שזה הי' חידוש ונס, וגם בנוגע למשה יש דינה במדרש שנצטער מזה (שמו"ד פמ"ז, ז, וראה יפ"ת שם. וראה גם אה"ת שה"ש ס"ע תשעה. ס"ע תשצא. סה"מ תרכ"ט ע' שנו. המשך וככה תרל"ז פ"ח). וולדיעה שני' (במדרש שם) משמע שנשתנה טבעו ולא נצטער, ראה בארוכה לקו"ש חל"ו תשא תש"נ. וראה לקמן הערה 114.

שזריזות ומהירות מורה על המשכה שלמעלה 24
מסדר השתלשלות: המשכה שבסדר השתלשלות 25
ה"ה "מתעכב ושוהה עד שנמשך ובא למטה שהרי 26
בכל השתלשלות מהיכל להיכל הוא ע"י משפט אם 27
ראוי הוא כו"כ⁶¹. משא"כ בברכת כהנים נמשך 28
השפע "במהירות דרך כל העולמות באין מונע 29
ומעכב כו"כ⁶¹. לאידך גיסא – ההמשכה (במהירות) 30
שלמעלה מסדר השתלשלות נמשכת "דרך כל 31
העולמות", כמודגש בהנס ד"פרח מטה אהרן", 32
שביחד עם זה שזהו נס ובא במהירות, הרי זה 33
קשור ועובר דרך הטבע דצמיחת הפירות. 34

ואולי י"ל ולהוסיף, השייכות עם (פ') קרח 35
דוקא. ובהקדים, ש"קרח" ו"חקת" מורכבים שניהם 36
מהאותיות "חק", אלא שב"קרח" מתוסף רי"ש, 37
וב"חקת" – תי"ו: אצל קרח (משבט לוי) הי' 38
הגילוי ד"חק", למעלה מטעם ודעת ולמעלה 39
ממדידה והגבלה (כמבואר בחסידות⁶² שטענת קרח 40
באה בגלל מעלתו, "פיקח הי"י"⁶³, והוא ראה את 41
הגילוי שלמעלה ממדידה והגבלה כפי שיהי' 42
לע"ל); טעותו (בערעור על אהרן הכהן) היתה 43
בענין ד"ר", "רש" (עניות⁶⁴), שמורה שהמשכה 44
(דמחשבה ודיבור) אינה יורדת בסדר השתלשלות 45
(קרח רצה לחלק בין עליון ותחתון⁶⁵), כבאות ר' 46
שבה חסר הקו השלישי (דאות ה') כנגד⁶⁶ מעשה⁶⁷. 47

משא"כ ב"חקת" – "זאת חקת התורה" – 48
נמשך מ"חק" (למעלה ממדידה והגבלה) באות 49
ת", סוף וסיום כל כ"ב אותיות התורה, ז.א. 50
שנמשך בכל ודרך כל סדר השתלשלות (כל 51
האותיות מאל"ף עד תי"ו), בכל שלשה הקוים 52
(באות ת') דמחשבה דיבור ומעשה, ותורה עבודה 53
וגמילות חסדים, ואדרבה: באופן שהם מתחברים 54
כולם – כיון שבסיום ושלמות העבודה, כאשר 55

1 "בורא פרי הגפן"⁵⁴ וכיו"ב – דבר ה' החדש בכל
2 "פרי הגפן" בכל העולם], וכן הלאה⁵⁵.

3 ה. כפי שהוא בנוגע לגילוי כבודו של הקב"ה
4 בכללות הבריא (טבע), עד"ז הוא גם בגילוי
5 האלקות ע"י נסים: שלימות הכוונה ברוב הנסים
6 הוא, שהנס לא ישאר דבר שלמעלה לגמרי מדרך
7 הטבע, אלא שהנס יתקשר ויחדור בהטבע ובפרטי
8 הטבע.

9 עד"ז הוא בנוגע להנס ד"פרח מטה אהרן" –
10 שהנס (שבא לגלות "שבחתי באהרן הכהן") פעל
11 במטה אהרן, שנעשה ונשאר קשור עם טבע המטה,
12 כך שאופן הפריחה יהי' בסדר טבעי דצמיחת
13 פירות, עם כל סדר השתלשלות שבזה, "ויצא פרח
14 ויצץ ציץ ויגמול שקדים".

15 ויש לומר – בלשון החסידות – השייכות עם
16 כהונה דוקא: החידוש⁵⁶ דכהונה (ברכת כהנים)
17 הוא, שזה ממשיך למעלה מסדר השתלשלות⁵⁷.
18 ולכן ה"ז קשור עם זריזות ("עד מהרה ירוץ
19 דברו"⁵⁸) שמטעם זה הסימן לבחירת הקב"ה
20 בכהונת אהרן הוא בשקדים דוקא, כיון שהם
21 "ממהרים לגמור יותר מכל הפירות"⁵⁹ (בכ"א
22 יום⁶⁰, מהר יותר משאר הפירות), ובנדו"ד היתה
23 המהירות (לא בכ"א יום, אלא) בתוך לילה³⁰ – כיון

(54) משנה ברכות לה, א.

(55) ובדוגמת זה בברכות הראי' על מעשי בראשית (וכיו"ב) –
"ברוך עושה מעשה בראשית", "ברוך שכחו וגבורתו מלא
עולם" – שע"ז מגלים מעשי בראשית אלו כבודו של הקב"ה,
ביחס לכל הבריא כולה (מעשה בראשית). – ולהעיר שלאחרונה
שמענו וראינו בעיר זו רעמים וברקים, עליהם מברכים ברכות
הנ"ל (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ברכות הראי' (ע' שנו
ואילך). וש"נ).

ולהעיר, שלאחרונה הי' גם התפרצות "הרגעש" ורעידת
האדמה (חידוש ושינוי בטבע העולם) במקום רחוק בעולם, אשר
ע"י ברכתם של כמה יהודים שם "שכחו וגבורתו מלא עולם"
(ראה ברכות נט, א. וראה אנציקלופדי' שם ר"ע שנו. וש"נ). מגלה
ה"הרגעש" כבודו של הקב"ה ובכל העולם כולו ("מלא עולם").
ובפרט בנוגע לאלו הגרים בארצות הברית, כיון שאנשי הצבא
שלה נמצאים שם ועוסקים בהצלת הניזוקים כו'.

(56) בהבא להלן, ראה לקו"ת סוף פרשתנו (נה, ג ואילך).
סהמ"צ להצ"צ מצות ברכת כהנים (דרמ"צ קיב, א"ב). ובכ"מ.
(57) ראה גם סה"מ תרכ"ט בתחלתו. תרנ"ד ס"ע שטו ואילך.
לקו"ש ח"י ס"ע 38 ואילך, ובהנסמן שם.

(58) תהלים קמו, טו.

(59) לקו"ת שם. וראה גם פרש"י פרשתנו יז, כג.

(60) קה"ר (פ"ב, ז) – הובא בלקו"ת שם.

(61) לקו"ת שם נה, ד.

(62) שם נה, סע"ב ואילך. וש"נ. אה"ת פרשתנו ע' תרסו.
תרצד. סד"ה ויקח קרח העת"ר (המשך תער"ב ח"ב ע' א'מג
ואילך). סה"מ מלוקט ח"ג ע' רג ואילך.

(63) תנחומא פרשתנו ה. במדב"ר שם פ"ח, ח.

(64) ראה לקמ"ס ח"ח. וש"נ.

(65) ראה סה"מ מלוקט שם. וש"נ.

(66) נסמן לקמן בהערה 68.

(67) ראה בארוכה שיחת ש"פ קרח ג' תמוז תשמ"ח ס"ו (ס'
השיחות ח"ב ע' 503). וש"נ.

ועפ"ז אולי יותר מסתבר לומר, שהנס עצמו
 (ד"שמש בגבעון דום") הי' באופן שקשור יותר עם
 טבע מהלך השמש (אופן השני הנ"ל ס"ב) – וזה
 עצר לא רק את השמש והירח, אלא את כל
 הכוכבים ומזלות, ומהלך גלגל היומי בכלל, וכל
 הגלגלים הקשורים עם מהלך השמש.

[יוממתק ע"פ הביאור בחסידות⁷⁴ באמירת
 יהושע "שמש בגבעון דום וירח בעמק אילון",
 שע"י עצירת מהלך השמש ולבנה (השתחוואה
 וביטול שלהם)⁷⁵, שזהו ע"י פעולה על השמש
 "דום"⁷⁶ מלומר שירה⁷⁷ – רצה יהושע לבטל את
 ההשפעה לאומות העולם (שעמם נלחמו אז בני")
 שעובדים את השמש והירח (וכוכבים ומזלות),
 ועל-ידי-זה – נפעל גם בנצחון המלחמה. ועפ"ז
 מסתבר יותר לומר שע"י "שמש בגבעון דום" נעצר
 לא רק מהלך השמש והירח אלא גם מהלכם של
 עוד כוכבים ומזלות (בשאר הגלגלים)].

ז. ועד"ז אולי י"ל גם ההסברה בנס הגאולה דג'
 תמוז (בשנת תרפ"ז):

ביחד עם זה שהנס דג' תמוז הי' נס שלמעלה
 מהטבע, היתה לו השפעה בהטבע גופא, שהוא
 "הסכים" להנס [ובפרט שמלכתחילה הי' זה נס
 המלוכש בטבע, ובמיוחד בערך להנס ד"פרח מטה
 אהרן" ו"שמש בגבעון דום"], כידוע שאותם
 אנשים שאסרו את בעל המאסר והגאולה, הם גופא
 (בעמדם בתקפם) נאלצו לשחררו, עד שהיו צריכים
 לסייע בשחרור וגאולה⁷⁸.

ויש לומר, שלכן לא בא הנס בבת אחת
 (בגאולה שלימה), אלא שהתחלק לשלבים בדרך
 הטבע – בהתאם למצב הצד שכנגד (שהי' בתקפו),
 שהם מצד מצבם ("טבעם") יגיעו להכרה שצריכים
 לשחררו, החל מביטול הגזירה דהיפך החיים ר"ל

ישנה המהירות דקדושה (מההמשכה שלמעלה
 מסדר השתלשלות בסדר השתלשלות), נעשה
 החיבור יחד דכל שלשה הקוים, שמהעליון
 (מחשבה ודיבור) באים מיד במהירות לתחתון
 (מעשה), ללא הפסק ביניהם (דלא כבאות ה"א⁶⁸).
 ומזה באים לנקודה מתחתית (הקו השמאלי ד) אות
 ת' – נקודת הביטול, ונקודה גדולה (בעלת אורך
 8 ורוחב), ז.א. שהביטול בא ביחד עם ההתפשטות
 9 לאורך ורוחב; וזה בא בסיום האות – שמורה על
 10 שלימות נקודת הביטול בסיום העבודה.

ועי"ז נפעל הענין ד"חקת" – גם מלשון
 12 חקיקה⁶⁹, שמורה על המשכה נצחית (בלי שינוי),
 13 הקשור עם ת', כמאחז"ל⁷⁰ "תי"ו – תחי"ו"
 14 ששלימותו חיים נצחיים.

ו. ע"פ הנ"ל י"ל בהנס ד"שמש בגבעון דום":
 15 הכוונה בנס זה היתה – לא לצאת מדרכי הטבע
 16 לגמרי – אלא ככרוב הענינים, שהנס יסייע לנצחון
 18 המלחמה⁷¹ שקשור (עכ"פ במקצת) גם עם דרך
 19 הטבע. אפילו במלחמה זו – ש"ה' נלחם
 20 לישראל¹⁹ – היתה צריכה להיות ההתלבשות גם
 21 בדרך הטבע.

ולכן לא הי' נס ששלל לגמרי את המלחמה
 22 בדרך הטבע (ע"י יהושע), אלא נס שסייע למלחמה
 23 שלהם: ההכנה והכשרה לנצחון הי' ע"י הנס
 24 ד"שמש בגבעון דום"⁷², אבל זה עצמו לא פעל את
 26 הנצחון. לאחר שהאיר אור היום הטבעי (דאור
 27 השמש)⁷³, היו צריכים יהושע ובנ"י לרדוף
 28 ולהלחם עם האויבים בדרך הטבע.

(68) ראה תו"א מגלת אסתר צה, סע"ב ואילך. לקו"ת ר"פ בלק
 (סז, א ואילך). סה"מ תר"ן ע' רעט ואילך. תרנ"ח ע' ריב. ה"ש"ת
 ע' 122. סה"מ קונטרסים ח"א רמא, א ואילך. שיחת ש"פ ויגש
 שנה זו ס"ה.

(69) לקו"ת ר"פ חוקת.

(70) שבת נו, א.

(71) ראה רלב"ג שבהערה 18, ש"מה שאמר ולא הי' כיום
 ההוא לפנינו ולאחריו לשמוע בקול איש כי הי' נלחם לישראל,
 הורה בזה כי זה המופת הוא בענין המלחמה בעצמותה, ואם הי'
 זה המופת בעמידה מהתנועה לא הי' לו רושם בענין המלחמה
 כלל כו" עיי"ש.

(72) ועד"ז הנס ש"וה' השליך עליהם אבנים גדולות מן
 השמים גו", אף שעיי"ז יומות רבים גו' מאשר הרגו בני ישראל
 בחרב" (יהושע שם, יא).

(73) וראה לקו"ש ח"ח ע' 120, שגם ע"י עצם הענין דביטול
 תנועת השמש נתקיימה הכוונה דטבע השמש עצמו.

(74) סידור שער המילה קמב, א ואילך. סה"מ צ' להצ"צ מצות
 מילה (ה, א ואילך). אוה"ת שבועות ע' קט ואילך. נ"ך (כרך ב)
 ע' תשלח ואילך. וראה בארוכה לקו"ש חכ"ח ע' 261 ואילך.

(75) ראה ב"ב כה, א.

(76) פרש"י עה"פ.

(77) ד"כל זמן שהוא דומם עומד ואינו מהלך, שבכל עת
 הילוכו הוא אומר שירה" (פרש"י שם). וראה גם יל"ש יהושע
 רמז כב. מדרש תהלים יט, ה.

(78) ראה גם לקו"ש ח"ח שם. ח"ח ע' 237 ואילך. חכ"ח ע'

256.

ובכחו של – חודש השלישי (ירחא⁸²)
 תליתאי⁸³, ע"ד אות ג' וד' ר"ת "גמול דלים"⁸⁴,
 ההשפעה (גמול) דחודש הג', החודש דמתן תורה,
 בחודש הד', החודש דהמשך וסיום המאסר (ע"ד
 ענין "דלים"), באופן שזה (בחי' דלים) מתהפך
 לחודש הגאולה⁸⁵.
 ויש לומר שענין זה מרומז בצורת ה(אות) ד':
 אע"פ⁸⁶ שאות ד' ואות ר' דומות בכך ששתיהן
 מורות על ענין העניות: דלי"ת מלשון דלות ור"ת
 דלים, ורי"ש מלשון רש ("ולרש אין כל"⁸⁷),
 ושתייהן מורכבות משני קוים, אחד למעלה ברוחב
 ואחד באורך (מלמעלה למטה) – ישנו חילוק
 עיקרי ביניהם: אות ד' יש לה נקודה (י' מאחורי'
 שמקשרת את שני הקוים), משא"כ אות ר'.
 אחד הענינים בזה: הנקודה מורה על ענין
 הביטול, וזה קאי על נקודת היהדות שישנה
 בשלימות אצל כל יהודי, אפילו כאשר הוא נמצא
 במצב ד"אחוריים" (לא בפנים דקדושה),
 כמאחז⁸⁸ "אע"פ שחטא ישראל הוא", כיון
 שנקודת היהדות היא למעלה מכל העלמות
 והסתרים, ולמעלה מכל הדרגות בסדר השתלשלות
 – הנקודה דיחידה שמקשרת את היהודי עם היחיד
 שלמעלה⁸⁹.
 ונקודה זו (ביטול) מאחורי הד' מורה שהדלות
 ועניות של הד' הוא הביטול דקדושה – שמקשר
 אותו עם דרגות הכי נעלות, דלי"ת גם מלשון
 "דליתני"י⁹⁰ (הרמה), וע"ד המעלה ד"תפלה לעני"
 שמגיעה ש"לפני הוי' ישפוך שיחו"⁹¹, משא"כ אות
 ר' שאין לה נקודה של ביטול – העניות היא בכך
 שאין לה שום שייכות לקדושה.

(82) שבת פח, א.

(83) ולהעיר שהתחלת המאסר היתה בט"ו סיון, קיימא סיהרא
 באשלמותא (זח"א קנ, רע"א. ח"ב פה, א. שמו"ר פט"ו, כו)
 דירחא תליתאי.

(84) שבת קד, א.

(85) ראה לקו"ש חי"ח ע' 309 ואילך. וש"נ.

(86) בהבא להלן, ראה ספר הערכים – חב"ד מערכת אותיות
 – רי"ש ס"ב (ע' שס ואילך). וש"נ.

(87) שמואל"ב יב, ג. וראה גם משלי י, טו, ל, ח.

(88) סנהדרין מד, א.

(89) ראה לקו"ת ראה כה, א. כז, א. וש"נ.

(90) תהלים ל, ב.

(91) תהלים קב, א. וראה כש"ט סצ"ז. אור המאיר פ' וישלח.
 וראה קונטרס משיחת ש"פ במדבר יום ב' דחה"ש שנה זו ס"ו.

1 להגלותו לעיר מקלטו בקאסטראמא, עד –
 2 ששחררו אותו לגמרי⁷⁹.
 3 אבל גם אח"כ נשארה המדינה בתקפה, כולל –
 4 בשייכות להתנגדות לדת ישראל וכו', ולכן נמשכה
 5 שלימות הגאולה דבנ"י (במדינה ההיא) משך זמן,
 6 עד שהם עצמם (במשך השנים) יגיעו סו"ס להכרה
 7 ויתחילו משם להרשות לבנ"י להתנהג בחפשיות
 8 בכל עניני יהדות, וגם להתיר יציאת יהודים
 9 ממדינה ההיא (ואף לסייע להם בכך),
 10 כולל גם – בימים אלו ממש – השקו"ט והרצון
 11 דכו"כ במדינה ההיא להחזיר את שם העיר
 12 "לניגראד" (שבה הי' המאסר והישיבה בבית
 13 האסורים) – השם שנתנו לה (על שם מנהיגם) –
 14 בחזרה לשם "פעטערבורג" (שם העיר בזמן
 15 המאסר והגאולה דאדמו"ר הזקן⁸⁰) – השם שהצאר
 16 (בזמן בניית העיר) קרא לה (שמייצג את ההיפך
 17 הגמור מהקומוניסטים). והגם שאף תחת שלטון
 18 הצאר היו מניעות ועיכובים ליהדות – אין זה מגיע
 19 למה שנעשה ע"י אלו שאסרו את בעל המאסר
 20 והגאולה; ויש לומר, שבהשקו"ט ורצון להחליף
 21 בחזרה את שם העיר מ"לניגראד" ל"פעטערבורג"
 22 – רואים בגלוי יותר את הפעולה נמשכת מהגאולה
 23 ב"ב-י"ג תמוז, הגאולה כללית דכל בני
 24 ממנגדיהם בכלל, ובפרט במדינה ההיא.

25 ח. ואולי יש לקשר זה גם עם חודש הגאולה
 26 (חודש תמוז) – חודש הרביעי, שבא⁸¹ לאחר –

(79) ובזה גופא – נתעכב נחיתת תעודת השחרור בפועל עד
 י"ג תמוז (כנ"ל הערה 10), שבזה ניכר ומודגש שהפעולה רשמית
 דהחופש נעשית ע"פ חוק המדינה, כיון שנתעכב החופש עד ל"ג
 תמוז, שבו הי' המשרד הממשלתי פתוח באופן רשמי ע"פ חוק
 המדינה (ראה סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 568 ואילך).

(80) ועד שעל שם עיר זה (פעטערבורג) נקראת גם הגאולה
 שלו, ופעולת הגאולה – שעיקר הענין דהפצת המעיונות חוצה
 התחילה "נאך פעטערבורג" (כן הוא הלשון בס' השיחות תורת
 שלום ס"ע 112).

– ולהעיר שגם גאולת אדה"ז היתה קשורה בדרכי הטבע (של
 אוה"ע) – ראה אגרות קודש אדה"ז סל"ח וש"נ (וראה ס' השיחות
 שם. לקו"ש חכ"ה ע' 186 ואילך). וכמודגש גם בסיפור הידוע
 בנוגע לקידוש הלבנה שלו על הספינה בזמן היותו במאסר (לקו"ד
 ח"ד תשנב, ב. וראה גם לקו"ש ח"ה ע' 80. ס' השיחות תש"נ
 ח"א ס"ע 201 ואילך. שיחת ש"פ ויק"פ שנה זו).

(81) ראה בארוכה שיחת ש"פ קרח תשמ"ז ס"ב ואילך. סה"ש
 תשמ"ח ח"ב ע' 494. 528. סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 549.

ט. מהאמור לעיל ישנם כמה לימודים, הן
 בכללות עבודת האדם, הן בנוגע לעצמו והן בנוגע
 לעבודתו בעולם, והן בעניני תומ"צ והן בעניני
 רשות (באופן פרנסת האדם), וגם ובמיוחד –
 בקשר עם הגאולה דג' תמוז – בנוגע לעבודה
 דהרבצת התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה.
 ובפרט שישנו הציווי שצריכים להניח את מטה
 אהרן "למשמרת לאות" ("שבחרתי באהרן הכהן"),
 "משנגנו ארון נגנו עמו כו' מקלו של אהרן בשקדי'
 ובפרחי" – מובן שמזה ישנה הוראה נצחית
 לדורות; וכיון שכל יהודי הוא חלק מ"ממלכת
 כהנים"⁹⁴, "כהנים גדולים"⁹⁵ [וכפס"ד הרמב"ם⁹⁶,
 ש"לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש אשר
 נדבה רוחו כו' הרי זה נתקדש קדש קדשים"] –
 מובן, שאצל כל יהודי צריך להיות מעין הענין
 ד"פרח מטה אהרן", "ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול
 שקדים".

י. הלימוד מזה בכללות עבודת השם:
 אע"פ שעבודת יהודי צריכה להיות מתוך קבלת
 עול – שלמעלה מטעם ודעת, ובאופן של זריזות
 שלמעלה ממדידה והגבלה, "בכל מאדך"⁹⁷, ודוקא
 זה מגיע בה"מאד" שלמעלה⁹⁸ – והי' מקום לסברא
 שבזה מתבטאת שלימות העבודה, ובלשון
 הירושלמי⁹⁹: אילו נצטוונו לחטוב עצים –

ישנה ההוראה ד"פרח מטה אהרן", שלאחרי
 היסוד דקבלת עול, יכולה וצריכה אח"כ הנקודה
 שלמעלה ממדידה והגבלה "להתפשט" בכל
 כחותיו הפנימיים, עד בכל מציאותו וטבעו, עד
 שזה יתן פירות – "ויצא פרח ויצץ ציץ ויגמול
 שקדים", ובאופן כזה – שטבעו ומציאותו עצמו
 נעשה באופן של זריזות ("טבע מהיר") ושלמעלה
 ממדידה והגבלה, שכל מה שעושה בכחותיו
 הטבעיים הוא בזריזות הכי גדולה, זריזות דקדושה.

עד"ז ישנו גם הלימוד בעניני רשות של יהודי,
 ובפרט בנוגע לפרנסתו הגשמית: לכל לראש

ועפ"ז אפשר להסביר החילוק בין שני הקוים
 של ה' ושל ה'ד': שני הקוים – ברוחב ובאורך –
 כוללים את כל הדרגות דסדר השתלשלות,
 שמתחלק בכללות לעליון ותחתון, רוחב ואורך:
 הקו למעלה (ברוחב) הוא שלימות בהרחבה, אבל
 בהדרגה עליונה עצמה (ע"ד איכות), והקו באורך
 מורה על ההמשכה מלמעלה למטה (לדרגות
 נחותות יותר).

שלימות העבודה מתבטאת בכך שיהיו שתי
 המעלות ביחד: נקודת הביטול וכפי שזה נמשך
 וחודר גם בסדר השתלשלות (שני הקוים): כאשר
 ישנם שני הענינים דעליון ותחתון, אבל חסרה
 נקודת הביטול (דהעצם) – הרי סו"ס חסר אז
 בהחיבור דשני הקוים (עד שחסר גם בשלימות
 דשני הקוים עצמם), עד שהפירוד ביניהם יכול
 להביא למצב של "רש", עניות היפך הקדושה (ע"ד
 כפי שהי' אצל קרח, אותיות "חק ר", "כנ"ל ס"ה).
 אבל כאשר ישנו הביטול דנקודת היהדות (הנקודה
 מאחורי ה'ד') – שהיא מחוץ ולמעלה משני הקוים
 [יותר מהמעלה דקרח זוית], וביחד עם זה שני
 הקוים (כבאות ד') – הרי אז ישנה שלימות
 העבודה דשני הקוים, וגם שלימות החיבור ביניהם.

וזהו התוכן דחודש ה'ד', חודש הגאולה –
 גאולת ג' תמוז וי"ב"ג תמוז – שהנס שלמעלה
 מטבע (ע"ד הנקודה) יומשך ויהפוך את טבע
 העולם (שני הקוים דאורך ורוחב). עד שזה מגיע
 גם במצב ד"רש", עניות דלעו"ז (ענין המאסר ע"י
 המנגדים לקדושה), ומהפך גם את זה⁹². ואדרבה:
 דוקא ע"י הירידה למטה במצב של צרה – מתגלה
 איך ש"עמו אנכי בצרה"⁹³, שקאי על עצמותו ית',
 שלמעלה מכל הגדרים דסדר השתלשלות עליון
 ותחתון, ולכן – אע"פ שהקב"ה הוא עליון שאין
 למעלה ממנו, וצרה היא בעולם תחתון שאין למטה
 ממנו – הרי "עמו אנכי בצרה" (היפך השתלשלות,
 דעליון ותחתון), וגם במצב זה – בחי' אחוריים –
 מתגלה ה"ד' (נקודת היהדות), עד שנמשך ומקשר
 גם את העליון ותחתון דסדר השתלשלות.

(92) ובפרט לאחר מאתיים (ר') שנה להולדת אדמו"ר הצמח
 צדק.

(93) תהלים צא, טו.

(94) יתרו יט, ו.

(95) ראה בעה"ט עה"פ. וראה גם אגדת בראשית פ"ט (פ).

(96) סוף ה' שמיטה ויובל.

(97) ואתחנן ו, ה.

(98) תו"א מקץ לט, ד. ובכ"מ.

(99) לקו"ת שלח מ, א.

33 הקו למעלה (רוחב), וחוצה – הקו באורך שמרמז
34 על ההשפעה מלמעלה למטה.
35 לכל לראש צריך יהודי להיות במצב ד"יפוצו"
36 – מציאותו צריכה להיות מציאות ד"יפוצו",
37 מציאות שמפיצה אלקות, ובאופן שלמעלה
38 ממדידה והגבלה (יפוצו ללא הגבלות¹⁰⁷). לפני
39 שאומרים לו מה (בפרטיות) הוא צריך להפיץ
40 [מענינותך], והיכן הוא צריך להפיץ [חוצה] –
41 צריך הוא לדעת, שמיד כאשר הוא קם בבוקר (לפני
42 שעושה את עבודתו בפרטיות) הרי הוא מציאות
43 ד"יפוצו" – "מודה אני לפניך כו' רבה כו'", "אני
44 נבראתי לשמש את קוני¹⁰⁸" אין הפשט שהוא
45 מציאות לעצמו, ומציאות זו מתעסקת ב"יפוצו"
46 (לשמש את קוני), אלא כל מציאותו היא "יפוצו".
47 ובלשון הידוע¹⁰⁹: "לכתחילה אריבער", מיד
48 מלכתחילה עומד הוא מלמעלה.
49 ואח"כ הרי הוא צריך להמשיך זאת בפרטים:
50 "מענינותך – הוא צריך להפיץ דוקא את מעינות
51 התורה, שמטהר בכל שהוא¹¹⁰ [למעלה מדרגות
52 המים שלמטה מזה, מי מקוה וכיו"ב¹¹¹], והוא
53 צריך להפיצם "חוצה", החל מחוצה בעצמו
54 (מנקודת האמונה וקבלת עול בשכלו ומדות וכחות
55 פנימיים), עד בחוצה כפשוטה – חוץ מהד' אמות
56 דקדושה, דישיבה, ביהכנ"ס וביהמ"ד, עד
57 ב"חוצה" (עם ה"א שכולל חוצה¹¹²) שאין חוצה
58 למטה ממנו.
59 וע"ד הסיפור הידוע אודות חסיד שהלך ברחוב
60 במדינה ההיא – ללא התחשבות במדידות
61 והגבלות, כהסדר דחסיד אמיתי – בזמן שזה הי'
62 קשור עם סכנה. ושוטר עצר אותו ושאל "קטא'
63 אידיאָט" (מי הולך)? והשיב: "ביטול אידיאָט"
64 (ביטול הולך)! הוא השיב מה שהי' מונח אצלו
65 באמת – שכל מציאותו היא "ביטול", והמציאות
66 ד"ביטול" הולכת!

1 לומדים מ"פרח מטה אהרן" (שנשאר "למשמרת")
2 – ע"ד הלימוד מ"צנצנת המן" שגם היא נשארה
3 "למשמרת לדורותיכם"¹⁰⁰ – שכאשר בניי טענו
4 לירמיהו (שתבע מהם "למה אין אתם עוסקים
5 בתורה"): "נניח מלאכתנו ונעסוק בתורה מהיכן
6 נתפרנס", הוציא ירמיהו את "צנצנת המן" ואמר
7 להם: "ראו בזה נתפרנסו אבותיכם, הרבה שלוחין
8 יש לו למקום להכין מזון ליראיו"¹⁰¹. עד"ז ישנו
9 הלימוד מ"פרח מטה אהרן", ששקדים (מזון גשמי)
10 גדלים באופן נסי, ובזריזות, ועד"ז – בנוגע
11 לפרנסת בניי.

12 לאידך גיסא נאמר "וברכך ה' אלקיך בכל אשר
13 תעשה"¹⁰², שההמשכה מפרנסה גשמית נפעלת ע"י
14 סדר טבעי דצמיחת שקדים ("ויצא פרח ויצץ ציץ
15 ויגמול שקדים"), שבא ע"י משא ומתן באמונה¹⁰³
16 (חרישה וזריעה), בהגבלות דטבע העולם, חדור
17 באמונה בה' – "שמאמין בחי העולמים וזורע"¹⁰⁴;
18 וזה נעשה הכלי לקבל את ברכותיו של הקב"ה
19 לפרנסה באופן נסי, אבל נס כזה שמתלבש בטבע
20 העולם, שרואים איך שטבע העולם ואוה"ע עצמם
21 מסייעים בהשפעת פרנסה לבניי.

22 וכפי שרואים זאת במיוחד בדורות האחרונים,
23 שהקב"ה ברך את בניי שיקבלו את פרנסתם
24 ביגיעה פחותה יותר, מתוך מנוחת הנפש ומנוחת
25 הגוף (יותר מכפי שהי' בדורות לפני זה), על-ידי-
26 זה שהעולם עצמו מסייע לזה.

27 יא. מזה ישנו גם לימוד מיוחד בהעבודה
28 דהפצת המעינות חוצה, שנתרחבה עד באופן שלא
29 בערך ע"י ולאחר הגאולה דג' תמוז וי"ב-י"ג תמוז:
30 יש לומר ששלשת הענינים ד"יפוצו¹⁰⁵
31 מעינותיך חוצה¹⁰⁶ הם ע"ד שלשה הענינים
32 שבאות ד': יפוצו – נקודת הביטול, מעינותיך –

(100) בשלח טז, לג.

(101) פרש"י עה"פ.

(102) פ' ראה טו, יח. ספרי עה"פ. לקו"ש ח"ח ע' 294. וש"נ.
וראה מאמרי אדה"ז תקס"ח ח"ב ע' תרמח.

(103) ועד שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת
באמונה, עוד קודם ששואלים לו עסקת בתורה (שבת לא, א).

(104) תוד"ה אמונת – שבת שם (בשם הירושלמי).

(105) לשון הכתוב – משלי טז, ה.

(106) ראה באגה"ק הבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ): בעת

שיתפרסם למודך ויתגלה בעולם יפוצו מעינותיך חוצה.

(107) ראה "קובץ כ"ח סיון – יובל שנים" ע' 38.

(108) משנה וברייתא סוף קידושין.

(109) אגרות-קדוש אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' תריז. לקו"ש
ח"א ע' 124. ועוד.

(110) מקואות פ"א מ"ז. רמב"ם הל' מקואות פ"ט ה"ח.
טשו"ע יו"ד סר"א ס"ב.

(111) ריש מס' מקואות. רמב"ם שם רפ"ט.

(112) ראת שיחת ש"פ תולדות שנה זו ס"ה.

ענין שלמעלה ממדידה והגבלה – נסים ונפלאות, 32
עד לנסים ונפלאות דגאולה האמיתית והשלימה – 33
ה"ז חודר גם בטבע העולם, שהעולם עצמו מסייע 34
לצמיחת הגאולה [כפי ש"פרח מטה אהרן" פעל 35
בטבע המטה, שתהי' צמיחת הפירות בדרך הטבע]. 36

וע"ד כפי שהי' ביציאת מצרים – שכימי צאתך 37
מארץ מצרים אראנו נפלאות¹¹⁷ – שנוסף על הנסים 38
שהיו אז, הרי הי' "וינצלו את מצרים"¹¹⁸, באופן 39
כזה שהגם שזה התחיל בדרך נס, הביא זה לכך 40
שהמצרים בעצמם סייעו בזה לבנ"י, ונתנו יותר 41
מכפי שביקשו¹¹⁹. עאכ"כ בהגאולה האמיתית 42
והשלימה כאשר יהיו נפלאות אפילו בערך 43
להנפלאות דיצי"מ¹²⁰, יהי' זה גם כן באופן כזה 44
שהעולם וטבע העולם עצמו יסייע לכך. 45

יג. ובנוגע לפועל:
בבואנו מג' תמוז עד לתוך ימי הגאולה די"ב- 47
י"ג תמוז – שבכל שנה ושנה (שנה – כולל כל 48
שינויי הזמן¹²¹) מתוספת בזה עלי' – צריך כאו"א 49
להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל הפעולות 50
דהפצת התורה והיהדות והפצת המעניות חוצה, 51
ובאופן של זריזות, ומתוך ההכרה – שהעולם 52
עצמו יסייע ליהודי בעבודתו. 53

ובמיוחד – בעמדנו בזמן הקיץ – כאשר ילדים 54
הולכים למחנות-קיץ, צריכים להשתדל שילדים 55
יהודים ילכו למחנות קיץ שמיוסדים על חינוך 56
הכשר ועל טהרת הקודש; ואלו המתעסקים בחינוך 57
ילדים – צריכים לדאוג לנצל את זמן הקיץ בתכלית 58
השלימות, ובתכלית הזריזות, לנצל כל רגע פנוי 59
להוסיף בעצמו ולהוסיף אצל הילדים בכל עניני 60
יהדות, בחיות ובשמחה. 61

ומענין לענין: ע"פ ה"יש נוהגין"¹²² לומר¹²³ 62
פרקי אבות בכל שבתות הקיץ (לאחר תפלת מנחה) 63
– כאן המקום לעורר שוב ע"ד זה [ובפרט ששבת 64

1 ביחד עם זאת הוא השיב לו דוקא ברוטית –
2 כיון שביטולו נמשך גם בהמצב ושפת המקום –
3 בהטבע ומציאות דרוסי' – ע"ד "אזלת"¹¹³ לקרתא
4 הלך בנימוסא¹¹⁴, באופן שטבע ולשון המקום
5 עצמו אומר ומרגיש ש"ביטול אידיאָט".

6 יב. אמנם עדיין נשאלת השאלה – כפי שכמה
7 שואלים: אפילו כאשר אני בעצמי עושה את
8 עבודתי בשלימות, עד שאני מגיע לדרגא
9 שמציאותי היא "יפוצו" (תכלית הביטול) – מה
10 התועלת בזה, כאשר "אתם המעט מכל העמים"¹¹⁵,
11 ובעולם סביב ישנם שבעים אומות שהם ריבוי
12 עצום בכמות בערך להכבשה אחת¹¹⁶.

13 ובסגנון אחר: מה יאמר העולם ומה יאמרו
14 האומות על כך שיהודי עושה את עבודתו ד"יפוצו
15 מעינותיך חוצה", ובמיוחד – בקירוב הגאולה
16 האמיתית והשלימה, הרי אין הם מבינים מה פירוש
17 הדבר? ! אמנם זוהי עבודה גדולה ונעלית – אבל
18 צריכים לכאורה להתחשב – טוען הוא – עם העולם!

19 והמענה על-זה הוא: העולם כבר מוכן! כאשר
20 יהודי יעשה את עבודתו כדבעי – באופן שלמעלה
21 ממדידה והגבלה, וביחד עם זה כפי שזה מלוּבש
22 בכלים דלבושי הטבע – יראה איך שהעולם, טבע
23 העולם ואומות העולם מסייעים לו בעבודתו.

24 אפילו, פעם (כאשר היו מניעות ועיכובים) הי'
25 הסדר אצל החסיד, שמצבו ובמילא אמר "ביטול
26 אידיאָט"; עאכ"כ עכשיו, כאשר כו"כ מהמניעות
27 ועיכובים אינם [וכאמור לעיל, שגם במדינה ההיא
28 נעשו שינויים גדולים לטוב], ואדרבה – בעולם
29 עצמו רואים את הנסים ונפלאות שמתרחשים בפרט
30 בשנים האחרונות [שנת נסים, ושנת אראנו
31 נפלאות] – כבר הגיע הזמן, שהגם שצריך להיות

(113) שמור"ר שבשוה"ג להערה 53.

(114) ולהעיר שזהו הטעם שמשה לא אכל ולא שתה ארבעים
יום (שמור"ר שם) [ולהעיר שג' תמוז הוא בתוך הארבעים ימים
הראשונים], וכמבואר במ"א (לקו"ש תשא תש"ג) שיש בזה ג'
אפשרויות ודרגות: (א) שטבע משה לא נשתנה (ולכן נצטער משה
על זה שלא אכל ולא שתה). (ב) שטבע שלו נשתנה (לפי שעה)
ע"י נס של הקב"ה, נס שנמשך במשך כל הארבעים יום, (ג) הנס
הי' רק פעם א' בתחלה, כי זה פעל שינוי בטבע שלו, שהטבע
שלו עצמו נעשה כמו מלאך, שאינו זקוק לאכילה ושתי'.

(115) ואתחנן ז, ז.

(116) תנחומא תולדות ה. אסת"ר פ"י, יא. פס"ר פ"ט, ב.

(117) מיכה ז, טו.

(118) בא יב, לו.

(119) ראה פרש"י שם, ממכילתא עה"פ.

(120) ראה אוה"ת נ"ך עה"פ (ע' תפז). וש"נ.

(121) רמ"ז לזח"ג רעז, ב. שרש ישע ערך שנה. עבוק"ק ח"ד

פ"ט. וראה אוה"ת מקץ שלח, סע"א. תקעו, א.

(122) סידור אדה"ז במקומו.

(123) וי"ל הטעם על זה (אף שבתושבע"פ צ"ל לימוד והבנה

– ראה הל' ת"ת לאדה"ז ספ"ב) – כי אמירת פרקי אבות באה

בשבת. – ויה"ר שיהי' זה באופן ד"חקת" (כפי 8
שיקראו עתה בתפלת מנחה), שיזכיר להשומעים 9
ויפעל בהם שינוי עד לאופן דחקיקה, שזה נחקק 10
בהם. 11
ותיכף ומיד ממש יביא זה כבר את הגאולה 12
האמיתית והשלימה, והקרבת פרה העשירית, 13
שיעשה מלך המשיח מהרה יגלה, אמנן כל יהי 14
רצון¹²⁵, 15

ובנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו¹²⁶ הולכים 16
כל בני' לארץ הקודש, ירושלים עיר הקודש, בבית 17
המקדש השלישי, וכאמור – תיכף ומיד ממש. 18

(125) רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג.
(126) בא י', ט.

זו היא פעם העשירית¹²⁴ דאמירת פרקי אבות בשנה 1
זו (ששת השבועות בין פסח ועצרת, וארבעה 2
שבועות לאחר עצרת עד לשבת זו), ומה טוב – 3
בהיותם תורה שבעל-פה – שילמדו משנה אחת 4
(עכ"פ) לעיונא. 5

וכמו"כ יש לעורר על המנהג טוב בכמה 6
מקומות לחזור מאמר חסידות לאחר תפלת מנחה 7

בהמשך לתפלה (תפלת מנחה), שענין התפלה אינו לימוד 1
(ואדרבה, בלשון הידוע (שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא ונת' 2
בסהמ"צ להצ"צ שרש מצות תפלה פ"ח): אני מתפלל לדעת זה 3
התינוק), ולכן גם אמירת הפרק אינה בגדר לימוד כ"כ – כנראה 4
בפועל בהנהגת הרוב.

וגם ברפ"ד דאבות (הפרק דשבת זה) מרומז הענין 124
דעשירי – כי הד' ענינים (דחם, גבור, עשיר ומכובד) הם כנגד 2
הד' אותיות דשם הוי", ששם הוי' במילואו הוא – עשר אותיות.

המשך ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' 1

בסופם במקום שיוצא הרעי, שבמקום זה החלב מונח בצורת 30
גרגירים כעין גרעיני חיטים, ואם ניקבה באופן המבואר לקמן (ג) 31
שטריפה וחלב זה סותמה, אינו מועיל להכשירה. ואמרי' לה – ויש 32
שאמרו שהוא מרפשא דליבא – שומן הלב שהוא עשוי ככובע 33
והלב נחבא בו, ואם ניקב הלב או הריאה במקום הסמוך לחלב זה 34
אין הוא מועיל לסותמו. 35
מביאה הגמרא שבחלב הקיבה הנידון לעיל, יש שני חלקים ודינם 36
שונה: אמר רבא, שמעית מיניה דרב נחמן – שמעתי מרב נחמן 37
תרתי – שני חלקים יש בקיבה ודינם שונה, האחד נקרא חימצא, 38
והאחר בר חימצא, חד סתים – אחד משניהם סותם נקב שבקיבה, 39
שהוא חלב טהור, וחד לא סתים, שהוא חלב טמא, ולא ידענא – 40
אלא שאיני יודע הי' מינייהו – איזה משניהם סותם ואיזה אינו 41
סותם, אף שרב נחמן עצמו ידע. 42
הגמרא מביאה שהאמוראים ביארו חילוקו של רב נחמן: רב הונא 43
בר חיננא ורב הונא בריה דרב נחמן אמר, בר חימצא סתים חימצא 44
לא סתים. אמר רב טובי, וסימנא – והרי לך הסימן שלא תחליף 45
הדין ביניהם, כשתזכור את לשון הברייתא והשנויה לגבי ענין 46
אחר: 'יפה פה הן מפה האב', תדע שיפה כח החלב הנקרא בר 47
חימצא [שהוא ד'בר', כלומר הבן] שמועיל הוא לסתום, מכח 48
החימצא שאינו מועיל לסתום. 49
מבררת הגמרא: הי' – איזהו הנקרא חימצא שטמא ואינו סותם, והי' 50
– ואיזהו הנקרא בר חימצא הטהור שסותם. משיבה הגמרא: תא 51
שמע – בוא ותשמע שיש ללמוד זאת מדבריו של רב נחמן עצמו, 52
דאמר רב נחמן בענין חלב הקיבה, שהנה ישנו אחד מן החלבים 53
שנחלקו בו המנהגים, שבני ארץ ישראל נהגו לאכלו ובני בבל 54
אוסרים אותו, ואמר על כך רב נחמן שהיה בבבל, אינהו – הם בני 55
ארץ ישראל מיכל אכלי – אוכלים אותו, שסוברים שדינו לגמרי 56
כחלב טהור, 57

מבררת הגמרא: רבי שמעון מאי היא – היכן מצינו את דעתו של 1
רבי שמעון בענין זה. עונה הגמרא: דתניא, חמשה משקים אין בהם 2
איסור משום גילוי, שאין דרך הנחשים לשתות מהם, ואלו הם, ציר 3
של דגים, והוא המשקה היוצא מהם כשכובשין אותן במכבש 4
ונעשה חוק כחומץ ומטבלים בו, וחומין, שמן ודבש ומזיגים – שומן 5
דגים שמערבין בו קרבי דגים. רבי שמעון אמר, אף הן – משקים 6
אלו יש בהן משום גילוי, שדרך הנחשים לשתות מהם. ואמר רבי 7
שמעון סמך לדבריו, אני ראיתי נחש ששתה ציר בצידו. אמרו לו 8
חכמים, שמאי הוה – שוטה היה נחש זה, ואין מביאין ראיה מן 9
השוטים להוכיח על דרכם של שאר נחשים, שהם אין דרכם 10
לשתות משקים אלו. 11
חזרת הגמרא לדין ודברים שהיה בין רבא לרב נחמן בר יצחק 12
במעשה של הדבש: אמר ליה רבא לרב נחמן בר יצחק, אורי' לי 13
מיהת – מכל מקום יש לך להודות לדברי בציר שבו יש להתיר, 14
שבזה אין פוסקים כרבי שמעון, דהא רב פפא ורב הונא בריה דרב 15
יהושע ורבנן, בי הוה להו גילויא – כשהיה להם משקה שנשאר 16
מגולה, שרי ליה – היו נותנים אותו בתוך ציר, לפי שחזק חריפותו 17
שורף ומבטל הארס ושוב אינו מזיק, ומשום כך גם אין דרך הנחש 18
לשתות ממנו, שלא כשיטת רבי שמעון, וכשם שאין הלכה כמותו 19
בציר כך אין הלכה כמותו בשאר משקים ויש להתיר הדבש. אמר 20
ליה רב נחמן בר יצחק לרבא, אדרבה אורי' לי מיהא – אתה תודה 21
לדברי מכל מקום בדרבש שיש לאסור, משום דרבי שמעון בן אלעזר 22
קאי ביוותיה – עומד בשיטת רבי שמעון לאסור את הדבש, דתניא 23
ובן היה רבי שמעון בן אלעזר אוסר בדרבש. 24
חזרת הגמרא לדיני סתימת נקב על ידי חלב: אמר רב נחמן, חלב 25
העשוי ככובע, שאינו קרום שטוח אלא מונח בעיגול כערימה, אף 26
שהוא חלב טהור, אינו סותם את הנקב מפני שאינו אדוק לבשר. 27
מבררת הגמרא: תיבא – היכן חלב זה. אמרי' לה – יש שאמרו 28
שהוא חימי דכרפשא – החלב הנמצא על החלחולת שהיא המעיין 29

לקוטי שיחות

חוקת

כרך לג, א

(בטעם שפרה אדומה היא נקבה, דלא ככל קרבנות
ציבור שהם זכרים) – "אמר הקב"ה תבא פרה
ותכפר על מעשה העגל" (ובפרש"י על התורה¹⁰
מיסודו של ר' משה הדרשן, גם פרטי הרמזים
במצות פרה אדומה על כפרת חטא העגל).

וביאר המפרשים¹¹ השייכות בין כפרת חטא
העגל להטהרה מטומאת מת (ענינה של פרה
אדומה כפשוטה) – ע"פ דברי חז"ל¹² שלולא חטא
העגל לא הי' כל ענין המיתה אצל בני"י, כי היתה
"חירות ממלאך המות" (כמו לפני חטא עץ הדעת,
שהרי בעת מ"ת פסקה זוהמת¹³, אלא שע"י חטא
העגל חזרה זוהמת¹⁴), ונמצא שחטא העגל הי'
סיבה (לענין המיתה, ובמילא – גם) לטומאת מת;
וזהו הקשר בין שני הענינים דכפרת חטא העגל
וטהרה מטומאת מת – דהא בהא תליא, שע"י
כפרת חטא העגל, מתבטל בדרך ממילא הענין
דטומאת מת (ע"י שבטלה הסיבה לטומאת מת –
מיתה בכלל).

ובזה יש לבאר (ע"ד הדרוש) דיוק ל' הרמב"ם¹⁵
"ותשע פרות אדומות נעשו משנצטוו במצוה זו עד
שחרב הבית בשניי", ראשונה עשה משה כו'
והעשירית יעשה המלך המשיח" – דלכאורה אינו
מובן: מה טעם הוצרך הרמב"ם לכתוב מספר¹⁶
הפרות שנעשו במשך כל הדורות?

כן צע"ק: הרמב"ם לא הסתפק בהבאת מספר

א. "זאת חוקת התורה גו' ויקחו אליך פרה
אדומה גו'¹, וארז² ל² בטעם הדיוק "ויקחו אליך"
(למשה דוקא) "שכל הפרות בטלות ושלך קיימת",
וזה נוגע (לא רק לפרת משה, אלא) לכל הפרות
האדומות שבכל הדורות, כי בכולם נתקדשו
הכהנים שעשו את הפרה מאפר פרתו של משה³,
ולכן נקראו כל הפרות ע"ש משה דוקא⁴.

והשייכות המיוחדת של פרה אדומה למשה
רבינו מודגשת גם בנוגע לטעם מצוה זו, דאע"פ
שאפילו שלמה המלך [ש"על כל אלה (כל חוקי
התורה) עמדתי⁵] אמר על מצוה זו "והיא רחוקה
ממני⁶ – מ"מ, למשה רבינו נתגלה טעם פרה,
כמחז"ל⁷ על תיבות אלו "ויקחו אליך" – "לך אני
מגלה טעם פרה".

וצריך להבין – מה נשתנתה מצוה זו מכל מצות
התורה, שבה מודגשת שייכותה למשה רבינו, הן
באופן קיומה, שקיום מצוה זו (גם לדורות) הוא
ע"י אפר פרתו של משה, והן באופן לימודה, "לך
אני מגלה טעם פרה"⁸?

ב. ויש לבאר זה בהקדים מה שאמרו רז"ל⁹

- (1) ריש פרשתנו (יט, ב).
- (2) תנחומא פרשתנו ח. במדב"ר פ"ט, ו. וראה רש"י יומא ד,
רע"א. וראה הנסמן בהערה הכאה.
- (3) ראה פרה פ"ג מ"ה "ומאחת" (ועד"ז הוא ל' הרמב"ם הל'
פרה אדומה פ"ב ה"ו) ובמשנה אחרונה שם (ע"פ תוי"ט שם
מ"ג). ולהעיר ג"כ מפי' מהרז"ו לבמדב"ר שם. ביאורי מהרא"י
(לבעל תרוה"ד) ושפ"ח (לפרש"י פרשתנו שם). של"ה חלק
תושב"כ פרשתנו (שנט, ב). וראה לקמן הערה 36.
- (4) של"ה, ביאורי מהרא"י ושפ"ח שבהערה הקודמת.
- (5) תנחומא שם ו (קרוי לסופו). במדב"ר שם, ג (בסופו).
- (6) קהלת ז, כג. תנחומא ובמדב"ר שם.
- (7) תנחומא שם, ח. במדב"ר שם, ו. וראה ידי משה שם.
- (8) בכלי יקר ריש פרשתנו מבאר השייכות למשה מצד הענין
דכפרת חטא העגל, ע"ש (וראה לקמן סעיף ב). אבל עדיין צריך
ביאור השייכות למשה מצד הענין דטהרה מטומאת מת
(כפשוטה).
- (9) תנחומא שם ח (בסופו). במדב"ר שם, ח (בסופו). וראה
גם תוד"ה מי – מו"ק (כת, רע"א).

- (10) בסוף פרשת פרה אדומה (יט, כב).
- (11) כלי יקר, אלשיך, ש"ך עה"ת, עץ הדעת טוב (להרח"ו)
ועוד פרשתנו.
- (12) שמו"ר רפ"ב. זח"א לו, סע"ב. קלא, סע"ב. ועוד.
- (13) שבת קמו, רע"א.
- (14) זח"א נב, ב. קכו, ב. זח"ב קצג, סע"ב. ועוד.
- (15) הל' פרה אדומה ספ"ג. – ביאור הלכה זו ע"ד ההלכה
ראה לקו"ש חכ"ח ע' 131 ואילך.
- (16) בפשטות י"ל – להודיע שצריך להביא מתשע פרות ולא
משבע כדברי ר"מ.

הנצחיות, כמבואר בחז"ל²⁶ שמעשי ידי משה הם
נצחיים (וכמו שמצינו בנדר"ד, פרה אדומה גופא,
שאפר פרה שלו הוא מתחלת הענין, וגם – קיים
לעד), ועד"ו בנוגע למשה עצמו, אף שנאמר וימת
שם משה²⁷ אמרו עליו²⁸ "לא מת משה... מה להלן
עומד ומשמש אף כאן כו'". ולכן הטהרה של כל
פרה ופרה תלוי' באפרו של פרת משה – כי כז
הטהרה של פרה אדומה קשור עם ענין הנצחיות
של משה רבינו²⁹.

ולהעיר, שאע"פ שענין הטהרה מטומאת מת
בשלימותו לא יושג עד לעת"ל כשיבולע המות
לנצח (ועד אז הפרה מטהרת מן הטומאה, אבל אין
בכחה לבטל סיבת הטומאה) – זהו רק בנוגע
ליחיד, אבל בנוגע לציבור – ע"י תורה, שקיבל
משה מסיני ומסרה כו', נעשית מציאות ציבור, אשר
"אין הציבור מתיים"³⁰, שבציבור דבני" לא שייך ענין
המיתה.

ד. והנה "התורה היא נצחית"³¹ בכל זמן ובכל
מקום. שמזה מובן, דאע"פ שעכשיו אין לנו אפר
פרה, מ"מ, תוכן הענין דטהרת פרה אדומה, שכולל
אפר פרתו של משה, ישנו בעבודה הרוחנית של
כאו"א מישראל.

הסברת הענין:

המשכת הנצחיות של משה היתה ע"י שהי'

הפרות שהובא במשנה¹⁷, אלא מוסיף¹⁸ "והעשירית
יעשה המלך המשיח" – הרמב"ם הביא בספרו גם
הלכתא למשיחא, שאז "חוזרין כל המשפטים...
כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות כו'"¹⁹, אבל למה
הבדיל הרמב"ם פרה העשירית מכל הענינים
והקרבנות של "הנשיא" – שבנבואת יחזקאל²⁰,
וכותב שהמלך המשיח יעשה הפרה העשירית?

וע"פ הנ"ל יש לומר – שבזה מרמז הרמב"ם,
ששלימות הטהרה על ידי פרה אדומה בכלל תהי'
רק בפרה העשירית שתיעשה על ידי המלך המשיח.
כי אין כפרה גמורה לחטא העגל (כמש"נ²¹ "וביום
פקדי ופקדתי גו'") עד לעת"ל, ורק אז, כשתגמור
הכפרה על מעשה העגל, אז תבוא שלימות הטהרה
מטומאת מת, כי יבוטל אז כל ענין המיתה
(כמ"ש²² בלע המות לנצח), שהיא הסיבה לטומאת
מת כנ"ל²³.

וזהו הרמז בהרמז ש"העשירית יעשה המלך
המשיח" – כי עשר הוא מספר השלם (כנודע²⁴),
ושלימות (הטהרה ד) פרה אדומה תהי' רק לעת"ל,
בפרה שיעשה המלך המשיח.

ג. עפ"ז יש לבאר גם השייכות דפרה אדומה
אל"ך למשה רבינו:

יסוד הטהרה של פרה אדומה אינו רק ביטול
הטומאה בפועל, אלא ביטול סיבת הטומאה מעיקרא
– ענין המיתה. ולכן צריכים בזה לכחו של משה²⁵
– כי מעניניו המיוחדים של משה הוא ענין

(26) ראה סוטה ט, סע"א. תנא דבא"ר פיי"ח. צפע"נ עה"ת ר"פ תרומה. ועוד.

(27) ברכה לד, ה.

(28) סוטה יג, סע"ב. זח"א לו, סע"ב ואילך. וראה לקו"ש חכ"ו (ע' 6 ואילך) החידוש בזה לגבי המדובר במרו"ל (ברכות יח, סע"א ואילך) שצדיקים (בכלל) גם במיתתם קרויים חיים.

(29) וי"ל שזהו גם הטעם שהרמב"ם הזכיר רק משה ועזרא ולא העתיק מהמשנה (פרה שם) שמות עושי ז' הפרות לאחר עזרא – כי כח הטהרה שבפרה אדומה יסודו מפרתו של משה, כבפנים (ועזרא שקול כמשה ומסר תורה לכל ישראל ונקרא הסופר וכו' – ראה סנהדרין כא, סע"ב. ועוד).

(30) הוריות ו, א. תמורה (טו, ב. טז, סע"א). רמב"ם הל' פסולי המוקדשין פ"ד סה"א (וצע"ק שינוי ל' הרמב"ם "ואין כל ישראל מתים", ובפרט ע"פ דעתו דשבט אינו כלה (עיין צפע"נ להל' קדוה"ח ספ"ה בפי' דברי הרמב"ם בסהמ"צ מ"ע קנג – ע"פ ב"ב קטו, ריש ע"ב וברשב"ם שם)).

(31) ל' התניא – רפ"ז. שם קו"א סד"ה להבין פרטי ההלכות. וראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' שיב הערה 17 בשוה"ג.

(17) פרה פ"ג מ"ה.

(18) וצ"ע וחיפוש מקורו דהרמב"ם. ולהעיר מכו"כ ענינים שהעשירי הוא בימיה"מ (או ע"י משיח) – שירה העשירית, מנין העשירי דבני", כיבוש ארץ עשר אומות, עשר נימין דכינור המקדש וכו'. וראה מדרש מעשה תורה אות יו"ד.

(19) ל' הרמב"ם הל' מלכים רפ"א. וצע"ק אם ואין יקריבו קרבנות קודם עשית פרה העשירית וטהרת ג' וז'.

(20) מה, יז ואילך. – וראה רמב"ם הל' מעה"ק ספ"ב.

(21) תשא לב, לד ובפרש"י שם. סנהדרין קב, סע"א. ועוד.

(22) ישע"י כה, ח. משנה סוף מו"ק. זח"א קטו, סע"א. – וראה סה"מ תרכ"ח ע' מ ואילך. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רעז ואילך.

(23) ראה אוה"ת לנ"ך (ס"ע תקנב ואילך) ד"מעשה פרה רומז על הגאולה דלע"ל ולכן מטהרת טומאת מת שאזי ומחה ה'... ובלע המות לנצח. ע"ש. וראה אוה"ת פרשתנו ס"ע תתט.

(24) ראה ראב"ע לשמות ג, טו. פרדס שער ב'.

(25) וראה עץ הדעת טוב פרשתנו, שענין התורה שניתנה ע"י משה בא "לכפר עון אדמ"ר לבטל המיתה". ע"ש.

21 נותן כח ועוז בכל עניני עבודת ה' שיהיו כדבעי,
22 וכמבואר בתניא³⁷, "שקיום התורה ומצותי' תלוי
23 בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה' . . שיהי'
24 קבוע בלבו תמיד ממש יומם ולילה לא ימיש
25 מזכרונו כי בזה יוכל לעמוד נגד יצרו לנצחו תמיד
26 בכל עת ובכל שעה".

27 ובעבודת האדם מדי יום ביומו – הוא החילוק
28 בין עבודת התפלה ושאר עניני עבודת ה' במשך
29 כל היום כולו:

30 בשעת התפלה צריך האדם לעורר את אהבתו
31 לה' המסותרת בלבו, שענינה של אהבה זו
32 (כמבואר בארוכה בספר התניא³⁸) – הרצון והחפץ
33 לידבק בה' אחד עד כדי מסירת נפש [ואהבה זו
34 נטועה בלב כאו"א מישראל, להיות נפשו "חלק
35 אלקה ממעל ממש"³⁹, ש"ה' אחד" מאיר בהחלק
36 באופן גלוי; אלא שהיא מסותרת בלבו, ועבודת
37 האדם, לעורר אהבה זו ולהביאה לידי גילוי];

38 ואח"כ, במשך כל היום, שאז אין האדם עסוק
39 בעבודת המסירת נפש (כשלעצמה), אלא "בקיום
40 התורה ומצותי'", מ"מ גם אז צ"ל זכרון "ענין
41 מסירת נפשו לה'", שעי"ז "יוכל לעמוד נגד יצרו
42 לנצחו תמיד בכל עת ובכל שעה" – דביקות
43 תמידית ונצחית בה', ואז – "חיים כולכם היום".

(משיחת ש"פ חוקת תשכ"ג)

פרשתנו, ש"כעת לא נחבר לי זה שמעריבין בכל פרה מאפר פרה
שעשה משה".

(37 ספכ"ה.

(38 פיי"ח"ט.

(39 תניא רפ"ב.

1 בתכלית הביטול להקב"ה ("עבד נאמן"³²), ענין
2 המסירת נפש, שמוכן למסור כל מציאותו עבורו
3 ית'. וי"ל שלכן מעשי ידי משה נצחיים המה – כי
4 מסירת נפש היא למעלה משינויים, שהרי כל ענין
5 המסירת נפש הוא – התוקף לעשות רצונו ית'
6 באופן ששום דבר שבעולם לא יוכל לשנותו.

7 ולכן הטהרה מטומאת מת היא בכח אפר פרתו
8 של משה: טומאת מת מורה על הפירוד מקדושה,
9 כי כאשר "דבקים בה' אלקיכם (הרי אתם) חיים
10 כולכם היום"³³ (אין שייך מיתה, ובמילא לא
11 טומאת מת); וכדי לבטל מכל וכל את ה"מיתה"
12 והפירוד מקדושה, שיהי' תכלית הדביקות בה'
13 אלקיכם – ה"ז ע"י שהאדם מעורר בעצמו את
14 מסירת נפשו לה'³⁴.

15 וכמו שהנצחיות באפר פרתו של משה באה
16 בשני ענינים – (א) שהוא עצמו קיים לעד³⁵,
17 (ב) כל הפרות היו צריכות לאפר פרתו של משה³⁶
18 – עד"ז הוא בעבודה ורחנית, שבהתעוררות כח
19 המסירת נפש יש שני ענינים: (א) ההתעוררות של
20 עצם כח המסירת נפש, (ב) מה שכח המסירת נפש

(32) נוסח תפלת העמידה דשחרית דשבת. וראה בהעלותך יב,

יז.

(33) ואתחנן ד, ד.

(34) ראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1058 ואילך. ולהעיר מתניא פיי"ט
(כד, ב) בענין "החכמה תחי". וראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע'
233 ואילך.

(35) ולהעיר, שגם ההשתמשות באפרו של פרת משה נתארכה
ריבוי שנים, שהרי עד ימי עזרא לא הוצרכו לפרה שני' – קרוב
לאַלף שנה השתמשו בפרתו של משה (ואילו במשך השנים דבית
שני – ת"כ שנה – עשו שמונה פרות!).

(36) ובפרט ע"פ מ"ש במפרשים שבכל הפרות היו צריכין
לערב מאפר פרתו של משה (ראה ש"ך עה"ת ושפ"ח פרשתנו
יט, ב). עץ הדעת טוב שם. ועוד). – ובפני דוד (להחיד"א)

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' ב

9 מטריפה את הבהמה, אֶלָּא באונות שֶׁלֹּא בְּסִדְרָן, כלומר, שאינן
10 סמוכות זו לזו, שהסירכא הגיעה מאונא אחת אל אונא רחוקה
11 ממנה תוך דילוג על אונא אחרת שביניהן, שכיון שאינן סמוכות,
12 הן נעות זו מזו וסופה של הסתימה שעל הנקב לחזור ולהנקב. אֶלָּא
13 אם אונות אלו שהסירכא ביניהן הן בְּסִדְרָן, שהן סמוכות זו לזו,
14 הֵינּוּ רְבִיתֵיהוּ – כך היא דרך גדילתם, כלומר, כיון שהן סמוכות
15 ושוככות זו על זו, זו מגינה על זו, והנקב שגרם לסירכא חוזר
16 ומבריא.

1 משום שמראה הבעות עשוי להשתנות, ואפשר שקודם לכן היה
2 לה מראה אחר שאינו דומה למראה נקב זה שנעשה אחר שחיטה
3 בבועה האחרת.
4 דין נוסף, אודות סירכא בריאה: וְאִמֵּר רַבָּא, הֵי תִרְתִּי אוֹיָי – אלו
5 שתי האונות, דְּקָרִיב לְהִדְרִי – שהן דבוקות זו לזו וכלומר שיש
6 סירכא ביניהן, לֵית לָהּ אֶין-אֶין לְהִן בְּדִיקָה לברר אם היה שם נקב
7 או לא, אלא יש להטריף את הבהמה, משום שסירכא מעידה על
8 נקב באותו מקום. וְלֹא אֶמְרִין [–לא אמרנו] שסירכא שבין האונות

ילקוט לוי יצחק על התורה

שמות כה, ח - ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

ד

ביאור החילוק בין תוכן מסכת "תמיד" ומסכת "מדות"

בשלשה¹ מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש, בבית אבטינס, בבית הניצוץ, ובבית המוקד. מסכת תמיד פ"א מ"א

בשלשה² מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש,

בבית אבטינס, ובבית הניצוץ, ובבית המוקד. והלויים³ בעשרים ואחד מקום.

מסכת מדות פ"א מ"א

מסכת תמיד⁴ שייך לחכמה, ומסכת מדות שייך לבינה, והוא:

כי מס' מדות מדברת רק בתמונת ומדות הבית, ומס' תמיד מדברת בהעניינים שעשו בתוך הבית שלצורכם נעשה הבית, ובינה לגבי חכמה היא בחי' בית, ועיין בזה⁵ ק"

(3) [מביאור המושג עפ"י משניות מבוארות]: משנתנו מונה עשרים וארבעה מקומות שהיו שומרים בהם במקדש: בשלשה היו שומרים הכהנים, ובעשרים ואחד – הלויים. בגמרא (תמיד כו, ב) למדים מספר זה של מקומות השמירה ממה שנאמר (דברי הימים-א כו, יז-יח) "למזרח הלויים ששה, לצפונה ליום ארבעה, לנגבה ליום ארבעה, ולאסופים שנים שנים. לפרבר למערב, ארבעה למסילה, שנים לפרבר", הרי כאן עשרים וארבעה משמרות. ואע"פ שבפסוק נאמר "הלויים", אף הכהנים בכלל ליום הם, כמו שנאמר (יחזקאל מד, טו) "והכהנים הלויים בני צדוק".

בביאור הטעם שהיו בדיוק "כד" מקומות של שמירה – ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ה סימן כ.

(4) בסיון זה מבאר כמה וכמה שאלות, והם:

(א) מהו הטעם דמסכת "תמיד" הוא קודם למסכת "מדות"?

(ב) כל דבר בתורה הוא בדיוק, דשמו אשר יקראו לו בלשון הקודש זהו תוכנו, רמז בהשמות "תמיד", "מדות"?

(ג) בהמשך לשאלה ב, הנה תיבת "תמיד" ותיבת "מדות" משתווים באותיות "דמת", דיש אותיות אלו בשניהם, והחילוק הוא רק באות "י" ב"תמיד", ובאות "ו" ב"מדות". מהו הרמז בזה?

(5) וז"ל שם [ובתרגום ללה"ק]: פתח נבי אלקעזר ונאמר (כי מש"כ (מלכים-א ט, א)) ויהי ככלות שלמה לבנות את בית יהוה ואת בית המקדש... את בית יהוה, דא בית המקדש, ואת בית המקדש, דא קדש הקדשים (ומפרש) בית יהוה דאיהו בית המקדש, כגון עדרות וקשכות ובית האולם והדביר* דא בית המקדש, ונא אקרי בית יהוה (וזה נקרא בית ה'), בית המקדש דא קדש הקדשים, דאיהו פנימא דכלא (והיינו הבינה שהיא בית לחכמה והיא פנימית ועליונה על כל ה' ספירות שתחתיה, ומש"כ בית) המקדש, קתם (שלא כתוב איזה מלך) דא מלך עזא (היא הבינה שהיא מולכת על זו"ן, ומש"כ בית המלך היינו בית שהיא המלך), אף על גב דאיהו מלך עזא (אף על פי שהיא מלך עליון על זו"ן ומשפעת להם המוחין כדרך הזכר

(1) [ביאור המושג עפ"י משניות מבוארות]: בשלשה מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש,

בבית אבטינס: היינו הלשכה שהיו עושים בה את הקטורת; ונקראת "בית אבטינס" על שם משפחת כהנים שהיו בקיאים במעשה הקטורת (עיין שקלים פ"ה מ"א; יומא פ"א מ"ה; פירוש הרא"ש למשנתנו).

בבית הניצוץ: שהיה בצפון העזרה; ונקרא "בית הניצוץ" (לדעת מפרשים אחדים), על שם שהיו עושים בו מדורה קטנה לשם קיום האש בעזרה (תפארת ישראל; באר שבע); ויש מביאים טעמים אחרים (עיין פירוש הרא"ש ופירוש הראב"ד).

ובבית המוקד: שהיה אף הוא בצפון העזרה, למזרח מבית הניצוץ; ונקרא "בית המוקד", על שם שהיתה בו תמיד מדורת אש גדולה, כדי שיתחממו בה הכהנים, שהיו מתהלכים יחפים על הרצפה של העזרה שהיתה של שיש, כשהם מלובשים בכתונת אחת (הרא"ש); או כדי שיתחממו בה הכהנים העולים מטבילתם דרך בית המוקד (רמב"ם בפירושו למסכת מדות; עיין שבת פ"א מ"א).

(2) [מביאור המושג עפ"י משניות מבוארות]: משנתנו עוסקת בענין שמירת בית המקדש, שכבר שנינו על כך בתחילת מסכת תמיד. ואף פותחת היא באותה פיסקה, שפותחת בה מסכת תמיד. ושמירת המקדש היא מצות עשה, שנאמר לאהרן (במדבר יח, ב) "ואתה ובניך אתך לפני אוהל העדות", כלומר אתם תהיו שומרים לו; ונאמר (שם שם, ד) "ונלוו עליך (הלויים) ושמרו את משמרת אוהל מועד", ונאמר (שם א, ג) "ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות". ואע"פ שפסקים אלה נאמרו במשכן, הרי היא מצוה גם לדורות במקדש (רמב"ן על התורה שם). – שמירה זו אינה מחמת פחד מאויבים או מלסטים, ואף לא משום חשש גניבה וכדומה, אלא משום כבוד וגדולה למקדש. אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרים לפלטרין שאין עליו שומרים (רמב"ם הל' בית הבחירה ח, א). – השומרים הם הכהנים והלויים.

פ' שמות דף ד ע"א בפ' בית המלך ע"ש.

גם, מס' מדות מיירי ומדברת בהמדה וגבול שה' לכל דבר ודבר בבמהמ"ק, לא פחות ולא יותר. ומובן שמדה וגבול בכל דבר ודבר נמשך מבחי' בינה, שהיא שרש הגבורות, גרמוהי, וגבול הוא מצד הגבורות והכלים.

ותמיד שפירושו תמיד דבכל עת, הנה זה אדרבה נמשך מבחי' חכמה שהוא בחי' י' כמ"ש בתניא ח"ב פרק ד' בפירוש י' דשם הוי' שמורה על הפעולה⁸ שהיא בלשון

להשפיע, עכ"ו) איהו נוקבא לגבי נקודה ע"א קטיקא דכלא (היא בחי' נקבה כלפי החכמה שהיא נקודה עליונה הסתומה ונעלמת מכל השגות ולכן נקראת בית, ואמר) ואף על גב דאיהו נוקבא (ואף על פי שהיא בחי' נקבה כלפי החכמה, עם כל זה) איהו דכוכא לגבי מלך דלתקא (היא בחינת זכר כלפי המלכות שהיא נקראת מלך שלמטה על עולמות ב"ע). עיי"ש.

(*) ראה הביאור לעיל סימן ג.

6 פירוש: מבואר בחסידות, דבחי' חכמה – אמונה – היא בחי' אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו (תניא פרק לה בהגהה), דברגא זו מאיר אלקות בפשיטות, בחי' ביטול בתכלית. (ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א סימן רטו הערה 7. סימן קצו הערה 5. קצו הערה 11). וזהו שכתוב (איוב ד, כא) ימותו ולא בחכמה, דבחי' דין וגבורה מסתעף מבחי' בינה דוקא. והטעם בזה מבואר, דמבחי' בינה מתחיל בחי' "אותיות", ויכול להעלים על ה"אור" דחכמה, ומבינה גופא רק דינין מתעדיין (פי' נשתלשל) מיני' בחי' אחרים דיבנה.

וראה בתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס סוף עמוד רצט וז"ל: בחי' חכמה הוא בחי' אור בכלל, שאין שם בחי' כלי ולבוש לכסות. וכידוע שחכמה הוא בחי' חיותי בכלל כמ"ש והחכמה תחי', שהוא בחי' אור בכלל, וגרמוהי בחי' כלים ולבושים מתחיל מבינה ולמטה, ועיין בלקו"ת בהביאור* דשבת שבתון עיי"ש. ובינה היא בחי' כלי ולבוש לכסות על אור דחכמה, כי בבינה יש בחי' אותיות (ועיין בלקו"ת בד' ושאתם מים בששון** עיי"ש) שאותיות הם מכסים על האור שבתוכן. עיי"ש.

(*) לקוטי תורה דרושים ליום הכיפורים ג, ע (מובא לקמן סימן קח הערה 26).

(**) שם דרושים לסוכות פ, א (מובא לקמן סימן קח הערה 27).

7 דף עט, א. וז"ל: דשם הוי"ה פירושו שמהוה את הכל מאין ליש והוי"ד משמשת על הפעולה שהיא בלשון הוה ותמיד כדפרש"י ע"פ ככה יעשה איוב כל הימים והיינו החיות הנשפע בכל רגע ממש בכל הברואים ממוצא פי ה' ורוחו ומהוה אותם מאין ליש בכל רגע כי לא די להם במה שנבראו בששת ימי בראשית להיות קיימים בזה כמ"ש לעיל. עיי"ש.

8 ראה תורת מנחם – הדרנים על הרמב"ם ושי"ס ע' סג הערה 74 וז"ל:

הוה ותמיד ע"ש, והי' דשם הוי' הוא בחי' חכמה⁹ כידוע, (מדה הוא במקום, ותמיד שייך לומר בזמן, והיינו מקום שהוא בחי' ו' קצוות הוא בז"א, וז"א שרשו מבינה¹⁰).

ראה תורת לוי יצחק ע' קטז, שזהו גם הטעם על מה שאות יו"ד דשם הוי' "אינו משתנה גם במילואו*", כי חכמה היא בחי' אחד האמת. . ואמת הוא דבר שאין בו שינוי".

ועפ"ז יומתק גם זה שענין התמידות הנרמז באות יו"ד הוא (לא בנוגע להיו"ד עצמה, כ"א) בנוגע לפעולת ההתהוות הנרמזת בהאותיות הוי"ה – כי ענין התמידות שייך בגדר זמן דוקא. ולכן, באות יו"ד גופא – להיותה בבחינת "אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו" [שאינו בגדר הזמן כלל], אין שייך לומר בה גופא שהיא תמידית, וענין התמידות שבה הוא רק בנוגע להתהוות שמצד האותיות הוי"ה. דהגם שמצד עצמן [להיותן שייכות להתהוות העולם שבגדר זמן] שייך בהן שינוי, מ"מ, מצד היו"ד שבראשיתן – גם ההתהוות שמהן היא בתמידות. עיי"ש.

(*) פירוש: כידוע, יש ד' אופני "מילוי" שם הוי' – ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן (דאה לקמן סימן קט הערה 8), ובכולם האות "י" הראשונה הוא תמיד מילוי "וד", והחילוק בחמילואים הוא בשאר האותיות. 9 ראה תניא – אגרת התשובה פ"ד (דף צד, ב) וז"ל: היו"ד שהיא בחי' נקודה לבד מרמזות לחכמתו ית' שהיא בבחי' העלם והסתר קודם שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה (והקוץ שעל היו"ד רומז לבחי' רצון העליון ב"ה שלמעלה מעלה ממדרגת בחי' חכמה עילאה כנודע). ואחר שבאה לבחי' התפשטות וגילוי ההשגה וההבנה לעלמין סתימין נכללת נרמזת באות ה"א שיש לה בחי' התפשטות לרוחב המורה ומרמז על הרחבת הביאור וההבנה וגם לאורך המורה על בחי' המשכה וההשפעה מלמעלה למטה לעלמין סתימין, עיי"ש. 10 וז"א שרשו מבינה. . ומלכות שרשה מחכמה: ראה ביאורי הזהר להצמח צדק ח"ב עמוד תתקס"ו וז"ל: כתיב (משלי ג, יט) ה' בחכמה יסד ארץ כוונ' שמים בתבונה. ולהבין זה איך ארץ שהיא בחי' תחתונה מן השמים יסודתו מחכמה ושמים מבינה. אך שמים הם אהבה ויראה ולמעלה הם חסד וגבורה בחי' זעיר שהוא בחי' יש מי שאוהב נמשך מבינה שהוא מקור ושורש היש, בינה דינין מתעדיין מינה, כי אחרי שבא בגדר הבנה והשגה שייך לימשך מזה ע"י הבנה לאהוב את הדבר ולהיפך, לכן בינה אם הבנים חסד וגבורה אהבה ויראה.

משא"כ בחי' מלכות הוא ביטול היש, כמו עבד המשתחוה לאדוניו שמבטל מהו"ע ומשתחוה לאדוניו שרשו ומקורו מבחי' חכמה, רק חכמה הוא ביטול עצמי בלי שום יש, ובחי' מלכות שייבטל היש, ולכן נקרא דוד עבדי בחי' מלכות, ומשה עבדי הוא מבחי' חכמה הוא ביטול עצמי ואנחנו מזה, ולכן חכמה בראש חכמה בסוף, יראה עילאה יראה תתאה, הכל שם אחד לבחי' חכמה ולבחי' מלכות, רק זה עילאה וזה תתא, כי בחי' חכמה שורש ומקור לבחי' מלכות כו', עיי"ש.

ראה גם לקוטי תורה דרושים לסוכות פ, א. תורת חיים בראשית כא,

וזמן הוא¹¹ במלכות (כידוע בענין¹² מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות, מְלָךְ מְלָךְ יְמֵלֶךְ), ומלכות שרשה מחכמה כמ"ש¹³ הוי' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. אך מצד חכמה הוא בתמידות, לא זמן מוגבל בימים ידועים. וי"ל:

מדות הוא מדת ו', ותמיד הוא תמיד י', אות ו' שייך לבינה ואות י' שייך לחכמה כמובן מהע"ח שער דרושי נקודות¹⁴ פ"ג ע"ש. וקדים מס' תמיד למס' מדות, כי חכמה קודם לבינה.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד ערב ראה המשך כל הביאור בילקוט לוי יצחק עה"ת במדבר פרק יח פסוקים ב-ד.

סע"ב ואילך. אור התורה בשלח ע' תקפ-ב. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג סימן קמה. קמג הערה 12. מכתבי החתונה מכתב ו (ע' קלו) ובמילואים לשם אות יז.

11) ראה תניא – שער היחוד והאמונה פרק ז. אור התורה בראשית כרך ב (השמטות) תכד, ב וז"ל: מקור התחלת התהוות הזמן הוא ממל' דאצי' שהיא מקור דבי"ע ולכן הוא בגדר זמן וכמ"ש מלך מלך ימלוך שהוא עבר הווה ועתיד. משא"כ למעלה מזה בעצמו האצי' הוא למעלה מגדר זמן. וכמ"ש בלק"ת פ' בראשית בענין מ"ע שהז"ג נשים פטורות כו'. והנה עם היות שבבחי' מל' שייך לומר בחי' זמן אעפ"כ נמשך ומלוכש בה הוא"ס ב"ה ממש מה שהוא למעלה מגדר הזמן וכן מלוכשים בה חו"ב עילאין שהם למעלה ג"כ מבחי' זמן כו' וכמ"ש כ"ז בתניא בשער היה"א פ"ז. עיי"ש.

ראה גם ספר המאמרים תרס"ו (הוצאת תשע"א) ע' נא. תורת מנחם – ספר המאמרים ה'תשכ"ו ע' פז. ועוד.
12) ראה תורה אור – הוספות – קיא, ב.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ח סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הנהלת ישיבת תומכי תמימים ליובאוויטש,
במאנטרעאל, ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מג' סיון עם המצורפים אליו, דו"ח מלימוד של התלמידים במחלקות יומיים. ולפלא שלא נתקבל עד עתה המשך - כמו שמזכירים במכתבם - בנוגע התלמידים הלומדים אחר הצהרים...

בטח למותר להעיר על הנחיצות הכי גדולה לנצל את ימי הקיץ שהתלמידים חפשים אז מלימודים אחרים, לתוספת התעוררות והתחזקות ובפרט של יראת שמים בכל התלמידים, אף שגם בזה ישנו תירוץ מהמוכן שהתלמידים עייפים הם מלימודם כל השנה וגם נוסעים הם לחוץ לעיר וגם החמימות קשה לסבול, שבד"מ פועל זה על המרץ של התלמידים וההנהלה כו' וכו'. ואין ברצוני לחזור עוד הפעם על כל האמור לעיל, רק אדגיש שאין זה אלא תירוץ, והראי' שבכל המקומות שהחליטו ובפועל לנצל את ימי הקיץ, הצליחו בזה למרות כל הטענות הנ"ל. והצליחו עד כדי כך שלשנה הבאה לא הי' צריך שאעורר אותם עוד הפעם, כי בעצמם ראו שגם בגשמיות תועלת היא.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש ושוה ימשיך תוספת ברכה והצלחה לכאו"א מהם גם בעניניו הפרטיים.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

סְגָלָה מִיַּחֲדָת לְמִצְוֹת הַצְדָּקָה, כְּמֵאמֶר רַבּוֹתֵינוּ וְזִכְרוֹנָם לְבִרְכָּה "גְּדוּלָּה צְדָקָה שְׁמִקְרַבֶּת אֶת הַגָּאֹלָה".

(תורת מנחם - התוועדויות תשד"מ ח"א ע' 262)

גאולה של כלם

מְשַׁמְעוּתָהּ הַפְּנִימִית שֶׁל הַגָּאֹלָה הִיא - גְּלוּי הַקֶּשֶׁר הַעֲצָמִי הַקָּיָם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִם נִשְׁאָר אֶפְלוּ יְהוּדֵי אֶחָד בְּגִלּוּת, הֲרִי זֶה מוֹרָה עַל כָּךְ שֶׁהַגָּאֹלָה אֵינָה אֲמִתִּית.

הַגָּאֹלָה הַעֲתִידָה נִקְרָאת "גָּאֹלָה אֲמִתִּית וּשְׁלָמָה", שֶׁכֵּן זֶה תַּהֲיֶיהָ גָּאֻלָּתָם שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל.

(ספר השיחות תשמ"ח ח"ב עמ' 514. מתוך "לקראת שבת")

פנימיות התורה ההכנה למשיח

בְּדוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים שֶׁלִּפְנֵי הַגָּאֹלָה - נִתְּגַלּוּ הַמַּעֲיָנוֹת דְּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, מִכֵּיוֵן שֶׁבְּלִמּוּד הַתּוֹרָה גּוֹפָא הָרִי לְמִלּוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה (וְכַאֲפֹן דְּהַפְצַת הַמַּעֲיָנוֹת חוּצָה) מִהֵנָּה הַהֲכָנָה הַמֵּתְאִימָה בִּיּוֹתֵר לְגִלּוּי פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צְדִקְנוּ - קָא אֲתֵי מֶר דָּא מְלָכָא מְשִׁיחָא, שֶׁאֵזָא יְהִיָּה לְמִלּוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת.

(תורת מנחם - התוועדויות תשמ"ג ח"ב ע' 873)

חשיבות פרסום הנסים בדורנו

הַהֲפָרָה וְהַהוֹדָאָה וְנִתְיָנָה הַשְּׁבִיחַ לַה' עַל הַנְּסִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, נוֹסֵף עַל הַיּוֹתֵם עֲנִין שֶׁל הַכֶּרֶת טוֹבָה - הֲרִי זֶה גַם נִגְזַע לְבִיאַת מְשִׁיחַ צְדִקְנוּ בְּגָאֹלָה אֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה, כְּפִי שֶׁהַגְּמָרָא אוֹמְרָת "בִּקְשׁ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת חֲזָקָה מְשִׁיחַ... אֲמָרָה מִדַּת הַדִּין לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא... חֲזָקָה עֲשִׂיתָ לוֹ כָּל הַנְּסִים הִלְלוּ (שְׁנַצֵּל מִסַּנְחֵרִיב וְנִתְרַפָּא מַחְלִיו) וְלֹא אָמַר שִׁירָה לְפָנֶיהָ, תַּעֲשֶׂהוּ מְשִׁיחַ!?"

וְעַל פִּי זֶה בְּעֲנִינָנוּ: פְּרָסוּם הַנְּסִים שֶׁעוֹשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזִמְנָנוּ - הֲרִי זֶה נִגְזַע לְהַבְאֵת הַגָּאֹלָה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלָמָה בְּפֶעַל מְשִׁיחַ!

(ע"פ התוועדויות תשנ"ב ח"א ע' 408. מתוך "לקראת שבת")

לְנַצֵּל כָּל רֵגַע

...אִף שְׁנֵאמַר בְּדָרָא דְעֻקְבָּתָא דְמְשִׁיחָא כִּי לֹא בְּחֻזּוֹן תַּצְאוּ, הַדְּבָרִים אֲמוּרִים כְּשֶׁתִּתְחִיל הַגָּאֹלָה וְהִיִּצִיָּאָה מִהַגְּלוּת בְּפֶעַל, מָה שְׁאִין כֵּן בְּהַרְגָּעִים הָאֲחֵרוֹנִים דִּימִי הַגְּלוּת, אֲדַרְבָּה כָּל רֵגַע וְרֵגַע מִתְגַּדֵּל עֲרֻכוֹ יוֹתֵר, כֵּיוֵן שֶׁעוֹד מַעֲט וְיִגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֵּאמַר אִין לִי בָהֶם חֶפֶץ (שְׁבֶת קנא, ב) וְלִכֵּן הִתְכַּרַח לְנַצֵּל כָּל רֵגַע וְרֵגַע בְּאִפּוֹ הַיּוֹתֵר מוֹעִיל...

(אגרות קודש ח"ג ע' תמד)

לָמָּה לֹא תַהֲיֶיהָ עוֹד גְּלוּת?

הַטַּעַם לָכֵךְ שֶׁהַגְּלוּת הַזֹּאת הִיא הָאֲחֵרוֹנָה שְׁאִין אַחֲרֶיהָ עוֹד גְּלוּת הִיא מִשּׁוֹם שְׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁתַּהֲיֶיהָ מְצִיאוֹת שֶׁל גְּלוּת גְּדוּלָּה יוֹתֵר מִן הַגְּלוּת הַזֹּאת, וְלִכֵּן גַּם הַגָּאֹלָה שֶׁתְּבוֹא עֲלֶיהָ הִיא גָּאֹלָה שְׁאִין לְמַעַלָּה הֵימְנָה.

(קטע ממאמר ד"ה וכל העם, סה"מ תשד"מ ע' עט - בלתי מוגה. מתוך "לקראת שבת")

גאולה בשמחה וברקוד

כְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחָמִי אֲדָמוּר כּוֹתֵב לְאֶחָד בְּמִכְתָּב, אֲמָרָה מִסְבּוֹ - הַרְבֵּי מִהַר"ש: "הַעוֹלָם אוֹמֵר שֶׁשְּׁאִי אֶפְשָׁר לְלַכֵּת מִלְמֻטָּה צְרִיכִים לַעֲבֹר מִלְמַעְלָה וְאִנִּי אוֹמֵר שֶׁצְרִיכִים לְכַתְחֹלָה לַעֲבֹר מִלְמַעְלָה" ("לְכַתְחֹלָה אֲרִיבֶער").

הַגְּלוּת מִתְאַרְכֶּת זְמַן רַב, שְׁאִי אֶפְשָׁר לְצַאת מִזֶּה כֵּיוֵן שֶׁהִלְכוּ בְּעֻצְבוֹת. שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲזֹר שִׁילְכוּ בְּצַד הַשֵּׁנִי, בְּשִׂמְחָה, וְיִצְאוּ בְּרַקוּד מִהַגְּלוּת בְּקִרּוֹב בְּיָמֵינוּ מִמֶּשׁ, וְכִשְׁזֶה יְהִיָּה בְּשִׂמְחָה וּבְרַקוּד, זֶה יְהִיָּה מִהַר יוֹתֵר.

(משיחת שמחת ביה"ש ה'תש"ד. מתוך "לקראת שבת")

גְּדוּלָּה צְדָקָה שְׁמִקְרַבֶּת

מִכֵּיוֵן שֶׁ"לִישׁוּעָתָה קוִינֵנו כָּל הַיּוֹם", הֲרִי מוֹכֵן שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד צָרִיךְ לְהַשְׁתַּדֵּל וּלְעֲשׂוֹת אֶת כָּל הַתְּלוּי בּוֹ כְּדִי לְמַהֵר וּלְזַרֵּז אֶת עֲנִין הַגָּאֹלָה. וּבְעֲנִין זֶה יִשְׁנָה

פרשת חוקת

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

א ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר:

יט (א) וידבר יהוה אל-משה ואל-אהרן לאמר:

ב דא גזרת אורייתא די פקיד יי למימר מלל
עם בני ישראל ויסבון לך תורתא סמקתא
שלמיתא די לית בה מומא די לא סליק עלה
נירא:

(ב) זאת חקת התורה אשר צוה יהוה לאמר דבר
אל-בני ישראל ויקחו אליה פרה אדמה תמימה
אשר אין-בה מום אשר לא-עלה עליה על:

(רבה) לעולם היא נקראת על שמך: פרה שעשה משה
במדבר. אדמה תמימה • שתהא תמימה באדמיות,
שאם היו בה שתי שערות שחורות – פסולה.

יט • זאת חקת התורה • לפי שהשטן ואמות העולם
מונין את ישראל, לומר: מה המצוה הזאת ומה טעם
יש בה? לפיכך כתב בה "חקה", גזרה היא מלפני,
אין לה רשות להרהר אחריה. ויקחו אליה • (במדבר

~ נקודות משיחות קודש ~

אף לאחר שנתלבשו בטעמים שכליים, יכולה להיות איזו
מחשבה שאם יכריח השכל שאין מקום חסד-שלום לאיזו
מצוה, לא ימסרו נפשם עליה. אשר על כן, לא נתגלה
טעם פרה אדמה לכלל ישראל, בכדי שתהיה לכל-
הפחות מצוה אחת שלא נתלבשה בטעמים שכליים,
ועל-די-זה, יהיה כח המסירות-נפש בכלל ישראל בגלוי
גם בשאר דברים.

רק משה רבנו עליו-השלום, להיותו בטל להקב"ה
בתכלית הבטול, יכל להשיג גם מה שלמעלה מהשגה
לגמרי, דכיון שמציאותו לא נפרדת כלל מהשם-יתברך,
הרי אצלו המסירות-נפש להשם-יתברך דבר טבעי הוא,
וזו הפונה ש"השיג טעם פרה", היינו שהונח במקצת
בהנחה פשוטה הבטול לאלוקות.

(יעוין לקו"ש כרך יח עמ' 229 – מותר 'לקראת שבת')

זאת חקת התורה . . ויקחו אליה פרה אדמה תמימה (יט,
ב-ג)

אודות פרה אדמה, איתא במדרש (במדב"ר פי"ט, ג)
שאפילו שלמה המלך 'החכם מכל אדם' אמר: "על כל
אלה עמדתי, ופרשה של פרה אדמה חקרתי ושאיתי
ופשפשתי, אמרתי אחפמה והיא רחוקה ממני". ואף-על-
פי-כן, גבי משה רבנו עליו-השלום מצינו במדרש
(במדב"ר שם ועוד): "אמר לו הקב"ה למשה, לך אני מגלה
טעם פרה". וצריך באור, אם גלה הקב"ה טעם פרה
למשה, מדוע לא השיגה שלמה המלך. וכן, לאחר שגלה
ה' טעמה למשה, מדוע לא גלהו לכלל ישראל?
והבאור בזה: כל מצות התורה, גם אלו המובנות לנו
בסברא, יסודן ומהותן הוא "חקה", שלמעלה מהשגה
שכלית. שלכן נקראה הפרה, שהיא המצוה בה נפר בגלוי
יתר הפלאתה למעלה משכל – "חקת התורה".

ספורט

הטהורים ומטהרת את השמאים.
אמנם בהבינונו אל כל המצוה, אולי
דבר יגב ונקח שמץ מנהו.
וזה כי מצאנו ראשונה: שכל

לך רשות להרהר אחריה'. ושלמה
אמר עליה "אמרתי אחפמה, והיא
רחוקה ממני" (קהלת ז, בג). ומעקרי
ההעלם בזה הוא, שהיא מטמאה את

יט (ב) זאת חקת התורה אשר צוה
ה'. באמרו "הזה עליהם מי תשאת"
(לעיל ח, ז). והנה כבר אמרו ז"ל, 'לכך
כתב בה חקה, גזרה היא מלפני ואין

(ג) וּנְתַתֶּם אֹתָהּ אֶל־אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ
אֶל־מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וְשַׁחַט אֹתָהּ לִפְנֵינוּ:

כ"ט אֱלֹעֶזֶר • (ספרי) מִצְוֹתָהּ בִּסְגָן. אֶל־מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה • (יזמא טח ספרי) חוץ לְשֵׁלֶשׁ מַחֲנוֹת. וְשַׁחַט אֹתָהּ לִפְנֵינוּ •
(יזמא מב) זֶר שׁוֹחֵט, וְאֱלֹעֶזֶר רוֹאֶה.

(ד) וּלְקַח אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדְּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְהָיָה
אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל־מוֹעֵד מִדְּמָה שֶׁבַע פַּעַמִּים:

ספורט

הַיֵּין' (תענית יא, א). אָמְנָם מִי חֲטָאת
הַמִּרְכָּבִים מִעֵפֶר שֶׁרָפָה וּמִמֵּים, שֶׁהֵם
שְׁנֵי קִצּוֹת אֲשֶׁר מֵהֶם יִתְחַדֵּשׁ מִצִּוֶּה,
יִזְרֶה שֶׁבְּמִצְוֵה תִּהְיֶה תִּקְנַת הַחוּטָא
הַנִּקְרָאת 'טְהָרָה', כְּאִמְרוֹ "מִכָּל
חֲטָאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תְּטַהֲרוּ" (ויקרא טו, ל).
וּמִמָּה שֶׁרָאוי לְהִתְבּוֹנֵן, מֶה שֶׁזֶּזֶר
אִמְרֵ שֶׁהִנּוּגֶה בְּמַת מִטְמָא אֶת "מִשְׁכַּן
ה'" (פסוק יג), וְהָבֵא אֶל הָאֵהָל מִטְמָא
אֶת "מִקְדָּשׁ ה'" (פסוק כ). וְזֶה, כִּי אָמְנָם
"כָּל הַקֶּרֶב הַקָּרֵב" אֶל הַכְּלִי הַנִּפְסָדוֹת
אֵין סֶפֶק שֶׁהוּא מִטְמָא לֵב טָהוֹר
שֶׁהוּא "מִשְׁכַּנּוֹ" שֶׁל "מִקְדָּשׁ ה'",
שֶׁהוּא הַנִּקְרָא "צֶלֶם אֱלֹהִים", וְתִהְיֶה
טְמֵאָתוֹ בְּטֵעוֹת הַעֲדָרִי. וְהָבֵא אֶל אֵהָל
הַמֵּת, כְּעִנְיָן "שִׁכְנֵי בְּתֵי חֹמֶר" (איוב ד,
יט), אֲשֶׁר אֵין לִפְנֵיהֶם בִּלְתִּי אִם גְּיוֹתֵם
לְחַיִּי שְׁעָה רְעוּעָה, רִגְלִיָּה יוֹרְדוֹת
מוֹת, הוּא בְּלִי סֶפֶק מִטְמָא אֶת
"מִקְדָּשׁ ה'" הַנִּזְכָּר, אֲשֶׁר בּוֹ יִהְיֶה
הָעַם וְהָאִישׁ קְדוֹשׁ לֹאֲלֵהוּ, כְּאִמְרוֹ
"וְלִהְיוֹתָ עִם קְדוֹשׁ לֵה' אֱלֹהֶיךָ"
(דברים כו, יט), וְאֵז מִטְמָא בְּטֵעוֹת קִנְיָנִי,
הַפְּכִי לְמִכְנוֹ. וְלִזֶּה אֵין רָאוי שֶׁיִּטְמָא
בְּאֵהָל זוֹלָתִי הַמֵּת הַיִּשְׁרָאֵלִי, כִּי אָמְנָם
חִמְרוֹ בְּלִבָּד הוּא הַנִּבְחָר וּמוֹכֵן מִכָּל
זוֹלָתוֹ לְעִבּוֹדַת הָאֵל יִתְבָּרַךְ, הוּא
לְבָדוֹ הַחוּטָא בִּנְכָבֵד. אָמְנָם הַחֲקָמִים
הַמּוֹרִים חֲטָאִים בְּדָרְךָ, שֶׁהֵם כְּמוֹ
הַמָּוֶה וְהַמִּקְדָּשׁ, לֹא תַחֲוֹל עֲלֵיהֶם בְּנֶה
טְמָאָה כָּלָל. וַיִּכְנֹן יִהְיֶה בְּפִרְטֵי
שְׁמִירַת הַמִּצְוָה הַזֹּאת בְּכִתְבָּהּ, וַיְכַמֵּן
שָׁבָא בְּקִפְלָה רְמוֹז לְכָל אֵלֶּה, שֶׁהֵם
מִכְּנוֹת הַתּוֹרָה בְּלִי סֶפֶק. תּוֹרָה ג

"חַיִּים הֵם לְמִצְוֵיָהֶם" (שם ד, כב)
וְלַעֲוִיָּהֶם כֵּס, כְּאִמְרוֹ "כִּי הִיא
חַיִּים" (דברים לב, מז), וְהַנּוֹטָה מֵהֶם אֶל
הַכְּלִי הַנִּפְסָדוֹת הוֹלֵךְ לְמוֹת אוֹ הוּא
מֵת גָּמוֹר, כְּאִמְרָם "שְׁעִים אֶפְלוּ
בְּחַיֵּיהֶם קְרוֹיִים מֵמֵתִים" (ברכות יח, ב).
שְׁשִׁית: רָאוי לְהִתְבּוֹנֵן מֶה שֶׁאִמְרוּ
ז"ל שֶׁעַן אֶרֶז יִזְרֶה עַל הַגָּאֹה וְהַזּוֹב
יִזְרֶה עַל הַפֶּקֶה (ערכין טו, ב), וּבִקְהִילַת שְׁנֵי
הַתּוֹלְעֵת עִם שְׁנֵיהֶם, יִזְרֶה שְׁשִׁיָּהֶם
חֲטָא, כְּאִמְרָם 'בְּשִׁמְתָא דְּאִית בֵּיה,
וּבְשִׁמְתָא דְּלִית בֵּיה' (סוטה ה, א), וּבְכִפְרֵט
לְמִי שֶׁיִּצְטָרֵף לְנֶהֱג נְשִׁיאוֹת לְתוֹעֵלַת
הַרְבִּים. וַיִּכְבֵּר אִמְרוּ ז"ל, שֶׁנֶּעֱנֶשׂ
שְׂאוֹל עַל שֶׁלֹּא הִקְפִּיד עַל כְּבוֹדוֹ (יזמא
כב, ב), כְּאִמְרוֹ "וַיִּכְזּוּהוּ, וְלֹא הִבִּיאוּ לוֹ
מִנְחָה, וַיְהִי בְּמִחְרָשׁ" (שמואל א י, כז).
וְכֵן תִּפְשׁ עֲלָיו הַנִּבְיָא כְּאִמְרוֹ "הֲלוֹא
אִם קָטָן אִתָּהּ בְּעִינֶיךָ, רֹאשׁ שְׁכֵטִי
יִשְׂרָאֵל אִתָּהּ" (שם טו, יז).

נֹאמַר אִם כֵּן, שֶׁעַם הָיִיתָ הַמִּצְוָה
חֲקָה, וְאֵין לְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ, וְלֹא
לְהִיטֵב מִסֶּפֶק אִם הִיא הִגּוֹנָה וְאִם
לֹא, כִּי "כָּל אִמְרַת אֱלֹהִים צְרוּפָה"
(משלי ל, ד), וְלֹא טַעַם נִשְׁגָּב בְּלִי סֶפֶק,
נֹדַע לְמִלְךָ שֶׁצִּוָּה אוֹתָהּ, וְאוֹלִי גַם
לְמִשָּׁה רַבִּינוֹ וְהַדּוּמִים לוֹ, הִנֵּה יֵשׁ בָּהּ
אִיזָה רְמוֹז לְדָרֶךְ הַתְּשׁוּבָה הַצְּרִיכָה
לְכָל חוּטָא, שֶׁהִיא אָמְנָם שְׁשִׁיָּהּ אֶל
קֶצֶה הַפֶּךָ מַעֲשִׂי, הַמִּטְמָאִים כָּל לֵב
טָהוֹר, לְמַעַן יִשְׁגֵּי דָרֶךְ הַמִּצְוָה וַיִּטְהַר.
וְזֶה הַדָּרֶךְ, עִם הָיִיתוֹ טוֹב וּמִטְהַר
לְחוּטָא, הוּא אָמְנָם מִגִּנָּה וְרַע וּמִטְמָא
כָּל לֵב טָהוֹר, כְּאִמְרָם, יְכִי בְּאִיזָה
נִפְשׁ חֲטָא זֶה, אֵלֹא שֶׁצָּעֵר עֲצוּמוֹ מִן

הַעוֹסְקִים בָּהּ מַעַת שֶׁרָפְתָה וְאֵילָךְ
טְמָאִים, וְהֵם הַשּׁוֹרֵף (פסוק ו) וְהַמְשַׁלֵּף
עַץ אֶרֶז וְאֶזוֹב וְשְׁנֵי תוֹלְעֵת בְּשִׁרְפָתָהּ
(פסוק ו) וְהַאֲוִסֶף (פסוק ט) וְהַנּוּגֶעַ (פסוק יא)
וְהַנּוֹשָׂא. אָמְנָם הַמָּוֶה וְהַמִּקְדָּשׁ הֵם
טְהוֹרִים.

שְׁשִׁית: שֶׁמִּעֲקָרֵי הַפֶּקֶה הוּא שְׁתִּיהִיה
אֲדָמָה בְּשִׁלְמוֹת. וַיִּכְבֵּר בְּאֵר הַנְּבִיא,
שֶׁהַחֲטָא נִמְשַׁל לְאָדָם, כְּאִמְרוֹ "אִם
יְהִי חֲטָאֵיכֶם כְּשָׂנִים, כִּשְׁלֹג יִלְבִּינוּ"
(שערי א, יח). וְלִכְּנֹן אִמְרוּ ז"ל (יזמא טו, א)
שֶׁהִיוּ 'קוֹשְׁרִים לְשׁוֹן הַזֹּרִית עַל פִּתְחוֹ
שֶׁל הַיֵּכָל; הַלְבִּין – הִיוּ שְׂמֵחִים, לֹא
הַלְבִּין – הִיוּ עֲצִיבִים'.

שְׁלִישִׁית: רָאוי לְהִתְבּוֹנֵן, שֶׁבִּהְיוֹת
"כָּל אִמְרַת אֱלֹהִים צְרוּפָה" (משלי ל, ד),
הִיא בְּלִי סֶפֶק מִשְׁרַת הַמַּעֲשִׂים אֶל
הַמִּצְוָה, כִּי כָּל אֶחָד מִשְׁנֵי הַקִּצּוֹת
נִמְאָס, כְּאִמְרוֹ "וְנִעְקַשׁ דְּרָכִים יִפּוֹל
בְּאִתָּהּ" (משלי כח, יח).

רְבִיעִית: רָאוי לְהִתְבּוֹנֵן, שֶׁאֵין דָּרֶךְ
נְאוֹת לְהִישִׁיר אֶת הַנִּעְקָשׁ דְּרָכִים
וְלְהַשִּׁיבוֹ אֶל הַמִּצְוָה, זוֹלָתִי בְּהִטּוֹתוֹ
אֶל קֶצֶה הַפֶּכוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּקְרָה בְּחִלְיֵי
הַגּוֹף, כְּאִמְרוֹ "חֲבֵרוֹת פִּצַּע תִּמְרוֹק
בְּרַע" (שם כ, ל). אֵף עַל פִּי שֶׁאוֹתָהּ
הַחֲטָא אֶל הַקֶּצֶה הִיא בְּעִצְמָהּ
נִמְאָסָת, וְתִשְׁחִית עֵנְיָן מִי שֶׁתִּהְיֶה
דְּרָכּוֹ מִמִּצְוָה, כְּעִנְיָן הַתּוֹרָה
הַמְשַׁלְשֵׁלֶת שֶׁתּוֹעִיל לְחוֹלָה וְתוֹזִיק
לְבִרְיָא.

חֲמִישִׁית: רָאוי לְהִתְבּוֹנֵן, שֶׁאֵין עֵנְיָן
לְאִשְׁרֵי הַפֶּקֶה בְּטְהִירַת שׁוֹם מִן מִמִּינֵי
הַטְּמָאוֹת, זוֹלָתִי בְּטְהִירַת מִטְמָאֵת מֵת.
וַיִּכְבֵּר נֹדַע, שֶׁעֵנְיָן הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת

שיעור יומי ליום ראשון כ"ט סיון - במדבר יט - פרשת חוקת
 כ"ט אֶל־נֹכַח פְּנֵי אֱהֱל־מוֹעֵד • עוֹמֵד בְּמִזְרְחוֹ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וּמִתְכַּוֵּן וְרוֹאֶה פֶתַח שֶׁל הַיְכָל בְּשַׁעַת הַזָּאת
 הָדָם (יזכא כח) •

(ה) וְשָׂרָף אֶת־הַפָּרָה לְעִינָיו אֶת־עֵרָה וְאֶת־בְּשָׂרָהּ
 וְאֶת־דָּמָהּ עַל־פְּרִשָּׁה יִשְׂרָף:

(ו) וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אַרְזוֹ וְאֵזוֹב וְשָׁנִי תוֹלַעַת וְהִשְׁלִיךְ
 אֶל־תּוֹךְ שְׂרַפַת הַפָּרָה:

(ז) וְכִכְסֹּם בְּגָדָיו הַכֹּהֵן וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְאַחֵר יָבֹא
 אֶל־הַמִּחֲנֶה וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב:

כ"ט אֶל־הַמִּחֲנֶה • לְמִחֲנֶה שְׂכִינָה, שְׂאִין טָמֵא
 מְשַׁלַּח חוּץ לְשֵׁתֵי מִחֲנוֹת, אֲלֵא זָב וּבַעַל קָרִי וּמִצְרָע.

(ח) וְהִשְׂרָף אֹתָהּ יַכְכֹּס בְּגָדָיו בַּמַּיִם וְרַחֵץ בְּשָׂרוֹ
 בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב:

(ט) וְאַסָּף אִישׁ מִהוֹר אֶת אֹפֶר הַפָּרָה וְהֵנִיחַ מְחוּץ
 לַמִּחֲנֶה בְּמָקוֹם טָהוֹר וְהִיטָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 לְמִשְׁמֶרֶת לְמִי נָדָה חַטָּאת הוּא:

כ"ט וְהֵנִיחַ מְחוּץ לַמִּחֲנֶה • (פרה פ"ג) לְשִׁלְשָׁה חֻלְקִים
 מִתְחַלֶּקֶת: אֶחָד נֶתַן בְּהַר הַמִּשְׁחָה, וְאֶחָד מִתְחַלֵּק
 לְכָל הַמִּשְׁמְרוֹת, וְאֶחָד נֶתַן בַּחִיל; זֶה שֶׁל מִשְׁמְרוֹת
 הָיָה חוּץ לַעֲזָרָה, לְטַל מִמֶּנּוּ בְּנֵי הָעֲזִירוֹת וְכָל הַצָּרִיכִין
 לַהֲטָהָר. וְזֶה שֶׁבְּהַר הַמִּשְׁחָה – כֹּהֲנִים גְּדוּלִים לְפָרוֹת
 אַחֲרוֹת מְקַדְּשִׁין הִימָנָה. וְזֶה שֶׁבַּחִיל – נֶתַן לְמִשְׁמֶרֶת

(י) וְכִכְסֹּם הָאֹסֵף אֶת־אֹפֶר הַפָּרָה אֶת־בְּגָדָיו וְטָמֵא
 עַד־הָעֶרֶב וְהִיטָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכֶם
 לַחֲקֵת עוֹלָם:

(יא) הַנֶּגַע בַּמֶּת לְכָל־נֶפֶשׁ אָדָם וְטָמֵא שִׁבְעַת יָמִים:

(יב) הוּא יִתְחַטֵּא־לוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 יִטְהַר וְאִם־לֹא יִתְחַטֵּא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי
 לֹא יִטְהַר:

כ"ט הוּא יִתְחַטֵּא־בוֹ • בְּאֹפֶר הַפָּרָה (ס"א הָזָה).

הַיּוֹקֵד יֵת תּוֹרֶתָא לְעִינוּהִי יֵת מִשְׁפָּה וְיֵת
 בְּשָׂרָהּ וְיֵת דָּמָהּ עַל אֶכְלָה יוֹקֵד:

וְיִסַּב בְּהֵנָּה אֵעָא דְאַרְזָא וְאֵזוֹבָא וְצִבְע
 זְהוּרִי וְיִרְמִי לְגוֹ יְקִידַת תּוֹרֶתָא:

וְיִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי בְּהֵנָּה וְיִסְחִי בְּשָׂרָהּ בְּמֵיָא
 וּבְתֵר בֶּן יַעוּל לְמִשְׁרִיתָא וְיִהִי מְסַאֵב בְּהֵנָּה
 עַד רַמְשָׂא:

וְטָמֵא הַכֹּהֵן עַד־הָעֶרֶב • סָרְסָהּ וּדְרָשָׁהּ: "וְטָמֵא
 עַד־הָעֶרֶב וְאַחֵר יָבֹא אֶל־הַמִּחֲנֶה".

ח וְדִמְיוֹקֵד יֵתָּה יִצְבַּע לְבוּשׁוֹהִי בְּמֵיָא וְיִסְחִי
 בְּשָׂרָהּ בְּמֵיָא וְיִהִי מְסַאֵב עַד רַמְשָׂא:

ט וְיִכְנֹשׁ גָּבֵר דְּכִי יֵת קֻטְמָא דְּתוֹרֶתָא וְיִצְבַּע
 לְמִכְרָא לְמִשְׁרִיתָא בְּאַתְרֵי דְּכִי וְתִהִי
 לְכַנְשָׂתָא דְּכִי יִשְׂרָאֵל לְמִטְרָא לְמִי אֲדִיּוּתָא
 חֲטָאָתָא הִיא:

מִגְזֵרַת הַכְּתוּב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִיטָה לַעֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 לְמִשְׁמֶרֶת". לְמִי נָדָה • לְמִי הִזָּה, כְּמוֹ (אִיכָה א):
 "וַיִּדְּוֹ־אֲבָן בִּי", (זכריה ב): "לִידוֹת אֶת־קִרְנוֹת הַגּוֹיִם"
 לְשׁוֹן זְרִיקָה. חֲטָאָתָא הוּא • לְשׁוֹן 'חֲטוּי' כְּפִשׁוּטוֹ;
 וּלְפִי הַלְכוּתִיהָ קִרְאָה הַכְּתוּב "חֲטָאָת", לוֹמֵר שֶׁהִיא
 כְּקִדְשִׁים לְהֶאָסֵר בְּהֵנָּה.

י וְיִצְבַּע דְּכִנְשִׁי יֵת קֻטְמָא דְּתוֹרֶתָא יֵת
 לְבוּשׁוֹהִי וְיִהִי מְסַאֵב עַד רַמְשָׂא וְתִהִי לְכִנְי
 יִשְׂרָאֵל וּלְגִיּוּרֵיָא דִּי תִּגְזִירֶן בִּינִיכּוֹן לְקִנִּים
 עֲלֵם:

יא דִּיקְרַב בְּמֵתָא לְכָל נֶפֶשָׂא דְאַנְשָׂא וְיִהִי
 מְסַאֵב שְׁבַע יוֹמִין:

יב הוּא יְדִי עֲלוּהִי בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא
 שְׁבִיעָאָה יְדִי וְאִם לֹא יְדִי עֲלוּהִי בְּיוֹמָא
 תְּלִיתָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה לֹא יְדִי:

יג כל דִּיקָרֵב בְּמֵתָא בְּנִפְשָׁא דְאַנְשָׁא דִּי יָמוּת
וְלֹא יָדִי עֲלוּהִי יָת מִשְׁכָּנָא דִּי סָאב וְיִשְׁתַּצִּי
אַנְשָׁא הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל אַרִי מִי אֲדִיּוֹתָא לֹא
אֲדִירִיקוּ עֲלוּהִי מִסָּאב יְהִי עוֹד סְאוּבְתָה
בָּה :

(יג) כָּל־הַנִּגַּע בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר־יָמוּת וְלֹא
יִתְחַפֵּא אֶת־מִשְׁכָּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נָדָה לֹא־זָרַק עָלָיו טָמֵא יְהוָה עוֹד
טָמְאָתוֹ בּוֹ:

דָּם (חולין עב). אֶת־מִשְׁכָּן ה' טָמֵא • אִם נִכְנס לַעֲזָרָה
אִפְלוּ בְּטְבִילָה, בְּלֹא הִזָּאת שְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי. עוֹד
טָמְאָתוֹ בּוֹ • אֶף־עַל־פִּי שֶׁטָּבַל.

כ"י • בְּמֵת בְּנֶפֶשׁ • וְאִיזָה מֵת? שֶׁל נֶפֶשׁ הָאָדָם,
לְהוֹצִיא נֶפֶשׁ בְּהֵמָה, שָׁאִין טָמְאָתָה צְרִיכָה הִזָּאָה
(וְלֹא טָמְאָת שְׂבָעָה). דְּבָר אַחֵר: "בְּנֶפֶשׁ", זֶה רְבִיעִית

יד דָּא אורִיתָא אַנְשׁ אַרִי יָמוּת בְּמִשְׁכָּנָא כָּל
דְּעָלַל לְמִשְׁכָּנָא וְכָל דִּי בְּמִשְׁכָּנָא יְהִי מִסָּאב
שְׂבָעָא יוֹמִין:

(יד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם כִּי־יָמוּת בְּאֶהֱל בְּלִי־הַבָּא
אֶל־הָאֶהֱל וְכֹל־אֲשֶׁר בְּאֶהֱל יִטָּמֵא שְׂבָעַת יָמִים:
כ"י • כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֶהֱל • בְּעוֹד שֶׁהֵמָּת בְּתוֹכוֹ.

טו וְכָל מִן דְּחִסָּף פְּתִיחַ דְּלִית מְגוּפַת שְׂוִיעַ
מִמֶּנָּה עֲלוּהִי מִסָּאב הוּא:

(טו) וְכָל כְּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צֶמֶד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא
הוּא:

טז טָמֵא הוּא. הָא אִם יֵשׁ צֶמֶד פְּתִיל עָלָיו – טָהוֹר.
פְּתִיל • לְשׁוֹן מַחְבֵּר, בְּלִשׁוֹן עֵבֶרִי. וְכֵן (בראשית ל):
"נִפְתּוּלֵי אֱלֹהִים נִפְתַּלְתִּי", נִתְחַבְּרְתִּי עִם אַחֵרִי.

כ"י • וְכָל כְּלִי פְתוּחַ • (חולין כה א) בְּכָלִי חֶרֶס – הַכְּתוּב
מְדַבֵּר, שָׁאִין מְקַבֵּל טָמֵא מִגִּבּוֹ אֶלָּא מִתּוֹכוֹ, לְפִיכָף
אִם אֵין מְגוּפַת צֶמֶד פְּתוּלָה עָלָיו יָפָה בְּחִבּוּר –

טז וְכָל דִּי יִקְרַב עַל אִפִּי חֻקְלָא בְּקָטֵל חֻרְפָּא
אוּ בְּמֵתָא אוּ בְּגִרְמָא דְאַנְשָׁא אוּ בְּקִבְרָא יְהִי
מִסָּאב שְׂבָעָא יוֹמִין:

(טז) וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בְּחֻלְל־חֶרֶב אוּ
בְּמֵת אוּ־בַעֲצָם אָדָם אוּ בְּקִבְרָא יִטָּמֵא שְׂבָעַת יָמִים:

כ"י • עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה • (חולין עב) רְבּוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ: לְרַבּוּת גּוֹלָל וְדוּפֶק. וּפְשׁוּטוֹ: "עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה", שָׁאִין שֵׁם
אֶהֱל – מִטָּמֵא הֵמָּת שֵׁם בְּנִגְיָעָה.

יז וְיִסְבּוּן לְדִמְסָאב מַעֲפֵר יָקֵדַת חֲטָאָתָא
וְיִצְבּוּ עֲלוּהִי מִי מְבוּעַ לָמָן:

(יז) וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מַעֲפֵר שְׂרָפַת הַחֲטָאָת וְנָתַן עָלָיו
מִיּוֹם חַיִּים אֶל־כָּלִי:

~ יום שני ל' סיון ~

יח וְיִסְבּוּ אֲזוּבָא וְיִטְבּוּל בְּמֵיָא גְבֵר דְּכִי וְנָדִי
עַל מִשְׁכָּנָא וְעַל כָּל מְנַיָּא וְעַל נִפְשָׁתָא דִּי
הוּוּ תַמְזֵן וְעַל דִּיקָרֵב בְּגִרְמָא אוּ בְּקָטֵלָא אוּ
בְּמֵתָא אוּ בְּקִבְרָא:

(יח) וְלָקַח אֲזוּב וְיִטְבַּל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהוּזָה
עַל־הָאֶהֱל וְעַל־כָּל־הַפְּלִים וְעַל־הַנִּפְשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־
שָׁם וְעַל־הַנִּגַּע בַּעֲצָם אוּ בְּחֻלְל אוּ בְּמֵת אוּ בְּקִבְרָא:

יט וְנָדִי דְכִנָּא עַל מִסָּאבָא בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה
וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה וּבְיוֹמָא שְׁבִיעָאָה
וְיִצְבּוּ לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחִי בְּמֵיָא וְיִדְבְּקִי
בְּרִמָּשָׁא:

(יט) וְהוּזָה הַטָּהוֹר עַל־הַטָּמֵא בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבְיוֹם
הַשְּׁבִיעִי וְחֲטָאוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וּכְבָּם בְּגִדָּיו וְרַחֲץ
בַּמַּיִם וְטָהַר בְּעָרְבִי:

כ"י וְחִטָּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי • (ספרי) הוא גֹּמֵר טְהָרָתוֹ.

כַּגִּבֹּר דִּי יִסְתָּאב וְלֹא יָדִי עֲלוּהִי וְיִשְׁתַּעֲבִי
אֲנָשָׁא הֵהוּא מִגֹּו קִהְלָא אֲרִי יֵת מִקְדָּשָׁא
דִּי סָאב מִי אֲדִיּוּתָא לֹא אֲדִירִיקוּ עֲלוּהִי
מִסָּאב הוּא :

(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהוּא מִתּוֹךְ הַקֹּהֶל כִּי אֶת־מִקְדָּשׁ יְהוָה טִמָּא מִי
נִדָּה לֹא־זֶרֶק עָלָיו טִמָּא הוּא:

כ"י וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְגו' • אִם נִאָּמַר "מִקְדָּשׁ", לָמָּה נִאָּמַר "מִשְׁכָּן" כו' ? כִּדְאִיתָא בִּשְׁבֻעוֹת' (דף טז).

כא וְתִהְיֶה לָהֶם לַחֲקֵת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדָּה יִכָּבֵּס
בְּגָדָיו וְהִנָּלַע בְּמִי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

(כא) וְתִהְיֶה לָהֶם לַחֲקֵת עוֹלָם וּמִזֶּה מִי־הַנִּדָּה יִכָּבֵּס
בְּגָדָיו וְהִנָּלַע בְּמִי הַנִּדָּה יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:

כָּן בְּנוֹגַע. וְזֶה שֶׁהוֹצִיאוּ בִּלְשׁוֹן "מִזֶּה", לֹאמַר לָךְ
שְׂאִינָן מִטְמָאִין עַד שֶׁיְהִי בִּהְיוֹן שְׁעוֹר הַזָּאֵה. וְהִנָּלַע
וְגו' יִטְמָא • וְאִין טַעוֹן כְּבוֹס בְּגָדִים.

כ"י וּמִזֶּה מִי־הַנִּדָּה • (נדה ט, יומא יד) רַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ
שֶׁהַמִּזֶּה טְהוֹר, וְזֶה בָּא לְלַמֵּד שֶׁהַנוֹשֵׂא מִי חֲטָאֵת –
טִמָּא טִמָּאָה חֲמוּרָה לְטִמָּא בְּגָדִים שֶׁעָלָיו, מִה־שְׂאִין־

כב וְכָל דִּי יִקְרַב בֵּה מִסָּאבָא יְהִי מִסָּאב
וְאֲנָשׁ דִּיקְרַב בֵּה יְהִי מִסָּאב עַד רַמְשָׁא:

(כב) וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ הַטִּמָּא יִטְמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגָּעַת
תִּטְמָא עַד־הָעֶרֶב: פ

כָּשֶׁם שֶׁנִּקְהָלוּ עַל אֶהָרָן, שֶׁהוּא כֹהֵן, לַעֲשׂוֹת הָעֵגֶל.
וּלְפִי שֶׁאֶהָרָן עָשָׂה אֶת הָעֵגֶל, לֹא נַעֲשִׂית עֲבוּדָה זֹו
עַל־יָדוֹ, שְׂאִין קְטִיגוֹר נַעֲשֶׂה סְנִיגוֹר: (ד) וְשִׁרְיָה
אֶת־הַפָּרָה • כָּשֶׁם שֶׁשִּׁרְיָה הָעֵגֶל: (ו) עֵץ אֲרִז וְאִזּוֹב
וּשְׁנֵי תוֹלַעֲת • שְׁלִשָּׁה מִינֵין הִלְלוּ כִּנְגַד שְׁלֹשֶׁת אֲלָפֵי
אִישׁ שֶׁנִּפְלוּ בָּעֵגֶל. וְאֲרִז הוּא הַגִּבֹּר מִכָּל הָאֵילָנוֹת,
וְאִזּוֹב נִמּוֹךְ מִכָּלִם. סִימָן, שֶׁהַגִּבֹּר שֶׁנִּתְגַּבֵּר וְחֲטָא,
יִשְׁפִּיל אֶת עַצְמוֹ כְּאִזּוֹב וְתוֹלַעֲת, וְיִתְכַפֵּר לוֹ:
(ט) לְמַשְׁמֶרֶת • כִּמוֹ שֶׁשֹּׁשַׁע הָעֵגֶל שְׁמוֹר לְדוֹרוֹת
לְפָרְעֻנוֹת, שְׂאִין לָךְ פְּקָדָה שְׂאִין בֵּה מִפְּקָדַת הָעֵגֶל,
שֶׁנִּאָּמַר (שמות לב): "וּבַיּוֹם פְּקָדֵי וּפְקָדֹתַי וְגו'". וְכָשֶׁם
שֶׁהָעֵגֶל מִטְמָא כָּל הָעוֹסְקִין בּוֹ, כִּךְ פָּרָה מִטְמָאָה כָּל
הָעוֹסְקִין בֵּה. וְכָשֶׁם שֶׁנִּשְׁתַּחֲוּוּ בְּאֶפְרוֹ, שֶׁנִּאָּמַר (שם):
"וַיִּזְרַע עַל־פְּנֵי הַמַּיִם וְגו'...", כִּךְ "וְלִקְחוּ לְטִמָּא מִעֶפֶר
שֶׁרֶפֶת הַחֲטָאֵת וְגו'".

כ"י וְכָל אֲשֶׁר־יִגַּע־בּוֹ "הַטִּמָּא" הִזָּה שֶׁנִּטְמָא בְּמַת
"יִטְמָא". וְהַנֶּפֶשׁ הַנִּגָּעַת • בּוֹ בְּטִמָּא מַת. תִּטְמָא
עַד־הָעֶרֶב • מִכָּאן לְמַדְנוּ, שֶׁהַמַּת אָבִי אֲבוֹת הַטִּמָּאָה,
וְהַנּוֹגֵעַ בּוֹ אֵב הַטִּמָּאָה וּמִטְמָא אָדָם. זֶהוּ פְרוּשָׁה
לְפִי מַשְׁמַעַה וְהַלְכוּתִיָּה. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה הַעֲמִיקְתִּי
מִיסוּדוֹ שֶׁל רַבִּי מִשֶּׁה הַדְרָשָׁן, וְזֶהוּ: (ב) וַיִּקְחוּ אֶל־יָדָם
מִשְׁלָהֶם, כָּשֶׁם שֶׁהֵם פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב לַעֲגֹל מִשְׁלָהֶם,
כִּךְ יָבִיאוּ זֹו לְכַפֵּרָה מִשְׁלָהֶם. פָּרָה אֲדָמָה • מִשְׁלָה
לְבֵן שֶׁפָּחָה שִׁטְנוֹ פִּלְטִין שֶׁל מֶלֶךְ. אָמְרוּ: תְּבֵא אִמּוֹ
וְתִקְנֶנָּה הַצּוֹאָה, כִּךְ תְּבֵא פָרָה וְתִכַּפֵּר עַל הָעֵגֶל.
אֲדָמָה • עַל שֵׁם (ישעיה א): "אִם יֹאדִימוּ כִתּוּלָע",
שֶׁהַחֲטָא קָרוֹי אָדָם. תְּמִימָה • עַל שֵׁם יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיוּ
תְּמִימִים וְנִעֲשׂוּ בּוֹ בְּעַלִּי מוֹיִמִין – תְּבֵא זֹו וְתִכַּפֵּר
עֲלֵיהֶם וְיִחְזְרוּ לְתִמּוּתָם. לֹא עֲלָה עֲלֵיהָ עַל • כָּשֶׁם
שֶׁפָּרְקוּ מִעֲלֵיהֶם עַל שְׁמִים: (ג) אֶל־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן.

~ נקודות משיחות קודש ~

מִמִּילָא טִמָּאֵת מַת. וְזֶה לֹאמַר, שֶׁזֶהוּ שִׁכְתָּב הַרְמַב"ם
שֶׁהַפָּרָה הַעֲשִׂירִית יַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחִ: רָמְזוּ רָמְזוּ לָנוּ,
שֶׁשְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ הַזֶּה הָיָה בְּטוֹל הַמֶּנֶת לְגַמְרִי, "בִּלְעַד הַמֶּנֶת
לְנֶצַח".

תְּבֵא פָרָה וְתִכַּפֵּר עַל הָעֵגֶל (רש"י יט, כב) בְּאֶרֶז הַמִּפְרָשִׁים,
שֶׁלּוֹא חֲטָא הָעֵגֶל לֹא הִתְחַטָּא מִיָּתָהּ בִּישְׂרָאֵל, כִּי בְּמַתָּן
תּוֹרָה זָכוּ לְ"חֲרוּת מִמֶּלֶךְ הַמֶּנֶת", וְהַחֲטָא גָרַם לְמִיָּתָהּ
וּלְטִמָּאֵת מַת; וּמוֹכֵן אֲפּוֹא, שֶׁכַּפֶּרֶת הַחֲטָא מְכַשֶּׁלֶת בְּדֶרֶךְ

(לקוטי שיחות, כרך לג, עמ' 128)

א וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל כְּנִשְׁתָּא לְמַדְבָּרָא
דְּצִיּוֹן בְּיַרְחָא קֳדָמָא וַיֵּתֵב עִמָּא בְּרָקִים
וּמִיתַת תַּמָּן מֵרִים וְאַתְקַבְּרַת תַּמָּן:

כ (א) וַיָּבֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה מִדְּבַר־צֶן בַּחֲדָשׁ
הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקֹדֶשׁ וַתִּמָּת שָׁם מֵרִים וַתִּקָּבֵר
שָׁם:

מְכַפֶּרֶת), אף מיתת צדיקים מְכַפֶּרֶת. וַתִּמָּת שָׁם
מֵרִים • (שם) אף היא בנשיקה מתה. ומפני מה לא
נֶאֱמַר בָּהּ: "עַל־פִּי ה'?" שְׁאִינוּ דִּרְךָ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה.
וּבְאַהֲרֹן נֶאֱמַר (במדבר לג): "עַל־פִּי ה'", בְּ"אַלֶּה מִסְעִי".

נש"י • כָּל־הָעֵדָה • עֵדָה הַשְּׁלֵמָה, שֶׁכָּבֵר מֵתוֹ מִתִּי
מִדְּבַר, וְאֵלּוֹ פָּרְשׁוּ לַחַיִּים. וַתִּמָּת שָׁם מֵרִים • (מ"ק
כ"ח) לָמָּה נִסְמְכָה מִיתַת מֵרִים לַפְּרִשְׁת פָּרָה אֲדָמָה?
לומר לך: מֵה קִרְבָּנוֹת מְכַפְּרִין (ס"א כְּמוֹ שֶׁפָּרָה אֲדָמָה

(ב) וְלֹא־הָיָה מַיִם לָעֵדָה וַיִּקְהָלוּ עַל־מִשָּׁה וְעַל־
אַהֲרֹן:

נש"י • וְלֹא־הָיָה מַיִם לָעֵדָה • מִכָּאן, שֶׁכָּל אֲרָבָעִים שָׁנָה הָיָה לָהֶם הַבָּאָר בְּזִכּוֹת מֵרִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

ועל-אחת-כמה-וכמה בימינו, שהמאורעות מתרחשים
במהירות גדולה הרבה יותר, ברור הדבר, שאם רק
מתעסקים מתוך רגש, מסיירה ונתינה עד למסירת נפש
(באופן חיובי) – מצליח הקב"ה ורואים פירות טובים
במהירות גדולה יותר, או תיכף ומיד, ובכל אופן – תוך
משך זמן קצר.

יש כאלו שנופלים ברוחם בגלל שלמרות יגיעתם, הן
בנוגע לעצמם והן בנוגע לזולתם, אינם רואים מיד את
הפירות.
וגם על זה ישנו לימוד מפרשת השבוע – שלמרות
שבמשך ארבעים שנה לא ידעו בני ישראל בזכות מי
היתה להם הבאר שממנה שתו בהיותם במדבר, הנה
סוף-כל-סוף נודע להם הדבר, אם כי לאחר משיך זמן
רבו.

(שיחת יום א' פרשת חוקת, בד"ח תמוז, ה'תשכ"ו)

ג וַיִּנָּצֵא עִמָּא עִם מִשָּׁה וַאֲמָרוּ לְמִימַר וְלֹאִי
דְּמִתְנָא בְּמוֹתָא דְאַחְנָא קָדָם יי:

(ג) וַיִּרְכַּב הָעָם עִם־מִשָּׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלֹאִי גִוְעֵנוּ
בְּנוֹעַ אַחֲנֵנוּ לִפְנֵי יְהוָה:

יתכן לפרשו "כשמתו אחינו", שאם-כן היה לו
להנקד "בגוע" (בחולם הוא"ו).

נש"י • וְלֹאִי גִוְעֵנוּ • הִלֹּאִי שֶׁגִּוְעֵנוּ. בְּנוֹעַ אַחֲנֵנוּ •
בְּמִיתַת אַחֲנֵנוּ בְּדָבָר. לְמַד שֶׁמִּיתַת צָמָא מְגַנָּה מִמֶּנָּה.
בְּנוֹעַ • שֵׁם דָּבָר הוּא, כְּמוֹ "בְּמִיתַת אַחֲנֵנוּ", וְלֹא

ד וַיִּלְמָא אַעֲלִיתוּן יְתָ קָהֵלָא דִּי לְמַדְבָּרָא
הִדִּין לְמִמָּת תַּמָּן אֲנַחְנָא וּבְעִירָנָא:

(ד) וַיִּלְמָה הַבָּאֲתָם אֶת־קָהֵל יְהוָה אֶל־הַמִּדְבָּר הַזֶּה
לָמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ:

(ג), וְזֶה הָיָה בְּאֶמְרָם "וַיִּלְמָה הַעֲלִיתָנוּ
מִמִּצְרַיִם" (פסוק ד). תורה ד

הַמִּדְבָּר הַזֶּה" (פסוק ד). אֲמָנָם הָיְתָה גַם
עַל הָאֵל יִתְבָּרֵךְ, כְּאֲשֶׁר הִעִיד בְּאֶמְרוֹ
"אֲשֶׁר רָבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה'" (פסוק

כ (ג) וַיִּרְכַּב הָעָם עִם מִשָּׁה. הִנֵּה
הַמִּרְיָכָה עִם מִשָּׁה הָיְתָה בְּאֶמְרָם
"וַיִּלְמָה הַבָּאֲתָם אֶת קָהֵל ה' אֶל

ה ולמא אסקתונא ממצרים לאיתא יתנא לאתרא בישא הדין לא אתר פשר לבית זרע ואף לא תינין וגופנין ורמונין ומיא לית למשתי:

(ה) וְלִמָּה הֶעֱלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל־הַמָּקוֹם הָרָע הַזֶּה לֹא מָקוֹם זֶרַע וְתֹאנָה וְגִפְנִי וְרִמּוֹן וּמִיִּם אֵין לְשִׁתּוֹת:

ויעל משה ואהרן מן הגדה להלל אתרע משכן זמנא ונפלו על אפיהון ואתגלי יקרא דיי להון:

(ו) וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקָּהָל אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּרֶא כְּבוֹד־יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

~ יום שלישי א' תמוז ~

ז ומליל יי עם משה למימר:

(ז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

ח סב ית הטרא ואכנש ית כנשתא את אהרן אחור ויתמללון עם כיפא לעיניהון ויתן מוהי ותפק להון מיא מן כיפא ותשקי ית כנשתא וית בעירהון:

(ח) קח את־המטה והקהל את־העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל־הסלע לעיניהם ונתן מימיו והוצאת להם מים מן־הסלע והשקית את־העדה ואת־בעירים:

זשי"א וְאֵת־בְּעִירֵם • (במדבר רבה) מכאן, שחם הקדוש־ברוך־הוא על ממונם של ישראל.

ספורט

יתברך על ידי עבדיו, עם הקדמת איזו תנועה מסדרת מאתו, בענין "השליכה ארצה" (שמות ד, ח) "הרם את מטף" (שם יד, טז), "והפית בצור" (שם יז, ו), "ירה יור" (מלכים ב יג, יז) וזולתם. והשלישי הוא מין מן הנסים שלא יוכל הטבע לעשותו בשום אופן. וזה המין יעשה האל תעלה על ידי עבדיו בדבור בלבד, שהיא פעלה שכלית ויותר נכבדת משאר תנועותיו הגשמיות, כמו שהיה הענין בפתיחת פי הארץ, כאמרו "ויהי פכלותו לדבר.. ותפקע האדמה" (לעיל טז, לא). וכן בענין עמירת השמש ליהושע נאמר "אז ידבר יהושע" (יהושע י, יב).

והנה בענין זאת המריבה היה מן ההכרח להעביר את רעת תלונות ישראל, שהיה הגם הנעשה מבאר מעלת המלך המשלח ודרכי טובו, ומבאר גם בן מעלת השליח וטובו,

שהביא אותם אל אותו החלק הרע מהמדבר. ועל האל יתברך היתה מריבתם באמרם (פסוק ח) שהוציאם מארץ נשבת טובה אל ארץ מדבר. ולהודיעם את רשעם בזה, התחייב שיהיה הגם מודיע שהשליח היה מנהיג בשלמות, ושהמשלח היטיב בשליחותו ולא הרע כלל.

ובהיות מיני הנסים המספרים בכתבי הקדש על אחד משלושה פנים: האחד הוא גם נסתר, כמו ירידת המטר וההמלט מן החללים ומן הצרות. וזה המין מן הנסים ישיגוהו הצדיקים בתפלתם, בענין "ויתפלל אברהם אל האלהים, וירפא אלהים את אבימלך" (בראשית כ, יז). וכן "ויתפלל משה בעד העם" (לחלן בא, ז). והשני הוא גם נגלה, לא יוכל הטבע לעשותו באותו האופן, אבל יעשהו אחר תנועות רבות במשך זמן. וזה המין מן הנסים יעשהו האל

(ח) קח את המטה.. ודברתם אל הסלע. כבר רבו הדעות בענין חטא מי מריבה. והיה ספק אצל רבים, במה חטאו משה ואהרן שנוכתב עליהם "לא האמנתם" (פסוק יב), "מעלתם" (דברים לב, נא) ו"מריתם" (פסוק כד). ואם היתה פונת האל יתברך שידברו בלבד אל הסלע, מה ענין ללקיחת המטה? ואם היה החטא על שהכה משה את הסלע שלא במצות שולחו, במה חטא אהרן? אמנם כשנתבונן בענין המריבה, ראוי שנחשב שתהיה מצות האל בזה על אפן שיפירו רשעת מריבתם, והתודו את חטאתם, ושבו ורפא למו, כי לא יחפץ במוות המת. וכן נבין שבזה החטאו משה ואהרן את פונת האל יתברך, ועל זה הענין. אמנם המריבה עם משה היתה באמרם שהיתה הנהיגו בלתי שלמה, במה

(ט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הַמָּטָה מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ:

ט וַיִּסֵּב מֹשֶׁה יָת הַמָּטָה מִן הָרָם יְיָ כְּמָא דִּי פְקָדָה:

(י) וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת־הַקָּהָל אֶל־פְּנֵי הַסָּלַע וַיֹּאמְרוּ לָהֶם שְׁמַעוּנָא הַמּוֹרִים הַמִּן־הַסָּלַע הַזֶּה נוֹצִיא לָכֶם מַיִם:

י וַאֲכַנְיָשׁוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יָת קָהָל לְקָדָם פִּיפָא וַאֲמַר לְהוֹן שְׁמַעוּ כַּעַן סְרַבְנָא הַמִּן פִּיפָא הָדִין נַפֵּק לְכוֹן מַיָּא:

אומרים להם: מה לכם, מאיזה סלע תוציאו לנו מים? לךף אָמַר לָהֶם: "הַמּוֹרִים", סְרַבְנִים, לְשׁוֹן יוֹנִי: שׁוֹטִים – מוֹרִים אֶת מוֹרִיָּהֶם, "הַמִּן הַסָּלַע הַזֶּה", שְׁלֹא נַצְטוּיְנוּ עָלֵיו, "נוֹצִיא לָכֶם מַיִם?".

(יא) וַיֹּרֶם מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ וַיַּךְ אֶת־הַסָּלַע בַּמָּטָהוּ פַּעַמִּים וַיֵּצְאוּ מַיִם רַבִּים וַתֵּשֶׁת הָעֵדָה וּבְעֵרָם:

יא וַאֲרַם מֹשֶׁה יָת יָדָה וּמַחָא יָת פִּיפָא בַּחֲטָרָה תְּרַמִּין זְמַנִּין וַיִּנְפְקוּ מַיָּא סְגִיאִי וַשְּׁתִּיאֵת כְּנִשְׁתָּא וּבְעִירָהוֹן:

אָמְרוּ: שְׁמָא צְרִיף לְהַכּוֹתוֹ כְּכֹרָא שׁוֹנָה, שְׁנַאָמַר (שמות י) "וְהַכִּיתָ בַּצּוּר" – וַיִּנְדָּמֵן לָהֶם אוֹתוֹ סָלַע וְהַכּוֹה.

כִּי־פַעַמִּים • לִפִּי שְׁכֹרָא שׁוֹנָה לֹא הוֹצִיא אֱלָא טַפִּין, לִפִּי שְׁלֹא צָוָה הַמָּקוֹם לְהַכּוֹתוֹ אֱלָא "וַיִּדְבְּרָתֶם אֶל־הַסָּלַע", וְהַמָּה דְּבָרוּ אֶל סָלַע אַחֵר וְלֹא הוֹצִיא.

(יב) וַיֹּאמְרוּ יְהוָה אֱלֹהֵי־מֹשֶׁה וְאַל־אַהֲרֹן יַעֲזוּבֵי הָאֲמֹנֶתִם כִּי לְהַקְדִּישָׁנִי לַעֲיִנִי בְּנִי יִשְׂרָאֵל לִכֹּן לֹא תָבִיאוּ אֶת־הַקָּהָל הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי לָהֶם:

יב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן חֲלָף דִּי לֹא הַמִּנְתִּין בְּמִימָרִי לְקַדְּשׁוֹתִי לַעֲיִנִי בְּנִי יִשְׂרָאֵל כִּכֹּן לֹא תַעֲלוּן יָת קָהָל הָדִין לְאַרְעָא דִּי יְהִיבִית לְהוֹן:

ספור

אֶל הַסָּלַע מִמָּקוֹם אַחֵר, כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ בְּרַפְּדִים, כְּאָמְרוּ "וְהַכִּיתָ בַּצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם" (שמות יז ו), כִּי לֹא בְּטָחוּ שִׁיקִּים הָאֵל יִתְבָּרַךְ אֶת דְּבָרוֹ לַעֲשׂוֹת לִישְׂרָאֵל הַמִּין הַשְּׁלִישִׁי מִן הַנְּסִים, כְּחֻשְׁבָּם אֶת יִשְׂרָאֵל אֲזַ מִמְּרִים מְאֹד עַד שִׁיְהִיו בְּלַתִּי רְאוּיִם אֵלָיו, וְשִׁיְנַחֲם ה' עַל הַטּוֹכָה. וּבְכֵן עָשׂוּ אֶת הָרָף מִן הַשְּׁנִי מִן הַנְּסִים בַּמָּטָה, אֲשֶׁר בּוֹ הוֹדִיעַ מַעֲלַת הַשְּׁלִיחַ, וְלֹא עָשׂוּ אֶת הָרָף הַמִּין הַשְּׁלִישִׁי, אֲשֶׁר בּוֹ יוֹדִיעוּ לִישְׂרָאֵל מַעֲלַת הַמְּשַׁלַּח וְטוֹבוֹ. וְלִזְוָה נִכְתָּב עֲלֵיהֶם "לֹא הָאֲמֹנֶתִם בִּי" (פסוק יב), שֶׁהֲרָצוֹן בּוֹ: לֹא בְּטַחְתֶּם בִּי שְׁאֲעֲשֶׂה מַה שְּׁאֲמַרְתִּי, "וּמַעֲלַתֶם בִּי" (דברים לב, נא) שְׁחַלְלַתֶם כְּבוֹדִי וְלֹא הָרְאִיתֶם לְמֹרִיבִים אֶת סְכּוּלַתְכֶם, וְ"מֹרִיתֶם בִּי" (פסוק כד) בְּשֵׁלֹא שְׁמַרְתֶּם מְצוֹתִי. תוֹרָה ט

כְּאָמְרוּ "וַיִּדְבְּרָתֶם אֶל הַסָּלַע", לְמַעַן יִכְרִיו יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיָּה זֶה הַנֶּס מִן הַמִּין הַשְּׁלִישִׁי כְּאָמְרוּ, לֹא שִׁיְהִיָּה מִים נִגְרִים שֶׁם מִמָּקוֹם אַחֵר. וּבִזְוָה יִדְעוּ גִּדְל וְטוֹב הַמְּשַׁלַּח, וְיִשְׁכּוּ אֶל לָבֶם שְׁאָף עַל פִּי שֶׁהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם אֶל הַמִּדְבָּר, אֵין בִּזְוָה רַעַה כָּלִל בְּהִיּוֹתוֹ עֲמָהֶם, אַחֵר שִׁישׁ כִּידוֹ לְשִׁים מִדְּבָר לְאַגֵּם מִים, וְזוּלַת זֶה מַמָּה שְׁלֹא יוּכַל הַטָּבַע עָלָיו, וְשִׁאֵם הוּא כָּאֵין הַכֹּל כָּאֵין, כְּאָמְרוּ "הַמִּדְבָּר הִיִּיתִי לִישְׂרָאֵל" (ירמיהו ב, לא). וְצָוָה עִם זֶה, שְׁאֲחֵר שִׁיְהִיָּה הַסָּלַע לְמִים יוֹצִיא מֹשֶׁה אוֹתָם הַמִּים לָהֶם בַּמָּטָהוּ לְשִׁכְטִיהֶם, כְּאָמְרוּ "בְּמַחֲקֶךָ בְּמִשְׁעָנְתֶּם" (לחלן כא, יח), וְלִזְוָה הַמִּין מִן הַנְּסִים אָמַר "קַח אֶת הַמָּטָה... וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִים מִן הַסָּלַע וכו'".

וְהִנֵּה מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן הִסְפִּימוּ לַעֲשׂוֹת הַמִּין הַשְּׁנִי מִן הַנְּסִים, וְלַחֲגִיר הַמִּים

וְשֶׁהוּא מוֹכֵן אֶל שִׁיטֵּיב הַמָּלָךְ עַל יְדוֹ לַעֲמֹ. וְתַתְּבָאָר מַעֲלַת הַמְּשַׁלַּח בְּמִין הַשְּׁלִישִׁי מִן הַנְּסִים, אֲשֶׁר לֹא יוּכַל הַטָּבַע כָּלִל עָלָיו בְּשׁוּם אִפֹּן וּבְשׁוּם זְמַן. וְתַתְּבָאָר מַעֲלַת הַשְּׁלִיחַ בְּמִין הַשְּׁנִי מִן הַנְּסִים הַנַּעֲשֶׂה בַּתְּנוּעָה הַשְּׁלִיחַ הָרְאוּי לָזֶה. וּבְכֵן צָוָה הָאֵל יִתְבָּרַךְ שִׁיְהִיָּה הַסָּלַע לְמִים, כְּאָמְרוּ "וְנָתַן מִימָיו", כְּלוֹמַר שִׁיְהִיו הַמִּים מִן הַסָּלַע, לֹא נִמְשְׁכִים מִמָּקוֹם אַחֵר אֵלָיו. וְזֶה הִנֵּה נִמְנַע זוּלַתִּי בְּהִיּוֹתוֹ נִהְפֵּךְ מַצּוֹרֶת סָלַע אֶל צוֹרֶת מַיִם, כְּאֲשֶׁר הֵעִיד אַחֵר כֹּף כְּאָמְרוּ "הַמּוֹצִיא לָךְ מִים מִצּוֹר הַחֲלִמִישׁ" (דברים יח, טו). כִּי אִם הָיוּ הַמִּים מוֹבָאִים מִמָּקוֹם אַחֵר שֶׁם בָּנִס, לֹא יִהְיֶה הַבְּדֵל בֵּין צוֹר חֲלִמִישׁ לְזוּלַתוֹ. וְזֶה הַמִּין מִן הַנְּסִים לֹא יוּכַל עֲשׂוֹהוּ הַטָּבַע בְּשׁוּם אִפֹּן, וְלֹא בְּשׁוּם זְמַן.

וְצָוָה שִׁנָּה יִהְיֶה עַל יְדֵי דְּבוּר עֲבָדָיו,

לְהַקְדִּישְׁנִי • שְׁאַלוּ דְבַרְתֶּם אֶל הַסֹּלֶעַ וְהַדֹּחַיָּא, הִייתִי מְקַדֵּשׁ לְעֵינֵי הָעֵדָה וְאוֹמְרִים: מַה סֹּלֶעַ זֶה, שְׁאִינוּ מְדַבְּרִים וְאִינוּ שׁוֹמְעִים וְאִינוּ צָרִיךְ לְפָרְנֶסָה, מְקִיִּים דְּבוּרוֹ שֶׁל מְקוֹם, קֵל-וְחֹמֶר אָנוּ! • לָכֵן לֹא תִבְיֹאוּ • בְּשׁוֹבְעָה, כְּמוֹ (שְׁמוּאֵל א ג): "לָכֵן נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֲלִי" • נִשְׁבַּע בְּקַפִּיצָה, שְׁלֹא יִרְבוּ בְּתַפְלָה עַל כָּךְ •

כִּי יֵעָן לֹא-הֶאֱמַנְתֶּם בִּי • גָּלָה הַכְּתוּב שְׁאֵלֹוּלִי חֲטָא זֶה בְּלִבְדִּי הָיוּ נִכְנָסִין לְאַרְץ, כְּדֵי שְׁלֹא יֵאָמְרוּ עֲלֵיהֶם: כַּעֲזוֹן שְׂאֵר דּוֹר הַמִּדְבָּר שֶׁנִּגְזַר עֲלֵיהֶם שְׁלֹא יִכְנָסוּ לְאַרְץ, כִּי הָיָה עֲזוֹן מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן • וְהִלֵּא (במדבר יא) "חֲצֹאן וּבִקֵּר יִשְׁחַט" קִשָּׁה מִזֶּה? אֲלֵא לִפִּי שִׁבְסִתָּר – חֲסֹף עָלָיו הַכְּתוּב, וְכֵאן שֶׁבְּמַעֲמַד כָּל יִשְׂרָאֵל – לֹא חֲסֹף עָלָיו הַכְּתוּב, מִכְּפִי קְדוּשַׁת הַשֵּׁם •

(יג) הִמָּה מִי מְרִיכָה אֲשֶׁר-רָבוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יְהוָה וַיִּקְדָּשׁ בָּם: ס

וְאַהֲרֹן עַל-יָדָם, (זכריה קט"ו ב) שֶׁכְּשֶׁהֱקִדֹּשׁ-כְּרוּף-הוּא עוֹשֶׂה דִין בְּמִקְדָּשָׁיו, הוּא יֵרָאוּ וּמִתְקַדֵּשׁ עַל הַבְּרִיּוֹת • וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהילים סח): "נִזְרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשָׁיךְ", וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ויקרא י'): "בְּקִרְבִּי אֶקְדָּשׁ" •

כִּי יֵהִי הִמָּה מִי מְרִיכָה • הֵם הַנִּזְכָּרִים בְּמִקוֹם אַחֵר: (סנהדרין ק"א ב) אֶת אֵלֹו רְאוּ אֲצִטְגִּינִי פָּרְעָה, שְׁמוֹשִׁיעֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל לֹקָה בְּמִים, לָכֵן גִּזְרוּ (שמות א): "כָּל-הַבֶּן הַיָּלֹוֹד הִיאֲרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ" • וַיִּקְדָּשׁ בָּם • שְׁמִתוֹ מֹשֶׁה

~ יום רביעי ב' תמוז ~

יְדוּשְׁלַח מֹשֶׁה אֶזְגָּדִין מִרְקָם לְוֹת מִלְכָּא דְּאִדּוּם כְּדֵן אֶמַר אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל אֶת יְדַעַת יֵת כָּל עֲקֵתָא דִּי אֲשַׁכְּתָנָא:

(יד) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקְדָּשׁ אֶל-מֶלֶךְ אֲדוּם כֹּה אָמַר אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל אֶתָּה יְדַעַת אֶת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצְאָתָנוּ:

פִּירֵשׁ אֲבִיכֶם מֵעַל אֲבִינוּ (שם לו): "וַיִּלָּךְ אֶל-אַרְץ מִכְּנִי יַעֲקֹב אַחֲרֵי" – מִכְּנִי הַשְׁטֵר-חֹב הַמִּטָּל עֲלֵיהֶם, וְהִטִּילוּ עַל יַעֲקֹב •

כִּי יֵהִי אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל • מַה רָאָה לְהַזְכִּיר כָּאן אַחֲרָיו? אֲלֵא אָמַר לוֹ: אַחֲרֵים אֲנַחְנוּ, בְּנֵי אֲבִרְהָם, שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ (בראשית טו): "כִּי-יָגַר יִהְיֶה זֶרַעְךָ", וְעַל שֶׁנִּגְזַר הָיָה אוֹתוֹ הַחֹב לְפָרְעוֹ • אֶתָּה יְדַעַת אֶת כָּל-הַתְּלָאָה • לִפְיֵךְ

טו וַיִּנְחֲתוּ אֲבִהֲתָנָא לְמַצְרִים וַיִּתְּבֵנָא בְּמַצְרִים יוֹמִין סְגִיִּאִין וְאַכְאִישׁוּ לְנָא מַצְרָאִי וְלֹאֲבִהֲתָנָא:

(טו) וַיִּרְדּוּ אֲבִתֵּינוּ מִצְרִימָה וַנִּשָּׁב בְּמַצְרִים יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרִים וְלֹאֲבִתֵּינוּ:

כִּי יֵהִי וַיִּרְעוּ לָנוּ • סִבְלָנוּ צְרוּת רַבּוֹת • וְלֹאֲבִתֵּינוּ • מִכָּאן, שֶׁהָאֲבוֹת מִצְרַעֲרִים בְּקִבְרָם כְּשֶׁפָּרְעוֹנוֹת בָּאָה עַל יִשְׂרָאֵל •

טז וַיִּצְלִינָא קָדָם יִי וְקִבִּיל צְלוֹתָנָא וַיִּשְׁלַח מַלְאָכָא וְאַפְקֵנָא מִמַּצְרִים וְהָא אֲנַחְנָא בְּרַקָּם קִרְתָּא דְּבִסְטָר תְּחוּמָּךְ:

(טז) וַיִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיִּשְׁמַע קוֹלָנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ בְּקִדְשׁ עִיר קִצָּה גְבוּלָךְ:

ספורט

יִתְרֵי מִמִּקוֹם מְקוֹרָם, עַל הַפָּךְ הָרָאוּ לְמִים הַטְּבָעִיִּים • תוֹרַה יֵד

הַמִּים הָיוּ בְּלִתֵּי טְבָעִיִּים, כְּמוֹ שֶׁהוּרִי אֶז בְּשִׁירְתָם בְּאִמְרָם "וַיִּמְנַחֲלִיאֵל בְּמוֹת" (לחלן בא, יט), שֶׁהֵיוּ הַמִּים עוֹלִים

(יג) וַיִּקְדָּשׁ בָּם • בְּאוֹתָם הַמִּים עֲצָמָם נִקְדָּשׁ אַחֵר כִּי בַעֲזָן נִחַל אֲרִנּוֹן (לחלן בא, יג), שֶׁהָרָאָה אֶז לְיִשְׂרָאֵל שְׁאוֹתָם

כ"י • וַיִּשְׁמַע קִלְנוֹ • בַּבֶּרֶכָה שֶׁבִּרְכָנוּ אֲבִינוּ (בראשית כז) : זֶה מֹשֶׁה. מִכָּאן, שֶׁהַנְּבִיאִים קְרוּאִים "מְלָאכִים", "הַקָּל קוֹל יַעֲקֹב", שֶׁאֵנוּ צוֹעֲקִים וְנִעֲנִים. מִלֶּאֱדָ • וְאָמַר (ד"ה ב לח) : "וַיְהִיו מְלָעֲבִים בְּמִלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים".

(יז) נַעֲבֶרְהָנָא בְּאַרְצֶךָ לֹא נַעֲבֹר בְּשִׁדְּהָ וּבִכְרָם וְלֹא נִשְׁתַּה מִי בְּאֵר דְּרֵךְ הַמֶּלֶךְ גִּלְדָּ לֹא נִטָּה יָמִין וּשְׂמָאוֹל עַד אֲשֶׁר-נַעֲבֹר גְּבִלְדָּ :

כ"י • נַעֲבֶרְהָנָא בְּאַרְצֶךָ • אֵין לָךְ לַעֲזֹרָה עַל הִירְשָׁה שֶׁל אֶרֶץ-יִשְׂרָאֵל, כְּשֶׁשׁ שְׁלֹא פִרְעֹת הַחֹב, עָשָׂה לָנוּ עֲזָרָה מַעֲטָ לַעֲבֹר דְּרֵךְ אֶרֶץ. וְלֹא נִשְׁתַּה מִי בְּאֵר • (במדבר רבה) "מִי בִּזְרוֹת" הִיא צָרִיף לֹמֵר, אֲלֹא כִּף אָמַר מֹשֶׁה : אֶף-עַל-פִּי שֵׁשׁ בִּיּוֹדֵינוּ מִן לֶאֱכֹל וּבָאָר לִשְׁתוֹת,

(יח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵינוּ אֲדֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן-בְּחֶרֶב אֲצֵא לְקִרְאָתְךָ :

כ"י • פֶן-בְּחֶרֶב אֲצֵא לְקִרְאָתְךָ • אַתֶּם מִתְנַגְּדִים בְּקוֹל שְׁהוֹרִשְׁכֶם אֲבִיכֶם, וְאָמַרְתֶּם : "וְנִצְעֵק אֱלֹהֵי וַיִּשְׁמַע קִלְנוֹ", וְאָנִי אֲצֵא עֲלֵיכֶם בְּמָה שְׁהוֹרִישְׁנִי אָבִי (בראשית כח) : "וְעַל חֶרֶבְךָ תִּחְיֶה".

(יט) וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהֵינוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמַסְלָה נַעֲלָה וְאִם-מִימִיד נִשְׁתַּה אֲנִי וּמִקְנֵי וְנִתְתִּי מִכְרָם רַק אֵין דְּבָר בְּרַגְלֵי אַעֲבֶרְהָ :

כ"י • רַק אֵין דְּבָר • אֵין שׁוּם דְּבָר מִזִּיקָה.

(כ) וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיֵּצֵא אֲדֹם לְקִרְאָתוֹ בָּעַם כָּבֵד וּבִיד חֲזָקָה :

כ"י • וּבִיד חֲזָקָה • בְּהִבְטָחַת זְקֻנָּתוֹ (שם) : "וְהַיָּדִים יָדֵי עֲשׂוֹ".

(כא) וַיִּמָּאֵן אֲדֹם נָתַן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיִּט ישראל מעליו: פ

(יז) דְּרֵךְ הַמֶּלֶךְ. בְּאוֹתָהּ הִדְרֵךְ שִׁינְיָהּ הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּלְדָּ בָּהּ, כְּמִנְהַג כָּל מֶלֶךְ הַנּוֹתֵן מַעֲבָר לְצָבָא אֲנָשֵׁי שְׁלוֹמוֹ לְשִׁלּוּחַ עֲמָהֶם מוֹרָה דְּרֵךְ, לְמַעַן לֹא יִזְיקוּ אֲנָשֵׁי הַצָּבָא אוֹ קִצְתָּם בְּעִבְרָם לְיוֹשְׁבֵי הָאֶרֶץ. תוֹרָה יח
(יח) פֶּן בְּחֶרֶב אֲצֵא לְקִרְאָתְךָ. כִּי הֵמוֹן עִם אֲדֹם אֲנָשֵׁי דְמִים, וּבִסְבָּה

מַעֲטָת מְמַרְיָבָה אוֹ זוֹלָתָה שֶׁתַּפֵּל בֵּין אֲנָשֵׁי הָאֶרֶץ וְהָעָם הַעֹבֵר, יִתְעוֹרְרוּ אֲנָשֵׁי הָאֶרֶץ בְּחֶרֶב נֶגֶד הַעֹבְרִים. תוֹרָה יט
(יט) בְּמַסְלָה נַעֲלָה. הִנֵּה זֶה אוֹיֵל יִקְרָה אִם נַעֲבֹר בְּעָרִים, אֲבָל אֲנַחְנוּ נַעֲבֹר בְּמַסְלָה בְּלִבְדָּ, וְלֹא תִקְרָה שֶׁם סְבָה שֶׁתְּעוֹרֵר אֶת עַמְּךָ בְּחֶרֶב לְקִרְאָתְנוּ.

רַק אֵין דְּבָר בְּרַגְלֵי. אֵין אִתָּנוּ שׁוּם דְּבָר מוֹכֵן לְחֶרֶס רִיב. אַעֲבֶרְהָ. מֵאֲחֵר שֶׁאֵין מֵאִין לְהִנְחִינוּ לַעֲבֹר אֲלֵא בְּשִׁבִּיל זֶה שֶׁאֲמַרְתָּ, הִנֵּה נֹכַח לַעֲבֹר, שֶׁאֵין לְחוֹשׁ לָזֶה כָּלֵל. תוֹרָה כ
(כ) וַיֵּצֵא אֲדֹם לְקִרְאָתוֹ. עַל הַגְּבוּל. תוֹרָה כא

(כב) וַיִּסְעוּ מִקֵּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־הָעֵדָה הָרָחֹק׃

וְכָל־הָעֵדָה • כָּלֶם שְׁלָמִים וְעוֹמְדִים לְהַכִּיֵּס
לְאַרְץ, שְׁלֹא הָיָה בָּהֶן אֶחָד מֵאוֹתָם שֶׁנִּגְזְרָה גְזֵרָה
עָלֵיהֶם, שֶׁיִּכָּבֵר כְּלוּ מִתִּי מִדָּבָר, וְאִלּוּ מֵאוֹתָן שֶׁכָּתוּב
בָּהֶן (דְּבָרִים ד'): "חַיִּים כָּלֶם הַיּוֹם". הִרְ הִהר • הִר עַל

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן בְּהַר הַהָר (כד)
עַל-גִּבּוֹל אֶרֶץ-אֲדָוָה לֵאמֹר:

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-אַבְרָם • מִגִּיד, שְׂמִפְנֵי שְׁנַתְּחַבְּרוּ
פֶּאֶן לְהִתְקַרֵּב לַעֲשׂוֹ הָרָשָׁע, וּנְפָרְצוּ מַעֲשֵׂיהֶם וַחֲסָרוּ
הַצַּדִּיק הַזֶּה, וְכֵן הִנָּבִיא אֹמֵר לִיהוֹשָׁפָט (ד"ה ב ט:)
"בְּהִתְחַבְּרָה עִם-אַחֲזִיָּהּ פֶּרֶץ ה' אֶת מַעֲשֵׂיהָ".

(כד) יִאסֹף אַהֲרֹן אֶל־עַמּוּי כִּי לֹא יבֹא אֶל־הָאָרֶץ
אֲשֶׁר נָתַתִּי לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל אֲשֶׁר־מָרִיתֶם אֶת־פִּי
לְמִי מְרִיבָה:

(כח) קח את־אֶהְרֹן וְאֶת־אַלְעָזָר בְּנָיו וְהַעַל אֹתָם הָרֹם הַהוּא:

כִּי־קָח אֶת־אֶהֱרֹן • בְּדַבְרֵי נְחוֹמִים. אָמַר לוֹ: אֲשַׁרֶּיךָ שֶׁתִּרְאֶה כְּתוּרָה נְתוּן לְבָנֶךָ, מִה שְׂאִין אֲנִי זָכָאי לָכֶּךָ.

(כו) וְהִפְשֵׁט אֶת-אַהֲרֹן אֶת-בְּגָדָיו וְהִלְבַּשְׁתָּם אֶת-
אֱלֹעָזָר בְּנוֹ וְאַהֲרֹן יֵאָסֵף וּמֵת שָׁם:

וְפֶשֶׁט, "קִמְצָן פִּיד" – וְקִמְצָן, "עֵצִים עֵינִיד" – וְעֵצִים, מִיד חֲמֵד מִשָּׁה לְאוֹתָהּ מִיתָה, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר לוֹ (דברים לב): "כֹּאשֶׁר־מָת אֶהְרֹן אַחִיד" – מִיתָה שֶׁנֶּתְּאוּתָהּ לָהּ.

(כו) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה וַיַּעַל אֶל־הָהָר.
הָהָר לְעֵינֵי כָל־הָעָדָה:

רַסִּי־וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה • (במדבר רבה) **אַף-עַל-פִּי שֶׁהַדָּבָר קָשָׁה לוֹ, לֹא עָכַב.**

כח וַאֲשַׁלַּח מֹשֶׁה יֵת אֶהֱרֹן יֵת לְבוּשׁוֹהִי
וְאֶלְבִּישׁ יִתְהוֹן יֵת אֶלְעָזָר בֶּרֶה וּמִית אֶהֱרֹן
תִּמְן בְּרִישׁ טוֹרָא וְנַחַת מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן
טוֹרָא:

(כח) וַיִּפְשַׁט מֹשֶׁה אֶת־אֶהֱרֹן אֶת־בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ אֹתָם
אֶת־אֶלְעָזָר בְּנוֹ וּמִית אֶהֱרֹן שֵׁם בְּרָאשׁ הַהָר וַיִּרֶד
מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר מִן־הָהָר:

כט וַחֲזוּ כָל בְּנֵשֶׁתָא אַרִי מִית אֶהֱרֹן וּבְכוֹ יֵת
אֶהֱרֹן תִּלְתִּין יוֹמִין כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל:

(כט) וַיֵּרְאוּ כָּל־הָעֵדָה כִּי גָעַ אֶהֱרֹן וַיָּבֹכּוּ אֶת־אֶהֱרֹן
שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל:

זכרונם-לברכה "כי" זה משמש בלשון "דהא", אלא
על מדרש שנסתלקו ענני כבוד, וכדאמר רבי אבהו
(ראש השנה א): אל תקרי "ויראו" אלא "ויראו", ועל
לשון זה נופל לשון "דהא", לפי שהוא נתינת טעם
למה שלמעלה הימנו. למה "ויראו"? לפי שהרי מת
אֶהֱרֹן. אָבֵל עַל תַּרְגוּם "וַחֲזוּ כָּל בְּנֵשֶׁתָא" אֵין לְשׁוֹן
"דְּהָא" נּוֹפֵל אֵלָּא לְשׁוֹן "אֲשֶׁר", שֶׁהוּא מְגֻזְרֵת שְׁמוֹשׁ
"אִי", שְׁמֻצִּינוּ "אִם" מְשֻׁמֵּשׁ בְּלִשׁוֹן "אֲשֶׁר", כְּמוֹ
(אִיב כא): "וְאִם־מִדּוּעַ לֹא־תִקְצַר רוּחִי". וְהַרְבֵּה
מְפָרְשִׁים מִזֶּה הַלִּשׁוֹן (שם יד): "אִם חֲרוּצִים יָמִיו".

כ"י • וַיֵּרְאוּ כָּל־הָעֵדָה וְגו' • (שם) בְּשָׂרָאוּ מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר
יִוֵּרְדִים וְאֶהֱרֹן לֹא יִרֶד, אָמְרוּ: הֵיכָן הוּא אֶהֱרֹן? אָמַר
לָהֶם: מֵת. אָמְרוּ: אֲפָשָׁר, מִי שְׁעֵמֶד פִּגְגָּד הַמִּלֶּאךָ וְעָצֹר
אֶת הַמִּגְפָּה יִשְׁלֹט בּוֹ מִלֶּאךָ הַמֶּת? מִדְּ בִקֵּשׁ מֹשֶׁה
רַחֲמִים וְהָרְאוּהוּ מִלֶּאכִי הַשָּׂרֵת לָהֶם מוּטָל בַּמָּטָה, רָאוּ
– וְהָאֲמִינוּ. כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל • הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים; לְפִי
שֶׁהִיָּה אֶהֱרֹן רוֹדֵף שְׁלוֹם וּמִטִּיל אֶהְבָּה בֵּין בְּעָלֵי
מְרִיכָה וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. כִּי גֵרַע • אוֹמֵר אָנִי
שֶׁהַמִּתְרַגֵּם "דְּהָא מִית", טוֹעָה הוּא, אֵלָּא־אִם־כֵּן
מִתְרַגֵּם וַיֵּרְאוּ – "וְאִתְחַזְּאוּ", שֶׁלֹּא אָמְרוּ רַבּוּתֵינוּ

נקודות משיחות קודש

הָאֲנָשִׁים הָיָה חֲדוּשׁ: כָּלָם בָּכוּ, כִּכְתוּב "כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל".
וְהִנֵּנוּ: כָּל – מְרַבֵּה כָּל הַזְּכָרִים. בֵּית יִשְׂרָאֵל – מְרַבֵּה גַם
הַנָּשִׁים.

וּמִטִּיל אֶהְבָּה בֵּין בְּעָלֵי מְרִיכָה וּבֵין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ (רש"י כ,
כט) הַתְּבוּת "בֵּין בְּעָלֵי מְרִיכָה" מִיתְּרוֹת לְכַאוֹרָה, שֶׁהָרִי
הַחֲדוּשׁ הוּא שְׁגֵם הַנָּשִׁים בָּכוּ. וְיֵשׁ לֹאֹמֵר, שְׁגֵם לְגַבִּי

(לקוטי שיחות, כרך כד, עמ' 253)

א וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּאךָ דְּעָרֵד יִתְבִּי דְּרוֹמָא
אַרִי אָתָּא יִשְׂרָאֵל אֶרֶץ מְאֻלָּא וְאַתָּה
קָרְבָּא בִּישְׂרָאֵל וּשְׂבָא מִנָּה שְׂבִיא:

כא (א) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּאךָ דְּעָרֵד יִשְׁבִּי הַנֶּגֶב כִּי בָּא
יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בִּישְׂרָאֵל וַיִּשְׁבֵּי מִמֶּנּוּ
שְׂבִי:

כְּנַעֲנִי; אָמְרוּ: "נִתְפַלֵּל סֵתָם", שְׁנֵאֲמַר: "אִם־נָתַן תִּתֵּן
אֶת־הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי". דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים • דֶּרֶךְ הַנֶּגֶב
שֶׁהָלְכוּ בָּהּ הַמְּרַגְלִים, שְׁנֵאֲמַר (שם): "וַיַּעֲלוּ בַּנֶּגֶב".
דְּכַר אַחֵר: "דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים" דֶּרֶךְ הַתִּיר הַגָּדוֹל הַנוֹסֵעַ
לְפָנֵיהֶם, שְׁנֵאֲמַר (שם ב'): "דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם
מִנוּחָה". וַיִּשְׁבֵּי מִמֶּנּוּ שְׂבִי • אֵינָה אֵלָּא שְׂפָחָה אַחַת

כ"י • וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי • שָׁמַע שְׁמַת אֶהֱרֹן וְנִסְתַּלְקוּ
עֲנָנֵי כְבוֹד כו', כְּדֹאִיתָא בְּרָאשׁ הַשָּׁנָה' (דף א). וַעֲמַלְק
מַעוֹלָם רְצוּעַת מַרְדּוּת לְיִשְׂרָאֵל, מִזְמָן בְּכָל עַת
לְפָרְעֻנוֹת. יִשְׁבִּי הַנֶּגֶב • זֶה עַמְלֶק, שְׁנֵאֲמַר (במדבר י'):
"עַמְלֶק יוֹשֵׁב בְּאַרְץ הַנֶּגֶב", וְשָׁנָה אֶת לְשׁוֹנוֹ לְדַבֵּר
בְּלִשׁוֹן כְּנַעֲנִי, כִּדִּי שִׁיחֵי יִשְׂרָאֵל מִתְפַּלְלִים לְהַקְדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא לַתֵּת כְּנַעֲנִים בְּיָדָם, וְהֵם אֵינָן כְּנַעֲנִין, רָאוּ
יִשְׂרָאֵל לְבוּשֵׁיהֶם כְּלְבוּשֵׁי עַמְלֶקִים וְלִשׁוֹנָם לְשׁוֹן

(ילקוט בשם מדרש)

הַדָּרֵךְ לַהֲלָחַם בַּעֲמָלֵק

93 חומש יומי • יום חמישי

וכגון (שופטים י'): "ותקצר נפשו בעמל ישראל", וכל דבר הקשה על אדם, נופל בו לשון "קצור נפש", כאדם שהטרח בא עליו ואין דעתו רחבה לקבל אותו הדבר ואין לו מקום בתוך לבו לגור שם אותו הצער. ובדבר המטריח נופל לשון גדל, שגדול הוא וכבד על האדם, כגון (זכריה יא): "וגם נפשמ בחלה בי" גדלה עלי, (איוב י'): "ויגאה פשחל תצודני". כללו של פרושו: כל לשון קצור נפש בדבר – לשון שאין יכול לסבלו הוא, שאין הדעת סובלתו.

שלא נתנם לעבר בארצו. ותקצר נפש העם בדרך. בטרם הדרך שהקשה להם. אמרו: עכשו היינו קרובים להכנס לארץ ואנו חוזרים לאחורינו, כך חזרו אבותינו ונשתהו שלשים ושמונה שנה עד היום, לפיכך קצרה נפשם בענוי הדרך. וכלשון לע"ז אנקרוטלו"ר. ולא יתכן לומר "ותקצר נפש העם בדרך" – בהיותם בדרך, ולא פירש בו במה קצרה, שכל מקום שתמצא 'קיצור נפש' במקרא, מפורש שם במה קצרה, כגון (זכריה יא): "ותקצר נפשי בהם",

(ה) וידבר העם באלהים ובמשה למה העליחנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל:

הוא תרעם עמא במימרא דיי ועם משה נצו למא אסקתונא ממצרים לממת במדברא ארי לית לחמא ולית מיא ונפשנא עקת במנא הדין דמיכלה קליל:

(ה) לפי שהמן נבלע באיברים, קראוהו "קלוקל", אמרו: עתיד המן הזה שיתפח במעינו, כלום יש ללוד אשה שמכנים ואינו מוציא?.

כ"י א באלהים ובמשה. השוו עבד לקונו (במ"ד). למה העליחנו. שניהם שוים. ונפשנו קצה. אף זה לשון 'קצור נפש' ומאוס. בלחם הקלקל. (ע"ז)

ויגרי יי פעמא ית חוץ קלן ונקיתו ית עמא ומית עם סגי מישראל:

(ו) וישלח יהוה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את העם וימת עם רב מישראל:

נחש שכל המינין נטעמין לו טעם אחד (טעם עפר) ויפרע מכפויי טובה, שדבר אחד משתנה להם לכמה טעמים.

כ"י א את הנחשים השרפים. ששורפים את האדם בארס שניהם. וינשכו את העם. יבא נחש שלקה על הוצאת דבה ויפרע ממוציאי דבה, יבא

ויאתא עמא למשה ואמר חבנא ארי אתרעמנא קדם יי ועמך נצינא עלי קדם יי ויעדי מננא ית חוץ וצלי משה על עמא:

(ז) ויבא העם אל משה ואמרו חטאנו כידברנו ביהוה ובך התפלל אל יהוה ויסר מעלינו את הנחש ויתפלל משה בעד העם:

כ"י א ויתפלל משה. מכאן למי שמבקשים ממנו מחילה, שלא יהא אכזרי מלמחל.

ח ואמר יי למשה עבד לך קליא ושוי יתה על את ויהי כל דיתנקית ויחזי יתה ויתקנן:

(ח) ויאמר יהוה אל משה עשה לך שרף ושים אותו על-גם והיה כל הנשוח וראה אותו וחי:

חמור נושכו, היה נזוק ומתננה והולך. אלא נשיכת הנחש ממחרת להמית, לכך נאמר כאן: "וראה אותו", ראיה בעלמא. ובנשיכת הנחש נאמר: "והביט" – "והיה אם-נשך הנחש את-איש והביט וגו'", שלא

כ"י א על-גם. על כלונס, שקורין פירק"א בלע"ז, וכן (ישעיה ל'): "וכנס על-הגבעה" (שם מט): "ארים נסי" (שם יג): "שאור-גס"; ולפי שהוא גבה לאות ולראיה, קוראו "גס". כל-הנשוח. (במדבר רבה) אפלו פלג או

כָּל־פִּי מַעֲלָה וּמַשְׁעָבֵדִין אֶת לִבָּם לְאַבְיָהֶם שְׂבָשְׁמִים,
הָיוּ מִתְרַפְּאִים, וְאִם לֹא הָיוּ נְמוּקִים (נ"א נזוקים).

הָיָה מִמָּהָר נִשְׁוֹף הַנֶּחֱשׁ לְהִתְרַפְּאוֹת, אֲלֵא-אִם-כֵּן
מֵבִיט בּוֹ בְּכֹנֶה. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: וְכִי נֶחֱשׁ מִמִּית
אוֹ נֶחֱשׁ מִחַיָּה? אֲלֵא בְּזִמְנָא שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִסְתַּכְּלִין

ט וַעֲבַד מִלְּשָׁה חוּיָא דְנֶחֱשָׁא וְשׁוּיָה עַל אֶת
וְהָיָה כִּד נְכִית חוּיָא יֵת גְּבִרָא וּמִסְתַּכֵּל
לְחוּיָא דְנֶחֱשָׁא וּמִתְקַנֵּם:

(ט) וַיַּעַשׂ מִלְּשָׁה נֶחֱשׁ נֶחֱשֶׁת וַיִּשְׁמְהוּ עַל-הֵנָּם וְהָיָה
אִם-נִשְׁוֹף הַנֶּחֱשׁ אֶת-אִישׁ וְהֵבִיט אֶל-נֶחֱשׁ הַנֶּחֱשֶׁת
וְחָי:

כז"י ◀ נֶחֱשׁ נֶחֱשֶׁת • (ס) לֹא נֶאֱמַר לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נֶחֱשֶׁת, אֲלֵא אָמַר מִלְּשָׁה: הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא קוֹרְאוֹ נֶחֱשׁ,
וְאֵנִי אֶעֱשֶׂנוּ שֶׁל נֶחֱשֶׁת! לְשׁוֹן נּוֹפֵל עַל לְשׁוֹן.

~ יום שישי ד' תמוז ~

י וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּחַנו בְּאֵבֶת:

(י) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּחַנו בְּאֵבֶת:

יא וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּחַנו בְּאֵבֶת וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בְּמִדְבָּרָא דִּי עַל אֲפִי מוֹאָב מִמִּדְבַּר שְׂמִיָּא:

(יא) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּחַנו בְּאֵבֶת וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּדְבַּר שְׂמִיָּא:

שָׁם אֶת הָר נָבוֹ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן, שֶׁהוּא מִפְסִיק בֵּין
אֶרֶץ מוֹאָב לְאֶרֶץ אֲמוֹרִי. עַל-פְּנֵי מוֹאָב מִמִּדְבַּר
הַשְּׂמִיָּא • בְּמִדְבַּר שֶׁל אֶרֶץ מוֹאָב.

כז"י ◀ בְּעֵי הָעֵבְרִים • לֹא יִדְעָתִי לָמָּה נִקְרָא שְׂמִיָּא
עֵיִם. וְעֵי לְשׁוֹן חֲרָבָה הוּא, דְּבַר הַטָּאוֹט בְּמִטָּטָא,
וְהָעֵיִן בּוֹ יִסּוֹד לְבִדָּה, וְהוּא מִלְּשׁוֹן "יַעֲיִם" (ישעיה
כח): "וַיַּעַזְבֵּה בְּרִד". הָעֵבְרִים • דִּרְךְ מַעֲבַר הָעוֹבְרִים

~ נקודות משיחות קודש ~

חֲנִיָּה בְּחֶרֶבָה?

וַיֵּשׁ לְחֶרֶץ בְּפִשְׁטוֹת:

לְרִשׁ"י הָיָה קִשְׁיָה, הָרִי "עֵי לְשׁוֹן חֲרָבָה הוּא" וּמִדּוּעַ קָרָא
לְמָקוֹם הַחֲנִיָּה שְׂבָפִשְׁטוֹת הָיָה מָקוֹם יָשׁוּב, בְּשֵׁם
"עֵיִם"?

וְלָכֵן כּוֹתֵב "לֹא יִדְעָתִי לָמָּה נִקְרָא שְׂמִיָּא עֵיִם". וְק"ל.

(ע"פ 'תורת מנחם - התוועדות' תשמ"ה ח"ד עמ' 2423 ואילך - מותר
'לקראת שבת')

וַיִּחַנו בְּעֵי הָעֵבְרִים

בְּעֵי הָעֵבְרִים - לֹא יִדְעָתִי לָמָּה נִקְרָא שְׂמִיָּא עֵיִם, וְעֵי
לְשׁוֹן חֲרָבָה הוּא (כא, יא. ובפרש"י)

יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת: מָה קִשְׁיָה בְּ"עֵי הָעֵבְרִים" שְׂרִשׁ"י צִרְיָן
לְפָרֵשׁ אֶת שְׂמִיָּא, הָרִי מְצִינוּ חֲרָבָה מְקוֹמוֹת שְׂנִפְרָטוֹ
שְׂמוֹתֵיהֶם בְּכָתוּב וְלֹא מְצִינוּ שְׂנִפְרָשׁ רִשׁ"י טַעְמִי
הַשְּׂמוֹת?

יב מִתְקַנֵּן נָטְלוּ וַיִּשְׂרוּ בְּנִחְלָא דְזָרָד:

(יב) מִשְׁמֵם נָסְעוּ וַיִּחַנו בְּנִחְלָא דְזָרָד:

(ט) נֶחֱשׁ נֶחֱשֶׁת. אַחֵר שֶׁהֵבִין כְּוִנָּה שֶׁל זָהָב, כְּדִי שִׁיזְכִּיר לָהֶם עֲוֹנָם מִצַּד
קוֹנוֹ, הִסְפִּים לַעֲשׂוֹתוֹ שֶׁל נֶחֱשֶׁת וְלֹא מִרְאֵה הַחֲמֹר וְשִׁמּוֹ וְתִבְנִיתוֹ, שֶׁעָשׂוּ
ה' וְנִגְדָּה פָּעִלּוּ וְנִגְדָּה עָבְדוּ. תוֹרָה י

יגמלמן נטלו ושרו מעברא דארנון די
במדברא דנפק מתחום אמוראה ארי ארנון
תחום מואב בין מואב ובין אמוראה:

(יג) מִשֵּׁם נִסְעוּ וַיַּחֲנוּ מֵעֶבֶר אֲרֶנוֹן אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר
הַיָּצֵא מִגִּבְלֵי הָאֱמֹרִי כִּי אֲרֶנוֹן גְּבֹול מוֹאָב בֵּין מוֹאָב
וּבֵין הָאֱמֹרִי:

ולא באו לגבול מואב, כי ארנון גבול מואב והם לא
נתנו להם רשות לעבר בארצם. ואף-על-פי שלא
פירשה משה, פירשה יפתח, כמו שאמר יפתח (שופטים
יא): "וגם אל-מלך מואב שלח ולא אבה". ומשה רמזה
(דברים ב): "פאשר עשו-לי בני עשו הישבים בשעיר
והמואבים הישבים בער". מה אלו לא נתנום לעבר
בתוך ארצם אלא הקיפה סביב, אף מואב בן.

כ"י מִגִּבְלֵי הָאֱמֹרִי. תחום סוף מצר שלהם, וכן
(דברים ב): "גבול מואב", לשון קצה וסוף. מעבר
ארנון. הקיפו ארץ מואב כל דרומה ומזרח עד
שבאו מעבר השני לארנון בתוך ארץ האמורי, בצפונה
של ארץ מואב. היצא מגבול האמורי. רצועה יוצאה
מגבול האמורי, והיא של אמוריים, ונקנסת לגבול
מואב עד ארנון, שהוא גבול מואב; ושם חנו ישראל

יד על בן יתאמר בספרא קרבין דעבד וי על
ימא דסוף וגבירין דעל נחלי ארנון:

(יד) עַל-בֶּן יֵאמֹר בְּסֵפֶר מַלְחָמֹת יְהוָה אֶת-וְהָב
בְּסוּפָהּ וְאֶת-הַנְּחָלִים אֲרֶנוֹן:

יחב - ויהב, והי"ו יסוד הוא, פלומר: את אשר יחב
להם והרבה נסים בים-סוף. ואת-הנחלים ארנון.
כשם שמספרים בנסי ים-סוף, כך יש לספר בנסי נחלי
ארנון, שאף כאן נעשו נסים גדולים. ומה הם הנסים?

כ"י עַל-בֶּן יֵאמֹר. על חניה זו ונסים שנעשו בה,
יאמר בספר מלחמות ה'. כשם מספרים נסים שנעשו
לאבותינו, יספרו "את-והב וגו'". את-והב. כמו
"את יחב", כמו שיאמר מן יעד - ועד, בן יאמר מן

טו וישפוך נחליא דמדברין לקבל לחית
ומסתמין לתחום מואב:

(טו) וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשֶׁבֶת עַר
לְגֹבֹול מוֹאָב:

היו כנגד אותן נקעים כמין קרנות ושדים בולטין
לחוץ. כיון שבאו ישראל לעבר, נדדעזע הקר של
ארץ ישראל כשפחה היוצאת להקביל פני גברתה,
ונתקרב לצד הר של מואב ונקנסו אותן השדים לתוך
אותן נקעים והרגום. וזהו: "אשר נטה לשבת ער",
שהקר נטה ממקומו ונתקרב לצד גבול מואב ונדבק
בו, וזהו: "ונשען לגבול מואב". (בס"א אינו) (ועברו
ישראל על ההרים ולא ידעו הנסים האלו אלא על-ידי
הבאר שנכנס לשם).

כ"י וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים. תרגום של "שפך" - אשר.
שפך הנחלים, שנשפך שם דם אמוריים, שהיו
נחבאים שם, לפי שהיו ההרים גבהים והנחל עמק
וקצר, וההרים סמוכים זה לזה: אדם עומד על הקר
מזה ומדבר עם חברו בקר מזה, והדרך עובר בתוך
הנחל. אמרו אמוריים: כשיכנסו ישראל (לארץ)
לתוך הנחל לעבר, נצא מן המערות בהרים שלמעלה
מהם ונהרגם בחצים ואבני בליסטראות. והיו אותן
הנקעים בקר של צד מואב, ובקר של צד אמוריים

ספורט

(טו) וְאֲשֶׁר הַנְּחָלִים. נאמר כמו בן
באותו הספר ענין משפך אותם
הנחלים "אשר נטה לשבת ער
ונשען לגבול מואב" הגיע עד העיר
הנקראת ער שהיו ישראל נגדה, מפל
מקום לא התפשט אל המקום אשר
עמדו שם ישראל, אבל "נשען"
ונדחק "אל גבול מואב". תורה טו

הנחלים ארנון". הנה אותו החלק
מארנון אשר עברו בו ישראל בשלום,
ולא התקומם סיחון אז, "את
והב" נתן להם "בסופה, ואת
הנחלים" שהעמיד האל יתברך אז
רוח סערה ומשפך נחלים רבים
שמנעו את סיחון מלבוא
להתקומם. תורה טו

(יג) מעבר ארנון.. היצא. באותו
חלק ארנון ומדבר היצא.
כי ארנון גבול מואב. כי לא היה
גבול מואב אלא באותו החלק אשר
בינו ובין האמורי. ובחלק שנכנסו לא
היה למואב נגדו שום גבול. תורה יד
(יד) בספר מלחמות ה', את ויהב
בסופה. יספר לה' לדור עם שאר
מלחמותיו, "את ויהב בסופה ואת

(מז) וּמִשָּׁם בָּאָרָה הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לְמֹשֶׁה אֲסֹף אֶת־הָעָם וְאֶתְנָה לָהֶם מַיִם: ס

טז וּמִתְמָן אֶתְהַיַּבַּת לַהוֹן בִּירָא הִיא בִּירָא דִּי אָמַר יְיָ לְמֹשֶׁה כְּנוֹשׁ יֵת עֲמָא וְאִיהַב לַהוֹן מַיָּא:

כ"ז וּמִשָּׁם בָּאָרָה • מִשָּׁם בָּא הָאֲשֵׁד אֶל הַבָּאָר. כִּיצַד? אָמַר הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: מִי מוֹדִיעַ לְבִנֵּי הַנָּסִים הָלָלוּ? הַמָּשָׁל אָמַר: "נִתְּתָ פֶת לְתִינוּק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ". לְאַחַר שֶׁעָבְרוּ – חֲזְרוּ הַהָרִים לְמִקְוֵם וְהַבָּאָר

יָרְדָה לַתּוֹף הַנַּחֵל וְהַעֲלָתָה מִשָּׁם דָּם הַהָרוּגִים וְזֵרוּעוֹת וְאִיבָרִים, וּמוֹלִיכֶתָן סָבִיב הַמַּחְנֶה, וְיִשְׂרָאֵל רָאוּ וְאָמְרוּ שִׁירָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׂדֵאָג לְכָל צָרְכֵי יִשְׂרָאֵל. וְהַקְב"ה הוֹדִיעַ לוֹ עַל כֵּן: כַּאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל רָאוּ אֶת הַדָּם וְאֶת הַזֵּרוּעוֹת, שָׁאָלוּ אֶת מֹשֶׁה לְפֶשֶׁר הַדָּבָר, כַּמּוּכָן, וְהוּא הִסְבִּיר לָהֶם אֶת מַה שֶּׁקָּרָה.

(לקוטי שיחות, כרך כג, עמ' 154)

נִתְּתָ פֶת לְתִינוּק, הוֹדִיעַ לְאִמּוֹ (רש"י כא, טז) תַּפְקִידָה שֶׁל הָאֵם הוּא לְסַפֵּק אֶת כָּל צָרְכֵי הַתִּינוּק, וְכַאֲשֶׁר מִישָׁהוּ 'מַחְלִיפָה' וְנוֹתֵן לְתִינוּק פֶּת, דָּבָר הַכֵּרֵחִי, עָלָיו לְהוֹדִיעַ לָהּ. וְאַף כָּאֵן: הַקְב"ה נָתַן לְיִשְׂרָאֵל 'פֶּת', יְשׁוּעָה מִסַּכְנָה גְדוֹלָה, שֶׁלֹּא בְּאִמְצָעוֹת הָאֵם, מֹשֶׁה, הִרְוָעָה הַנֶּאֱמָן

(יז) אִזּוּ יִשִּׁיר יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת עָלֵי בָאָר עֲנוּלָהּ:

יז בְּכֵן שָׁבַח יִשְׂרָאֵל יֵת תּוֹשִׁבְחָתָא הָדָא סְקִי בִּירָא שְׁבָחוּ לָהּ:

כ"ח עָלֵי בָאָר • מִתּוֹף הַנַּחֵל, וְהַעֲלִי מַה שְּׂאֵת מַעְלָה. וּמִנֵּין שֶׁהַבָּאָר הוֹדִיעָה לָהֶם? שֶׁנֶּאֱמַר "וּמִשָּׁם בָּאָרָה" (במ"ד). וְכִי מִשָּׁם הִיָּתָה? וְהֵלֵא מִתַּחֲלַת אַרְבָּעִים שָׁנָה הִיָּתָה עִמָּהֶם? אֵלֹא שֶׁיָּרְדָה לְפָרֶסֶם אֶת הַנָּסִים. וְכֵן

שְׂבָחוּ ז"ל מִמְלַחֲמַת הָאֱמוּרִיִּים אִזּוּ, נִרְאָה שֶׁנֶּרְמְזוּ בְּאִמְרוֹ "סִפֵּר מִלְחָמוֹת ה'" (פסוק יד).

וְלֹא בָאָר הַכְּתוּב פְּרִטִי הַנָּסִים, מִפְּנֵי כְּבוֹדָם שֶׁל מֹשֶׁה וְשֶׁל אַהֲרֹן. כִּי אִמְנֵם לֹא הִצְרִיכוּ כִּי אִם לְהִרְאוֹת לְיִשְׂרָאֵל מַה שֶּׁהָיָה רָאוּי שִׁיּוּדִיעוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, אִם הִיָּתָה פְּעֻלָּתָם בְּמִצְוֹת הָאֵל יִתְבָּרַךְ בְּשִׁלְמוֹת. וְזֶה, שִׁיּוּדֵנוּ שְׂאִוְתָם הַמַּיִם שֶׁהוֹצִיא מִן הַסֶּלַע לֹא הָיוּ מַיִם טְבָעִיִּים נִמְשָׁכִים בְּפִלֵּא מְאִיזָה מַעֲיֵן אוֹ נֶהָר, אֲבָל הָיוּ בִּלְתִּי טְבָעִיִּים שֶׁנֶּהֱפַף הַסֶּלַע לְאֹגֶם מַיִם בְּרִצּוֹן

בּוֹרְאוֹ, בְּאִפְּן שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם טְבָע שְׂאָר הַמַּיִם שֶׁתְּנוּעָתָם נוֹטָה אֶל הַמְּרָכָז, וְלִכֵּן עָלוּ עִמָּם אֶל מְקוֹם גְּבוּהָ מִמְּקוֹם מְקוֹרָם. וְכָל שֶׁכֵּן בְּהַעֲלוֹתָם אֶבְרֵי הַמַּיִם בְּתִינוּעָתָם, כְּמוֹ שֶׁסִּפְּרוּ ז"ל. וְלִזֶּה לֹא הִתְעַרְב מֹשֶׁה רַבֵּינוּ בְּזֹאת הַשִּׁירָה, שֶׁהָיָה עֲנִינָה לְבָאָר מַה שֶּׁחָסַר בְּפֻעֲלָתוֹ מְרִצּוֹן בּוֹרְאוֹ, אֲשֶׁר הִשְׁלִימוֹ הוּא יִתְבָּרַךְ, בְּאִמְרוֹ "וַיִּקְדָּשׁ בָּם" (לעיל ב, יא), שֶׁהִרְאָה עֲנִינֵן אוֹתָם הַמַּיִם שֶׁהָיָה בָּהֶם כֶּחַ הַפְּכִי לְטָבָע שְׂאָר הַמַּיִם, כְּמוֹ שֶׁהִתְבָּאָר (שם). תורה יז

ספורט

(טז) וּמִשָּׁם בָּאָרָה. וּמִשָּׁם הָיָה נוֹטָה אוֹתוֹ הַמִּשְׁפָּף שֶׁל נְחָלִים אֶל מְקוֹם הַבָּאָר אֲשֶׁר "אָמַר ה' לְמֹשֶׁה אֲסֹף אֶת הָעָם". וְנִמְצָא, שֶׁמְקוֹם אוֹתוֹ הַבָּאָר, שֶׁהָיָה שָׁם לְבָאָר עִמָּךְ בִּלְתִּי עוֹלָה, הָיָה שֶׁפֶל הַרְבֵּה יוֹתֵר מִן אוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁהָיוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל עִתָּה בַּעַת הַשִּׁירָה. וּבִקְיֹת שְׂאוֹתוֹ הַבָּאָר עָלָה עִמָּם אֶל עֶבֶר אֲרִנּוֹן הַגְּבוּהָ, אֲשֶׁר מִשָּׁם הָיוּ הַנְּחָלִים נִשְׁפָּכִים לְמִטָּה, רָאוּ שֶׁהָאֵל יִתְבָּרַךְ נָתַן כֶּחַ בְּאוֹתָם הַמַּיִם לַעֲלוֹת. וּבְכֵן הִתְחִילוּ שִׁירָתָם וְאָמְרוּ "עָלֵי בָאָר" (פסוק יז). אִמְנֵם מַה

~ נקודות משיחות קודש ~

ה' ילחם לכם

ואתם תחרישון" (בשלח יד, יד) שבגני ישראל לא היו צריכים לעשות כלום, ונצלו מאויביהם בלי כל מלחמה מצדם. וגם כאן בפרשתנו, היתה ההצלה כלשון הבחי "ישראל רואין . . איך הקב"ה נלחם בשבילם . . והן אין יודעים בזה כלום".

וגם באפן כזה מורה על חבה יתרה מהקב"ה לבני ישראל, שלא רק שמצילנו מיד אויבינו, אלא אף עושה זאת באפן שלא נצטרך ל"פעלה" מסימת. וזה גרם שבגני ישראל יאמרו שירה להקב"ה וידו לו על חסדיו הנפלאים.

(ע"פ לקו"ש חכ"ג עמ' 153 ואילך - מתוך 'לקראת שבתי')

אז ישיר ישראל את השירה הזאת (כא, יז) מצינו עוד פעם אחת שאמרו בני ישראל שירה להקב"ה, בעת קריעת ים סוף. ויש לעיין מדוע רק בשני נסים אלו, בפרשתנו ובקריעת ים סוף, אמרו בני ישראל שירה, ולא בשאר הנסים בהם עזר להם הקב"ה והצילם מאויביהם? ויש לומר: בשני נסים אלו מצינו הנהגה מיוחדת שלא היתה בשאר הנסים, שבגני ישראל היו במצב של סכנה מאמות העולם, הנה גם הישועה וההצלה באפן שבגני ישראל נלקחו מאויביהם, ובאפן נסי גבור עליהם ונצחונם. מה שאין כן בקריעת ים סוף, כתוב "ה' ילחם לכם

יח בירא דחפרוה רברביא ברוה רישי עמא ספריא בחטריהון וממדברא אתיהיבת להון:

(יח) בִּיאָר חֲפְרוּהָ שְׂרִים בְּרוּהָ נְדִיבֵי הָעָם בְּמַחֲקָה בְּמִשְׁעָנָתָם וּבְמַדְבָּר מִתְּנָה:

כ"י • באר חפרוה • זאת היא הבאר אשר חפרוה "שרים" – משה ואהרן. • במשענתם • במטה. • וממדבר • נתנה להם.

יט ומדמאתיהיבת להון נחמא עמהון לנחליא ומנחליא סלקא עמהון לרממא:

(יט) ומממתנה נחליאל ומנחליאל במות:

כ"י • ומממתנה נחליאל • כתרגומו.

כ ומרממא לחיליא די בחקלי מואב ריש רממא ומסתבא על אפי בית ישימון:

(כ) ומבמות הגיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה על-פני הישימון: פ

משה בשירה זו? לפי שלקה על-ידי הבאר. וכיון שלא נזכר שמו של משה, לא נזכר שמו של הקדוש-ברוך-הוא. משל למלך שהיו מומנין אותו לסעדה, אמר: אם אוהבי שם – אני שם, ואם לאו – איני הולך! . ראש הפסגה • כתרגומו: "ריש רממא". פסגה • לשון גבה, וכן (תהלים מו): "פסגו ארמנותיה" – הגביהו ארמנותיה. ונשקפה • אותה

כ"י • ומבמות הגיא אשר בשדה מואב • כי שם מת משה, ושם בטלה הבאר. דבר אחר: ברוה נדיבי העם – כל נשיא ונשיא, כשהיו חונים, נוטל מקלו ומושך אצל דגלו ומחנהו, ומי הבאר נמשכין דרך אותו סימן, ובאין לפני חנית כל שבט ושבט. במחלק • על-פי משה שנקרא: "מחלק", שנקאמר (דברים לו): "כִּי-שָׁם חִלַּקְתָּ מַחֲקָה סָפוּן". ולמה לא נזכר

ספורט

הוסיף ולא חסר בעלותו ובדרתו, כמו שהיה ראוי כפי טבע המים אם היה נובע מקום אחר. תורה ב

וממדבר מתנה. וכזה התבאר שנתן מציאותו מאותו הסלע במדבר. תורה יט (יט) ומממתנה נחליאל. ועם זה לא

(יח) באר חפרוה שרים. שלא היתה הבאר מלאה כמשפט נובע מקום גבוה.

עַל הַיְשִׁימוֹן מִבֵּיט וְרוֹאָה כְּמִין כְּבֹרָה בָּיִם וְהִיא
הַבָּאָר, כִּף דְּרֵשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

הפסקה על-פני המקום ששמו ישימך, והוא לשון מדבר, שהוא שמם. דבר אחר: "ונשקפה", הבאר, "על-פני הישימך", שנגנזה בימה של טבריה, והעומד

~ שבת קודש ה' תמוז ~

כא וְשָׁלַח יִשְׂרָאֵל אֲזַגְדִּין לְוֹת סִיחֹן מִלְכָּא
דְּאֻמּוֹרָאָה לְמִימַר :

(כא) וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל-סִיחֹן מֶלֶךְ-הָאֱמֹרִי
לֵאמֹר:

(א): "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל-מֶלֶךְ אֲדוֹם וַיֹּאמֶר:
הַפְּתוּבָיִים הָלְלוּ צְרִיכִים זֶה לָזֶה: זֶה נֹעֵל וְזֶה פוֹתַח,
שְׁמֹשֶׁה הוּא יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרָאֵל הֵם מֹשֶׁה, לוֹמַר לָךְ
שְׁנֵשִׂי הַדּוֹר הוּא כָּל הַדּוֹר, כִּי הַנְּשִׂי הוּא הַכֹּל.

כ"ה וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים • וּבְמָקוֹם אֲחֵר תּוֹלָה
הַשְּׁלִיחוֹת בְּמִשָּׁה, שְׁנָאָמֶר (דברים ב): "וְאֶשְׁלַח מַלְאָכִים
מִמֶּדְבַּר קְדִמּוֹת", וְכֵן (במדבר כ): "וַיִּשְׁלַח מִשָּׁה מַלְאָכִים
מִקֹּדֶשׁ אֱלֹהִים, וּבִפְתַּח הוּא אוֹמֵר: (שופטים

~ נקודות משיחות קודש ~

שָׁנָה הַפְּתוּחַ וְכָתַב "וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל". עַל זֶה מְתַרְץ, שְׁשֹׁנֵי
זֶה בָּא לְלַמְּדֵנוּ ("לֹאמַר לָךְ") שֶׁנִּשְׂאֵי הַדּוֹר הוּא כָּל הַדּוֹר.

לומר לך, שְׁנֵשִׂיא הַדּוֹר הוא כָּכָל הַדּוֹר (רש"י כא, כא) מְלִים
אֵלֶּה מִתּוֹרוֹת לְכַאוּרָה. וַיֵּשׁ לומר, דִּהְנֶה זֶה שְׁמֻשָּׁהּ
יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׂרָאֵל הֵם מֻשָּׁה, מְתָרֵץ רַק שְׁתֵּן לְכַתֵּב "וַיִּשְׁלַח
יִשְׂרָאֵל" עַל מִשְׁלַח שְׁשֻׁלָּח מֻשָּׁה. אֵךְ עֲדִין קֻשָּׁה — מִדּוּעַ

(לקוטי שיחות, כרך י', עמ' 133)

כב אַעבר באַרעך לאַ נסטי פּחַקל וּבְכֶרֶם לֹא
נִשְׁתִּי מִי גוֹב בְּאַרְחַ מִלְּפֹא גִּוֵּל עַד דִּי נַעֲבֵר
תַּחֲמוֹד :

(כב) אַעפֿרה באַרצף לאַ נטוה בשׂדה ובכֶּרֶם לאַ
נשׂתה מי באַר בֶּרֶדֶד הַמֶּלֶךְ גִּלְדֵּי עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר
גַּבְלֵי:

רמ"א ◀ אעפ"ר בארצ'ה • אף-על-פי שלא נצטוו לפתח להם בשלום, בקשו מהם שלום.

בְּתוֹחֶמָה וּכְנֹשׁ סִיחוּן יֵת כֹּל עֲמָה וּנְפֹק
לְקַדְמוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַדְבָּרָא וְאַתָּא לִיהִין
וְאֵגִיחַ קֶרֶבָא בִּישְׂרָאֵל:

(כג) וְלֹא־נָתַן סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבּוֹלוֹ וַיֹּאמֶר
סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל הַמְדֻבָּרָה
וַיָּבֹא יְהֵצֵה וּלְחָם בְּיִשְׂרָאֵל:

יכול לִכְבֹּשׁ, וְכָל־שָׁפֶן שֶׁהִיא בַּחֲשׂבוֹן! אָמַר הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא: מָה אֲנִי מַטְרִיחַ עַל בְּנֵי כָל זֹאת לַצּוּר עַל כָּל עֵיר וָעִיר? נָתַן בָּלָב כָּל אֲנָשִׁי הַמְלַחֵמָה לַצָּאת מִן הָעִירוֹת וְנִתְקַבְּצוּ כָּלָם לְמָקוֹם אֶחָד וְשָׁם נָפְלוּ, וּמִשָּׁם הָלְכוּ יִשְׂרָאֵל אֶל הָעָרִים וְאֵין עוֹמֵד לִגְדֹם, כִּי אֵין שָׁם אִישׁ אֵלָּא נָשִׁים וְטָף.

וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו וְלֹא נָתַן סִיחון וְגו' • לִפִּי שָׁפַל מַלְכֵי כְנָעַן הָיוּ
מַעֲלִין לוֹ מִסָּד, שֶׁהָיָה שׂוֹמְרֵם שְׁלֹא יַעֲבֹרוּ עָלֵיהֶם
גִּידְסוֹת. בֵּינוֹן שְׂאֻמוֹרוֹ לֹא יִשְׂרָאֵל: אַעֲבֹרָה בְּאַרְצְךָ, אָמַר
לָהֶם: כָּל עֲצָמֵי אֲנִי יוֹשֵׁב בָּזָן אֵלֹא לְשׂוֹמְרֵם מִפְּנֵיהֶם,
וְאַתֶּם אוֹמְרִים כֹּךָ?! וַיֵּצֵא לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל • אֱלוֹ
הַיְתָה חֲשׁוֹבוֹן מִלֵּאָה יְתוֹשִׁין, אֵין כָּל בְּרִיָּה יִכְוֹלָה
לִכְבֹּשָׁה, וְאִם הִיא סִיחוֹן בִּכְפַר חִלָּשׁ, אֵין כָּל אָדָם

כד ומִמָּחֵי יִשְׂרָאֵל לִפְתָּנִים דְּחָרֵב וִירֵת יֵת
אַרְעָה מֵאַרְנוֹנָא עַד יִבְקָא עַד בְּגֵי עֲמוֹן אַרְי
תְּקִיף תְּחַוֵּמָא דְּבְגֵי עֲמוֹן :

כ"י • כִּי עֵז • וּמָהוּ חֲזָקוֹ? הִתְרָאֲתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שָׁאֵמַר לָהֶם (דברים ב): "אַל-תִּצְרַם וְגו'".

כה וּבִכְשׁ יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל קְרוּנָא הָאֵלִין וִיתֵב
יִשְׂרָאֵל בְּכָל קְרוּי אֲמוֹרָאָה בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל
כְּפָרְנָהָא :

(כה) וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל-הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיָּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּכָל-עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֻשְׁבוֹן וּבְכָל-בְּנֵי-הָאֵלֶּה:

כ"י • בְּנֵי-הָאֵלֶּה • כְּפָרִים הַסְמוּכִים לָהּ.

כו אַרְי חֻשְׁבוֹן קְרִתָּא דְּסִיחוֹן מְלָכָא
דְּאֲמוֹרָאָה הִיא וְהוּא אֲגַח קְרָבָא בְּמִלְכָּא
דְּמוֹאֵב קְדָמָאָה וְנָסִיב יֵת כָּל אַרְעָה מִיָּדָה
עַד אַרְנוֹן :

(כו) כִּי חֻשְׁבוֹן עִיר סִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא
נָלַחַם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרֹאשֹׁן וַיִּקַּח אֶת-כָּל-אַרְצוֹ
מִיָּדוֹ עַד-אַרְנוֹן:

מוֹאָב הִיָּתָה, כְּתִב לָנוּ שְׁסִיחוֹן לְקַחְהָ מִמֶּנּוּ, (גיטין ל"ח)
וְעַל-יָדוֹ טְהָרָה לְיִשְׂרָאֵל. מִיָּדוֹ • (ב"מ ג"ו) מְרֻשָּׁתוֹ.

כ"י • וְהוּא נָלַחַם • (חולין ס' ב') לָמָּה הֶצְרַךְ לְהִכְתֵּב? לְפִי
שְׁנֵאֲמַר (שם): "אַל תִּצְרַר אֶת-מוֹאָב" – וְחֻשְׁבוֹן מִשָּׁל

כז עַל כֵּן יִמְרֹנוּ מִתְּלֵיא עוֹלוֹ לְחֻשְׁבוֹן
תְּתַבְּנִי וְתִשְׁתַּכַּלֵּל קְרִתָּא דְּסִיחוֹן :

(כז) עַל-כֵּן יֹאמְרוּ הַמַּשְׁלִים בָּאוּ חֻשְׁבוֹן תְּבַנְהָ וְתִבְנוּ
עִיר סִיחוֹן:

וְהִלֵּךְ וְשָׁכַר אֶת בַּלְעָם לְקַלְלוֹ, וְזֶהוּ שָׁאֵמַר לוֹ בְּלָק
(שם כב): "כִּי יִדְעֵתִי אֶת אֲשֶׁר-תִּבְרַךְ מִבְּרַךְ וְגו'". תְּבַנְהָ
וְתִבְנוּ • חֻשְׁבוֹן בְּשֵׁם סִיחוֹן לְהִיטוֹ עִירוֹ.

כ"י • עַל-כֵּן • עַל אוֹתָהּ מִלְחָמָה שְׁנִלְחַם סִיחוֹן
בְּמוֹאָב. יֹאמְרוּ הַמַּשְׁלִים • בַּלְעָם, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ (במדבר
כג): "וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ". הַמַּשְׁלִים • בַּלְעָם וּבַעֲזוֹר, וְהֵם
אֲמָרוּ. בָּאוּ חֻשְׁבוֹן • שֶׁלֹּא הָיָה סִיחוֹן יָכוֹל לְכַבְּשָׁה,

כח אַרְי קִידוֹם תְּקִיף כְּאִשָּׁא נָפֵק מִחֻשְׁבוֹן
עֲבָדֵי קְרָבָא פְּשִׁלְהוּבִיתָא מִקְרִתָּא דְּסִיחוֹן
קָטִילוּ עֲמָא דְּשִׁרוּ בְּלַחֲתִית מוֹאָב בּוּמְרִיא
דְּפִלְחִין בֵּית דִּחְלָא רְמָתָא דְּאַרְנוֹן :

(כח) בִּי-אֵשׁ יֵצְאָה מִחֻשְׁבוֹן לְהַכָּה מִקְרִית סִיחוֹן
אֲכַלְהָ עַר מוֹאָב בַּעֲלֵי בָמוֹת אַרְנוֹן:

בַּלְשׁוֹן עֲבָרִי, ו"לַחֲתִית" בַּלְשׁוֹן אֲרַמִּי. עַר מוֹאָב •
עַר שֶׁל מוֹאָב.

כ"י • בִּי-אֵשׁ יֵצְאָה מִחֻשְׁבוֹן • מִשְׁכַּבְשָׁה סִיחוֹן.
אֲכַלְהָ עַר מוֹאָב • שֵׁם אוֹתָהּ הַמְדִינָה קְרוּי "עַר"

כט וַיִּלְכֹּד מוֹאָבָא אֲבָדְתוּן עֲמָא דְּפִלְחִין
לְכַמּוֹשׁ מִסָּר בְּנוֹהֵי צִירִין וּבְנֵתָה בְּשִׁבְיָא
לְמִלְכָּא דְּאֲמוֹרָאָה סִיחוֹן :

(כט) אוֹיְלָךְ מוֹאָב אֲבָדְתָּ עַם-כַּמּוֹשׁ נָתַן בְּגִיו פְּלִיטִים
וּבְנֵתָיו בְּשִׁבְיָת לְמֶלֶךְ אֱמֹרִי סִיחוֹן:

ספורנו

הַמְסַפְּרִים בָּאוּ מַשְׁלִים שָׂאוּ בְּחִלּוֹם
חֲזִיוֹן, כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה בַלְעָם, כְּאֲמָרוֹ
"וַיֵּשֶׂא מִשְׁלוֹ" (להלן כג, ז).
בָּאוּ חֻשְׁבוֹן. אֵתִם יוֹשְׁבֵי עָרֵי מוֹאָב
בָּאוּ חֻשְׁבוֹן וְהִפְעִיזוּ לְסִיחוֹן, כִּי הוּא
יִצְאֵם וְיִמְלֵךְ עֲלֵיכֶם. תּוֹרָה כח

הָאֱמֹרִי הוּא. וְהַטַּעַם שָׁאֵמַר שֶׁכָּל
עָרֵי הָאֱמֹרִי הֵן בְּנוֹת לְחֻשְׁבוֹן, הוּא
מִפְּנֵי שֶׁחֻשְׁבוֹן הִיָּתָה עִיר מַלְכוּת
לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי קִדְּם שֶׁכַּבֵּשׁ עָרֵי
מוֹאָב. תּוֹרָה כז
(כז) עַל כֵּן יֹאמְרוּ הַמַּשְׁלִים.

(כח) בְּכָל עָרֵי הָאֱמֹרִי בְּחֻשְׁבוֹן
וּבְכָל בְּנֵי-הָאֵלֶּה. שֶׁכָּל הָעָרִים שֶׁכַּבֵּשׁ
סִיחוֹן עִם כָּל שָׂאֵר עָרֵי מַלְכוּתוֹ, הֵיוּ
בְּנוֹת לְחֻשְׁבוֹן, שֶׁהִיָּתָה עִיר מַלְכוּתוֹ
מִקֵּדָם עַל דֶּרֶךְ "וְנִתְּתִי אוֹתָם לָךְ
לְבָנוֹת" (יחזקאל טו, סא). תּוֹרָה כז
(כז) כִּי חֻשְׁבוֹן עִיר סִיחוֹן מֶלֶךְ

(ב) וַיָּרֶם אֲבֹד הַשֶּׁבֶן עַד־יֵבֶן וַנָּשִׁים עַד־נֶפֶחַ אֲשֶׁר
עַד־מִדְבָּא:

לֹא וַיִּתֵּב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ אֲמֹרֶתָה :

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרָגֵל אֶת־יַעֲזָר • הַמְּרַגְלִים לְכַדוּחָהּ, אָמְרוּ: לֹא נַעֲשֶׂה כְּרֹאשׁוֹנִים, בְּטוֹחִים אָנוּ בְּכַח תַּפְלֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם.

(ד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה אֶל-תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִידְךָ נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֶת-כָּל-עֲמּוֹ וְאֶת-אֲרֻצּוֹ וְעַשִּׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחוֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבוֹן:

וְיָבֵא הַפְּלִיט – הוא עוג שפלט מן הרפאים שהכוּ, שֶׁהָיָה מֹשֶׁה יָרָא לְהִלָּחֵם, (נדה סא) שְׁמָא תַעֲמִד לוֹ זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, שְׁנֹאֲמַר (בראשית יד): כִּדְרָלְעֹמֶר וַחֲבִירָיו בַּעֲשֻׁתָּרוֹת קַנְיָנִים, שְׁנֹאֲמַר (דברים ג): "רַק-עוֹג מִלֶּךְ הַבָּשָׁן נִשְׂאָר מִיָּתֶר הָרַפָּאִים".

(ל) וַיִּירָם אֲבֹד. וַיִּירֵי וּמַלְכוּת סִיחֹן וַיֵּאָשׁוּ וּלְהִבָּתוֹ, שֶׁהֵם שָׂרֵי צְבָאוֹתָיו, יֵאָבֵד, כִּי אַחֵר שִׁסְפֹּרוֹ נִצְחוֹנוֹ שֶׁל סִיחֹן, סִפְרוֹ כְּמוֹ כֵּן אֲבָדֵן מַלְכוּתוֹ עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל. תורה לא

(לא) וַיָּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בָּאֶרֶץ

הָאֲמֹרִי. וּמִכָּל זֶה שִׁסְפֹּר הִתְבָּאֵר שִׁשְׁיָרָאֵל אֲזַי לֹא יָשְׁבוּ בָּאֶרֶץ מוֹאָב, אֲבָל יָשְׁבוּ בָּאֶרֶץ הָאֲמֹרִי, כְּמוֹ שֶׁבִּאֵר יִפְתָּח בְּאָמְרוֹ "לֹא לָקַח יִשְׂרָאֵל אֶת אֶרֶץ מוֹאָב וְאֶת אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן" (שופטים יא, טח). תורה לב

(לב) וַיִּלְכְּדוּ בְּנֵי־הָאֲמֹרִי שְׁשָׁלַח מִשָּׁה לְכַדּוֹ אֶת בְּנוֹת יַעֲזֹר. וַיּוֹרֶשׁ. מִשָּׁה אַחֵר כֶּף הוֹרִישׁ אֶת הָאֲמֹרִי אֲשֶׁר בְּיַעֲזֹר. תורה לג

~ נקודות משיחות קודש ~

שָׁרָאָה בּוֹ אֶת זְכוּתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, הִיָּה יָרָא שְׂמָא תַעֲמֹד
לִזְכוּת זֶה.

(לקוטי שיחות, כרך ח, עמ' 136)

שָׁהִיָּה מִלְשָׁה יָרָא לְהִלָּחֵם (רש"י כא, לד) תִּבְת "מִלְשָׁה" נִרְאִית
כְּמִיתָרֶת. וַיֵּשׁ לִזְמֶר, שָׁבָאָה לְהַדְגִּישׁ שָׂרָק מִלְשָׁה הִיָּה יָרָא.
שָׂבָן, כָּל יִשְׂרָאֵל, שָׂרָאוּ בַּעֲוֹג גֹּי בַּעַל קֹמָה, לֹא יָרָאוּ
מִמֶּנּוּ, כִּי הָיוּ בְּטוּחִים בְּכַח תַּפְלָתוֹ שֶׁל מִלְשָׁה. אָבָל מִלְשָׁה,

לֵה וּמָחֹז יִתְּהָ וְיִתְּהָ בְּנוֹהֵי יִתְּהָ כָּל עֲמָה עֵד
דְּלֹא אֲשַׁתָּאָר לֵה מְשֻׁזֵּיב וִירִיתוֹ יֵת אֲרַעָה:

(לה) וַיִּכְּפוּ אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹיָו וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ עַד־בִּלְתִּי
הַשְׂאִיר־לֹו שָׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אֲרָצוֹ:

כַּב וַיִּסְעוּ אֹתוֹ • מִלְשָׁה הִרְגוּ, כְּדֹאִיתָא בְּכַרְכּוֹת' (דף נד) בְּהִרְוָאָה, עָקַר טוֹרָא בַּר תַּלְתָּא פְּרָסִי וְכו'.

א וַנִּטְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁרוּ בְּמִשְׁרָא דְּמוֹאָב
מַעֲבָרָא לְיִרְדְּנָא דִּירְחוֹ: ס ס ס

כב (א) וַיִּסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעַרְבֹת מוֹאָב
מַעֲבַר לִירְדֵן יִרְחוֹ:

פ"ז פסוקים, למידב"א סימן. חסלת פרשת חוקת

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעא - עדר

המשכן ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' 1

הגבלה בהכשר ריאה שנשפכה בקיתון: אָמַר רַבָּא, מַה שֶּׁהַכֹּשֶׁרִי
ריאה שנשפכה בקיתון, והוא – אין זה אלא באופן דְּקִיּוּמִי – שעדיין
עומדות [הסמפונות] כבכל ריאה, ולא נימוחו אף דון. כלומר, שיש
לורדא שעדיין הן קיימות.
הגמרא מבארת כיצד אפשר לידע את מצב הסמפונות: אָמַר לִיה
[ל]ו רַב אָחָא בְּרִיה [בנו] דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, מָנָא יִדְעִינָן – כיצד
יודעים אם הסמפונות עדיין קיימים, שלא נימוחו אף אחד מהם.
אָמַר לִיה רַב אִשִּׁי, מִיִּיתִינָן צָעָא דְּקִוּיָּא – מביאים קערה של חרס
מצופה בעופרת, שהיא חלקה ותכולתה נראית בה יפה, וְשִׁפְכִינָן
לָהּ בְּגִוּיָּה – וקורעים את קרום הריאה ושופכים את תכולתה
בקערה, ומתבוננים בקערה, אִי אִית בָּהּ שׁוּרְרִיקִי חִיּוּרִי – אם יש בה
כתמים לבנים, מְרַפָּה, לפי שהם באים מסמפונות שנימוחו, וְאִי לֹא
נמצאו בה כתמים אלו, בְּשָׂרָה, לפי שמוכח שלא נימוחו וכולם
קיימים.
דין נוסף אודות ריאה שלקתה בתוכה: אָמַר רַב נַחֲמָן, רִיָּאָה
שְׁנִימוּקָה – שנתרוקנה בחלקה, ואף שאינה נשפכת בקיתון, בכל
זאת באותו מקום בו נתרוקנה לא נותר בה כלום, וקָרוֹם שְׁלָהּ קָרִים
שלם ולא ניקב, בְּשָׂרָה.
הגמרא מסייעת את דברי רב נחמן מברייטא: תִּנְיָא נְמִי הָכִי – שנינו
כן גם בברייטא העוסקת בטרפיות שונות בבהמה, ואף זו ביניהן.
וכך נאמר בה, רִיָּאָה שְׁנִימוּקָה וקָרוֹם שְׁלָהּ קָרִים, אִפִּילוּ מְחֻקָּת
הריאה במקום שנימוקה כרביעית הלוג, בְּשָׂרָה. נִיטְלָה

כל שלא נקבה מבחוץ, אִיתִיבִיה [הקשהו] רַבִּי אָבָא לְעוּלָא שאמר
זאת בשם רבי יוחנן, שנינו במשנה לעיל (מב) בין הטרפיות
שבבהמה, הִרְיָאָה שְׁנִימוּקָה או שְׁחִסְתָּה, ויש לדרן בדברי המשנה,
מָאִי [ומה] כוונתה [ה'חיסה', אִלְיָמָא – אם נאמר שכוונתה היא
שחסרה הריאה מִבְּחוּץ, על ידי שניטל חלק ממנה, תִּינָן [הלא
זאת] 'נִיטְלָה', שאי אפשר שתחסר בלא שתנבק, וכבר הוזכרה
טרפיות זו, ומה נחדש ב'חסרה' שאינו בכלל 'ניקבה', אִלָּא לֹא
– האם אין הכוונה שחסרה הריאה מִבְּפְּנִים, וְשִׁמְעָ מִיָּנָה – ויש
ללמוד מדברי המשנה שחִסְרוֹן מִבְּפְּנִים שְׁמִיָּה [נחשב] חִסְרוֹן,
ושלא כדברי רבי יוחנן. מתרצת הגמרא: לֹא תוכל להוכיח זאת,
שְׁלֵעוּלָא אפשר לומר שאין חסרון אלא מִבְּחוּץ, וְדָקָא אִמְרַת – ומה
שהקשת שהלא תִּינָן מה שאמרה כבר המשנה 'נִיטְלָה', לֹא
צְרִיכָא – לא הוצרכה המשנה להוסיף את הטרפיות של חסרון
אלא לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר שאין ריאה נטרפת בנקב עד שְׁתִּנְקֵב
לְבִית הַסַּמְפּוֹנוֹת, כלומר שיעגל הנקב עד שם דווקא, ומשמיעה
המשנה, תִּנְיָ מִילִי – כל מה שהכשיר רבי שמעון בנקב שאינו מגיע
עד בית הסמפונות, הרי זה בְּנִקְבָּ דְּלִית בֵּיהּ [שאינו בו] חִסְרוֹן, אָבָל
נִקְבָּ דְּאִית בֵּיהּ [שיש בו] חִסְרוֹן, אִפִּילוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדֵה שֶׁהוא
מטריף, ואף שאינו מגיע לשם.
מעשה בענין זה: רַבִּי חֲנִינְיָה חִלַּשׁ [חלה], עַל לְנִיבָה [נכנס אצלן]
רַבִּי נֶתָן וְכָל גְּדוּלֵי הַדּוֹר עִמּוֹ, אֵייתוּ קָמִיָּה [הביאו לפניו] רִיָּאָה
שְׁנִימוּקָה בְּקִיתוֹן, וְאִבְשָׁרָה [והכשירה], וכאמור לעיל בשם רבי
יוחנן, שכשירה היא.

לוח תהלים

יום ראשון, כ"ט סיון < מפרק קמ עד סוף פרק קמד

יום שני, ל' סיון < פרק כ. מפרק קמה עד סוף פרק קנ

יום שלישי, א' תמוז < פרק כ. מפרק א עד סוף פרק ט

יום רביעי, ב' תמוז < מפרק י עד סוף פרק יז

יום חמישי, ג' תמוז < מפרק יח עד סוף פרק כב

יום שישי, ד' תמוז < מפרק כג עד סוף פרק כח

שבת קודש, ה' תמוז < פרק כ. מפרק כט עד סוף פרק לד

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה...

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מותפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים
(בדורות שלפני זה, וגם בדורות) -
ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני
תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם
ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט
- התועדויות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים
ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח
אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שהוא
מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על
לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי
שנחלק התניא לימות השנה".

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

תניא יומי

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פו, רק מפני שאין... עד עמ' פז, ידוע למשכילים.

עליונים ותחתונים להשיג חכמתו או מהותו, - כאן הרי
משתמשים בענין ההבנה באופן של שלילה ועליונות, שאי-
אפשר להבין את הקב"ה - ובכל זאת לא שייך לומר כך
אודות הקב"ה, כי ענין ההשגה מתניחם ונופל - רק על
דבר חכמה ושכל,
לומר שאפשר להשיגו,
או אי אפשר להשיגו
מפני עמק המושג; אבל
הקדוש-ברוך-הוא

שהוא למעלה מן
השכל ותחכמה - לא
שייך כלל לומר בו שאי
אפשר להשיגו מפני
עמק המושג, - וזאת
מפני כי - הקב"ה, אינו
בבחינת השגה כלל,
והאומר עליו - על
הקב"ה, שאי אפשר
להשיגו - הוא כאומר
על איזו חכמה רמה
ועמקה, שאי אפשר
למששה בידים מפני
עמק המושג, שכל
השומע - דברים אלה,
יצחק לו, לפי שחוש

המושג אינו מתניחם ונופל
הנתיב בידים, - דבר גשמי, הנעשה ונלקח בידים, מתאים
לומר עליו, שיכולים למששו בידים, ואילו ענין של שכל,

רק - אם כך הדבר, מדוע אנו אומרים רק ש'חכמה' לגבי
הקב"ה היא כמו 'עשיה' לגבי 'חכמה', הרי ה'עצם' הוא
למעלה מעלה בהרבה מאשר עשיה לגבי חכמה? - הרי זה
מפני שאין בנבראים פח להשיג רק ההשתלשלות

ממדרגת חכמה, שהיא
ראשיתם, - איך שהיא
יורדת למדרגת עשיה
השפלה, לכך אנו
אומרים
הקדוש-ברוך-הוא
נחשבת מדרגת
החכמה במדרגת עשיה
ממש, - שמה'חכמה' עד
ה'עשיה' בנבראים היא
הירידה הגדולה ביותר
של
שבאפשרותם להשיג,
דחינו לומר - כלומר,
שהוא - יתברך, רם
ונשא ונעלה עליו רב
מאד מאד ממדרגת
החכמה. ולא שייך כלל
ליחס אצלו שום ענין
המתניחם לחכמה,
אפילו - לא בדרך

מעלה ועליו רב, - אפילו התייחסות לחכמה כדי לציין איך
הוא ברוך-הוא למעלה מחכמה - גם זה אינו מתאים, כגון
לומר עליו - על הקב"ה, שאי אפשר לשום נברא

שער היחוד והאמונה

רק מפני שאין בנבראים כח להשיג רק
ההשתלשלות ממדרגת חכמה שהיא ראשיתם למדרגת
עשיה השפלה לכך אנו אומרים שלגבי הקדוש ב"ה
נחשבת מדרגת החכמה כמדרגת עשיה ממש דהיינו
לומר שהוא רם ונשא ונעלה עליו רב מאד מאד
ממדרגת החכמה ולא שייך כלל ליחס אצלו שום
ענין המתייחס לחכמה אפילו בדרך מעלה ועליו
רב כגון לומר עליו שא"א לשום נברא עליונים
ותחתונים להשיג חכמתו או מהותו כי ענין ההשגה
מתייחס ונופל על דבר חכמה ושכל לומר שאפשר
להשיגו או אי אפשר להשיגו מפני עומק המושג
אבל הקדוש ברוך הוא שהוא למעלה מן השכל
והחכמה לא שייך כלל לומר בו שאי אפשר להשיגו
מפני עומק המושג כי אינו בבחי' השגה כלל והאומר
עליו שאי אפשר להשיגו הוא כאומר על איזו חכמה
רמה ועמוקה שאי אפשר למששה בידים מפני עומק
המושג שכל השומע יצחק לו לפי שחוש המישוש
אינו מתייחס ונופל אלא על עשייה גשמית הנתפסת

המושג אינו מתניחם ונופל
הנתיב בידים, - דבר גשמי, הנעשה ונלקח בידים, מתאים
לומר עליו, שיכולים למששו בידים, ואילו ענין של שכל,

מקור החכמה, שממנו יתברך נמשך ונאצל – לגבי נבראים נאמר הלשון "נברא", דבר שנוצר, ולגבי מדריגה שמעולם האצילות, הלשון הוא "נאצל", שנאצל ונפרש ממנו יתברך מדריגה זו ונאצל זה, מהות מדרגת חכמה עלאה

– עליונה, שבעולם האצילות. וכן – מה שקוראים לקב"ה בשם: "רחום" ו"חסיד", – למרות שהוא למעלה לגמרי ממדות רחמים וחסד, הרי זה מפני על שם שהוא מקור הרחמים והחסידים. וכן שאר המדות, – שמה שמצינים את הקב"ה במדות האחרות, הרי זה מפני שהוא מקור למדות אלו, שכלן – כל המדות, נמשכו ונאצלו

ממנו יתברך. ודרך וענין תהמשכה והאצילות, – כיצד נמשכו ונאצלו חכמה ומדות מהקב"ה, שהוא למעלה לגמרי מחכמה ומדות, ואף גם אחרי שנמשך ענין החכמה והמדות, הן דבר אחד אתו יתברך, אף – נמשך ונאצל ענין החכמה והמדות מ"אין-סוף" שלמעלה לגמרי מחכמה ומדות, ומה – איזו מהות נאצלה כאן, שבהיותה ענין של חכמה או מדות, היא דבר אחד אתו יתברך, הנה דבר זה ידוע למשכילים.²

ה"מתקבל" בשכל בלבד, לא מתאים כלל לומר שהחכמה היא כל-כך עמוקה, שאי אפשר למשש אותה בידים. וכן ממש נחשבת לגבי הקדוש-ברוך-הוא מדרגת השכל וההשגה כעשיה נשמית ממש, ואפילו השגת שכלים –

נמצאים בעלי הבנה גדולה, שבעולמות עליונים, ואפילו מדרגת חכמה עלאה – החכמה העליונה, שבעולם האצילות, המחיה את כלם, – כל הנבראים וכל עניני שכל, בדרגתי: – כמו שכתוב: "כלם ברחמי עשיתי". – שהתהוות כל הנבראים וחיותם היא מ"חכמה", היינו חכמה דאצילות, אף-על-פי-כן נחשבת גם חכמה עלאה

(עליונה) שבאצילות כעשיה לגבי הקב"ה, כי הקב"ה הוא שלא בערך למעלה מחכמה שבאצילות – ממילא לא מתאים כלל לומר, שאי-אפשר להבינו בחכמה ושכל, כיוון שענין החכמה והשכל אינו ה"חוש" כלל שעל-ידו אפשר להשיגו, כי הוא למעלה לגמרי מכך. ומה שתקדוש-ברוך-הוא נקרא "חכם" בכתוב, – הרי שכן מייחסים לו ענין החכמה, וגם חקמינו וזרונים-לברכה בנו לו מדרגת ומעלת החכמה, – שהוא יתברך חכם, הינו משום שהוא

שער היחוד והאמונה

בידים וככה ממש נחשבת לגבי הקב"ה מדרגת השכל וההשגה כעשייה גשמית ממש ואפילו השגת שכלים שבעולמות עליונים ואפילו מדרגת חכמה עלאה המחיה את כולם כדכתיב כולם בחכמה עשיתי. ומה שהקדוש ברוך הוא נקרא חכם בכתוב וגם חז"ל כינו לו מדרגת ומעלת החכמה היינו משום שהוא מקור החכמה שממנו ית' נמשך ונאצל מהות מדרגת חכמה עלאה שבעולם האצילות וכן רחום וחסיד על שם שהוא מקור הרחמים והחסידים וכן שאר המדות שכולן נמשכו ונאצלו ממנו יתברך ודרך וענין ההמשכה והאצילות איך ומה ידוע למשכילים

~ יום שני ל' סיון ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פז, הגה"ה (סוד הצמצום... עד עמ' פז, מן השכל.

כזו הכוללת את כל סדר ההשתלשלות, וסוד – הצמצום של הדיקנא, – זקן ושערות, שהם ענין של צמצומים: כשם שבשערה החיות מצומצמת ביותר, עד שגם כשחותכים את השערה אין האדם חש בכאב, כך מהווה "סוד הדיקנא" אופן

נוסף בצמצומים³, שסוד כל הצמצומים – הוא, לצמצם האור – כדי שיתלבש שיוכל, בבחינות פלים דעשר ספירות. – שבעולם האצילות. "כלים" הם

(הגהה: – ב"הגהה" זו מוסבר בקיצור ענין הצמצומים שהיו נדרשים כדי שמאור אין-סוף, יאצל ענין של חכמה ומדות: סוד הצמצום באור אין-סוף ברוך-הוא, – שלפני הצמצום האיר האור הבלתי-גבול, והצמצום פעל שיתגלה כוח הגבול

שבאור אין-סוף, וצמצום "אדם קדמון", – היינו המחשבה הראשונה הכוללת את כל סדר ההשתלשלות – נעשה כבר כאן ענין של מחשבה, אבל מחשבה

שער היחוד והאמונה

הנה"ה

(סוד הצמצום באור א"ס ב"ה וצמצום א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים לצמצם האור שיתלבש בכו' כלים ד"ס

* והנה אין לנו עסק בנסתרו' אך הנגלות לנו להאמין אמונה שלימה דאיתו וגרמוהי חד דהיינו

2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי' יותר בכ"מ בדא"ח – לדוגמא מצות האמנת אלקות וכו'". מראי-מקומות בענין זה אפשר למצוא גם ב"ספר הערכים – חב"ד", כך ד', ערך "אורות דספירות – פשיטותם או ציורם". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בבי'

גדר פרטי של חכמה, כלומר, זהו חכמה ולא ענין של חסד – הנה הוא יתברך למעלה מעלה לגמרי מכך, **עַד שְׁבָחִינָה חֲכָמָה נְחֻשְׁבֶּת אֲצִלּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּבִחִינַת עֲשִׂיָּה גִשְׁמִיתִית**: על-כל-פנים הרי אמר, שהדרך והאופן כיצד נמשך ונאצל

מאור אין-סוף ענין של חכמה ומדות, ובכל זאת תהייה דבר אחד עם אור אין-סוף, עד ש"הוא המדע וכו'" – דבר זה ירדע למשכילים, ורבנו הזקן ממשיך ואומר: **וְהֵנָּה, אֵין לָנוּ עֵסֶק בְּנִסְתָּרוֹת**, – כיצד נאצלו הספירות מאור אין-סוף, ובאופן זה שהן דבר אחד עם אור אין-סוף. **אֵךְ "הַנְּגִלוֹת לָנוּ"**, – הוא, **לְהֵאמִין אֱמוּנָה שְׁלֵמָה דְּאֵיהּ וְגִרְמוֹהִי חֵד**, – הוא יתברך ו"גרמוהי" הכלים והספירות שלו הם דבר אחד, דְּהֵינּוּ מִדּוֹתָיו שֶׁל

הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוא ורצונו וְחֻבְּמִתּוֹ וְיִדְעָתוֹ – הם דבר אחד **עִם מְהוּתוֹ וְעֲצֻמּוֹתוֹ, הַמְרוֹמֵם לְבָדוֹ רוֹמְמוֹת אֵין קֵץ מִבְּחִינַת חֲכָמָה וְשִׁכְלָה וְהַשְׁגָּה**. ולכן, – מפני שהוא למעלה לגמרי מענין של שכל והשגה, **גַּם יְחִידוֹ שְׁמִתִּיחַד עִם מִדּוֹתָיו שֶׁהָאֲצִיל מֵאֵתוֹ יִתְבָּרַךְ, גִּסְרָבֵן אֵינוֹ בְּבִחִינַת הַשְׁגָּה** – שיוכלו לְהַשִּׁיג אֵיךְ מִתְיַחַד בָּהֶן. – אלא זה ענין שיש "לקחתו" באמונה. **וְלָכֵן נִקְרָא מִדּוֹתָיו שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ-הוא – שֶׁהֵן הַסְפִּירוֹת – בִּזְהַר הַקְדוּשָׁה: "רֹא דְמַהִּימְנוּתָא"**, – סוד האמונה, **שֶׁהִיא הָאֱמוּנָה שְׁלֵמָה לְהַשִּׁיג מִן הַשִּׁכְלָה**: – שכן, אין השכל יכול להשיג זאת, ואפשר "לקבלו" רק באמונה.

ענין של חכמה וחסד, ואילו "אור" הוא פשוט, בלי ציור של חכמה וחסד; הנה בשעה שהוא מצמצם את עצמו ונעשה ענין של כלים, של חכמה וחסד, בהם מתלבש ומתייחס האור, אז מתהווה ענין החכמה והחסד, ובאופן שהם דבר אחד אתו

יתברך. **וְהֵנָּה, אַחֵר שְׁנִתְלַבֵּשׁ אֹרֶךְ אֵין-סוֹף בְּבִחִינַת כְּלִים דְּחֻבְּמִתּוֹ בִּנְהִיגָה, אֹז שִׁיךְ לֹמֵר מָה שְׁכָתָב הַרְמְבִּים: –** שהדעת והידיעה שלמעלה הן באופן ש"הוא היודע, והוא המדע, והוא הידוע, – הכל זה "הוא", הוא יתברך, **וְיִדְעָתוֹ עֲצֻמּוֹ וְכוּ"**, – יודע כל הנבראים. **לְפִי שְׁבָחִינָה כְּלִים דְּאֲצִילוֹת נְעֻשִׁים נְשָׁמָה וְחַיּוֹת לְ עוֹלָמוֹת בְּרִיָּאָה יִצְרָה עֲשִׂיָּה וְלָכֵל אֲשֶׁר בָּהֶם**. – לכל הנבראים שבעולמות. וב"ידיעתו

עצמו" שבכלים דאצילות, הוא יודע כל הנבראים של בריאה – יצירה – עשייה המקבלים חיותם מהם. אך, כל זה שייך אחרי שהאור מצמצם על-ידי צמצומים שונים, עד שיוכל האור להתלבש בכלים שבאצילות. **אֲבָל כְּלִי צִמְצוּם וְהַלְבָּשָׁה הַנּוֹכְרִים לְעִיל –** כאמור לעיל, של האור בכלים, **לֹא שִׁיךְ כָּלֵל לֹמֵר "הוא היודע, והוא המדע וכוּ"**, – כלומר, לא שייך כלל לומר בו ענין של ידיעה, גם לא באופן של "הוא היודע הוא המדע וכוּ", כִּי – הקב"ה, **אֵינוֹ בְּבִחִינַת וְגִדָּה דַּעַת וּמַדַּע כָּלֵל חִסְדִּי וְשִׁלּוּם, אֱלֹא – הוא, לְמַעַל מַעַלָּה עָלָיו רַב עַד אֵין קֵץ אֲפִלּוֹ מִבְּחִינַת וְגִדָּה חֲכָמָה**, – שגם האופן של "הוא היודע והוא המדע כו"ה הוא

שער היחוד והאמונה

הנה"ח

(סוד הצמצום באור א"ס ב"ה וצמצום א"ק וסוד הדיקנא שסוד כל הצמצומים לצמצום האור שיתלבש בבחי' כלים ד"ס והנה אחר שנתלבש אור א"ס בבחי' כלים דחב"ד או שייך לומר מ"ש הרמב"ם הוא היודע והוא המדע והוא הידוע ובידיעתו עצמו וכו' לפי שבחי' כלים דאצילות נעשים נשמה וחיות לבי"ע ולכל אשר בהם אבל בלי צמצום והלבשה הנ"ל לא שייך כלל לומר הוא היודע והוא המדע וכו' כי אינו בבחי' וגדר דעת ומדע כלל ח"ו אלא למעלה מעלה עילוי רב עד אין קץ אפי' בבחי' וגדר חכמה עד שבחי' חכמה נחשבת אצלו ית' בבחי' עשייה גשמיית):

הקדוש ב"ה שהן הספירות בזה"ק רוא דמהימנותא
שהיא האמונה שלמעלה מן השכל:

~ יום שלישי א' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פז, פרק י אך מכל מקום... עד עמ' 174, אתכסאית כו'.

באופן של "חד" – הוא למעלה מהשגת אנשו. ולכן נקראות בזהר הקדוש, מדותיו של הקב"ה, שהן ה"ספירות", בשם "רוא דמהימנותא", סוד האמונה, שהרי ענין ה"ספירות" קשור באמונה, שהיא למעלה משכל והשגה. **אֵךְ מְבַל־מְקוֹם**, – למרות שה"ספירות" הן למעלה משכל

פֶּרֶק י. בסוף הפרק הקודם, פרק ט', הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהקב"ה הוא למעלה אין קץ מחכמה, שכל והשגה, לכן גם היחוד – שהוא ברוך-הוא מאוחד עם הספירות והמדות שבעולם האצילות (שלמרות שהם ענין של מדת החכמה ומדת החסד – הן בכל זאת מאוחדות עם אור אין-סוף ברוך-הוא

יותר בכ"מ בדא"ח לדוגמא ש' היחוד וכו' – "שער היחוד" לאדמו"ר האמצעי (בספר "נר מצוה ותורה אור").

עם גוף המאור המאיר, ואין לו – לזיו, שום מציאות כלל בפני עצמו. – כלומר: לכאורה, למרות שדבר ברור הוא, שבגוף השמש ישנו בוודאי אור השמש – שהרי כיוון שאור השמש מתפשט למרחק רב כזה עד שהוא מאיר את

האדמה, ודאי הדבר שהוא נמצא גם בשמש עצמה – אלא, יחודו שם הוא באופן שהוא כולו מאוחד עם ה"מאור" עצמו, ואי אפשר לציין אותו שם בשם "אור" ו"זיו", כי שם אין הוא מציאות לעצמו כלל – שם קיים במציאות רק ה"מאור" והמקור של האור. וּבְדִבְרֵי הָאֱלֹהִים מִפֶּה, – אודות יחודו של אור השמש כשהוא נמצא במאור עצמו, וְיִתְרֵךְ מִזֶּה, – כלומר: יותר מאשר הוסבר בקשר ליחוד ואיחוד אור השמש עם ה"מאור", הן מִדּוּתֵינוּ שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא וְיִצְחוֹ וְחֻכְמָתוֹ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת – "ספירות" עולם האצילות ביחוד, עם מהותו ועצמותו –

של הקב"ה, בְּבִבְיֻל, הַמְתַּלְבֵּשׁ בְּתוֹכָם – מהותו ועצמותו כביכול המתלבש בתוך ה"ספירות", וּמִתְיַחַד עִמָּהֶם בְּתַכְלִית הַיְחוד, – שכן ויותר מכך – הוא למשל יחודו של אור השמש עם השמש, בשעה שהאור נמצא בגוף השמש, מֵאַחֵר שֶׁנִּמְשָׁכּוּ וְנִאֲצְלוּ – ה"ספירות", מֵאִתּוֹ יְתִבְרָךְ, עַל־דֶּרֶךְ־מֶשֶׁל בְּדֶרֶךְ הַתַּפְשׁוּת הָאִוֵּר מִהַשְׁמֵשׁ אֶךְ – ביחס ל"ספירות" ולמאצילן ברוך־הוא, הרי זה לא מִפֶּה בְּדֶרֶךְ זֶה, – כפי שהדבר הוא באור המתפשט מהשמש, רַק בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה וְנִפְלְאָה מִהַשְׁתַּנּוּת, כִּי גִבְהוּ דְרָכֵינוּ – של הקב"ה, מִדְרָכֵינוּ.

וּמִכָּל־מָקוֹם, – למרות שזה באופן נעלה ביותר מאשר אצל האדם, בכל זאת, כדי לְשַׁכַּךְ הָאֵזוֹן, נִשְׁמָע וְנִתְבַּוֵּן מִמֶּשֶׁל אִוֵּר הַשְׁמֵשׁ, הַמִּיחָד וּבְטָל בְּמִקְוֵוֹ, וְאִינוּ עוֹלָה – האור בהיותו בשמש עצמה, בְּשֵׁם כָּלֵל בְּפָנֵינוּ עֲצָמוֹ רַק שֵׁם הַמִּקְוֵוֹ לְבָדוֹ – כֵּךְ – גם, כָּל מִדּוּתֵינוּ שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־

והשגה, הוֹאִיל וְדִבְרָה תוֹרָה בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, לְשַׁכַּךְ אֶת הָאֵזוֹן מִה שֶׁהוּא יוֹכֵל לְשִׁמֵּעַ, לְכַךְ – לכן, נִתֵּן רְשׁוּת לְחֻכְמֵי הָאֱמֵת – חכמי תורת הקבלה, לְדַבֵּר בְּסִפְרֵי דְבָרֵי מֶשֶׁל, – ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כשאומרים

"משל" הרי זה מדגיש שאינם אותו הענין (הנמשל), כִּי־אֵם שֵׁשׁ דוגמא בשייכות דפרטי המשל ביניהם – להשייכות בין פרטי הנמשל, אף דפרטי המשל והנמשל אין כל ערך ושייכות ביניהם (על־דֶּרֶךְ־זֶה בְּנִידוּן־דִּידוֹן אֵין עֵרֶךְ כָּלֵל לְאוֹר וְשֵׁשׁ עִם הַסִּפְרוֹת וּמִקּוֹרֵם – כִּי אִם הַמֶּשֶׁל הוּא עַל יְחוּדָם (שייכותם) דהאור והשמש שמקיל ההבנה בהיחוד דהספירות במקורם כו"). וְקִרְאוּ – המקובלים, אִתְּנָה – את ה"ספירות", בשם "אורות", – משל מענין אור וגילוי, בְּדִי שֶׁעַל־יְדֵי הַמֶּשֶׁל הָיָה – מאור, וְיִבֵּן לָנוּ קֶצֶת עֲנִין – ואופן, הַיְחוד שֶׁל הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא וּמִדּוּתֵינוּ, – ב"ספירות", שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ־מֶשֶׁל עֲנִין יְחוד אִוֵּר הַשְׁמֵשׁ שֶׁבְּתוֹךְ גּוֹף כְּדוֹר הַשְׁמֵשׁ מִתְאַדָּר עִם גּוֹף הַשְׁמֵשׁ שֶׁנִּקְרָא 'מאור', – לא רק "שמש", אלא גם "מאור" – היא מקרינה מתוכה אור. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "אֶת הַמֵּאֹר הַגָּדֹל וְגו'", – כלומר: הקב"ה ברא את השמש, הנקראת "מאור", שהיא המקור והשייכות לאור הבא ממנה, וְהָיוּ וְהִנִּיצוּן הַמִּתְפַּשֵּׁט וּמֵאִיר מִמֶּנּוּ – מה"שמש", נִקְרָא "אור", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם", וּבִשְׁהָאוֹר הוּא בְּמִקְוֵוֹ בְּגוֹף הַשְׁמֵשׁ – הוּא מִיחָד עֲמוֹ – עם השמש, בְּתַכְלִית הַיְחוד, כִּי אֵין שֵׁם – בגוף השמש, רַק עֲצָם אֶחָד שֶׁהוּא גּוֹף הַמֵּאֹר הַמֵּאִיר, – אין מקום לומר, שישנם שם שני דברים – ה"מאור" עצמו, וה"אור" הבא מן המאור, אלא שם קיים דבר אחד בלבד – והוא ה"מאור", כִּי הָיוּ וְהָאִוֵּר – הם, שֵׁם – בגוף השמש, עֲצָם אֶחָד מִמֶּשֶׁל

הַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא וּמִדּוּתֵינוּ, – ב"ספירות", שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ־מֶשֶׁל עֲנִין יְחוד אִוֵּר הַשְׁמֵשׁ שֶׁבְּתוֹךְ גּוֹף כְּדוֹר הַשְׁמֵשׁ מִתְאַדָּר עִם גּוֹף הַשְׁמֵשׁ שֶׁנִּקְרָא 'מאור', – לא רק "שמש", אלא גם "מאור" – היא מקרינה מתוכה אור. כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "אֶת הַמֵּאֹר הַגָּדֹל וְגו'", – כלומר: הקב"ה ברא את השמש, הנקראת "מאור", שהיא המקור והשייכות לאור הבא ממנה, וְהָיוּ וְהִנִּיצוּן הַמִּתְפַּשֵּׁט וּמֵאִיר מִמֶּנּוּ – מה"שמש", נִקְרָא "אור", כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאֹר יוֹם", וּבִשְׁהָאוֹר הוּא בְּמִקְוֵוֹ בְּגוֹף הַשְׁמֵשׁ – הוּא מִיחָד עֲמוֹ – עם השמש, בְּתַכְלִית הַיְחוד, כִּי אֵין שֵׁם – בגוף השמש, רַק עֲצָם אֶחָד שֶׁהוּא גּוֹף הַמֵּאֹר הַמֵּאִיר, – אין מקום לומר, שישנם שם שני דברים – ה"מאור" עצמו, וה"אור" הבא מן המאור, אלא שם קיים דבר אחד בלבד – והוא ה"מאור", כִּי הָיוּ וְהָאִוֵּר – הם, שֵׁם – בגוף השמש, עֲצָם אֶחָד מִמֶּשֶׁל

1. בראשית א, טז. 2. שם א, ה. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אאפ"ל "אין ואפס" מצד המאור – שהרי מציאות ענין מאור – מחשיב הענין דאור (שעש"ז נקרא מאור)". 4. ראה ישעיה נה, ט.

בַּחֲכָמָה, בַּתְּבוּנָה וּבְדַעַת וְכו', דְּכַתִּיב: – ככתוב: ה' בַּחֲכָמָה יֹסֵד אֶרֶץ, כֹּונֵן שָׁמַיִם בַּתְּבוּנָה, בְּדַעַתוֹ תְּהוֹמֹת נִבְקְעוּ וְגו'". – כתוב הרי במדרש, שהתהוות העולם היא ב"עשרה דברים", שהם עשר ה"ספירות", וּבִמְאֹמֶר אֱלֹהִים: – ב"פתח אליהו"

שבהקדמת 'תיקוני זוהר':
 "דַּאֲפִיקַת עֶשֶׂר תְּקוּנִין,
 וְקִרְיָן לְהוֹן עֶשֶׂר
 סְפִירָן, – אתה (ריבנו
 של עולם) הוצאת עשרה
 "תיקונים" והם נקראים
 "עשר ספירות", לְאַנְהָא
 בְּהוֹן עֲלֵמִין סְתִימִין
 דְּלֹא אֲתַגְלִין וְעֲלֵמִין
 דְּאֲתַגְלִין, – כדי להנהיג
 בהן (בעשר הספירות) את
 ה"עולמות הסתומים"

(העולמות שלמעלה מהשגה), ואת ה"עולמות הגלויים" (שהם גלויים להשגת האדם), וּבְהוֹן אֲתַכְסִּיאַת כו'". – ובהם (ועל ידם) אתה מתכסה ומסתתר מהנבראים, שלא יראו בגלוי את החיות האלקית המהווה ומחיה אותם. רבנו הזקן מביא להלן דוגמא כיצד נתהוו הנבראים מהמדות והספירות:

הוא ורצונו וחכמתו, אינן עולות ונקראות – לגבי הקב"ה, בַּשְּׁמוֹת אֱלוֹ – של מדות, רצון וחכמה, כָּלֵל – אֱלֹא לִגְבִי הַנְּבִרָאִים – בלבד, הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שהם למטה מאצ" – בבריאה יצירה ועשי' – והיינו",

עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, –
 הנבראים העליונים
 והנבראים התחתונים,
 שְׁהוּיָתָם וְחַיּוּתָם
 וְהַנְּהִיגָתָם, שֶׁהַקְדוּשָׁה
 בְּרוּךְ הוּא מְחַיֶּה וּמְחַיֶּה
 אוֹתָם וּמְנַהִיגָם, הוּא –
 על-ידי, בְּרִצּוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ
 וּבִינָתוֹ וְדַעַתוֹ – של
 הקב"ה, הַמְּתַלַּשְׁוֹת –
 רצונו, חכמתו, בינתו
 ודעתו של הקב"ה,
 מתלבשות בַּמְדוּתוֹ
 הַקְדוּשׁוֹת, – חסד, גבורה, תפארת וכו', הרי לגבי הנבראים,
 המתהווים, מקבלים חיותם ומונהגים מהקב"ה על-ידי
 התלבשות רצונו, חכמתו, בינתו ודעתו – במדותיו, נקראות
 הספירות והמדות בשמות חכמה, בינה, דעת ומדות. בְּרִאֲיָתָא
 – כמו שמצינו בַּמְדָּרָשׁ⁵: "בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים נִבְרָא הָעוֹלָם:

שער היחוד והאמונה

מדותיו של הקדוש ב"ה ורצונו וחכמתו אינן עולות ונקראות בשמות אלו כלל אלא לגבי הנבראים עליונים ותחתונים שהווייתם וחיותם והנהגתם שהקב"ה מחיה ומחיה אותם ומנהיגם הוא ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו המתלבשות במדותיו הקדושות כדאיתא במדרש בעשרה דברים נברא העולם בחכמה בתבונה ובדעת וכו' דכתיב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים כתבונה בדעתו תהומות נבקעו וגו' וכמאמר אליהו דאפיקת עשר תיקונים וקרינו להון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין סתימין דלא אתגליין ועלמין דאתגליין ובהון אתכסיאת כו'

~ יום רביעי ב' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 174, עד"מ ביום ראשון... עד עמ' פח, מדות כלל.

הָעוֹלָם עַד סוֹפוֹ, שֶׁהִיא בְּחִינַת מִדַּת חֶסֶד; – שהרי ענינה של חסד הוא: התפשטות וגילוי. רַק מִפְּנֵי שִׁבְלוּלָה – מדת החסד, גַּם מִמִּדַּת גְּבוּרָה, – שהרי מדות וספירות (שבעולם האצילות) הן בהתכללות אחת בשניה, ומדת החסד כוללת בה

גם מדת הגבורה, לְכֵן לֹא הָיָה – האור שנוצר ממדת החסד, רוֹחֵנִי בְּאֹרֶשׁ שֶׁל מַעְלָה מִמֶּשֶׁ, וְגַם נִתְלַבֵּשׁ – אור זה, בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא בְּבִחִינַת גְּבוּל וְתַכְלִית, שֶׁהוּא מִחֶלֶד ת"ק – חמש מאות, שְׁנָה מִהֶאָרֶץ לְרִקְעָה וּמִמְדוּרָה לְמַעְרָב⁸. – כל ההגבלות

עַל-דֶּרֶךְ-מַשָּׁל: בְּיוֹם רִאשׁוֹן מִשְׁשֶׁת יְמֵי בְּרִאשִׁית – נִגְלִית מִדַּת הַחֶסֶד, – כפי שהיא, כְּלוּלָה מִכָּל מְדוּתוֹ הַקְדוּשׁוֹת, וּרְצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעַתוֹ – של הקב"ה, מְלַבְּשִׁין בָּהּ, – במדת החסד, וּבְרִאָה בָּהּ – במדת החסד, אֵת

הָאֹרֶךְ בִּמְאֹמֶר "יְהִי אֹר", – כי ענין האור הוא התהוות הבאה מהתגלות מדת החסד, והשייכות שבין "אור" ל"חסד", היא בכך: שֶׁהִיא בְּחִינַת הַתְּפַשְׁטוּת וְהַמְשָׁכָה הָאֹרֶךְ לְעוֹלָם מְלֻמָּעָה, וְהַתְּפַשְׁטוּתוֹ – של האור, בְּעוֹלָם מְסוּף

שער היחוד והאמונה

עד"מ ביום ראשון מששת ימי בראשית נגלית מדת החסד כלולה מכל מדותיו הקדושות ורצונו וחכמתו ובינתו ודעתו מלובשין בה וברא בה את האור כמאמר יהי אור שהיא בחי' התפשטות והמשכת האור לעולם מלמעלה והתפשטות בעולם מסוף העולם עד סופו שהיא בחי' מדת חסד רק מפני שכלולה גם ממדת גבורה לכן לא היה רוחני כאור של מעלה ממש וגם נתלבש בע"הו שהוא בבחי' גבול ותכלית שהוא מחלד ת"ק שנה מהארץ

5. חגיגה יב, א. – כידוע, גם ה"אגדות" שבגמרא נקראות "מדרש". 6. משלי ג, יט – כ. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה הול"ל משנה המפורשת בעשרה מאמרות נבה"ע – אלא שבמשנה מדבר מצד המל' והגילוי (מאמר – כנ"ל) שבכל ספירה וכאן הראי' צ"ל על חכ' בינה כו'". 8. ראה חגיגה יג, א.

שְׁהֵבֵל – כל האמור הוא כְּדִי שֶׁתִּרְאֶה הִיבֵשָׁה וְאָדָם עָלֶיהָ לְעֵבֶד – את ה'. – הרי זה ענין של חסד, וְכֵן בָּלֵן. – כל שאר המדות, שעל־ידן נבראו הנבראים, כל אחת ביום שלה. וְזֶהוּ שְׁאֵמֶר אֱלִיהוּ בְּתִקְוֵינִים' – ב"תיקוני זוהר", שָׁם:

"לֹאֲחֻזָּא אִיךְ אֲתִנְהִיג עֲלֵמָא בְּצֶדֶק וּמִשְׁפָּט בּוֹ, – להראות כיצד מונהג העולם בצדק ומשפט וכו' –
ה"ספירות" נאצלו בשביל ענין הנהגת העולם בצדק ומשפט וכו', צֶדֶק אִיהוּ דִּין, – "צדק" הוא מדת הדין והגבורה, מִשְׁפָּט אִיהוּ רַחֲמֵי בּוֹ, – "משפט" הוא רחמים כו', בָּלֵא לֹאֲחֻזָּא אִיךְ אֲתִנְהִיג עֲלֵמָא, – כל זאת, כל

המדות והספירות, הן כדי להראות כיצד מונהג העולם, אֲבָל לֹא דֹאִית לֶךְ צֶדֶק יִדְעָא דֹאִיהוּ דִּין, – אבל לא שאתה, הקב"ה, יש לך "צדק" הידוע לנבראים, שזהו דִּין, וְלֹא מִשְׁפָּט יִדְעָא דֹאִיהוּ רַחֲמֵי, – ולא, שיש לך, ענין ה"משפט" הידוע לנבראים, שהוא רחמים, וְלֹא מִכָּל אֵינוֹן מִדּוֹת בָּלֵל": – ולא מכל מדות אלו כלל. כלומר, "צדק" ו"משפט" מצויינים כמדות אלו רק לגבי העולמות והנבראים, ואילו לגבי הקב"ה, הרי "לאו דאית לך" – אצלו יתברך לא שייך צדק זה ומשפט זה, כי לגביו אין מדות אלו דבר לעצמם כלל, הן מאוחדות לגמרי בהקב"ה עצמו, כמו אור השמש בהיותו במאור השמש עצמה, שם אין הוא "מציאות" כלל, אלא הוא בטל לגמרי ומאוחד בשמש עצמה.

הללו לא היו קיימות אילו התהוות העולם היתה ממדת החסד עצמה, שהרי חסד הוא התפשטות בלי הגבלה; אלא, מפני שהתהוות היא מחסד כפי שהיא כלולה גם מגבורה – ומצד הצמצום של מדת הגבורה, באות ההגבלות האמורות. – אך,

שער היחוד והאמונה

כיוון שביום ראשון של ששת ימי בראשית נתגלתה ופעלה מדת החסד, נתהוו אז הנבראים שיש להם שייכות למדת החסד, המציאות של אור וכו'. וְכֵן בְּיוֹם שְׁנִי – של ששת ימי בראשית, נִגְלִית מִדַּת גְּבוּרָה – כפי שהיא בְּלוּלָה מִשְׁאֵר מִדּוֹת, וְרִצּוֹנוֹ בּוֹ, – וכן רצון, חכמה, בינה, דעת, מלובשים בה, וּבְרָא בָּהּ – והקב"ה ברא במדת הגבורה את הָרִקִּיעַ בְּמֵאֵמֶר "יְהִי רִקִּיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם, וְיִהְיֶה מִבְּדִיל בֵּין מַיִם לְמַיִם", – כך, שהמאמר והנברא שנתהווה ממנו – הרקיע – יש להם שייכות למדת הגבורה, שְׁהִיא – ההבדלה שברקיע, בְּחִינַת צִמְצוּם וּגְבוּרָה לְהַעֲלִים מַיִם הָעֲלִיוֹנִים הָרוּחָנִיִּים מִמַּיִם הַתַּחְתּוֹנִים, וְעַל־יִדְוֶה נִתְנַשְּׁמוּ – המים הַתַּחְתּוֹנִים בְּהַבְדֵּלָם מִ – המים הָעֲלִיוֹנִים; – נעשתה אם כן ההגשמה על־ידי צמצום והעלם, הבאים ממדת הגבורה שנתגלתה ופעלה ביום שני מששת ימי בראשית, וּמִדַּת חֶסֶד בְּלוּלָה בָּהּ, – במדת הגבורה, בִּי "עוֹלָם חֶסֶד יִפְנֶה", – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ענין של חסד". כלומר: עצם ה"בינה" של העולם הוא ביטוי של חסד וגילוי. הרי, שגם במקום שפועלת מדת הגבורה, פועלת שם גם מדת החסד,

~ יום חמישי ג' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פח, פרק יא והנה גם... עד עמ' 176, וסתום בלבו.

– מאור השמש – שאינם עולים בשם להיקרא "אור", מפני שהם מאוחדים שם עם המאור.

בפרק זה, פרק יא, יסביר רבנו הזקן, שלא רק המדות והספירות נקראות בשמותיהן לגבי הנבראים בלבד, אלא גם "עשרה מאמרות", שעל ידם מתגלות המדות והספירות להוות, להחיות ולהנהיג את הנבראים – גם הם נקראים "מאמרות" לגבי הנבראים בלבד, אבל לא לגבי למעלה, כיוון שהם

פָּרָק י"א. בפרק הקודם, פרק יו"ד, הסביר רבנו הזקן, שהספירות, (מדותיו של הקב"ה וחכמתו ורצונו) נקראות בשמותיהן, לגבי הנבראים בלבד, המתהווים, מקבלים חיותם ומונהגים על ידן. ואילו לגבי הקדוש ברוך הוא, אין הן נקראות בשמות "מדות", "חכמה" ו"רצון", מפני היותן מאוחדות בתכלית אתו יתברך, אשר לכן לא שייך לקרוא אותן בשם לעצמן – כמו שהדבר באור וזיו השמש בהיותם במקורם

התגלות כוחות פרטיים, שהרכבם הוא ההתגלות שממנה באה ה"פעולה". כגון לבריאת האור ממדת החסד – נמשך ממנה – ממדת החסד, המשכת פעולה וכן לפעל ולברא בו – באותו כוח, את האור, – שכן, כפי שיסביר להלן,

יכולות להיות ממדת החסד פעולות שונות וסוגי התהוויות שונות, הרי כדי שיתהווה ממנה אור ולא דבר אחר, היה צריך להימשך ממדת החסד התגלות וכוח פרטי המורכב באופן כזה שממנו ייברא אור, והמשכת בזה זה וחיות זו נקראת בשם מאמר ואותיות "הי אור". כי אף שאינן – ענין של אותיות ממש, באותיות מחשבה שלנו חסד ושלום, – בהביאו המשל האמור, שכשם שהתגלות הנפש באדם היא דוקא על-ידי אותיות המחשבה, כך גם למעלה, שהתגלות מדותיו הקדושות היא על-ידי ענין של אותיות – מודגש כאן: שלמרות שבנפש הן אותיות ממש, עם כל ההגבלות שיש לאותיות, הרי למעלה אין הדבר כך חסד ושלום, מכל-מקום הם – בדומה לאותיות שהן, ענין המורה על

התהוות האור מאין ליש, – שזה הכוח הפרטי לבריאת האור, שלכן נברא האור מהמשכת בזה זה, ולא נברא ממנו דברים אחרים שנבראו גם-כן ממדת חסד, כמו מים וכיוצא בהם, – הרי, שהרכב אותו כוח הוא באופן שהוא בורא את האור דוקא, ולכן מכונה כוח זה כ"מאמר הי אור". העובדה שמאותה מדת חסד מתהווים מים וכיוצא בהם – ולא אור, הרי זה, מפני שנתלכשו בהם כחות בבחינות צרופים אחרים, המורים על התהוות המים וכיוצא. ונמצא, כי כל חיות וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים לבראם מאין ליש ולהחיותם ולקייםם – נקראות – ההמשכות של חיות וכוחות בשם "אותיות הקדושות", שהן בחינת המשכת החיות מרצונו וחכמתו להתהוות עולמות ולהחיותם.

מאוחדים עם המדות והספירות, המאוחדות בתכלית עם הקדוש-ברוך-הוא.

והנה, גם עשרה מאמרות, גם-כן נקראו בשם "מאמרות" לגבי הנבראים בלבד. – "מאמר" הוא ענין של

התגלות, כפי שרבונו הזקן מפרש מיד להלן, כי כמו שהמדות שבנשמת האדם, כשבאות להתגלות במעשה, – בפעולה הנוצרת מאותה מדת, הן באותיות מלבשות באותיות המחשבה, – לפני שהמדה באה במעשה, היא באה בהתלבשות באותיות המחשבה. כגון מדת חסד ורחמים שבנשמה, אי אפשר לבא לידי התגלות בפעל ממש, – לעשות פעולה של חסד ורחמים, בראם על-ידי שמחשב – בתחילה, בדעתו ומתהרהר – על מעשה הצדקה וחסד לעשותה בפעל ממש, כי אי אפשר לעשות – שום פעולה, בלי מחשבה, – וישנו אופן, שלפני התגלות המדה במעשה, עליה להתלבש לא רק במחשבה, אלא גם בדיבור – כפי שיוסבר להלן. ואם מצוה

לאחרים לעשות, כמו המלך, – המצווה לאחרים לעשות, אזי מתלבשת מדת החסד וגם אותיות המחשבה באותיות הדיבור [וכן בשמדר דברי חסד ורחמים לרעהו] – שגם אז מתלבשות מדות חסד ורחמים יחד עם אותיות המחשבה, באותיות הדיבור. הרי שהתגלות הכוחות והמדות של הנפש, היא דוקא על-ידי אותיות – אותיות המחשבה או אותיות הדיבור. כך על-דרך-משל, מדותיו של הקדוש-ברוך-הוא, כשבאות לבחינת התגלות פעלתן בתחתונים, נקרא גלוי זה והמשכת פעולה זו בשם "מאמר" ו"צירוף אותיות", שהרי אי-אפשר שתהיה שום פעולה נמשכת ממדותיו הקדושות בלי צרופים הנקראים בשם "אותיות". – כדי שתהיה התגלות של "פעולה" הבאה ממדותיו הקדושות, הרי זה דוקא באופן של

שער היחוד והאמונה

פרק יא והנה גם עשרה מאמרות ג"כ נקראו בשם מאמרו לגבי הנבראי בלבד כי כמו

שהמדות שבנשמת האדם כשבאות להתגלו במעשה הן באות מלובשות באותיות המחשבה כגון מדת חסד ורחמים שבנשמה א"א לבא לידי התגלות בפועל ממש כ"א ע"י שמחשב בדעתו ומתהרהר מעשה הצדקה וחסד לעשותה בפ"מ כי א"א לעשות בלי מחשבה ואם מצוה לאחרים לעשות כמו המלך אזי מתלבשת מדת החסד וגם אותיות המחשבה באותיות הדיבור [וכן כשמדבר דברי חסד ורחמים לרעהו] כך עד"מ מדותיו של הקב"ה כשבאות לבחי' התגלות פעולתן בתחתוני' נקרא גלוי זה והמשכת פעולה זו בשם מאמר וצירוף אותיו' שהרי א"א שתהיה שום פעולה נמשכת ממדותיו הקדושות בלי צירופים הנקראי' בשם אותיות כגון לבריאת האור ממדת החסד נמשך ממנה המשכת פעולה וכן לפעול ולברוא בו את האור והמשכת כח זה וחיות זו נקראת בשם מאמר ואותיות יהי אור כי אף שאינן כאותיות מחשבה שלנו ח"ו מ"מ הם ענין המורה על התהוו' האור מאין ליש שלכן נברא האור מהמשכת כח זה ולא נבראו ממנו דברים אחרים שנבראו ג"כ ממדת חסד כמו מים וכיוצא בהם מפני שנתלכשו בהם כחות בבחי' צירופים אחרים המורים על התהוות המים וכיוצא ונמצא כי כל חיות וכחות הנמשכות ממדותיו הקדושות לתחתונים לבראם מאין ליש ולהחיות' ולקיימם נקראו' בשם אותיו' הקדושות שהן בחי' המשכת החיות מרצונו וחכמתו ומדותיו להתהוות עולמות ולהחיותם והם שני מיני

כְּמוֹ – לְמַשֵּׁל, אוֹתוֹת וּ
 חֲדָבוֹר בְּאֶדָם עַל־דֶּרֶךְ
 מִשָּׁל, שֶׁהֵן מַגִּלּוֹת
 לְשׁוֹמְעִים מִה שֶׁהִיא
 צִפּוֹן וְסֵתוּם בְּלִבּוֹ. –
 כֵּךְ הָאוֹתוֹת וְהַהֲמַשְׁכוֹת
 הֵן הַתְּגִלוֹת לִנְבֵרָאִים,
 לְהַשְׁפִּיעַ חַיּוֹת לִנְבֵרָאִים
 שֶׁבַחֲנִית דַּתְגַּלִּיין.
 דַּתְגַּלִּיין.

שכשם — דרך־משל, —
 שאתיות המחשבה
 סמויות מהזולת, כך
 הכוחות הנעלמים סמויים
 מהנבראים, ומהם
 מתהווים העולמות
 הסתומים, ועל־מין
 דא־תלוי, — עולמות
 גלויים, נִבְרָאוּ וְחַיִּים
 מהתגלות שנתלו

עולמות עלמין סתימין דלא אתגליין הם המתהווים וחיים וקיימים מכחות והמשככות נעלמות כמו אותי' המחשבה שבנשמת האדם עד"מ ועלמין דאתגליין נבראו וחיים מהתגלות שנתגלו כחות והמשככות הנעלמות הנקראות בשם אותי' המחשב' וכשהן בבחי' התגלות להחיו' עלמין דאתגליין נקראות בשם מאמרות ודבר ה' ורוח פיו כמו אותיות הדבור באדם עד"מ שהן מגלות לשומעים מה שהיה צפון וסתום בלבו

אָבֶל בָּאָמֶה, בְּחִינַת אוֹתוֹת הַדְּבִיר שֶׁל מַעֲלָה – הִיא לַמַּעֲלָה מַעֲלָה מִמְדְּרַגָּתָהּ וּמַחֲזִיק חֻקָּמָה וְשִׁבְלֵי הַנִּבְרָאִים, – שֶׁלֹּא כְּאוֹתוֹת הָאָדָם שֶׁהֵן עֲנִין שֶׁל דּוּמָם וּלְמַטָּה מֵהַשָּׁל, – שֶׁהֵרִי – רֹאֵיהֶן שְׁאוֹתוֹת הַדִּיבּוֹר שֶׁלְּמַעֲלָה הֵן לַמַּעֲלָה בַּהֲרַבָּה

שַׁעַר הַיְחֻד וְהַאֲמוּנָה

אבל באמת בחי' אותיות הדבור של מעלה היא למעלה ממדרגות ומהות חכמה ושכל הנבראי' שהרי במאמר ואותיו' נעשה אדם בצלמינו וגו' נברא האדם בעל חכמה ושכל או אפי' בהבל העליון לבד כדכתי' ויפח באפיו נשמת חיים וא"כ הדבור והבל העליון הוא מקור החכמה והשכל שבנשמת אדם הראשון הכוללת כל נשמות הצדיקים שהם גדולים ממלאכי השרת והיינו לפי שאותיות דיבורו ית' הן בחי' המשכות כחות וחיות ממדותיו ית' המיוחדות במהותו ועצמותו בתכלית היחוד שהוא למעלה מעלה לאין קץ ממדרגת חכמה שבנבראים ולא נקראו בשם אותיות לגבי הנבראים אלא לגבי מדותיו ית' כבודו ובעצמן

משכל הנבראים, היא מה
שבמאמר **וְאוֹתוֹת**
וְנִעֲשֶׂה אֲדָם בְּצִלְמֵנוּ
וְנוֹ" - נִבְרָא הָאָדָם
בְּעַל חִכְמָה וּשְׂכָל -
וכיוון שמאותיות הדיבור
באים חכמה ושכל, הרי
שהן למעלה מעלה
מחכמה ושכל, או **אִפְלוּ**
- שהאדם וחכמה ושכל
נתהוו **בְּחֵבֶל הָעֲלִיּוֹן**
לִבָּה, בְּדִבְרֵיכִי - כמו
שכתוב: **"וַיִּפֶחַ בְּאַפִּי**
נִשְׁמַת תַּיִם", -
ומ"הבל" זה, שנופח

באדם, נתהווה יצור בעל שכל וחכמה. **וְאִם בֶּן** – שמהדיבור וההבל נתהווה אדם בעל חכמה ושכל, הרי, **תְּדַבֵּר וְהִבֵּל הָעֵלִיזִן**, הוא מקור החכמה והשכל שפנשמת אדם

111 תניא יומי • יום שישי

בשם "אותיות", כפי שהן לא יותר מאשר אותיות וגילויים הנמשכים ממדות. והנה, – האותיות שלמעלה, הן כ"ב מיני המשיכות חיות ונחות שונים זה מזה, שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכך עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם בכ"ב מיני המשיכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתן בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור ההמשכה כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם הן המשיכות מהשכל והמדור' שבנפש ממהותן ועצמותן כמ"ש במ"א:

שער היחוד והאמונה

והנה הן כ"ב מיני המשיכות חיות ונחות שונים זה מזה שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכך עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם בכ"ב מיני המשיכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתן בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור ההמשכה כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם הן המשיכות מהשכל והמדור' שבנפש ממהותן ועצמותן כמ"ש במ"א:

והנה הן כ"ב מיני המשיכות חיות ונחות שונים זה מזה שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכך עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם בכ"ב מיני המשיכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתן בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור ההמשכה כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם הן המשיכות מהשכל והמדור' שבנפש ממהותן ועצמותן כמ"ש במ"א:

והנה הן כ"ב מיני המשיכות חיות ונחות שונים זה מזה שבהן נבראו כל העולמות עליונים ותחתונים וכל הברואים שבתוכם שכך עלה ברצונו וחכמתו ית' לברוא העולם בכ"ב מיני המשיכות שונות דוקא לא פחות ולא יותר והן הן כ"ב אותיות הקבועות בפה ולשון כדתן בס' יצירה [ותמונתן בכתב היא מורה על ציור ההמשכה כמ"ש לקמן] שגם אותיות הדבור והמחשבה שבנפש האדם הן המשיכות מהשכל והמדור' שבנפש ממהותן ועצמותן כמ"ש במ"א:

~ שבת קודש ה' תמוז ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' פט, פרק יב רק שהברואים... עד עמ' 178, מהאותיות עצמן.

פרק יב. בפרק הקודם, פרק יא, הסביר רבנו הזקן שאותיות ה"עשרה מאמרות" הן המשיכות ממדותיו הקדושות של הקדוש-ברוך-הוא המאחדות בתכלית היחוד עם הקב"ה עצמו (ולכן, למרות שהן נקראות אותיות, מתהווה מהן ענין החכמה והשכל של נבראים. כלומר, אותיות "עשרה מאמרות" הן למעלה מעלה מענין החכמה והשכל של נבראים; הן נקראות "אותיות" רק לגבי המדות הקדושות מהן הן נמשכות, אך לא לגבי הנבראים) והם דוקא כ"ב סוגי המשיכות (לא פחות ולא יותר) ואלו הן כ"ב האותיות. שכן, כך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה לברוא את העולם בכ"ב סוגי המשיכות.

שער היחוד והאמונה

פרק יב רק שהברואים מתחלקים למיניהם בכללות ובפרטות ע"י שינויי הצירופים וחילופים ותמורות כנ"ל כי כל אות היא המשיכת חיות וכח מיוחד פרטי וכשנצטרפו אותיות הרבה להיות תיבה אזי מלבד גלגלי המדות הקדושות

הבדלים רבים מספור, אלה של כל-כך הרבה מינים, נעשה: על-ידי שינויי הצירופים – של אותיות. בשעה שהאותיות מצטרפות לצירוף מסויים – מתהווה מין כזה, וכשהן מצטרפות לצירוף אחר – מתהווה מין אחר, וחלופים ותמורות, בנזכר לעיל. – כנזכר בפרק א', שישנו הענין של חילופים ותמורות, שאות אחת מתחלפת באות אחרת, והנבראים ששמותיהם אינם נזכרים ב"עשרה מאמרות", נמשך חיותם מעשרה מאמרות על-ידי שאותיות העשרה מאמרות מתחלפות באותיות אחרות, כי כל אות היא המשיכת חיות ובכך מיוחד פרטי, [הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה – כיון דמובדלים זמ"ז מי מחברם, ואיך בכחו לחברם?]

מהן הן נמשכות, אך לא לגבי הנבראים) והם דוקא כ"ב סוגי המשיכות (לא פחות ולא יותר) ואלו הן כ"ב האותיות. שכן, כך עלה ברצונו וחכמתו של הקב"ה לברוא את העולם בכ"ב סוגי המשיכות.

ברם, בהתאם לכך, יכולה להתעורר שאלה: כיוון שישנם רק כ"ב סוגי המשיכות בלבד, כיצד מתהווה מהם ריבוי עצום כל כך של נבראים שונים אחד מהשני – יסביר זאת רבנו הזקן בפרק זה, פרק י"ב.

הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ועוד (ועפ"ז תובן אריכות הבי') לקמן בזה – דלכאורה שייך לס' יצירה וכיו"ב הדנים בס' ההשתל' ואופנה – ולא בשער המוקדש לבי' ענין היחוד –

ומתריך]: וכשנצטרפו אותיות הרבה להיות תבה – כלומר, כוחות שונים רבים ביחד, אזי מלבד רבוי מיני כחות וחיות הנמשכים בפי מספר האותיות שבתבה, עוד זאת – ישנו עוד כוח, העולה על כלל – העולה על כל הכוחות הפרטיים,

והוא: המשכת כח עליון וחיות כללית הכוללת ושקולה בגודל כל מיני הכחות והחיות פרטיות של האותיות ועולה על גביהן, – על הכוחות הפרטיים, והיא – המשכה זו מהכוח והחיות הכללי, מתחברתן ומצטרפתן – מחברת ומצרפת את הכוחות הפרטיים, יחד, להשפיע כח וחיות לעולם הנברא בתבה זו, לכלל – לעולם באופן כללי, ולפרטי. – לנבראים הפרטיים שבעולם. הגהה (ולפי שכל אות ואות מכ"ב אותיות התורה, היא המשכת חיות וכח מיוחד, ציור ואופן המשכה, והתנלות האור והחיות ותכונות הנגלה ונמשך באות זו, איך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של הקב"ה ורצונו וחכמתו וכו'):

שער היחוד והאמונה

ריבוי מיני כחות וחיות הנמשכים כפי מספר האותיות שבתבה עוד זאת העולה על כוללה המשכת כח עליון וחיות כללית הכוללת ושקולה כנגד כל מיני הכחות והחיות פרטיות של האותיות ועולה על גביהן והיא מחברתן ומצרפתן יחד להשפיע כח וחיות לעולם הנברא בתיבה זו לכלל ולפרטי *

הגהה

(ולפי שכל אות ואות מכ"ב אותיות התורה היא המשכת חיות וכח מיוחד פרטי שאינו נמשך באות אחרת לכך גם תמונתו בכתב כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית המורה על ציור המשכה והתנלות האור והחיות והכח הנגלה ונמשך באות זו איך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של הקב"ה ורצונו וחכמתו וכו'):

וכו' מכון שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד וכו' שכללות הרקיעים נבראו וחיים וקיימים בכללות תיבות אלו שבמאמר יהי רקיע וכו' ופרטי הברואים שבו' רקיעים נברא כל פרט מהם וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות מתיבות אלו או חילופיהן ותמורותיהן שהן כפי בחי' חיות הנברא הפרטי ההוא כי כל שינוי צירוף הוא הרכבת ואריגת הכוחות והחיות בשינוי שכל אות

נמשך באות אחרת, לך גם תמונתו בכתב – כל אות היא בתמונה מיוחדת פרטית, – בציור פרטי מיוחד, המורה – תמונת האות מראה על ציור המשכה – באיזה ציור ואופן המשכה, והתנלות האור והחיות ותכונות הנגלה ונמשך באות זו, איך הוא נמשך ונתגלה ממדותיו של הקדוש ברוך הוא ורצונו ותכונותיו וכו'):

– להלן מביא רבנו הזקן, בפנים הספר, דוגמה איך נבראים ממאמר אחד ("יהי רקיע" ² למשל) הנבראים הפרטיים והכלליים של העולמות. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וגודל ענין היחוד גם כמו שהענינים הם בעוה"ז, דכל ז' הרקיעים וכל צבא השמים – חיות כו' ממאמר האחד דיהי רקיע וגו'!". בגון דרך משל, בתבות שבמאמר: "יהי

רקיע וגו'", שנבראו בהן – במלים "יהי רקיע", ו' רקיעים: וכל צבא השמים – הנבראים שבשמים, אשר בהם, במאמר רבותינו זכרונם לברכה: "שחקים, – הרקיע שנקרא "שחקים", שבו רחם עומדות ומחנות מן לצדיקים וכו', וכול, –

הרקיע שנקרא "זבול", שבו ירושלים ובית המקדש ומזבח וכו', מכון, – הרקיע שנקרא "מכון", שבו אוצרות שלג ואוצרות ברד וכו', – הרי יש לכל אחד משבעת הרקיעים, ענינו הכללי מה שהוא רקיע, והענינים הפרטיים הנמצאים בו: ב"שחקים" – "רחיים וכו'", ב"זבול" – "ירושלים וכו'" וכך הלאה.

הרקיעים – מהותם הכללי בתור רקיעים, נבראו ותיים וקיימים בכללות תבות אלו, שבמאמר "יהי רקיע וכו'" – באור הכללי הגלום במלים "יהי רקיע" וגו', נתהוו שבעת הרקיעים בתור כלל של

רקיעים⁵; ופרטי הברואים שבו' רקיעים, נברא כל פרט מהם וחי וקיים מאיזה צירוף אותיות מתיבות אלו, או חילופיהן ותמורותיהן, שהן – הציוריים וחילופיהם ותמורותיהם, כפי בחינת חיות הנברא הפרטי ההוא. – שבאותו צירוף מסוים מתהווה במדויק הכוח והחיות המתאימים ונדרשים לחיותו של אותו נברא. כי כל שינוי צירוף, הוא הרקבת ואריגת הכחות והחיות בשנוי, – למשל, האותיות א-ב-ן, המצטרפות למלה "אבן" (השם, החיות והכוח של אבן) – הרי זה דוקא כשהצירוף הוא לפי סדר זה: א-ב-ן; אך בשעה שסדר האותיות משתנה, מתקבל צירוף אחר של שלש אותיות – למרות שכיוון שהן אותן אותיות, וממילא, לכאורה, גם אותן כוחות – אך כיוון שזה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "(מחברתן) מלשון חבר – שנעשים שייכים זל"ז. (ומצרפתן יחד) נעשים דבר ונברא ותיבה א'. וכל' רש"י מצרף – חתיכה אחת חגיגה כ, ב. ובלא כף הדמיון. ובכ"מ ולהלכה למעשה". 2. בראשית א, ו. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כפסק זוהר (י, ב. ובכ"מ) במחלוקת ר' יודא ור"ל (חגיגה יב, ב). ובזח"א (לב, ב) משמע דגם ר' יודא ס"ל ד' רקיעים הם וזוה סיוע להמפרשים בחגיגה דלא פליגי וזר אמר חדא כו'. וראה מפרש לרמב"ם הל' יסוה"ת דפ"ג. 4. חגיגה יב, ב. ראה ביאור כ"ק אדמו"ר שליט"א לסוף הפרק. 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וידע הדיוק בזה, כי פרט הרקיע (דשחקים וכו') נקרא ונתהווה משמו שיקראו לו בלה"ק (שחקים וכו'). עיין לעיל ספ"א". 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כולל הרקיע עצמו. כנ"ל".

באופן הרכבה אחר של כוחות, מתהווה מזה סוג אחר של כוח וחיות, **שָׁכַל אוֹת הַקְּדוּמָּת בְּצִירוֹן** – לדוגמה: במלה "אבן", שה"א" היא הראשונה בצירוף מלה זו, **היא הַגּוֹבֶרֶת**

וְהיא הַעֶקֶר בְּבְרִיאָה זו, – הכוח של האות

הראשונה, הוא כוח העיקרי והראשי בהרכבת ואריגת הכוחות – אם הוא כוח של חסד, החסד הוא בהתגברות; ואם כוח אחר, הרי אותו כוח הוא

בהתגברות, **וְהַשָּׂאָר** – שאר האותיות, והכוחות שהן מבטאות, **מְפִלּוֹת אֵלֶיהָ** – לאות (לכוח) הראשונה, וְנִבְלָלוֹת פְּאוּרָה,

שער היחוד והאמונה

הקודמת בצירוף היא הגוברת והיא העיקר בבריאה זו והשאר מפילות אליה ונכללות באורה ועי"ז נבראת בריה חדשה וכן בחילופי אותיות או תמורותיהן נבראות בריאות חדש' פחותי המעלה בערך הנבראים מהאותיות עצמן

– של אותה אות, **וְעַל־יְדֵיֶיהָ** – שצירוף האותיות הוא אחר, והאות הראשונה בצירוף זה היא אחרת, **נִבְרָאת בְּרִיָּה חֲדָשָׁה**. – שכן הדבר בצירוף אחר של אותיות. **וְכֵן בְּחִלּוּפֵי אוֹתוֹת אוֹ תְּמוּרוֹתֵיהֶן**,

– כשאות "א" לדוגמה

מתחלפת באות "ע", וכדומה, שכאן לא רק ששונה צירופן של אותן אותיות, אלא שבצירוף החדש ישנן כבר אותיות אחרות לגמרי, המחליפות

את האותיות הקודמות, **נִבְרָאוֹת בְּרִיאוֹת חֲדָשׁוֹת פְּחוּתֵי תַּמְעָלָה בְּעֶרְךָ הַנִּבְרָאִים מֵהָאוֹתוֹת עֲצֻמָּן**.

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עפ"י יובן ענין הר"ת ועד שאחז"ל שהוא מן התורה (שבת קה, א)".

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' א

משא ומתן נוסף בדברי רבינא, אחר שביארה הגמרא בדבריו שנקב הוא אלא שהדופן סותמתו: **מִתְקִיף לָהּ רֵב עוֹקֵבָא בְּרִיָּה, אֵילִי אֵינְקִיב** – נעשה נקב **בְּדוֹפֵן** הבהמה **לְהִדָּה** – כנגד אותו מקום שניקבה בו הריאה, **מֵאִי** – מזהו הדין בזה, אם נאמר **שְׁמִירָפָה**, כיון ששוב אין הדופן סותמת את הנקב, אם כן **לִיתָנִי** – שישנהו) התנא במשנה בין שאר הטריפות גם **'נְקוּבַת הַדּוֹפֵן'**, ובאופן שיש נקב בריאה כנגד נקב זה, שהיא נטרפת בכך.

מתרצת הגמרא: **וְלִישָׁעֵמִיף** – ולשיטתך, **הָא** – דין זהו **דְּאָמַר רַב יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִדָּה שְׁנִיקְבָה וְכַבֵּד סוֹתְמָתָהּ** באותו מקום כנגד הנקב, **בְּשָׂרָה**, הלא אף שם **אֵילִי אֵינְקִיב** – ניקב) **כַּבֵּד לְהִדָּה** – כנגד אותו מקום שניקבה בו המרה, **מֵאִי** – מזהו הדין בזה, הלא היא **מִרְפָּה**, אם כן **לִיתָנִי** – שישנהו) התנא במשנה בין שאר הטריפות גם **'נְקוּבַת הַכֶּבֶד'**, ובאופן שיש נקב במרה כנגד נקב זה, שהיא נטרפת בכך. **אֵלָּא** מזה תאמר ליישב זאת, **שִׁבִּי** – כאשר) **נִיקְבָה נֶקֶב דְּלָא מִיִּנְיָה מִיִּרְפָּא** – שלא מחמת הנקב עצמו נטרפת אלא מחמת דבר אחר, שלא נקב הכבד מטריפה אלא הנקב במרה שכנגדו, **לֹא קָתַנִּי** – לא שנה התנא במשנה טריפה זו, שאינה מחמת הכבד עצמו, **הָכָא נָמִי** – כך גם תאמר ליישב את קושייתך, מדוע לא שנה התנא **'נְקוּבַת הַדּוֹפֵן'** ובאופן שיש נקב בריאה כנגד הנקב שבדופן, **בִּיּוֹן דְּלָא מִיִּנְיָה מִיִּרְפָּא** – שלא מנקב זה שבדופן היא נטרפת אלא מהנקב שבריאה שכנגדו, **לֹא קָתַנִּי** – לא שנה התנא במשנה טריפה זו, שאינה מחמת הדופן עצמה.

דיני ריאה שיש בה אבעבועות: **בְּעָא מִיִּנְיָה** – שאלו) **רֵבָה בְּרִי בְרִי חָנָה מִשְׁמוּאֵל, הָעֵלְתָה הַרְיָאָה צִמְחִין** – אבעבועות, מהו דינה. **אָמַר לִיה** – לו) **שְׁמוּאֵל לְרַבְה בְּרִי בְרִי חָנָה, בְּשָׂרָה**. **אָמַר לִיה רַבְה בְּרִי בְרִי חָנָה לְשְׁמוּאֵל, אָף אֲנִי אוֹמַר בֵּן שְׁהִיא כְּשִׁירָה, אֵלָּא שְׁהִתְלַמְּדִים מִדְּנָוִין** – מגמגמים) **בְּדָבָר**, ודעתם שיש להטריפה, **דְּאָמַר רַב מִתְנָא,**

מֵלָא – מלאה) **מִיִּנְיָא מִרְפָּה**, מלאה מים ובים, **בְּשָׂרָה**, ואבעבועות בריאה מלאות מוגלה הן ויש להטריפן. **אָמַר לִיה שְׁמוּאֵל לְרַבְה בְּרִי בְרִי חָנָה, הָחִיא** – דין זה של רב מתנא, **בְּכוּלָּא אָחֳמַר** – נאמר, ואילו בריאה אף אבעבועה מלאה מוגלה אינה מטריפה אותה.

מעשה בענין זה: **רַבִּי יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף הוּהוּ קְאָוִל** – והיה הולך) **בְּתֵרִיָּה** – (אחריו) **דְּרַבִּי יְרֵמְיָה בְּשׁוּקָא דְּמִבְּחִי** – (בשוק הטבחים), **חֲזַנְהוּ לְהִנָּךְ דְּמִיִּנְיָן צִמְחִי צִמְחִי** – ראה רבי יצחק בן יוסף את הריאות הנמכרות שם ויש בהן אבעבועות רבות, **אָמַר לִיה** – לו) **לְרַבִּי יְרֵמְיָה, לֹא קָעִי מִרְ אִוְצָא** – האם אין צריך מר לקנות חתיכת בשר. ושאלו כן, **לִפִּי שְׂרָצָה לְרֵאוֹת אִם מְכִשִּׁיר הוּא רִיאוֹת אִלוּ. אָמַר לִיה רַבִּי יְרֵמְיָה לְרַבִּי יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף, לִית לִי פְרִיטִי** – אין לי פרוטות בכדי לשלם עבור הבשר. **רַבִּי יְרֵמְיָה דְּחָדוּ בְּכך, מִשּׁוּם שְׁלֹא רָצָה לְגַלּוֹת לוֹ דַּעְתּוֹ בַּדְּבַר. אָמַר לִיה רַבִּי יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף לְרַבִּי יְרֵמְיָה, אֶקְשָׁן אֲנָא** – אוכל לעשות שתקנה בהקפה, משום שהטבחים יאמינו לי שישולם להם בזמן אחר. **אָמַר לִיה רַבִּי יְרֵמְיָה לְרַבִּי יִצְחָק בְּרִי יוֹסֵף, מָה אֶעֱבִיר לָךְ** – מה אעשה לך, רואה אני שאיני יכול להשטמ מלומר לך דעתי, ובכן אומר לך **דְּכִי אֲתוּ** – (שכאשר באו) לשאלו על ריאה שיש בה צמחים **לְקַמְיָה** – (לפניו) **דְּרַבִּי יוֹחָנָן, מְשַׁדֵּר לָהּ לְקַמְיָה** – היה שולחם לשאלו לפניו **דְּרַבִּי יוֹחָנָן בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּמִוּרִי** – (שהיה מורה) **בָּהּ מְשַׁמְיָה** – (משמו) **דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לְהוֹמִירָא** – (להתיר), **וְלִיה לֹא סְבִירָא לִיה** – אולם רבי יוחנן עצמו לא סבר שיש להתיר, אלא שלא הורה לאיסור לפי שלא שמע זאת מרבו. ולכך איני רוצה לקנות ריאות אלו, משום דעתו של רבי יוחנן שראוי להטריפן.

מעשים נוספים בענין זה: **אָמַר רַבָּא, כִּי הוּהוּ מְסַנְיִן** – (כאשר היינו פוסעים) **בְּתֵרִיָּה** – (אחריו) **דְּרַבִּי נָחֳמָן בְּשׁוּקָא**

לוח היום יום...

יום ראשון	יום שישי	כט סיון	ה'תש"ג
-----------	----------	---------	--------

שיעורים. חומש: קרח, ששי עם פירש"י.
תהלים: קמ"קמד.
תניא: והחשבון . . . האותיות עצמן.

עבודת האדם על פי תורת החסידות, להרגיל את עצמו לראות ענין השגחה פרטית, איך כי בטובו יתברך מחדש את העולם והנבראים בכל רגע בהשגחתו הפרטית, אשר זה אף זה הוא מציאות הנבראים חיותם וקיומם.

יום שני	שבת	ל סיון, שר"ח	ה'תש"ג
---------	-----	--------------	--------

שיעורים. חומש: קרח, שביעי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ה"קב.
תניא: פרק ח. והנה . . . ומקור החיות.

העברת הפרשה שמו"ת – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטרה, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ר"ח, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.
מענה רבינו הזקן לאברך עילוי מצוין ובעל כשרון מפורסם כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות זיינען הפכים בעצם מהותם. דאס וואס עס איז א מעלה אין גשמיות, איז א חסרון אין רוחניות.
אין גשמיות איז א שמח בחלקו דער גרעסטער בעל מעלה. און דורך עבודה וועט אזא איינער צוקומען צו די העכסטע מדריגות. אין רוחניות אבער איז א שמח בחלקו דער גרעסטער חסרון, און ער ווערט, ר"ל, א יורד ונופל.

תרגום

העברת הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום – פסוק פסוק. וקורין גם ההפטרות, או שתי ההפטרות אם הוא שבת ראש חדש, או פרשיות מחוברות וכיוצא בזה.
מענה רבינו הזקן לאברך עלוי מצוין ובעל כשרון מפורסם, כשנכנס ליחידות שלו הראשונה – בשנת תקנ"ה בליאזנא: רוחניות וגשמיות הם הפכים בעצם מהותם. מה שהוא מעלה בגשמיות, הוא חסרון ברוחניות.
בגשמיות – השמח בחלקו הוא בעל מעלה הגדולה ביותר, ועל ידי 'עבודה' יגיע אחד כזה למדרגות הגבוהות ביותר. אבל ברוחניות – השמח בחלקו הוא החסרון הגדול ביותר, והוא נהיה, רחמנא לצלן, יורד ונופל.

יום
שלישי

יום ראשון

א תמוז, ב דר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: פרק ט. אבל . . . אין קץ.

מסירות נפש הראויה לבני תורה הוא כדרשת רז"ל "אדם כי ימות באהל", להמית את כל התענוגים בעניני עולם. כי אפלו דברים קלי הערך בתענוגי עולם, מונעים המה מלהיות מסור ונתון באהלה של תורה.

יום
רביעי

יום שני

ב תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, שני עם פירש"י

תהלים: י"ז.

תניא: רק מפני . . . למשכילים.

רבנו הזקן כותב בסדורו: נכון לומר קדם התפלה "הריני מקבל עלי מצות-עשה של ואהבת לרעך כמוך".

זאת אומרת, אשר מצות אהבת ישראל היא שער הכניסה, אשר דרך בו יכול האדם לבוא לעמד לפני ה' אלקים להתפלל, בזכותה תקבל תפלת המתפלל.

יום
חמישי

יום שלישי

ג תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, שלישי עם פירש"י.

תהלים: יח"ב.

תניא: הגהה. סוד . . . מן השכל.

אאזמו"ר אמר: א אידישער קרעכץ וואס קומט ח"ו בסבה פון א ניט גוט גשמי איז אויך א תשובה גדולה, בפרט א קרעכץ בסבה פון א ניט גוט רוחני איז אודאי און אודאי א תשובה מעליתא. דער קרעכץ שלעפט ארויס פון עומק רע, און שטעלט אנדער אין א מעמד טוב.

תרגום

אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] אמר: אנחה יהודית הבאה חסד ושלום בסבת לא טוב גשמי – גם היא תשובה גדולה, במיוחד אנחה בעקבות לא טוב רוחני – היא ודאי וודאי תשובה מעלה. האנחה מחלצת מעמק רע, ומציבה במעמד טוב.

יום
שישי

יום רביעי

ד תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, רביעי עם פירש"י.

תהלים: כג"כח.

תניא: פרק י. אך . . . 174- מדרכנו.

חסיד אחד, או תלמיד אחד, כאשר נותן לבו דעתו ונפשו על התורה וחיזוקה, פועל ישועות בעיר גדולה בכל עניני העיר, והוא בדרך מלמעלה מדרך הטבע בזכות אבות העולם.

שבת
קודש

יום חמישי

ה תמוז

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: חוקת, חמישי עם פירש"י.

תהלים: כט-לד.

תנאי: ומ"מ . . . 174- אתכסיתא כו'.

רַבְּנֵי הַזֶּקֶן שָׁאֵל אֶת אֶחָד הַחֲסִידִים הַגְּדוֹלִים הַמְּקַרְבִּים בְּיוֹתֵר, בְּהִיּוֹתוֹ אֶצְלוֹ
בִּיחִידוּת, לְמַצְבוֹ. וַיִּתְּאוּנֶן הַחֲסִיד כִּי יָרַד מִנְּכֶסְיוֹ וְכוּ'. וַיַּעֲנֵהוּ רַבְּנֵי: לָךְ זְקוּקִים
– שְׁתֵּאִיר סְבִיבְתָךְ בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה שְׂבִלָב. פְּרֻנְסָה וּמָה שְׁאֵתָה צְרִיף – זֹאת צְרִיף
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְתֵת לָךְ. עֲשֵׂה מָה שְׁאֵתָה צְרִיף, יַעֲשֶׂה ה' יִתְבָּרַךְ אֶת מָה
שֶׁהוּא צְרִיף.

המשכן ביאור למס' חולין ליום חמישי עמ' א

שמתברכים מפי כהנים, אבל שיש ברכה לכהנים עצמן לא למדנו
בכתוב זה, כשהוא – הכתוב אומר (שם פסוק כו) 'ואני אברכם', כלומר
אומר הקדוש ברוך הוא שהוא עצמו יברכם, הו' אומר – נמצאת
למד מעלתם של הכהנים שהכהנים מקריבין לישראל והקדוש ברוך
הוא מקריב לכהנים. רבי עקיבא אומר, למדנו בכתוב זה 'כה תברכו
את בני ישראל', ברכה לישראל מפי כהנים, אולם מפי גבורה –
שהקדוש ברוך הוא אף הוא מברך את ישראל עדיין לא למדנו
בפסוק זה, אלא כשהוא – הכתוב אומר 'ואני אברכם', בפסוק זה
הו' אומר – נמצאת למד כהנים מקריבין לישראל והקדוש ברוך הוא
מסכים על ידם, שמה שנאמר 'ואני אברכם', הכוונה שהקדוש
ברוך הוא יברך את ישראל, ובוזו למדנו שיש ברכה לישראל גם
מפי הגבורה. נמצא שנחלקו בפירוש הכתוב 'ואני אברכם', שלרבי
ישמעאל הקדוש ברוך הוא יברך את הכהנים ולרבי עקיבא
הקדוש ברוך הוא יברך את ישראל.
מבררת הגמרא: אלא רבי עקיבא שסובר שמה שנאמר 'ואני
אברכם' הכוונה לברכה לישראל, אם כן ברכה לכהנים מנא ליה –
מדיכין לומד הוא שאף הכהנים מתברכים. עונה הגמרא: אמר רב
נחמן בר יצחק, ברכה לכהנים נלמדת ממה שנאמר לאברהם אבינו
'ואברכם מקריב' (בראשית יב), שהבטיחו הקדוש ברוך הוא שהוא
יברך את המברכים אותו ואת זרעו, ומכאן שהכהנים המברכים
את ישראל מתברכים מפי הגבורה.
שואלת הגמרא: ומאי רבי ישמעאל מסייע כהני יותר
מרבי עקיבא, והרי בין לרבי ישמעאל ובין לרבי עקיבא למדים
ברכה לכהנים מאת ה', אלא שנחלקו מאיזה פסוק, ומדוע תיארנו
את רבי ישמעאל מסייע כהני. מבארת הגמרא: דמוקי לה –
שהוא מעמיד לברכה לכהנים מפי הגבורה במקום – ביחד עם
ברכה לישראל, שזו ברכה עדיפה לכהנים שמתברכים ביחד עם
ישראל, שהרי למד זאת ממה שנאמר בברכת כהנים 'ואני
אברכם', ולא כשיטת רבי עקיבא שמתברכים בנפרד, ולכן תיארנו
את רבי ישמעאל מסייע כהני.
חוזרת הגמרא לדין חלב שעל גבי הקיבה. מבררת הגמרא: מה
שהזכיר רבי אושעיא שהיה יותר שנהגו בחלב שעל גבי הקיבה הוא
משום שיטת רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו, מאי היא – מה הוא
שיטתו בזה והיכן היא מבוארת. עונה הגמרא: דתניא בתוספתא
(פס' ח"א), נאמר בפסוק (ויקרא יג) המדובר על חלבי הקרבן שיש
להקריב על המזבח ושהם גם אלו שאסורים באכילתו, והקריב
מקרב השלמים אשה לה' את החלב המקבשה את הקרב, והוסיף
הכתוב 'את כל החלב אשר על הקרב'

והושע בן לוי, הלכה ברכי שמעון, שאין בהמה נטרפת על ידי נקב
בריא, אלא אם כן מגיע הנקב עד הסימפון הגדול של הריאה.
אמר ליה רב הונא לרב אחא בר אבא, האם 'רבי מלך' שהזכרת,
מלך ערקה – (הגר בערבא) קאמרת – (אמרת) ואליז התכוונה,
הלא 'אין הלכה ברכי שמעון' קאמר רבי מלך, ולא כדבריה שאמר
שהלכה כרבי שמעון.
כי קליק – (כאשר עלה) רבי זירא מבבל לארץ ישראל, אשכחיה
(נמצאו) לרב ביבי דיתבי וקאמר – שהיה יושב ואומר, אמר רבי
מלך אמר רבי הושע בן לוי, הלכה ברכי שמעון. אמר ליה רבי זירא
לרב ביבי, תי דמר – הריני נשבע בחיי מר, דאנא – (שאני) ורבי תניא
בר אבא ורב אפי איפלעין לאתריה – (הודמנו למקומו) דרכי מלך,
ואמרי ליה בשאלה, אי אמר מר שהלכה ברכי שמעון, ואמר לו
(לנו), 'אין הלכה ברכי שמעון' אמרי – (אמרת). והרי זה שלא כפי
שהניך, רב ביבי, אומר בשמו. חזר ושאל רב ביבי את רבי זירא,
ואת מה בירך בענין זה. אמר ליה רבי זירא לרב ביבי, הכי אמר רבי
יצחק בר אמי אמר רבי הושע בן לוי, הלכה ברכי שמעון.
הגמרא מסיקה: ואין הלכה ברכי שמעון.
החלבים האמורים בתורה (ויקרא יג-ט) שאותם יש להקריב על גבי
המזבח, הם האסורים באכילה, אמנם יש מהם שהוזכרו בפירוש
בכתוב, ויש מהם הלמדים רק מריבוי הכתוב בענין החלב שעל
הקרב, ונחלקו התנאים מה נכלל בריבוי זה ואיזה חלבים למדים
ממנו ואסורים באכילה.
שנינו במשנה: ניקבה תקבה. אמר רבי יצחק בר נחמני אמר רבי
אושעיא, חלב שעל גבי קבה, הפהנים שלהם ניתנת הקיבה מכל
בהמת חולין נהנו בו היתר לאוכלו, ומנהג זה פשיטת רבי ישמעאל
שאמר משום אבותיו שחלב זה לא התרבה מהכתוב לאוסרו
כדלהלן, וסימניך – והרי לך סימן שלא תשכח מי מהתנאים אמר
כן, ישמעאל שהוא רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול, הרי הוא
כהנא מסייע כהני – כהן שעזר ומיקל לאחיו הכהנים, וסימן זה
היה בידך לזכור שמה שנהגו היתר בחלב שעל גבי קיבה נאמר
בשם רבי ישמעאל שהיה כהן.
מבררת הגמרא: מאי היא – היכן מצינו פעם נוספת שרבי ישמעאל
מסייע לכהנים יותר מתנאים אחרים, שהרי מחמת פעם אחת
שהיקל בחלב הקיבה, לא ניתן עדיין לתארו 'מסייע כהני'. עונה
הגמרא: מצינו זאת בברייתא בענין ברכת כהנים, דתניא בברייתא,
נאמר בתורה ציווי לכהנים (במדבר יג) 'כה תברכו את ישראל',
והיינו לברך את ישראל בברכה האמורה בכתוב (שם פסוק כד)
יברך ה' וגו', רבי ישמעאל אומר, למדנו כאן שיש ברכה לישראל

הלכה לעיון

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

הדלקה בשמן של טבל בחול ובשבת

ב. ההלכה היא שהמכניס את התבואה לבית קודם גמר המלאכה, מותר לאכול ממנה אכילת עראי אפילו קודם הפרשת התרומה ורק אכילת קבע אסורה. אמנם, היתר זה הוא רק בחול, אך בשבת גם אכילת עראי אסורה, כי מצד חשיבות השבת כל אכילה נחשבת כאכילת קבע. ולפי זה, היה מקום לומר שהנאת הדלקה נחשבת כעראי ולכן יהא מותר להדליק בחול אף ללא הפרשת תרומה ורק בשבת יאסר, ועל כך חידשו שאפילו בחול אסור (שפ"א שם). ג. בהדלקת נר שבת בטבל, הרי מלבד עצם האיסור של הנאה מטבל, נוסף גם איסור של ביטול מצות הדלקת נר שבת, כי בהדלקה זו אינו מקיים את המצוה שהרי היא מצוה הבאה בעבירה (עונג יו"ט סי' נ, ערוך השלחן העתיד סי' קד, ג), ובנוסף לכך גם הברכה על הדלקה זו היא ברכה לבטלה שהרי לא קיים את המצוה.

(תשובה מאתב"ה אור"ח סי' נח)

הלכות מעשר פרק ו, הלכה ב: אין מדליקין בטבל טמא אפילו בחול, ואין צריך לומר בשבת.

משמע מכך שבשבת יש סיבה לאסור את ההדלקה בטבל טמא יותר מאשר בחול, ויש להבין: הרי איסור ההדלקה בטבל טמא הוא משום שאסור בהנאה כל עוד לא הפרישו ממנו תרומה, ואיזה חילוק יש לענין איסור הנאה בין שבת לחול?

וכמה ביאורים נאמרו בדבר:

א. עצם הדלקת הנר אינה הנאה גמורה שהרי אין זו הנאה ממשית אלא ראייה בלבד, וקול ומראה וריח אין בהם משום מעילה, והיה מקום לומר שבחול אין איסור להדליק בטבל טמא, אך בשבת ההנאה אינה רק מעצם הראייה שהרי הדלקת הנר בשבת היא חובה, ואם לא היה מדליק בשמן זה היה חייב להדליק בשמן אחר, ונמצא שההדלקה בשמן זה חוסכת לו ממון וזו הנאה גמורה האסורה (שפת אמת שבת כו, א).

~ יום שני ל' סיון ~

מדוע הטבל אינו בטל?

אחרים, ולא הזכיר שצריך להפריש מפירות החייבים מדרבנן. ונראה מכך כי לדעתו פירות הטבל שהתערבו ברוב החולין אינם בטלים ונשארו בחיובם מן התורה, ולכן מפרישים עליהם מפירות החייבים מן התורה. וטעם הדבר, משום שדין ביטול ברוב נאמר באיסור שנתערב בהיתר ללא אפשרות להפריד ביניהם, ולכן דינו של האחד ישפיע בהכרח על זולתו – או שהתערובת כולה תיאסר או שתהא מותרת, ואז הרוכז גובר על המיעוט ולא להיפך, ולכן אם ההיתר הוא הרוב, כל התערובת מותרת. אולם כאשר התערבו פירות טבל בפירות חולין, אין ביניהם 'התנגשות', ואף אם פירות הטבל נשארים באיסורם, אין הם משפיעים על דין שאר הפירות אלא יש להפריש תרומה בעבורם בלבד, ולכן אין כאן דין ביטול והם נשארים באיסורם מן התורה, ולכן יש להפריש עליהם מפירות החייבים מן התורה.

(דברי נחמיה יו"ד כד בסופו)

הלכות מעשר פרק ח, הלכות ב-ג: טבל שנתערב בחולין מתקנין... אם יש לו פירות אחרות, מוציא על אותו טבל תרומה ומעשרות לפי חשבון... וכן אם היה הטבל פחות מן החולין, או מרובה על החולין.

כלל הוא שאין להפריש תרומות ומעשרות מן החיוב על הפטור, היינו מפירות החייבים במעשר על פירות הפטורים. וכן אין להפריש מפירות החייבים מן התורה על פירות החייבים מדרבנן כי ביחס לדין תורה הם נחשבים כפטורים. לפיכך, מי שיש בידו פירות החייבים בתרומות ומעשרות מדרבנן, צריך להפריש עליהם מפירות החייבים מדרבנן. והנה, כאשר התערבו מעט פירות טבל ברוב פירות של חולין, לכאורה מן התורה הם בטלים ברוב ופטורים מהפרשת תרומות ומעשרות וחייבים רק מדרבנן. ולפי זה, יש להפריש עליהם מפירות החייבים רק מדרבנן (ראה רש"י מנחות לא, א ד"ה אין רוב).

אולם הרמב"ם כותב שטבל שנתערב בחולין מתוקנים גם אם הם הרוב) מפריש על חלק הטבל שבתוך התערובת מפירות

~ יום שלישי א' תמוז ~

האם מותר להכשיל רשעים?

לדבריו כאן שצריך להפריש מעשר מהפירות שנותן לפונדקאית כדי שלא להכשיל אותה באיסור!
ויש שיישבו זאת לפי דיוק לשון הרמב"ם: "מעשר את שהוא נותן לה כדי שלא יהיה תקלה לאחרים". כלומר, לא מדובר על מניעת מכשול של הפונדקאית עצמה שאכן אינו מוטל עליו, אלא מוטל עליו למנוע ממנה לתת מהם לאחרים ולהכשיל אותם באיסור (מראה הפנים לירושלמי דמאי שם).
אך יש אומרים שאף כשאין חשש שתכשיל אחרים, עליו לעשר כדי שהיא עצמה לא תיכשל באיסור. ואין זה דומה לכרם של ערלה שאין חובה לסמנו כדי לעשות תקנה לעוברי עבירה, כי שם אינו נותן להם את הפירות האסורים בעצמו אלא רק נמנע מלסמן אותם בשבילם, אך בנידון דידן שנותן את הפירות לפונדקאית בעצמו כאשר יש חשש שתאכל מהם בלא לעשר הרי הוא גורם לה למכשול בידיים ומכך הוא חייב להימנע ועליו לעשר אותם (ראה מנחת שלמה ב"ק סט, א, בצל החכמה א ס' כו, ג).

הלכות מעשר פרק יא, הלכה יב: הנותן לפונדקאית לבשל לו ולאפות - מעשר את שהוא נותן לה, כדי שלא יהא תקלה לאחרים; ומעשר את שהוא נוטל ממנה, מפני שהיא חשודה להחליף של זה בזה.

במשנה (דמאי ג, ה) נחלקו תנאים בדין זה: יש אומרים כי מאחר והפונדקאית חשודה על המעשרות עליו לעשר את מה שנוטל ממנה כדי שהוא עצמו לא יכשל באכילת איסור, וכן את מה שנותן לה כדי שהיא לא תיכשל. אך יש אומרים שאין עליו לעשר את מה שנותן לה כי "אין אנו אחראים לרמאים" ולא מוטל עליו למנוע אותה מאיסור.

והרמב"ם פוסק כדעה הראשונה שעליו לעשר אף את מה שנותן לה. אולם בהל' מעשר שני (פ"א ה"ז) פסק שמי שיש לו כרם של ערלה צריך לסמן אותו בשנת השמיטה (כשהפירות מופקדים לכל) כדי שלא יכשלו העוברים והשבים באכילת פירות ערלה, אבל בשאר השנים אין צריך לסמן את כרמו כי בלא הכי אסור ליטול מפירותיו משום גזל, ומי שעובר ונוטל, אין חובה למנוע אותו מאיסור ערלה. ולכאורה הרי זה סותר

~ יום רביעי ב' תמוז ~

אין קדושה ללא אכילה

והביאור: לשיטת הרמב"ם, במעשר שני הבאתו לירושלים ואכילתו שם היא תנאי בעצם קדושתו, ואם אין בפירות דין הבאה ואכילה בירושלים, לא חל עליהם דין מעשר כלל. והראיה שהרי פסק (להלן פ"ג ה"א) שלחם מעשר שני שהתעפש או שמן שהתקלקל, כיוון שנפסלו מאוכל אדם פקעה קדושתם, ואם כן קדושת מעשר שני חלה רק על דבר הראוי לאכילה. וכן אם אינו עומד לאכילה משום שאין מביאים אותו לירושלים, והרי בחו"ל אסור באכילה, לא חלה עליו קדושה כלל.
אך לגבי בכור, קדושתו אינה תלויה באפשרות ההקרבה בבית המקדש, ולכן גם בחו"ל חלה עליו קדושה ונאסר בגיזה ובעבודה ובאכילה ללא מום.

(רשומות שיעורים (סולובייצ'יק) ברכות ע' תה)

הלכות מעשר שני פרק א, הלכה יד: מעשר שני - הואיל והוא טעון הקצאת מקום - אין מביאין אותו מחוצה לארץ, כבכור בהמה.

בהלכות בכורות (פ"א ה"ה) כתב הרמב"ם שמצות בכור בהמה טהורה נוגת בין בארץ ובין בחו"ל, אך בעוד שבארץ ישראל מקריבים את הבכור בבית המקדש, אין מביאים בכורות מחו"ל (כנלמד מהפסוקים) אלא "יאכל במומו", היינו שמאחר וחלה עליו קדושה אסור לאוכלו אלא אם כן נפל בו מום ונפסל להקרבה.

והנה, לגבי מעשר שני כותב הרמב"ם כאן שאין מביאים אותו מחו"ל לארץ כבכור בהמה ולכן אין חייבים להפריש כלל. ויש לתמוה, הרי לגבי בכור עצמו נאמר שחלה הקדושה רק שאינו קרב על המזבח, ואין אפשר ללמוד מבכור למעשר שני שלא חלה עליו בחו"ל קדושה כלל?

~ יום חמישי ג' תמוז ~

האם מותר לאכול מעשר שני בזמן הזה?

הרמב"ם כאן, שמעשר שני אינו נאכל אלא בפני הבית. אלא שבדבריו בא לדון באפשרות פדיון פירות מעשר שני בירושלים, ועל זה כתב שאם הפירות לא הוכשרו לקבל טומאה ראויים הם לאכילה אך אינם מותרים באכילה כי אין לנו מזבח בזמן הזה, וכן משום שכולנו טמאים ובכל זאת נחשבים הפירות 'ראויים לאכילה' שמא יבוא משיח בן דוד ויתגלה אפר פרה ויבנה המזבח. ומכיון שראויים לאכילה אין לפדותם בירושלים שהרי "אין פודין מעשר שני בירושלים אלא אם כן נטמאו" (להלן ה"ח). ולכן, האפשרות היחידה היא להכשירם לקבל טומאה, ולאחר שנטמאו אפשר לפדותם גם בירושלים.

וה'חתם סופר' כתב (יו"ד סי' רל"ה): אדרבה, ראוי להכשיר פירות מעשר שני לקבל טומאה ולטמאם בידים, שאם לא כן, כיון שאי אפשר לפדות פירות טהורים בירושלים נצטרך לגנוזם עד שירקבו, ואזי יש לחשוש לתקלה שמא יאכלו בטומאת הגוף.

הלכות מעשר שני פרק ב, הלכה א: **מַעֲשֵׂר שְׁנִי... אֵינוֹ נֹאכָל בִּירוּשָׁלַם אֲלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת... מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמֹדוֹ, מֵהַ בְּכוֹר אֵינוֹ נֹאכָל אֲלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת, אֶף מַעֲשֵׂר שְׁנִי לֹא יֹאכֵל אֲלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת.**

ב'ספר התרומה' (הובא בכסף משנה) כתב שאם הפירות לא הוכשרו לקבל טומאה, מותר לאכלם בירושלים בזמן הזה. ותמה הב"ח (יו"ד סי' של"ה ד"ה אח"כ): הרי גם אם הפירות אינם מקבלים טומאה אסור לאכלם משום טומאת הגוף, כי כולנו טמאי מת בזמן הזה, והאוכל מעשר שני בטומאה, בין שהאדם טמא והמעשר טהור ובין שהאדם טהור והמעשר טמא, לוקה, שנאמר "ולא ביערתי ממנו בטמא" (ויבמות ע"ג, ב).

וה'מלבושי יום טוב' (חובת קרקע סי' יח) מבאר: אין הכוונה ב'ספר התרומה' להתיר אכילת מעשר שני בירושלים בזמן הזה, שהרי כתב בהמשך דבריו שקדושת ירושלים המתירה לאכול בתוכה מעשר שני הוא רק "אם בנה מזבח, אבל בלא מזבח לא, דאיתקש מעשר לכבוד" כדברי

~ יום שישי ד' תמוז ~

האם מעשר שני שנתערב הוא 'דבר שיש לו מתירין'?

אף שגם מחוץ לירושלים אפשר להתיר את הפירות שהרי יכול לפדות מעשר שני בכסף ונעשים חולין, אינם נחשבים כ'דבר שיש לו מתירין', כי מבואר בגמרא (נדרים נט, א) לענין נדרים, שרק דבר שנאסר בנדר שנתערב באחרים אינו בטל, כי כיון שמצוה להישאל לחכם על נדרו ולהתירו הרי הוא 'דבר שיש לו מתירין', אבל תרומה שנתערבה בחולין בטילה במאה ואחד, ואף שאפשר להישאל על התרומה אצל חכם ("המפרש תרומה ומעשרות וניחם עליהן - ה"ז נשאל לחכם ומתיר לו, כדרך שמתירין לו שאר נדרים, ותחזור חולין כמו שהיתה". הל' תרומות פ"ד הי"ז) — אינו נקרא 'דבר שיש לו מתירין' כיון שאין מצוה להישאל עליה.

וכך גם לענין פירות מעשר שני שנתערבו — אינם נחשבים כ'דבר שיש לו מתירין', כי אין מצוה לפדות מעשר שני.

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ו, הלכה יד: **פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּפְרוֹת חֲלִין - יֹאכֵל הַכֹּל בְּטָהֳרָה בְּמָקוֹם, אוֹ יִפְדֶּה אֶת הַמַּעֲשֵׂר. לְפִיכָךְ, אִם נִתְעַרְבוּ בִּירוּשָׁלַם, אוֹסְרִין בְּכָל שָׁחַן בְּמִינָן - הוֹאִיל וְהוּא בִּירוּשָׁלַם, הָרִי הוּא בְּדָבָר שֶׁישׁ לוֹ מַתִּירִין; וְיֹאכֵל הַכֹּל בְּטָהֳרָה.**

וביאר הרע"ב (בכורים פ"ב מ"ב):

פירות מעשר שני שנתערבו בפירות חולין בירושלים אינם בטלים כיון שהם כ'דבר שיש לו מתירין', שהרי יכול לאכול את התערובת בירושלים בתורת מעשר שני ו'דבר שיש לו מתירין' אינו בטל, אבל אם נתערבו מחוץ לירושלים, כיון שאינו יכול לאכלו שם, אינו נקרא 'דבר שיש לו מתירין'. ואף שיכול להעלותו לירושלים, מכל מקום "הואיל ויש טורח להעלותו, לא מקרי דבר שיש לו מתירין".

וכתב ה'שער המלך' (הל' מאכלות אסורות פט"ו ה"י):

~ שבת קודש ה' תמוז ~

בהמה שנקנתה מכסף מעשר שני

שווי דמי העור, ובדמי המעשר שני שמקבל תמורת הבהמה הוא כולל את דמי שווי העור, על כך כתב הרמב"ם "הלוקח מן התגר – לא יצא העור לחולין". והקשה ה'כסף משנה:

הירושלמי (ס) מוסיף שכך הדין גם כשהקונה הוא סוחר שיודע את שווי דמי העור ומצרפו לדמי הבהמה, והרי הוא נתפס בקדושת מעשר שני, ומדוע כתב הרמב"ם דין זה רק לגבי המוכר שהוא סוחר?

ומבאר ה'מראה הפנים' (ירושלמי שם ד"ה ר' זעירא):

כאשר המוכר סוחר ויודע מה מחיר העור, הרי הוא מקפיד להוסיפו למחיר הבהמה שתמורתה הוא מקבל את דמי המעשר שני, ולכן "לא יצא העור לחולין", וזה שייך רק במוכר הקובע אם לקבל תשלום עבור העור, אבל הקונה שמשלם את המחיר שנקב המוכר אינו קובע את פרטי התשלום, ואם המוכר אינו גובה תשלום על העור אין הקונה יכול לשנות זאת, ולכן לא חלה עליו קדושת מעשר שני.

הלכות מעשר שני ונטע רבעי פרק ח, הלכה א: הלוקח בהמה לזבחי שלמים, ונתן לבשר תאנה, ממי שאינו תגר, ואינו מדקדק – יצא העור לחולין... אבל הלוקח מן התגר, לא יצא העור לחולין.

הקונה בהמה לקרובן שלמים בכסף מעשר שני בירושלים, הבשר נאכל הן בקדושת מעשר שני והן בקדושת שלמים (רדב"ז לעיל פ"ז ה"ט). ואם קונה בכסף מעשר שני חיה או עוף של 'בשר תאנה', היינו שאינם ראויים לשלמים (לעיל פ"ז ה"ב), הבשר נאכל בקדושת מעשר שני בלבד.

אבל עור הבהמה או החיה והעוף לא נתקדש בקדושת מעשר שני, ולא צריך למוכרו ולאכול מדמיו בקדושת מעשר שני בירושלים (מעשר שני פ"א מ"ג ורע"ב שם).

ובירושלמי (מע"ש פ"א ה"ג) אמרו שדין זה נאמר "כשהמוכר הדיוט", היינו שאינו סוחר המתעסק בזה ואינו יודע את שווי דמי העור ונותנו ללוקח בחינם, ולכן לא נתקדש בקדושת שביעית, "אבל אם היה המוכר אומן", היינו סוחר היודע את

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

הדבוק במוח עצמו. ואמר לך – יש שאמרו דעה אחרת, שאינה נטרפת עד דאינקיב תתאח – עד שינקב גם הקרום התחתון. הגמרא מלמדת איזהו הקרום התחתון: אמר רבי שמואל בר נחמני, וסימניו לידע איזהו הקרום התחתון, דומה הוא הקרום התחתון לחיותא דמתנת ביה מוחא – שק שמונה בו המוח. אמר רבא בר בר חנה, אמר רבי יהושע בן לוי, לפי שהקרום דק מאוד ואינו ניכר כל כך ונראה כמוח עצמו, על כן סימנך הוא שפנגדו ו-קרום דומה לקרום וזה הנמצא בביצים של זכר, הוא ניכר לכל, שגם להם שני קרומים [מלבד העור החיצון שהוא הכיס], והאחד חיצוני והאחר פנימי שבו מונחות הביצים, וממנו תוכל ללמוד את צורתו של הקרום התחתון שבמוח.

הגמרא דנה עד היכן הוא המוח: אמר רבי שמואל בן פוי, אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא, מוח עד היכן הוא, שאם יש בו נקב נטרף בכך, הכלל בזה הוא שכל מה שפנגדו ו-בתוך עצם הגולגולת, שעדיין הוא בפנים ואינו מחוצה לה, נדון במוח, ונטרפת כאשר ניקב בנקב כל דהו, ואילו מה שהתחיל למשוך ו-להמשך מתוך הקדירה אל מחוץ לקדירה, והוא חוט השדרה הממשיך את המוח, נדון בחוט השדרה ונטרפת רק אם נפסק רובו, ונקב אינו מטריף בו כלל.

הגמרא מבארת היכן תחילתו של החוט. מבררת הגמרא: ומהיכן מתחיל חוט השדרה לימשך מן הקדירה לכיוון החוץ. אומרת הגמרא: אמר רבי יצחק בר נחמני, לדידי מיפרשא לי מניה – גתפרש לי ממנו דרבי יהושע בן לוי את שיעור הדבר, שפמין שני

חלק הקנה שיצא על ידי כך מבין כנגד כנפי ריאה, כשר לשחיטה. מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד בעיא זו בספק, שלא נפשטה. הגמרא מביאה דברים נוספים בזה: יהיב ו-ישבו רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש, נפק מילתא מביניהו – יצא דבר מביניהם, אנס את הבהמה בסימנים, שמשכס בבח, ושתט במקום זה שהיה קודם לכן בין כנפי ריאה, פסולת. ודין נוסף אמרו, ניקב הקנה למטה מן החוץ, הוא המקום שאינו ראוי לשחיטה, נידון כריאה, שנקב משהו מטריף במקום זה, כפי שהוא מטריף בריאה, שאילו ניקב למעלה ממקום זה, אינו מטריף אלא כאשר נפסקה הגררת ברובה, כאמור לעיל.

הגמרא מביאה ברייתא בענין חוה הבהמה: תנו רבנן בברייתא, איזהו חוה הניתן לכהנים מקרבן שלמים, זה החלק בבהמה הרואה את הפקדע כאשר היא עומדת על רגליה, שאינו צריך לשבור מן הצלעות בגובה שבצדדים, אלא נותן לו את השומן התחתון כפי שהוא נפרד מהסחוס שבראשי הצלעות. ושיעור אורך החוה הוא, למטה בבהמה (וכאשר היא תלויה ורגליה למעלה) עד הצואר, למעלה עד הפרס, וחיתך שתי צלעות משתי דפנות ו-צידי הבהמה) אילך ואילך ו-דופן זו ודופן זו, צלע מכאן וצלע מכאן, ומצרפן לחוה. וזהו החוה הניתן לכהנים מהקרבת קרבן שלמים.

שנינו במשנה בדברים המטריפים את הבהמה, ניקב קרום של מוח. הגמרא מביאה מחלוקת באיזה קרום מדובר: רב ושמואל דאמר תרתייהו ו-שאמרו שניהם, שהכוונה לקרפא עילאה – הקרום העליון המחובר לעצם הגולגולת מבפנים, שאם ניקב קרום זה, נטרפת, ואף על גב דלא אינקיב תתאח – שלא ניקב הקרום התחתון

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

הלכות מעשר

פרק ד

דיני קביעת חיוב המעשר בהכנסה לבית ולחצר.

א. אין • הטבל [=יבול] השנת הראב"ד
 שלא הופרש ממנו מעשרות] **נקבע** אין . . הבית א"א זה בדבר שאין לו גורן.
 [=מתחייב] **למעשר מן**

התורה - עד שיקניסנו לביתו^א, שנאמר: "בערתי הקדש מן הבית"^ב; והוא [=בתנאי], שיקניסנו דרך השער - שנאמר: "ואכלו בשעריך"^ג; אבל אם הכניס תבואתו דרך גגין וקורפפות [=חצר אחורית] - פטור מן התרומה ומן המעשרות.

א) אין צורך שבעל התבואה או הפירות בעצמו יכניס, אך ההכנסה חייבת להיות לביתו של בעל הפירות. (ב) מלשון הפסוק למדו חכמים שהכנסה בדרך הרגילה לבית מחייבת בהפרשת מעשר, והם הוסיפו עוד שש פעולות שמפורטות בפרק הקודם, המחייבות בהפרשת מעשר מדרבנן. (ג) אך חכמים אסרו אכילת קבע ללא הפרשת מעשר, גם אחרי הכנסה כזאת.

ב. יראה לי, שאין לוקין מן התורה על אכילת הטבל, עד שיקבע בכניסתו לביתו, כמו שבארנו מפי השמועה [=מסורת משה רבינו]; אבל אם נקבע בשאר הששה דברים שמנינו, אין לוקין עליו אלא מפת מדרות [=מלקות] מדבריהם [=של חכמים]. וכן האוכל מפרות שדעתו להוליכן לשוק, אחר שנגמרה מלאכתו - אינו לוקה אלא מפת מדרות, כמו שבארנו; שאין הגומר למפר חייב במעשר, אלא מדבריהם.

(ד) לאחר שגמרו את מלאכתם בשדה, גזרו לא לאכול מהם אפילו אכילה אקראית ללא מעשר.

ג. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, אינו קובע [=מחייב במעשרות]^א. וכן הגגין אינן קובעין, אף על פי שהבית שלמטה [=שתחתיו] קובע; ואם לא

היה פגג ארבע אמות על ארבע אמות, כגון שהיה הבית משפע ועולה [=גג משולש] - אינו פוטר מן המעשר, אלא הרי גג [נחשב] זה כמקצת אויר הבית. (ה) מכיוון שבית כזה אינו ראוי למגורים ואינו נקרא 'בית'.

ד. הצריפין [=בית בצורת משולש], והפרגגין [=מגדלי שמירת], ובתי הקיץ, והוא [=בית הקיץ] ארבעה צמודים ותקרה על גביהן שנמצא בלא כתלים, וכן ספות שעושין ביני פרמים וביני הגנות בימי הקיץ - אף על פי שדריין בהן בימי הקיץ, ויש בהן רחים ותרגולין - אינן קובעין למעשר; וכן ספת היוצרים החיצונה [=המשמשת לייצור כלי חרס]^א, וספת החג פחג [הסוכות]^ב - אינן קובעין; שכל אלו, אין דירתן קבע.

(ו) בשונה מהפנימית המיועדת למגורים שחייבת. (ז) אך אם המשיך לגור בסוכה לאחר חג הסוכות, ההכנסה לתוכה מחייבת במעשר.

ה. הצריפין והפרגגין טובלין [=מחייבים במעשר] לבצליהן, אף על פי שאינן טובלין לכל אדם^א. וכן בית הסופר [=ללימוד חומש] ובית המדרש [=ללימוד משנה וגמרא] טובלין לזה שיושב בהן ומלמד, מפני שהן בביתו; ואין טובלין לאחרים^ב.

(ח) אפילו אם הכניס אליהם את הפירות כדי שיהיו שם בקביעות, חיוב הפרשת המעשר חל רק על הבעלים (בשונה מהמכניס לבית חברו כדי שיהיו שם בקביעות, שהפירות מתחייבים במעשר לכל אדם). (ט) מכיוון שבפועל הם אינם בית מגורים ממש.

ו. בית הנקנסת ובית התלמוד - אם יש בהן בית דירה [=לחזן או לשמש], קובעין; ואם לאו, אין קובעין. האורחות [=מחסנים] והאוצרות שבשדות העשויות למכנס [=לאחסון], אינן קובעין; ואם היו [=מיועדים גם] לדירה, קובעין.

(י) במידה שחזן או השמש משתמשים בדירה הזו למגורים רגילים.

ז. כשם שהבית קובע למעשר, כך החצר קובעת

13. דברים-תבא, כו, יג. 14. שם, פסוק יב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(י) מהפירות שלהם שמיעודים לשימוש האישי. (יח) מכיוון שאין להם יעד ספציפי להגיע אליו, הבית שיגיעו אליו עם הפירות (אפילו שאינו שלהם) יחייבם במעשר.

יג. המביא תאנים מן השדה לאכלן בחצר [שאינה משתמרת] **הפטורה מן המעשרות - שכח והכניס לתוך ביתו, הרי זה מתר להוציאן ולאכל מהן עראי^ט; וכן אם שכח והעלה לגג, אוכל מהן עראי בגג. הביאן • לאכלן בראש גגו, ושכח והכניס לתוך חצר חברו - נקבעו, ולא יאכל עד שיעשורכא.**

השנת הראב"ד

הביאן . . . שיעשר א"א אני לא מצאתי כן בתוס' אלא בחצרו לא יאכל מהן עראי ור' יוסי ברי"א אומר מעלן בראש גגו ואוכל וזהו הנוסחא הנראית בעיני דחצר חבירו למה קובעת בשוכח והלא אינה בית לזה כלל וזה עיקר והכי איתא בירושלמי פ"ג בראש הפרק.

(יט) הכלל שבית מחייב במעשר, הוא רק אם הכניסם ברצונו ולא מתוך טעות או שכחה. אולם בכל מקרה, גם במקרה כזה שהפירות לא התחייבו במעשר, בתוך הבית עצמו אסור לאוכלם ללא הפרשת מעשר. (כ) כלומר, כוונתו הייתה להביאם לגג, ושכח שהבית קובע למעשרות והכניסם לגג דרך הבית. (כא) אפילו שכוונתו הראשונית הייתה להעבירם ישירות לגג, מכיוון שבפועל העבירם בדרך הדורשת מחשבה מחודשת ומעבר ברשות שאינה שלו – דרך החצר של חברו, נחשב שהכניסם לשם בדעתו, וחצר מחייבת במעשרות גם כשמעבירים דרכה באקראי ולא במטרה שיהיו שם בקביעות.

יד. חצר • שהיא נעדרת [=נחרשת] **- הרי היא כגנהכב, ואוכלין בתוכה עראי; והוא [בתנאי], שיעדר רפהכג. ואם זרע רפהכד, אין אוכלין בה עראי; וכן אם נטע רפה. ואם נטע לנזאי חצר** [=נטיעה קבועה] **- הואיל והיא נעדרתכה,**

השנת הראב"ד

חצר . . . אילנות א"א נראה לי שהנוגא בירושלמי בטעות וגם הוא הרבה בטעותה והעיקר שאם נזרעה רובה פטורה שהזרעים עושים אותה שדה אבל אם נטעה רובה חייבת שהנטיעות אינן מוציאות מידי יישוב והכי איתא בעירובין ואמרין בירושלמי א"ר חסדא והוא שנטע לנזי חצר ותו אמרין התם הדא ילפא מההיא וההיא ילפא מהדא הדא ילפא מההיא שזרע רובה והוא שתהא נעדרת וההיא ילפא מהדא שאם היתה נעדרת שהיא כשדה והוא שיעדר רובה זהו הדרך הנכון והישר וזהו העיקר.

הרי זה אוכל עראי מאותן אילנות.

(כב) החרישה בה מוכיחה שאיננה מיועדת לשימוש כחצר רגילה אלא כגנה שאינה מחייבת במעשר. (כג) מכיוון שכאשר חרשו את רוב החצר בוודאי יחרשו את כולה, ולכן דין החצר יתבטל מעכשיו אפילו על החלק שעדיין לא נחרש. (כד) זריעת החלק החרוש, מוכיחה שאין כוונתו להמשיך ולחרוש את שאר החצר ולשנות את הייעוד שלה,

למעשר [מדרבנן]; ומשקננסו [הפירות] לחצר הדרה השער - נקבעו, אף על פי שלא הכניסן לתוך הבית.

ח. איזו היא חצר הקובעת? כל שהפלים נשמרין בתוכה, או שאין אדם בוש [=מתבייש] **מלאכל בתוכה [חצר עם שומר קבוע]; או חצר שאם יכנס אדם לה, אומרין לו: 'מה אתה מבקש'יא. וכן חצר שיש בה שני דירין [דיריים], או שהיא לשני שתפין, שאחד פותח אותה ונכנס, ואחד פא ונכנס או יוצא ונועל - הואיל והן פותחין ונועלין [ורגילה להיות נעולה], הרי זו קובעת.**

(יא) כל אחד משלושת התנאים הללו, מחייב לבדו בהפרשת מעשר ואין צורך בכולם יחד.

ט. בית שער [ביתן שמירה] של חצר, והאכסדרה [ורחבה מקורה בעלת ג' מחיצות], והמרפסת - הרי הן כחצר: אם היתה קובעת, קובעין; ואם לאו, אין קובעיןכ. (יב) מכיוון שהם עצמם אינם משמשים למגורים אלא טפלים לחצר.

י. שתי חצרות זו לפנים מזו, שתיהן קובעותי. ספת היוצרות זו לפנים מזו - הפנימית [המשמשת למגורים] קובעת, והחיצונה [משמשת לתיקון הכלים] אינה קובעת. והחנות - קובעת כביתי.

(יג) למרות שבעל החצר הפנימית עובר בחיצונה, היא נחשבת לחצר שמוורה. (יד) למרות שהמוכר שאינו גר בה, מכיוון שהחנות מיועדת לשימוש מרכזי במהלך כל היום, היא מחייבת במעשרות.

יא. המוליך פרותיו ממקום למקום - אף על פי שהוא נכנס בהן [איתם] לבתים ולחצרות בדרה, לא נקבעו^{טו}; אלא אוכל מהן עראי, עד שיעצ למקום שהוא סוף מגמתו [מטרתו]. וכן בחזרתו^{טז}.

(טו) מדובר כשמטרת העברתם היא למכירה באזור אחר, ולכן מכיוון שהבעלים מעוניין למוכרם במקום ספציפי ומיוחד הם לא חייבים במעשר עד שיגיעו לשם, כי הכנסתם לבתים ולחצרות אינה בדרך קבע. (טז) אם באמצע הדרך התחרט ורוצה לחזור איתם למקום ממנו יצא לדרך, הפירות לא יתחייבו במעשר עד שיגיע ליעדו.

יב. הרוכלין [מוכרי בשמים] המחזרין [מסחובים] בעצרות, שהן נכנסין מחצר לחצר - אוכלין עראי^{יז}, עד שמגיעין לבית שלגין [ישנים] בו^{יח}.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פֶּרֶק ה

המשך דיני קביעת חיוב המעשר

א. הַלּוּקָח [=קונה] **פְּרוֹת תְּלוּשִׁין** [=שנגמרה מלאכתם] **לְאָכְלָן**, **נִקְבְּעוּ לְמַעַשְׂר מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ.** **וּמֵאִמְתִּי יִקְבְּעוּ? מִשִּׁיתָן אֶת הַדָּמִים** [=כסף], **אִף עַל פִּי שְׁלֹא מִשֵּׁךְ** [=קנה בקנין משיכה]. **הָרִי שְׁלֹא נָתַן דָּמִים, וְהָיָה בּוֹרֵר** [את הפירות הטובים] **וּמִנִּית בּוֹרֵר וּמִנִּית, אֶפְלוּ כָּל הַיּוֹם כָּלוּ, וְאִף עַל פִּי שֶׁגָּמַר בְּלָבוֹ** [=החליט] **לִקַּח - לֹא נִתְחַיֵּב לַעֲשֹׂר; וְאִם הָיָה יָרָא שְׂמִים - מִשִּׁגְמַר בְּלָבוֹ, מַעֲשֵׂר; וְאַחֵר כִּף יִחְזִיר לְמוֹכֵר, אִם רָצָה לְהַחְזִיר.**

(א) בשונה מסוחר הקונה כדי למכור לאחרים, שקנייתו אינה מחייבת במעשר. (ב) מכיוון שמעשה הקניין מחייב במעשר, ובמחשבה לא נעשה קניין. (ג) כלומר, אם יתחרט ולא ירצה לקנות את כל הפירות, יוכל לבטל את הקנייה בהסכמת המוכר בקיזוז הכסף של הפירות שהפריש למעשר ללוי.

ב. הַלּוּקָח בַּמַּחְבֵּר [=פירות המחברים] **לִקְרָקַע, אִו שִׁלְקָח תְּלוּשׁ לְשִׁלַּח לְחֵבְרוֹ - לֹא נִקְבְּעוּ, וְיֵשׁ לוֹ לְאָכְל מִהֶם עֲרִיא.** [=יכול]

(ד) חיוב המעשר בקניית הפירות חל רק אם הקנייה מיועדת לשימוש אישי, בדומה לחיוב התורה במעשר שחל בתנאי שהפירות מיועדים לשימוש אישי.

ג. הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ: 'הֵא לָךְ אֶסֶר [=מטבע] **זֶה, וְתֵן לִי בּוֹ חֲמֵשׁ תְּאֵנִים'** [=לפני שנגמרה מלאכתם] **- הָרִי זֶה אוֹכֵל אַחַת אַחַת, וּפְטוּר; וְאִם צָרָף** [=לקח שתיים יחד], **חֲזָיב לַעֲשֹׂר.**

(ה) לוקח ואוכל כל תאנה בנפרד.

הָאוֹמֵר לְחֵבְרוֹ: 'הֵא לָךְ אֶסֶר זֶה, בְּעֶשְׂרִים תְּאֵנִים שְׂאֵבֵר [=שאבחר] **לִי - בּוֹרֵר** [=וקוטף] **אַחַת אַחַת, וְאוֹכֵל**

הַשֵּׁנִית הָרֵאשִׁית **וְאִם . . הַנְּתִלָּשׁ א"א לֹא מֵצֵא זֶה בְּתוֹסַפְתָּא אֲלֵא בְּפועֵל שְׂאֵבֵר וְאִם הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהוֹיֵת מִנְכֵּשׁ בְּבִצְלִים לֹא יֵאָחוּז אֶת הַקֶּלֶח וְיֵאָכֵל אֲלֵא מִקְרָסֵם עֲלֵה בְּמַחוּבֵּר לִקְרָקַע וְאוֹכֵל. פּוֹעֵלִים שְׁחִי עוֹקְרִים בְּבִצְלִים אוֹ אוֹגְדִין אוֹכְלִים וּפְטוּרִין שֶׁהַתּוֹרָה נִתְּנָה לָהֶם רְשׁוּת וְהַרְטֵם שֶׁהַשּׁוֹכֵר לֹנֵכֵשׁ עֲבוּדוֹ בְּמַחוּבֵּר לִפְיֵכֵךְ לֹא יֵאָכֵל בְּתוֹלֵשׁ אֲלֵא דֶּרֶךְ חֲבוּרוֹ אֲבָל הַשּׁוֹכֵר לַעֲקוֹר וּלְאָגוֹד עֲבוּדוֹ בְּמַחוּבֵּר וּבְתוֹלֵשׁ לִפְיֵכֵךְ אוֹכֵל כְּדוּרְכוֹ וּפְטוּר וְהוּא הַעֲקֵר וְהַמַּחוּבֵּר הַזֶּה עוֹקֵר וּמִבְּלִבֵּל וּמַעֲרֵבֵב הַכֹּל. וְלַעֲנִין קְבִיעוֹת**

שְׂאֵבֵר לִי - מִגְרָגֵר - **מִמְּנוּ בְּאֵילָן, וְאוֹכֵל; בְּרִמּוֹן שְׂאֵבֵר לִי - פּוֹרֵט** [=מפרק] **אוֹתוֹ** [=בעודו מחובר] **בְּאֵילָן, וְאוֹכֵל** [=גריר גריר]; **בְּבִצְלִים שְׂאֵבֵר לִי - סוּפֵת** [=נוגס] **בְּקִרְקָע** [=בעודו מחובר לקרקע], **וְאוֹכֵל. וְאִם • קָצַץ אֶת**

ומכיוון שהנטיעות בחצר אינן מיועדות בדרך כלל לטווח ארוך אלא בעתיד יעקרו אותן והחלק החרוש יחזור לשמש כחצר רגילה, מתייחסים אליה גם עכשיו כחצר רגילה וקובעת למעשר. (כה) מכיוון שיתכן שישאיר את הנטיעה לנוי לתמיד ולא יתקן בחזרה את החלק החרוש בחצר, היא נחשבת כגינה שאינה משתמרת ואינה קובעת למעשר.

טו. תֵּאֲנָה שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּחָצֵר [=עץ] **- אוֹכֵל מִמֶּנָּה אַחַת אַחַת** [=כל תאנה בנפרד], **וּפְטוּר כִּי; וְאִם צָרָף** [=שניים], **חֲזָיב בְּמַעֲשְׂרָיו. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה עוֹמֵד בְּקִרְקָע. אֲכָל אִם עָלָה לְרֹאשׁ הַתֵּאֲנָה - מִמֶּלֶא אֶת חִיקוּכָהּ וְאוֹכֵל שִׁם** [=באקראי], **שְׂאִין אֲוִיר הַחָצֵר קוֹבֵעַ לְמַעַשְׂר.**

(כו) מכיוון שחצר קובעת למעשר רק בדבר שנגמרה מלאכתו. (כז) כי איסוף של יותר מפרי אחד לתוך ידו, נחשב כגמר מלאכה. (כח) למרות שאיסוף הפירות הוא גמר מלאכתם.

טז. הָיְתָה [=עץ התאנה] **עוֹמֶדֶת בְּחָצֵר, וְנוֹטָה** [=ענפיה] **לְגִנָּה - הָרִי זֶה אוֹכֵל מִמֶּנָּה בְּגִנָּה כְּדָרְכּוֹכֵט, כְּאֵלוֹ הָיְתָה נְטוּעָה בְּגִנָּה; הָיְתָה נְטוּעָה בְּגִנָּה, וְנוֹטָה לְחָצֵר - הָרִי זֶה כְּנְטוּעָה בְּחָצֵר, שְׂאִינוֹ אוֹכֵל שִׁם אֲלֵא אַחַת אַחַת.**

(כט) ואפילו אם אסף בידו יותר מאחת, מותר מכיוון שהגינה לא מחייבת במעשר. (ל) מכיוון שהוא אינו נמצא על קרקע החצר שמחייבת במעשר. (לא) למרות שהעץ נטוע בגינה, מכיוון שהאדם עומד על קרקע החצר, הוא מתחייב במעשר אם אוסף יותר מאחת.

יז. גִּפֶּן שֶׁהִיא נְטוּעָה בְּחָצֵר - לֹא יֵטֵל אֶת כָּל הָאֲשָׁפוֹל וְיֵאָכֵל, אֲלֵא מִגְרָגֵר [=קוטף גרגרים] **אַחַת אַחַת; וְכֵן בְּרִמּוֹן - לֹא יֵטֵל אֶת כָּל הָרִמּוֹן, אֲלֵא פּוֹרֵט** [=מפרק] **אֶת הָרִמּוֹן** [=בעודו מחובר] **בְּאֵילָן, וְאוֹכֵל הַפֶּרֶד** [=גריר] **מִשִּׁם. וְכֵן בְּבִצְלִים - סוּפֵת** [=נוגס] **אוֹתוֹ בְּקִרְקָע** [=כשמחבר לקרקע], **וְאוֹכֵלוֹ מִשִּׁם. הָיָה אוֹכֵל בְּאֲשָׁפוֹל** [=מאשכול] **בְּגִנָּה, וְנוֹכֵס** [=בידיעה ולא בטעות] **מִן הַגִּנָּה לְחָצֵר - אִף עַל פִּי שֶׁיֵּצֵא מִן הַחָצֵר, לֹא יִגְמַר עַד שִׁיעֲשֹׂרֵיב.**

(לב) מכיוון שתלישת האשכול לאכילה נחשבת גמר מלאכה, ונוכנס לחצר שמחייבת במעשר.

יח. כֶּסֶפֶר [=כוסברה] **שֶׁהִיא זְרוּעָה בְּחָצֵר, מִקְרָסֵם עָלָה עָלָה וְאוֹכֵל; וְאִם צָרָף** [=שני עלים יחד], **חֲזָיב לַעֲשֹׂר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הָעֵם מְכַנְּסִים לְשׁוֹק [מוכרים פירותיהם], **אֵינָן מְתַקְּנִין** [מפרישים מעשר] **אֶלָּא דְּמָאִי** [=יבול ספק מעושר] - **שְׁמָא עֲשָׂר**, וְאַחֵר כֶּף הֵבִיא לְשׁוֹק. וְאִם אָמַר: 'טָלוּ לָכֶם וְהִכְנִסוּ לְבִתְיָכֶם'^{יג} - כְּשִׁמְכֵנִס לַבֵּית, מְעַשֵּׂר דְּמָאִי^{יד}.

(יב) מכיוון שרוב האנשים מייעדים את פירותיהם לשימוש אישי שבו החיוב במעשר חל רק כאשר מכניסים אותם לבית, אנחנו מניחים שגם נותן המתנה מייעד את פירותיו לשימוש אישי ולכן ודאי לנו שלא עישרם כי עבר בשוק לפני שהגיע לביתו. (יג) ואותו עם הארץ מצהיר שידאג לעשר עבור כולם. (יד) מכיוון שעם הארץ אינו נאמן על המעשר.

נָתַן לוֹ דְּבַר מְרֻבָּה [=כמות גדולה], **אָפְלוּ אָמַר לוֹ: 'טָלוּ וְאָכְלוּ' - הָרִי זֶה כְּמִי שְׁאָמַר לוֹ 'טָלוּ וְהִכְנִסוּ' [לְבֵית] טו'; שְׁאִינוּ אוֹכְלִי, עַד שִׁיתְקֵן דְּמָאִי. וְכֵן אִם נָתַן לוֹ דְּבַר שְׁאִין דְּרַפּוֹ לְהָאָכְל חִי** [=ללא בישול], **אוֹ שֶׁהָיָה אָדָם גָּדוֹל שְׁאִין דְּרַפּוֹ לְאָכְל בְּשׁוֹק טו' - הָרִי זֶה מְתַקֵּן דְּמָאִי.**

(טו) מכיוון שאין אפשרות טכנית לאכול כמות גדולה כזו בחוץ. (טז) ובוודאי שכוונתו של עם הארץ, שיכניס לביתו.

ז. הָיוּ שְׁנַיִם, אָמַר [עם הארץ] **לְאָחֵד: 'טָלוּ וְאָכְלוּ' [בשוק], וְאָמַר לְשֵׁנִי: 'טָלוּ וְהִכְנִסוּ' - זֶה** [שֶׁאִמַּר לוֹ שִׂיאָכְל בשוק] **אוֹכְלִי וּפְטוּר, וְזֶה** [שֶׁאִמַּר לוֹ שִׁכְנִס לְבֵית] **אוֹכְלִי וְחֵיב.**

ח. וְכֵן • אֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ יושְבִּים בְּשַׁעַר אוֹ בַּחֲנוּת [שאינה שלהם], **וְאָמַר לָהֶן: 'טָלוּ** [הכניסו לשער או לחנות] **וְאָכְלוּ' - הָרִי אֵלּוּ אוֹכְלִין וּפְטוּרִין^{יז}.**

וּבַעַל הַשַּׁעַר אוֹ בַּעַל הַחֲנוּת, לֹא יֵאָכְלוּ עַד שִׁיעֲשֻׂרוּ דְּמָאִי - שְׁנִמְצָא כְּאוֹמַר לְאֵלּוּ: 'טָלוּ וְהִכְנִסוּ לְבִתְיָכֶם', שֶׁהָרִי הֵם בְּבִתְיָהֶם. וְכִבְּרֵי בְּאֶרְנֵהוּ, שְׁאִין הַבֵּית שְׁאִינוּ שָׁלוּ קוֹבַעַ, כְּשִׁיעֲבָרוּ הַפְּרוֹת בְּתוֹכוֹ.

(יז) מכיוון שהשער והחנות אינם שלהם, הם לא נחשב כביתם, ומאחר שהכניסו לשם את הפירות רק לזמן האכילה ולא כדי שיהיו שם בקביעות, ההכנסה אינה מחייבת במעשר.

ט. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים לַעֲשׂוֹת עֲמֹל [לעבוד אצלו] **בְּפְרוֹת, בֵּין בְּתוֹלְשִׁין** [שלא נגמרה מלאכתם] **בֵּין**

הַתְּאֲנִים וְצִרְפָּן [אפילו מעשר אין כאן קפידא אלא בצירוף אבל בתולש הקלח ובקוצץ האשכול אין קפידא ובלבד שלא יצרפן ויאכל].

חֵיב לַעֲשֹׂר, שֶׁהָרִי לֹא קָנָה אֶלָּא הַנֶּתְלָשׁ.

(ו) כלומר, הקנייה תחול רק לאחר שיקטוף ויבחר את התאנים. (ז) ובתלושים חיוב המעשר חל מיד.

אָכַל אִם אָמַר לוֹ: 'הָא לֶף אֶסֶר זֶה, בְּעֲשָׂרִים תְּאֲנִים אֵלּוּ' [המחזירים לקרקע], **'בְּשֵׁנִי אֶשְׁכּוּלוֹת אֵלּוּ', 'בְּשֵׁנִי רְמוּנִים אֵלּוּ', 'בְּשֵׁנִי אֶבְטִיחִים אֵלּוּ' - קוֹצֵץ פְּדֻכּוֹ** [אפילו כמה יחד], **וְאוֹכְלִי עֲרָאִי, וּפְטוּר; שְׁלֹא נִקְבְּעוּ בְּמִקָּח** [=מכירה], **שֶׁהָרִי לָקַחַן בְּמִחְבָּר.**

ד. הַמְחִילֵף עִם חֲבֵרוֹ [פירות], **זֶה לְאָכְל וְזֶה לְאָכְל - שְׁנִיָּהֵן נִקְבְּעוּ לְמַעֲשְׂרוֹת, שֶׁהָרִי לָקַחוּ** [קנו האחד מהשני] **בְּתוֹלְשֵׁי. זֶה לְקָצוֹת** [=לייבש הפירות] **וְזֶה לְקָצוֹת ט - שְׁנִיָּהֵן לֹא נִקְבְּעוּ, שְׁאִין הַמִּכְר קוֹבַעַ דְּבַר שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלֻאכְתּוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנֵהוּ.**

(ח) החלפת חפץ תמורת חפץ (חליפין) נחשבת לקנייה רגילה, ולכן קובעת ומחייבת במעשר מיד בקנייה. (ט) כלומר, החליפו אחד עם השני פירות שעדיין לא נגמרה מלאכתם.

לָקַח הָאֶחָד פְּרוֹת שֶׁהִחֲלִיף לְאָכִילָה, וְלָקַח הָאֶחָד חֲלִיפִיהֶן לְהַקְצוֹתָן - זֶה שֶׁלָּקַח לְאָכִילָה, חֵיב לַעֲשֹׂר; וְזֶה שֶׁלָּקַח לְהַקְצוֹת, לֹא נִקְבַּע לְמַעֲשֵׁר.

ה. הָאוֹמֵר • לְחֲבֵרוֹ: 'צֵא וּלְקַט לֶף עֲשָׂרִים תְּאֲנִים מִשְׁלִי, וְאָנִי אֲמַלֵּא אֶת פְּרִסִּי מִשְׁלָדִי' [ללא הגבלת כמות] **שְׁנִיָּהֵן פְּטוּרִין; שְׁאִין זֶה חֲלִיפִין^{יח}, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה מִכֵּר. וְאִם צִרְפָּן וְאָכַל, חֵיבֵי.**

(יח) מכיוון שהסיכום ביניהם הוא שאחד לוקח כמות מסוימת והשני לוקח ללא הגבלה, אנחנו מניחים ששניהם לא התכוונו לעשות עסקת חליפין, אלא נתנו מתנות אחד לשני, ולכן אין כאן מכירה רגילה שמחייבת במעשר. (יא) כלומר, אין זה כמכר, שבו אנו אומרים שאם צירף חייב, אלא כמתנה שאף אם צירף - פטור.

וְהַמְתָּנָה, אֵינָה קוֹבַעַת כְּמִכְר.

ו. עִם הָאֶרֶץ שֶׁהָיָה עוֹבֵר בְּשׁוֹק, וְאָמַר: 'טָלוּ לָכֶם תְּאֲנִים' [במתנה] **- אוֹכְלִים** [באקראי] **וּפְטוּרִין; שְׁאִין הַמְתָּנָה קוֹבַעַת. וְאִם הִכְנִסוּ לְבִתְיָהֵן - אִם רִב הָעֵם מְכַנְּסִים לְבִתֵּים** [לשימוש אישי], **מְעַשְׂרִין^{יט}; וְאִם רִב**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

התאנים המשובחות, הפועל יכול לחכות עד שיגיעו לידי מהסוג המשובח ולאוכלם ללא מעשר, מכיוון שבהן עבודת העיקרית והתורה התירה זאת.

יג. המוציא את פועליו לעשות לו מלאכה בפשדה כד - בזמן שאין להן עליו [פטור מלספק] מזונות - אוכלין מן הפרות שבפשדה כה, ופטורין מן המעשר; והוא, שלא נגמרה מלאכתן. אבל אם יש עליו [חייב לספק להם] מזונות - הרי אלו לא יאכלו, ואף על פי שלא נגמרה מלאכתן; שאין פורעין חוב מן הטבלי. אבל אוכלין אחת אחת מן התאנה - אבל לא מן הסל, ולא מן הקפה [=סל גדול], ולא מן המקצה [=שטח אחסון וייבוש פירות].

(כד) ובחלק מהמלאכות שעליהם לעשות התורה אינה מתירה לאכול מהפירות, והם לא התנו עם בעל הבית שגם בהן יוכלו לאכול. (כה) בזמן עבודתם במלאכה שהתורה מתירה להם לאכול מהפירות. (כו) מכיוון שבעל השדה חייב לספק להם מזון, כאשר הם יאכלו מהפירות אפילו בזמן עיסוקם במלאכה שמצד הדין מותר להם לאכול מהם, הם ישבעו ויפטרו אותו מחובתו לספק להם מזון, ונראה כאילו בעל השדה פרע להם את חובתו מפירות לא מעושרים.

יד. אחד המבשל, ואחד השולק [בישול ללא תבלין], ואחד הפובש [במי מלח] - קובע למעשר; אבל המעשן את הפרות עד שהכשירן [לאכילה], הרי הוא ספק.

טו. הטומן פרות באדמה או בתבן או בזבל, עד שהכשירן לאכילה כד - לא נקבעו למעשר.

(כו) שיטת בישול שהייתה נהוגה בזמנם: היו טומנים את הפירות בעפר וכדומה, וחום המקום בו הוטמנו היה מרכבם שיהיו ראויים למאכל. מכיוון שתהליך כזה אינו בישול סטנדרטי, הוא אינו מחייב את הפירות במעשר.

טז. הנותן זין לתבשיל חם, או שנתן שמן לקדרה ואלפס [מין מחבת] פשהו מרתחין - נקבעו למעשר. מזג [מהל] זין במים חמין, נקבע; ואין צריך לומר, שאם בשל הזין [על האש], ואפלו בגת - שאסור לשתות ממנו עד שיעשורכה.

(כח) מכיוון שבישול היין נחשב לגמר מלאכתו.

יז. השום והשחלים [ירק חריף] והחרדל ששחקן בפשדה בשמן, נטבולו למעשריט. וכן הסוחט אשכול לתוף הפוסל, נקבע; לתוף התמחוי [תבשיל], לא נקבע לא.

במחרין יח - הואיל ויש להן [רשות] לאכל מן התורה במה שהן עושין [בזמן העבודה], הרי אלו אוכלין ופטורין מן המעשר. ואם התנה עמהן שיאכלו מה שלא זפתה להן תורה, כגון שהתנה הפועל שיאכל בנו עמו [מהפירות שהפועל לוקח], או שיאכל בנו משכרו [במקומות], או שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש - הרי זה אסור לאכל עד שיעשר; והאיל ואוכל מפני התנאי שלו, הרי זה פלוקח.

(יח) ועבודתם היא קטיפת הפירות.

י. שָׁכְרוּ לַנֶּפֶשׁ עֲמוּ בְּזִיתִים, וְהִתְנָה הַפּוֹעֵל שְׂיֵאכֵל בְּזִיתִים - הרי זה אוכל מן האילן אחת אחת, ופטור; ואם צָרַף, חַיִּיבִיט.

(יט) עבודת הניכוש בזיתים או בבצלים וכדומה, היא לתלוש את הפירות הקטנים שמפריעים לפירות הטובים לגדול. בעבודה כזו התורה אינה מתירה לפועל לאכול מהפירות, ולכן התנאי שהפועל מציב למעסיק בקשר לזיתים נחשב למכירה, וכשהפועל גומר את מלאכת הזיתים, הם חייבים במעשר ואסור לאכול מהם אפילו אכילת עראי.

יא. שָׁכְרוּ לַנֶּפֶשׁ בְּבָצִלִים, וְהִתְנָה לְאָכֵל יֶרֶק [עלי בצלים] - מְקַרְסֵם [חותר] עֲלֶה עֲלֶה, ואוכל; ואם צָרַף, חַיִּיב.

קָצַץ הַפּוֹעֵל שְׂיֵאכֵל לִיטְרָא שֶׁל זֵיתִים, אוכל אחת אחת; ואם צָרַף, חַיִּיב לַעֲשֹׂר - הואיל והוא אוכל דָּבָר קָצוּב, הרי זה פלוקח, שאם צָרַף נִקְבָּע.

(כ) פועל העובד בבציר או מסיק שמדין התורה מותר לו לאכול מהפירות, והוא הוסיף תנאי שיאכל כמות מסוימת.

לא קָצַץ [לא התנה על כמות מסוימת], אֵלָא הִיָּה אוֹכֵל בְּדִין תּוֹרָה - מְצָרַף ואוכל כל מה שִׁירְצָה; והוא, שלא יִסְפֹּת [יטבול] בְּמִלַּח. אֲבָל אִם סָפַת בְּמִלַּח [בהסכמת בעל הבית] אחת אחת, מִתָּר; שְׁתִּים שְׁתִּים - אֲסוּר, שֶׁהָרִי נִקְבָּעוּ בְּמִלַּח.

יב. פּוֹעֵל שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה בְּלִבְסִין [תאנים גרועות] כֹּא, לֹא יֵאכֵל בְּכִנּוֹת שָׁבַע [תאנים משובחות]; בְּכִנּוֹת שָׁבַע, לֹא יֵאכֵל בְּלִבְסִין - עַד שְׁיַעֲשֹׂרָכּ. אֲבָל יֵשׁ לוֹ [יכול] לִמְנַע עֲצָמוּ [מלאכול], עַד שְׁיִגִיעַ לְמָקוֹם הַיְּפוֹתִיבִי.

(כא) הדין הוא שתאנים גרועות מאוד נחשבות לסוג אחר של פירות, והתורה מתירה לפועל לאכול רק מהסוג העיקרי שעובד בו. (כב) כאשר התנה עם בעל הבית, שיאכל מהן חייב לעשרם לפני האכילה (כפי שהתבאר בהלכות הקודמות). (כג) כלומר, כאשר עבודתו העיקרית היא עם

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כג. הִיָּה אוֹכֵל ^[אכילת עראי] בָּאֶשְׁכָּה, וְחִשְׁבָּה עָלָיו לֵילִי שַׁבָּת - הֲרִי זֶה לֹא יִגְמֹר אֲכִילָתוֹ בַּשַּׁבָּת, עַד שְׁעֵשְׂרִי; ^{[ואם (ואפילו) הניחו לאחר השבת, הרי זה גומרו^א (לא יגמר).}

(מ) אלא אם עישר לפני שבת. (מא) אם ייעדו לאכילה ביום חול - השבת לא מחייבת אותו במעשר ויוכל להמשיך לאכול ממנו (באכילת עראי) אחרי שבת ללא שיעשר.

פֶּרֶק ו

דיני פירות טבל, דיני חיוב המעשרות של פועל המקבל אחוזים מהשדה בעבודתו.

א. מְחַלְקִין ^[מעגלים] בְּתַאֲנִים וְעֹנְכִים שֶׁל טָבֵל, וְאֵין בָּזֶה הֶפְסֵד^א. וְכָל שְׁאֶסוּר לְזָרִים לֹאֲכָלוּ בְּתְרוּמָה, מִן הַגֶּרְעִינִי וְהַקֶּלְפֹּת וְהָעֲלִין וְהַחֲרָצִינִי וּבִיּוֹצֵא בָּהֶן - כֶּךָ אֶסוּר לֹאֲכָלוּ מִן הַטָּבֵל; וְכֵן הַמַּעֲשֵׂר שֶׁלֹּא נָטְלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ. וְכָל שֶׁמֶתֵּר לְזָרִים לֹאֲכָלוּ בְּתְרוּמָה מִדְּבָרִים אֲלוּבִי - כֶּךָ מִתֵּר בְּטָבֵל, וּבַמַּעֲשֵׂר שֶׁלֹּא נָטְלָה תְרוּמָתוֹ, וּבַמַּעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ.

(א) אפילו שגורם להם להתעפש בצורה מהירה יותר, מכיוון שהפעולה נעשית כדי שהפירות יהיו טובים יותר, הדבר לא נחשב להפסד. (ב) כגון דברים שאינם נחשבים אוכל.

ב. אֵין מְדַלְקִין בְּטָבֵל טֶמֶא אֶפְלוּ בְּחֹלִי, וְאֵין צָרִיךְ לֹמַר בַּשַּׁבָּת - שְׁנֵאמַר: "אֵת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמָתִי"¹⁵ ^{[שתי תרומות];} מֵהַ תְּרוּמָה טְהוֹרָה, אֵין לָךְ בֵּיהַ ^[רשות לאוכלת] אֵלֹא מִשְׁעַת הַרְמָתָה - אֵף תְּרוּמָה טֶמֶאָה, אֵין לָךְ לְהַנֹּת בֵּיהַ אֵלֹא מִשְׁעַת הַרְמָתָה וְאֵילָף.

(ג) אפילו ביום חול כשניתן להפריש במהלך השימוש.

ג. אֵין מְחַפִּין בְּטָבֵל ^{[אין מחפין זרעי טבל בעפר],} וְאֵין זֹרְעִין אֵת הַטָּבֵל; וְאֶפְלוּ פְּרוֹת שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, אֶסוּר לְזַרֵּעַ מִהֵן עַד שְׁעֵשְׂרִי. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּתַבּוּאָה וְקִטְנִיּוֹת וּבִיּוֹצֵא בָּהֶן. אֲכָל הָעוֹקֵר שְׁתָּלִים ^[שתיילים] שֵׁשׁ בָּהֶן פְּרוֹת, מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ - הֲרִי זֶה מִתֵּר, וְאֵינוּ כְּזוֹרֵעַ טָבֵל, שֶׁהֲרִי לֹא אֶסֶף הַפְּרוֹת.

(ד) שלאחר שאסף בידו מהן יותר מאחת, אסורים בזריעה לפני שיעשרם.

(כט) מכיוון שהם חריפים מאוד, השחיקה שלהם נחשבת לבישול כמו הליך הכבישה. (ל) מכיוון שסחיטת הענבים יוצרת יין, חכמים החשיבו אותה כמו בישול, וכאשר סחט לתוך כוס הדבר דומה לאוסף יותר מפרי אחד והיין חייב במעשר. (לא) מכיוון שהיין נספג כתבשיל והופך להיות חלק ממנו, ואין כאן יצירה בפני עצמה שתחייב את היין במעשר.

יח. הַמּוֹלֵחַ פְּרוֹת בַּשָּׂדֶה, נִקְבָּעוּ; טָבֵל הַיָּתִים אַחַת אַחַת בְּמִלָּח וְאָכַל, פְּטוּר. הַפּוֹצֵעַ ^[מועך] זֵיתִים כְּדִי שְׂיֻצֵּא הַשָּׂרֵף ^[נוזל מן] מִהֵן, פְּטוּר לִב. הַנוֹטֵל זֵיתִים מִן הַמַּעֲטָן ^[מקום ריכוכם], טוֹבֵל אַחַת אַחַת בְּמִלָּח וְאוֹכֵל; וְאֵם מִלָּח וְנָתַן לְפָנָיו, חֵיב. וְכֵן כָּל בִּיּוֹצֵא בָּזֶה.

(לב) הנוזל המר אינו נחשב למשקה חשוב, ולכן אינו דומה לבישול או לסחיטת יין שקובעים למעשר.

יט. הַתּוֹרֵם פְּרוֹתָיו ^[שנגמרה מלאכתם] תְּרוּמָה שְׁצָרִיךְ לְתֵרֶם אַחֲרֶיהָ שְׁנֵי¹⁶, נִקְבָּעוּ לַמַּעֲשֵׂר¹⁷; וְלֹא יֹאכַל מִהֵן עֲרָאִי, עַד שְׂיֻצֵּא הַתְּרוּמָה הַשְּׁנִיָּה וַיַּעֲשֶׂר.

(ג) מדובר במקרה כמו שהפריש מפירות שחייבים במעשר רק מדרבנן, על החייבים מהתורה. (ד) מכיוון שהתרומה הראשונה הועילה מדרבנן, היא מחייבת במעשר מדרבנן.

כ. פְּרוֹת שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, וְחִשְׁבָּה עָלֶיהֶן לֵילִי שַׁבָּת - נִקְבָּעוּ¹⁸; וְלֹא יֹאכַל מִהֵן אֶפְלוּ לְאַחַר הַשַּׁבָּת, עַד שְׁעֵשְׂרִי.

(ה) אפילו שלא ייעד אותם לאכילה בשבת, אלא לקחם באקראי, היות והאכילה בשבת היא אכילה של עונג, היא נחשבת לקביעות ולכן מחייבת במעשר.

כא. הַתִּינוּקוֹת שֶׁטָּמְנוּ תַּאֲנִים לְשַׁבָּתִּי, וְשִׁכְחוּ לַעֲשׂוֹן - לֹא יֹאכְלוּ לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, עַד שְׁעֵשְׂרִי¹⁹.

(ו) לפני שהתאנים התחייבו במעשר. (ז) אבל לפני שנכנסה שבת - יכולים לאכול מהן באקראי ללא מעשר.

כב. ^[עץ] תֵּאֲנָה שֶׁהִיָּתָה מִיַּחֲדָת לֹו לֹאֲכָל פְּרוֹתֶיהָ בַּשַּׁבָּת²⁰, וְלִקֵּט מִמֶּנָּה פֶּלֶפֶלָה ^[סלסלה] - לֹא יֹאכַל עַד שְׁעֵשְׂרִי²¹; הוֹאִיל וּפְרוֹת אֵלוּ מִיַּחֲדִין לְשַׁבָּת, וְהַשַּׁבָּת קוֹבַעַת.

(ח) בזמנם היה מנהג לייעד את העץ שפירותיו יפים וטעימים בצורה יוצאת דופן לאכילה בשבת. (ט) מכיוון שהאיסוף של הפירות בסל נחשב לגמר מלאכה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

דָּבָר שְׂאִין זֶרְעוֹ כְּלֵה"י - אִם אֶפְשָׁר לְלַקֵּט [שעדיין לא השריש] - קוֹנְסִין אוֹתוֹ, וּמִלְקָטוֹ; וְאִם צִמָּח - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לַעֲקֹר, וְהַגְדוּלִין חֲלִין ט'. וְאִם הִיָּה דָּבָר שְׂאִין זֶרְעוֹ כְּלֵה - אֶפְלוּ גְדוּלֵי גְדוּלִין אֲסוּרִין ט', עַד שְׁלֹשׁ גְּרָנוֹת"; וְהִרְבִּיעֵי מִתֵּר. וּמִפְּנֵי מָה הַגְדוּלִין אֲסוּרִין? מִפְּנֵי תְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּתְרוּמַת גְּדוּלָּה שְׁנֵישׁ בּוֹ. וְכֵן הִדִּין בְּזוֹרַע מַעֲשֵׂר שֶׁלֹּא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ.

(יג) כגון חיטים ושעורים. (יד) כגון בצלים. (טו) כלומר, כשצמחו גידולים מדבר שזרעו כלה - לא קנסו אותו שיעקור את הזרע (אפילו שהדבר אפשרי), והגידולים חולין אפילו שעבר איסור בזריעת הטבל. (טז) אסורים אפילו באכילת עראי לפני הפרשת המעשר מהם. (יז) עד שלוש פעמים שזרע את הגידולים שוב ושוב, הם אסורים.

אֵין מוֹכְרִין אֶת הַטָּבֵל אֶלָּא לְצִרְף"י, וְלִחְבֵּר [נאמן על המעשרות]; וְאִסוּר לְשַׁלַּח [במתנה] אֶת הַטָּבֵל, וְאֶפְלוּ חֵבֶר לְחֵבֶר - שְׂמָא יִסְמְכוּ זֶה עַל זֶה"ט, וַיֹּאכֵל הַטָּבֵל.

(יח) כגון שהתערב טבל בחולין ואין ברשותו עוד טבל שיכול לעשר ממנו גם על החלק שהתערב. (יט) ויחשבו שהשולח כבר עישר.

ז. המוכר • פרות

לְחֵבֶר [בחזקת מעשרים],

וְזָכַר שֶׁהֵן טָבֵל, וְרָץ

אֲחֵרֵי לְתַקְנָן, וְלֹא

מִצָּאוּ - אִם יָדוּעַ שְׂאִינָן

קִיָּמִין וְשִׁבְכָר אֲבָדוּ אוֹ

נֶאֱכָלוּ, אֵינוֹ צָרִיף לַעֲשֹׂר

עֲלֵיהֶן; וְאִם סָפַק שֶׁהֵן קִיָּמִין אוֹ אֵינוֹ קִיָּמִין, צָרִיף

לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן מַעֲשְׂרוֹתֵיהֶן מִפְּרוֹת אַחֲרוֹת.

ח. המוכר פרות לְחֵבֶר"י - [ויש ויכח ביניהם] מוכר

אוֹמֵר: 'עַל מִנַּת שֶׁהֵן טָבֵל מִכְרָתִי', וְלֹקַח אוֹמֵר:

'לֹא לְקַחְתִּי מִמֶּךָ אֶלָּא מִעֲשָׂרֶיךָ' - בּוֹפִין אֶת הַמוֹכֵר

לְתַקְנָא; קִנְסָה הוּא לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמֹּכֵר אֶת הַטָּבֵל.

(כ) ולאחר המכירה המוכר עדכן את הקונה שהפירות שקנה

טבל, וצריכים לעשרם. (כא) להפריש עליהם מעשר

מפירות אחרים שברשותו.

ט. אין פורעין חוב מן הַטָּבֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא

בְּמוֹכְרוֹ"כ.

(כב) מכיוון שהוא מחזיר את פירות הטבל תמורת הכסף

וְכֵן הָעוֹקֵר לִפְתּוֹ וּצְנוּנוֹת, וְשִׁתְּלָן בְּמָקוֹם אַחֵר [בתוך שדהו] - **אִם נִתְּפֹן לְהוֹסִיף בְּגוֹפֶן** [=שיגדלו], **מִתֵּר**; **וְאִם שִׁתְּלָן כְּדִי שְׂיִקְשׁוּ** [=שיתקשו], **וְיִקַּח הַזֶּרַע שֶׁלֵּהֶם - אֲסוּר**, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּזוֹרַע חֲטִים אוֹ שְׁעוּרִים שֶׁל טָבֵל.

(ה) שתילת הלפת או הצנון במקום החדש יכולה להיות לשתי מטרות שונות: או למטרת אכילת הירקות עצמם - כדי שיגדלו יותר טוב ובהמשך יאכלו אותם, או למטרת זריעה בפני עצמה - כדי שיתקשו ויוכל להפיק מהם זרעים לזריעה בעתיד. (ו) מכיוון שהוא עתיד לעשר אותם לפני האכילה. (ז) מכיוון שאינו מתכוון לאכול מהם ובכך מפקיע אותם ממעשרות בדומה לאיסור זריעה הרגיל של טבל.

ד. לִיטְרָא"ח מַעֲשֵׂר **לִיטְרָא"ח** **טָבֵל** [מעשר ראשון שלא ניטל מִמֶּנּוּ תְרוּמַת מַעֲשֵׂר שְׂזוּרָעָה, וְהִשְׁבִּיחָה, וְהִרִי הִיא עֵשֶׂר לִיטְרִין - חִיבָת בְּמַעֲשֵׂר ט'; וְאוֹתָהּ לִיטְרָא, מַעֲשֵׂר עֲלֶיהָ מִמָּקוֹם אַחֵר [ולא מהיבול] לְפִי חֶשְׁבוֹן. לִיטְרָא בְּצִלִּים שִׁתְּקָנָה [=הפריש ממנה מעשרות] וּזְרָעָה - אֵינוֹ מַעֲשֵׂר [רק] לְפִי חֶשְׁבוֹן הַתּוֹסֶפֶת [עצמה], אֶלָּא מַעֲשֵׂר לְפִי כֹל [גם את הבצלים עצמם שזרע].

(ח) כ-172 מ"ל. (ט) עליו להפריש מעשרות גם על

הליטרא הראשונה, מכיוון שהזרעים הללו אבדו.

(י) מכיוון שאת המעשר על הליטרא הראשונה צריך להפריש

מפירות השנה שבה גדלה.

ה. זֶרְעוֹנִים שֶׁהִבִּיאוּ [גדלו] שְׁלִישׁ, וּמִרְחֵן [סידר]

וְעִשְׂרוֹ, וְאַחֵר כֶּף זֶרְעֵן וְהוֹסִיפוּ, וְאֵין זֶרְעֵן כְּלֵה [אלא

מִצְמִיחִים שׁוֹב] - הִרִי זֶה סָפַק אִם חִיבִין בְּמַעֲשֵׂר

מִדְּבִרֵיהֶם הוֹאִיל וְהוֹסִיפוּ"א, אוֹ אֵין חִיבִין; שֶׁהִרִי

הַזֶּרַע שְׂעִדִּין הוּא קִיָּם וְלֹא אֲבָד, מַעֲשֵׂר הוּא; וְאֵין

אֵלוֹ דּוּמִין לְבָצִלִּים, שֶׁהַבָּצִלִּים אֵין דִּרְפָן לְהַזְרִיעַ"ב.

(יא) כלומר, מכיוון שגדל מהם דבר חדש יתכן שכעת הזרע

יחד עם הגידול חייב במעשר מחדש. (יב) צורת זריעת

הבצלים הרגילה היא דווקא בזרע הבצלים שאינם ראויים

לאכילה ולכן כשזרע בצל שלם וגדל ממנו דבר חדש נחשב

שהבצל ממנו זרעו התבטל, אך בשיבולים שצורת הזריעה

הרגילה בהם היא לזרוע אותם בשלימותם - אי אפשר לומר

שהם בטלים ביחס לדבר שגדל היות וזו היא אחת מדרכי

השימוש בהם.

ו. הַזֶּרַע אֶת הַטָּבֵל, בֵּין דָּבָר שֶׁזֶרְעוֹ כְּלֵה"י בֵּין

קצט מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם
שלווה, הוא דומה למוכר שנותן את פירות הטבל תמורת כסף.
לקנס הייתה, ששיערו שהיות ויהיה אסור לו לעבוד בה ישתדל ויתאמץ עד שיצליח לקנותה.

יג. איזה הוא חוֹכֵר, ואיזה הוא מְקַבֵּל? חוֹכֵר - שְׁחוֹכֵר הַקֶּרֶקַע בְּדָבָר קָצוּב מִן הַזֶּרַע בְּכֹף וְכֹף סָאָה, בֵּין עֶשֶׂת [=גידלה] הַרְבֵּה בֵּין עֶשֶׂת מֵעֵט; וּמְקַבֵּל - הוּא שֶׁיִּקְבֹּל אוֹתָהּ בְּחֶלֶק מִמָּה שֶׁתַּעֲשֶׂה, חֲצִיו אוֹ שְׁלִישׁוֹ אוֹ מֶה שֶׁיִּתְּנוּ בִּינֵיהֶן. וְהַשּׁוֹכֵר - הוּא שֶׁשּׁוֹכֵר הַקֶּרֶקַע בְּמַעוֹת.

יד. שְׁנַיִם שֶׁקִּבְּלוּ שָׂדֶה בְּאַרְסוֹת [ונוטלים אחוז מסוים מהיבול], אוֹ שִׁירְשׁוּ, אוֹ נִשְׁתַּתְּפוּ [שותפים בשדה] - יָכוֹל הָאֶחָד לומר לַחֲבֵרוֹ לֵאמֹר: 'טל אֶתָּה חֲטִים שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי, וְאֲנִי חֲטִים שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי, 'אֶתָּה יֵין שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי, וְאֲנִי יֵין שֶׁבְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי'; אֲבָל לֹא יֵאמַר לוֹ: 'טל אֶתָּה חֲטִים וְאֲנִי שְׁעוּרִים', 'אֶתָּה יֵין וְאֲנִי שֶׁמֶן' - מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹכְרִין אֶת הַטֶּבֶל לֵי.

כד) ולא חוששים שהם מיבול של שנים שונות וכל אחד מהם דורש מעשר נפרד.

המקבל שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל [לעובדה, ומשלם אחוז מסוים מהיבול] אוֹ מִן הַנֹּכְרִי - חוֹלֵק וְנוֹתֵן לְבַעַל הַשָּׂדֶה כֶּפְנֵיו, כְּדִי שִׁידַע [הבעלים] שֶׁטֶבֶל נָטַל. אֲבָל הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִיִּשְׂרָאֵל [לעובדה - תמורת כמות תבואה קצובה לבעלים] - אִם נָתַן לוֹ כִּי מִזֶּרַע אוֹתָהּ שָׂדֶה - תוֹרֵם וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵן לוֹ מֶה שֶׁקָּצַץ [שקבעו] לָתֵן לוֹ, וְבַעַל הַשָּׂדֶה מַעֲשֵׂר לְעַצְמוֹ. וְאִם נָתַן לוֹ מִזֶּרַע שָׂדֶה אַחֶרֶת, אוֹ מִמִּין אַחֵר - מוֹצִיא הַמַּעֲשֵׂר, וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵן לוֹ כִּי.

כה) את האחוזי עליהם הם סיכמו. כו) הפועל לבעל השדה את התשלום. כז) מכיוון שאסור לחלק את הגורן לפני שהפרישו ממנו תרומה גדולה. כח) מכיוון שהשדה והמין האחרים, הם רכוש הפרטי של החוכר.

יב. הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִן הַנֹּכְרִי - מַעֲשֵׂר, וְאַחֵר כֹּף נוֹתֵן לוֹ; קָנָס קָנְסוֹ אוֹתוֹ בְּזֶה - כְּדִי שֶׁלֹא יַחֲכֹר מִן הַגּוֹי, וְנִמְצְאָה הַשָּׂדֶה [של הגוי] בּוֹרָה [=לא מעובדת] לְפָנָיו, עַד שֶׁיִּצְטָרֶף, וְיִמְכְּרֶנָּה לְיִשְׂרָאֵל כֹּף. וְכֵן הַמְקַבֵּל שָׂדֶה אֲבוֹתָיו מִן הַגּוֹי, קָנְסוֹ אוֹתוֹ שִׁיעֲשֹׂר וְאַחֵר כֹּף יִתֵּן לַגּוֹי חֶלְקוֹ מַעֲשֵׂר - כְּדִי שֶׁלֹא יִקְפֹּץ וְיִקְבֹּלָנָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא שָׂדֶה אֲבוֹתָיו, עַד שֶׁתִּשָּׂאָר לְפָנָיו בּוֹרָה, כְּדִי שֶׁיִּמְכְּרֶנָּה לְיִשְׂרָאֵל.

כט) סיבת הקנס בחכירה מהגוי היא, כי בעל השדה חושש שהתפוקה שלה לא תהיה טובה ולכן מסכם עם הפועל שהתשלום לא יהיה תלוי בגובה הרווח של הפועל מהשדה, והקנס יכול להועיל שאם לא ימצא פועל שמוכן לעבוד בצורה כזאת ימכור את השדה, בניגוד לתשלום שתלוי בגובה הרווח מהעבודה שבו בעל השדה מעוניין ומאמין בתפוקת השדה ואם לא ימצא פועל יעשה זאת בעצמו ולא ימכור את השדה. ל) במקבל שדה שהייתה שייכת לאבותיו היות ויש לו קשר מיוחד לשדה - סיבת חכמים

לד) מכיוון שעדיין יש טרחה רבה בהכנתם, ואין חשש שיעשו כך פעמים נוספות באופן קבוע.

טז. כֹּהֵן אוֹ לֵוִי שֶׁמָּכְרוּ פְּרוֹת תְּלוּשִׁין לְיִשְׂרָאֵל, קָדָם שֶׁתִּגְמַר מְלֶאכֶתָּהּ, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר, אִם מָכְרוּ

השנת הראב"ד

כהן . . מוציאין א"א אני אומר שאינו קנס אבל מפני שאמר להם מנתא דכהן לא זביני לך כדאיתא בפרק הזרוע וזמה הטעם עצמו כשמכר הלוי לישראל עד שלא מירח המעשר של לו שלא היה לו בו עדיין זכות כדי שימכור זכותו לישראל אבל משמירח כבר היה לו בו זכות וכל זכות שיש לו באותה תבואה מכר לישראל לפיכך נותנו לכל כהן שירצה.

טז. כֹּהֵן • וְלֵוִי

שֶׁלָקְחוּ פְּרוֹת [שאינם מעושרים] מִיִּשְׂרָאֵל אַחֵר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֶאכֶתָּהּ - [בית דין] מוֹצִיאִין אֶת הַתְּרוּמָה וְאֶת הַמַּעֲשֵׂרוֹת מִיָּדָהּ, וְנוֹתְנִין אוֹתָן לְכֹהֲנִים וְלִלְוִיִּים אַחֲרֵים; קָנָס

הוּא לָהֶם - כְּדִי שֶׁלֹא יִקְפְּצוּ לַגְּרָנוֹת [=בית אריות התבואה] וְלַגְּתוֹת [=מקום הכנת הענבים] וְיִקְנֻ טִבְלִים, כְּדִי לְהַפְקִיעַ מִתְּנוֹת אַחֲיהֶם הַכֹּהֲנִים. וְאִם קָנְסוּ קָדָם שֶׁתִּגְמַר מְלֶאכֶתָּהּ, כִּגוֹן שֶׁלָקְחוּ תְּבוּאָה קָדָם מִירוּחַ - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ.

לד) מכיוון שעדיין יש טרחה רבה בהכנתם, ואין חשש שיעשו כך פעמים נוספות באופן קבוע.

טז. כֹּהֵן אוֹ לֵוִי שֶׁמָּכְרוּ פְּרוֹת תְּלוּשִׁין לְיִשְׂרָאֵל, קָדָם שֶׁתִּגְמַר מְלֶאכֶתָּהּ, וְאֵין צָרִיף לוֹמַר, אִם מָכְרוּ

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁהַמְעָשְׂרוֹת שְׁלִימָא אַרְבַּע אוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים - מִתָּר.
עוֹשֶׂה [אדם אחר כ] **כֹּהֵן מִבְּנֵי כֹהֵן.**
עוֹשֶׂה [אדם אחר כ] **כֹּהֵן מִבְּנֵי כֹהֵן.**

(מא) כלומר, שיוכל להחליט למי לתת את המעשרות ולא יהיו שייכים לבעל השדה. (מב) מכיוון שללא התנאי המעשרות שייכים לבעל השדה (כפי שהתבאר בהלכה). (ז) ורק מפני התנאי הם נותנים אותם לישראל, נראה כאילו שמתייחסים אליו כ'כהן'.

וְכֵן בֶּן לִוִּי שֶׁהָיָה עָלָיו חֹב לְיִשְׂרָאֵל - לֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל זֶה גּוֹבֶה מֵאַחֲרֵיהֶם^{מב}, וּמִפְּרִישׁ עַד שִׁפְרָע כִּנְגֵד חֹבּוֹ; שָׂאִין לִוִּי זֶה עוֹשֶׂה בְּעַל חֹב שְׁלוֹ כְּלִוִּי אַחֵר, שִׁנְיָה מִעֲשֵׂר מֵאַחֲרֵיהֶם^{מד}.

(מג) את המעשר ראשון עבור הלוי שחייב לו כסף. (מד) החידוש בדין זה הוא, שהישראל אפילו שלוקח את המעשר ראשון עבור הלוי עדיין נחשב שמתייחסים אליו כ'לוי' והדבר אסור.

כא. יִשְׂרָאֵל שִׁירֵשׁ טָבֵל מִמֶּרְח [שנקבע למעשרות] מֵאַבִּי אָמוֹ כֹּהֵן, וְאוֹתוֹ [אפילו אם] אָבִי אָמוֹ יִרְשׁוּ מֵאַבִּי אָמוֹ יִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ מִעֲשְׂרוֹתָיו, וְהֵן שְׁלוֹמָה^{מז}; שֶׁהַמִּתְנֹת הָרְאוּיוֹת לְתָרֵם - כְּמוֹ שֶׁהוֹרְמוֹ הֵן, אָף עַל פִּי שְׁעִדִּין לֹא הוֹרְמוֹ.

(מה) הכלל הוא שתרומויות ומעשרות שהיו מיועדות להפרשה דינם כאילו הופרשו, מכיוון שסבו היה כהן וכשהיו בבעלותו כבר התחייבו במעשרות, והדין בכהן הוא שמפריש את המעשרות ולוקחם לעצמו – מתייחסים אליהם כאילו כבר הופרשו והם רכושו של הישראל בירושה מסבו הכהן (התרומה שאסורה לזרים – יוכל לתת לכל כהן שירצה ולקבל כסף מאותו כהן על הבחירה בו, והמעשרות – שלו לחלוטין).

כב. הַנּוֹתֵן • שְׂדֵהוּ
בְּקִבְלָהּ לַגּוֹי, אוֹ לְמִי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָן עַל

השנת הראב"ד

הנותן . . . המעשרות א"א פירוש שהוא חשוד.

הַמְעָשְׂרוֹת - אָף עַל פִּי שְׁלֹא בָּאוּ לְעֹנֵת הַמְעָשְׂרוֹת, צָרִיף לְעֵשֶׂר עַל יָדָם^{מז}. נִתְּנָה לָעַם הָאֶרֶץ^{מז} - עַד שְׁלֹא בָּאוּ [אם נתן לפני שהגיעו] לְעֹנֵת הַמְעָשְׂרוֹת, אִינוֹ צָרִיף לְעֵשֶׂר עַל יָדָם; וּמִשְׁבָּאוֹ לְעֹנֵת הַמְעָשְׂרוֹת, צָרִיף לְעֵשֶׂר עַל יָדָם^{מח}. בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה? עוֹמֵד עַל הַגֶּרֶן^{מט}, וְנוֹטֵל [=מעשר את הפירות]; וְאִינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְמָה שְׂאִכְלוּ, שָׂאִין אָנוּ אַחֲרָאִים לָהֶם^נ.

(מו) חכמים קנסו בכך את בעל השדה, כדי שבפעם הבאה ייתן את השדה לאדם שמעשר את הפירות כראוי.

בְּמַחְבֵּר - הָרִי הַתְּרוּמָה אוֹ הַמְעָשֶׂר שְׁלֵהֶן^ל; וְאִם מָכְרוּ אַחֵר גָּמֵר מְלֹאכָה - הָרִי הַתְּרוּמָה וְהַמְעָשֶׂר שֶׁל לֹקְחָהּ, וּמִפְּרִישׁ וְנוֹתֵן לְכָל כֹּהֵן אוֹ לִוִּי שִׁירְצָה.

(לה) מכיוון שהשדה שלהם, חכמים שיערו שהם מוכרים את הפירות בתנאי שזכות קבלת המעשרות תישאר אצלם. (לו) מכיוון שהם מכרו את הפירות לאחר שהם התחייבו במעשרות, הם היו צריכים להתנות על כך במפורש.

יז. כֹּהֵן וְלִוִּי שֶׁקִּבְלוּ שְׂדֵה מִיִּשְׂרָאֵל [לעִיבּוֹר] - כָּשֵׁם שְׁחוּלְקִין בְּחִלְטִין, כֶּף חוּלְקִין בְּתְרוּמָה וּמִעֲשְׂרוֹתָיו; וְהַיִּשְׂרָאֵלִי נוֹטֵל חֶלְקוֹ, וְנוֹתֵן לְכָל כֹּהֵן אוֹ לִוִּי שִׁירְצָה. אָבֵל יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּבֵּל שְׂדֵה מִכֹּהֵן אוֹ מִלִּוִּי - הַתְּרוּמָה אוֹ הַמְעָשֶׂר לְבַעַל הַשְּׂדֵה^{לח}, וּשְׂאֵר הַמִּתְנֹת חוּלְקִין. [כגון מעשר שני]

(לז) כלומר, הם נותנים לבעל השדה הישראל את האחוזים השייכים לו (כפי שסיכמו) כולל המעשרות, והוא אחר כך יפריש ויתן את המעשרות למי שירצה. (לח) מכיוון שהכהן או הלוי הם בעלי השדה, שיערו חכמים שההסכם שלהם עם הישראל נעשה מתוך הכנה שהמעשרות יישארו אצלם.

יח. הַמִּקְבֵּל זֵיתִים [תלושים] לְהוֹצִיא מֵהֵן שֶׁמֶן - בֵּין יִשְׂרָאֵל מִכֹּהֵן אוֹ לִוִּי, בֵּין כֹּהֵן אוֹ לִוִּי מִיִּשְׂרָאֵל - כָּשֵׁם שְׁחוּלְקִין בְּחִלְטִין, כֶּף חוּלְקִין בְּתְרוּמָה וּמִעֲשְׂרוֹתָיו, מִפְּנֵי שֶׁהַשֶּׁמֶן, חָשׁוּב הוּא לֵט.

(לט) והיה עליהם להתנות במפורש שהמעשרות שלהם.

יט. כֹּהֵן שֶׁמָּכַר שְׂדֵה לְיִשְׂרָאֵל, וְאָמַר לוֹ: 'עַל מִנְתַּ שְׁהַמְעָשְׂרוֹת שְׁלֵה שְׁלִי לְעוֹלָם' - הָרִי הֵן שְׁלוֹ; בֵּין שְׂאֵמֵר 'עַל מִנְתַּ', נַעֲשֶׂה כְּמִי שִׁשִּׁיר [ולא מכר] מְקוֹם הַמְעָשֶׂר. וְאִם מֵת כֹּהֵן, הָרִי בָּנוּ כְּשִׂאֵר הַכֹּהֲנִים. וְאִם אָמַר לוֹ: 'עַל מִנְתַּ שְׁהַמְעָשְׂרוֹת לִי וּלְבָנִי' - מֵת הוּא, וְיִטָּל בָּנוּ. 'עַל מִנְתַּ שְׁהַמְעָשְׂרוֹת שְׁלִי, כֹּל זְמַן שֶׁהָיָה לְפָנֶיךָ' - מִכְרָה לְאַחֵר - אָף עַל פִּי שֶׁחֲזַר וּלְקָחָהּ, אֵין לְכֹהֵן אוֹתָן הַמְעָשְׂרוֹת^נ.

(מ) מכיוון שכאשר מכר אותה, לאחר פקעה הזכות של הכהן בשדה, ואחר כך כשקונה אותה מהקונה בחזרה, מקבלה לחלוטין ללא אף תנאי.

כ. יִשְׂרָאֵל • שֶׁקִּבֵּל שְׂדֵה מִכֹּהֵן וְלִוִּי, וְאָמַר לוֹ: 'עַל מִנְתַּ'

השנת הראב"ד

ישראל . . . כהן א"א נוסחא דתוספתא ישראל שמכר לכהן וזה עיקר וכן הוא בירושלמי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(ח) בגלל שהתבואה היא דבר יבש ולא מתערבבת כמו 'משקה'.

ג. וַיֵּשׁ לְאָדָם לְקַבֵּץ [להפריש] מִעֵשֶׂר שְׁנֵי וּפְרֹדָה אוֹתוֹ, וַחֲזֹר וְעוֹשָׂה אוֹתוֹ מִעֵשֶׂר רִאשׁוֹן עַל אוֹתָן הַפְּרוֹת, אוֹ תְרוּמַת מִעֲשָׂרָא לְמָקוֹם אַחֲרִי.

(ט) 'מחלל' את הפירות ומעביר את קדושתם למעות. (י) כלומר חוזר ועושה את אותם הפירות שנפדו, מעשר ראשון על אותה ערימה שלפניו. (יא) ותרומה גדולה. (יב) על ערמת פירות אחרים, אבל לא יעשה תרומת מעשר על הערימה שממנה הפריש את הפירות, מכיוון שלכתחילה לא מפרישים תרומת מעשר לפני 'מעשר'.

ד. הַמְנִיחַ פְּרוֹת לַהֲיֹת מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן מַעֲשְׂרוֹת^י - מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן בַּחֲזָקָת שֶׁהֵן קְיָמִין, וְאוֹכֵל וְשׂוֹתָהּ, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ כָּל אוֹתָן הַפְּרוֹת שֶׁהֵנִיחַ מִעֵשֶׂר, וְנוֹתְנָן לְלוֹי. מִצָּאָן שֶׁאֲבָדוּ - הָרִי זֶה חֹשֶׁשׁ לְכָל שֶׁהִפְרִישׁ, [ומעשר בשנית מספק]^{יז} וְאֵינוֹ מִעֵשֶׂר וְדָאִי.

(יג) כלומר, בכל פעם שירצה לאכול פירות טבל יאמר 'הרי המעשרות של פירות אלו (שאותם הוא רוצה לאכול) יהיו באותם פירות שהנחת'. (יד) כלומר, צריך לחשוש שאולי הפירות האלו נאבדו מיד וכל הפירות שאכל 'על חשבון' אותם הפירות שאבדו, אכלם ללא שהפריש מהם מעשר.

ה. הַמְלִיָּה מַעוֹת אֶת הַפֶּהָן וְאֶת הַלֹּי וְאֶת הָעֲנִי, לַהֲיֹת מִפְּרִישׁ עַל אוֹתָן הַמַּעוֹת מִחֻלְקָן [ויהיו המעשרות הראויות להם כתשלום] - מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן בַּחֲזָקָת שֶׁהֵן קְיָמִין, וְאֵינוֹ חֹשֶׁשׁ שֶׁמָּא מֵתוּ הַפֶּהָן אוֹ הַלֹּי, אוֹ הָעֲשִׂיר הָעֲנִיָּיִט.

(טו) ואם הם מתו הוא לא יכול למכור את התרומות והמעשרות ולקחת לעצמו את התשלום, עד שיקבל רשות מההורשים.

ו. בִּיצֵד מִפְּרִישׁ עֲלֵיהֶן^{טז}? מִפְּרִישׁ הַתְּרוּמָה אוֹ מִעֵשֶׂר רִאשׁוֹן אוֹ מִעֵשֶׂר עֲנִי מִפְּרוֹתָיו, וּמִזֶּכֶּה בֶּהֶן עַל יְדֵי אַחֵר לְאוֹתוֹ הַפֶּהָן אוֹ הַלֹּי אוֹ הָעֲנִי שֶׁהִלּוֹם^{יז}; וְאִם הָיוּ רִגְלִין לְטַל מִמֶּנּוּ, וְהוּא רִגְלִי שֶׁלֹּא יִתֵּן אֶלָּא לָהֶם - אֵינוֹ צָרִיךְ לְזַכּוֹת עַל יְדֵי אַחֲרִיָּה. וְאַחֵר שֶׁמִּפְּרִישׁ, מִחֻשָּׁב בְּמָה שְׁוֶה זֶה שֶׁהִפְרִישׁ, וּמִנְכָּה מִן הַמְלִיָּה [חוב] - עַד שֶׁיִּפְרַע כָּל חוּבוֹ; וּמוֹכֵר הַתְּרוּמָה לְכָל בֶּהָן שֶׁיִּרְצֶה^{יח}, וְאוֹכֵל הַמַּעֲשְׂרוֹת^{יט}.

(טז) כלומר, איך הוא יוצא ידי חובת נתינה של תרומות ומעשרות? (יז) ועל ידי זה נקנו להם התרומות והמעשרות,

(מז) שספק אם מעשר. (מח) מחשש שעם הארץ הספציפי הזה, הוא מהמיעוט שאינם יודעים לעשר כראוי, ולא היה צריך לתת לו את השדה בזמן שכבר נדרש לעשר, ואם נתן - קנסו אותו שחייב לעשר. (מט) לאחר שנגמרה מלאכתם, לפני שמחלקים ביניהם את הפירות. (נ) כלומר, איננו חוששים שיאכלו אכילת קבע לפני חלוקת הפירות, מכיוון שאז יש גם איסור גזל שכולם נזהרים ממנו.

~ יום שני ל' סיון ~

פָּרָק ז

דיני 'ברירה' בדיני תורה. דיני מעשרות בחבית, דין הלווה על מנת לפרוע בתרומה דיני תרומה מכלכלה על חברתה.

א. מִי שֶׁהָיָה לוֹ מֵאָה לָּג שֶׁל יֵין טָבוֹל [=שאינו מעושר] מִן הַתּוֹרָה^א, וְאָמַר: 'שְׁנֵי לָגִין שָׂאֲנִי עֲתִיד לְהִפְרִישׁ מִהֶן הָרִי הֵן תְּרוּמָה, וְעֵשֶׂר מִעֵשֶׂר רִאשׁוֹן, וְתִשְׁעָה מִעֵשֶׂר שְׁנִי' - לֹא יִתְחִיל וְיִשְׁתָּה עַד שֶׁיִּנְיַח בְּסוֹף שְׁעוֹר תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, אֶלָּא יִפְרִישׁ וְאַחֵר כֶּף יִשְׁתָּה. וְאִין אוֹמְרִין: 'זֶה שֶׁהֵנִיחַ בְּסוֹף, כֶּאֱלוֹ נִבְרַר בַּתְּחִלָּה^ב; מִפְּנֵי שֶׁחַיִּיב תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת - מִן הַתּוֹרָה, וְאִין אוֹמְרִין בְּשֵׁל תּוֹרָה 'נִחְשָׁב כֶּאֱלוֹ נִבְרַר', עַד שֶׁיִּבְרָר^ג.

(א) כלומר, בזמן שחייב תרומות ומעשרות היה מהתורה. (ב) ולא אומרים שמותר לו לשתות מהיין לפני שיפריש, והיין שישאיר בסוף ייחשב שהוא היין שהופרש בתור תרומות ומעשרות. (ג) כלומר, רק כשיפריש בפועל, יחשב החלק שהופרש כתרומות ומעשרות.

ב. הַקּוֹבֵעַ

מַעֲשְׂרוֹתָיו בְּפִי הַחֲבִית^א, לֹא יִשְׁתָּה מִשּׁוּלֵיהָ^ב; בְּשׁוּלֵיהָ, לֹא יִשְׁתָּה מִפִּיהָ; מִפְּנֵי שֶׁהַמִּשְׁקִין מִעֲרִבִין. אֲבָל הַקּוֹבֵעַ^ג בְּפִי הַמְּגוֹרָה [כלי אחסון של

תבואה], אוֹכֵל מִשּׁוּלֵיהָ; קֹבֵעַ בְּשׁוּלֵיהָ, אוֹכֵל מִפִּיהָ^ד. כלומר, לפני שישתה מהיין הוא אומר שהתרומה והמעשרות יחולו על היין שבחלק העליון של החבית. (ה) לא ישתה אפילו מתחתית החבית. (ו) ובכל טיפת יין מעורבבים תרומות ומעשרות. (ז) תרומות ומעשרות.

השנת הראב"ד

הקובע . . . אחר א"א היינו סבורים שכשם שאין תורמין ממנו על מקום אחר מחייב תרומה כך אין מקום אחר ממנו על מקום אחר שמחייב מעשר וזהו מן הפטור על החיוב עד שמצאתי אותו בירושלמי בסוף פרק ראשון של דמאי ובמעשר עושה כן אבל לא לתרומה ונראה הטעם מפני שכלם באים מכח מעשר.

כלי אחסון של

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

במקום התרומה. (לא) מכיוון שהקרקעות של היורשים משועבדים למלווה, הם יכולים לאשר את המשך ההסכם. (לב) כי מטלטלים של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב, ונפקע החוב. (לג) ואפילו אם אין להם קרקע, הוא יכול להפריש כנגד ההלוואה, בגלל שיש כוח לבית דין להטיל את החוב הזה על כל הכהנים, הלויים, או העניים כי הדבר לטובתם, כדי שיוכלו למצוא מלווים כשיצטרכו הלוואה בלי שהמלווים יחששו להלוות להם. (לד) כלומר, הלווה לא חייב להחזיר את ההלוואה כי ההלוואה הייתה על מנת לנכות מהמעשר עני. ומכיוון שהעני נהיה עשיר, אי אפשר להמשיך לקזז את החוב מהמעשר עני. ואף על פי שבמיתה תקנו חכמים לטובת הכהן והלוי והעני - מכיוון שעשירות זה לא דבר מצוי, לא תקנו בזה.

ח. יִשְׂרָאֵל שְׁאָמַר לְבָן לֹא: 'כּוֹר' [מִידָּה] מַעֲשֵׂרָהּ יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי לֹא - רִשְׁאִילִי בֶן לֹא לַעֲשׂוֹתוֹ תְּרוּמָה מַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחֵר, אִפֹּף עַל פִּי שְׁלֹא מִשְׁךְ [קִנְיָה בְּקִינָה מְשִׁיכָה] לֹא; וְאִם נִתְּנוּ הַיִּשְׂרָאֵלִי לְלֹא אַחֲרָיִט, אֵין לֹא עָלָיו אֶלָּא תְּרַעֲמָת [כַּעֲס] ב.

(לה) דווקא אם אמר לו את כמות המעשר שיש בידו, אבל אמר לו סתם "מעשר יש לי ביד", לא יכול הלוי לעשותו מעשר מן המעשר, כי הוא לא יודע מה כמות המעשר. (לו) שעשירתי מפירותי ואתן את זה לך. (לז) אבל בכל זאת, תלמידי חכמים מחמירים על עצמם לתרום דווקא מהמוקף, ולא לתרום על פירות שנמצאים במקום אחר. על סמך זה. (לח) ולמרות שהלוי עדיין לא זכה בפירות, חייבו חכמים את ישראל לעמוד בדיבורו ולתת את המעשר דווקא ללוי הזה. (לט) ועבר על דברי חכמים הנ"ל. (מ) מכיוון שהיתה לו תקווה שיקבל את המעשר הזה. ועוד, שבגלל שנתן את המעשר למישהו לאחר, נמצא שמה שהלוי הפריש לא היה נחשב תרומה, והכשילו באכילת טבל.

ט. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פְּרוֹת בְּמַגּוּרָה [אֲדָרָה שֶׁל פִּירוֹת], וְנָתַן סָאָה לְלֹא וְסָאָה לְעֻנְיָא - לֹא יִפְרִישׁ שְׁמוֹנֶת סָאִין מִן הַמַּגּוּרָה וְיֵאָכֵל אוֹתָן [עַל חֲשׁוֹן הַמַּעֲשֵׂר שְׁתָּרַם], אֶלָּא אִם בֶּן יוֹדֵעַ שְׁשֵׁטִי סָאִין שֶׁל מַעֲשְׂרוֹת קִמְיָן; אֲבָל אִם אָכְלוּ מִהֶן הַלֹּא וְהָעֻנִּי, אֵין מִפְּרִישׁ עָלֵיהֶן אֶלָּא לְפִי חֲשׁוֹן הַנֶּשְׁאָר מִשְׁתֵּי הַסָּאִין ב.

(מא) ועל ידי זה תיקן שמונים סאה שיהיו ראויים לאכילה, כי הפריש עליהם מעשר ראשון ומעשר עני. (מב) לדוגמה אם נשאר חצי סאה אצל הלוי וחצי סאה אצל העני יכול לאכול ארבעים סאה מהמגורה ואם לא נשאר אצלם כלום לא יכול לאכול כלום מהמגורה. ולא אומרים שיתברר למפרע שבשעה שנתן את המעשר והתרומה ללוי והעני הם חלו על אותם שמונים סאה שלקח אחרי זה, אלא התרומה והמעשר חלים רק באותו זמן שלוקח את השמונים סאה.

ויצא בזה ידי חובה, ויכול עכשיו לקחת את זה לעצמו תמורת החוב. (יח) מכיוון שתמיד נותן רק להם, שאר הכהנים כבר הסיחו דעתם מהתרומות ומעשרות האלו, וזה נחשב כאילו כבר זכו בזה. (יט) כי אסור למי שהוא לא כהן לאכול תרומה. (כ) כי מותר גם למי שהוא לא כהן לאכול את המעשרות אחרי שהופרשו.

ז. כְּשֶׁהָיוּ מַחֲשֵׁב כְּמָה שְׁוִים הַפְּרוֹת שֶׁהַפְּרִישָׁא - יֵשׁ לוֹ לְחַשֵּׁב כְּשֶׁעֶר הַזֹּלֶכֶךְ, וְאֵין חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוֹם רִבִּית ב^כ; וְאֵין הַשְּׂבִיעִית [שְׁנַת הַשְּׂמִיטָה] מְשַׁמֶּטֶת [מִבְּטֵלָה] חוֹב זֶה ב^כ. וְאִם בָּא בַּעַל הַבֵּית לְחַזֵּר [בָּת], אֵין חוֹזְרִי; אֲבָל אִם רָצוּ אָלוּ שְׁלֶקְחוּ הַמַּעֲוֹת לְחַזֵּר, חוֹזְרִין ב^כ. נִתְּיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים מִהֶן ב^כ - אֵין מִפְּרִישִׁין עָלֵיהֶן ב^כ, שְׁאֵין מִפְּרִישִׁין עַל הָאֲבוֹדִיט.

(כא) בשביל לדעת כמה לקזז מההלוואה. (כב) כמו המחיר הנמוך בשוק. (כג) ולמרות שייתכן שבשעת ההפרשה יתייקרו הפירות, והמלווה ירוויח מזה (כי למרות שיקבל על הפירות סכום גבוהה, יירד מהחוב רק הסכום הנמוך שאותו הם סיכנו), בכל זאת הדבר מותר מכיוון שאם מאיזה שהיא סיבה לא יהיה למלווה פירות כדי להפריש מהם תרומות ומעשרות, הלווה לא יצטרך לפרוע לו את החוב (כי ההסכם ביניהם היה שאת החוב הוא פורע רק מהתרומות ומעשרות) לכן גם אם יש לו פירות זה לא נחשב ריבית בזה שמחשב לפי המחיר הראשוני שהם קבעו. (כד) שהשביעית משמטת רק חוב שהמלווה יכול לתבוע, ואם יתבע יעבור על האיסור של "לא יגוש", אבל כאן זה נחשב שהחוב כבר נגבה, שהרי הפרעון (-התרומה) כבר נמצא ברשות המלווה. (כה) כך תקנו חכמים, לטובת הלווה. (כו) כי אם נתן כסף ולא משך את החפץ לא קונה, וכל זמן שבעל הבית לא משך את הפירות, הוא לא קנה אותם והלווה יכול לחזור בו. (כז) כגון שהשדות שלו נהרסו ולא חשב שיצמיחו עוד תבואה. (כח) אם בכל זאת הצמיחה אחרי זה תבואה שוב. (כט) כלומר, על חוב שהתייאש ממנו.

מת הפהן או הלוי או העני שהלחם - אינו יכול להפריש עליהן מחלקן בדרך הזו, עד שיטל רשות מן היורשין; והוא, שניצית להן קרקע, אפלו מלא מנחט [שטח קטן ביותר, בעובי של מחט] ל^א; אֲבָל אִם הָנִית כֶּסְפִּים, אֵין רְשׁוֹת הַיּוֹרֵשׁ מוֹעֵלֶת ב^ב. וְאִם הָלֹם בִּפְנֵי בֵּית דִּין עַל מִנַּת שִׁפְרִישׁ עַל מַעֲוֹת אֱלוּ מִחֻלָּם, אֵין צָרִיךְ לְטַל רְשׁוֹת מִן הַיּוֹרֵשִׁין ל^ג. הַעֲשִׂיר הָעֻנִּי - אֵין מִפְּרִישִׁין עָלָיו, אִפֹּף עַל פִּי שֶׁהָלָהוּ בְּבֵית דִּין; וְזָכָה הָלָה בְּמָה שֶׁבִּידָדָהּ.

(ל) ואף על פי שאביהם הסכים להסדר הזה, אולי היורשים לא מסכימים להסדר הזה ומעדיפים לקבל את פרעון החוב

מַעֲשֵׂר, הַן הַנִּקְרָאִין 'חֲלִין'; וְאִם הַפְּרִישׁ מִהֶן שְׂאֵר מַעֲשֻׁרוֹתֵיהֶן, הֵן הַנִּקְרָאִין 'חֲלִין מִתְקַנִּין' בְּכָל מְקוֹם.^ד

(א) דהיינו, שהפרישו מהם תרומה לכהן ותרומת מעשר שהלוי נותן לכהן אבל עדיין לא הפרישו מהם את שאר המעשרות, ולכן עדיין אסור לאכול את הפירות. (ב) "מפני שהקדושה (=התרומות שמעורבות בהם) ניטלה מהם". (ג) מעשר ראשון שניתן ללוי ומעשר שני שנאכל בירושלים, ובשנים מסוימות מעשר שנותנים לעניים. (ד) כלומר, שתיקן והתיר אות הפירות באכילה.

ב. טְבֵלָה שֶׁנֶּתְעַרַב בְּחֲלִין מִתְקַנִּין מִין בְּמִינוֹ, שְׂאִי אֶפְשָׁר לְהֵלֵךְ אַחֵר הַטַּעַם - אִם יֵשׁ לוֹ פְּרוֹת אַחֲרוֹת, מוֹצִיא עַל אוֹתוֹ טְבֵל תְּרוּמָה וּמַעֲשֻׁרוֹת לְפִי חֲשׁוֹנוֹ. וְאִם אֵין לוֹ פְּרוֹת אַחֲרוֹת, הָרִי הֵפֵל אֶסוּרָה עַד שִׁפְרִישׁ; וְכִשְׁהוּא מְפִישׁ, מִפְּסִיד מִן הַחֲלִין הַמִּתְקַנִּין כְּדֵי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל טְבֵל.

(ה) כלומר, פירות שלא הופרש מהם מעשרות ותרומת מעשר. (ו) ואי אפשר לבדוק אם התערב טעם של הטבל בפירות בגלל שיש להם אותו טעם, אבל אם הטבל התערב במין אחר, בטל בשישים. (ז) כלומר, לפי כמות הטבל שהתערב. (ח) בגלל שאם התערב אפילו כמות כל שהיא של טבל - מין במינו - כל התערובת אסורה. (ט) כפי שמבואר בהלכה הבאה. (י) כלומר, אחד ממאה מהטבל.

ג. פִּיעֵד? • מֵאָה סָאָה

שֶׁל טְבֵל, שֶׁנֶּתְעַרַב בְּמֵאָה סָאָה שֶׁל חֲלִין מִתְקַנִּין - מְפִישׁ מִן הֵפֵל מֵאָה וְאַחַת, וְכֵל שֶׁהִפְרִישׁ טְבֵלָה; וְיִשְׂאֵר תִּשְׁעֵי וְתִשְׁעִים חֲלִין מִתְקַנִּין. נִמְצָא מִפְּסִיד סָאָה אַחַת.^ז וְכֵן אִם הָיָה אוֹתוֹ טְבֵל טְבֵל לְתְּרוּמָה,^ח מִפְּסִיד מִן הַחֲלִין הַמִּתְקַנִּין כְּדֵי תְּרוּמָה וְתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר.^ט

(יא) וצריך להפריש מזה תרומת מעשר ומעשרות. (יב) שהרי בהתחלה היו בה מאה סאין מתוקנים ועכשיו יש בה רק תשעים ותשע סאין מתוקנים (והסאה הזו היא כנגד הסאה של תרומת מעשר שבטבל). (יג) כלומר שלא הפרישו מהטבל גם תרומה גדולה. (יד) כלומר, שלש סאין. שתים לתרומה גדולה שהיא אחת מחמשים ואחת לתרומת מעשר שהיא אחת ממאה.

השגת הראב"ד

כיצד... הפסל א"א תמה אני מאד על דבריו למה מפסיד סאה זו ואם לא יטול האחד מה תיקן והלא כל מאה ומאה בספק טבל ויש בכל מאה ומאה ספק תרומת מעשר שהם שתי סאין ועכשיו שיטול מאה ואחת הרי תשעים ותשע מתוקנים אפילו הם הטבל ודאי ובלבד שיוציא התנאי בפיו והמאה ואחת שנטל גם כן צריך לקרוא שם לתרומת מעשר שבהם מספק הרי שתי סאין של תרומת מעשר מספק מכל מקום הכל מתוקן בכך שאין כאן אלא סאה אחת ודאי יעלה באחד ומאה והטעם שכתב אינו טוב.

י. עֲנִיִּים • שֶׁחֲלִיפוּ מִתְּנוּתֵיהֶן עִם בָּעַל הַבֵּית, כְּגוֹן שֶׁנֶּתְנוּ לוֹ סָאָה שֶׁל לֶקֶט אוֹ שִׁכְחָה וּפָאָה וּמַעֲשֵׂר עֲנִיִּים, וְנִטְלוּ סָאָה מִן הַגֶּחַךְ - זֶה שֶׁנִּטֵּל מִהֶן פֶּטוּר מִן הַמַּעֲשֻׁרוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁנַּעֲשָׂה בְּרִשּׁוֹת בָּעַל הַבֵּית; וְזֶה שֶׁנִּטְלוּ מִמֶּנּוּ חֵיב, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵלֶף. (=מתנותיהן הפטורין.)

(מג) שהם פטורים ממעשרות. (מד) שהוא חייב במעשרות. (מה) מה שלקח בעל הבית מהעניים. (מו) מה שלקחו העניים מבעל הבית.

יא. מִי שֶׁהָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כִּלְכִּלּוֹת שֶׁל טְבֵל שֶׁנִּטְלָה תְּרוּמָתוֹ, וְאָמַר: 'מַעֲשֻׁרוֹת' [כלכלה] זֶה בְּזוֹ' - הָרִאשׁוֹנָה מַעֲשֻׁרָה^א. אָמַר: 'מַעֲשֻׁרוֹת' זֶה בְּזוֹ וְזוֹ בְּזוֹ' - הָרִאשׁוֹנָה מַעֲשֻׁרָה, שֶׁהָיָה קָבַע מַעֲשֻׁרוֹתֶיהָ בְּשִׁנָּה; וְאֵין הַשִּׁנָּה מַעֲשֻׁרָה, שְׂאִין מְפִישִׁין מַעֲשֵׂר מִן הָרִאשׁוֹנָה שֶׁכָּבֵד נִפְטָרָה עַל הַשִּׁנָּה שֶׁעָדִין הִיא חֵיבַת בְּמַעֲשֵׂר שֶׁתִּיהֵן^ב.

(מז) כי מעשרותיה נמצאים בכלכלה השנייה. (מח) כי אין תורמים ומעשרים מהרות שפטורים ממעשר על פירות שחייבים במעשר.

יב. אָמַר: 'מַעֲשֻׁרוֹת שְׁתֵּי כִּלְכִּלּוֹת אֵלּוּ, מַעֲשֵׂר כָּל אַחַת מֵהֶן קָבַע בְּחִבְרָתָהּ' - קָרָא שָׁם [הרי הם מעשרות], וְכָבֵד קָבַע מַעֲשֻׁרוֹתֵיהֶן בָּהֶן; וּמוֹצִיא מִהֶן הַמַּעֲשֻׁרוֹת שֶׁלָּהֶן, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן מַעֲשֻׁרוֹת מִמָּקוֹם אַחֵר.

יג. וְכִיצַד מַעֲשֵׁרָן [בפועל]? מוֹצִיא מַעֲשֵׂר שֶׁתִּיהֵן מֵאַחַת מֵהֶן, אוֹ מַעֲשֵׂר כָּל אַחַת מֵהֶן מִמֶּנָּה - אִם הָיוּ שְׁוֹת; וְאִם הִתָּה אַחַת גְּדוֹלָה מִחִבְרָתָהּ - מְפִישׁ מִן הַקְּטָנָה מַעֲשֵׂר הַגְּדוֹלָה^ט, וּמִן הַגְּדוֹלָה: מַעֲשֵׂר הַקְּטָנָה.

(מט) כלומר, מפריש מן הקטנה מעשר על החלק מהגדולה, ששווה לגודל של הקטנה, ומשאיר בגדולה חלק מהפירות, טבל, שממנו יפריש על הקטנה. (נ) כלומר, ממה שנשאיר טבל.

פֶּרֶק ח

פירות שהתערבבו בטבל, המפריש כד יין מאחת השורות.

א. הַפְּרוֹת שֶׁהוּרַם מֵהֶן תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וְתְּרוּמַת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הִיָּה הַטֶּבֶל כְּמַעֲשֵׂיכִי, מִפְּסִיד מִן הַטֶּבֶל כְּדִי תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר שְׂבוּיָכִי. כִּיצַד? מֵאָה סָאָה טֶבֶל, שְׁנַתְּעָרֵב בְּמֵאָה סָאָה מַעֲשֵׂר - מִפְּרִישׁ מֵאָה וְאַחַת, וְזֶה שֶׁהִפְרִישׁ מַעֲשֵׂרִיכִי; וְהִתְשַׁע וְתַשְׁעִים הַנִּשְׁאָרוֹת טֶבֶל.

(כא) שלא הפרישו ממנה תרומת מעשר. (כב) כלומר, מאה סאה של טבל ומאה סאה של מעשר. (כג) כלומר, אחד ממאה. (כד) והסאה הנוספת שהפריש בנוסף למאה היא תרומת מעשר. (כה) כגון מאה טבל ותשעים מעשר.

הִיָּה הַטֶּבֶל מִרְבֵּה עַל הַמַּעֲשֵׂיכִי - מִפְּרִישׁ הַמַּעֲשֵׂר בְּלִבְדִּי, וְלֹא יִפְסִיד מִן הַטֶּבֶל פְּלוּם; שְׂאֵם יִקְרָא שֵׁם לְתְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר שְׂבֻטָּבֶל, וְנִמְצָא הַמַּעֲשֵׂר מִדְּמַע [מִמְּעוֹרֵב] בְּתְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר שֶׁל טֶבֶל שֶׁעֲלָתָה עִמּוֹ.

(כו) שהיא אחד ממאה של הטבל.

הִיָּה • הַמַּעֲשֵׂר מִרְבֵּה עַל הַטֶּבֶל - קוֹרָא שֵׁם לְתְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר שְׂבֻטָּבֶל, וּמִפְּרִישׁ הַטֶּבֶל וּכְדִי תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר שֶׁל טֶבֶלִי וְאַחַד מֵמֵאָה מִן הַמַּעֲשֵׂרִיכִי; וְיִהְיֶה טֶבֶל פְּלוּ מִדְּמַעֲכִי, וְיִמְכְּרֵנִי לִכְהֵן חוּץ מִדְּמִי שְׁתֵּי הַתְּרֻמּוֹת שְׂבוּ. וְנִמְצָא מִפְּסִיד מִן הַמַּעֲשֵׂר אֶחָד מֵמֵאָה בּוּ, שֶׁהוּא כְּמוֹ תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר, וּמִפְּסִיד מִמֶּנּוּ כְּמוֹ תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר שְׂבֻטָּבֶלִי.

(כז) כלומר, ואחד ממאה של המעשר הטבול. (כח) שמעורבבות בו שתי תרומות מעשר. (כט) את הטבל הנ"ל. (ל) שחייב דווקא לתת אותם לכהן ואסור לו למכור אותם. (לא) מכיון שיש יותר פירות של מעשר מאשר פירות של טבל, הוא מפסיד סאה נוספת כאילו שהמעשר היה הטבל והסאה הזאת היא התרומת מעשר שלו, (חזק) מהסאה שמפסיד אפילו כשהם שווים) כנ"ל.

כִּיצַד? מֵאָה טֶבֶל, עִם מְאֵתִים מַעֲשֵׂר - מִפְּרִישׁ מֵאָה וְשָׁלֹשׁ; וְהִשְׁלֵשׁ הֵן תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר שֶׁל מֵאָה טֶבֶל וְשְׁעוֹר תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר מִמְּאֵתִים מַעֲשֵׂר, כְּדִי שֶׁלֹּא יִבּוֹא לְטַעוֹת אִם נִתְעָרֵב בְּכַמּוֹתֵי־לֵי. וְיִשְׁאָר מֵאָה שְׂבַע וְתַשְׁעִים, וְהֵם מַעֲשֵׂר בְּשִׁהִי.

וְלֵמָּה מִפְּסִיד סָאָה זֹאת? כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאמַר, מֵאָה שֶׁהִפְרִישׁ הֵן מֵאָה שֶׁל חֲלִין, וְהֵמָּה שֶׁנִּשְׁאָרָה הִיא הַטֶּבֶלִי. וְכֵן אִם הִיָּה הַטֶּבֶל פָּחוֹת מִן הַחֲלִין, אוּ מִרְבֵּה עַל הַחֲלִין - מִגְבִּיָּה הַטֶּבֶל וּכְדִי תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר שְׂבֻטָּבֶל מִן הַחֲלִין, אוּ כְּדִי תְּרֻמָּה וְתְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר, אִם הִיָּה טֶבֶל טָבוֹל לְתְּרֻמָּה.

(טו) כלומר, הרי בכל תערובת של תרומה במאה סאה של חולין, צריך להרים רק לפי כמות התרומה שנפלה. (טז) ויכול בטעת להפריש את התרומה מהמאה סאין שנשארו ולא מהמאה סאין שמהם הפריש שלא כדין, לכן תיקנו חכמים שיוסיף במה שהוציא עוד פירות כשעויר התרומה ויהיה זה היכר שמה שמוציא הוא הטבל שבו התרומה.

ד. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב מַעֲשֵׂר טָבוֹל [שֶׁלֹּא הוּפַרשׁ מִמֶּנּוּ תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר] בְּחֲלִין מִתְקַנֵּין, אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא. אִם יֵשׁ לוֹ מַעֲשֵׂר אַחֲרִי, מוֹצִיא עַל אוֹתוֹ מַעֲשֵׂר הַטָּבוֹל תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂרִיכִי לְפִי חֲשׁוֹנִיכִי; וְאִם אֵין לוֹ מַעֲשֵׂר - מִגְבִּיָּה הַמַּעֲשֵׂר שְׁנַתְּעָרֵב, וּמִפְּסִיד מִן הַחֲלִין הַמִּתְקַנֵּין כְּדִי תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר שְׂבֻטָּבֶלִי.

(יז) שהפרישו מהם את כל התרומות והמעשרות. (יח) שלא הופרשה ממנו תרומת מעשר. (יט) שבתערובת. (כ) כלומר, אין צורך להפריש תרומת מעשר מכל התערובת, אלא רק על החלק של המעשר הטבול שנמצא בתערובת.

ה. כִּיצַד? מֵאָה מַעֲשֵׂר, שְׁנַתְּעָרֵב בְּמֵאָה חֲלִין מִתְקַנֵּין - מִפְּרִישׁ מִן הַכָּל מֵאָה וְשָׁעוֹר, וְכָל שֶׁהִפְרִישׁ מַעֲשֵׂר; וְהִתְשַׁעִים הַנִּשְׁאָרוֹת, הֵן חֲלִין בְּשִׁהִי. וְכֵן אִם הִיָּה הַחֲלִין מִרְבֵּין עַל הַמַּעֲשֵׂר הַטָּבוֹל, אוּ פָּחוֹתִין מִמֶּנּוּ - מִפְּרִישׁ הַמַּעֲשֵׂר וּכְדִי תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר שְׂבֻטָּבֶל מִן הַחֲלִין.

ו. טֶבֶלִי • שְׁנַתְּעָרֵב בְּמַעֲשֵׂר טָבוֹלִיכִי - אִם

טבל . . . טבל א"א אם הנשארות טבל מן תיקן ולא אמרו נוטלה אלא לתקן אלא ודאי שהתשעים ותשע מתקנים הם כשיפריש מן המאה ואחת מה שראוי להם וכך הוא מנהג כל אחת עשרה סאין תרומת מעשר שבשני כריים הללו יהיו בזה של מאה ואחד בצפון הכרי והרי שניהם מתקנים לפי שהאדם קובע כרי של טבל על כרי של טבל אחר במה שהוא טבול בו אם תרומה תרומה אם מעשר מעשר אם תרומת מעשר תרומת מעשר והכי איתא בתוספתא דתרומות ואם תאמר א"כ למה לי מאה ואחת יהיה מאה ומאה ויטול מאחד על חבירו הכל הא עדיפא דאפשר דמתרמי דמתקן כל כרי וכרי מיניה וביה העשר מאותו כרי והאחר ממקום שבה והעיקר שמה שהוא נוטל רואין אותו כאילו הוא החמור שבשני הכריים והוא המאה של מעשר טבל וכשמפריש ממנו עשר סאין תרומת מעשר הראוי לו עדיין לא השלים שהרי יש בק' של טבל עשר סאין מעשר טבל ולפיכך מוציא עוד האחד תרומת אותו מעשר ממקום שבה זהו כשהם מאה ומאה אבל כשהטבל מרובה על המעשר עשר כשיטול המאה ויפריש מהם עשר תרומת מעשר שראינו אותן המאה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פרק ט

פירות 'דמאי'

א. בימי יוחנן כהן גדול שָׁהָה אַחֵר שְׁמֵעוֹן הַצִּדִּיק, שָׁלְחוּ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל וּבִדְקוּ בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל, וּמָצְאוּ שֶׁהֶפֶל זֶהִירִין בְּתְרוּמָה גְּדוּלָּה, וּמִפְּרִישֵׁין אוֹתָהּ; אָבַל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, אוּ מַעֲשֵׂר עֲנִי - הָיוּ עֲמִי [מקצת] הָאֶרֶץ מִיִּשְׂרָאֵל מְקַלִּין עַל עֲצָמָן, וְלֹא הָיוּ מִפְּרִישֵׁין אוֹתָן. לְפִיכָךְ, גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת, אֲלֵא אֲנָשִׁים נְאֻמָּנִים כְּשָׂרִים; אָבַל עֲמִי הָאֶרֶץ - פְּרוּתִיהֶן סִפְקָה, וְאֵין נְאֻמָּנִין לֹאמַר 'מַעֲשָׂרֵין הֵן'. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'דְּמָא'.

(א) שהיה כהן גדול שמונים שנה ולבסוף נהיה צדוקי. (ב) כלומר, כמו ששמעון הצדיק היה גם כהן גדול וגם נשיא, כך גם יוחנן היה גם כהן גדול וגם נשיא ולכן דווקא הוא היה צריך לדאוג לצרכי הדת של העם ולתקן תקנות גם מחוץ לבית המקדש. (ג) בגלל שהיא חמורה יותר, וחייבים עליה מיתה בידי שמיים לכן נזהרו בה. וגם, היות ובשביל להפריש תרומה גדולה מספיק להפריש אפילו חיטה אחת על כרי שלם, היה להם קל יותר להפריש אותה. (ד) בגלל שזה לא היה חמור כל כך בעיניהם בגלל שלא חייבים על זה מיתה וגם, היה להם קשה יותר להפריש בגלל שצריך להפריש עשירית מהפירות. (ה) כי אולי הם מאותם עמי הארץ שלא מפרישים מעשרות. (ו) כלומר, ואפילו אם עם הארץ אומר שהפירות מעושרים, הוא לא נאמן.

ב. וְהִתְקִינוּ שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָדָם מִפְּרִישׁ מִן הַדְּמָא אֲלֵא תְרוּמַת מַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עֶזְוִן [שחייבים עליו] מִיתָהוּ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, שְׁאִין בְּזֶה הַפֶּסֶד [בהפרשתו], שֶׁהָיָה בְּעָלָיו אוֹכְלִין אוֹתָהּ. אָבַל מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וּמַעֲשֵׂר עֲנִי, אֵין מִפְּרִישֵׁין מִן הַדְּמָא - מִפְּנֵי שֶׁהוּא סִפְקָה, וְהַמּוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרָאָה; לְפִיכָךְ, אוֹמְרִין לָלוּי אוּ לְעֹנִי: 'הֵבֵא רָאִיָּה שְׁאִינוֹ מַעֲשֵׂר', וְטַל מַעֲשָׂרוֹ.

(ז) ולכן החמירו שצריך דווקא לתת אותה לכהן, אפילו שמעיקר הדין היה אפשר למכור אותה, כדלהלן. (ח) בירושלים. (ט) שאם אכל מהם בלי להפריש אין בהם מיתה וגם יש בהם הפסד, אם נחייב אותו להפרישם, שהרי יהא צריך לתת אותם ללוי ולעני. (י) כלומר, ספק ממון לוי ועני, ספק ממון ישראל. (יא) כלומר, תוכיח שעם הארץ הזה, שקניתי ממנו את הפירות, לא עישר את הפירות.

(לב) כדי שלא יבאו לטעות בין המקרה הזה למקרה שהטבל והמעשר שוים, לדוגמא מאה טבל במאה מעשר ששם המאה שהעלה הם המעשר והנשאר הוא הטבל, ויחשבו שגם כאן המאה שהעלה הם מעשר והמאתיים הנשארות הם טבל.

ז. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ עֶשֶׂר שׁוּרוֹת שֶׁל עֶשֶׂר עֶשֶׂר כִּדִּי זֵינִן^{לג}, וְקָבַע בַּד אַחַת מִשׁוּרָה הַחִיצוֹנָה לִי מַעֲשֵׂר עַל מְקוֹם אַחֲרֶיהָ, וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזוֹ שׁוּרָה חִיצוֹנָה הִיא לִי - נוֹטֵל שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת [פניתיים, המונחות] בְּאֶלְכָסוֹן [זה לזה], וּמַעֲרֵב שְׁתֵּיהֶן לִי וּמִפְּרִישׁ מֵהֶן לִי.

(לג) כלומר, שיש לו עשר שורות של כדי זיין שבכל שורה יש עשר כדי, ועומדים באופן כזה שמכל כיוון שיסתכלו על הכדים יראו עשר שורות, ובסך הכל יש מאה כדי זיין, וכל הכדים חייבים במעשר. (לד) כלומר, שאמר שכשפריש כד אחד מהשורה החיצונה, יחול המעשר, והדין הוא שיכול להפריש מאיזה כד שירצה מאותה שורה. (לה) על תשעה כדי זיין אחרים שיש לו. (לו) כלומר, מעולם לא היה ידוע, שגם בעל היין לא התכוון לשורה מסויימת, אלא אמר 'שורה החיצונה' ועכשיו השאלה, איזה שורה היא החיצונה. (לז) ונמצא שהמעשר ודאי מעורבב מיין של השורה החיצונית. (לח) כמות של חבית אחת, שהיא עשירית מהכדי זיין שעליהם רוצה להפריש.

ח. קָבַעָה [שיטול המעשר] בְּחֻצֵי שׁוּרָה הַחִיצוֹנָה [בין תחילת השורה למחציתה], וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזָה חֻצֵי שׁוּרָה הִיא - נוֹטֵל אֶרְבַּע חֲבִיּוֹת מֵאֶרְבַּע זֵוִיּוֹת^ט; קָבַעָה בְּשׁוּרָה אַחַת מֵהֶן [מסרימת], וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזוֹ שׁוּרָה הִיא - נוֹטֵל שׁוּרָה אַחַת בְּאֶלְכָסוֹן^{יב}; קָבַעָה בְּחֻצֵי שׁוּרָה מֵא, וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזוֹ חֻצֵי שׁוּרָה הִיא - נוֹטֵל שְׁתֵּי שׁוּרוֹת בְּאֶלְכָסוֹן^{יג}, שֶׁהָיָה נוֹטֵל חֲבִית מִכָּל חֻצֵי שׁוּרָה. וּמַעֲרֵב וּמִפְּרִישׁ.

(ט) ומעורבב ביחד, ונמצא שיין כל שמונת חצאי השורות מעורב. (מ) כלומר, עשר חביות של אחד מהשורות האלכסוניות. ונמצא שיש בידו חבית מכל שורה. (מא) מעשרים חצאי השורות. (מב) כלומר, עשר חביות אלכסון ממזרחית-צפונית למערבית-דרומית, ועוד עשר חביות אלכסון שמצפונית-מערבית לדרומית-מזרחית.

ט. קָבַעַ הַמַּעֲשֵׂר כִּכְד אַחַת מֵהֶן^{יד}, וְאֵין יוֹדֵעַ אִיזוֹ הִיא - נוֹטֵל מִכָּל בַּד וְכַד מִן הַמָּאָה, וּמַעֲרֵב; וּמִפְּרִישׁ כִּדִּי בַד אַחַת מַעֲשֵׂר.

(מג) מהמאה כדים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כ) בפירות דמאי מותר לכתחילה להפריש את המעשר שני לפני קריאת השם של מעשר ראשון, בגלל שעיקר החובה בדמאי הוא להפריש את המעשר שני, וקריאת השם של מעשר ראשון היא רק כדי שיוכלו לעשר מעשר שני לכן אין חובה להקפיד על הסדר.

וכן הלוקח כפר מן הנחתום [=אופה] כא - מפריש ממנה כדי תרומת מעשר וחלה, ואומר: 'אֶחָד מִמָּאָה מִמָּה שֵׁשׁ כָּאן הָרִי הוּא מַעֲשֵׂר, וְשָׂאֵר מַעֲשֵׂר סֻמוּף לוֹ', וְזֶה שְׁעִשִּׁיתִי מַעֲשֵׂר עֲשׂוֹי תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר עַל שָׂאֵר הַמַּעֲשֵׂר הַסֻּמוּף לוֹ, וְהֵתֵּר עַל אֶחָד מִמָּאָה שֵׁשׁ בְּזֶה שֶׁהִפְרַשְׁתִּי - הָרִי הוּא חֵלָה, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּצֻפּוֹנָה אוֹ בְּדְרוֹמָה, וְהָרִי הוּא מִחֻלָּל עַל הַמְּעוֹת; וְאוֹכֵל.

כא) שהוא עם-הארץ. (כב) כלומר, ועוד תשעה חלקים שצריך בשביל להשלים לעשירות, נמצאים ליד החלק הזה (שהוא אחד ממאה).

ז. וכן המזמין את חברו שיאכל אצלו, והוא [החבר המתארך] אינו מאמינו על [שמפריש] המעשרות - אומר מערב שבת: 'מָה שֵׁאֲנִי עֲתִיד לְהִפְרִישׁ לְמַחֵר הָרִי הוּא מַעֲשֵׂר, וְשָׂאֵר מַעֲשֵׂר סֻמוּף לוֹ, וְזֶה שְׁעִשִּׁיתִי מַעֲשֵׂר עֲשׂוֹי תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר עַל הַשָּׂאֵר הַסֻּמוּף לוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּצֻפּוֹנָה אוֹ בְּדְרוֹמוֹ, וְהָרִי הוּא מִחֻלָּל עַל הַמְּעוֹת; מִפְּנֵי שֶׁמִּתֵּר לְאָדָם לְהִתְנוֹת תְּנָאִים אֵלָיו עַל הַדְּמָאִי, אֵף עַל פִּי שֵׁאֲנִי בְּרִשׁוֹתוֹ'.^כ

כג) כלומר, עם הארץ שהזמין. (כד) והתירו רק לצורך השבת, מכיון שהוא לא יכול ללכת לבית של המזמין ולעשר שם. (כה) מכיוון שהאיסור הוא רק מדרבנן.

אבל בנדיאכי, אינו מתנה אלא על דבר שברשותו.

כו) כלומר, בפירות שיודע בוודאות שהם לא מעושרים אי אפשר לעשות את התנאי אלא אם כן הפירות נמצאים אצלו.

ח. כיצד? הרי לו מאה תאנים של טבל בתוך ביתו, והוא בבית המדרש או בשדה, ומתירא שפא תחשף [תכנס השבת], ואינו יכול לעשר בשבת - אומר: 'שְׁנֵי תָּאֲנִים שֵׁאֲנִי עֲתִיד לְהִפְרִישׁ, הָרִי הֵן תְּרֻמָּה; וְעֵשֶׂר שֵׁאֲנִי מִפְּרִישׁ אַחֲרֵיהֶן, מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן; וְתִשַּׁע שֵׁאֲנִי מִפְּרִישׁ אַחֲרֵיהֶן, מַעֲשֵׂר שְׁנִי; וְלְמַחֵר - מִפְּרִישׁ וְאוֹכֵל.

כז) ואסור לעשר בשבת, בגלל שזה נראה כאילו הוא 'מתקן'

ג. אף על פי שאין מפרישין מעשר עני מן הדמאי, צריך לקרות לו שם, ואינו מפריש;

ואומר [וקריאת השם היא על ידי שבעלים אומר:]: 'עֲשׂוֹר [=עשירית]

מָה שֵׁשׁ כָּאן מַעֲשֵׂר עֲנִי, כְּדִי לְקַבֵּעַ מַעֲשֵׂר שְׁנִי

- שְׁמַעֲשֵׂר עֲנִי בְּשְׁלִישִׁית וְשִׁשִּׁית [לשנת השמיטה],

במקום מעשר שני של שאר שני השבועי.

יב) כלומר, צריך לקרוא שם 'מעשר עני' על עשירית מהפירות, אבל לא צריך להפריש ולהבדיל את המעשר משאר הפירות. (יג) כלומר, הטעם שצריך לקבוע שם אפילו שלא צריך להפריש, כדי לחזק את תקנת חכמים שצריך להפריש מעשר שני מדמאי. (יד) ויזלוזלו ויגידו שכמו שלא צריך להפריש מעשר עני כך לא צריך להפריש גם מעשר שני (כי מעשר עני הוא במקום מעשר שני בשנים מסוימות).

ד. כשמפרישין מן הדמאי תרומת מעשר ומעשר שני, אין מברכין עליהן - לפי שהוא ספק; לפיכך, מותר להפרישן כשהוא ערם.^{טו}

טו) אבל במקום שצריך לברך, אסור לברך כשהוא ערום, שנאמר: "והיה מחניך קדוש ולא יראה בך ערות דבר", אפילו דיבור של קדושה - אסור במקום שיש ערוה.

ה. כיצד מעשרין את הדמאי? מפריש כדי תרומת מעשר שהוא אחד ממאה מן הכל, ומניחה בצד הפרות, ואומר: 'זֶה יִי מַעֲשֵׂר, וְשָׂאֵר מַעֲשֵׂר יִי סֻמוּף לוֹ'. ואחר כך אומר: 'זֶה שֵׁאֲמַרְתִּי עָלָיו שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר, הָרִי הוּא תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר עַל שָׂאֵר הַמַּעֲשֵׂר הַסֻּמוּף לוֹ'; וְנוֹטֵל אוֹתָהּ, וְנוֹתְנָה לַכֹּהֵן יִי; שֵׁאֲנִי רִשְׁאֵי לְהִפְרִישׁ תְּרֻמַּת מַעֲשֵׂר קֹדֶם הַמַּעֲשֵׂר, לְכַתְּחִלָּה יִי. ואחר כך מפריש מעשר שני.

טז) האחד ממאה, שהפריש. (יז) תשעה חלקי מאה נוספים. (יח) ולמרות שיכול לומר לכהן: תוכיח שעדיין לא תרמו מהדמאי הזה, וטול תרומת מעשר כנ"ל, ואם כן כיב יכול למכור לכהן ולא לתת לו, בכל זאת החמירו חכמים, בגלל שיש חשש שהמעשר יתעכב אצלו הרבה זמן עד שימצא כהן שיקנה ממנו ויאכל את המעשר בטעות, ונמצא שהוא מתחייב מיתה. (יט) כלומר, לכן צריך קודם כל לקרוא שם למעשר ראשון, ורק אחר כך להפריש תרומת מעשר בגלל שלא מפרישים תרומת מעשר לפני מעשר ראשון.

ו. ומתן להפריש מעשר שני קדם הראשון, בדמאי. ואם רצה אומר: 'מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל פְּרוֹת אֵלֹו בְּצֻפּוֹנָה אוֹ בְּדְרוֹמָה, וְהָרִי הוּא מִחֻלָּל' [=יפדה]

לחולין] על [תמורת] המעוֹת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

את הפירות כי על ידי המעשר, הפירות נהיו ראויים לאכילה.

שְׁתַּנְאֵי בֵּית דִּין הוּא, שְׁתֵּהִיָּה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר מִשְׁל בְּעַל הַבֵּית, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי מִשְׁל פּוֹעֵל.

(לא) שעושה מלאכה בגרוגורות תלושים, וסיכם עם בעל הבית שהוא יכול לאכול תוך כדי העבודה מאה גרוגורות, והוא לא סומך על בעל הבית שעושה, ובגלל שהוא לא לוקח את הגרוגורות בבת אחת אלא תוך כדי העבודה, הוא לא יכול לעשר בהתחלה. (לב) כלומר, כאשר הפועל מחלל את המעשר שני על מעות הוא מחלל על מעות של עצמו ולא על מעות של בעל הבית, ואילו את התרומת מעשר הוא עושה על גרוגרת נוספת של בעל הבית (ולא על חשבון המאה גרוגורות שסיכמו שיאכל).

יב. הַנְּחֻמִּין לֵג - לֹא חִיבוּ אוֹתָן לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי מִן הַדְּמָא, אֲלֹא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר בְּלִבְדִּי, כְּדִי שִׁפְרִישְׁנָה בְּטִהְרָה עִם הַחֲלָהּ; וְהַלּוּקָה מִפְּרִישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּמוֹכֵר בְּחֻנּוֹתוֹ אוֹ עַל פֶּתַח חֻנּוֹתוֹ; אֲבָל הַמוֹכֵר לְפִלְטָר [מוכר לחם], או בְּחֻנּוֹת הַסְּמוּכָה לְפִלְטָר לֵי - חֵיב לְהַפְרִישׁ אֶף מַעֲשֵׂר שְׁנֵי.

(ג) האופים הנאמנים על המעשרות. (ד) בגלל שפקידי המלך היו מחייבים אותם למכור בזול, חכמים הקילו עליהם שלא יצטרכו להפריש מהדמאי מעשר שני אלא רק תרומת מעשר. (ה) מכיוון שמדובר בנחתום 'חבר' שמפריש חלה בטהרה, והפרשת חלה טהורה צריכה להיות מיד כשהעיסה נהית בצק ולא מאוחר יותר (כי חוששים שהחלה תטמא בינתיים), ובגלל שהסדר הוא שקודם מפרישים תרומת מעשר ורק אחר כך מפרישים חלה, בהכרח שהנחתום קודם יפריש תרומת מעשר בכדי שיוכל להפריש חלה. (ו) שאותם לא מחייבים למכור בזול.

יג. שְׁנֵי • שִׁפְצָרוּ בְּרִמְיָהוּ בְּתוֹךְ גֵּת אַחַת לָהּ, וְהָאֶחָד מֵהֶם אֵינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת - אֶף עַל פִּי שֶׁעָשָׂר זֶה הַנֶּאֱמָן עַל חֲלָקוֹלֵט - כִּשְׁהוּא נוֹטֵל חֲלָקוֹ מִן הַיֵּין, הָרִי זֶה חֵיב לְהַפְרִישׁ מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר דְּמָא עַל חֶלֶק עִם הָאֶרֶץ.

השגת הראב"ד

שנים . . הארץ א"א המשנה כך היא שנים שבצור כו' לתוך גת אחת אחד מעשר ואחד שאינו מעשר המעשר מעשר את שלו וחלקו בכ"מ שהוא ופירושו בירושל' מעשר את שלו ודאי עוד חצי חלקו שביד חבירו דמאי לפי שאינו מעשר חצי חלק חבירו אלא מספק ברירה לפיכך המעשר שלו וקשיא לי מתניתין דבתרה שנים שקבלו שדה באריסות או שנשתתפו יכול הוא שיאמר לו טול אתה חטים שבמקום פלוני ואני חטים שבמקום פלוני אלמא יש ברירה ונ"ל שהוא קנס לפי שלא היה לו להתערב עמו בגת אחת שהרי לא היה לו שותפות עמו בכרם ומה לזה שצריך פירוטיו עמו.

(ז) כל אחד בצר את הכרם שלו. (ח) ודרכו את הענבים בתוך גת אחת. (ט) כלומר, שעושה את הענבים שלו לפני שעורבב אותם עם

ט. וְצִרִיף לְרַחֵשׁ [לומר] בְּשִׁפְתָיו [נוסח ההפרשה] בְּשִׁפְתָּהּ שֶׁמִּפְרִישׁ זֶה אַחֵר זֶה; וְאֵינוֹ בְּמִתְקֵן בְּשִׁפְתָּהּ, שֶׁהָרִי הַקָּדִים תִּנְאוּ. וְטָבֵל שְׁנֵי עָלָיו תִּנְאֵי זֶה, מִתֵּר לְטָלְטְלוֹ בְּשִׁפְתָּהּ [ואינו מוקצה] קִדְּם שִׁפְרִישׁ; וְנוֹתֵן עֵינָיו בְּצֵד זֶה, וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂאָר.

(כח) כלומר, למרות שעשה את התנאי בערב שבת, בזמן שהוא מפריש את המעשר (בשבת) צריך להגיד שוב בלחש את נוסח ההפרשה, והלחישה הזו רק 'מבררת' על איזה פירות חלה ההפרשה שעשה בערב שבת. (כט) וטבל שעשו עליו את התנאי, מותר לטלטל אותו גם לפני שהפריש ממנו מעשר בפועל, בגלל שאפשר לאכול אם יפרישו ממנו את המעשר.

י. נָתַן לוֹ עִם הָאֶרֶץ פֶּסֶם לְשִׁתּוֹתוֹ - אוֹמֵר: 'מָה שְׁאֵנִי עֲתִיד לְשִׁיר בְּשׂוּלֵי הַפֶּסֶם, הָרִי הוּא מַעֲשֵׂר, וְשָׂאָר מַעֲשֵׂר סָמוּךְ לוֹ; וְזֶה שֶׁעָשִׂיתִי מַעֲשֵׂר, עָשִׂיתִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל הַשָּׂאָר הַסָּמוּךְ לוֹ; וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי בְּפִי הַפֶּסֶם, וְהָרִי הוּא מְחַלֵּל עַל הַמַּעֲשֵׂר; וְשִׁתָּהּ, וּמִנִּיחַ כְּדִי תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר בְּשׂוּלֵי הַפֶּסֶם.

(ל) ובדמאי שאיסורו הוא מדרבנן, אמרו "יש ברירה", כלומר: התברר הדבר למפרע שמה שהוא השאיר אחרי שסיים לשותות זה חלק המעשר שהוא הפריש לפני ששתה, אבל בטבל ודאי, אי אפשר לעשות כך, בגלל שבדבר שהוא מהתורה אמרו "אין ברירה".

יא. וְכָךְ אִם זָמְנוּ חֲבֵרוֹ לְשִׁתּוֹת אֶצְלוֹ בְּשִׁפְתָּהּ, מִתְּנָה בְּתַנְאֵי הַזֶּה מַעֲרֵב שִׁבְתָּ עַל כָּל מָה שִׁפְרִישָׁהּ שִׁישְׁתָּהּ אֶצְלוֹ.

השגת הראב"ד

וכן . . פועל א"א אינו יודע מה צורך לתנאי ב"ד לכל מה שכתב ובמשנה לא בא תנאי ב"ד אלא על מה שאמר ת"ק וחושך גרוגרת אחת דברי רבי, רבן שמעון ב"ג אומר לא יחשוך מפני שהוא מועט ממלאכתו של בעל הבית ר' יוסי אומר לא יחשוך מפני שהוא תנאי ב"ד כלומר תנאי בית דין הוא שאותה הגרוגרת שיתן לכהן ת"מ שלא ימעט אותה ממאכלו ויאכל חליפ' משל בעל הבית מן התשע הנשארות לו.

וכן • פּוֹעֵל לֹא שְׁאֵינוֹ מֵאֱמִין לְבַעַל הַבֵּית - נוֹטֵל גְּרוּגֶרֶת [תנא] אַחַת וְאוֹמֵר: 'זֶה וְתִשַּׁע הַבָּאוֹת אַחֲרֶיהָ עֲשׂוּיֹת מַעֲשֵׂר עַל הַמָּאָה שְׁאֵנִי עֲתִיד לְאָכֹל, זֶה הָאֶחָד תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל הָעֶשֶׂר הַבָּאוֹת

אַחֲרֶיהָ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי הוּא הָעֶשֶׂר הָאַחֲרוֹנוֹת, וְהָרִי הוּא מְחַלֵּל עַל הַמַּעֲשֵׂר; וְנוֹתֵן הַגְּרוּגֶרֶת שֶׁהַפְּרִישׁ לִפְנֵהוּ. וְהַפּוֹעֵל מִפְּרִישׁ לְעַצְמוֹ דְּמִי מַעֲשֵׂר שְׁנֵי;

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על המעשרות], וְעָבְדוּ שְׁנֵי מִכְּבָר לְחֵבֶר - צָרִיכִין לְקַבֵּל
עֲלֵיהֶם בְּתַחֲלָה^ט; וְכֵת חֵבֶר אוֹ אִשְׁתּוֹ שְׁנֵי שָׁאֵת לְעַם
הָאָרֶץ, וְעָבְדוּ שְׁנֵי מִכְּבָר לְעַם הָאָרֶץ - הָרִי אֵלוֹ
בְּחֻזְקָתוֹ וְנִאֲמָנִין, עַד שֶׁיִּחְשְׁדוּ.

(ח) שהתאלמנה או שהתגרשה. (ט) כלומר, שצריכים לקבל
נאמנות לפני הנישואין והמכירה.

בְּנוֹ אוֹ עָבְדוּ שֵׁל חֵבֶר שֶׁהָיוּ לְמוֹדֵיין [=רגילים לבקר] אֵצֶל
עַם הָאָרֶץ, צָרִיכִין לְקַבֵּל. בְּנוֹ אוֹ עָבְדוּ שֵׁל עַם
הָאָרֶץ שֶׁהָיוּ לְמוֹדֵיין אֵצֶל חֵבֶר - כָּל זְמַן שֶׁהָיוּ אֵצֶל
הַחֵבֶר, הָרִי הֵן בְּחֵבֶר; וְצֵאָה, הָרִי הֵן כְּעַם הָאָרֶץ.
ד'. מִי שֶׁאֵינוֹ נִאֲמָן, וְהָיָה אֶחָד מִבְּנָיו אוֹ מֵעָבְדָיו
נִאֲמָן, אוֹ אֶחָד מִמְּשַׁפְּחָתוֹ - לֹאֲקָחִין מִמֶּנּוּ וְאֹכְלִין
עַל פִּיהֶן [=על פי עדות הנאמנים], וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לְדַבֵּר.

(י) כלומר, שקבל על עצמו להיות נאמן למרות שנמצא אצל
אביו או אדונו שאינו נאמן.

ה'. הָיָה הוּא נִאֲמָן, וְאִשְׁתּוֹ אֵינָה נִאֲמָנָה - לֹאֲקָחִין
מִמֶּנּוּ^{יא}, וְאֵין מִתְאַרְחִין אֵצֶלָּהּ. הָיָה אִשְׁתּוֹ
נִאֲמָנָה, וְהוּא אֵינוֹ נִאֲמָן - מִתְאַרְחִין אֵצֶלָּהּ, וְאֵין
לֹאֲקָחִין מִמֶּנּוּ. וְתִבְּאוּ מֵאֶרֶץ [=קללה] לְמִי שֶׁאִשְׁתּוֹ
נִאֲמָנָה, וְהוּא אֵינוֹ נִאֲמָן.

(יא) שבוודאי הוא מתקן מה שהוא מוכר. (יב) כי חושדים
שאשתו תאכיל את האורחים דבר שאינו מתוקן.

ו'. לֹא יִשְׁמַשׁ [=יגיש כיבוד] חֵבֶר, לֹא בְּמִשְׁתָּה עַם
הָאָרֶץ וְלֹא בְּסֻעֻדָּתוֹ - אֲלָא אִם כֵּן הָיָה הַכֹּל מֵעֶשֶׂר
וּמִתְקָן מִתַּחַת יָדָיו^{יג}; לְפִיכָף, הָרֹאָה חֵבֶר מִשְׁמַשׁ
בְּמִשְׁתָּה עַם הָאָרֶץ אוֹ בְּסֻעֻדָּתוֹ, הָרִי הַכֹּל בְּחֻזְקָת
מֵעֶשֶׂר. רְאוּהוּ מִסָּב [=סועד] עַם עַמֵּי הָאָרֶץ - אֵין
הַסֻּעֻדָּה בְּחֻזְקָת מֵעֶשֶׂר; שְׂמָא הַחֵבֶר עַל תְּנַאֲיִן
שֶׁכָּלְבוּ הוּא סוּמָךְ^{יד}.

(יג) ואם עישר את המאכלים, הוא יכול להיות שמש
בסעודה. (יד) ועישר רק את מה שהוא אוכל.

ז'. כָּשֶׁם שֶׁאָדָם סוּעֵד אֵצֶל עַם הָאָרֶץ, וְסוּמָךְ עַל
תְּנַאֲוֹ - כֵּף הוּא צָרִיף לְהִיּוֹת מִתְּנָה עַל בְּנוֹ, וְאֶפְלוֹ
הָיָה בְּנוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר; אֲבָל אֵינוֹ צָרִיף לְהִיּוֹת מִתְּנָה
עַל אַחֵר חוּץ מִבְּנוֹ, וְאֶפְלוֹ הָיָה עִמּוֹ בְּמִשְׁתָּה^{טו}.
לְפִיכָף, כֵּן חֵבֶר שֶׁהָיָה מִסָּב בְּמִשְׁתָּה עַם הָאָרֶץ - אֵין
הַסֻּעֻדָּה בְּחֻזְקָת מֵעֶשֶׂר, שְׂמָא אֲבִיו הִתְּנָה עָלָיו.

(טו) בגלל שהוא לא אחראי עליו.

הענבים של חבירו. (מ) מכיוון שבכל טיפה מעורבב גם יין
שלו וגם יין של עם הארץ לכן הוא צריך עכשיו להפריש
שוב מעשר על החלק של עם הארץ שנמצא בחלק שלו.

כיצד? הִיוּ מִחֻזָּה לְמִחֻזָּה, וְנִטְלָה בְּחֻזָּה מֵאִתָּם לֵג
יֵין - הָרִי זֶה מִפְּרִישׁ מִמֶּנּוּ לֵג אֶחָד תְּרוּמַת מֵעֶשֶׂר
וְעֶשֶׂר מֵעֶשֶׂר שְׁנֵי, כִּנְגֵד הַמָּאָה לֵג^{מא}; שֶׁהָרִי הַפְּרִישׁ
הַמֵּעֶשֶׂר שֶׁל וְדָאִי תַחֲלָה עַל חֻזֵּי כָּל שְׁדָרְכוֹ בְּגֵת. וְכֵן
אִם הָיָה לוֹ שְׁלִישׁ^{מב} אוֹ רִבִּיעַ, מִפְּרִישׁ לְפִי חֲשֹׁבוֹן^{מג}.

(מא) שהרי כל טיפת יין, חצי ממנה מעושרת ודאי וחצי
ממנה דמאי, כנ"ל. (מב) שהחלק שלו שלישי והחלק של
עם הארץ שני שלישי, או להיפך. (מג) כלומר, לפי חשבון
הכמות של עם הארץ בתערובת.

~ יום שלישי א' תמוז ~

פָּרָק י

דיני 'חבר' שנאמן על המעשרות ועם הארץ, ומתי
מותר לאכול דמאי.

א. הַמְקַבֵּל עָלָיו לְהִיּוֹת נִאֲמָן עַל הַמֵּעֶשְׂרוֹת^א,
וְלֹא יִהְיֶה פְּרוֹתִיו [בחזקת] דְּמַאִי^ב - צָרִיף לְעֶשֶׂר אֶת
שֶׁהוּא אוֹכֵל, וְאֶת שֶׁהוּא מוֹכֵר, וְאֶת שֶׁהוּא לֹקֵחַ^ג;
וְאֵינוֹ מִתְאַרְחֵה אֵצֶל עַם הָאָרֶץ^ד. וְצָרִיף שֶׁיִּקַּבֵּל עָלָיו
דְּבָרִים אֵלּוֹ בְּרִבִּיעַ; וְכִשְׁיִבְאוּ עֲדִים נִאֲמָנִין שֶׁיִּקַּבֵּל
דְּבָרִים אֵלּוֹ בְּרִבִּיעַ, וְשֶׁהוּא רָגִיל בָּהֶם תָּמִיד - הָרִי
זֶה נִאֲמָן עַל פְּרוֹתִיו לִזְמַר מֵעֶשְׂרִין^ה.

(א) להיות נאמן לומר שפירותיו מעושרים. (ב) כלומר, שעל
ידי קבלה זו לא יהיו פירותיו דמאי. (ג) גם פירות שלו וגם
פירות שקנה ממי שחשוד על המעשרות. (ד) שקונה
בשביל למכור. (ה) ומה שהתירנו (לעיל בפרק הקודם)
לעשות תנאי כשמתארח אצל עם הארץ, זה רק עם העם
ארץ הזמינו. (ו) כלומר, שנאמנים על המעשרות.

ב. כָּל תַּלְמִיד חֲכָמִים - נִאֲמָן לְעוֹלָם, וְאֵינוֹ צָרִיף
בְּדִיקָה אַחֲרָיו; וּבְנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ וְעָבְדָיו וְאִשְׁתּוֹ שֵׁל
תַּלְמִיד חֲכָמִים - הָרִי הֵן כְּתַלְמִיד חֲכָמִים, וְנִאֲמָנִין.
תַּלְמִיד חֲכָמִים שְׂמָת, וְהִנֵּחַ פְּרוֹת - אֶפְלוֹ בְּאוֹתוֹ
הַיּוֹם כִּנְסָן [=הכניס לביתו], הָרִי הֵן בְּחֻזְקָת מִתְקַנְיָן^ז.

(ז) ש"חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו
מתוקן".

ג. בֵּת עַם הָאָרֶץ אוֹ אִשְׁתּוֹ^ח שְׁנֵי שָׁאֵת לְחֵבֶר [=נאמן]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מתאנים אחרים שיש לו. (כז) כלומר, לעם הארץ. (כח) אם נתן לו עם הארץ רשות.

יא. מִתֵּר לְהַאֲכִיל אֶת הָעֲנִיִּים וְאֶת הָאוֹרְחִים דְּמֵאֵיכָּ, וְצָרִיף לְהוֹדִיעֵן; וְהֶעֱנִי עֲצָמוֹ, וְהָאוֹרֶחַ - אִם רָצָה לְמַתְּנָן, מְתַנָּן.

(כט) בגלל שרוב עמי הארץ כן מעשרים, הקלו בזה כדי להקל עלינו את מצוות צדקה והכנסת אורחים.

יב. גִּבְּאֵי צִדְקָה גּוֹבִיחִל סֶתֶם מִפֶּל אָדָם לֹא, וּמִחֻלְקִין סֶתֶם לֵב; וְהִרְצָה לְמַתְּנָן, יְתַנָּן.

(ל) מאכלים עבור העניים. (לא) אפילו מעמי הארץ, ואינם מבדילים בין מאכלים שקבלו מחבר לבין מה שקבלו מעם הארץ. (לב) גם לעמי הארץ.

יג. רֹפֵא חֵבֶר שֶׁהָיָה מֵאֲכִיל לְחוּלָה עִם הָאָרֶץ מִפְּרוֹת עִם הָאָרֶץ - נוֹתֵן לְתוֹף יָדוֹ [של חולת], אֲבָל לֹא לְתוֹף פִּיּוּלָּה; וְאִם הָיָה הַדְּמָאִי שֶׁל רֹפֵא, אֲפִלּוּ לְתוֹף יָדוֹ לֹא יִתֵּן לֵי. וְכֵן אִם יָדָע שֶׁהוּא טָבֵל וְדָאִי, אֲפִלּוּ לְתוֹף יָדוֹ אֲסוּר.

(לג) כי אסור לתת למישהו דבר של איסור באופן ישיר. (לד) כי אסור לחבר לתת לחבירו אוכל שהוא דמאי משלו.

פֶּרֶק יא

מכירת דמאי

א. אֲסוּר לְמַכּוֹר אֶת הַדְּמָאִי לְעַם הָאָרֶץ, אוֹ לְשִׁלַּח לוֹ דְּמָאִי - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְסִיעַ לָזֶה לְאָכֹל דָּבָר הָאֲסוּר; אֲבָל מוֹכְרִין וּמְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ לְתַלְמִיד חֲכָמִים - שְׂאִין תַּלְמִיד חֲכָמִים אוֹכֵל עַד שְׂעִישֹׁעַר, אוֹ עַד שְׂיֻדְיָעוֹ אָדָם נֶאֱמָן שָׁנָה מְעַשֵּׂר.

ב. כָּל הַמְּשַׁפִּיעִין [המוכרים] בְּמִדֵּה גִּסָּה [בכלים גדולים], כְּגוֹן הַסֵּיטוֹנוֹת [סיטונאים] וּמוֹכְרֵי תְּבוּאָה - מִתְּרִין לְמַכּוֹר אֶת הַדְּמָאִי וּלְשַׁלְּחוֹ; מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹסִיפִין עַל הַמִּדָּה, הַתְּקִינֵי חֲכָמִים שֶׁהָיָה הַלּוֹקֵחַ אוֹ זֶה שֶׁנִּשְׁתַּלְּחוּ לוֹ הוּא הַמְּפָרִישׁ מְעַשֵּׂר דְּמָאִי. אֲבָל הַמּוֹדֵדִין בְּמִדֵּה דְּקָה [בכלים קטנים] - הוֹאִיל וְהַמּוֹכֵר מְשַׁתְּפֵר [מרוויח], הוּא מְפָרִישׁ; וְלֹא יִמְכּוֹר וְלֹא יִשְׁלַח, אֲלֵא מְתַנָּן.

(א) לתלמיד חכם. (ב) ולכן הם מרוויחים פחות, הקילו עליהם חכמים שלא יצטרכו לעשר את הדמאי, אם מוכרים או נותנים לתלמיד חכם. אבל לעם הארץ, אסור למכור, שמא לא יעשר.

ח. עִם הָאָרֶץ שֶׁנָּתַן מְעָה [=מטבע] לְחֵבֶר, וְאָמַר לוֹ: 'קַח לִי אֲגֻדַּת יֶרֶק', אוֹ 'גְּלוּסְקָה' [=כִּיכָר לֶחֶם] אַחַת - לֹקֵחַ לוֹ סֶתֶם^י, וּפְטוּר מִלְּעֲשׂוֹר^י; וְאִם הִחְלִיף אֶת הַמְּעָה - חֵיב לְעֲשׂוֹר^י, וְאַחֵר כֶּף יָבִיא לוֹ. וְאִם פָּרַשׁ הַחֵבֶר, וְלֹא לָקַח סֶתֶם, אֲלֵא אָמַר לְחֻנּוּנִי: 'אֲגִידָה זֶה שְׂאֵנִי לֹקֵחַ מִמֶּךָ, לְחֵבֶרִי אֲנִי קוֹנֶה אוֹתָהּ, וְזֶה לְעֲצָמִי אֲנִי קוֹנֶה אוֹתָהּ' - זֶה שֶׁלָּקַח לְעֲצָמוֹ, חֵיב לְעֲשׂוֹר אוֹתָהּ; וְזֶה שֶׁלָּקַח לְחֵבֶר, אִינוֹ חֵיב לְעֲשׂוֹר אוֹתָהּ. וְאִם נִתְעַרְבוּ^י, אֲפִלּוּ נִתְעַרְבָה אַחַת שְׁלוֹ בְּמֵאָה שֶׁל חֵבֶר - מְתַנָּן הַכֹּל [כדין] דְּמָאִי, וְאַחֵר כֶּף יִתֵּן לְחֵבֶרִי שֶׁשְׁלַחוֹ לָקַח לוֹ.

(טז) מעם הארץ. (יז) כלומר, לוקח שניים: אחד עבורו ואחד עבור המשלח, ולא צריך להגיד במפורש שזה בשבילי וזה בשבילי. (יח) שאומרים 'התברר הדבר', שזאת הגלוסקא שלקח עבורו בשליחותו, שהרי בדרכו אומרים יש בריחה, וזה כאילו עם הארץ בעצמו קנה את הגלוסקא. (יט) מכיוון שקונה במעה שלו הרי הוא כקונה לעצמו, ואחר כך כשנותן לעם הארץ, הרי הוא נותן לו דמאי ואסור. (כ) וכפי שהתבאר לעיל (פרק ט הלכה יג). שאם הדמאי התערבב במתוקן אין אומרים "ברירה".

ט. חֲמִשָּׁה שְׂאֵמְרוֹ לְאֶחָד: 'צֵא וְהָבֵא לָנוּ חֲמֵשׁ אֲגֻדּוֹת שֶׁל יֶרֶק', וְהִכְיָא^י לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנָי עֲצָמוֹ - חֲבֵרִים שִׁבְהֵן, אִין צְרִיכִין לְעֲשׂוֹר אֲלֵא עַל חֻלְקֵן בְּלִבְדִּי^י; הִבִּיא לָהֶן בְּעֶרְפוּבִי^י - חֲבֵרִים שִׁבְהֵן צְרִיכִין לְעֲשׂוֹר עַל הַפְּלִי^י.

(כא) מעם הארץ. (כב) שאין הם אחראים על חלקם של עמי הארץ. (כג) כלומר, לקח לכל אחד בפני עצמו ולאחר מכן התערבבו לו, שבאופן כזה אין אומרים 'ברירה'. (כד) כדי שזה לא ייחשב שהם נותנים דמאי לעם הארץ.

י. עִם הָאָרֶץ שְׂאֵמַר לְחֵבֶר: 'צֵא וְלָקַט לִי תְּאֵנִים מִתְּאֲנָתִי' - אוֹכֵל מִהֵן הַחֵבֶר עֲרֵאִיכָה, וּמְעַשֵּׁרָן [לאכילת קבע כ] דְּמֵאֵיכָּ. וְאִם אָמַר הַחֵבֶר לְעַם הָאָרֶץ לְלָקֵט לוֹ^י, וְשָׁמַע חֵבֶר אַחֵר - הָרִי הַחֵבֶר הָאֲחֵר אוֹכֵל כָּהִן, וְאִינוֹ צָרִיף לְעֲשׂוֹר; שְׂאִין הַחֵבֶר מוֹצִיא דָּבָר שְׂאִינוֹ מְתַנָּן מִתַּחַת יָדוֹ, וְחֻזְקָתוֹ שֶׁהִפְרִישׁ עֲלֵיהֶן מְמָקוֹם אַחֵר. אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נִחְשְׁדוּ חֲבֵרִים לְתֵרֶם שְׁלֹא מִן הַמֶּקֶף [מִדְּבַר שְׂאִינוֹ לַפְּנִיחַם] - בְּדִי לְסַלֵּק הַמִּכְשׁוֹל מִלְּפָנָי עִם הָאָרֶץ, תּוֹרְמִין.

(כה) בלי לעשר, כי כשנותן פירות במתנה, עדיין לא התחייבו במעשרת. (כו) כי אולי עם הארץ הפריש על זה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(טו) של דמאי, שנגמרה מלאכתו וכבר התחייב במעשר.

ח. הִלֻּקְתָּ יֶרֶק מִן הַשּׁוּקִי, וּמִשֶּׁן - אֵף עַל פִּי שְׁלֹא שָׁקַל וְלֹא מָדַד וְלֹא נָתַן דָּמִים [=כסף], וְנִמְלָךְ [=החליט שוב] לְהַחְזִיר לְבַעַל הַחֲנוּת - לֹא יִחְזִיר עַד שְׁנֵיעֶשֶׂר יי.

(טז) כלומר, מעם הארץ. (יז) מכיוון שהוא קונה את הירקות במשיכה למרות שעדיין לא שילם, לכן אם הוא יחזיר למוכר את הירקות בלי לעשר נמצא שהוא מוכר ירקות דמאי לעם הארץ, ואסור.

ט. הַמוֹצֵא פְּרוֹתִי בַּדֶּרֶךְ יט - אִם רֹב מִכְּנִיסִין לְבִתְיָהּ - פְּטוּר מִלְּעֶשֶׂר, שְׁעֵדִין לֹא נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֶׂר. וְאִם רֹב מִכְּנִיסִין לְמִכּוּר בַּשּׁוּק ככ, הָרִי אֵלּוּ דְּמָאִי; וּמִחֲצָה לְמִחֲצָה כב, דְּמָאִי.

(יח) שנגמרה מלאכתם. (יט) שהם הפקר, וזכה בהם. (כ) אם אוכלם עראי, כי מן הסתם הייתה דעת בעל הבית להכניסם לבית ופירות שנגמרה מלאכתם על מנת להכניסם לבית מתחייבים במעשר רק כשיכנסו לבית. (כא) שאז הם מתחייבים במעשר מיד עם גמר מלאכתם. (כב) כלומר, שחצי מהאנשים מכניסים לבית, וחצי מכניסים לשוק.

י. נִטְלָן לְאַכְלָן כב, וְנִמְלָךְ לְהַצְנִיעַן [=לשמור] - לֹא יִשְׁהָה אוֹתָן אֶצְלוֹ עַד שְׁנֵיעֶשֶׂר כב, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תַּקְלָה לְאַחֲרִים. וְאִם מִתְחִלָּה נִטְלָן שְׁלֹא יֵאבְדוּ [=יושחתו] כה - הָרִי זֶה מִתֵּר לְשִׁהוּתָן אֶצְלוֹ כב עַד שְׁנֵיעֶשֶׂר לְאַכְלָן אוֹ לְשִׁלְחָן אוֹ לְמִכְרָן, יַעֲשֶׂר אוֹתָן דְּמָאִי כב.

(ג) כלומר, המוצא פירות בדרך, כבהלכה הקודמת, ונטלן בשביל לאכול מהם. (כד) מכיוון שהוא לקח את הפירות על מנת לאכול מהם, הוא זכה בהם, ומעכשיו מוטל עליו לדאוג שאחרים לא יאכלו מהפירות לפני שהוא יתן אותם. (כה) ולא התכווין לזכות בהם. (כו) והוא לא חייב לעשר, בגלל שלא לוקח אותם לעצמו. (כז) כי ממתי שמחליט לאכול או למכור את הפירות או לתת אותם במתנה הוא זוכה בהם, ושוב מוטל עליו החיוב לעשר כדי שאנשים לא יאכלו מהפירות, דמאי.

יא. קְנוֹבֶת [=קצוות] יֶרֶק הַנִּמְצָא בַּגֶּנֶז כה, הָרִי זֶה פְּטוּרָה מִן הַדְּמָאִי כט; וְשֶׁל בַּעַל הַבֵּית הַנִּמְצָא בַּבֵּית, חֵיבָתָל. שְׁעַל גִּבִּי הָאֲשָׁפָה בְּכָל מְקוֹם לא, מִתְּרַת־לב.

(כח) שהגננים תלשו אותם. (כט) כי הגננים חותכים רק את הירקות המעופשים ביותר שפטורים ממעשר. (ל) כי הבעלי בתים חותכים אפילו את הירקות שמעופשים קצת ועדיין חייבים במעשר. (לא) כלומר, אפילו באשפה של בעלי בתים. (לב) בגלל שזרקו את הירקות לאשפה הם כבר לא נקראים אוכל, ופטורים ממעשרות.

ג. וְכִמְהָ הִיא מִדָּה גִּסָּה? בְּיָבֵשׁ, חֲצִי סָאָה; וּבִלְחָ, מִדָּה שֶׁהִיא מִחֻזְקַת שָׁוֶה דִּינָר [=מטבע כסף] מֵאוֹתוֹ דָּבָר הַלַּח.

ד. סְלִי • זֵיתִים וְעֻנְבִים, וְקָפוֹת שֶׁל יֶרֶק - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מוֹכְרֵן אַכְסָרָה

השנת הראב"ד

סלי . . הוא א"א דמאי לא ראינו מחלוקת על רבי יוסי שהוא מתיר במשנה.

[=באומדן, ללא שקילה], אָסוּר לְמִכְרָן דְּמָאִי.

(ג) אלא צריך להפריש מהם מעשרות, מכיון שהוא לא מוכר בכמות של מדה גסה האמורה לעיל.

ה. אָמַר • אֶחָד מֵהֵן: 'בּוֹא וְנִתְקַן הַפְּרוֹת הָאֵלוּ, בֵּין שֶׁהִיא מוֹכֵר בְּדִקְהָה אוֹ בְּגִסָּה -

השנת הראב"ד

אמר . . הוא א"א דמאי ירושלמי פרק שני לא משמע אלא כשאמר המוכר מדעתו שלא בהכרח ב"ד ואף על פי כן מעשר שני על הלוקח.

הַמוֹכֵר מִפְּרִישׁ תְּרוּמָה, וְהַלּוֹקֵחַ מִפְּרִישׁ מַעֲשֶׂר שְׁנִי; וְדָבָר זֶה, תִּנְאִי בֵּית דִּין הוּא.

(ד) המוכר או הקונה ולא פירשו מי הוא זה שיתקן את הפירות. (ה) שאז המוכר צריך לתקן את הפירות. (ו) שאז הקונה צריך לתקן את הפירות. (ז) כלומר, למרות ששניהם הסכימו על ההפרשה, לא אומרים שכל אחד יתן חצי, אלא המוכר יתרום תרומת מעשר והקונה יעשר מעשר שני.

ו. חֵבֵר וְעַם הָאָרֶץ שִׁירְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶן עִם הָאָרֶץ - יָכוֹל הוּא לומר לו: 'טל אֶתָּה חֲטִים שְׁבֻמָּקוֹם פְּלוּנִי, וְאֲנִי חֲטִים שְׁבֻמָּקוֹם פְּלוּנִי', אֶתָּה יֵין שְׁבֻמָּקוֹם פְּלוּנִי, וְאֲנִי יֵין שְׁבֻמָּקוֹם פְּלוּנִי; אֲבָל לֹא יֵאמַר לו: 'טל אֶתָּה חֲטִים וְאֲנִי שְׁעוּרִים', 'טל אֶתָּה אֶת הַלַּח, וְאֲנִי אֶטֶל אֶת הַיֵּבֶשׁ' - מִפְּנֵי שֶׁזֶה מוֹכֵר דְּמָאִי יי.

(ח) והפירות של הירושה הם דמאי. (ט) החבר. (י) לאחיו עם-הארץ. (יא) בגלל שבדמאי שהוא מדרבנן, אנחנו אומרים "ברירה". כלומר, שהתברר הדבר למפרע שזה החלק וזה החלק של אחיו, וזה לא כמו מכירת דמאי לעם-הארץ (שאסורה). (יב) שרק באותו מין אומרים 'ברירה'. (יג) שלח ויבש אפילו שהם מין אחד הם נחשבים כשני מינים. (יד) מכיון שלכל אחד מהם יש חצי בכל מין ומין, וכשאומר החבר לעם הארץ טול אתה חטים ואני שעורים או טול אתה את הלח ואני את היבש, נמצא שהוא מוכר לו חצי חטים או חצי לח תמורת זה שמקבל ממנו.

ז. מִי שֶׁהִיא נוֹשֵׂא יֶרֶק כט, וְכָבֵד עָלָיו מִשָּׂא, וְרָצָה לְהַשְׁלִיךְ מִמֶּנּוּ עַל הַדֶּרֶךְ כְּדִי לְהַקֵּל מִמִּשָּׂא - לֹא יִשְׁלִיךְ עַד שְׁנֵיעֶשֶׂר; כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תַּקְלָה לְעַמִּי הָאָרֶץ שְׁאוּכְלִין אוֹתוֹ כְּדָמָאִי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טו. המפקיד • פירותיו

אצל הנכרי - הרי הן
כפירותיו של נכרי;
שחזקתו להחליף
הפקדון. והיאך דינם?

אם היו פירות שעדיין לא נגמרה מלאכתן¹⁵, ונגמרו
ביד ישראל אחר שלקח הפקדון - מפריש
מעשרות כמו שבארנו [לעיל הלכות תרומה פרק א הלכה יא].

ואם היו פירות שהפקיד טבילים, ונגמרה מלאכתן
- חיב להפריש, שמא לא החליף הגוי¹⁶; ולפיכך
יראה לי, שהמעשרות שפירש ספקיב. אבל אם
הפקיד חלין מתקנין, אינו צריך להפריש פלוס;
שאפלו החליף הגוי -

פטורין, כמו • שבארנו

בהלכות תרומה:
"דגנך"¹⁶, ולא דגן גוי.

(מ) ולא נתחייבו במעשרות. (מא) ועדיין נשאר החיוב
להפריש מהם מעשרות. (מב) ולא יתן את המעשרות לכהן
וללוי - כי אולי הגוי כן החליף את הפירות.

פרק יב

מתי עם הארץ נאמן על פירות דמאי.

א. הלוך פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות,
ושכח לעשרן¹⁷, ונכנסה שבת או יום טוב, שאינו
יכול לעשרי - הרי זה שואל, ואם אמר לו:
'מעשרין הן' - אוכל על פיו בשבת; וכן אם אמר
לו אחד שאינו נאמן: 'מעשרין הן' - אוכל על פיו
באותה שבת, ואפלו היו לו פירות אחרות מתקנין
מאותו המין; מפני שאימת שבת על עמי הארץ,
ואינו עובר בה עברה.

(א) ולא עשה תנאי מערב שבת. (כלעיל פרק ט הלכה ז).
(ב) כי אסור לעשר בשבת, בגלל שזה נראה כאילו הוא
'מתקן' את הפירות כי על ידי המעשר, הפירות נהיו ראויים
לאכילה. (ג) גם עמי הארץ לא עוברים עבירה בשבת מפני
כבוד השבת, וחושבים שעבירה בשבת חמורה יותר מאשר
עבירה ביום חול ולכן בשבת מאמינים לעם הארץ אם אומר
שהפירות מעושרים.

השגת הראב"ד

המפקיד... שבארנו א"א בגמרא
מקשה הכא את אמר דמאי והכא
את אמר ודאי כאן קופה בקופות
כאן פירות בפירות קופה בקופות
דמאי מתיירא שמא לא יכין
במלואם.

השגת הראב"ד

כמו... גוי א"א חייבין מדרבנן.

יב. הנותן לפנדקית [בעלת פונדק] לבשל לו ולאפות

- מעשר את שהוא נותן לה¹⁸, כדי שלא יהא תקלה
לאחרים; ומעשר את שהוא נוטל ממנה, מפני
שהיא חשודה להחליף של זה בזה. אבל הנותן
לחמותו, בין שנשא בתה בין שארסה, או לשכנתו,
פת לאפות, ותבשיל לבשל - אינו חושש לא משום
מעשר¹⁹ ולא משום שביעית²⁰, מפני שאינה
חשודה להחליף.

(ג) כי היא מחליפה את הואכל של האנשים אחד עם השני
כדלהלן. (ד) לא צריך לחשוש שהחליפה לו בדברים
שאינם מעושרים. (ה) ולא צריך לחשוש שהחליפה לו
בספחי שביעית שאסורים באכילה.

במה דברים אמורים? בזמן שנותן לה שאור
לעסה ותבלין לקדרה [לתבשיל]. אבל אם לא
נתן - חושש משום מעשרות [שמא התבלין לא מעושר],
ולפיכך מעשר מה שניטל ממנה; וחושש משום
שביעית, ולפיכך אם היתה שנת שמטה - הפת
אסורה, שמא השאור מספחיה [גידולין] שביעית
הוא.

השגת הראב"ד

המוליד... הפקדון א"א ואם מפני
הספק הזה הלא הוא ספק ספיקא
אלא שמא החליפן משלו ומיורח
עכו"ם חייב מדרבנן.

יג. המוליך • חטין לו

לטחון עם עם הארץ -

הרי הן כחזקתן, שאינו
חשוד להחליף; הולכין

לטחון עם הנכרי - הרי הן דמאי, שמא החליפן
בחטין של עם הארץ²¹. וכן המפקיד אצל עם הארץ
- הרי הן כחזקתן, שאינו חשוד להחליף הפקדון.

(לו) שהופרשו מהם תרומות ומעשרות. (לז) כי כמו שהוא
הביא חטים כדי לטחון אצלו, כך גם עמי הארץ, הביאו
חטים לטחון אצלו ואולי הגוי החליף את החטים שלו עם
חטים של עם הארץ שאסורים משום דמאי.

יד. עם הארץ שהיה משתמש בחנותו של חברו

- אף על פי שהחבר יוצא ונכנס²² - הרי זה מתר,
ואינו חושש שמא החליף.

(לח) שהחבר נתן לעם הארץ רשות להשתמש בחנות שלו
ועם הארץ מוכר שם את הפירות שלו שהם דמאי.
(לט) ולא נמצא תמיד בחנות.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ נקודות משיחות קודש ~

"הלוקח פירות מפני שאינו נאמן על המעשרות ... ואם אמר לו: מעשרין הן - אוכל על פיו בשבת".

ובהלכה שלאח"ז כתב שאע"פ שהוא אוכל על פיו בשבת, הרי זה לא יאכל למוצאי שבת עד שיעשר דמאי על הכל, על שאכל בשבת ועל הנשאר, שלא הקלו והאמינוהו אלא לצורך אותה שבת".

וצריך להבין: ממה-נפשך, אם מותר לאכול על פיו בשבת, למה לא יאכל את אותן הפירות במוצאי שבת. ועוד, מלשוננו משמע שרק אם נשאר פירות למוצאי שבת צריך לעשר עליהם ועל שאכל בשבת, אבל אם לא נשאר מאותן הפירות למוצאי שבת אינו צריך לעשר על שאכל בשבת, ומה הטעם בזה.

והביאור: את היתר אכילת פירות אלו, יש לפרש בשני אופנים. א: שמפני כבוד שבת היתרו, ומה ששואלים הוא רק כדי שלא יחשבו שלוקחים מהם פירות מבלי להקפיד ולשאול על עישורם. ב: שאכן אומר אמת מפני שאימת שבת עליו, ומה שאינו אוכל למוצ"ש הוא מפני החשש לאחד שאין אימת שבת עליו, ובשבת עצמה לא חששו לחשש הרחוק מאחד שאין אימת שבת עליו.

ונמצא שהרמב"ם פוסק כשתי הדעות, היינו שיש צורך בשני הטעמים יחדיו, הן טעם אימת שבת והן טעם כבוד שבת, ולכן מותר לאכול מן הפירות, מכיון שבנוסף לאימת שבת, ישנו גם הטעם של כבוד שבת, שבגללו אין חוששין למיעוט שאין להם אימת שבת, משא"כ במוצ"ש כיון שלא שייך כבר הטעם של כבוד שבת, יש לחשוש גם למיעוט. ועל-פי-זה כשנשארו מאותן הפירות למוצאי שבת שאז צריך לעשרן, מגלגלין חיוב המעשר גם על מה שאכל בשבת.

(על-פי "יין מלכות" ספר זרעים, סימן יח)

ב. אף על פי שהוא אוכל על פיו בשבת - הרי זה לא יאכל מאותן הפירות למוצאי שבת, עד שיעשר דמאי על הכל, על שאכל בשבת, ועל הנשאר; שלא הקלו והאמינוהו, אלא לצורך אותה שבת.

(ד) כי בגלל הסברא שעם הארץ לא משקר בשבת הקלנו לצורך השבת שלא יחשב איסור טבל אלא יוכל להפריש את המעשרות אחרי שאוכל (וכמו בתרומת חוץ לארץ) אבל לא סומכים על הסברא הזו ונגיד שהכהן יפסיד ולא יקבל את המעשר.

היתר שבת, ויום טוב סמוך לה, ושאלו באחד מהן - אוכל אף בשני, מפני שלא נראה [אין אפשרות] לעשר בינתיים; וכן בשני ימים טובים של גליות.

(ה) למרות שהם שתי קדושות, ודינם כמו שני ימים נפרדים.

ג. הנשבע על חברו שיאכל אצלו בשבת, והוא אינו מאמינו על המעשרות - שאלו ואוכל על פיו בשבת הראשונה בלבד; אבל בשבת שניה - אף על פי שנדר ממנו [המארח] הנהיה [שלא ייהנה החבר מנכס]

המארח] אם לא יאכל אצלו - לא יאכל, עד שיעשר דמאי.

(ו) והתירו את זה מפני דרכי שלום, כדי שלא יבואו לידי איבה. (ז) כי מאמינים לעם הארץ מפני דרכי שלום, רק בשבת הראשונה.

ד. מי שאינו נאמן, שראינוהו שהפריש תרומת מעשר מפרותיו שהן דמאי, וראינוהו שתזרה ונפלה בפנינו בין למקום אחר בין למקומה^ט, ואמר:

'חזרתי והפרישתי אותה' - נאמן אפלו בחל, ואוכל על פיו; כשם שאימת שבת על עמי הארץ - כך אימת דמוע עליהן, ואינן חשודין להאכיל את המדמע.

(ח) לערימת פירות אחרת. (ט) לאותה ערימה שממנה הפריש. (י) למרות שהם לא נזהרים לתרום תרומת מעשר בכל זאת אם כבר הופרשה וחזרה למקומה, הם נזהרים מזה.

ה. מי שאינו נאמן, שראינוהו שהפריש מעשר ראשון מפרות אלו, ואמר שהפריש מהן מעשר שני - נאמן. הפריש בפנינו מעשר שני, ואמר שהפריש מעשר הראשון - אינו נאמן; שהשני שלו הוא, והנאמן על השני אינו נאמן על הראשון, והנאמן על הראשון נאמן על השני.

(יא) ומאמינים לו שעושר כי אין לו הפסד בזה כי הוא אוכל את זה בירושלים אבל מעשר ראשון, שצריך ליתת ללוי, חוששים שהוא לא הפריש.

השנת הראב"ד
מ. . . המדומע א"א דברים הללו זרים הם אצלי ואינם אלא כשנפלה למאה שעלייתה מועלת שאם נפלה לפחות ממאה אין לנו להאמינו וא"כ מאי אימת דימוע איכא הכא אלא לעולם שנפלה לפחות ממאה בשביל שלא יאסר הכל שואלין אותו אם היה מתוקן ואוכלין על פיו מפני שאימת דימוע עליהם להאכילו.

הלכה ב: ממה נפשך! אם נאמן הוא (על פי דבריו בשבת) שפירות מעושרים הם, מדוע לא יאכלו למוצאי שבת? ולאידך, אם אינו נאמן כיצד אוכלים פירות אלו בשבת על סמך דבריו? - יין מלכות ספ"ו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ריווח והנאה מזה, ולכן הוא לא יפנה אותו למישהו לא נאמן, מפני שאין לו הנאה בזה.

ח. בָּמָה • דְּבָרִים

אָמְרִים? בְּזֶמֶן שְׂאִינוֹ
מְכִיר אָדָם שָׁם. אָבֵל
אִם מְכִיר שָׁם אָדָם, לֹא
יִקַּח אֶלָּא מִן הַמִּמְכָּה;
וְאִם שָׁהָ שָׁם שְׁלֹשִׁים
יָוֵם - אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ
מְכִיר שָׁם אָדָם, לֹא יִקַּח
אֶלָּא מִן הַמִּמְכָּה.

השגת הראב"ד

בר"א . . אדם א"א אמת כי
התוספתא כך היא אבל אין הכל
בקיאים בפירושה שאם אותו הניכר
אינו מומחה מאי זה מומחה יקח
אין יכיר זה האכסנאי את המומחה
כי אם על פיו ואם כן מה בין מכיר
לשאינו מכיר לפיכך צריך לומר
שזאת ההכרה מכיר שהוא מומחה
קאמר כי מאחר שהוא מכיר בא'
שהוא מומחה לא יסמוך עוד על
אחר מן העיר שיאמר לו פלוני
נאמן ולא יקח אלא מן הירוד לו.

השגת הראב"ד

לפיכך . . כולן א"א אני לא מצאתי
כן לא בתוספתא ולא בירושלמי
אבל כך אמרו הנאמן לראשון נאמן
לשני אבל לא אמרו שהוא מסתמא
נאמן לומר מע"ר הוא זה ויהיו
פירותיו מעושרין מן הראשון עוד
אמרו הוציא להם מ"ש מתוך ביתו
ואמר פדוי הוא נאמן פדוי לי ופדוי
לכם אינו נאמן ג"ל כשאמר פדוי
הוא נאמן מפני שאימת קדושתו
עליו ולפיכך נאמן אפילו על
הפרשתו.

לְפִיכָּה • מִי שְׂאִינוֹ

נֶאֱמָן שֶׁהוּצִיא פְּרוֹת
מִבֵּיתוֹ, וְאָמַר: 'אֵלֹ
מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן' - נֶאֱמָר, כִּי,
וְאִין מְפָרִישִׁין מֵהֶן
גְּדוּלָּה
וּמַעֲשֵׂרוֹת; וְאִם אָמַר:
'אֵלֹ מַעֲשֵׂר שְׁנִי' - אֵינוֹ

נֶאֱמָר, וְהָרִי הֵן דְּמָאִי, וּמְפָרִישִׁין מֵהֶן תְּרוּמַת
מַעֲשֵׂר. וְיִרְאֶה לִּי, שֶׁהוּא פוֹדֶה אֶת כָּלָן."

(יב) שהרי הוא נותן את זה ללוי, וכנ"ל. (יג) וצריך להפריש
שוב תרומות ומעשרות, והוא לא נאמן בגלל שהוא לא
מפסיד בהפרשה זו, שהרי הם שלו (וכנ"ל). (יד) צריך
לפדות את כל הפירות שאמר עליהם עם הארץ שם מעשר
שני גם את הפירות שהפרישו מהם תרומה גדולה, וגם את
שאר הפירות כי למרות שלא מאמינים לו בודאות שהוא
הפריש מעשר שני בכל זאת חוששים שאולי באמת הוא כן
הפריש ואם כן צריך (מספק) לחלל את כל הפירות.

ו. הָאוֹמֵר לְמִי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשֵׂרוֹת: 'קַח
לִי מִמִּי שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר, וְהִלֵּךְ וְלָקַח וְהָבִיא לוֹ - אֵינוֹ
נֶאֱמָר. וְאִם אָמַר לוֹ: 'קַח לִי מֵאִישׁ פְּלוֹנִי' - הָרִי
זֶה נֶאֱמָן לֹאמַר: 'מִמֶּנּוּ לְקַחְתִּי; שֶׁהָרִי מִתִּירָא
[=חושש מלשקר], שְׂמָא יִשְׁאַלְנֵה. הִלֵּךְ לָקַח לוֹ מֵאוֹתוֹ
פְּלוֹנִי, וְאָמַר: 'לֹא מִצָּאֵתִי, וְלָקַחְתִּי לָךְ מֵאַחֵר
שֶׁהוּא נֶאֱמָן' - אֵינוֹ נֶאֱמָן.

(טו) ולמרות שזה דבר שיכול להתברר שהוא קנה אצל מי
שלא נאמן – הוא לא חושש לשקר, כי הוא יכול לומר לו:
אמנם עליך הוא לא נאמן, אבל עלי הוא כן נאמן.

השגת הראב"ד

הנכנס . . פ"א א"א בירושלמי שלא
בפניו נאמן בפניו אינו נאמן.

ז. הַנֶּכְנֵס • לְעִירִיט,

וְאֵינוֹ מְכִיר אָדָם שָׁם,
וְאָמַר: 'מִי פָאן' נֶאֱמָן?

מִי פָאן מַעֲשֵׂר? וְאָמַר לוֹ אֶחָד: 'אֲנִי' - אֵינוֹ
נֶאֱמָן. אָמַר לוֹ [על]: 'אִישׁ פְּלוֹנִי' - הָרִי זֶה נֶאֱמָן;
וְהוֹלֵךְ וְלֹקַח מֵאוֹתוֹ פְּלוֹנִי, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ
מְכִירוֹ, וְאוֹכֵל עַל פִּי. הִלֵּךְ לָקַח מִמֶּנּוּ, וְשָׂאֵל לוֹ:
'מִי פָאן מוֹכֵר יִשְׁן' - [תבואה ישנה]? אָמַר לוֹ: 'זֶה
שֶׁשְׁלַחְךָ אֶצְלִי - אָף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּגוּמְלִין [טובה] זֶה
אֶת זֶה, הָרִי אֵלֹ נֶאֱמָנִין.

(טז) כלומר, חבר שהגיע לעיר. (יז) בעיר. (יח) כלומר, אני
נאמן על המעשרות. (יט) כי אדם לא חוטא אם אין לו

(כ) ולכן הקלו שאפשר להאמין למי שישאל.

ט. וְלֹא הִתִּירוּ דְּבָרִים אֵלֹכֵא, אֶלָּא בְּתֵרוּמוֹת
וּמַעֲשֵׂרוֹת^כ; אָבֵל לְעִנְן פְּרוֹת שְׂבִיעִית, אוֹ לְעִנְן
טְהוֹרוֹת - לֹא יִקַּח אֶלָּא מִן הַמִּמְכָּה.

(כא) להאמין לעדות של סתם אדם לומר על מישהו שהוא
נאמן. (כב) כי רוב עמי הארץ כן מעשרים לכן הקלו.

י. הַחֲמִירִין [=המתפרנסים מהובלת משאות ע"ג בהמות] שְׁנִכְנְסוּ
לְעִיר, וְאָמַר אֶחָד מֵהֶן: 'פְּרוֹת אֵלֹ [שלי] אֵינִן
מִתְקַנִּין, אָבֵל פְּרוֹת חֲבָרִי מִתְקַנִּין וּמַעֲשֵׂרִין' - אֵינוֹ
נֶאֱמָן; שְׂמָא קְנִינֵא [=תרמית] הֵן עוֹשִׂין זֶה עִם זֶה,
וְהָיָה הַשָּׂכָר [רווח] בִּינֵיהֶן.

השגת הראב"ד

יא. הַמוֹכֵר • פְּרוֹת

המוכר . . שהתיר א"א מפני שרוב
פירות שבסוריא של עכו"ם הם
ומסתמא אינו חייב לעשר.

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הֵן' - חֵיב הַלּוּקַח לְעֵשֶׂר; 'מַעֲשֵׂרִין
הֵן' - נֶאֱמָן, שֶׁהִפָּה שְׂאֶסְרֵי הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּירֵי.
'מַשְׁלֵי הֵן' [כלומר מסוריה] - חֵיב לְעֵשֶׂר; 'מַעֲשֵׂרִין הֵן'
- נֶאֱמָן, שֶׁהִפָּה שְׂאֶסְרֵי הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּירֵי. וְאִם
יָדוּעַ שֵׁינֵשׁ לוֹ קֶרְקַע בְּסוּרִיָּה, וְהָיָה רֹב מִמְכָּרוֹ
מִשְׁדָּהוּ - חֵיב הַלּוּקַח מִמֶּנּוּ לְעֵשֶׂר, שֶׁחֲזָקָתוֹ
שֶׁהָבִיא מִשְׁדָּהוּכִי.

(כג) שאמר שהם מארץ ישראל וחייבים במעשר.
(כד) שאמר שמעושרים הם. כי אם הוא היה שותק היינו
פוטרים אותם מן הדמאי, כי בסוריא חייבים רק במעשר
ודאי ולא בדמאי. (כה) כלומר, אם הוא היה שותק, לא
היינו יודעים שהפירות מקרקע שלו. והיינו פוטרים אותם
מן הדמאי, כנ"ל. (כו) ולא אומרים "הפה שאסר הוא הפה
שהתיר".

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לא) עם הארץ. (לב) כלומר, והלוי הפריש ממנו תרומת מעשר. (לג) כלומר, בכל השנים של השמיטה. (לד) עם-הארץ. (לה) כדלעיל פרק ט הלכה א. (לו) לוי עם הארץ.

טז. אין כל הדברים האלו אמורין אלא בעם הארץ, שאינו לא חשוד ולא נאמן. אבל מי שהוא חשוד למכר תרומה לשם חלין - אסור לקח ממנו כלל דבר שיש בו זקת [חשש] תרומה ומעשר, ואין אפילו קרבי דגים, מפני שנותנין בהן שמן. ואין אסור לא אלא כל שלפניו; אבל אוצרו מא - מתר לקח ממנו, מפני שהוא מתירא לערב תרומה באוצרו - שמא יודע הדבר, ויפסיד הכל.

(ז) שנתבארו לעיל שבכמה דברים הקילו חכמים להאמין לעם הארץ בדמאי. (ח) וצריך לחשוש שאולי הוא של תרומה ושל מעשר. (ט) לקנות מהחשוד הנ"ל. (מ) כלומר, ממה שמוכר בבית או בחנות. (מא) מה שנמצא במחסן. (מב) שיאסרו החכמים לקנות הימנו, כמו שאסור לקנות ממה שבביתו או בחנות).

וכן החשוד על מעשר שני למכרו לשם חלין, אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זקת מעשר. וכל זה - קנס מדבריהם.

יז. חשוד • שהעיד

חשוד הראב"ד

על של אחרים - נאמן; חזקה, אין אדם חוטא ולא לו [ללא תועלת עבורו]. ואין צריך לומר, עם הארץ. לפיכך, עם הארץ שאמר: 'זה טבל וזה תרומה, זה ודאי

חשוד... שבארנו א"א אין דבר זה מחזור שהרי הנכנס לעיר ואמר מי כאן מעשר ואמר אחד איש פלוני נאמן הקשו עליה בגמרא ועד אחד נאמן אמר ר' יוחנן קל הוא שהקלו באכסניא מפני חיי נפש ועוד דרבי מאיר סבירא לה החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו ואם קבעו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל לענין מטיל מום בבכור שהוא קנס אבל לשאר איסורין חשוד אין מעיד וסתם לן תנא בבכורות כרבי מאיר.

וזה דמאי - אפילו בשלו, נאמן. אמר: 'אלו פרות מתקנין' - בשל אחרים, נאמן; והוא, שלא יראה פעושה קנוניא, כמו שבארנו.

(מג) שאין הוא חשוד ודאי, אלא מספק. (מד) כלומר, בגלל שאין אדם חוטא ולא לו. (מה) בגלל שהוא אומר על חלק מהפירות שלו שהם אסורים, זה נראה שהוא לא חשוד לשקר, ונאמן לומר גם על הפירות האחרים שהם מותרים. (מו) לעיל הלכה י.

יח. המוכר פרות לחברו, ואחר שיצאו מתחת ידו, אמר ללוקח: 'פרות שמכרתי לך טבליהן הן', והבשר בשר בכור היה, 'היין יין נסוף' - שורת הדין שאינו נאמן, אפילו היה המוכר חבר. והזריז

יב. עניים שאמרו: 'פרות אלו של לקט שכחה ופאה הן' [מתנות עניים הפטורים ממעשרות] - הרי אלו נאמנין כל זמן הגרנות [הקציר], שהלקט והשכחה והפאה מצויין; והוא, שיהיה [הענין] קרוב מן הגרן, כדי שיצא ויבוא בו פיוס. ואם אמרו: 'של מעשר עני הן' - הרי אלו נאמנין, כל השנה שלו פלה [מצוי כל השנה].

(כז) מכיון שהפריש מעשר עני, בוודאי הפריש גם שאר תרומות ומעשרות, כמו שאמרו (לעיל הלכה ה): הנאמן על מעשר ראשון נאמן על מעשר שני, כמו כן במעשר עני, כיון שנתן מעשר עני, בוודאי עישר את הפירות כדין.

ואינו נאמן, אלא על דבר שדרוך בני אדם לתן אותו.

יג. כיצד? 'חטים אלו לקט שכחה ופאה הן', נאמנין. 'קמח זה מחטים של לקט שכחה ופאה הוא', אינו נאמן. ואין צריך לומר, שאין נאמנין על הפת לומר 'משל מתנות עניים הוא', אלא מתעשרת דמאי.

(כח) כלומר איזה דברים רגילים האנשים לתת במתנות עניים ונאמנים העניים לומר עליהם שהם מתנות עניים ופטורים ממעשר ואיזה דברים לא? (כט) כי אנשים רגילים לתת לעניים חטים ולא קמח.

יד. נאמנין על השעורה [שיבולת] של ארז; ואין נאמנין עליו [לאחר דישא], בין חי בין מבשל. נאמנין על הפול; ואין נאמנין על הגריסין [לאחר טחינת], בין חיין בין מבשלין. נאמנין על השמן לומר: 'של מעשר עני הוא'; ואין נאמנין לומר: 'של זיתי נקיף' [שליטנו מהעצים] הוא.

נאמנין על הירק, חי; ואין נאמנין עליו מבשל, אלא אם בן היה דבר מועט, שכן דרך בעלי בתים, לתן מעט ירק מבשל מקדרתו לעני; ומתוך שישכיל לומר: 'בעל הבית נתנו לי', יכול לומר: 'אני בשלתיהו ממתנותי'.

(ל) כשהוא מבושל.

טו. וכן בן לויא שאמר: 'פרות אלו, ממעשר שנטלה תרומתו הן' לב - הרי זה נאמן לעולם על תרומת מעשר, כשם שישראל נאמן על תרומה גדולה; אבל אינו נאמן עליו עליו לפטרו ממעשר שני.

ג. כְּשֶׁגָּזְרוּ עַל הַדְּמָאִי [לעשר], לֹא גָזְרוּ אֶלָּא עַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ בָּהּ עוֹלֵי בָּבֶל בְּלִבָּד, שֶׁהוּא מְכֻזֵּב וְלִפְנֵים [דרומה]; וְכֻזֵּב עֲצָמָה, כְּלַחוּץ. וְכָל הַפְּרוֹת הַנִּמְצְאוֹת מְכֻזֵּב וְלַחוּץ [צפונה] - פְּטוּרִין מִן הַדְּמָאִי, שֶׁחֲזַקְתָּן מִפְּרוֹת מְקוֹם שֶׁנִּמְצְאוּ בּוֹ.

ז) ופטורים גם מהוודאי, מפני שרוב הפירות הגדלים שם הם של גויים, ופטורים ממעשרות. ח) ולא חוששים שאולי הם פירות מארץ ישראל, שהוציאו אותם לחוץ לארץ.

ד. פְּרוֹת שִׂידוּעַ שֶׁהֵן מִפְּרוֹת הָאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ עוֹלֵי בָּבֶל [והיא ארץ ישראל לענין תרומות ומעשרות], אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן נִמְצְאוֹת בְּסוּרֶיהָ [החייבת במעשרות מדברי חכמים], וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר, בְּאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ עוֹלֵי מִצְרַיִם בְּלִבָּד [החייבת במעשרות מדברי חכמים] - הֲרִי אֵלּוּ חִיבִין בְּדְמָאִי, וּמִפְּרִישִׁין מִהֵן תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי.

ט) מכיוון שהפירות באו ממקום שגזרו על הדמאי, לא פקע מהם החיוב.

ה. לְפִיכָּה, הַדְּבִלָּה [תאנים דבוקות] הַשְּׂמֵנָה שֶׁאֵין כְּמוֹתֶיהָ אֶלָּא בְּאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ עוֹלֵי בָּבֶל, וְכֵן הַתְּמָרִים הַגְּדוֹלִים, וְהַחֲרוּבִין הַגְּדוֹלִים הַשּׁוּין [ישרים], וְהָאֲזִי הַלָּבֶן בְּיוֹתֵר, וְהַפֶּמֶן הַגְּדוֹל - מִתְעַשְׂרִין דְּמָאִי כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבְסוּרֶיהָ; וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּפְרוֹת אֱלוֹיִ"א.

י) גם במקום שהחזיקו בו עולי מצרים בלבד. יא) שידוע שהם גדלים בארץ ישראל, שחייבים במעשר דמאי גם בסוריה.

ה. הַתְּמָרִים [המתפרנסים מהובלת משאות ע"ג חמורים] שֶׁהִבִּיאוּ פְּרוֹת לְצוּרֵי, חִיבִין בְּדְמָאִי - שֶׁחֲזַקְתָּן מִהָאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ עוֹלֵי בָּבֶל, שֶׁהִיא הַקְּרוֹבָה לָהּ; וְהָאֲזִי, אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ" - אֶלָּא כָּל הָאֲזִי הַנִּמְצָא חוּצָה לָאֶרֶץ שֶׁהִחֲזִיקוּ עוֹלֵי בָּבֶל, פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה נִפְרָט, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

יב) שהיא בחוץ לארץ. יג) של חוצה לארץ. יד) שאולי הוא מארץ ישראל. טו) שהיה לבן ביותר וניכר שהוא מארץ ישראל.

ו. הַלּוּקֶם מִבְּעָלִי אוֹצְרוֹת בְּצוּר - פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי, וְאִין אוֹמְרִין: 'שְׂמָא מִפְּרוֹת הָאֶרֶץ אָצְרוּ'. וְכֵן חֲמוֹר יְחִידִי שֶׁנִּכְנַס לְצוּר, וְהוּא טְעוּן פְּרוֹת - פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי, שֶׁחֲזַקְתָּן מִשְׁדֵּה הָעִיר.

טז) כי חזקת הפירות האלו שהם באו מסביבות העיר צור. יז) למרות שארץ ישראל קרובה לה.

[מהדר], מִחְמִיר עַל עֲצָמוֹ; וְאִם הָאֱמִינוּ - הֲרִי זֶה מִשְׁבַּח, אֲפִלּוּ הָיָה הַמוֹכֵר עִם הָאֶרֶץ.

מז) ואסורים באכילה. מח) ואסורים בהנאה. מט) בגלל שהוא לא אמר לו את זה מיד בשעת המכירה זה נראה שהוא משקר.

~ יום רביעי ב' תמוז ~

פֶּרֶק יג

על איזה פירות גזרו דמאי

א. פְּרוֹת שֶׁחֲזַקְתָּן מִן הַהֶפְקָר - כְּגוֹן הַשִּׁיתִין [תאנים מדבריות], וְהָרִימִין [=סוף בר], וְהַעֲרוּרִין [=פרי הרומה לתפוח זעיר], וּבְנֹת שׁוֹחַ [תאנים לבנות], וּבְנֹת שְׂקָמָה [תאני עץ השקמה], וְהַגִּפְנִין [שומר], וְנוֹבְלוֹת תְּמָרָה, וְהֵן שְׂעִדִין לֹא הִטִּילוּ שְׂאוֹר [תמרים שנשרו קודם שגמרו בישולם], וְהַנֶּצֶפֶה [=צלף], וְהַכֶּסֶּבֶר [=כוסברה], וְכִיּוּצָא בָּהֶן - פְּטוּרִין מִן הַדְּמָאִי. וְהַלּוּקֶם אוֹתָן מֵעַם הָאֶרֶץ - אֵינוּ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ מִהֵן לֹא תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר וְלֹא מַעֲשֵׂר שְׁנִי, מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקְתָּן מִן הַהֶפְקָר. אֲפִלּוּ אָמַר לוֹ עִם הָאֶרֶץ 'אֵינִן מַעֲשְׂרִין' - הֲרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׁרוֹת, עַד שִׂידוּעַ לוֹ שֶׁהֵן מִן הַשְּׂמוּרִי.

א) ולא רק מהדמאי, אלא הם פטורים מתרומות ומעשרות גם אם הם לא מעושרים ודאי. ב) למרות שבדרך כלל מי שקונה פירות מעם הארץ צריך להפריש מהם תרומות ומעשרות. ג) ולא מההפקר.

ב. הַכְּמוּרוֹת [=פירות שהבשילו ראשונים] וְהַסִּפּוֹת [=שהבשילו בסוף] שֶׁבִּקְצָה, פְּטוּרִין מִן הַדְּמָאִי; וְשִׁבְגָנָה - חִיבִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נִשְׁמְרִין. וְאֵלּוּ הֵן הַכְּמוּרוֹת? כָּל הַפְּרוֹת שֶׁבִּקְרוּ עַד שֶׁלֹּא [לפני ש]הוֹשִׁיבוּ שוֹמֵר עַל הַבְּקָעָה לְשׁוֹמֵר פְּרוֹתֶיהָ; וְהַסִּפּוֹת - הֵן הַפְּרוֹת שֶׁשִּׁשְׂאָרוֹ אַחֵר שֶׁיִּקְפְּלוּ הַמְּקַצְעוֹת [=מחצלות לייבוש] מִן הַשְּׂדוֹת, וְיִנְיָחוּם בְּלֹא שׁוּמְרִי. וְכֵן הַחֲמִץ הַעֲשׂוּי מִן הַתְּמָרִים, פְּטוּר מִן הַדְּמָאִי.

ד) כי הבעלים לא משמרים אותם, ופירות הפקר פטורים ממעשרות. ה) כלומר, שהתאנים שבכרו הם כל כך מועטים, שלא משתלם לשכור להם שומר. ו) והתייאשו מהם הבעלים.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

או שרבו בפקעה ולא רבו בָּהָר, רבו לַחֲנוּנִי [=המוכר בחנות] ולא רבו לְבַעַל הַבֵּית [=המוכר בבית], רבו לְבַעַל הַבֵּית ולא רבו לַחֲנוּנִי - זֶה שָׂרְבוּ בוֹ, מֵתָר; וּמָקוֹם שֶׁלֹּא רָבוּ בוֹ, חֵיב בְּדִמְאִי.

(כז) בכל המקומות מחוץ לעיר.

יג. רבו פירות חוצה לארץ בשוק כח, ונתמַעְטוּ - חֵזַר הַשּׁוּק לִישְׁנוֹ [=לקדמותו]: הַלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ חֵיב בְּדִמְאִי.

(כח) ופטר מתרומות ומעשרות את הפירות של השוק.

יד. ואלו דברים שלא גזרו עליהן בפשה שגזרו על הדמאי: הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת כֹּס לְזִרְעָה או לְהַאֲכִיל לְבַהֲמָה^{לא}, או קָמַח [עבר] לְעוֹרוֹת או לְמַלּוּגְמָא [=רפואה] או לְרִטָּה [=תחבושות], שֶׁמֶן לְהַדְלִקַת הַנֵּר או לְסוּף [=למרות] בּוֹ אֶת הַפְּלִים, זֵיץ לְקִילּוֹר [=סם מרפא לעין], וְחֻלְתַּת [=הפרשת חלה של] עֵם הָאָרֶץ, וְהַמְדַּמְעֵלֵב, וְהַלְקוֹחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שְׁנִי^{לי}, וְשִׁירֵי הַמִּנְחוֹת^{לי}, וְתוֹסַפַּת הַבְּפוּרִים - כָּל אֵלוֹ פְּטוּרִין מִן הַדִּמְאִי; וְכִיּוֹן שֶׁאָמַר לוֹ עִם הָאָרֶץ: 'מִתְקַנֵּין הֵן', אֵינּוּ צָרִיף לַעֲשֹׂר.

(כט) כלומר, חטים או שעורים, מעם הארץ. (ל) שאם היה זה טבל וודאי, היה חייב לעשר לפני שזרע. (לא) שגם בזה אם היה טבל וודאי היה חייב במעשר. (לב) פירות שחייבים במעשר ופירות שפטורים ממעשר מעורבבים יחד. (לג) פירות שנקנו בירושלים מכסף של מעשר שני. (לד) שהכהנים אוכלים ממה שנשאר מקרבן מנחה אחרי שהקריבו ממנה 'מלא קמצו'.

טו. הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת לְאֲכִילָה, וְנִמְלָךְ [=החליט שוב] עֲלֵיהֶן [שהיו] לְבַהֲמָה - הֲרִי זֶה לֹא יִמְכְּרֵם לְגוֹי^{לה}, וְלֹא יִאֲכִילֵם לְבַהֲמָה^{לי} אֶפְלוּ לְבַהֲמַת אֲחֵרִים^{לי}, עַד שִׁיתְקַנֵּם דִּמְאִי.

(לה) כי בזמן שקנה את הפירות לעצמו כבר התחייבו בדמאי, ואסור למכר את הפירות לגוי כי יש לחשוש שהגוי ימכור את זה ליהודי והוא יאכל פירות שחייבים בתרומת ומעשרות. (לו) שלו, שאסור להאכילה עד שיעשר. כי הוא נהנה ומרוויח, בזה שהוא לא צריך לקנות לבהמה אוכל אחר. (לז) בשכר, למרות שהוא לא חייב במזונותיה, שהרי הוא מוכר טבל.

טז. שֶׁמֶן עֵרֵב [=מבושם] - פְּטוּר מִן הַדִּמְאִי, שֶׁאֵין חֲזָקָתוֹ לְאֲכִילָה^{לה}. שֶׁמֶן שֶׁלּוֹקֵחַ הַסּוּרֶק [=מסרק הצמר] לְתַת אוֹתוֹ בְּצֶמֶר - פְּטוּר מִן הַדִּמְאִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא

ז. הַלּוֹקֵחַ מִפְּעֻלֵי אוֹצָר בְּצִידוֹן - חֵיב בְּדִמְאִי, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְרוֹבָה [לארץ ישראל] יָתֵר מִצּוּרֵי^{יח}, שֶׁחֲזָקָתָהּ שְׁאוּצְרִין מִפְּרוֹת הָאָרֶץ שֶׁחֲזָזִיקוּ עוֹלֵי בָּבֶל; אָבֵל הַלּוֹקֵחַ מִן הַחֲמִרִין בְּצִידוֹן - פְּטוּר מִן הַדִּמְאִי, מִפְּנֵי שֶׁחֲזָקָתוֹ שֶׁמִּבִּיאִין מִחוּצָה לָאָרֶץ^{יט}.

(יח) ודרך האוצרים פירות להביא ממקום קרוב. (יט) כי דרך החמרים להביא ממקום רחוק.

ח. הַלּוֹקֵחַ מִן הַגּוֹי בָּאָרֶץ שֶׁחֲזָזִיקוּ עוֹלֵי בָּבֶל - אִם הָיָה תֵּגֵר [=סוחר] גּוֹי שֶׁהוּא לּוֹקֵחַ מִיִּשְׂרָאֵל, הֲרִי פְּרוֹתָיו דִּמְאִי; לְפִיכָךְ, בְּרִאשׁוֹנָה, בְּזִמְן שֶׁהָיָה רֵב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בְּיַד יִשְׂרָאֵל, הָיָה הַלּוֹקֵחַ מִכָּל תֵּגֵר גּוֹי מַעֲשֵׂר דִּמְאִי פְּלוֹקֵחַ מִעַם הָאָרֶץ.

(כ) שגזרו בה על הדמאי.

ט. אֵיזָה הוּא תֵּגֵר? זֶה שֶׁהִבִּיא וְשָׁנָה וְשִׁלַּשׁ [=שהביא סחורות ג' פעמים]; אָבֵל אִם הִבִּיא פֶּעַם אַחַת, אֶפְלוּ הִבִּיא שְׁלֹשָׁה מִשְׁוֹאֵין [=כמות משא מושלשת] בְּבַת אַחַת, או שֶׁהִבִּיא הוּא וּבְנוֹ וּפּוֹעֵל - עֲדִין לֹא הִחֲזִק תֵּגֵר. י. בְּשִׁגְזוֹ עַל הַדִּמְאִי, לֹא גָזְרוּ עַל פְּרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ^{כא}.

(כא) לפני שנגמרה מלאכתם, ולכן למרות שבטבל ודאי הפירות חייבים בתרומות ומעשרות מדרבנן, אם הם דמאי הם פטורים לגמרי.

יא. פְּרוֹת הָאָרֶץ שָׂרְבוּ [=שהיו רוב] עַל שֶׁל חוּצָה לָאָרֶץ, הֲרִי אֵלּוּ^{כב} חֵיבִין בְּדִמְאִי^כ; וְשֶׁל חוּצָה לָאָרֶץ שָׂרְבוּ עַל פְּרוֹת הָאָרֶץ, וְכֵן דְּבָרִים שֶׁחֲזָקָתָם תְּדוּרִי [=רגילות להביאם] מִחוּצָה לָאָרֶץ, כְּגוֹן אֲגוּזִים וְדִרְמִסְקָנִיּוֹת [=מין שוין] - הֲרִי אֵלּוֹ פְּטוּרִין מִן הַדִּמְאִי.

(כב) כל הפירות שבארץ. (כג) כי הולכים אחרי הרוב.

יב. לֹא הָלְכוּ חֲכָמִים בְּפְרוֹת חוּצָה לָאָרֶץ^{כד}, לֹא אַחֵר הַמְּרָאָה^{כה}, וְלֹא אַחֵר הַטַּעַם, וְלֹא אַחֵר הָרִיחַ - אֵלֶּא אַחֵר הָרֵב: כָּל שָׂרְבוּ לוֹ^{כז}, מֵתָר; וְשֶׁלֹּא רָבוּ לוֹ, אֶסוּר.

(כד) כלומר, בפירות שהם ספק אם הם מהארץ או מחוץ לארץ. (כה) כלומר, המראה הניכר בטביעת עין, אבל הולכים אחרי הצבע. (כו) פירות חוצה לארץ על פירות הארץ.

יג. רָבוּ בָּעִיר אָבֵל לֹא בְּמִדִּינָה^{כז}, או שָׂרְבוּ בְּמִדִּינָה וְלֹא רָבוּ בָּעִיר, רָבוּ בָּהָר וְלֹא רָבוּ בַּבְּקָעָה,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מעשר ראשון, תרומת מעשר, מעשר שני או מעשר עני.
(ג) כלומר: אם תיקן את הדמאי כדין וודאי, שהפריש תרומה גדולה, ומעשר ראשון ומעשר עני על מנת לתת אותם ללוי ולעני - לא עשה כלום, כי תרומה גדולה לא נחשבת תרומה, שהרי עם הארץ כבר הפרישה, ומעשר ראשון ומעשר עני הוא לא חייב לתת ללוי ולעני, אלא משאיר אצלו, כדין דמאי. ואם תיקן את הוודאי כדין דמאי ולא הפריש ממנו תרומה גדולה, הרי זו הפרשה בטעות, שאם היה יודע שזה וודאי, לא היה מקדים מעשר לתרומה גדולה, ולכן זה לא נקרא הפרשה.

כ. כל העיר מוכרין ודאי ואחד מוכר דמאי, ולקח ואין ידוע ממי לקח - ביצד מתקן? מפריש תרומה^{נא} ותרומת מעשר, ונותן לכהן; ומפריש מעשר שני בלבד^{נב}, והרי הוא כמעשר שני של דמאי.

(נא) למרות שזה רק ספק טבל, בכל זאת בגלל שיש בו חיוב מיתה צריך להפריש גם כשיש ספק. (נב) אבל מעשר ראשון ומעשר עני לא צריך להפריש, אלא לקרוא להם שם בלבד, כמו בדמאי.

כא. וכן אם היו לפניו שתי קפות, אחת טבל ואחת מתקן, ואבדה אחת מהן - הרי זה מפריש מן השניה תרומה גדולה ותרומת מעשר, ונותן לכל פה^{נא} שניה; ומפריש מעשר שני בלבד, כדמאי.

(נג) והוא לא יודע איזה קופה היא שנאבדה.

פרק יד

מקרים שונים של הפרשת מעשר מפירות על פירות אחרים.

א. הלוקח מן הסיטון^[=סיטוניא], ויחזר ולקח ממנו פעם שניה - לא יעשר מזה על זה^א, אף על פי שהוא מין אחד, אפלו מקפה אחת, אף על פי שמפרי את החבית שהיא היא; מפני שהסיטון לוקח מאנשים הרבה ומוכר^ב, ושם לקח זה שמכר בתחלה מעם הארץ שפרותיו דמאי, וזה שלקח בסוף מחבר שפרותיו מתקנים; וכבר בארנו^ג, שאין מעשרין מן החיב על הפטור, ולא מן הפטור על החיב. ואם אמר הסיטון: 'משל אחד הן' - נאמן.

(א) אבל הוא יכול לעשר ממה שקונה בכל פעם בפני עצמו, למרות שהסיטון לוקח מהרבה אנשים, מן הסתם הוא מוכר

נבלע בצמר^{לט}; אבל שהאורג לוקח לסוף בו אצבעותיו, חיב בדמאי - מפני שהוא נבלע בגופו, וסיקה כשתיה היא בקל מקום.

(לח) אלא לסיכה. (לט) והוא כמו שמן שסכים בו את הכלים.

יז. גוי ששאל^[=ביקש] מן ישראל לתן לו שמן^[למרוח] על מפתו - בודאי^[טבל], אסור; ובדמאי, מתרי. נתן הגוי שמן^{מא} על גבי טבלה^[=לוח] להתעגל^[להתגלגל] עליה - משעמד^{מב}, מתר לישראל לישב אחריו^{מג}.

(מ) בגלל שהוא חולה הקלו חכמים, כמו שהתירו להאכיל דמאי לעניים ולאורחים. (מא) בין של דמאי ובין של וודאי. (מב) הגוי, ונשאר קצת שמן על הטבלה. (מג) בגלל, שאחרי שהגוי התגלגל על השמן, זה כבר לא ראוי לאכילה.

יח. מי שנפל שמן דמאי על בשרו - משפשפו, ואינו חושש^{מד}. הלוקח זין למוריס^[=ציר דגים] או לאלונתית^[=יין מעורב בשמן], קטניות לעשותן טחינין^[=לטוחנם ולערבם בדבש] - חיב בדמאי^{מה}. אבל הלוקח^{מו} מוריס שיש בו זין אלונתית, או שלקח טחינין - הרי אלו פטורין מן הדמאי; שלא גזרו על תערובת דמאי. ואם היה הדבר שחיב בדמאי שנתערב, כגון תבלין ושאר - הואיל וטעמו נפר, אינן בטליו, ונמצאת כל התערובת חיבת בדמאי^{מז}.

(מד) מכיוון שהוא לא התכוון לסוך מהשמן. (מה) לפני שהוא מערב את היין עם הדברים האחרים. (מו) מעם הארץ. (מז) בגלל שהטעם מורגש בכל התערובת.

השנת הראב"ד

כל . . . כלום א"א תמה אני איך בלבד את הענינים ולא תפס לא דרך המשנה ולא דרך התוספתא המשנה אמרה תרם מן הדמאי על הודאי תרומה ויחזור ויתרום מן הודאי על הדמאי תרומה ולא יאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר ובתוספתא אמרו דמאי שתקנו ודאי ודאי שתקנו דמאי לא עשה כלום בדברי ר' עקיבא ור' יוסי אומר משום ר' יצחק ודאי שתקנו דמאי לא עשה ולא כלום דמאי שתקנו ודאי מעשרותיו מעשר ואין תרומתו תרומה שאין תרומה אחר תרומה ולפי התוספתא הלכה כר"י ולפי המשנה אין הלכה לא כרבי עקיבא ולא כרבי יוסי דברייתא ומסתברא דהלכה כרבי יוסי.

יט. כל . . . אלו הפטורין מן הדמאי שלא גזרו עליהן - אם התקינו דמאי^{מא} והפריש מהן תרומת מעשר ומעשר שני, מה שעשה עשוי; אבל אם תקן את הדמאי בודאי והפריש ממנו תרומה גדולה ומעשרות^{מב}, או שתקן את הודאי כדמאי - לא עשה פלוס.

(מח) כלומר, תקנם כדרך שמתקנים דמאי. (מט) כלומר,

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יא) אבל לא מכל ככר וככר מאותו דפוס, שבדפוס אחד אין חוששים שמא לקח המנפול משני נחתומים.

ז. תשעה מנפולין שלוקחין מעשרה נחתומין - הואיל ואחד מהן לוקח משניים - כל הלוקח מאחד מן התשעה, מעשר מכל דפוס ודפוס.

(יב) שהרי יש רק תשעה מנפולין לעומת עשרה נחתומים ובוודאי שמנפול אחד קנה משני נחתומים, ואנחנו לא יודעים מי מהם הוא זה שקנה משנים.

ח. הלוקח מן העני [חבת], וכן העני [חבת] שנתנו לו פרוסות פת או פלחי דבילה - מעשר מכל אחת ואחת^י. ובתמרים ובגרוגרות, בולל הכל ומעשר^י. אימתי? בזמן שהמתנה מרפה^י; אבל במתנה מועטת, מעשר מכל מתנה ומתנה.

(יג) כלומר, העני שיודע מה הוא קבל מכל אחד ואחד, מעשר ממתנת כל נותן ונותן, שאנו חוששים שמא אחד עישר והשני לא עישר. אבל הלוקח מן העני, צריך לעשר מכל פרוסה ופלח. (יד) כלומר, מערבב הכל יחד ומעשר ממקום אחד על כל התערובת, בגלל שתמרים או גרוגרות מתערבבים טוב ביחד, ובדמאי הקלו שכאשר מפריש חלק מהתערובת נחשיב את מה שעלה בידו שזה מהחלק שעדיין לא עשרו ונמצא שמפריש מהחייב על החיוב. (טו) ומכיוון שהאנשים הם נדיבים, יש יותר סיכוי שהם גם הפרישו כבר את המעשר, ולמרות שעדיין הפירות נחשבים דמאי, בכל זאת יש יותר סיכוי שזה מעושר, ולכן הקלו לערבב את הפירות ולסמוך על זה שמה שיעלה בידו הוא מהחלק שלא עישרו.

ט. שחקי^י את הפת ועשה אותה פרוירין, ואת הגרוגרות^י ועשה אותן דבילה - מעשר מאחד על הכל^י.

(טז) אם קיבל ככרות שלימות, שהן מתנה מרובה ו. (יז) שקיבל מהם כמות מרובה. (יח) כלומר, מפלח אחד או מכיכר מפורר אחד על הכל, שהקלו בדמאי במתנה מרובה, כמבואר לעיל.

י. פועלים או אורחים שהיו מסבין ואוכלין^י, והותירו פרוסות^י - מעשר מכל אחת ואחת^{כא}.

(יט) ולמרות שמותר להאכיל את האורחים דמאי, והאורחים לא צריכים לעשר (כדלעיל פק' י הלכה יא) - יתכן שהאורחים עישרו מצד חומרה, שהרי כתב שם הרמב"ם "והרוצה לתקן יתקן". (כ) ודינן כדין מתנה מועטת. (כא) כלומר, מכל פרוסה ופרוסה.

ברוך רחמנא דסייע

את פירות של כל אחד ואחד בנפרד. (ב) למרות שהם מין אחד ובקופה אחת, והיה מקום לומר שהם משל אדם אחד, בכל זאת חוששים ולא מעשרים מזה על זה. (ג) לעיל פרק א הלכה ו. (ד) ומותר לעשר ממה שקנה בפעם הראשונה על מה שקנה בפעם השנייה ולהיפך.

ב. היה מוכר קשות [=קישוא] או ירק, והן [=סוחר] מביאין וצוברין לפניו - הלוקח ממנו מעשר מכל קשות וקשות, ומכל אגדה ואגדה, ומכל תמרה ותמרה^ה.

(ה) שמכיוון שהרבה סוחרים מביאים לו ירקות, יש לחשוש שהפירות התערבבו.

ג. הלוקח מבצל הבית, ויחזר ולקח ממנו שניה - מעשר מזה על זה, אפלו משתי קפות, אפלו משתי עירות^י; שחזקתו שאינו מוכר אלא משלו.

(ו) שמוכר את מה שגדל אצלו בגינה. (ז) כלומר, שכל פעם קנה ממנו בעיירה אחרת, והיה מקום לחשוש שמא במקום אחר לקח מפירות אחרים.

ד. בעל הבית שהיה מוכר ירק בשוק - בזמן שמביאין לו מגנותיו, מעשר מאחד על הכל; ובזמן שמביאין לו מגנות אחרות - אם לקח ממנו ויחזר ולקח ממנו פעם שניה, לא יעשר מזה על זה^ה.

(ח) כי יש מקום לחשוש שאולי הירקות בפעם הראשונה היו מעושרים, ובפעם השנייה לא או להיפך.

ה. הלוקח פת מן הנחתום [=אופה], לא יעשר מן החמה על הצוננת [שנאפתה אתמול] - שאני אומר: 'חטים של אמש היו משל אחד, ושל היום משל אחד'^ט.

(ט) ואולי אחד מהם מעושר והשני אינו מעשר, ונמצא שמפריש מן הפטור על החייב או מן החייב על הפטור.

ו. הלוקח מן הפלטר [=מוכר לחמים שנאפו בידי אופה אחד] - אף על פי שהן דפוסין הרבה [=תבניות שונות] - מעשר מאחד על הכל; שהנחתום שהוא מוכר לפלטר עושה עֶסְתו דְּפוּסֵין הרבה^י.

(י) והפלטר לוקח רק מנחתום אחד.

אבל הלוקח מן המנפול [=מוכר לחמים שנאפו בידי כמה אופים] - מעשר מכל דפוס ודפוס^י; שהמנפול לוקח משני נחתומין.

הלכות מעשר שני ונטע רבעי

יש בכללן תשע מצוות - שלש מצוות עשה, ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להפריש מעשר שני; (ב) שלא להוציא דמיו בשאר צרכי האדם, חוץ מאכילה ושתיה וסיכה; (ג) שלא לאכלו בטמאה; (ד) שלא לאכלו באגנינות; (ה) שלא לאכל מעשר שני של דגן חוץ לירושלים; (ו) שלא לאכל מעשר תירוש חוץ לירושלים; (ז) שלא לאכל מעשר יצהר חוץ לירושלים; (ח) להיות נטע רבעי פלו קדש, ודינו להאכל בירושלים לבצעו כמעשר שני לכל דבר; (ט) להתנדות ודוי המעשר. ובאר מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

זמן הפרשת מעשר שני

א. אחר שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה - מפרישין מעשר שני, שנאמר: "עשר תעשר את כל תבואת זרעך"; ובשנה שלישית ושלשית [משנת השמיטה] - מפרישין מעשר עני חלף [=תמורת] מעשר שני, כמו שבארנו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחר שמפרישין מעשר ראשון בכל שנה מפרישין מעשר שני בו' ובשנה שלישית ושלשית מפרישין מעשר עני".

מלשנו משמע שההקפדה על סדר ההפרשה מחייבת, אבל הנתינה בפועל יכולה להיות באופן אחר. וצריך להבין, הניחא בשאר המעשרות העיקר הוא ההפרשה ולא הנתינה כי עלידי ההפרשה מוציאים את התבואה מגדר טבל, אבל במעשר עני שגדרו נתינת צדקה העיקר צריך להיות שהעני יקבל את הצריך לו, ואין אפשר לומר שההפרשה לבדה היא ענין עיקרי. אלא שזהו החידוש בדין זה, שגם כאשר נמצא במקום שאין בו עניים, ישנו חיוב של הפרשת מעשר עני. ועד"ז מובן בנוגע לצדקה שצריך להפריש ממנו לצדקה ואח"כ ימסור לעני כשימצאנו.

כך גם בצדקה רוחנית, היינו בהשפעה על יהודי אחר,

שגם אם אין בסביבתו עני בדעת, חייב להיערך ולהכין את עצמו כדי שבהזדמנות הראשונה יוכל לפעול על יהודי אחר באופן המתקבל. ומובן שיש גם להשתדל לחפש את העני ולעזור לו, ומכיון ש"מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה", ועל-אחת-כמה-וכמה כשיש אצלו את ההפרשה, מסבב לו הקב"ה כמה סיבות שיוכל לקיים גם את הנתינה בפועל.

(על-פי יין מלכות' ספר זרעים, סימן י"ט)

(א) מהיכול שנשאר לאחר הפרשת המעשר הראשון.
(ב) בהלכות מעשר פרק ט הלכה ג.

ב. באחד בתשרי, הוא ראש השנה למעשר תבואה וקטניות וירקות; וכל מקום שנאמר [בדברי חז"ל] 'ראש השנה' סתם, הוא אחד בתשרי. ובחמשה עשר בשבט, ראש השנה למעשר האילנות.

פיצד? תבואה וקטניות שהגיעו לעונת המעשרות: לפני ראש השנה של [שנה] שלישית - אף על פי שנגמרו ונאספו [מהשדה] בשלישית, מפרישין מהן מעשר שני; ואם לא באו לעונת המעשרות אלא לאחר ראש השנה של שלישית, מפרישין מהן מעשר עני.

(ג) כאשר מוטלת על בעליהם חובת הפרשת מעשר - בתבואה, לאחר שהיא צמחה שליש מהגידול שלה, ובקטניות כאשר אם יזרעו אותן הן יצמיחו. (ד) אך זהו הדין דווקא בתבואה וקטניות, ואילו בירקות שנת המעשר שלהם נקבעת לפי זמן הליקוט שלהם מהשדה, כדלהלן.

וכן פרות האילן שבאו לעונת המעשרות קדם חמשה עשר בשבט של שלישית - אף על פי שנגמרו ונאספו אחרי כן בסוף שנה שלישית, מתעשרין לשעבר [=כפירות השנה שעברה] ומפרישין מהן מעשר שני. וכן אם באו לעונת המעשרות קדם חמשה עשר בשבט של רביעית - אף על פי שנגמרו ונאספו ברביעית, מפרישין מהן מעשר עני. ואם באו לעונת המעשרות אחר חמשה עשר בשבט, מתעשרין להבא [=כפירות השנה שמתחילה].^ה

(ה) כל פרי לפי עונת המעשרות שלו, כמפורט לעיל בהלכות מעשר פרק ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ו. וְאִם עַל פִּי שְׁהוֹלְכִין אַחֵר לְקִיטָּתוֹ, אֶתְרוֹג בֵּת שְׁשִׁית שְׁנֹכְנָסָה לְשִׁבְעִית [=שנת השמיטה הפטורה ממעשרות] - **אֶפְלוּ הִיתָה בְּזֵית** [=כגודל זית בערב ראש השנה] **וְנַעֲשֶׂת כְּכֹד, חִיבָת בְּמַעֲשְׂרוֹתֶיהָ.**

(יב) אך דין זה חל כמובן, רק אם האתרוג הגיע לעונת המעשרות בשנה השישית.

ז. הָאֲבִינֹת • **שֶׁל צֶלֶף** [=שיח קוצני] יג - **נֹתְנִין עֲלֶיהָ חֲמִירִי אֵילָן וְחֲמִירִי זָרְעִים: שְׁאֵם הָיוּ מְשֻׁנָּה שְׁנִיָּה שְׁנֹכְנָסָה לְשִׁלְשִׁית, וְנִלְקָטוּ קִדְּם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט - מִפְּרִישֵׁין מַעֲשָׂר רִאשֹׁן, וְאַחֵר כֶּף מִפְּרִישׁ מַעֲשָׂר אַחֵר וּפְזֻדָּהּ** [כדין מעשר שני]; **וְאַחֵר שְׁפֻדָּהּ - נֹתְנָה לְעֲנִיִּים, וְאוֹכֵל פְּדִיוָהּ בְּתוֹרַת מַעֲשָׂר שְׁנִי. וְנִמְצָא כְּמִי שֶׁהִפְרִישׁ מַעֲשָׂר שְׁנִי וּמַעֲשָׂר עֲנִי.**

(יג) שרק הפרי שלו חייב במעשר.

ח. הָאֲרִז • **וְהִדְחָן וְהַפְּרִיז** **וְהַשְׁמִשְׁמִין** [=מיני קטנית] - **אִם עַל פִּי שְׁהִשְׁרִישׁוּ** [=השתרשו בקרקע] **קִדְּם רִאשׁ הַשָּׁנָה - אֵין הוֹלְכִין בָּהֶן אֶלָּא אַחֵר גָּמֵר הַפְּרִי, וּמִתְעַשְׂרִין לְהִבָּא. וְכֵן פּוֹל הַמַּצְרִי - אִם עַל פִּי שֶׁמִּקְצָתוֹ הִשְׁרִישׁ קִדְּם רִאשׁ הַשָּׁנָה, וּמִקְצָתוֹ לְאַחֵר רִאשׁ הַשָּׁנָה - צוּכֵר גָּרְנוּ לְתוֹכוֹ, וְתוֹרֵם וּמַעֲשָׂר מִן הַכֹּל כְּפֶאֱחָד; שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחֵר גָּמֵר הַפְּרִי.**

(יד) כלומר, למרות שהיבול השריש בשתי שנים, מותר לערב יחד את כל הזרעים, מכיוון שגמר הפרי הוא הקובע בו למעשר, וכולם נגמרו באותה השנה. ומדובר כאן בפול שזרעו אותו כדי להשתמש עם הזרעים שלו לזרוע נוספת, אבל פול שזרעו אותו כדי לאכול ממנו דינו כירק שלקטתו קובעת את שנת המעשר שלו.

ט. הַבְּצִלִּים הַסְּרִיסִים [=הזקוקים להשקיה מרובה] **שֶׁמֶנַע מִהֵן מִיָּם טו' שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רִאשׁ הַשָּׁנָה, וְשֶׁל בְּעַל** [=בצל רגיל] **שֶׁמֶנַע מִהֵן שְׁלֹשׁ עֹנוֹת** [של השקיה] **לִפְנֵי רִאשׁ הַשָּׁנָה - מִתְעַשָּׂר לְשַׁעֲבָר טו'; מֶנַע מִהֵן פָּחוֹת מִכָּאֵן" - אִם עַל פִּי שֶׁהִתְחִילוּ לִיבֹשׁ קִדְּם רִאשׁ הַשָּׁנָה טו', מִתְעַשְׂרִין לְהִבָּא טו'.**

השנת הראב"ד

והחרובין . . האילן א"א אין סברתו נכונה שלא חילקו בגמרא דר"ה אלא בין מעשר לשביעית אבל בין פירות לפירות לא חלקו ואם כדבריו מה ענין בנות שוח אצל חרובי שיטה וצלמונה שהן פסולת מינן ועוד אני אומר דחרובי שיטה וצלמונה פטורין הן לגמרי אבל כל פירות האילן מדבריהם חוץ מתירוש ויצהר וכשאמרו בגמרא אמרנא לך אנא מעשר חרובין דרבנן הוא הדין לכל פירות האילן שהן מדרבנן אלא הכי קאמר ליה כיון שמעשר האילן מדרבנן אם נהגו שלא כדיון לא מיתח בידם והטעם שנהגו בחרובין אחר לקיטה ולא נהגו בשאר אילנות אפשר מפני שרוב העולם אין רצין אחריהם כשאר פירות ומניחין אותן באילן הרבה לפיכך לא נחשבו בעיניהם עד שעת לקיטה מ"מ לא היה אלא מנהג והיכא נדהגו נהגו והיכא דלא נהגו לא נהגו והולכין אחר חכמה.

ג. וְהַחְרוּבִין • **אִם עַל פִּי שֶׁחָנְטוּ פְּרוּתֵיהֶן** [=התחילו להבשיל ונתחייבו במעשרות]

קִדְּם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט - מִתְעַשְׂרִין לְהִבָּא, הוֹאִיל וּמַעֲשְׂרוֹתֶיהָ מִדְּבָרִי סוּפְרִים [=חכמים]. **יִרְאָה לִי, שְׁאֵין הַדְּבָרִים אֲמוּרָיִם, אֶלָּא בְּחֻרְבֵי צִלְמוֹנָה** [=שם מקום] **וְכִיּוּצָא בָּהֶן - שְׁאֵינָן רְאוּיִין לְמַאֲכֵל רַב אָדָם, וְהֵן הֵן שֶׁמַּעֲשְׂרוֹתֶיהָ מִדְּבָרִי סוּפְרִים; אֲבָל**

שָׁאֵר הַחְרוּבִין, יִרְאָה לִי שֶׁהֵן כְּשֶׁאֵר פְּרוֹת הָאֵילָן. (ו) כלומר, כשנה שנלקטו בה. (ז) שחייבים במעשר מהתורה, ושנת המעשר נקבעת לפי עונת המעשרות שלהם.

ד. הִיָּרֵק - בְּשַׁעַת לְקִיטָּתוֹ [=ומן טיפתו], **עֲשׂוּרוֹ. פִּיעֵד? אִם נִלְקָט בְּיוֹם רִאשׁ הַשָּׁנָה טו' שֶׁלְשִׁישִׁית - אִם עַל פִּי שֶׁבָּאוּ לְעֹנֵת הַמַּעֲשְׂרוֹת וְנִגְמְרִיט בְּשָׁנָה, מִפְּרִישֵׁין מִמֶּנּוּ מַעֲשָׂר עֲנִי; וְאִם נִלְקָט בְּרִבְעִית, מַעֲשָׂר שְׁנִי.**

(ח) על ידי גוי. ט) שגדל שליש ואף נהיה בשל לגמרי.

השנת הראב"ד

וכן . . במעשרות א"א כמה דבריו מבולבלים ומקולקלים ומשובשים והוא תופס דברי רבי יוחנן ור"ש בן לקיש דאמרי תרוייהו אתרוג בת שיטת שנכנסת לשביעית לעולם ששית וחייבים עליה משום טבל ופטורה מן הביעור ואם כן היינו אחר חנטה לשביעית מיהו לענין מעשר שני ומעשר עני אולינן בתר לקיטה כר"י.

ה. וְכֵן • **הָאֶתְרוֹג בְּלִבָּד מַשְׁאָר פְּרוֹת הָאֵילָן - הָרִי הוּא כְּרִיק, וְהוֹלְכִין אַחֵר לְקִיטָּתוֹ בֵּין לְמַעֲשָׂר בֵּין לְשִׁבְעִית. פִּיעֵד? אִם נִלְקָט בְּשִׁלְשִׁית אַחֵר**

חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט טו' - מִפְּרִישֵׁין מִמֶּנּוּ מַעֲשָׂר עֲנִי, אִם עַל פִּי שֶׁנִּגְמַר בְּשָׁנָה; נִלְקָט בְּהַ קִדְּם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט, מִפְּרִישֵׁין מִמֶּנּוּ מַעֲשָׂר שְׁנִי. וְכֵן אִם נִלְקָט בְּרִבְעִית קִדְּם חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשָׁבָט, מִפְּרִישֵׁין מִמֶּנּוּ מַעֲשָׂר עֲנִי.

(י) מכיוון שהוא גדל על ידי השקיה ממים שאובים, כמו ירקות. (יא) למרות שדינו כמו ירקות, בכל זאת ראש השנה שלו הוא טו"ו שבט כשאר הפירות.

קנב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מקומות אלו במעשר שני, אלא כדי לקבוע מעשר ענייב - כדי שיהיו עניי ישראל סומכין עליהן מג.

לט) שגם אותו לא מביאים מחוץ לארץ. (מ) ולא מביאים את המעשר שני עצמו, כי הוא טמא מארץ העמים. (מא) מכיוון שחכמים תיקנו להפריש בארצות הללו, כעין דאורייתא תיקנו, ולכן טעון פדיה והבאה לירושלים. (מב) שיהיו רגילים במקומות האלו להפריש מעשר עני. (מג) בפרט בשנת השמיטה כאשר בארץ ישראל לא מפרישים מעשר עני.

שניה הן או פרות שלישית, מפריש מהן מעשר שני.

(לב) ולא ידוע כעת אם יש צורך לעשר עליהם מעשר שני או מעשר עני. (לג) מדובר כשהפירות התערבו לא במקומם הקבוע, ואז ניתן לומר: כל דפריש, מרובא פריש. (לד) כלומר, מפריש מעשר מכל הכמות המונחת כאן, ופודה את כולו ומתנהג בו בקדושה כמעשר שני. (לה) שהרי יש לאוכלו בירושלים, והוא נחשב כהקדש.

יב. כל [יבול] הפטור ממעשר ראשון, פטור מן [המעשר] השני ומן העני; וכל שחייב בראשון, חייב בהן. וכל התורה [=אדם הראוי לתרום] לו, מעשרלו; וכל שאינו תורם, אינו מוציא מעשר זה. וכל מי שאם תרם, תרומתו תרומה [בדיעבד] - כך אם עשר מעשר זה, הרי הוא מעשר; וכל מי שאין תרומתו תרומה - כך אם הוציא מעשר זה, אינו מעשר.

(לו) שאינו חרש, אילם, ערום, שיכור או עיוור. (לז) כלומר, מעשר שני או מעשר עני.

יג. פרות שהוציא מהן מעשר ראשון קדם שיקבעו למעשר - הרי זה אוכל מהן עראי [=אכילה מקרי], קדם שיוציא מעשר שני; שאין הראשון קובע [=מחייב] לשני. אבל משנקבעו למעשר לח - אף על פי שהוציא את הראשון - אסור לאכל מהם עראי, עד שיוציא את השני או את מעשר עני.

(לח) על ידי אחד מששת הדברים שהוזכרו בהלכות מעשר פרק ג הלכה ג.

יד. מעשר • שני -

הואיל והוא טעון הבאת מקום [לירושלים] - אין מביאין אותו מחוצה לארץ. כבכור בהמה לט; לפיכך, לא חייב להפריש מעשר שני בסוריה

[חכמים]. ויראה • לי, שמעשר שני שמפרישין בארץ שנער [=בבל] ובארץ מצרים - פודין אותו שם, ומביאין דמיו [=דמי הפדיון]^מ לירושלים^{מא}; וכן יראה לי, שלא חייבו

השנת הראב"ד

השנת הראב"ד

וראה • . עליהן א"א אלו דברי רוח.

א. מעשר שני נאכל [=ניתן לאכילה]^א לבעליו לפנים מחומת ירושלים - שנאמר^ב: "ואכלת לפני ה' אלהיך, במקום אשר יבחר לשפן שמו וגו'". ונהג בפני הבית [בזמן המקדש] ושלל בפני הבית, אבל אינו נאכל בירושלים אלא בפני הבית, שנאמר^ב: "מעשר דגנך תירשך ויצחקך, ובכרת בקרך וצאנך" - מפי השמועה [מסורת משה רבינו] למדו, מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית, אף מעשר שני לא יאכל אלא בפני הבית.

(א) וכן לשתייה או לסיכה. (ב) או לכל אדם אחר, ואין חובה לתת אותו לכהן או ללוי.

ב. מדת חסידות, שפודין מעשר שני בזמן הזה בשויהו, בדרך שפודין אותו בפני הבית. והורו • הגאונים, שאם רצה לפדות שנה מנה [מטבע יקר] בפרוטה [=מטבע זול]^ג לכתחלה בזמן הזה - פודה; לא יהיה זה חמור מן ההקדש^ה; ומשליך הפרוטה לים הגדול.

(ג) ומצד הדין, לאחר חורבן בית המקדש ניתן לפדותו בפחות משוויו, כמו הדין בכל מה ששייך להקדש לאחר החורבן. (ד) אבל לא בפחות מפרוטה. (ה) שמותר לפדותו בזמן הזה לכתחילה ואפילו בפרוטה.

2. דברים-ראה, יד, כג. 3. שם.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קנג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(טו כ"ח 86 מ"ל. טז) מדובר שהוציאו את המעשר מחוץ לירושלים לאחר שנכנס לתוכה והתקדש, כמובא בהלכה הבאה. (יז דגן, תירוש (יין) ויצהר (שמן). יח) לאחר שנכנסו פנימה.

ו. אינו לוקה מן התורה, עד שיאכל אותו אחר שנכנס לחומת ירושלים - שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך וגו'", "ואכלת לפני ה' אלהיך וגו'"; בין שנכנס למקום אכילתו, ואכלו [לאחר שיצא לחוץ] - לוקה; אבל אם אכלו קדם שניכנס לירושלים, מבין אותו מפת מדרות מדבריהם [=מלקות

מדברי חכמים].

ז. מקצת מעשר [נכנס] בפנים, ומקצתו בחוץ - האוכל מזה שעדין לא נכנס, מבין אותו מפת מדרות; והאוכל בחוץ מזה שנכנס, לוקה.

ח. אין פוֹדִין מעשר שני בירושלים אלא אם כן נטמא, שנאמר: "כי ירחק ממך המקום" - ברחוק מקום הוא נפדה, ואינו נפדה במקום [א"כ נטמא]. היה הוא בפנים ומשאו בחוץ, אפלו היה אוֹחוֹ אוֹתוֹ בקנהיט - הואיל ולא נכנס המעשר, הרי זה מותר לפדותו שם בצד החומה.

(יט) ויכול להכניס את המעשר לירושלים על ידי משיכת הקנה, בלי לצאת מירושלים בשביל זה.

ט. מעשר שני שנכנס לירושלים - אפלו של דמאי [=יכול ספק מעורר] - אסור להוציאו משם, שפכר קלטוהו מחיצות [חומות העיר]; וכן פרות הנלקחין [=שנקנן] בכסף מעשר^כ, שנאמר: "ואכלת שם, לפני ה' אלהיך".

(כ) שנכנסו לירושלים, אסור להוציאם משם.

עבר והוציאו, או שיצאו בשגגה - יחזרו ויאכלו בירושלים. וקליטת מחיצות, מדבריהם. אפלו מעשר שאין בחמשו שוה פרוטה^{כא}, שהוא מדבריהם^{כב} - מחיצות קולטות אותו, ואסור להוציאו; אבל מעות מעשר שני - נכנסין לירושלים, ויוצאין.

(כא) כלומר, שהשווי שלו הוא פחות מארבע פרוטות - שאחרי הוספת פרוטה, חמישית ממנו שווה פרוטה (חומש מלבר). (כב) מעשר בשווי כזה, אינו קדוש מהתורה אלא רק מדרבנן.

ג. וכן אם חלל [פדה בפרי אחר] מעשר שנה מנה על שוה פרוטה מפרות אחרות, הרי זה מחלל; ושורף את הפרות שחלל עליהן^ט, כדי שלא יהיו תקלה לאחרים^ט, כפודין נטע רבעי [=פירות השנה הרביעית] בזמן הזה, כמו שבארנו בהלכות אסורי מאכלות.

(ו) כלומר, פירות ממין אחר, או פירות רעים מאותו המין. (ז) למרות שיש כאן שני חסרונות - שפדה את פירות המעשר על פחות משוויין, ועשה זאת על פירות ממין אחר - בכל זאת בדיעבד החילול נחשב. (ח) כאשר הם נטמאו ודינם הוא כמו תרומה טמאה - שריפה. (ט) כי מי שאוכל פירות מעשר שני בטומאה בירושלים, חייב מלקות.

ד. כשם שאין אוכלין מעשר שני בזמן הזה בירושלים - כך אין פוֹדִין אותו שם^א, ואין מחללין אותו^ב שם, ואין מוכרין אותו^ג. ואם נכנס לירושלים, אף בזמן הזה - אין מוציאין אותו משם, אלא מניחין אותו שם עד שירקבו^ד. וכן אם עבר והוציאו משם, מניחין אותו עד שירקבו.

(י) מכיוון שבית המקדש והמזבח נחרבו. (יא) לא מחליפים בירושלים את המעשר השני לכסף, מכיוון שפדיית בירושלים הייתה נעשית גם לצורך אכילה שם. (יב) על פירות אחרים. (יג) אלא נשאר בקדושתו לעולם. (יד) בהתאם לדין במעשר שני, שמתקדש בקדושה נצחית כאשר נכנס לירושלים, ולכן כיום שלא ניתן לאכול אותו, יישאר עד שיירקבו.

לפיכך, אין מפרישין מעשר שני בירושלים בזמן הזה, אלא מוציאין את הפרות בטבול [קודם הפרשת מעשרות] חוץ לעיר, ומפרישין אותו שם, ופודהו. ואם הפרישו שם בזמן הזה, ירקבו.

ה. כל האוכל בזית מעשר שני, או ששטה ממנו רביעית [ממדת לוג]^{טו} יין חוץ לחומת ירושלים^{טז} - לוקה, שנאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך וגו'"; ולוקה על כל אחד ואחד^{טז} בפני עצמו. לפיכך, אם אכל שלשתן חוץ לחומה, לוקה שלש מלקיות - שנאמר: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך ויצהרך", ונאמר: "לא תוכל לאכל בשעריך, מעשר דגנך וגו'"; למה פרטן, ולא נאמר 'לא תאכלם בשעריך'? לחיוב על כל אחד ואחד בפני עצמו.

4. דברים-ראה, יב, יז. 5. שם, יד, כג. 6. שם, יב, יז. 7. שם. 8. דברים-ראה, יד, כד.

קנר שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

נפדים ונאכלים בחוץ. (לג) ומכיוון שמדברנן הפירות טמאים, התנאי שהבעלים עשו שהפירות לא יתקדשו, מועיל. (לד) כלומר, אוכל או כלי אחר. (לה) אלא נפדה ונאכל בירושלים.

יד. תלתן • [מין תבואה]

של מעשר שני - מתר

לאכלה צמחונין [בתחילה]

שפך היא ראוייה

לאכילה; וכן פרשיני

מעשר שני, [מאכל בהמה]

יאכלו צמחונין. ואם •

עשה מהם [מהכרשנים]

עשה - הרי זו מתרת

להכנס לירושלים

ולהוציאה, שאינן לו

בכלל הפירות; ואם

נטמאו בירושלים, יפדו

ויאכלו בחוץ לט.

(לו) לאכילת אדם, אבל אחרי שהיא מתקשה אינה ראוייה

לאכילת אדם. (לי) שאז אנשים אוכלים אותם בשעת

הדחק. (לח) כלומר, הכרשנים, שנעשתה מהם עיסה.

(לט) מכיוון שאוכלים אותם רק בשנות רעב.

טו. אילן שהוא עומד לפנים מן החומה, ונפו

נוטה חוץ לחומה - אין אוכלין תחת נופו

מעשר שני; ומעשר שנקנס תחת נופו - אין פודין

אותו, שהרי הוא כמה שנקנס לירושלים.

טז. בתים שפצד החומה, שפתחיהן לפנים מן

החומה וחללן [חלל הבית] **לחוץ - מפנגד** [המקביל]

החומה ולפנים, כלפנים לכל דבר; ומפנגד החומה

ולחוץ, אין אוכלין שם [מעשר שני] **ואין פודין שם**

להחמירם. הנה חללן לפנים ופתחיהן לחוץ -

מפנגד החומה ולחוץ כלחוץ, פודין בו ואין אוכלין;

ומפנגד החומה ולפנים, אין אוכלין שם ואין פודין

להחמיר. והחלונות ועבי החומה, כלפנים.

(מ) ודיני מעשר שני, יהיו בו כמו בירושלים. (מא) למרות

שאנו מחשיבים את המקום שמחוץ לחומה שאינו ירושלים,

ולכן אסור לאכול שם מעשר שני, בכל זאת אנו מחמירים

ואוסרים גם לפדות שם מעשר שני כמו הדין בתוך ירושלים,

מכיוון שפתח הבית נחשב ירושלים וישנם דינים שבהם

מקום הפתח הוא המכריע.

השנת הראב"ד

תלתן . . צמחונין א"א כמדומה לי שהטעהו הירושלמי שאמר בגמרא כיני מתניתא מותר לאכול צמחונין ואני אומר שלא באו להוציא המשנה מפשוטה אבל אמרו שבאכילת צמחונין אין בו הפסד אוכלים אע"פ שיש בהם שבח אכילה טוב מזה לאכלן מלילות או ע"י תבשיל או ע"י עיסה אעפ"כ כיון שנאכלות כעין צמחין רכין יאכלו כן ולא בעינן שיטמאו וכן בכרשנין וזה חומר במע"ש מבתרומה ונ"ל הטעם שאלו רוב מאכלן לבהמה ואם יטמאו שמה יפדה אותן לבהמה ואין פודין מעשר שני לבהמה.

ואם . . בחוץ א"א מפורש בירושלמי [שאין] מותר להוציאם לאכלם לחוץ אלא מוציאם לעשות מהן עיסה ולחזור וקל הוא שהקילו בכרשנין.

י. פרות כי שנגמרה מלאכתן [הושלם הטיפול בהן],

ועברו בתוך ירושלים, ויצאו - אינו יכול להוציא

עליהן מעשר שני מפרות אחרות שלא נכנסו

לירושלים; אלא יחזר מעשר שני שלהן ויאכל

בירושלים; ואינו נפדה בחוץ. אפלו עשה כל

הפרות האלו; מעשר שני אחר שיצאו, על פרות

אחרות שלא נכנסו - יחזרו כלם, ויאכלו

בירושלים; חמר הוא במחיצות - הואיל וקלטו,

קלטו.

(כג) שעדיין לא הפרישו מהם מעשר שני. (כד) כדין מעשר

שני שנכנס לירושלים ויצא. (כה) שנכנסו לירושלים ויצאו.

(כו) ולא ניתן לפדות או לחלל אותם.

יא. פרות שלא נגמרה מלאכתן, שעברו

בירושלים ויצאו, כגון סלי ענבים לגת, וסלי

תאנים במקצה [=ליבוש] **- מתר לפדות מעשר שני**

שלהן בחוץ; וכן פרות דמאיכט - אף על פי

שנגמרה מלאכתן, ועברו בירושלים ויצאו - פודין

מעשר שני שלהן בחוץ.

(כז) שמיועדים להכנת יין. (כח) מכיוון שכשהם עברו

בירושלים, הם עדיין לא התחייבו בהפרשת מעשר.

(כט) שעדיין לא הפרישו מהם מעשר שני.

יב. פרות מעשר שני שנטמאו בירושלים, ופדן

- אם נטמאו בולד הטמאה [כגון ממאכל שנטמא] **- אסור**

להוציאן, אלא יאכלו בפנים; מפני שולד הטמאה

מדבריהם לא. ואם נטמאו באב הטמאה [טומאה

מהתורה], **או שנטמאו בחוץ ואפלו בולד הטמאה -**

אף על פי שנקנסו לירושלים - הרי אלו נפדן,

ונאכלין בכל מקום.

(ל) מירושלים, למרות שכבר פדה אותם והם חולין, כדי

שאנשים לא יאמרו: ראינו מעשר שני שנכנס לירושלים

ויצא. (לא) ויש כאן שני חסרונות: א. בכניסתם הפירות

היו טהורים. ב. מהתורה הם טהורים גם עכשיו, ורק מדרבנן

הם טמאים. ולכן, גם לאחר הפדייה אסור להוציאם.

יג. במה דברים אמורים? בשהכניסן על מנת

שלא תתפשן המחיצות; אבל אם לא התנה -

הואיל ונקנס והרי הוא טהור מן התורה, שאין ולד

מטמא שגילי מן התורה, כבר קלטוהו מחיצות,

ואינו יוצא לה.

(לב) שפירות שנטמאו בחוץ, אפילו בוולד הטומאה ונכנסו,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קנה מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פרק ג

זהירויות באכילת מעשר שני

א. האוכל מעשר שני בטמא לוקה, שנאמר: "ולא בערתי ממנו בטמא" - בין שהמעשר טמא והאוכל טהור, בין שהמעשר טהור והאוכל טמא; והוא, שיאכל אותו בירושלים קדם שיפדה - שאינו לוקה על אכילתו בטמא, אלא במקום אכילתו. אבל אם אכלו בטמא חוץ לירושלים, מכין אותו מכת מרדות.

(א) כי לאחר פדייה, הוא חולין. (ב) כלומר, במקום שמצווה לאכלו שם.

ב. ואפלו להדליק בו⁹ את הנר אחר שנטמא - אסור עד שיפדה, שנאמר¹⁰: "ולא בערתי ממנו בטמא".

(ג) בשמן של מעשר שני.

ג. כבר בארנו, שהמעשר שננטמא, אפלו בירושלים - פוֹדֵין אותו, וְאָכְלוּ; וְאִכְלִין אֶת [הנקה] בְּדִמְיוֹ בְּתִהְיֶה, בתורת פירות מעשר, כמו שיתבאר. אפלו נטמאו הפירות בלֶן כְּשֶׁהֵן טָבֵל - מְפִישׁ מעשר שני בטמא, ופודהו.

(ד) לעיל פרק ב' הלכה ח. (ה) שאסור לפדות בה מעשר טהור.

ד. הערל - בטמא; ואם אכל מעשר שני - לוקה מן התורה, בדרך שלוקה על אכילת תרומה; שהתרומה קרויה 'קֶדֶשׁ', ומעשר שני קרוי 'קֶדֶשׁ' - שהרי נאמר בו¹¹: "קֶדֶשׁ לַה'". וטמא שטבל - אוכל מעשר שני, אף על פי שלא העריב שמשו.

(ו) אפילו לפני שקיעת החמה - שאז נגמרת היטהרותו. ובדין זה הוא שונה מתרומה, שהרוצה לאוכלה לאחר שנטהר צריך להמתין לשקיעת החמה.

ה. האוכל מעשר שני באנינות של תורה [כדלהלן] - לוקה, שנאמר¹²: "לא אכלתי באני ממנו"; והוא, שיאכל אותו במקום אכילתו, בירושלים. אבל אם אכלו בחוץ באנינות, או שאכלו בפנים באנינות של דבריהם - מכין אותו מכת מרדות.

(ז) אפילו לאחר שהיה בירושלים ויצא. (ח) יבואר בהלכה הסמוכה.

ו. איזה הוא אוגן? זה המתאבל על אחד מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהם [מהתורה]¹³. וביום המיתה בלבד - הוא אוגן מן התורה, וללילה - אוגן מדבריהם, שנאמר¹⁴: "ואכלתי חטאת היום, הייטב בעיני ה'", היום אסור וללילה מותר [מהתורה]. (ט) אביו, אימו, בנו, בתו, אחיו ואחותו מאביו.

ז. נשתתה המת ימים רבים, ואחר כך נקבר - כל אותן הימים שאחר יום המיתה, עם יום הקבורה, הוא אוגן מדבריהם; ואין יום הקבורה תופש לילו.

(י) אלא בלילה שאחרי הקבורה, הוא כבר לא נחשב אוגן.

ז. ולא מעשר שני בלבד, אלא כל הקדשים בלֶן - אם אכלו באנינות של תורה, לוקה; ובאנינות דבריהם, מכין אותו מכת מרדות.

ח. אין • נותנין פירות

השנת הראב"ד

מעשר שני לעם הארץ, ולא פירות הנלקחות במעוֹת מעשר, ולא מעוֹת מעשרי - מפני שהוא בחזקת טמא¹⁵. ומתיר לאכל מעשר שני של דמאי באנינות¹⁶, ולתנו לעם הארץ; והוא, שיאכל [בירושלים] בנגידו [=ממנות הפירות שנתן]¹⁷.

(יא) שדינם כפירות מעשר שני. (יב) ואסור לגרום טומאה למעשר שני, מפני

קדושתו. (יג) מכיוון שאנינות אינה מצויה כמו טומאה, ובדבר שאינו מצוי חכמים לא גזרו לאסור. (יד) כדי שהנותן לא יתגרל לתת פירות מעשר שני לעם הארץ.

אין מפקידין מעשר שני אצל חבר [=תלמיד חכם], שְׁמָא יָמוֹת וְנִמְצָא הַמַּעֲשֵׂר תַּחַת יָד בְּנוֹ עִם הָאָרֶץ; אֲבָל מִפְּקִידֵין מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שָׁל דְּמָאֵי אֲצֵל עִם הָאָרֶץ.

ט. מעשר שני, אסור לאבדו¹⁸ אפלו מעוטו בדרכים¹⁹, אלא מוליכו כל שהוא, או מוליך דמיו

אין • הארץ א"א לא מצאתי דבר זה בשום מקום ואין שום סמך לדבר ואם הוא כלום אין לו ריח וטעם אלא במעוֹת של מעשר שני שלא יפקיד אותם פקדון ארוך שיטמין אותן שמא ימות ולא יצוה ובניו יעלו אותם בחזקת שלהם ואפילו הם חברים אח"כ מצאתי אותה בתוספתא במע"ש פ"ד מפקידין מעשר שני של דמאי אצל חבר ושל דמאי אצל ע"ה אבא חילפי בן קרויה אומר בראשונה היו עושין כן חזרו ולומר אפילו חבר אין עומד אחריו מ"מ של דמאי אין מפקידין אותו אצל עם הארץ מפני שמקיל בו ועם כל זה אין דעתי נוחה הימנו אלא במעוֹת שהוא פקדון ארוך ויש לחוש שמא ימות ואין ידוע מי יעמוד אחריו אבל בפירות שאינן לזמן ארוך כולי האי לא חיישינן.

9. דברים-כיתבוא, כו, יד. 10. שם. 11. ויקרא-בחוקותי, כו, ל. 12. דברים-כיתבוא, כו, יד. 13. ויקרא-שמיני, י, יט.

קנו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פת שַׁעֲפָשָׁה וְשֶׁמֶן שֶׁנִּסְרַח; אֵלָא בִּין שֶׁנִּפְסַל מֵאֵכָל אָדָם, פִּקְעָה מִמֶּנּוּ קִדְשָׁה.

(כא) מכיוון שהטעם שלו נפגם בכך, וממעטים באכילתו. (כב) כי טעם היין לא נפגם בכך, אלא אפילו משתבח.

יב. כָּל שֶׁמֶתָר לְזָרִים לֹאֲכָלוּ בִּתְרוּמָה [כגון קליפות], **כֶּף מֶתָר בְּמַעֲשֵׂר שָׁנִי** [לכל אדם] **לֹאֲכָלוּ בִּתְרוּת חֲלִין־גִּי. שְׁמָרִים** [-שמרי ענבים] **שֶׁל מַעֲשֵׂר שָׁנִי שֶׁנֶּתַן עֲלֵיהֶן מִים - רִאשׁוֹנֵי הָרִי זֶה אֲסוּר בְּמַעֲשֵׂר, וְשֶׁנִּיכָה מֶתָר כְּחִלִּין; שֶׁל דְּמָאִי, וְאֶפְלוּ רִאשׁוֹן - מֶתָר.**

(כג) כלומר, מחוץ לירושלים או בטומאה בירושלים. (כד) המים הראשונים שהוציא מהשמרים. (כה) כלומר, המים השניים שהוציא מהשמרים.

יג. יֵין שֶׁל מַעֲשֵׂר [שני] **שֶׁנִּפְסַל לְתוֹכוֹ דְּבִשׁ וְתַבְלִין** [-של חולין] **וְהַשְּׁבִיחוּ, הַשְּׁבַח לְפִי חֲשָׁבוּ־כִי; וְכֵן דְּגִים שֶׁנֶּתַּבְּשָׁלוּ עִם קַפְלוֹטוֹת** [=מין חציר] **שֶׁל מַעֲשֵׂר שָׁנִי וְהַשְּׁבִיחוּ, הַשְּׁבַח לְפִי חֲשָׁבוּ.**

(כו) הדבש והתבלין הוסיפו בטעמו ובכמותו של היין. (כז) מבואר להלן בהלכה טו.

יד. עֶסֶה • שֶׁל מַעֲשֵׂר

שְׂאִפָּיָה [=אפאה]

וְהַשְּׁבִיחָה, הַשְּׁבַח לְשָׁנִי [-למעשר שני]. **זֶה הַכֶּלֶל:**

כָּל שֶׁשְּׁבַחוּ נֶפֶר [בטעמן] -

אִם הוֹתִיר [=הוסיף] **בְּמִדָּה,**

הַשְּׁבַח לְפִי חֲשָׁבוּ;

וְאִם לֹא הוֹתִירָה מִדָּה,

הַשְּׁבַח לְשָׁנִי בְּלִבָּהּ. וְכָל

שֶׁאֵין שְׁבַחוּ נֶפֶר -

אֶפְלוּ הוֹתִיר בְּמִדָּה, הַשְּׁבַח לְשָׁנִי בְּלִבָּהּ.

טו. פִּיצָד • הַשְּׁבַח

לְפִי חֲשָׁבוּ? יֵין שֶׁל

מַעֲשֵׂר שְׁשֻׁה שְׁלִשָּׁה

וְזוּיָם], **שֶׁנִּפְסַל לְתוֹכוֹ דְּבִשׁ**

וְתַבְלִין שְׁוָה זֶה אֶחָד,

וְהוֹסִיפוּ בְּמִדָּתוֹ, וְהַשְּׁבִיחוּהוּ [בטעמן] **וְהִרִי הִפֵּל שְׁוָה**

חֲמִשָּׁה - חוֹשְׁבִין [מחשבים] **הַכֹּל בְּאַרְבָּעָה וָרִבְעֵי** [-רבע

השנת הראב"ד

ומותר . . אותו א"א בגמרא א"ר יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק בין פרוס בין שלם כגורגרת משמע יותר מכגורגרת לא ור' ינאי אומר בפרוס פחות מאוכל מותר לאבד פי' פחות מכביצה בשלם כגורגרת.

לִירוּשָׁלַם; וּמֶתָר •

לֹאֲבַד מַעוֹט מַעֲשֵׂר שָׁנִי

שֶׁל דְּמָאִי בַּדְּרָכִים־י.

וְכִמָּה הִיא מַעוֹט? פָּחוֹת

מִכְּגוֹרְגֶרֶת [=תאנה מיובשת],

בֵּין בָּאֵכָל שָׁלֵם בֵּין בְּפִרוּד [=אוכל מפורד]; **אֲבָל**

כְּגוֹרְגֶרֶת, אֵין מֵאֲבָדִין אוֹתוֹ.

(ט) לזרוק או לכלות. (טז) למרות הקושי שהוא מוסיף בדרך. (יז) כי לא החמירו בדמאי כדי להקל על המשך הדרך לירושלים.

השנת הראב"ד

המפריש . . כנגדו א"א אפי' כגורגרת וכדברי ר' ינאי אפילו עד כביצה.

הַמִּפְרִישׁ • מַעֲשֵׂר שָׁנִי

שֶׁל דְּמָאִי פָּחוֹת

מִכְּגוֹרְגֶרֶת - הָרִי זֶה

נֹתָנוּ לַעֲם הָאָרֶץ, וְאוֹכֵל כְּגוֹדִי־י. אֲבָל לֹא יִפְרִישְׁנוּ לְכַתְּחִלָּה לֹאֲבָדוֹ, שְׁאֵין מִפְרִישִׁין לֹאֲבַד.

(יח) למרות שבדרכים הקלו והתירו לאבד מעשר שני של דמאי שהוא פחות מכגורגרת, בנוגע לנתינתו לעם הארץ דינו ככל מעשר שני של דמאי שיש להפריש כנגדו.

י. מַעֲשֵׂר שָׁנִי נֶתַן לֹאֲכִילָה וְשִׁתְיָה, שֶׁנֶּאֱמַר¹⁴:

"וְאֹכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְכוּ"¹⁵; **וְסִיכָה** [=מריחת שמן

על הגוף], **בְּשִׁתְיָה. וְאֲסוּר לְהוֹצִיאָו בְּשָׂר צִרְקִיו, כְּגוֹן**

שִׁיקָח [=שיקנה] **בּוֹ פְּלִים וּבְגָדִים וְעֲבָדִים - שֶׁנֶּאֱמַר¹⁵:**

"לֹא נִתְּתִי מִמֶּנּוּ לְמָת", פְּלוּמָר לֹא הוֹצֵאתִי אוֹתוֹ

בְּדָבָר שְׂאִינוּ מְקִים אֶת הַגּוֹף־י; וְאִם הוֹצִיא מִמֶּנּוּ

בְּשָׂר דְּבָרִים - אֶפְלוּ בְּדָבָר מַצּוֹה, כְּגוֹן שְׁלֶקַח

מִמֶּנּוּ אַרְוֹן וְתַכְרִיכִים לְמָת מַצּוֹה - הָרִי זֶה אוֹכֵל

כְּגוֹדוֹ בִּתְרוּת מַעֲשֵׂר.

(ט) ושתייה נכללת באכילה. (כ) אבל אכילה, שתייה וסיכה, שבהם המזון נאכל ונבלע באיברים, נחשבים שימוש לדבר "חי".

יא. בְּמַעֲשֵׂר - אוֹכֵל דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְהֵאֲכֹל, וְשׁוֹתָהּ

דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְשִׁתּוֹת, וְסֹף דָּבָר שֶׁדָּרְכוֹ לְסוֹף; וְלֹא

סֹף יֵין וְחֶמֶן, אֲבָל סֹף הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן. וְלֹא יִסְחֹט

אֶת הַפְּרוֹת לְהוֹצִיא מֵהֶן מִשְׁקִין, חוּץ מִזֵּיתִים

וְעִנְבִּים בְּלִבָּהּ. וְאֵין מִפְּטָמִין אֶת הַשֶּׁמֶן [במיני מרקחת]^{כא},

אֲבָל מִפְּטָמִין אֶת הַיֵּין־י. וְאֵין מְחַיְבִין אוֹתוֹ לֹאֲכֹל

14. דברים-ראה, יד, כג. 15. דברים-כיתובא, כו, יד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קנו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וסיבה נוספת כדלהלן. (לד) אבל אם הוא שוקל אותם כדי לחלל עליהם את המעשר שני הזה - מותר. (לה) מבלי שיידיע שחסרו הפירות.

כ. האחים • שחלקו

מַעֲשֵׂר שְׁנִי, לֹא יִשְׁקְלוּ זֶה כְּנֶגֶד זֶה.

וְכֵן מַעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי -

אֵין שׁוֹקְלִין כְּנֶגְדּוֹ, וְאֵין

מוֹכְרִין אוֹתָן, וְאֵין מַחְלִיפִין, וְלֹא מְרַהֲנִין, וְלֹא

יִתְּנֵם לְשִׁלְחָנִי [=חלפן כספים] לְהִתְנָאוֹת בִּהְיוֹתָ, וְלֹא יִלְוֶה

אוֹתָן לְהִתְגַּדֵּל בִּהְיוֹתָ [=להיראות עשיר]; וְאֵם הִלְוִן שְׁלֹא

יַעֲלוּ חֲלָדָה לִי, מִתֵּר.

(לו) כלומר, כדי שהקונים יחשבו שיש לו כסף רב ויבואו להחליף אצלו. (לז) כי על ידי השימוש בהם הם לא מעלים חלודה.

כא. וְאֵין פּוֹרְעִין מִהֵן אֶת הַמָּלְוָה [=חוב] לֵחַ, וְאֵין

עוֹשִׂין מִהֵן שׁוֹשְׁבֵינֹת [=מתנות נישואין] לֵט, וְאֵין מְשַׁלְּמִין

מִהֵן תְּגֻמוֹלִין [=תשלום על מתנה], וְאֵין פּוֹסְקִין [=נותנים]

מִהֵן צִדְקָה בְּבֵית הַכֹּהֲנִים^ט; אֲבָל מְשַׁלְּמִין מִהֵן

דְּבָרִים שֶׁל גְּמִילוֹת חֶסֶדִים, וְצָרִיף לְהוֹדִיעָם.

(לח) מכיוון שהם של הקדש, ואינם שלו. (לט) מכיוון שדמי השושבינות נגבים בבית דין והם כמו הלוואה (כמבואר להלן בהלכות זכיה ומתנה פרק ז הלכה ב). (מ) מכיוון שהם כבר נחשבים הקדש. (מא) למי שהוא שולח לו, שזה מעשר שני כדי שיתנהג בהם כראוי.

כב. לֹא יֹאמֵר אָדָם לְחֵבְרוֹ: 'הֵעֵל' [=תעלה] אֶת

הַפְּרוֹת הָאֵלוּ לִירוּשָׁלַיִם, וְאַתָּה נוֹטֵל מִהֵן חֲלָקָה^{מב}

- שְׁנֵמָצָא זֶה בְּנוֹתָן שָׂכָר מִמַּעֲשֵׂר שְׁנִי עַל הַבָּאָתוֹ

לִירוּשָׁלַיִם; אֲבָל אוֹמֵר לוֹ: 'הֵעֵלָם, [כדי] שְׁנֵאֲכֻלֵם

וְשִׁנְשֵׁתֵם [יחד] בִּירוּשָׁלַיִם^{מג}.

(מב) כמה שמגיע לך עבור הבאתם לירושלים. (מג) שנתינה כזו אינה שכר, אלא כמו מתנה.

כג. וְאוֹמֵר אָדָם לְחֵבְרוֹ בִּירוּשָׁלַיִם לְסוֹף אוֹתוֹ

בְּשִׁמְן מַעֲשֵׂר שְׁנִי, וְאָף עַל פִּי שְׂרִידוֹ נְסוּכָה [=נמרחת

שמן]; וְאֵין זֶה פֶּשֶׁכָּר סִיכָתוֹ.

כד. כָּכָר בְּאַרְנוֹמִיד, שֶׁהַמַּעֲשֵׂר מִמּוֹן גְּבוּהָ. לְפִיכָף

אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁהַגֹּבֵב מַעֲשֵׂר שְׁנִי, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם

תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל^{מד}; וְהַגֹּזֵלוֹ, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם חֲמִשָּׁה.

השנת הראב"ד

האחין . . . זה א"א נראה לי שהוא מותר ובגמרא דאמר התם האחין שחלקו מהו לחלק זה כנגד זה פירוש מנה כנגד מנה ואמרין במסקנא הוּו בעי מימר אסור אשכח תני מותר.

נחשב לחולין, ושלושה רבעים למעשר]. וְכֵן עַל דֶּרֶךְ זֶה בְּשִׁאָר

הַדְּבָרִים.

טז. מַעֲשֵׂר שְׁנִי - אָף עַל פִּי שְׁנֵתָן לְסִיכָה - אֵין

נוֹתְנִין אוֹתוֹ לֹא עַל גְּבִי צְנִית, וְלֹא עַל גְּבִי חֲזִזִית

[=פצעים]; וְאֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ קְמִיעַ וְכִיּוּצָא בּוֹ: שֶׁהֲרִי

לֹא נִתֵּן לְרַפּוּאָה^{כה}.

(כח) אלא רק לאכילה, שתיה וסיכה.

יז. מַעֲשֵׂר שְׁנִי - מִמּוֹן גְּבוּהָ [=שמים] הוּא,

שְׁנֵאֲמַר^{כו}: "לֵה' הוּא". לְפִיכָף, אֵינוֹ נִקְנָה בְּמִתְנָה,

אֲלֹא אִם נִתֵּן לוֹ הַטָּבֵל וְהַמְּקַבֵּל מִפְּרִישׁ הַמַּעֲשֵׂר;

וְאֵין מְקַדְשִׁין בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה, וְאֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ,

וְאֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ^{כז}, וְאֵין מְרַהֲנִין וְאֵין

מַחְלִיפִין אוֹתוֹ.

(כט) בעל חוב לא ייקח מעשר שני מביתו של חברו שחייב לו כסף, במקרה שמצד הדין מותר לו להיכנס לביתו ולתפוס משכון. (ל) אין לקחת אותו כביטחון להחזרת הלוואה שמלווה לחברו.

יח. בִּיצֵד אֵין מְמַשְׁכְּנִין אוֹתוֹ? לֹא יִכְנֵס לְבֵיתוֹ,

וְיִמַּשְׁכְּנֵנוּ מַעֲשֵׂר שְׁנִי שְׁלֹו. עֶבֶר וּמַשְׁכָּן, מוֹצִיאִין

אוֹתוֹ מִיָּדוֹ. בִּיצֵד אֵין מְרַהֲנִין אוֹתוֹ? לֹא יֹאמֵר לוֹ:

'הָא לָךְ מַעֲשֵׂר זֶה וְיִהְיֶה בְיָדְךָ, וְתֵן לִי עַלְיוֹ חֲלִין'.

בִּיצֵד אֵין מַחְלִיפִין אוֹתוֹ? לֹא יֹאמֵר: 'הָא לָךְ יֵין

מַעֲשֵׂר, וְתֵן לִי שִׁמְן מַעֲשֵׂר^ל. אֲבָל אוֹמֵר לוֹ: 'הָא

לָךְ יֵין, שְׁאִין לִי שִׁמְן, וְאִם רָצָה חֵבְרוֹ לִתֵּן לוֹ

שִׁמְן, מִתֵּר - שֶׁהֲרִי לֹא הִחְלִיף עִמּוֹ, אֲלֹא הוֹדִיעֵנוּ

שְׁאִין לוֹ, וְאִם רָצָה הֵלָה לִתֵּן, יִתֵּן לָךְ.

(לא) כלומר, אפילו באופן ששניהם מעשר שני, אסור להחליף זה בזה, שהרי זה כמו מכירה. (לב) ומעשה כזה לא נחשב חליפין, כי המבקש את השמן אינו יכול לחייב את מי שקיבל את היין לתת לו שמן.

יט. מַעֲשֵׂר שְׁנִי - אֵין שׁוֹקְלִין כְּנֶגְדּוֹ [=אין משתמשים

בו לשקילה] אֲפִלּוּ דִינָרִי זָהָבִי, וְאֲפִלּוּ לְחַלֵּל עֲלֵיהֶן

מַעֲשֵׂר שְׁנִי אַחֲרָי^{לז}; גִּזְרָה - שְׁמָא יָכוֹן מִמֶּנּוּ

מְשַׁקְּלוֹת, וְנִמְצְאוּ הַפְּרוֹת חֲסִרִין^{לה}, וְהוּא שׁוֹקֵל בִּהֵן

מַעוֹת לְחַלֵּל עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר אַחֵר, וְנִמְצָא מוֹצִיא

מַעֲשֵׂר לְחִלִּין בְּפִחוֹת מִדְּמִיו.

(לג) מכיוון שזהו ביזיון לדבר קדוש להשתמש בו כמשקל,

קנח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מד) לעיל הלכה יז. מה) אבל קרן - משלם.

שְׁנִי. וְהַפֹּדֶה אוֹ הַמַּחֲלֵל מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל דְּמַאי, אֵינוֹ צָרִיף בְּרִבָּה.

ד) כאשר בא לפדות את המעשר, לפני הפדייה.

כה. הַמַּקְדִּישׁ מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁלוֹ לְבִדָּק הַבֵּית [תחזוקת

המקדש] - הָרִי זֶה פֹּדֶה אוֹתוֹ מִי שְׁפֹדְהוּ [כל הרוצה]¹⁷,

עַל מְנַת לְתֵן לְהַקְדֵּשׁ אֶת [השווין] שֶׁלוֹ [ופודה שנית]:

וּלְמַעֲשֵׂר שְׁנִי אֶת שֶׁלוֹ.

מו) שכל אחד יכול לפדות הקדש, ולא רק המקדש.

פֶּרֶק ד

דיני פדיית וחילול מעשר שני

א. הַרוּצָה לְפִדּוֹת פְּרוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנִי, פֹּדֶה אוֹתָן בְּדַמְיָהּ [=בערכם]; וְאוֹמֵר: 'הָרִי הַמַּעֲשֵׂה הָאֵלוֹ תַּחַת הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ, אוֹ 'הָרִי הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ מַחֲלָלוֹת עַל הַמַּעֲשֵׂה הָאֵלוֹ. וְאִם לֹא פָּרַשׁ, אֲלֹא הַפְּרִישׁ מַעֲשֵׂה בְלֶבֶד כְּנֶגֶד הַפְּרוֹת - דִּי' [=די בכך], וְאֵינוֹ צָרִיף לְפָרְשׁ; וְיִצְאוּ הַפְּרוֹת לְחֵלִין. וְיַעֲלוּ הַמַּעֲשֵׂה לִירוּשָׁלַיִם וְיִוצִיֵּאֵם שָׁם, שְׁנָאֲמַר¹⁷: "וְכִי יִרְבֶּה מִמֶּקֶד הַדֶּרֶךְ, כִּי לֹא תֻּכַּל שְׂאֵתוֹ".

א) מכיוון שזו טירחה עבורו להעלות את הפירות עצמם לירושלים, כדלהלן. ב) מכיוון שהפרשת המעות בעצמה, מראה שכוונתו לעשותם תמורה לפירות המעשר השני. ג) יקנה בהם דבר שהוא מאכל אדם וגדל מהארץ.

השנת הראב"ד

וכן... בירושלים א"א והראשונים לא יצאו לחולין ויעלו גם הם ולעולם פירות הראשונים של מעשר אינם מתחללין אלא על הכסף ואפילו דיעבד משמעתא דמסכת סוכה פרק לולב הגזול ופרי שני נמי דיעבד אין לכתחלה לא אלא בדמאי דמחלל לכתחלה.

השנת הראב"ד

ולא... חמין א"א מה שהקפידו על מינו אינו אלא בדמאי וטעם ההקפדה הזאת לפי שהתורה אמרה על כסף והוא מחלל על פירות כשיחלל חטים על חטים לא יראה שיצא מעשר שני לחולין בפדיון אלא יאמרו הם הראשונים.

השנת הראב"ד

הפודה... אחרות א"א אני אומר שאם חילל פירות על פירות אינו מברך לפי שאינו רשאי לעשות כן ואם בירך ה"ז מנאץ.

ב. וְכֵן • אִם רָצָה

לְחַלֵּל פְּרוֹת מַעֲשֵׂר עַל פְּרוֹת אַחֲרוֹת - יַעַל הַפְּרוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, וְיִאֲכֹלוּ בִירוּשָׁלַיִם. וְלֹא יִחַלֵּל מִמֵּין [=פירות] עַל שְׂאֵינוֹ מִינוֹ, וְלֹא • מִן הַיֶּסֶה עַל הָרַע וְאֶפְלוּ בָאוֹתוֹ הַמֵּין; וְאִם חֵלֵל, הָרִי אֵלוֹ מַחֲלָלוֹת.

ג. הַפֹּדֶה • מַעֲשֵׂר

שְׁנִי, מִבְּרֶךְ עַל פְּדִיּוֹן מַעֲשֵׂר שְׁנִי; וְאִם חֵלֵל עַל פְּרוֹת אַחֲרוֹת, אוֹ שֶׁחֵלֵל מַעֲשֵׂה עַל הַפְּרוֹת - מִבְּרֶךְ עַל חֵלּוֹל מַעֲשֵׂר

ד. כְּשֶׁפֹּדִין • אֶת

הַמַּעֲשֵׂר, אֵין פֹּדִין אוֹתוֹ לְשֵׁם מַעֲשֵׂר אֲלֹא לְשֵׁם חֵלִין; וְאוֹמְרִין בְּמָה שְׁוִין פְּרוֹת חֵלִין אֵלוֹ, וְאִף עַל פִּי שֶׁחֵלֵל יוֹדְעִין שֶׁהֵן מַעֲשֵׂר - כְּדִי שֶׁלֹא יִתְבַּהֵל.

ה) בכך שפירות המעשר, שווים פחות מפירות רגילים כאלו שנמכרים בשוק.

ה. אֵין מַחֲלִילִין מַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂר שְׁנִי עַל מַעֲשֵׂה אַחֲרוֹת - בֵּין שֶׁהֵיוּ אֵלוֹ וְאֵלוֹ כֶּסֶף, אוֹ אֵלוֹ וְאֵלוֹ נֶחֱשֶׁת, אוֹ הָרִאשׁוֹנוֹת כֶּסֶף וְהַשְּׁנִיּוֹת נֶחֱשֶׁת, אוֹ הָרִאשׁוֹנוֹת נֶחֱשֶׁת וְהַשְּׁנִיּוֹת כֶּסֶף; וְאִם עֶבֶר וְחֵלֵל, הָרִי אֵלוֹ מַחֲלִילִין.

ו) שאין שום תועלת בהחלפה שכוז. ז) למרות שהמטבעות של כסף, יותר חשובות מכיוון שהן לא מחלידות.

ו. אֵין מַחֲלִילִין [מחוץ לירושלים] מַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂר עַל הַפְּרוֹת; וְאִם חֵלֵל - יַעֲלוּ הַפְּרוֹת, וְיִאֲכֹלוּ בִירוּשָׁלַיִם. וְלֹא יִחַלֵּם עַל בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף חַיִּים; וְאִם חֵלֵל - לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר [=לא חלה קדושה על בע"ח], שְׁמָא יִגְדֵּל מֵהֵן עֲדָרִים. אֲבָל אִם חֵלֵל עַל הַשְּׁחוּטִין - הָרִי הֵן כֶּסֶף הַפְּרוֹת, וְיַעֲלוּ וְיִאֲכֹלוּ בִירוּשָׁלַיִם, וְיִצְאוּ הַמַּעֲשֵׂה לְחֵלִין.

ח) מחשש שישאיר את בהמת הנעשר אצלו כדי שייולדו לה ולדות, ואסור לאדם להשהות את מעשרותיו. ומדובר בבהמה בעלת מום שלא יכולה להיות קרבן, אך בהמה טהורה וכשרה לא חוששים שיששה אותה, אלא בוודאי ישתמש בה כקרבן.

ז. בְּשַׁעַת הַדִּחְקָה, מִתֵּר לְחַלֵּל מַעֲשֵׂה הַכֶּסֶף עַל שֶׁל נֶחֱשֶׁת - לֹא שְׂקִיָּים כֵּן [לזמן ארוך], אֲלֹא עַד שְׂקִיָּא רַח"ל, וְיִחַזֵּר וְיִחַלֵּל מַעֲשֵׂה הַנֶּחֱשֶׁת עַל מַעֲשֵׂה הַכֶּסֶף.

17. דברים-ראה, יד, כד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ג' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קנט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כא) כגון על מטבעות הנמצאים בארנק שלו שנפל לים.
(כב) בידך - ברשותך.

יב. הִיָּה בָּא בְּדֶרֶךְ וּמַעוֹת בִּידוֹ, וְאָנֹס [=שודר] **בָּא בְּנִגְדוֹ** - אִם יָכוֹל לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדַּחֲקָה, פְּוֹדָה בָּהֶן [בדריבך] פְּרוֹת שְׂבִיבִיתוֹ; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַצִּיל, וְאָמַר: 'פְּרוֹת שֵׁשׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי מִחֲלָלִין עַל הַמַּעוֹת הָאֵלֶּה' - לֹא אָמַר כָּלוּם.

(כג) ובוודאי ישדור ממנו את המטבעות.

יג. הַמִּנִּיחַ מַעוֹת לְהִיּוֹת מִחֲלָל עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר שְׁנִי, הָרִי זֶה פְּוֹדָה בָּהֶן בְּחֻזְקַת שֶׁהֵן קִיָּמִין; מִצָּאֵן שְׂאֵבָדוֹ, חוֹשֵׁשׁ לְכָל מָה שֶׁפְּוֹדָה בָּהֶן לְמַפְרַע.

יד. מִי • שֶׁהִיָּה בְּטַבְרִיָּה, וַיֵּשׁ לֹו מִמְטָבֶעַ [השייך לו] **בְּכָבֵל** [ונמצא המטבע] **בְּכָבֵל - אֵינוֹ מִחֲלָל עֲלֵיהֶן** ^{יד}; **הָיוּ לֹו מַעוֹת מִמְטָבֶעַ טַבְרִיָּה בְּכָבֵל, מִחֲלָל עֲלֵיהֶן. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בִּזְהָ.**

מ"י . . . ממטבע א"א מן הגמרא שלנו הכל בהיפך ואין קפידא על עמידתו אי זה מקום שיעמוד בו אלא על מקום המעות אם יוצאים שם במקום חילולם אם לא ואם חילל על מעות של א"י והן בבבל או על מעות של בבל והן בארץ ישראל אינן מחוללין לפי שאינן יוצאים במקום חילולן ובעינין שיחלל על הכסף היוצא במקומו ושל בבל והם בבבל מחוללין אע"פ שאין מעות בבל יוצאין בירושלים ומלכיות מקפידות שלא להוציא מטבע ממקומו אפי"ה מחללין משום דאפשר דובין בהו בהמה ומסיק להתם, ואע"פ שאין רשאי לעשות כן כיון דאי עבד חילל מעות היוצאות במקומו קרינא ביה.

(כד) מכיוון שהמטבעות הללו לא נסחרות בשוק, במקום בו הוא נמצא כעת.

טו. הָאוֹמֵר: 'מַעֲשֵׂר שְׁנִי מִחֲלָל עַל סֵלַע' [=שם מטבע] **שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדִי מִכֶּסֶּם זֶה** ^{כה}, **'עַל סֵלַע שְׂאֵפֶרֶט מְדִינָה זֶהָ זֶה, 'עַל פּוֹנִידִין** [=שם מטבע] **שְׂאֵפֶרֶט מִסֵּלַע זֶה' - הָרִי זֶה חָלָל; וְסֵלַע שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדוֹ אוֹ שִׁפְרֹטוֹ** ^{כו}, **תָּהִי מַעֲשֵׂר.**

(כה) שיש בו עוד סלעים אחרים. (כו) כלומר, אחרי שתעלה או אחרי שיפרוט, ולא למפרע.

טז. אָמַר: 'הָרִי הַמַּעֲשֵׂר מִחֲלָל עַל סֵלַע שֶׁהִיָּתָה בְּיָד בְּנִי' - לֹא חָלָל; שְׂמָא לֹא הִיָּתָה בְּיָדוֹ בְּאוֹתָהָ שְׁעָה.

(כז) כלומר, שהייתה בידו בזמן שראיתיו לאחרונה, ועכשיו האב לא יודע אם היא בידו.

(ט) מכיוון שמשתמשים בהן יותר בשוק, ולכן התיירו בשעת הדחק. (י) מכיוון שזהו ביזיון למעשר שני, שמטבעות הכסף שלו יוחלפו במטבעות נחושת. (יא) כלומר, עד שיהיו מעות כסף מצויות שוב בידו.

ח. מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל דְּמָאִי - מִחֲלָלִין אוֹתוֹ לְבַתְּחִלָּה ^{יב} **כֶּסֶף עַל כֶּסֶף, וְכֶסֶף עַל נְחֹשֶׁת, וְנְחֹשֶׁת עַל כֶּסֶף, וְנְחֹשֶׁת עַל נְחֹשֶׁת, וְנְחֹשֶׁת עַל הַפְּרוֹת; וַיַּעֲלוּ אוֹתָן הַפְּרוֹת** ^{יג}, **וְאָכְלוּ בִירוּשָׁלַם** ^{יד}.

(יב) גם שלא בשעת הדחק, ראה בהלכה הקודמת. (יג) ולא התיירו לחזור ולפדותם, כי אם יחלל זה על זה ושוב זה על זה, ישהה אותם ולא יעלה לירושלים. (יד) ובזמן שאין מקדש, יניחם עד שירקבו.

ט. אֵין פּוֹדִין פְּרוֹת מַעֲשֵׂר אֱלָא בְּכֶסֶף ^{טו}, **שְׁנָאמְר** ^{טז}: **"וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף"; וְכֵן אִם פְּוֹדָה לְעַצְמוֹ** ^{טז} **וְהוֹסִיף חֶמֶשׁ, לֹא יִהְיֶה הַחֶמֶשׁ אֱלָא כֶּסֶף בְּכָרָן. וְאֵין פּוֹדִין בְּכֶסֶף שְׂאִינוֹ מִטָּבֶעַ, אֱלָא בְּכֶסֶף מִפְתָּח שֵׁשׁ עָלָיו צוּרָה אוֹ כֶּתֶב; וְאִם פְּוֹדָה בְּלִשׁוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְכִיּוֹצֵא בּוֹ** ^{יז}, **וְהוּא הַנִּקְרָא 'אַסִּימוֹן' - לֹא עָשָׂה כָלוּם. וְאֵין פּוֹדִין בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָה** ^{יח}, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפּוֹדָה בְּאַסִּימוֹן.**

(טו) כלומר, כשפודה את המעשר על מטבעו, צריך לפדות דווקא על מטבעות כסף. (טז) אבל הפודה מעשר שני שאינו שלו, אינו צריך להוסיף חומש. (יז) בכסף גולמי, שאין לו צורה. (יח) כלומר, לא פודים מעשר שני ששוה כמה פרוטות על כמה מטבעות כסף, ששווי כל אחת מהן הוא פחות מפרוטה.

י. אֵין פּוֹדִין מִמְטָבֶעַ שְׂאִינוֹ יוֹצֵא [=נסחר] **בְּאוֹתוֹ זְמַן וּבְאוֹתוֹ מְקוֹם - שְׁנָאמְר** ^{יט}: **"וְנִתְּתָה הַכֶּסֶף בְּכָל אֲשֶׁר תֵּאָוֶה נִפְשָׁךְ", עַד שֶׁהִיָּתָה רְאוּי לְהוֹצֵאָה; וּמִטָּבֶעַ מְלָכִים הִרְאִי שוֹנִים** [=קודמים] ^כ **- אִם יוֹצֵא מִשְׁמֶם** [=נסחר כמטבע] ^{כא}, **פּוֹדִין בּוֹ.**

(יט) כגון מטבעות של מלכי רומי שמתו, ולא מייצרים אותן יותר. (כ) שמשתמשים במטבעות הללו באופן רשמי.

יא. אֵינוֹ פְּוֹדָה בְּמַעוֹת שְׂאִינָן בְּרִשְׁוֹתָא, **שְׁנָאמְר** ^{כב}: **"וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ"** ^{כג}. **נִפְל כִּיסוֹ** [=ארנק] **לְבוֹר, וְהוּא יָכוֹל לְהוֹצִיאֹ - פְּוֹדָה בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּרִשְׁוֹתוֹ.**

18. דברים-ראה, יד, כה. 19. דברים-ראה, יד, כו. 20. דברים-ראה, יד, כה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קסא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג) כלומר, כמו שהפודה פירות מעשר שני מוסיף חומש, כך הפודה את פדיון המעשר מוסיף חומש.

לו: 'פְּדֵה לִי בְּהֵן יִי'. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'פְּדֵה לִי מִשְׁלָךְ יִי' - אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ.

יא) גופו של העבד העברי לא קנוי לבעליו, אלא רק מעשה ידיו. (יב) כי במילים אלו הוא ממנה אותו כשליח שלו לפדיית המעשר, ויהיה חייב להוסיף חומש. (יג) כלומר: הא לך מעות ופדה פירות מעשר שני שלי על המעות שלך.

ט. אָבֵל לֹא יִתֵּן הַמְּעוֹת לַפְּדוֹת לִבְנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטָנִים, לְעַבְדּוֹ וּלְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים - מִפְּנֵי שִׁידוֹן פִּדְיוֹ [=קנינים שידן לו] יִי. נָתַן לְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִיָּה - אִם מַעֲשֵׂר שְׁנֵי זֶה מִדְּבָרֵיהֶם [=של חכמים], כְּגוֹן שֶׁהִיא מַעֲצִין שְׂאֵינוֹ נָקוֹב - דְּבָרָיו קְיָמִין; שְׂאֵמָה עִבְרִיָּה קִטְנָה הִיא, וְאִין הַקֶּטֶן זֹכֶה לְאַחֲרֵים יִי אֲלֹא בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדְּבָרֵיהֶם.

יד) וכך המעות עדיין ברשותו, וחייב בחומש. (טו) כלומר, אינו יכול להקנות לאחרים. וכמו כן לפדות מעשר שני של אחרים.

י. וְכֵן מַעֲרִים, וְנוֹתֵן הַמַּעֲשֵׂר מִתְּנָה כִּשְׁהוּא בְּטַבְּלוֹ וְאוֹמֵר הַנוֹתֵן: 'הֲרִי הַפְּרוֹת הָאֵלוֹ מִחֻלְלִין עַל מְעוֹת שְׁבִבִיתִי יִי'.

טז) וכך פטור מהחומש, כמו כל אדם שפודה מעשר שני שאינו שלו.

יא. שְׁנֵי אַחִין, שְׁנֵי שְׁתֵּמִין, אָב וּבִנוֹ - פּוֹדִין זֶה לְזֶה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, כְּדִי שֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ חֹמֶשׁ.

אִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָה [בנישואיה] לְבַעֲלָהּ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי - הוֹאִיל וְהוּא קָמוֹן גְּבוּהָ כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ, לֹא קָנָה בַּעַל; לְפִיכָךְ, אִם פָּדָה אוֹתוֹ, אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ.

יב. הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי לְעַצְמוֹ, וְנָתַן אֶת הַקֶּטֶן וְלֹא נָתַן אֶת הַחֹמֶשׁ - אֵף עַל פִּי שְׂאִין הַחֹמֶשׁ מִעַכְבָּ, וְהִי נִתְחַלֵּל - לֹא יֵאָכֵל עַד שִׁיתֵּן הַחֹמֶשׁ, וְאִפְּלוּ בְּשִׁבְתָּ; גִּזְרָה, שֶׁמָּא יִפְשַׁע וְלֹא יִתֵּן.

יג. מְעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי - אִם רָצָה לְצַרֵּף אוֹתָן [=להמיר מטבעות רבים בעלי ערך נמוך] בְּדִינָרֵי זָהָב כְּדִי לְהַקֵּל מִשְׁאָן, מִצָּרָף; וְאִם צָרָפָן לְעַצְמוֹ - אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ, שְׂאִין זֶה דֶּרֶךְ פְּדִיָּה.

יד. הַפּוֹרֵט סָלַע מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שְׁנֵי יִי, בֵּין בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין חוּץ לִירוּשָׁלַיִם - לֹא יִצָּרֵף [יפטר] אוֹתָהּ בָּלָה בַּמְּעוֹת הַנִּחֲשָׁתִי, אֲלֹא בְּשִׁקָּל מְעוֹת כֶּסֶף וּבְשִׁקָּל מְעוֹת נְחֹשֶׁת.

ג. פְּדֵה פְּרוֹת מַעֲשֵׂרוֹ, וְהוֹסִיף חֹמֶשׁ, וְחִזֵּר וּפְדָה הַפְּדִיּוֹן לְעַצְמוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה - מוֹסִיף חֹמֶשׁ שְׁנֵי עַל הַקֶּרֶן בְּלִבָּד, וְאֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ עַל הַחֹמֶשׁ.

ד. מַעֲשֵׂר שְׁנֵי שְׂאִין בְּחֻמְשׁוֹ [שווה] פְּרוּטָה יִי, אֵינוֹ מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ; וְכֵן מַעֲשֵׂר שְׂאִין דְּמִי יְדוּעִיָּה, דִּיּוֹ שְׂאֵימָר: 'הוּא וְחֻמְשׁוֹ מִחֻלָּל עַל הַסָּלַע הַזֶּה יִי'. וְכָל מַעֲשֵׂר שְׂאֵינוֹ הוּא [-המעשר] וּפְדִיוָּהּ מִשְׁלֹ [מרכוש], אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ; וּמַעֲשֵׂר שְׁנֵי שֶׁל דְּמָא [-יכול ספק מעשר], אֵינוֹ מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ.

ד) שהמעשר כולו לא שווה ארבע פרוטות. (ה) ויכול להיות שהוא שווה פחות מארבע פרוטות. (ו) כלומר, ואינו צריך לפדות אותו על פי שלושה תגרים.

ה. הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שְׁנֵי, וְהִיָּה לוֹ מַעֲשֵׂר שְׁנֵי אַחֵר שֶׁלֹּא נִפְדָּה - אִם אֵין בְּחֻמְשׁוֹ שְׁוֶה פְּרוּטָה - דִּיּוֹ שְׂאֵימָר: 'הוּא וְחֻמְשׁוֹ מִחֻלָּל עַל מְעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת' [-של המעשר שני ה'ראשון'], לְפִי שְׂאֵי אִפְשָׁר לְאָדָם לְצַמְצֵם אֶת מְעוֹתָיו יִי.

ז) של המעשר שלא נפדה. (ח) אדם לא מסוגל לדייק בכסף בו הוא פודה את המעשר, ובוודאי בכסף הזה יש מעט יותר מהשווי הנצרך לפדיית המעשר שלפניו ויכול לפדות עם הנותר את המעשר הנוסף.

ו. וְהַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר בִּיתֵּר עַל דְּמִי [-ביותר משוויו], לֹא נִתְפָּסָה הַתּוֹסֶפֶת לְמַעֲשֵׂר.

ז. בַּעַל הַבֵּית אוֹמֵר [-רוצה לפדות] בְּסָלַע, וְאֶחָדֹט אוֹמֵר בְּסָלַע - בַּעַל הַבֵּית קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף חֹמֶשׁ. בַּעַל הַבֵּית אוֹמֵר בְּסָלַע, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּסָלַע וּפְרוּטָה - הָאֶחָד קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוֹסִיף עַל הַקֶּרֶן יִי.

ט) מבואר להלן פרק ט הלכה ז, שאדם אחר יכול לפדות את המעשר גם שלא מדעת בעל הפירות. (י) ואף אם תוספת החומש שהבעלים צריכים לתת שווה יותר מפרוטת, בכל זאת השני זוכה בפדיון, מכיוון שהבעלים יכולים להתחכם ולפדות את המעשר באופן שהם פטורים מתוספת החומש, כדלהלן.

ח. מִתֵּר לְהַעֲרִים [-להתחכם] עַל פְּדִיּוֹן מַעֲשֵׂרוֹ. פִּינָצָה? אוֹמֵר אָדָם לִבְנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, וּלְעַבְדּוֹ הָעִבְרִיָּה: 'הֵא לִי אֶת הַמְּעוֹת הָאֵלוֹ, וּפְדֵה לִי בְּהֵן הַמַּעֲשֵׂר' - כְּדִי שֶׁלֹּא יוֹסִיף חֹמֶשׁ; אָבֵל לֹא יֵאָמַר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁבַשְׁתִּיהֶן וּמַחֲלֵל הַמְּעוֹת שֶׁל נְחֻשֶׁת עָלֶיהָ, וְתַחֲזוֹר הַסֵּלַע הַיָּפֶה לְמַעֲשֵׂר.

(ד) כי אולי היא זו שהייתה של מעשר שני.

ג. האומר לבנו: 'מעשר שני בזוית זו', ונמצאת בזוית אחרת - הרי אלו חלין^ה; אמר לו: 'הרי שם מנה' [100 דנרים], ומצא מאתים - השאָר חלין^ו;

הרי . . . מנה א"א המשנה אמרה הכל מעשר. חלין . . . הרי • שם מאתים, ומצא מנה - הרי היא חלין. הניח מנה מעשר ומצא מאתים, מאתים ומצא מנה - אפלו הנה בשני פיסין [אנשים], הכל חלין.

(ה) כי אנו מניחים שפירות המעשר נלקחו, ואלו פירות אחרים. (ו) כי אנו מניחים שהאבא ידע שיש שם מאתים, אך ראה צורך רק להזהיר אותו מהמאה המעשר כדי שיאכל אותם בקדושה.

ד. אמר לו אביו: 'פיס מעשר שני לי בבית', הלך ומצא שם שלשה פיסין - הגדול שבכלן מעשר, והשאָר חלין^ז; ואף על פי כן לא יאכל מן הקטנים, עד שיחללם על הגדול.

(ז) כי באב השולח את בנו, לא אומרים שמה שהיה נלקח, אלא רק שהאב לא טרח לומר לבנו שיש שם פירות נוספים חולין, כמובא בתחילת ההלכה הקודמת.

ה. מי שנשמתק [נעשה אילם], ואמרו לו: 'מעשר שני שלך במקום פלוני', והרפין בראשו - בודקין אותו שלשה פעמים^ח בדרך שבדקין לגטין, ויהיו דבריו קנימין.

(ח) אם עונה תשובות נכונות לשאלות ששואלים אותו, כדי לראות שלא השתבשה דעתו.

ו. אמרו לו בתלום: 'מעשר שני של אביך שאתה מבקש, הרי הוא במקום פלוני' - אף על פי שמצא שם מה שנאמר לו, אינו מעשר; דברי תלומות, לא מעלין ולא מורידין [אין להם משמעות מעשית].

ז. האומר לבניו: 'אפלו אתם מתים^ט, אל תגעו בזוית זו', ומצאו שם מעות - הרי אלו חלין^י; טמן מעות בפניהם, ואמר להם: 'של פלוני הן', או 'של מעשר שני הן' - אם פמערים^י, אין חוששין לדבריו; ואם פמתפני^י, דבריו קנימין.

(ט) כלומר, אפילו אם אתם עומדים למות מרעב. (י) כי אנו מניחים שהוא אומר זאת רק כדי לגרום לבניו שלא ייקחו

(ז) כלומר, יש לו סלע של מעשר שני ורוצה לפרטו על מעות של נחושת. (ח) מכיוון שבוודאי הוא לא ישתמש בכל מטבעות הנחושת בבת אחת, ויותר מכובד למעשר השני להיות במטבעות כסף.

טו. מתר לחלל כסף מעשר עם פרות המעשר, על הכסף^י; והוא, שיהיה בפרות פחות משנה דינר^י.

אבל אם היה שנה דינר - לא יחלל אותן עם הכסף, אלא בפני עצמן.

השנת הראב"ד לא . . . הכסף א"א לא כמו שהוא סובר כי הוא סובר שהאיסור הוא משום הפירות ואינו כן שהאיסור אינו אלא בשביל הכסף שאין מחללין כסף על כסף אלא משום זיקת הפירות הואיל והפירות מועטין ואין מתפסין סלע בשבילם מצופים אותם עם המעות ומתפס סלע עליהם אבל אם יש בפירות דבר הראוי אין זוקקין כסף עמהם לחללן על כסף אחר.

(ט) למרות שכסף מעשר לבדו לא מחללים אותו לכתחילה על כסף. (כ) שאז קשה לחלל אותם בפני עצמם.

פיצד? היו לו פרות שנה דינר, ושלשה דינרין של מעשר שני - אינו מחלל הכל על סלע אחת; אבל אם היה לו חצי דינר פרות, וחצי דינר מעות - מחלל שניהן על דינר אחד.

פרק ו

דיני תערובות וספיקות במעשר שני

א. מעות חלין ומעות מעשר שנתפזרו, ולקט מִפָּאן ומִפָּאן [בלא הבחנה] - מה שלקט, לקט למעשר^א עד שישלשים^ב; והשאָר חלין. ואם בלל [ערכב] ורפף, או שלקט מצד אחד [ויש בידו חולין בוודאות], ומצא חסר - הרי זה לפי חשבון.

(א) כי אולי שאר המטבעות יאבדו. (ב) עד שיאסוף מטבעות כשווי המעשר השני שהיה כאן. (ג) ואסף מהן מלוא חופניו.

פיצד? היו מאתים מעשר שני, ומאה חלין, נתפזרו ובללן ורפפו הכל, נמצאו מאתים ושבעים - הרי מאה ושמונים מהן מעשר, ותשעים חלין. זה הכלל: המתלקטין, למעשר שני; והנבללין, לפי חשבון. ומתנה ואומר: 'אם אלו שבדי הן המעשר, השאָר חלין; ואם הן חלין, הרי מעות המעשר בכל מקום שהן מחללין עליהן'.

ב. סלע של מעשר שני ושל חלין שנתערבו - מביא בסלע מעות, ואפלו מעות נחשת, ואומר: 'סלע של מעשר שני בכל מקום שהוא, מחללת על המעות האלו'; ואחר כך בורר את הנפדה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קסג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יפלו לקרוב [=דינים כדן הפירות הקרובים]. **מחצה למחצה** [=מרחק שווה], **יאכלו פחמרי שניהן**; **אסורין לזרים** וטעונין רחיצת ידיים והערב [=שקיעת] שמש [לטובל מטומאתו], **בתרומה**; **ואסורין לאונן** [=אבל ביום המיתה] וטעונין הבאת מקום [לירושלים], **כמעשר**. וכן במעוֹת הנמצאות בין חלין למעשר.
יג. מעשר שני של דמאי ושל ודאי [=יכול לא מעושר] שנתערבו, **יאכלו פחמרי שלהן**.

(כו) באופן שאין באחד מהם לבטל את השני.

יד. פרות מעשר שנתערבו בפרות חלין - **יאכל הכל בטהרה במקום** [=בירושלים], או יפדה את המעשר. לפיכך, אם נתערבו בירושלים, אסורין בכל שהן [=כמות מוערית] במינן [=מאותו הזן] - הואיל והוא בירושלים, הרי הוא כדבר שיש לו מתירין כ; ויאכל הכל בטהרה.

(כו) מחוץ לירושלים, ובאופן שאין באחד לבטל את השני. (כח) כדבר שניתן לאוכלו בהיתר אף לאחר התערובת.

טו. הזרע מעשר שני אחר שנכנס לירושלים, הגדולין מעשר שניכס. **אכל אם זרעו קדם שיפנס** - הגדולין חלין, ואפלו בדבר שאין זרעו פלה [=אינו נרקב]; ופודין אותו בשעת זריעתו לא.

(כט) מכיוון שבירושלים זרעי המעשר שני דינם כדבר שיש לו מתירים, ולכן הם לא מתבטלים בגידולים והכל ייחשב מעשר שני. (ל) כי דינו כדבר שאין לו מתירים והזרע מתבטל בגידולים ואינו נחשב מעשר שני. (לא) מכיוון שלכתחילה אסור לבטל את המעשר השני ככל איסור.

טז. מעשר שני, בטל ברב. באיזה מעשר אפרו? **במעשר שנכנס לירושלים ויצא, ונפלו מחיצות** [=חומות העיר] - **שהרי אין שם מחיצות להחזירו לשם**, ואי אפשר לפדותו מאחר שנכנס, ואף על פי שאין בו [=בחומשו] שיה פרוטה; ונמצא דבר שאין לו מתירין, ובטל ברב, כמו שבארנו בהלכות אסורי מאכלות.

(לב) ולכן הוא נחשב כעת כדבר שאין לו מתירים, שבטל ברוב. ולא רק כשנפלו החומות, אלא אפילו אם החומות עומדות ורק התרחק מעט שזו כבר טירחה עבורו לחזור לאוכלו בירושלים, המעשר שני כבר נחשב כדבר שאין לו מתירים.

את המעוֹת האלו ללא רשות. (יא) אם המעשים שלו מראים, שהוא אומר להם כך רק כדי שלא יקחו אותן. (יב) למסור להם עדות.

ח. המוצא כלי [חרס], וכתוב עליו מ"ג - **הרי מה שבתוכו מעשר שני**; דלת, דמאי; טית, טבל; תו, תרומה; קוף, קרבן; ואם היה של מתכת, הוא [הכלי עצמו] ומה שבתוכו קרבן ט; שכן היו כותבין אות אחת מן השם בשעת הספקנה טו.

(יג) ובוודאי ציין כך כדי שיהירו בקדושת תכולת הכלי. (יד) כי אנשים רגילים להקדיש כלי מתכת. (טו) שם משנה יא. וזה מוסב על כל ההלכה. (טז) כשמלכויות גזרו שלא לקיים מצוות.

ט. מעוֹת הנמצאות בירושלים - **אפלו דינרי זהב** [מעורבים] עם הכסף ועם המעוֹת - **הרי אלו חלין**, הואיל ושהקי ירושלים מתפבדין [=מתנקים] בכל יום י. מציא בתוכן חרש, וכתוב בו מעשר - **הרי אלו מעשר שני**. במה דברים אמורים? בשאר ימות השנה ט; אבל בשעת הרגלי, הכל מעשר.

(יז) באופן שאנשים לא רגילים להניח את מטבעותיהם. (יח) והמעשר שהיה בהם כבר אינו נמצא. (יט) כשרוב המטבעות שבעיר הן חולין. (כ) שכל עם ישראל עולים לרגל ומגיעים לירושלים, וכל מי שיש אצלו מעוֹת מעשר שני, מביא אותן אתו.

י. מעוֹת הנמצאות לפני סוחרים בהמה בירושלים, לעולם מעשר - שחזקת רב העם מביאין מעוֹת מעשר שני, וקונין בו בהמות; והנמצאות בהר הבית, לעולם חלין - שחזקתן מתרומת הלשכה [תרומת מחצית השקל], שחללום הגזברין על הבהמה.

(כא) אף בשאר ימות השנה. (כב) אפילו ברגל.

יא. תבה שנשתמש בה חלין ומעשר שני, ומציא בתוכה מעוֹת - אם רב מניחי מעשר כ, הרי המעוֹת מעשר; ואם רב מניחי חלין, חלין; מחצה למחצה כד, חלין כה.

(כג) כלומר, רוב האנשים שמניחים את מעוֹתיהם בתיבה זו, מניחים בה מעוֹת מעשר. (כד) כלומר, מחצית המשתמשים, מניחים חולין, ומחציתם מעשר. (כה) מכיוון שרוב המעוֹת חולין.

יב. מציא פרות בין פרות מעשר לפרות תרומה,

קסד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

היא רק מדברנן, אבל מהתורה הפירות טהורים, ולכן עליהם להיפדות בירושלים.

פרק ז

דיני השימוש במעות מעשר שני

ג. אין נלקח בכסף מעשר אלא מאכל אדם שגדוליו מן הארץ, או גדולי גדוליו מן הארץ [הניזונים מפירות] - כגון הפרט המפרש בתורה²², "בבקר ובצאן, וביין ובשכר".

(ה) כוונת הרמב"ם היא לדין שלמדו חז"ל מהדרשה "כלל ופרט וכלל": הפסוק "ונתתה הכסף בכל אשר תאוו נפשך" הוא כלל, "בבקר ובצאן וביין ובשכר" - פרט, "ובכל אשר תשאלך נפשך" - חזר וכלל. והכלל שלומדים כאשר יש "כלל, ופרט וכלל" שאין לדרוש שמותר הכל (כי בסוף יש כלל), ולא רק את הפרט (למרות שהתורה מפרטת דברים מסויימים), אלא התורה מרבה דברים שדומים לפרטים שהוזכרו. לכן, מהפרט שכתוב בפסוק למדו חז"ל שמותר לקנות רק דברים שהם פרי מפרי וגידולי קרקע (כגון: בעלי חיים הניזונים מן הקרקע או פירות), אף כל מה שמותר לקנות - יהיה דווקא פרי מפרי וגידולי קרקע.

ד. לפיכך, אין לוקחים בכסף מעשר מים ומלח, כמיהין ופטריות - לפי שאין גדוליהן מן הארץ; ולא פירות מחפרין לקרקע, ולא פירות שאינן יכולים להגיע לירושלים - לפי שאינן דומין לבקר וצאן²³.

(ו) למרות שהם נחשבים מאכל אדם. (ז) אלא ירקבו בדרך. (ח) שגדלים מהארץ (מהעשב הצומח בה), והם תלושים ואינם נרקבים ומתכלים במהירות.

ה. הדבש והחלב והביצים, הרי הן בבקר וצאן - שאף על פי שאינן גדולי קרקע, הן גדולי גדוליהן²⁴. (ט) את הדבש הדבורים אוספות מהפרחים המחוברים לקרקע, וכן החלב והביצים נוצרים מבעלי החיים שניזונים מהגדל בקרקע.

ו. התמיד - עד שלא החמיץ - אינו נלקח בכסף מעשר, מפני שהוא כמים; ומשהחמיץ, נלקח כגין ובשכר. לקחו עד שלא החמיץ, והחמיץ - קנה מעשר²⁵.

(י) פסולת ענבים שמעורבת במים ועתידה להיות חומץ. (יא) כי התגלה למפרע שזהו חומץ.

א. פירות הנלקחות בכסף מעשר שני - אינן נפדין ברחוק מקום, אלא אם כן נטמאו באב הטמא²⁶ [טומאה מן התורה]; אלא יעלו הן עצמן, ויאכלו בירושלים²⁷;

~ נקודות משיחות קודש ~

"פירות הנלקחות בכסף מעשר שני - אינן נפדין ברחוק מקום... אלא יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים".

ויש לבאר ההוראה בעבודת האדם לקונו, העולה מהלכה זו: במעשר שני, רואים חיבור שני קצוות, שמצד אחד ניתן לאכילת הבעלים, ומצד השני יש לאוכלו בירושלים עיר הקודש - "המקום אשר יבחר ה'". היינו, אכילת בעלים שהיא אכילת מצוה בתכלית הרוחניות. ובוזה גופא ישנה התחשבות בדרכי הטבע "כי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו גו'" אז "ונתתה בכסף כו'", כלומר שהתורה מתחשבת בלבושי הטבע והגבלותיו. אעפ"כ ישנה הגבלה אחת: שאם נלקחו כבר פירות בכסף מעשר שני, אין לפדותן שוב אלא "יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים".

ונקודת הביאור בזה היא, שאף שהדבר נעשה כבר בדרך הטבע, אסור להוסיף ולהורידו עמוק יותר בלבושי הטבע. כך גם עבודת האדם צריכה להיות מלוכשת בדרכי הטבע "היות הגוף בריא כו'", שהרי "אי אפשר שיבין וישתכל בחכמות והוא רעב וחולה כו'", ולכן נותן ה' את כל הברכות בכל המצטרך בבני חיי ומזוני רויחי, וכאן באה ההוראה שלא להוריד עוד את ענייניו לעומק יותר בדרכי הטבע אלא להישאר עם כל הברכות מאתו ית', בתכלית השלימות והקדושה.

(על-פי "יין מלכות" ספר זרעים, סימן כ"א)

א) מחוץ לירושלים, ואסור לעשות כך. (ב) אם הם לא נטמאו.

ב. זהו חמר בלקוח בכסף מעשר, מפרות מעשר עצמן. ואם נטמאו בולד הטמא²⁸ [כגון שנגעו במאכל טמא], יפדו ויאכלו בירושלים²⁹.

ג) הדין המובא בהלכה הקודמת. (ד) מכיוון שטומאה כזו

22. דברים-ראה, יד, כו.

הלכה א: ביאור ההלכה בעבודה הרוחנית - יין מלכות ספ"ח, פ"ט. הלכה ב: הסברת דברי הרדב"ז; ג' אופנים בגדר פדין מע"ש - לקו"ש חל"ד ע' 75.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי ד' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קסה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

[והמתניו לשקיעת השמש], וּמִתְרַתְּ לְאוֹנָן, וְנֶאֱכַלְתָּ בְּכָל
מָקוֹם; וְהַמַּעֲשֵׂר מִתֵּר לְזָרִים, וְלִטְבוֹל יוֹם [שאינו ממחין
לשקיעה], וְאִסּוּר לְאוֹנָן, וְאִינוּ נֶאֱכָל אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם.
נִמְצָא מִמַּעַט אֲכִילַת הַמַּעֲשֵׂר וְאֲכִילַת הַתְּרוּמָה.

(כא) לכהן אסור לקנות פירות תרומה בכסף מעשר שני.
(כב) של המעשר. (כג) של התרומה.

יב. לֹקְחִין בְּהֵמָה לְזִבְחֵי שְׁלָמִים מִכֶּסֶף
הַמַּעֲשֵׂר^{כד}, מִפְּנֵי שֶׁשְׁלָמִים נֶאֱכָלִין לְזָרִים^{כה}.
בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ לֹקְחִין בְּהֵמוֹת לְאָכְלָן חֲלִין מִכֶּסֶף
מַעֲשֵׂר שָׁנִי, כְּדִי לְהַבְרִיחָהּ [=שלא תקרב] מֵעַל
הַמִּזְבֵּחַ^{כו}; גָּזְרוּ בֵּית דִּין, שְׂאִין לֹקְחִין בְּהֵמָה
מִמַּעֲוֹת מַעֲשֵׂר אֶלָּא לְשְׁלָמִים בְּלִבְדָּה. אֲבָל חֵיהּ וְעוֹף
- לֹקְחִין [חולין], שְׂאִינָן רְאוּיִין לְשְׁלָמִים.

(כד) ועל הבהמה חלות שתי הקדושות: קדושת השלמים
וקדושת המעשר. (כה) ואם כן, לא מתווספת הגבלה
בשימוש המעשר השני בקנייתם. (כו) כדי שלא יפסידו את
מתנות כהונה שצריכים לתת לכהנים כשמוקריבים על
המזבח.

יג. וְאִין לֹקְחִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית [שמיטה] מִכֶּסֶף מַעֲשֵׂר
- לְפִי שֶׁהוּא חָיִב לְבַעֲרֵי^{כז}, כְּמוֹ שִׁתְּבָאֵר^{כח}.

(כז) את פירות השביעית בשנה שלאחר שנת השמיטה, ואילו
כסף מעשר שני מבערים רק בשנה הרביעית (כדלהלן פרק
יא הלכה ג). (כח) בהלכות שמיטה ויובל פרק ז הלכה א.

יד. הַלּוֹקֵחַ • מִים
וּמִלַּח, או פְּרוֹת
מִחֲבָרִין, או פְּרוֹת שְׂאִינָן
יְכוּלִין לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם
- לֹא קָנָה הַמַּעֲשֵׂר^{כט}, אִף עַל פִּי שִׁנְעָאוּ הַמַּעֲוֹת
לְחִלְיָן.

(כט) כלומר, לא חלה עליהם קדושת המעשר. (ל) שעל ידי
מעשה הקניין, פקעה מהם הקדושה.

טו. הַלּוֹקֵחַ פְּרוֹת חוּץ לִירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר -
בְּשׁוּגָגָא^ל, כּוֹפִין אֶת הַמוֹכֵר לְהַחֲזִיר הַדָּמִים
לְבַעֲלֵים^{לב}, וְהֵן [המענות] מַעֲשֵׂר כְּמוֹת שֶׁהָיוּ^{לג}. בְּמִזֵּיד,
יַעֲלִו הַפְּרוֹת וְיֶאֱכָלוּ בִּירוּשָׁלַיִם^{לד}. וְאִם אֵין מִקְדָּשׁ,
נִיחָם עַד שִׁירְקָבוּ.

(לא) שלא ידע שהן מעות מעשר שני. (לב) ולקחת בחזרה
את הפירות ממנו. (לג) כי קנייה כזו נחשבת כמקח טעות,
מכיוון שאם הקונה היה יודע שהם דמי מעשר, לא היה
קונה בהם את הפירות הללו. (לד) ואסור לו לפדות אותם.

ז. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים^{יב}? בְּשִׁנְתָן שְׁלֹשָׁה [מידות של]
מִים, וּמִצָּא פָחוֹת מֵאַרְבָּעָה^{יג}; אֲבָל אִם נָתַן שְׁלֹשָׁה,
וְהוֹצִיא אַרְבָּעָה - הָרִי זֶה בֵּינֵינוּ מְזוּג, וְנִלְקַח בְּכֶסֶף
מַעֲשֵׂר^{יד}.

(יב) שתמד שעוד לא החמיץ, אינו נלקח בכסף מעשר.
(יג) ובמקרה כזה למרות שהתווסף מיץ למים ויש בו טעם
יין, הוא עדיין אינו נחשב יין. (יד) אף אם לא החמיץ.

ח. לֹולְבֵי זָרְדִין [=ענפים רכים]^{טו} וְהַחֲרוּבִין^{טז} - עַד
שֶׁלֹא יִמָּתִיקוּ^{יז}, אֵין נִלְקָחִין^{יח}; וְאַחֵר שִׁנְיָמִיתִיקוּ,
נִלְקָחִין. אֲבָל הַלוֹף [=מין בצל] וְהַחֲרָדֵל וְהַתְּרוּמוֹסִין
[=מין קיטנית] וְשֶׁאֵר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין [=הנשרים במי מלח], בֵּין
מִשְׁנִימָתִיקוּ בֵּין עַד שֶׁלֹא יִמָּתִיקוּ - נִלְקָחִין. וְהַקּוֹר
[=לכבות דקל] - נִלְקַח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

(טו) שהיה נהוג לאכול אותם אחרי כבישתם בחומץ או במי
מלח. (טז) כלומר, הלולבים של החרובים. (יז) כל עוד
הטעם שלהם עדיין לא הפך למתוק על ידי הכבישה.
(יח) מכיוון שבשלב זה הם עדיין לא ראויים לאכילה מרוב
מרירותם.

ט. הַפְּרָכֶם - אִינוּ נִלְקַח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, שְׂאִינוּ
אֶלָּא לְמִרְאָה^{יט}; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בּוֹ מְנוֹתָנִי רִיחַ
וּמִרְאָה וְטַעַם - הוֹאִיל וְאִינוּ לְאֲכִילַת גּוֹפֵן אֶלָּא
לְטַעַם שְׁנוֹתָן, אֵין נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

(יט) משתמשים בו רק כדי להוסיף צבע למאכל.

לְפִיכָף, רְאֵשֵׁי בְשָׂמִים, וְהַפִּלְפִלִין, וְהַקֶּשֶׁט [בושם],
וְהַחֲלִיתִית [=ירק חריף], וְחִלּוֹת חֲרִיעַ [=פרח המשמש לצביעת
מאכלים], וְכָל פִּיּוּצָא בָּאֵלוּ - אֵין נִלְקָחִין בְּכֶסֶף
מַעֲשֵׂר.

י. הַשֶּׁבֶת [=שמיך] - אִם לָתֵן טַעַם בְּקִדְרָה, אֵינָה
נִלְקָחַת; וְאִם לְכַמֵּךְ [=תערובת מי חלב ולחם] וְכִיּוּצָא בּוֹ
שֶׁהוּא אוֹכֵל גּוֹפָה, נִלְקָחַת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

עֶרֶב מִים וּמִלַּח - אִם נָתַן לְתוֹכָן שָׁמֶן - הָרִי הֵן
כְּמוֹרִים [=רוטב], וְלֹקֵחַ מִהֵן בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר; וּמִבְּלִיעַ
דְּמֵי הַמֵּים וְהַמִּלַּח בְּדִמֵּי הַשָּׁמֶן^כ.

(כ) כלומר, נותן למוכר כסף מעשר שני עבור השמן במחיר
שכלול בתוכו גם השווי של המים והמלח, ומבקש ממנו
שכביכול ייתן לו את המים והמלח בחינם.

יא. אֵין לֹקְחִין תְּרוּמוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר^{כא} - מִפְּנֵי
שֶׁהוּא מִמַּעַט [-מגביל] אֲכִילָתוֹ^{כב} וְאֲכִילָתָהּ^{כג}: שְׂאִין
אוֹכְלִין אוֹתָהּ אֶלָּא כְּהֵנָּם [שטבולן] מְעַרְבֵי שָׁמֶשׁ

קסו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כ. האוכל • מעשר

שני בתורת חלין [מחזק]

לירושלים, אפילו במזיד -

אם פרות המעשר עצמן

אכל, יצחק לשמים מו.

ואם • פסח מעשר

אכל מח - יחזרו דמים למקומן, ויעלו ויאכלו

בירושלים; או יאכל כנגדן בירושלים, אם אינו

יכול להחזיר את הדמים.

מז) כלומר, יבקש מה' שימחל לו, אבל תקנה אחרת אין לו, כי הפירות כבר אינם בעולם. (מח) שקנה בכסף פירות ואכלם בתורת חולין, או ששילם בכסף חוב ולא יצאו המעות לחולין.

~ שבת קודש ה' תמוז ~

פרק ח

דיני שימוש נוספים בכסף פדיון מעשר שני

א. הלוקח בהמה לזבחי שלמים [מכסף מעשר שני], וחיה לבשר תאנה [=חולין], ממזי שאינו תגר [סותר], ואינו מדקדק - יצא העור לחלין, אפילו היו דמי העור מרבין על דמי הבשר; אבל הלוקח מן התגר, לא יצא העור לחלין.

א) כלומר, מחשב את מחיר הבשר ללא העור. (ב) כלומר, העור לא נחשב מעשר שני מכיוון שהמוכר נותן אותו לקונה כמתנה, וכאשר הקונה ימכור אותו הוא לא יצטרך לנהוג בכסף שיקבל ככסף מעשר שני. (ג) ודינו כקונה עבדים וקרקעות ובהמה טמאה.

ב. וכן הלוקח פדי יין סתומות, מקום שדרבן להמכר סתומות, ממזי שאינו תגר - יצא השנמן

לחלין; לפיכך • צריך

המוכר לפתח ראשי

הפדיון, פדי שלא יצא

השנמן לחלין. ואם •

רצה להחמיר על עצמו

ולמכר במדה - יצא

השנמן לחלין.

השנת הראב"ד

לפיכך צריך המוכר א"א לא ידעתי מה צורך ומה הנאה יש לו אם לא יצא לחולין ולא עוד אלא אם פתח הפסיד שלא יצא לחולין ויאכלו כנגד קנקנו.

ואם . . . במדה א"א פירוש שמדקדק על היין שישוה את מעותיו בלא הבלעת הקנקן הרי הוא חולין שלא חלה עליו קדושת המעות.

טז. וכן אין לוקחין בהמה בכסף מעשר חוץ לירושלים. ואם לקח - בשוגג, יחזרו הדמים למקומן; במזיד, תעלה ותאכל בירושלים. ואם אין מקדש, תקבר היא ועורה.

(לה) כמו שאסור לקנות פירות חוץ לירושלים.

יז. לקח עבדים וקרקעות ובהמה טמאה, בין במזיד בין בשוגג - אם ברח המוכר, הרי זה [הקונה] יאכל כנגד אותן המעות לירושלים בתורת מעשר. זה הכלל: כל שהוציא חוץ לארץ ושתיה וסיכה מדמי מעשר, וברח המוכר או מת - יאכל כנגדו; ואם היה המוכר קיים, יחזרו דמים למקומן. וכן אם הביא עולות ונחשאות ואשמות מדמי מעשר, יאכל כנגדן.

(לו) שאסור לקנות אותם בכסף מעשר, מכיוון שקונים בו רק דברים שניתן לאכול אותם. (לז) של המעשר, שבידי המוכר. (לח) מכיוון שהבעלים לא יכולים לאכול את הקרבנות הללו.

יח. לקח חיה לזבחי שלמים, ובהמה לבשר תאנה [=חולין] - הרי זה כמי שקנה שור לחרישה מא, ולא קנו שלמים. לקח בהמה לשלמים, ונפל בה מים - פקעה ממנה קדשת מעשר מג [ונותרה קדושת שלמים], ופודה אותה מו; ואין הדמים מעשר מה. ואף • על פי כן, אם פדיה לעצמו - מוסיף חמש.

השנת הראב"ד

ואף . . . חומש א"א מאי אעפ"כ אטו שלמים דעלמא שהוממו ופדאן מי לא מוסיף חומש בשביל הקדשים.

(לט) ואסור להקריב חיה כקרבן. (מ) למרות שהיא ראויה להיות קרבן שלמים. (מא) שאסור לעשות כך. (מב) כלומר, לקח בהמת חולין מכסף מעשר, וחלו עליה שתי קדושות: קדושת מעשר וקדושת שלמים, כמבואר לעיל. (מג) כי קנה אותה רק כדי להקריב אותה, ולכן במצב שאי אפשר להקריב אותה היא לא נחשבת מעשר. (מד) מקדושת שלמים, כדין כל שלמים שנהיה בהם מום. (מה) כי קדושת המעשר פקעה מהכסף על ידי מעשה הקנייה.

יט. המתפס [הקדוש] מעות מעשר לשלמים - לא קנו שלמים מו; שקדשת שלמים אינה חלה על קדשת מעשר, שהמעשר ממון גבוה הוא. ואין צריך לומר, אם התפס פרות המעשר עצמן לשלמים, שלא קנו שלמים.

(מו) הן לא נחשבות שלמים, ויכול לקנות בהן מה שירצה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קסז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יתקלקל אם יפתחו הקנקנים. (כ) מכיוון שהוא אמר במפורש שהוא רק משאיל אותם למעשר שני, ובנוסף מקרה כזה דומה למי שהפריש פירות מעשר שני אחרי שקילף אותם ולאחר מכן הוא החזיר אותם לקליפתם, שאז בוודאי הקליפות לא נחשבות מעשר שני. (כא) בלי שהוא אמר במפורש שהוא רק משאיל את הקנקנים. (כב) אם הוא עשה את היין הזה מעשר, לפני שסתם את הקנקנים. (כג) מכיוון שהוא כמפריש מעשר פירות בלי קליפתם, ואחר כך מכניסם לקליפתם.

הפקיד לתוך הקנקן רביעית [ממדת לח] **חליץ**, או **שפנס לתוכן שמן או חמץ או ציר** [דגים] **ודבש של מעשר שני סתם** כה - **בין שסתם בין שלא סתם, לא קנה מעשר את הקנקנין**.^י

(כד) כלומר, לפני שהכניס יין של מעשר לקנקן, הכניס בו רביעית יין חולין ובמצב כזה הקנקן לא בטל למעשר שייכנס אחר כך. (כה) אפילו שלא אמר שהוא רק משאיל הקנקנים למעשר. (כו) מכיוון שכל אלו אינם צריכים את הקנקן כמו יין, אלא נשמרים בלעדיו, ולכן הוא לא בטל אליהם.

ו. צבי שלקחו בכסף מעשר, ומת - יקבר בעורו; **לקחו חי, ושחטו** כה, **ונטמא - הרי זה יפדה בשאר פרות מעשר שנטמאו**.

(כז) בגלל שהצבי מת, העור קדוש בקדושת מעשר שני, מכיוון שזהו הדבר היחיד בעל הערך שנשאר מהצבי. לכן, אסור להשתמש בעור הצבי לשימוש חולין או למכירה, אלא צריך לקבור אותו. (כח) ובעיקרון הוא ראוי לאכילה.

המניח דינר של מעשר שני, להיות אוכל פנגדו עד ש**יצא לחליץ**, **והיה הדינר יוצא** [=שווה] **בעשרים מעה, אבל עליו בעשר מעין, והוולו המעות לאחר זמן, והרי הדינר יוצא בארבעים מעה - צריך לאכל עליו בעשרים מעה** [נוספות] לא, **ואחר כך יצא לחליץ**; **הוקרו** [=התיקרו] **המעות, והרי הדינר יוצא בעשר מעין - אוכל עליו בחמש מעין, ואחר כך יצא לחליץ**.

(כט) כלומר, הניח מטבע מעשר שני במקום שמור, כדי שבכל פעם שיקנה פירות יחלל עליהם חלק מהמטבע והם ייעשו מעשר שני ויאכל אותם בירושלים בקדושה. (ל) כלומר, עד שיאכל פירות בשווי של כל המטבע. (לא) כמו השווי העכשווי של חצי המטבע שעוד לא חולל.

ז. הלוקח לב - פרות בסלע של פסח מעשר לג, **ומשך הפרות, ולא**

חשנת הראב"ד

הלוקח... בלבד א"א אי אפשר לזה בלא שיבוש שהרי לא נתן לו כסף ובמשיכתו הוא קונה כדי שלא יחא

(ד) כי המוכר לא מקפיד על הקנקן ונותן אותו בחינם לקונה. אבל הקונה כדי יין פתוחים, או אפילו סתומים במקום שמוכרים בדרך כלל כדים פתוחים, לא יצא הקנקן לחולין. (ה) במקום שבדרך כלל מוכרים את כדי היין סתומים. (ו) ובכך הוא מגלה את דעתו שהוא מקפיד עליהם, והקונה משלם בכסף המעשר גם עבור הכדים. (ז) וכך תהיה כמות גדולה יותר של מעשר. (ח) המוכר שאינו תגר. (ט) כלומר, למדוד את היין בדיוק, כדי שלא תהיה כאן הונאה. (י) גם אם הוא פתח את ראשי הכדים כדי למדוד את היין, כי בקרה כזה פתיחת ראשי הכדים אינה הוכחה לכך שהוא מקפיד על הקנקנים.

ג. לקחן • פתוחות או לקחן... פתוחות א"א ויודע דמי היין והקנקן צריך לאותן הדמים. **סתומות במקום שדרן להמכר פתוחות**, או **שלקח מן התגר שפדקדק במכירתו - לא יצא הקנקן לחליץ**.

(יא) והרגילות במקום זה היא למכור את היין ואת הקנקן כל אחד בפני עצמו.

לקח סלי תאנים וענבים עם הפלי, **לא יצאו דמי הפלי לחליץ**.^י

(יב) שמניחים את הסלים בתוכו. (יג) כי בוודאי המוכר מתכוון למכור את הכלי בפני עצמו אף אם אינו תגר. אבל הסלים יצאו לחולין, שאינו מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר.

ד. לקח אגוזים ושקדים וכיוצא בהן, יצאו קלפיהן [=הקליפות] **לחליץ**.^י **לקח חותל** [=סל] **תמרים, יצא החותל לחליץ**.^ט **קפה של תמרים - אם דרוסות** [=מעוכות]^{טז}, **יצאו הקפות לחליץ**; **ואם אינן דרוסות, לא יצאו הקפות לחליץ**.^י

(יד) כי בוודאי המוכר לא מקפיד עליהם, אף אם הוא תגר. (טו) כי המוכר לא מקפיד עליו, ודינו כסלי תאנים וענבים. (טז) ובעקבות זאת הם דבוקות לקופה. (יז) מכיוון שהן נדרשות לתמרים ובטלות אליהן, והמוכר לא מתכוון למכור אותן בנפרד. (יח) מכיוון שבמקרה כזה יש לקופות חשיבות בפני עצמן.

ה. מי שהיה לו יין של מעשר שני, והשאיל קנקניו לאותו מעשר [=אחסן יין מעשר בקנקני חולין] - **אף על פי שסתם את פיהן**,^י **לא קנה המעשר את הקנקנים** [=לא התקדשו הקנקנים].^כ **פנס את היין לתוכן סתם** כה - **אם קרא שם ועשהו מעשר עד שלא סתם את פיהן**,^כ **לא קנה מעשר**; **ואם משסתם קרא שם ועשהו מעשר - קנה מעשר את הקנקן**.

(יט) של הקנקנים, ובעקבות זאת הם בטלים ליין, כי הוא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חכם הנזהר בקדושת מעשר שני של דמאי, צריך לתת דווקא חולין כמו שהתחייב בזמן המשיכה.

נ. נתן לו ^[=הקונה למוכר] **סלע של מעשר, ולא הספיק למשך את הפרות, עד שעמדו בשתים - מה שפדה פדה לט, והדין ביניהן** ^{[=ניתן לבטל המיקח]^מ.}

(לט) כלומר, כל הפירות נחשבים כעת מעשר שני, מכיוון שמעשה הפדייה התרחש כאשר הם היו שווים סלע. (מ) כמו הדין בכל קנייה שהקונה עדיין לא משך.

ט. נתן לו שני סלעים של מעשר, ולא הספיק למשך הפרות, עד שחזרו להיות בסלע - מה שפדה פדה מא, ומדת הדין ביניהן; שמעשר שני, פדייתו היא משיכתו^{מב}.

(מא) כלומר, הסלעים נעשו חולין, והפירות שעכשיו שווים רק סלע אחד נחשבים פירות מעשר. (מב) כלומר, כמו שהמשיכה קונה בחולין, כך נתינת הכסף במעשר שני קונה את הפירות והופכת אותם להיות מעשר שני.

י. מי שהיו לו פרות חלין בירושלים, והיו לו מעות מעשר שני חוץ לירושלים - אומר: 'הרי המעות ההם מחללין על הפרות האלו', ויאכל הפרות שם ^[=בירושלים] **בטהרה, ויצאו אותן המעות לחלין במקומן.**

יא. היו לו מעות מעשר שני בירושלים, ויש לו פרות חוץ לירושלים - אומר: 'הרי המעות האלו מחללין על הפרות ההם', ויצאו המעות לחלין, ויצעלו הפרות ויאכלו בירושלים^ג; שאינו צריך להיות המעות והפרות במקום אחד בשעת החלול.

(ג) אך דווקא כשפירות חולין או מעות מעשר שני בירושלים, אבל פירות מעשר שני שנמצאים בירושלים, לא מחללים אותם על מעות בכלל.

יב. מי שהיו לו מעות מעשר בירושלים, וצריך להם, ויש לחברו פרות חלין שרוצה לאכלן - אומר לחברו: 'הרי המעות האלו מחללין על פרוטיך', ונמצאו אותן הפרות לקוחין בכסף מעשר, ויאכל אותן חברו בטהרה^ד; ולא הפסיד כלום^ה, ויצאו המעות לחלין.

(מד) כמו כל פירות שנקנו בכסף מעשר שני. (מה) בעל

הדיוט חמור מהקדש ועוד שבוש אחר שהלוקח פירות של חולין להחליפן בכסף מעשר מה עשה המעשר בבאן והלא הפירות שנמשכו חולין הם אטו אפטרופוס של מעשר הוא שיהא ידו כיד המעשר והמשנה לא דברה בענין זה אבל הוא במשנה משך ממנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד שעמד בשתים משמע שהפירות הם המעשר, ולענין המשנה נראה כי המעשר נקנה במשיכה ולא מכח הדיוט שלא יהא חמור מהקדש שהרי מעשר הוא וכשהוא נקנה בסלע מה כח הוא לו והלא ריעותא הוא לו שאינו תופס לקדושתו אלא סלע וסוף דבר מה שאמרו בגמרא סותר את דבריו וכל שאמר שהרי אמרו על זאת המשנה מתניתין דלא כרשב"ג דתנינן רשב"ג אומר לעולם משיכת מעשר שני הוא פדיונו מכלל דמתני' אינו נקנה במשיכה, ולפי זה הגמרא מה שאמר במשנה נותן לו סלע ומשכר בסלע ומע"ש שלו המוכר משכר בסלע קאמר ומעשר שני של מוכר קאמר שאם רצה ליטול מן המעשר בסלע נוטל. ועם כל זה אין דעתי נוחה ואומר לי לבי שכל המשנה הולכת על מדת הדין שהמעשר אינו מתחלל אלא בשעת מתן מעות מיהו המוכר והלוקח נדונין כשעת משיכה חילוך משך בסלע ועמד בשתים נותן סלע ומשכר הלוקח בסלע הפירות ויהיו שלו בתורת מעשר ויאכלם בירושלים או ידם לעצמו וזהו שאמר מעשר שני שלו ואם משך בשתים והחולל ועמדו בסלע פודה אותה בסלע של חולין כשעת פדיונו מ"מ נותן למוכר סלע אחר כשעת משיכה ואפילו הוא של מעשר שני שאין זה אלא כפורה חוב בעלמא ואע"פ שאין פורעין חוב ממעשר שני שאני הכא שמשעה ראשונה ממעשר היה החוב והכי איתא בגמרא בראש המסכתא ואם היה המוכר ע"ה נותן לו אותו הסלע הב' מן הדמאי אבל לא מן הודאי ועל אותו הסלע השני שנותן ממעשר שני אמרו בגמרא כשיפדה אותו אינו מוסיף עליו חומש פירוש אם יבא הלוקח לפדותו לא נחשוב אותו כפודה ממעשרו אלא כפודה מעשר של מוכר שכבר קנאו בפרעונו, וכל זו המשנה דלא כרשב"ג דהוא דאמר חללו כשעת משיכתו, זהו דרך הישר בעיני וערב עלי.

הספיק לתן הסלע, עד שהוקרו הפרות ועמדו בשתים ^[=עלה מחירם לשני סלעים] **- הרי זה מפריש עליהן סלע בלבד, שנאמר^ז: 'ונתן את הכסף, וקם לו', בנתינת הכסף קונה; והשכר למעשר לה.**

(לב) הקונה בירושלים. (לג) מתוך כוונה לחלל עליהם סלע של מעשר שני שבידו. (לד) כלומר, נותן למוכר סלע אחת בלבד ובכך מקדש את כל הפירות למעשר שני, מכיוון שבמשיכה הוא קנה כבר את הפירות, ונותר רק להעביר אליהם את קדושת המעשר שני, על ידי נתינת הסלע למוכר. (לה) כלומר, כל הפירות, ששוים עכשיו שני סלעים, נתפסים בקדושת המעשר.

ח. משך ^[=קנה] **פרות בשתי סלעים, ולא הספיק לתן המעות, עד שהחלו הפרות ועמדו בסלע - אינו מפריש עליהן ממעות מעשר שני אלא סלע אחת^ז; ומוסיף עליה סלע שנייה מן החלין, ונותן למוכר^י. ואם היה המוכר עם הארץ, הרי זה מתר לתן לו סלע שנייה ממעות מעשר שני של דמאית^ח.**

(ז) מכיוון שעכשיו, בזמן החילול, הפירות שווים רק סלע אחד. (ז) מכיוון שהוא קנה את הפירות כבר בזמן המשיכה, ואז הם היו שווים שני סלעים. (ח) מכיוון שעם הארץ מתנהג במטבעות דמאי כמו עם חולין, אבל לתלמיד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קסט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

פרק ט

דיני נטע רבעי

א. נטע רבעי [=פירות העץ בשנתו הרביעית] - והרי הוא קדש, שנאמר²⁴: "ובשנה הרביעת, יהיה כל פרי קדש הלולים לה"; ודינו להאכל לבצעלו בירושלים, כמעשר שני. וכשם שאין מעשר שני בסוּרְיָה [החייבת במעשרות מדברי חכמים], כך אין נטע רבעי בסוּרְיָה. ובנטע רבעי הוא אומר²⁵: "ואיש את קדשיו, לו יהיו" - שאין לה קדש שלא נתפרש דינו בתורה למי הוא, חוץ מנטע רבעי.

ב. הרוצה לפדות נטע רבעי, פודה כמעשר שני; ואם פדהו לעצמו^א, מוסיף חמש. ואין פוֹדֵין אותו, עד שִׁיגִיעַ לעונת המעשרות [גדל שליש ונתחייב במעשרות] - שנאמר²⁶: "להוסיף לכם תבואתו", עד שיעשה תבואתו; ואין פוֹדֵין אותו במחבר [לקרקע], כמעשר שני. והרי הוא ממון גבוה, כמעשר שני; לפיכך^ב, אינו נקנה במתנה, אלא אם נתנו בסר [קודם שנתחייב]. ודינו בשאר הדברים, לענן אכילה ופדיה - כמעשר.

(א) אם בעל הפירות פודה אותם עם כספו האישי.
(ב) כלומר, מכיוון שהוא ממון גבוה ודינו כהקדש.

ג. והפודה כרם רבעי - רצה, פודהו ענבים, רצה, פודהו יין; וכן הזיתים. אבל שאר פרות, אין משנין אותן מברייתן.

(ג) ביכולתו לעשותם שמן ולפדותם אם הוא רוצה.

ד. כרם רבעי - אין לו לא [דיני] שכחה, ולא פאה, ולא פרט, ולא עוללות [=מתנות עניים]; ואין מפרישין ממנו תרומה ומעשרות, כמו שאין מפרישין ממעשר שני, אלא כלו עולה לירושלים, או נפדה ויעלו הדמים ויאכלו בירושלים - כמעשר.

ה. ענבים של כרם רבעי - התקינו בית דין, שיהיו עולין לירושלים [ממרחק של] מהלך יום לכל צד, כדי לעטר שוקי ירושלים בפרות; ומשחרב בית המקדש, נפדה אפלו סמוך לחומה. ושאר כל הפרות, אפלו בזמן המקדש, נפדין סמוך לחומה.

הפירות, אלא הוא רק צריך לטבול טבילת טהרה לשם אכילת מעשר שני.

יג. במה דברים אמורים? בשהיה חברו בעל הפרות חבר [=תלמיד חכם] - שאין מוסיין פרות מעשר שני של ודאי אלא לחבר^א; לפיכך, אם היו המעות של דמאי, אומר בן אף לעם הארץ מח. ומתר • לחלל מעשר שני של דמאי על פרות עם הארץ, ועל מעותיו; ואין חוששין להן שמא של מעשר שני הן.

(מו) שהתירו לחלל מעות מעשר שלו, על פירות חולין של חברו. (מז) אבל לעם הארץ לא, כי הוא בחזקת טומאה. (מח) כי פירות מעשר שני דמאי שקדושים רק מספק, מותר לתת לעם הארץ.

יד. המניח דינר של מעשר להיות אוכל כנגדו והולך מט - פיון שאכל עליו עד שלא נשאר ממנו אלא פחות מפרוטה, יצא לחלין. במה דברים אמורים? בשל דמאי; אבל בשל ודאי - לא יצא לחלין עד שישאר ממנו פחות משנה פרוטה אחר שמוסיפין את החמש.

כגון • שנשאר ממנו פחות מארבעה חמשי פרוטה.

(ט) כלומר, כדי לחלל עליו פירות בירושלים ולאוכלם שם.
(נ) שאין צורך להוסיף עליו חומש כשמחללים אותו.

טו. טמאין וטהורין שהיו אוכלין או שותין כֶּאֱחָד בירושלים, ורצו הטהורין להיות אוכלין מעשר שני שלהן - מניחין סלע של מעשר שני, ואומרים: 'כל שהטהורין אוכלין ושותין, סלע זו מחללת עליו'; ותצא הסלע לחלין, שהרי • אכלו ושתו בשוניה בטירה - ובלבד שלא יגעו הטמאים במאכל, שלא יטמאוהו.

השנת הראב"ד

ומותר. . . הן א"א לא בכל ענין כמו שהוא פושט שהרי פירשו בתוספתא כיצד הוציא מעות מתוך אפונתו ואמר לו חלל על אלו לא חילל אלא עד מקום שלוקח ופורע לו דינר לאלתר אם משום חוב ומשום מלוה אסור עד שילך לביתו ויחזור.

השנת הראב"ד

כגון. . . מארבעה א"א נ"ל שזה שיבוש וראוי להיות שנשאר ממנו ארבעה חומשי פרוטה.

השנת הראב"ד

שהרי אכלו ושתו א"א פירשו בגמרא באומר לכשישתה ולא יאמר מעכשיו ולא כששתו אלא [מעכשיו] לכשישתו ויש בריה.

24. ויקרא-קדושים, יט, כד. 25. במדבר-נשא, ה, י. 26. ויקרא-קדושים, יט, כה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּשָׁנָה חֲשׁוֹבִין שָׁנָה - וְהוּא, שֶׁתְּקַלֵּט הַנְּטִיעָה קֵדָם הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם; וְכֵמָּה הוּא סֵתָם קְלִיטָה לְכָל הָאֵילָנוֹת? שְׁתֵּי שָׁבָתוֹת [=שבועיים].

(טז) לשלוש שנות הערלה ולשנה הרביעית הבאה אחריהן.
(יז) כלומר, הדין אינו שהנטע באמצע השנה, ימנה שלוש שנים שלמות מראש השנה הבא.

ט. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁהַנְּטִיעַ אַרְבַּעַ וְאַרְבָּעִים יוֹם י"ח קֵדָם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עֲלֶתָהּ [=נחשבת] לוֹ שָׁנָה; וְאִם עַל פִּי כֵן, אֵין פְּרוֹת הַנְּטִיעָה הַזֹּאת מִתְּרִין בְּעֶרְלָה י"א או בְּרַבְעִי, עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בְּשַׁבָּט - שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאֵילָן.

(יח) שהם שבועיים של קליטת הנטיעה, ועוד שלושים יום שנחשבים כשנה. (יט) מאיסור ערלה. (כ) כלומר, הפירות שנחנטו (=הגיעו לעונת המעשרות שלהם) מט"ו בשבט של השנה השלישית או הרביעית ואילך.

י. פִּיצַד? הַנְּטִיעַ אֵילָן מֵאֶכָּל בְּחִמְשָׁה עָשָׂר בָּאָב מִשָּׁנָה עֲשִׂירִית בִּיּוֹבֵל - הֲרִי הוּא בְּתוֹךְ שְׁנֵי עֶרְלָה, עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשַׁבָּט מִשָּׁנָה שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה; וְכָל מָה שִׁזְעִיזָה אֵילָן בְּתוֹךְ זְמַן זֶה כֵּא - הֲרִי הוּא עֶרְלָה כֵּן, אִם עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרוּ לְאַחֵר כֵּמָּה יָמִים כֵּן.

(כא) כל הפירות שנחנטו והגיעו לעונת המעשרות שלהם בזמן הזה. (כב) ואסור בהנאה. (כג) כלומר, למרות שהפירות האלו הבשילו לאחר טו בשבט.

וּמִחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשַׁבָּט מִשָּׁנָה שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה בִּיּוֹבֵל, עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּשַׁבָּט מִשָּׁנָה אַרְבַּע עָשָׂרָה - הוּא נִטַּע רַבְעִי; וְכָל מָה שִׁזְעִיזָה בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - הֲרִי הוּא רַבְעִי, וְצִרִיף פְּדִיּוֹן. וְאִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, נִתְעַבְּרָה לְרַבְעִי אוֹ לְעֶרְלָה כֵּן.

(כד) כלומר, החודש הנוסף לא גורם שנתיר את הפירות לפני ט"ו בשבט.

יא. נְטַעו • בְּשִׁשָּׁה

עָשָׂר בָּאָב מִשָּׁנָה עָשָׂר [לשנות היובל] - לֹא עֲלֶתָהּ לוֹ שָׁנָה עָשָׂר, אֲלֹא הֲרִי הוּא עֶרְלָה שָׁנָה אַחַת עָשָׂרָה וּשְׁנָתָה שְׁתֵּים עָשָׂרָה וּשְׁנָתָה שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה כֻּלָּה; וְהֲרִי הוּא נִטַּע רַבְעִי מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה

השנת הראב"ד

נמנע... סופח א"א דבר זה הוציא מן הירושלמי של מסכת ר"ה כשאמרה הברייתא פירות נטיעה זו אסורה עד ט"ו בשבט א"ר בא בר ממל קומי רבי זעירא נראים דברים בשנטע שלשים יום לפני ר"ה אבל אם נטע פחות מל' יום לפני ר"ה שנה שלימה מונין לו ותימר הכי אלמא כל היכא שיש לו ג' שנים שלימות אין מוסיפין לו, והאי סברא מסתייעא מדקתני ופירות נטיעה זו מכלל דאיכא נטיעה דלא אמרינן הכי ועוד מדאמרינן פעמים שבירביעית ועדיין אסורה משום

(ד) ולא יפדו אותם בכסף. (ה) כלומר, שבעלי הפירות ימכרו אותם בירושלים לבעלי החנויות והם ימכרו אותם בשוק. (ו) וירושלים נכבשה על ידי אויבי ישראל, לא דואגים לעטר אותה בפירות.

ו. פִּיצַד פְּדִיּוֹן נִטַּע רַבְעִי? - מִנִּיחַ אֶת הַסֵּלִי עַל פִּי [=בפני] שְׁלֹשָׁה, וְאוֹמֵר: 'כֵּמָּה' אֲדָם רוֹצֶה לְפָדוֹת לוֹ בְּסֵלַע, עַל מִנֵּת שִׁזְעִיזָה [=בהתחשב עם] יִצְיָאוֹת הַשּׁוֹמְרִים מִבֵּיתוֹ, וְהַחֲמִירִים וְהַפּוֹעֲלִים מִבֵּיתוֹ' [-עלויות ההובלה]? וְאַחֵר שֶׁקּוֹצְבִין [=קובעים] אֶת הַשְּׁעֵרֵט, מִנִּיחַ אֶת הַמַּעוֹת, וְאוֹמֵר: 'כָּל הַנִּלְקָט מִזֶּה' [-מהשדה הוֹן] - מִחֲלָל עַל הַמַּעוֹת הָאֵלּוּ, מִשְׁעַר כֶּף וְכָף סֵלִים בְּסֵלַע'.

(ז) עם פירות רבעי בתוכו. (ח) כלומר, כמה סלי פירות כאלו. (ט) כלומר, את כמות הפירות עבור סלע אחד.

וּבִשְׁבִיעִית, פּוֹדֶהוּ בְּשִׁוּיָא; שְׂאִין שֶׁם לֹא שׁוֹמְרִים, וְלֹא פּוֹעֲלִים; וְאִם הָיָה הַפְּקָרִי, אֵין לוֹ אֲלֵא שְׂכַר לְקִיטָה בְּלִבְדִּי.

(י) בשנת השמיטה, שלא עובדים את עבודת האדמה. (יא) כפי שווי הפירות עצמם, מבלי לחשב בנוסף את העלויות הנלוות. (יב) כלומר, פירות רבעי שגדלו בהפקר - בשאר השנים. (יג) בפדיון הפירות, יוסיף את שווי עבודת לקיטת הפירות בלבד ולא את שאר ההוצאות הנוספות.

ז. מִי שֶׁהָיָה לוֹ נִטַּע רַבְעִי בְּשָׁנָה הַשְּׁמִטָּה, שִׁיד הַכֹּל שָׁנָה [=שהכל הפקר] - צִרִיף לְצִינּוֹ [=לסמנו] בְּקוֹזָזוֹת [=תלוליות] אֲדָמָה, כְּדִי שִׁנְיִירוּ בּוֹ, וְלֹא יֵאָכְלוּ מִמֶּנּוּ עַד שִׁיפְדוּ. וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ שְׁנֵי שָׁנֹת [=שנות] עֶרְלָה י"ד - מְצִינִין אוֹתוֹ בְּחִרְסִית, כְּדִי שִׁיפְרְשׁוּ מִמֶּנּוּ; שְׂאֵם צִינּוֹ בְּקוֹזָזוֹת אֲדָמָה, שְׂמָא יִתְפָּרְדּוּ - שְׂאִסּוֹר עֶרְלָה חֲמוֹר הוּא, שֶׁהִיא אֲסוּרָה בְּהִנְיָה. וְהַצְנָעִין [=מהדרים]^{טו} הֵיוּ מִנִּיחִין אֶת הַמַּעוֹת בְּשָׁנָה הַשְּׁמִטָּה, וְאוֹמְרִין: 'כָּל הַנִּלְקָט מִפְּרוֹת רַבְעִי אֵלּוּ, מִחֲלָל עַל הַמַּעוֹת הָאֵלּוּ' - שֶׁהֲרִי אֵי אֶפְשָׁר לְפָדוֹתוֹ בְּמַחְבֵּר, כִּמּוֹ שְׂבָאָרָנוּ.

(יד) עץ בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו, שפירותיו אסורים לגמרי באכילה. (טו) לא היו מסתפקים בסימון הנטע רבעי, מחשש שהסימון יתפורר.

ח. בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעֶרְלָה וְלְרַבְעִיטוּ; וּמֵאִמָּתִי מוֹנִין לְעֶרְלָה וְלְרַבְעִי? מִשְׁעַת נְטִיעָה. וְאִינוּ מוֹנֶה מִרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה י", אֲלֵא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קעא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ז' הרי זה פטור מן הערלה; נטעו לסוג, וחזר
וחשב עליו [שיהיה] למאכל, או שנטעו למאכל, וחזר
וחשב עליו לסוג - פיון שערב בו מחשבת חיוב,
חיב. נטעו שלש שנים לסוג, ומפאן ואילף
למאכל - אין לו רבעי; שכל שאין לו ערלה, אין
לו רבעי.

א) המטרה העיקרית בנטיעתו. ב) לאחר זמן, כשעדיין לא
חלפו שלוש שנים מנטיעתו. ג) חייב בדיני ערלה וחישוב
השנים נעשה מזמן הנטיעה. ד) כלומר, אחרי שחלפו
שלוש שנים הוא חזר בו ויעד אותו למאכל.

ג. נטע אילן וחשב שיהיה הצד הפנימי שלו
למאכל והחיצון לסוג, או שיהיה הצד התחתון
למאכל והעליון לסוג - זה שחשב עליו למאכל,
חיב בערלה; וזה שחשב עליו לסוג או לעצים,
פטור; שהדבר תלוי בדעתו של נטע. והעלף [שיח
קוצני] - חיב בערלה האביונות [הפרין] בלבד, אבל
הקפריסין [=עלים] מתרות.

ד. הנוטע לרבים בתוך שדהו, חיב בערלה -
שנאמר²⁸: "ונטעתם", אפלו לרבים. במה דברים
אמורים? בארץ ישראל; אבל בחוצה לארץ, פטור.
ה) שמתכוון שכל אדם יוכל להיכנס לשדה ולקחת פירות
מהעץ הזה כרצונו.

ה. הנוטע ברשות הרבים, והנוטע בספינה,
והעולה מאליו ברשות היחידה, והנכרי שנטע בין
לישראל בין לעצמו, והגזלן שנטע - חיבין בערלה
וברבעי.

ו) לצורך שימוש האישי. ז) עץ שאף אדם לא נטע אותו.
ח) שאז האילן שייך לבעל השדה.

ו. העולה מאליו במקום טרשים [=יערות]^ט, פטור;
אפלו הנוטע במקום שאינו ישוב, פטור; והוא,
שלא יהיה עושה^י כדי טפול [-כמות שמשתלם] שמשפול
בפרותיו עד שמביאן לישוב. אבל אם היה עושה
כדי טפול, חיב בערלה.

ט) כלומר, במקום שאין בו ישוב, אף שהמקום של אדם
פרי. י) מכיוון שהאדמה במקומות הללו אינה טובה,
והעצים שצומחים בה מניבים מעט פירות ולא משתלם
לעסוק בהם, ולכן העץ שגדל בה נחשב שאינו מיועד
למאכל ופטור מערלה. יא) שהאילן לא יניב פירות.

ערלה פעמים הוא דאמרינן הכי ולא
כל שעה ומאי דאקשו עלה אי הכי
אפילו נטעו שלשים יום לפני ר"ה
יהא אסור עד שלשים יום לפני ר"ה
כלומר כיון דקפדינן על ג' שנים
שלימות ולמה אין מוסיפין לה אלא
עד שבת תהא אסורה עד שלשים
יום לפני ר"ה של שנה רביעית שלא
יהו שנים מקוטעות מאי כדון א"ר
מונא מתוך שעומד בתוך שנתו של
אילן משלים שנתו פירוש שנתו של
אילן והוא שבת כלומר די לנו בכך
עתה לזה הטעם דוקא בשנטעה ל'
יום לפני ר"ה מוסיפין לו עד שבת
אבל פחות מל' יום הואיל ויש לה ג'
שנים שלימות חוץ מקליטתה אין
מוסיפין לה כלום אלא מראש תשרי
לראש תשרי.

של שנת ארבע עשרה,
עד סופה.
יב. נטע הנטיעה
מראש חדש [תשרי] עד
חמשה עשר יום בשבט
- מונה • לה שלש שנים
מיום ליום כה לערלה,
ומיום ליום לרבעי.
וראיתי לגאונים דברים
בחדשיון ערלה ורבעי -
אין ראוי להאריך
ולהשיב עליהן, וודאי
טעות סופרים הן;
והאמת - כבר בארנו
דרכה.

מונה... ליום א"א מיום ליום שאמר
מט"ו שבת עד ט"ו לשבת דוקא
ולא מראש תשרי לראש תשרי לפי
שאין שלימות שהרי חסרו הקליטה
ומה שיצא אחר תשרי קודם נטיעה.

כה) מתאריך הנטיעה.

יג. העליון, והלולבין, ומי גפנים^{כו}, והסמדר [=הפרח
שממנו יוצא הפרין] - מתרין בערלה וברבעי. והענבים
ששדפן הקדים [=שהתיבשו ברוח] והפסידן, והחרצנין
[גרעינים] והזגין [=קליפות] והתמד [=פסולת ענבים המהול במים]
שלחן, וקלפי רמון והנץ [=פרח] שלו, וקלפי אגוזים,
והגרעינים^{כז} - אסורין בערלה^{כח}, ומתרין ברבעי;
והנובלות [=פירות שנפלו טרם שבשלו], כלן אסורות לא.

כו) מי-שרף שיוצאים מענפי הגפן כשחותכים אותם.
כז) מכיוון שהם לא נחשבים פרי. כח) גרעיני כל הפירות.
כט) מכיוון שרגילים להכין מהם צבע, וערלה אסורה גם
בהנאה. ל) מכיוון שנטע רבעי מותר בהנאה.
לא) מכיוון שבכל זאת הם נקראים פרי.

פרק י

עצים החייבים והפטורים בנטע רבעי.

א. כל [עץ] שהוא חיב בערלה, יש לו רבעי, וכל
שפטור מן הערלה, אינו חיב ברבעי - שנאמר²⁷:
"שלש שנים יהיה לכם ערלים, לא יאכל. ובשנה
הרביעת, יהיה כל פריו קדש הלולים לה".

ב. הנוטע אילן מאכל, ודעתו עליו שיהיה סוג
לגנה, או שנטעו לקורות האילן, לא לפרותיו

27. ויקרא-קדושים, יט, כג-כד. 28. ויקרא-קדושים, יט, כג.

קעב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(כא) כדי לכסות את הבקעים שנוצרו מהעזוזה. (כב) מכיוון שהוא לא השתנה בכלל, אלא נטוע כמו שהיה.

יב. וכן אילן שגער, ונשאר ממנו בארץ שרש אחד, אפלו במחט שמלפפין עליה הרוקמים את [חוט] השני, והחזירו למקומו ונטעו - פטור, מפני שיכול לחיות כג.

(כג) העץ היה יכול להמשיך להתקיים, גם אם הוא לא היה נטוע אותו מחדש.

נערך פלו, ונעקרה הסלע כי שרשיו בה עמו, וחזר ונטעו כמה שהוא, בכל [-עם כל] האדמה שסביבות שרשיו - אם יהיה יכול לחיות מאותה אדמה אלו לא נטעו, הרי הוא כמי שלא נערך; ואם לאו, חייב. (כד) גוש האדמה שדבוק לשורשי העץ.

יג. אילן שקצצו מעם [=עד פני] הארץ, והחליף [=חזר וגדל] - חייב בערלה כה, ומוזין לו [לשנות ערלה] משעת קציצה כו.

(כה) כי הוא כמו נטיעה חדשה. (כו) שהיא כמו הנטיעה של העץ החדש.

יד. אחד הנוטע, ואחד המבריך [=טומן ענף בקרקע], ואחד המרפיב - חייב. כמה דברים אמורים? בשחתו בד [=ענף] אחד מן האילן והבריכו בארץ, או הרפיכו באילן אחר; אבל אם מתח בד אחד מן האילן הזקן והבריכו בארץ, או הרפיכו באילן אחר ועקר הבד מערה [=מחובר] באילן הזקן - הרי זה פטורי כו.

(כז) מכיוון שהוא מחובר לעץ הזקן, אין זו נטיעה חדשה.

טו. גדל זה הילד [הענף] שהבריך ועשה פרות, ואחר כך נפסק עקרו שהיה מערה באילן הזקן - מונה משעה שנפסק כח. ואותן הפירות כט מתרין, מפני שגדלו בהתר; ואם הניחול אחר שנפסק העקר, עד שהוסיפו במאתים [=חלק אחד ממאתים מכפי שהיו] - הרי אלו אסורין.

(כח) למרות שלא נטעו אותו עכשיו, מכיוון שרק כעת הוא הפך לעץ בפני עצמו ונחשב כנטיעה חדשה. (כט) שגדלו עליו בהיות מחובר לאילן הזקן. (ל) השאיר את הפירות על העץ.

ז. הנוטע למצוה - כגון שנטע [עץ] אחרוג לולב י, או זית למנורה י - חייב בערלה י. הקדוש ואחר כך נטע, פטור מן הערלה טו; נטע ואחר כך הקדוש, חייב בערלה טו.

(יב) כלומר, עבור מצוות ארבעת המינים, שהלולב הוא העיקר שבהם וכולם נקראים על שמו. (יג) נטע עץ זית כדי להפיק מפירותיו שמן למנורה בבית המקדש. (יד) למרות שאינו אוכל את הפירות הללו, מכיוון שהוא משתמש בפירות עצמם ולא רק בענפים, חייב בערלה. (טו) כי חיוב הערלה הוא רק על עצים השייכים לאדם פרטי. (טז) כי ההקדש לא יכול להפקיע את חיוב הערלה שחל בזמן הנטיעה.

ח. הנוטע בעציץ שאינו נקוב [בתחתיתו] - חייב בערלה; אף על פי שאינו בארץ [=כגדל בקרקע] לזרעים י, הרי הוא בארץ לאילנות י.

(יז) שזרע יונק מהארץ רק בעציץ נקוב. (יח) מכיוון שהעץ יונק מהאדמה גם דרך עציץ שאינו נקוב.

ט. ואילן שנטעו בתוך הבית, חייב בערלה. זה שנטעו גוים עד שלא פאו אבותינו לארץ, פטור; אבל משפאו לארץ, אף מה שנטעו גוים חייב - שנאמר²⁹: "כי תבאו אל הארץ, ונטעתם", משעת ביאה.

י. וגוי שהרפיב [ענף] אילן מאכל על גבי אילן סרק [=שאינו נותן פרי], חייב בערלה י. ויש לנכרי נטע רבעי - שאם פא [הגוי] לנהג במצוה זו, הרי הוא קדש כנטע רבעי של ישראל.

(יט) כי הרכבה היא כמו נטיעה חדשה.

יא. אחד הנוטע גרעינה [=גרעין], או יחור [=ענף] מן האילן, או שעקר את כל האילן ממקום ונטעו במקום אחר - הרי זה חייב בערלה כ, ומונה משעת נטיעתו.

(כ) ששתילה כזו נחשבת כנטיעה חדשה.

ועזע את האילן ולא עקרו, ואחר כך מלא סביבותיו בעפר כא - אם יכול [היה] לחיות אלו לא מלא סביבותיו, הרי זה פטורי כ; ואם לאו - הרי זה כמי שעקר ונטע, וחייב.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זרעים - הלכות מעשר שני ונטע רבעי קעג

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טז. יִלְדָּה לֹא שֶׁסְּבָכָה [הרכיבה] בְּזִקְנָה, וְהָיוּ פְּרוֹת בִּילְדָּה - אֶפְלוּ הוֹסִיפוּ מֵאֲתִים לִב - הָרִי אֱלוֹ הַפְּרוֹת שֶׁל יִלְדָּה אֲסוּרִין; שְׁאִין גְּדוּלֵי הָתֵר מַעֲלִין אֶת הָעֵקֶר הָאֲסוּרִי.
(לא) עץ שעוד לא מלאו שלוש שנים מנטיעתו. (לב) כלומר, אפילו אם גדלו פירות בכמות הגדולה פי מאתיים מהפירות שהיו על הילדה כשהרכיבו אותה. (לג) מכיוון שהפירות האסורים היו עיקר ותחילת תנובת העץ.

יז. אֵילָן שֶׁהִבְרִיךְ מִמֶּנּוּ בַד בְּאֶרֶץ, וְאַחֵר כֶּן נֶעְקַר הָאֵילָן כֻּלּוֹ, וְהָרִי הוּא חוּזָה [יזנק חיותו] מִן הַבֵּד שֶׁהִבְרִיךְ בְּאֶרֶץ - נַעֲשֶׂה אוֹתוֹ אֵילָן כִּפְּאֵלוֹ עֵתָה נָטַע, וְחֵיב בְּעֶרְלָה; וּמוֹנֶה לְאֵילָן וְלִמָּה שֶׁצִּמַּח מִן הַהִבְרִיכָה, מִשְׁעָה שֶׁנֶּעְקַר.

יח. הָרִי שֶׁהִבְרִיךְ בַד בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְהִבְרִיךְ בַד אַחֵר מִמָּה שֶׁצִּמַּח בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְחִזּוֹר וְהִבְרִיךְ מִן הַשְּׁלִישִׁי, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה מְעֵרִין זֶה בָּזֶה - הוֹאִיל וְלֹא נִפְסְקוּ מִן הָעֵקֶר הָרִאשׁוֹן, הַכֹּל מִתֵּר; וְאִם נִפְסַק עֵקֶר הָרִאשׁוֹן, מוֹנֶה לְכָל מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסַק.

יט. וְאֵילָן הַיּוֹצֵא מִן הַגֵּזַע [מעל הקרקע], פְּטוּר מִן הָעֶרְלָה לִי; מִן הַשְּׂרָשִׁין, חֵיב בְּעֶרְלָה לֵה.
(לד) מכיוון שהוא יוצא מגזע עץ קיים, הוא נחשב המשך שלו. (לה) כי הוא כמו נטיעה חדשה.

כ. מִפְּנֵי שֶׁהָיָא נִרְאִית בְּנִטְעָה בַת שְׁנֵתָה לִי. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּנִטְעָה אַחַת לִי, אוֹ שְׁתֵּים כְּנָגֵד שְׁתֵּים וְאַחַת יוֹצֵאָה זָנֵב [ארבעה אילנות בריבוע והחמישי כנזב]; אֲבָל אִם הָיָה הַכֶּרֶם כֻּלּוֹ פְּחוֹת מִטֶּפַח - הָרִי זֶה יֵשׁ לוֹ קוֹל [מפורסם], וּמוֹנִין לוֹ כְּדֶרֶךְ שְׁמוֹנִין לְשָׂאֵר הָאֵילָנוֹת.

כא. וְכֵן אֵין מְרַבִּיבִין בְּפָנִיּוֹת [לולבי תמרים] שֶׁל עֶרְלָה בְּדָקִלִים, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּפָנִיּוֹת כְּפָרִי. עֶבֶר וְהִרְכִּיב, מִתֵּר; שְׁכָל דְּבָר שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי גוֹרְמִין, אֶחָד אֲסוּר וְאֶחָד מִתֵּר - הָרִי זֶה הַנֶּגֶרֶם מִשְׁנֵיהֶם מִתֵּר. לְפִיכָךְ, הַצּוּמַח מִפְּרוֹת עֶרְלָה - מִתֵּר, שֶׁהָרִי גֵרֵם לוֹ לְצִמַּח הַפְּרִי הָאֲסוּר וְהָאֶרֶץ הַמִּתְתֶּר.

כב. נוֹטְעִין יְחִזּוֹר שֶׁל עֶרְלָה לִי; וְאֵין נוֹטְעִין אֲגוּז שֶׁל עֶרְלָה - מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי, וּפְרוֹת עֶרְלָה אֲסוּרִין בְּהִנָּה [הנאה], כִּמּוֹ שֶׁבְּאֶרְצוֹ בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי מֵאֲכָלוֹת. וְאִם עֶבֶר וְנָטַע אֲגוּז שֶׁל עֶרְלָה, הָרִי הַצּוּמַח מִתֵּר כִּשְׂאֵר הָאֵילָנוֹת.

כג. וְכֵן אֵין מְרַבִּיבִין בְּפָנִיּוֹת [לולבי תמרים] שֶׁל עֶרְלָה בְּדָקִלִים, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּפָנִיּוֹת כְּפָרִי. עֶבֶר וְהִרְכִּיב, מִתֵּר; שְׁכָל דְּבָר שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי גוֹרְמִין, אֶחָד אֲסוּר וְאֶחָד מִתֵּר - הָרִי זֶה הַנֶּגֶרֶם מִשְׁנֵיהֶם מִתֵּר. לְפִיכָךְ, הַצּוּמַח מִפְּרוֹת עֶרְלָה - מִתֵּר, שֶׁהָרִי גֵרֵם לוֹ לְצִמַּח הַפְּרִי הָאֲסוּר וְהָאֶרֶץ הַמִּתְתֶּר.

כד. הָרִי שֶׁהִבְרִיךְ בַד בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְהִבְרִיךְ בַד אַחֵר מִמָּה שֶׁצִּמַּח בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְחִזּוֹר וְהִבְרִיךְ מִן הַשְּׁלִישִׁי, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה מְעֵרִין זֶה בָּזֶה - הוֹאִיל וְלֹא נִפְסְקוּ מִן הָעֵקֶר הָרִאשׁוֹן, הַכֹּל מִתֵּר; וְאִם נִפְסַק עֵקֶר הָרִאשׁוֹן, מוֹנֶה לְכָל מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסַק.

כה. וְאֵילָן הַיּוֹצֵא מִן הַגֵּזַע [מעל הקרקע], פְּטוּר מִן הָעֶרְלָה לִי; מִן הַשְּׂרָשִׁין, חֵיב בְּעֶרְלָה לֵה.

כו. וְכֵן אֵין מְרַבִּיבִין בְּפָנִיּוֹת [לולבי תמרים] שֶׁל עֶרְלָה בְּדָקִלִים, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּפָנִיּוֹת כְּפָרִי. עֶבֶר וְהִרְכִּיב, מִתֵּר; שְׁכָל דְּבָר שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי גוֹרְמִין, אֶחָד אֲסוּר וְאֶחָד מִתֵּר - הָרִי זֶה הַנֶּגֶרֶם מִשְׁנֵיהֶם מִתֵּר. לְפִיכָךְ, הַצּוּמַח מִפְּרוֹת עֶרְלָה - מִתֵּר, שֶׁהָרִי גֵרֵם לוֹ לְצִמַּח הַפְּרִי הָאֲסוּר וְהָאֶרֶץ הַמִּתְתֶּר.

כז. הָרִי שֶׁהִבְרִיךְ בַד בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְהִבְרִיךְ בַד אַחֵר מִמָּה שֶׁצִּמַּח בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְחִזּוֹר וְהִבְרִיךְ מִן הַשְּׁלִישִׁי, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה מְעֵרִין זֶה בָּזֶה - הוֹאִיל וְלֹא נִפְסְקוּ מִן הָעֵקֶר הָרִאשׁוֹן, הַכֹּל מִתֵּר; וְאִם נִפְסַק עֵקֶר הָרִאשׁוֹן, מוֹנֶה לְכָל מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסַק.

כח. וְאֵילָן הַיּוֹצֵא מִן הַגֵּזַע [מעל הקרקע], פְּטוּר מִן הָעֶרְלָה לִי; מִן הַשְּׂרָשִׁין, חֵיב בְּעֶרְלָה לֵה.

כט. וְכֵן אֵין מְרַבִּיבִין בְּפָנִיּוֹת [לולבי תמרים] שֶׁל עֶרְלָה בְּדָקִלִים, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּפָנִיּוֹת כְּפָרִי. עֶבֶר וְהִרְכִּיב, מִתֵּר; שְׁכָל דְּבָר שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי גוֹרְמִין, אֶחָד אֲסוּר וְאֶחָד מִתֵּר - הָרִי זֶה הַנֶּגֶרֶם מִשְׁנֵיהֶם מִתֵּר. לְפִיכָךְ, הַצּוּמַח מִפְּרוֹת עֶרְלָה - מִתֵּר, שֶׁהָרִי גֵרֵם לוֹ לְצִמַּח הַפְּרִי הָאֲסוּר וְהָאֶרֶץ הַמִּתְתֶּר.

ל. הָרִי שֶׁהִבְרִיךְ בַד בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְהִבְרִיךְ בַד אַחֵר מִמָּה שֶׁצִּמַּח בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְחִזּוֹר וְהִבְרִיךְ מִן הַשְּׁלִישִׁי, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה מְעֵרִין זֶה בָּזֶה - הוֹאִיל וְלֹא נִפְסְקוּ מִן הָעֵקֶר הָרִאשׁוֹן, הַכֹּל מִתֵּר; וְאִם נִפְסַק עֵקֶר הָרִאשׁוֹן, מוֹנֶה לְכָל מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסַק.

לא. וְאֵילָן הַיּוֹצֵא מִן הַגֵּזַע [מעל הקרקע], פְּטוּר מִן הָעֶרְלָה לִי; מִן הַשְּׂרָשִׁין, חֵיב בְּעֶרְלָה לֵה.

לב. וְכֵן אֵין מְרַבִּיבִין בְּפָנִיּוֹת [לולבי תמרים] שֶׁל עֶרְלָה בְּדָקִלִים, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּפָנִיּוֹת כְּפָרִי. עֶבֶר וְהִרְכִּיב, מִתֵּר; שְׁכָל דְּבָר שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי גוֹרְמִין, אֶחָד אֲסוּר וְאֶחָד מִתֵּר - הָרִי זֶה הַנֶּגֶרֶם מִשְׁנֵיהֶם מִתֵּר. לְפִיכָךְ, הַצּוּמַח מִפְּרוֹת עֶרְלָה - מִתֵּר, שֶׁהָרִי גֵרֵם לוֹ לְצִמַּח הַפְּרִי הָאֲסוּר וְהָאֶרֶץ הַמִּתְתֶּר.

לג. הָרִי שֶׁהִבְרִיךְ בַד בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְהִבְרִיךְ בַד אַחֵר מִמָּה שֶׁצִּמַּח בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְחִזּוֹר וְהִבְרִיךְ מִן הַשְּׁלִישִׁי, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה מְעֵרִין זֶה בָּזֶה - הוֹאִיל וְלֹא נִפְסְקוּ מִן הָעֵקֶר הָרִאשׁוֹן, הַכֹּל מִתֵּר; וְאִם נִפְסַק עֵקֶר הָרִאשׁוֹן, מוֹנֶה לְכָל מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסַק.

לד. וְאֵילָן הַיּוֹצֵא מִן הַגֵּזַע [מעל הקרקע], פְּטוּר מִן הָעֶרְלָה לִי; מִן הַשְּׂרָשִׁין, חֵיב בְּעֶרְלָה לֵה.

לה. וְכֵן אֵין מְרַבִּיבִין בְּפָנִיּוֹת [לולבי תמרים] שֶׁל עֶרְלָה בְּדָקִלִים, מִפְּנֵי שֶׁהַכְּפָנִיּוֹת כְּפָרִי. עֶבֶר וְהִרְכִּיב, מִתֵּר; שְׁכָל דְּבָר שֵׁישׁ לוֹ שְׁנֵי גוֹרְמִין, אֶחָד אֲסוּר וְאֶחָד מִתֵּר - הָרִי זֶה הַנֶּגֶרֶם מִשְׁנֵיהֶם מִתֵּר. לְפִיכָךְ, הַצּוּמַח מִפְּרוֹת עֶרְלָה - מִתֵּר, שֶׁהָרִי גֵרֵם לוֹ לְצִמַּח הַפְּרִי הָאֲסוּר וְהָאֶרֶץ הַמִּתְתֶּר.

לו. הָרִי שֶׁהִבְרִיךְ בַד בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְהִבְרִיךְ בַד אַחֵר מִמָּה שֶׁצִּמַּח בְּאֶרֶץ, וְצִמַּח, וְחִזּוֹר וְהִבְרִיךְ מִן הַשְּׁלִישִׁי, אֶפְלוּ הֵן מֵאָה מְעֵרִין זֶה בָּזֶה - הוֹאִיל וְלֹא נִפְסְקוּ מִן הָעֵקֶר הָרִאשׁוֹן, הַכֹּל מִתֵּר; וְאִם נִפְסַק עֵקֶר הָרִאשׁוֹן, מוֹנֶה לְכָל מִשְׁעָה שֶׁנִּפְסַק.

לז. וְאֵילָן הַיּוֹצֵא מִן הַגֵּזַע [מעל הקרקע], פְּטוּר מִן הָעֶרְלָה לִי; מִן הַשְּׂרָשִׁין, חֵיב בְּעֶרְלָה לֵה.

המשך ביאור למס' חולין ליום רביעי עמ' ב

1 הקנה וניקבתו ויצאה אל הכבד, והרי היא כשירה.
2 וְהָיָא מִיָּלִי - וכל זה שאמרנו שיש חילוק בין אם ראשה פונה לחלל
3 הגוף או שראשה פונה אל תוך הכבד, כְּאֵלֶּיָּהּ - במחט עבה,
4 שאין יכולה לנקוב מצד ראשה, אֲבָל כְּפִיָּהּ - במחט דקה,
5 שיכולה לנקוב בשר משני צידיה, בין מצידה החד ובין מצד
6 ראשה, לֹא שָׁנָא - בין אם קוֹפֵא לָנוּ - ראשה פונה אל פנים הכבד,
7 וְלֹא שָׁנָא - בין אם קוֹפֵא לְבָר - ראשה פונה לכיוון חלל הגוף, בכל
8 אופן שהוא טריפה, לפי שיש לומר שנקובי נָקִיב וְאֵתָא - ניקבה
9 את המעינים ובאה לכבד.
10 הגמרא דנה בדברי רב אשי. מקשה הגמרא: וְאֵי שָׁנָא - במה
11 שונה מחט שנמצאת בכבד ממה ששנינו בברייתא (להלן ג) אודות
12 מַחַט שְׁנִמְצָאָה - שנמצאה

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

הלכות שבת

פרק בר

איסורים נוספים שאסרו חכמים בשבת למרות שאין בהם דמיון לאחת מל"ט המלאכות.

א. יש דברים שהם אסורין בשבת, אף על פי שאינן דומין למלאכה, ואינם מביאין לידי מלאכה; ומפני מה נאסרו? משום שנאמר²⁰: "אם תשיב משבת רגלך, עשות חפצך ביום קדשי", ונאמר²¹: "וכפדתו מעשות דרכיך, ממצא חפצך ונדבר דבר". לפיכך, אסור לאדם להלך בחפציו [להתעסק בעסקיו] בשבת, ואפילו לדבר בהן, כגון שידבר עם שתפו מה ימכר למחר או מה יקנה, או היאך יבנה בית זה, ובאיזו סחורה ילך למקום פלוני - כל זה וכיוצא בו, אסור, שנאמר: "ונדבר דבר", [ומכך לומדים: דבור אסור; והרהור [בעסקיו] מותר].

א) אל תעשה מלאכה ברגליך, ואל תעשה את חפצך בשבת.
ב) יש לכבד את השבת ולהימנע בה מעשיית דרכיך ומהתעסקות ודיבור בחפצך.

ב. אסור לאדם לפקד [לברק] גנותיו ושודותיו בשבת, כדי לראות מה הן צריכין, או היאך הן פרותיהן - שהרי זה מהלך לעשות חפצו. וכן אסור לאדם שיצא בשבת עד סוף התחום וישב שם עד שתחשף [צאת השבת], כדי שיהיה קרוב לעשות חפציו במוצאי שבת - שהרי נמצא הלוכו בשבת לעשות חפציו.

ג) אלפיים אמה, שהן שיעור ההליכה המירבי שמותר ללכת בשבת מחוץ לעיר כמבואר בפרק כז.

ג. במה דברים אמורים? בשהחשיף על [הלך בשבת עד] התחום [על מנת] לעשות דבר שאסור לעשותו

בשבת; אבל אם החשיף לעשות דבר שמותר לעשותו בשבת, הרי זה מותר.

ד) שאסור ללכת בשבת עד התחום לצורך עסקיו.

פיצד? אין מחשיבין על התחום להביא פרות מחברין, או לשכר פועליה; אבל מחשיף הוא לשמור פרות, שהרי מותר לשמור בשבת. ומחשיף להביא בהמה או פרות תלושין²²; [משום] שהבהמה - קורא לה [מתוך התחום] והיא באה, אף על פי שהיא חוץ לתחום [ואין בכך איסור]; ופרות תלושין - אלו היו שם מחיצות [כרשות היחיד], היה מותר להביאן בשבת. וכן אמר אדם לחברו: 'לכרך פלוני אני הולך למחר', שאם היו שם ברגגין [=ביתנים המתירים יציאה חוץ לתחום], היה הולך לשם בשבת. וכן כל פיוצא בזה.

ה) שהם דברים האסורים בשבת. ו) כמבואר בהלכה ח. ז) שנתלשו לפני שבת, אך פירות שנתלשו בשבת אסורים באכילה כמבואר בפרק כא הלכה ז. ח) וממילא, האיסור היחיד שקיים הוא איסור ההליכה מחוץ לתחום אך אין איסור בדבר אותו הוא רוצה לעשות, ולכן מותר להחשיף על התחום לצורך זה. ט) כמבואר בפרק כח.

ד. מותר לאדם לומר לפועל: 'הנראה [לך] שתעמד עמי [לעבוד] לערב?'; אבל לא יאמר לו: 'היה נכון [תהיה מוכן] לי לערב! - שנמצא עושה חפצו בשבת. ואסור לרוץ וילדג בשבת, שנאמר²²: "מעשות דרכיך" - שלא יהא הלוכך בשבת כהלוכך בחל. ויורד אדם [מותר לרדת לתוך] בור ושיח [שוחה] ומערה, אפילו הן מאה אמה; ומטפס ויורד ושותה, ומטפס ועולה. ואסור להרבות בשיחה בטלה בשבת, שנאמר²³: "ונדבר דבר" - שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חל.

י) ולכן, לא נחשב הדבר הילוך הדומה להילוך ביום חול.

ה. מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה - כגון שירויץ

20. ישעיהו, נח, יג. 21. שם. 22. שם. 23. שם.

מותר. . מצוה: במצב של פיקוח נפש ורוחני יש להפסיק מלימוד תורה - בדוגמת ודרגת שבת - בכדי להציל יהודי ממצבו הירוד - יין מלכות סל"ה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ותורה ענינים אחד, לא רק שמותר לו לרוץ בשבת אלא יתירה מזה, כפסק הרמב"ם לפנ"ז "מצוה לרוץ לבית הכנסת ובלשון המשנה "הוי רץ למצוה".

וכמבואר במק"א ש"מת מצוה" ברוחניות הוא יהודי החי בעוה"ז וכשמדבר אודות מצוות אין בו שום חיות, וכמו שבנוגע ל'מת מצוה' כפשוטו, חייב אפילו כה"ג להפסיק באמצע עבודת יוה"כ - "שבת שבתון" ולהתעסק עם "מת מצוה", כך, ולמעלה מכך צריך לעזוב עבודתו הכי נעלית כדי להחיות יהודי זה.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן יב
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

ו. מפליגין בינן הגדול בערב שבת לדבר מצוה;¹ ופוסק עמו² [-מסכם עם הגוי המשיט את הספינה] לשבת, ואינו שובת [-ואם אין גוי שובת, אין בכך כלום]. ומפירין נדרים בשבת³, בין לצרף שבת⁴ בין שלא לצרף שבת⁵; ונשאלין לחכם על נדרים שהן לצרף השבת ומתירין⁶, אף על פי שהיה להן פנאי להתירן קדם השבת: שדכרים אלו, דברי מצוה הן.

(ז) אך לצורך אחר, מותר להפליג רק שלושה ימים לפני השבת כמבואר בפרק ל. (יח) האב יכול להפר את נדרי ביתו והבעל יכול להפר את נדרי אשתו, כמבואר בהלכות נדרים. (יט) אם נדרה ביתו או אשתו לא לאכול בשבת. (כ) כי האב והבעל יכולים להפר רק ביום בו הם שומעים על הנדר, ולכן אם הם לא יפרו את הנדר בשבת הם לא יוכלו להפר אותו כלל. (כא) החכם יכול להתיר נדרים אם הנדר מתחרט עליהם, וביכולתו להתיר אותם אף לאחר זמן רב. משום כך, חכם יכול להתיר בשבת רק נדרים שהם לצורך השבת.

ז. אין עונשין בשבת; אף על פי שהענש⁷ [הוא] מצות עשה, אינה דוחה שבת. פיצד? הרי שנתחייב בבית דין מלקות או מיתה, אין מלקין אותו ואין ממתין אותו בשבת, שנאמר⁸: "לא תבערו אש בכל משבתיתכם ביום השבת" - זו אזהרה לבית דין, שלא ישפדו בשבת מי שנתחייב שרפה; והוא הדין לשאר ענשין.

ח. מתיר לאדם לשמר פרותיו בשבת, בין תלושים בין מחפרין; ואם בא אדם לטל מהן, או בהמה ומתה לאכל מהן - גוצר בהן ומכה בהן, ומרחיק [אותם מהפירות]. והלא דבר זה מחפציו הוא, ולמה הוא

לבית הפנסת, או לבית המדרש; ומחשכין חשבונות של מצוה⁹, ומודדין מדידה של מצוה - כגון מקוה לידע אם יש¹⁰ [בן] בשעור¹¹, או בגד לידע אם מקבל טמאה¹², ופוסקין [=קוצבים] צדקה לעניים. והולכין לבתי פנסיות ולבתי מדרשות, ואפילו לטרטיאות [=תיאטרון] וטרקלין [=ארמנות] של גוים, לפקח על עסקי [-צרכי] רבים בשבת¹³. ומשדכין [-מסכמים] על התינקת [=צעירה] לארס [=לעשות האירוסין במוצ"ש], ועל התינוק ללמדו ספר [-תורה] וללמדו אמנות. ומבקרין חולים, ומנחמים אבלים; והנכנס לבקר את החולה, אומר: 'שבת היא מלועזק, ורפואה קרובה לבוא'¹⁴. ומחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה, ועל עסקי המת, להביא לו ארון ותכריכין. ואומר לו [-אדם לחברו]: 'לך למקום פלוני [להביא ארון ותכריכין], לא מצאת שם - הבא ממקום פלוני, לא מצאת במנה - הבא במאתים' - ובלבד שלא יזכר [=ינקוב] לו סכום מקח¹⁵. [דברים אלו מותרים משום] שפל אלו וכיוצא בהן - מצוה הן, ונאמר¹⁶: "עשות חפציה" וכו'; חפציה אסורין, חפצי שמים מתירין.

(יא) כמו חישוב הוצאות לסעודת מצווה. (יב) ארבעים סאה, שהוא השיעור המינימלי של מקווה כשר. (יג) בגד שגודלו פחות משלוש אצבעות אינו מקבל טומאה. (יד) כי צרכי רבים נחשבים דבר מצווה. (טו) על מנת לעודד את החולה. (טז) לא יאמר לו סכום מקסימלי של הכסף שבו הוא מוכן לקנות את צרכי הכלה או המת, כי בכך הוא לא מקיים מצווה אלא חוסך את כספו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מתיר לרוץ בשבת לדבר מצוה - כגון שיריון לבית הפנסת, או לבית המדרש וכו'".

מכאן הוראה לעבודת האדם: גם מי שהוא בבחינת "ראשיכם שבטיכם" ומוסרים לו את השליחות לעסוק בהפצת המעיינות, אינו יכול לטעון שהוא "תלמיד חכם (ש) איקרי שבת" ואסור לו לרוץ ולדלג בשבת. על כך באה ההוראה "מותר לרוץ בשבת לדבר מצוה" ואף שכל יהודי העוסק בתורה הוא בבחינת שבת, שהרי "לכולי עלמא בשבת ניתנה תורה" וכביאור אדמו"ר הזקן ששבת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לא) פירות שקיים ספק אם הפרישו מהם תרומות ומעשרות, מותר לעשרם בבין השמשות, כמבואר גם בפרק הקודם בהלכה טז. על פי המבואר כאן, מובן הטעם להיתר עישור דמאי בין השמשות: עישור פירות אסור רק מדרבנן, ומכיוון שעישור הדמאי נעשה רק מחמת הספק אין בכך עשיית איסור וודאי ולכן מותר לעשור אף בבין השמשות שהוא זמן האסור במלאכה מספק.

יא. קטן^ל ששעשה בשבת דבר שהוא משום שבות, כגון שתלש מעציץ שאינו נקוב^{לג}, או טלטל בכרמלית^{לד} - אין בית דין מצוין להפרישו^{לז} - למנוע את מעשהו. וכן אם הניחו אביו^{לה}, אין ממחין בידו^{לו}.

לב) שלא הגיע לגיל חינוך. לג) תלישה מעציץ שאינה נקוב אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק ח הלכה ג שדינו הוא פטור אבל אסור. לד) טלטול בכרמלית אסור מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יא. לה) אביו אפשר לו לעשות איסור מדרבנן, למרות שראוי לכל אדם להקפיד שבניו לא יעברו על אף איסור. לו) אין צורך למחות באב, ומותר לקטן להמשיך במעשיו. אולם, אם הקטן עשה דבר האסור מהתורה, אביו חייב לגעור בו ולמנוע את מעשיו, אך בית דין לא מצווים להפרישו מכך כי האחריות על הקטן מוטלת על אביו.

יב. אסרו חכמים לטלטל מקצת דברים בשבת, כדרך שהוא עושה בחליל. ומפני מה נגזעו^{לז} - אסור חכמים^{לח} באסור זה? אמרו: ומה אם הזהירו נביאים וצונו שלא יהיה הלוקח בשבת כהלוקח בחל, ולא שיחת השבת כשיחת החל, שנאמר^{לז}: "וידבר דבר" לה - קל והמר שלא יהיה טלטול בשבת כטלטול בחל, כדי שלא יהיה^{לז} [יום השבת] כיום חל בעיניו^{לז} [של האדם], ויבוא להגביה ולתקן פלים מפנה לפנה, או מבית לבית, או להצניע אבנים וכיוצא בהן; שהרי הוא בטל ויושב בביתו, ויבקש^{לז} [=יחפש] דבר שיתעסק בו^{לז}; ונמצא שלא שבת, ובטל הטעם שנאמר בתורה^{לז} [על איסור עשיית מלאכה בשבת] "למען ינוח".

לז) כל הדברים האסורים בטלטול מפני האיסור המבואר בהלכה זו נקראים 'מוקצה'. טעם האיסור מבואר בהלכות הבאות, ודיני טלטול מוקצה מבוארים בשני הפרקים הבאים. לח) כמבואר בתחילת הפרק. לט) ולכן, יתעסק בטלטול דברים ממקום למקום.

יג. ועוד^{לז}, כשיבקר^{לז} [יבדוק את הכלים] ויטלטל פלים

מתר? מפני שלא נאסר^{לז} [על האדם] אלא להקנות לעצמו חפצים שאינן עתה מצויין^{לז} [ברשותו], או להשתפר ולהרויח ולהטפל^{לז} [=להתעסק] בהנאה שתבוא לידו; אבל לשמר ממונו שפכר בא לידו, עד שיעצמד^{לז} [שיישאר] כמות שהוא - מתר; הא למה זה דומה? לנוצל ביתו מפני הגנבים^{לז} [שאינן בכך כל איסור].

ט. המשמר זרעיו מפני העופות, ומקשאיו ומדלעיו^{לז} [קישוא ודלעת] מפני החיה - לא יספק^{לז} [=ימחא כף] ולא ירקד^{לז} [ברגלו להבריה את החיות] כדרך שעושה בחל; גזרה שמא יטל צרור^{לז} [אבנים] ויזרק ארבע אמות ברשות הרבים^{לז} [כדי להבריה את החיות].

י. כל הדברים שהן אסורין משום שבות^{לז} [מדרבנן], לא גזרו עליהן בין השמשות, אלא בעצמו של יום [השבת] הוא שהן אסורין; אבל בין השמשות, מתירין^{לז} - והוא [ובלבד], שיהיה שם^{לז} [במעשה הנעשה בין השמשות] דבר מצוה או דחק. כיצד? מתר לו בין השמשות לעלות באילן^{לז} או לשוט על פני המים^{לז}, להביא לולב או שופר^{לז}; וכן מוריד מן האילן^{לז} [עולה לאילן ומוריד ממנו] או מוציא מן הכרמלית^{לז}, ערוב שעשה^{לז}. וכן אם היה טרוד ונחפז, ונצרך לדבר שהוא^{לז} [שאסור] משום שבות בין השמשות - הרי זה מתר. אבל אם לא היה שם דחק, ולא דבר מצוה - אסור. לפיכך, אין מעשרין את הודאי^{לז} בין השמשות^{לז}, אף על פי שאסור הפרשת המעשר בשבת משום שבות^{לז}; אבל מעשרים את הדמאי^{לז}.

כב) כי בין השמשות הוא ספק יום ספק לילה, כמבואר בפרק ה הלכה ד, ולכן התיירו לעשות בו איסורים שאסרו חכמים. כג) עלייה באילן אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק כא הלכה ו. כד) אף דבר זה אסור מדרבנן, כמבואר בפרק כג הלכה ה. כה) כדי לקיים איתם את מצוות לולב או שופר. כו) לרשות היחיד או לרשות הרבים. הוצאה מכרמלית אסורה מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יג. כז) המרחק המותר בהליכה בשבת נקבע לפי מקום העירוב בבין השמשות, כמבואר בהלכות עירובין, ומותר לאדם להעביר את העירוב למקום אחר בבין השמשות למרות שהדבר כרוך באיסור מדרבנן כמו עלייה באילן או הוצאה מכרמלית, משום שעשיית העירוב היא מצווה מדרבנן. כח) פירות שבוודאות לא הפרישו מהם תרומות ומעשרות. כט) כי אין בכך דוחק או מצווה, משום שיכול לעשרם לאחר השבת. ל) כמבואר בפרק הקודם בהלכות ט ויד.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְטַלְטֹל בְּשֶׁבֶת, בֵּין בְּשִׁבִּיל עֲצָמוֹ שֶׁל כְּלִי, בֵּין לְצֶרֶף גּוֹפּוֹ, בֵּין לְצֶרֶף מְקוֹמוֹ. וְכָל כְּלִי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר - בֵּין הִיָּה שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶשׁ, אוֹ שֶׁל אֲבָנִים, אוֹ שֶׁל מִתֶּכֶת - מִתֵּר לְטַלְטֹל בְּשֶׁבֶת, בֵּין לְצֶרֶף גּוֹפּוֹ, בֵּין לְצֶרֶף מְקוֹמוֹ; אֲבָל בְּשִׁבִּיל עֲצָמוֹ שֶׁל כְּלִי, אִסּוּר.

ג) אך אם אין בטלטולו צורך כלל, אסור לטלטלו למרות שהוא כלי שמלאכתו להיתר. ההבדלים בין טלטול לעצמו של כלי, לבין טלטול לגופו או למקומו מבוארים בהלכות הבאות.

ד. פִּיֶּצֶד? מְטַלְטֵל הוּא אֶת הַקְּעָרָה שֶׁל עֵץ לֵאכֹל בָּהּ, אוֹ לִישֹׁב בְּמִקְוֵמָה; אוֹ כְּדֵי שְׁלֹא תִגָּנֵב, וְזֶה הוּא בְּשִׁבִּיל עֲצָמוֹ. וְכֵן אִם טִלְטֵל אוֹתָהּ מִן הַחֲמֵה, כְּדֵי שְׁלֹא תִיבָשׁ [תתייבש] וְתִשָּׁבֵר, אוֹ מִן הַגִּשְׁמִים, כְּדֵי שְׁלֹא תִתְפַּח [מהמים] וְתִפְסֹד - הִרִי זֶה טִלְטוֹל בְּשִׁבִּיל עֲצָמוֹ; וּמִתְרִי, מִפְּנֵי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְהִתֵּר.

ד) טלטול החפץ על מנת לשבת במקומו, נקרא טלטול לצורך מקומו. ה) דבר זה נקרא טלטול לעצמו של כלי, כי הוא משתמש בגוף הכלי או שומר על גוף הכלי. ו) טלטול זה מותר בקערה.

ה. וְכֵן מְטַלְטֵל הוּא הָרַחִים אוֹ הַמִּכְתָּשֶׁת [שמלאכתם לאיסור, כדי] לְשִׁבֵּר עָלֶיהָ אֲגוּזִים, אוֹ לַעֲלוֹת עָלֶיהָ לְמִטָּה - וְזֶה הוּא [טלטול] לְצֶרֶף גּוֹפּוֹ - אוֹ לִישֹׁב בְּמִקְוֵמָה. אֲבָל אֵינוֹ מְטַלְטֵלָה כְּדֵי שְׁלֹא תִשָּׁבֵר, וְלֹא כְּדֵי שְׁלֹא תִגָּנֵב. וְכֵן כֹּל פִּיֶּצֶד בָּזֶה.

ז) כי אסור לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור לצורך עצמו, כמבואר בהלכה ג.

ו. וְכָל [דבר] שְׂאִינוֹ כְּלִי - כְּגוֹן אֲבָנִים, וּמַעוֹת, וְקָנִים, וְקוֹרוֹת, וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - אִסּוּר לְטַלְטֹל [כלל]. אֲבָן גְּדוֹלָה אוֹ קוֹרָה גְּדוֹלָה - אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא נִטְלָה [רק] בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם [מפני כובדה] - אִם יֵשׁ תּוֹרֵת כְּלִי עָלֶיהָ, מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ. דִּלְתוֹת הַבֵּית - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּלִים, לֹא הוֹכְנוּ [ייעוד] לְטַלְטוֹל; לְפִיכָף, אִם נִתְפָּרְקוּ, אִפְּלוּ בְּשֶׁבֶת - אֵין [בכל זאת], מְטַלְטֵלִין אוֹתָן. וְכֵן הַעֶפֶר וְהַחֹל וְהַמֶּת, אֵין מְזִיזִין אוֹתָן מִמְּקוֹמָן; וְכֵן שְׂמוֹנָה [ירחי לילה] חִיט - הִרִי הוּא כְּאֶבֶן, וְאִסּוּר לְטַלְטֹלוֹ.

ח) ובכניסת השבת השתמשו בדלתות לפתיחה ונעילה.

שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר^א, אִפְשָׁר [ייתכן] שִׁיתַּעֲסֵק בֵּהֶן מַעֲט, וְיָבוֹא לִידֵי מְלָאכָה. וְעוֹד^ב, מִפְּנֵי שֶׁמְקַצֵּת הָעַם אֵינָם בַּעֲלֵי אֲמָנוּת, אֲלֹא בְטָלִין כָּל יְמֵיהֶן, כְּגוֹן הַטִּיָּלִין [עשירים] וְיוֹשְׁבֵי קְרִנּוֹת, שֶׁכָּל יְמֵיהֶן הֵם שׁוֹבְתִין מִמְּלָאכָה; וְאִם יִהְיֶה מִתֵּר לְהִלָּךְ וּלְדַבֵּר וּלְטַלְטֹל כְּשֶׁאֵר הַיָּמִים, נִמְצָא שְׁלֹא שָׁבֶת שְׁבִיתָהּ הַנִּפְתֶּר; לְפִיכָף, שְׁבִיתָהּ מְדֻבְּרִים אֵלּוּ, הִיא שְׁבִיתָהּ הַשּׁוּנָה כָּל אָדָם^{מב}. וּמִפְּנֵי • דְּבָרִים אֵלּוּ, נִגְעוּ בְּאִסּוּר הַטִּלְטוֹל, וְאִסּוּרוֹ שְׁלֹא

השגת הראב"ד
ומפני . . שיתבאר א"א עוד אמרו (שבת ככד) אטו טלטול לאו צורך הוצאה הוא, ועוד אמרו (שבת קכג) בימי נחמיה בן חכליה נשנית משנה זו שאמרו שלשה כלים קטנים נטלים על השלחן, נמצא כי מפני חיוב הוצאה אסרו בטלטול מה שאסרו שהוא גדר להוצאה.

יטלטל אלא פלים הצריך להן, כמו שיתבאר [בפרקים הבאים].

מ) סיבה נוספת לאיסור טלטול מוקצה. מא) הגדרת כלים אלו מבוארת בפרק הבא בהלכה ב. מב) וכך תהיה ניכרת השביתה אצל כולם.

יום שני ל' סיון ~

פרק בה

דיני מוקצה - כלים האסורים והמותרים בטלטול בשבת.

א. יֵשׁ כְּלִי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְהִתֵּר, וְהוּא הַכְּלִי שֶׁמִּתֵּר לַעֲשׂוֹת בוֹ בְּשֶׁבֶת דָּבָר שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ [שהכלי מיועד לו] - כְּגוֹן כּוֹס [המיועדת] לְשִׁתּוֹת בוֹ, וְקְעָרָה לֵאכֹל בָּהּ, וְסִבִּין לְחֻתָּף בוֹ בֶּשֶׁר וּפֶת, וְקִרְדִּים [גרזן שנהגים] לַפְּצֵעַ [לפצח] בוֹ אֲגוּזִים^א, וְכִיּוּצָא בֵּהֶן.

א) כל הדברים הללו מותרים בשבת.

ב. יֵשׁ כְּלִי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר, וְהוּא הַכְּלִי שֶׁאִסּוּר לַעֲשׂוֹת בוֹ בְּשֶׁבֶת דָּבָר שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ - כְּגוֹן מִכְתָּשֶׁת וְרַחִים [המיועדים לכתישה וטחינה] וְכִיּוּצָא בֵּהֶן, שֶׁאִסּוּר לְכַתֵּשׁ וּלְטַחֵן בְּשֶׁבֶת.

ב) כמבואר בפרק ח הלכה טו.

ג. כָּל כְּלִי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְהִתֵּר - בֵּין הִיָּה שֶׁל עֵץ, אוֹ שֶׁל חֶרֶשׁ, אוֹ שֶׁל אֲבָן, אוֹ שֶׁל מִתֶּכֶת - מִתֵּר

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כָּלֵה, אֵף עַל פִּי שְׁהֵלָךְ [לא קיים] **הַדָּבָר שֶׁגָּרַם לוֹ הָאֶסוּר.**

(יג) נר שהדליקו אותו לפני שבת והמשיך לדלוך בשבת, ואסור לטלטלו כדי שלא יעבור האדם על איסור כיבוי. (יד) מדובר שהנר והמעוֹת הונחו על המנורה והשולחן לפני שבת בידיעה ובכוונה, כמבואר בהלכה יז.

יֵא. אָבֵל כָּלֵי הַמִּקְצָה מִחֲמַת מָאוּס [=סירחון] - כָּגוֹן נֵר יִשָּׁן שֶׁל נֶפֶט, וְכָלֵי הַצֹּאֵה, וְכִיּוּצָא בָּהֶן - מִתֵּר לְטַלְטֵלָן בְּשַׁבָּת, אִם הֵצֵרָה לָהֶן.

יב. כָּל הַפְּלִים הַנִּשְׁלִין בְּשַׁבָּת שְׁנֵתִּפְרְקוּ דְּלִתוּתֵיהֶן, כָּגוֹן דְּלִתוּת תְּבָה וּמִגְדָּלִיט - בֵּין שְׁנֵתִּפְרְקוּ בְּשַׁבָּת^ט, בֵּין שְׁנֵתִּפְרְקוּ קִדָּם הַשַּׁבָּת^י - מִתֵּר לְטַלְטֵל אוֹתָן דְּלִתוּתֵיהֶן. וְכֵן כָּל הַפְּלִים הַנִּשְׁלִין בְּשַׁבָּת שְׁנֵתִּפְרְקוּ - בֵּין [אם הם נשברו] קִדָּם שַׁבָּת, בֵּין בְּשַׁבָּת - שְׁבִרְיָהֶן נִשְׁלִין [-מותר לטלטלם]; וְהוּא, שְׁוִיָּה עוֹשִׂין [-ראוים לעשות] מַעֲיִן מְלָאכָה; פִּיצֵד? שְׁבִרֵי עֲרֵבָה [=קערה] לְכִסּוֹת בָּהֶן אֵת פִּי הַחֲבִית, שְׁבִרֵי זְכוּכִית לְכִסּוֹת בָּהֶן אֵת פִּי הַפֶּךְ, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה. אָבֵל אִם אֵין הַשְּׁבִרִים רְאוּיִין לְמְלָאכָה כָּלֵל, אֶסוּר לְטַלְטֵלָן.

(טו) כמבואר בפרק כב הלכה כה. (טז) ובבין השמשות היו מחוברות לכלי והשתמשו בהן. (יז) ובבין השמשות לא השתמשו בהן בפועל. (יח) כי עתידים להחזיר אותן למקומן ולהשתמש בהן שוב.

יג. כָּל פְּסוּיֵי הַפְּלִים - נִשְׁלִין בְּשַׁבָּת; וְהוּא שְׁוִיָּה תוֹרַת כָּלֵי עֲלִיָּהֶן. הִיָּה • כָּלֵי מַחֲבֵר בִּקְרָקָע, כָּגוֹן חֲבִית הַטְּמוּנָה בְּאַרְץ - אִם יֵשׁ לְכִסּוֹת שְׁלָה בֵּית אַחִיזָה [-ידיה], מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ; וְאִם לֹא, אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתוֹ^ט. וְכֵן פְּסוּיֵי הַקְּרָקָעוֹת, כָּגוֹן בּוֹרוֹת וְחִרְיָצִין [-חפירות ארוכות וצרות

שבקרקע] - אֵין מְטַלְטֵלִין כְּסוּי שְׁלָהֶן, אֲלָא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ בֵּית אַחִיזָה. כְּסוּי הַתַּנּוּר [המחבר לקרקע] - אֵף עַל פִּי שְׁאִין לוֹ בֵּית אַחִיזָה, מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ^י.

(ט) תינוק שנולד בחודש השמיני לעיבורו וגופו לא שלם לחלוטין. (י) משום שהוא נחשב כמת.

ז. מִתֵּר לְטַלְטֵל הַכָּלִי, אֲפִלּוּ שְׁלֹא לְצִרְךָ תִּשְׁמִישׁוֹ, אֲלָא לְעִשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה שְׁלֹא נִעֲשֶׂה לְשִׁמְשׁוֹ. פִּיצֵד? נוֹטֵל אָדָם קוּרְנָס [פטיש] לְפַצֵּעַ בּוֹ אֲגוּזִים, קִרְדָּם [=גרון] לְחַתֵּךְ בּוֹ דְּבִלָּה, מִגֵּרָה [-מסור] לְגוֹר [לחתוך] בָּה אֵת הַגְּבִינָה, מִגֵּרָפָה לְגִרְף בָּה אֵת הַגְּרוּגְרוֹת, אֵת הַרְחַת וְאֵת הַמְּזֹלָג [המיועדים לטיפול בתבואה] לְתֵת עָלָיו אֲכָל לֶקֶט, אֵת הַפּוֹשׁ וְאֵת הַפֶּדְכָד [-כלי אריגה בעלי חוד] לְדַחֵף בּוֹ^{יא}, מַחַט שֶׁל סִקָּאִין [-לתפירת שקים] לְפַתַּח בּוֹ אֵת הַדֶּלֶת, אֵת הַמַּכְתָּשֶׁת לִישֵׁב עָלֶיהָ, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(יא) לנעוץ אותו בפירות על מנת להרימם, כמבואר בהלכה טו.

ח. וּמִטַּלְטֵל אָדָם מַחַט שֶׁל יָד הַשְּׁלֵמָה [-מוכנה לשימוש], לְטַל בָּה אֵת הַקּוּץ; אָבֵל אִם נוֹטֵל הַקְּצָה הַנֶּקוֹב שְׁלָה, אוֹ הַקְּצָה הַחַד - אֵין מְטַלְטֵלִין אוֹתָהּ. וְאִם הִיתָה גִלְם [-בתהליך הייצור] וְעִדָּן לֹא נִקְבָּה, מִתֵּר לְטַלְטֵלָהּ^{יב}.

(יב) כי לעיתים משתמשים אף במחט שאין בה חור. אך מחט שגמרו את ייצורה ולאחר מכן ניטל הנקב שלה, לא משתמשים בה, ולכן היא אינה נחשבת כלי ואסורה בטלטול.

ט. כָּל כָּלֵי שְׁמַקְפִּיד עָלָיו [הבעלים] שְׁמָא יִפְתּוּ דְּמִי - כָּגוֹן כָּלִים הַמִּקְצִין [=מיועדים] לְסַחֲרָה, וְכָלִים הַיִּקְרִים בִּיתוּר שְׁמַקְפִּיד עֲלֵיהֶם שְׁמָא יִפְסְדוּ - אֶסוּר לְטַלְטֵל בְּשַׁבָּת; וְזֶה הוּא הַנֶּקֶרָא 'מִקְצָה מַחֲמַת חֶסְרוֹן פִּיס' [-הפסד כסף]; כָּגוֹן הַמִּסֵּר [-מסור] הַגְּדוֹל, וְיִתָּד [-להב] שֶׁל מַחֲרָשָׁה, וְסַפִּין שֶׁל שְׁחִיטָה, וְסַפִּין שֶׁל טְבָחִים [-קצבים], וְחֶרֶב [-סכין] שֶׁל אֲשַׁפִּים [-סנדלרים], וְחִצִּין [=גרון] הַחֲרָשִׁים [=נגרים], וְקוּרְנָס הַבְּשָׂמִים, וְכִיּוּצָא בָּהֶן.

י. כָּל כָּלֵי שְׁהַקְצָה מַחֲמַת הָאֶסוּר - אֶסוּר לְטַלְטֵלוֹ [כלל]; כָּגוֹן נֵר שְׁהֵדְלִיקוּ בּוֹ בְּשַׁבָּת^י, וְהַמְּנוּרָה שְׁהִיָּה הֶגֶר [הדולק] עָלֶיהָ, וְשִׁלְחָן שְׁהִי עָלָיו מַעוֹת^י, אֵף עַל פִּי שְׁכָּבָה הֶגֶר אוֹ שְׁנִפְלוּ הַמַּעוֹת - אֶסוּר לְטַלְטֵלָן; [משום] שְׁכָּל כָּלֵי שְׁהִיָּה אֶסוּר לְטַלְטֵלוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת - נֶאֱסָר לְטַלְטֵלוֹ כָּל הַשַּׁבָּת

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַפְּלִלָה מֵלֶאֱחָה פְּרוֹת,
וְהָאֶבֶן בְּתוֹךְ הַפְּרוֹת -
אִם הָיוּ הַפְּרוֹת רְטֹבִים,
כְּגוֹן עֲנָבִים וְתוֹתִים,
נוֹטֵל אוֹתָהּ [-את הכלכלה]
כְּמוֹת שְׂהִיא; [משום]
שְׂאֵם • יִנְעַר הַפְּרוֹת כֵּט,
יִטְנֶפּוּ בַּעֲפָרִי; וּבִמְקוֹם
הַפֶּסֶד לֹא גִזְרָא.

השגת הרמב"ם
ש'אם . . גזרו א"א אני לא מצאתי
כן בגמרא (שבת קמב) שאפילו
בפירות המטונפין חזר והקשה
וליצערינהו נעורי וחזר ותיקן
בשהיתה האבן דופן לכלכלה
ואפילו בפירות שאינם מטונפות
אבל אם לא היתה האבן דופן
לכלכלה אפילו פירות המטונפין
אפשר לנער אותן בתוך הכלכלה
עצמה עד שתהיה עלינה וינערנה
לחץ ולא יצטרך לטלטל את
האבן עם הכלכלה.

יט) מכיוון שהכיסוי נמצא על גבי הקרקע, הכנסתו והוצאתו נראות כבנייה או סתירה. אך אם יש לכיסוי בית אחיזה, ניכר שהכיסוי הוא כלי שרגילים להסירו ולהחזירו ולא מדובר בבנייה קבועה. כ) תנור שונה מבור וחריץ משום שהתנורים המחוברים בקרקע אינם טמונים לגמרי מתחת הקרקע, אלא תחתיתם טמונה בקרקע ורוב התנור נשאר גלוי.

יד. שְׁנֵי דְּבָרִים, אֶחָד אֲסוּר לְטַלְטֹל וְאֶחָד מִתָּר
לְטַלְטֹל, וְהֵם סְמוּכִין זֶה לָזֶה אוּ זֶה עַל זֶה אוּ
לְטַלְטֹל, זֶה בְּזֶה, וּבְזֶמַן שֶׁמְטַלְטֵל אֶחָד מֵהֶם יִטְלַטֵּל
[מחוברים] זֶה הַשְּׁנִי - אִם הָיָה צָרִיךְ לְדָבָר שֶׁמִּתָּר לְטַלְטֹל,
מְטַלְטֵלוּ וְאֵף עַל פִּי שֶׁדָּבָר הָאֲסוּר מְטַלְטֵל עִמּוֹ;
וְאִם הָיָה צָרִיךְ לְטַלְטֵל דְּבָר הָאֲסוּר, לֹא יִטְלַטֵּלוּ
בְּאוֹתוֹ [-באמצעות] **דְּבָר הַמִּתָּר.**

טו. בִּיצֵד? פָּנָה [-תאנה לא בשלה] **שְׁהִיָּתָה טְמוּנָה**
בְּתֵבָן כֹּא, וְחִרְרָה [=עונה] **שְׁהִיָּתָה עַל גְּבִי הַגָּחָלִים כִּי -**
תוֹחֲכֶן [-נועץ בפנה ובחררה] **כְּכֹשׁ אוּ בְּכִדְכֵד וְנוֹטֵלָן, וְאֵף**
עַל פִּי שְׁהִתְכֵן וְהַגָּחָלִים נִנְעָרִים בְּשַׁעַת נְטִילָה; וְכֵן
לִפְתּ אוּ צְנוּנוֹת שְׁהָיוּ טְמוּנִים בַּעֲפָר, וּמִקְצַת הַעֲלִין
מְגִלִין - שׁוּמְטֵן [-שולפם] **בְּשִׁבְתָּ בַּעֲלָה שְׁלֶחֶן, וְאֵף**
עַל פִּי שְׁהַעֲפָר נִנְעָר כִּי. אֲבָל אִם הָיָה כְּכָר אוּ תִינוֹק
עַל גְּבִי הָאֶבֶן, אוּ עַל גְּבִי הַקּוֹרָה - לֹא יִטְלַטֵּל
הָאֶבֶן אוּ הַקּוֹרָה בְּכָפָר אוּ בְּתִינוֹק שִׁישׁ עָלֶיהֶם. וְכֵן
כָּל בִּיצֵא בְּזֶה.

כא) התבן אסור בטלטול משום שהוא מיועד לעשיית טיט ולא משתמשים בו לדברים אחרים. במקרה זה מדובר שהתאנה לא הייתה טמונה בכוונה בתוך התבן, ולכן היא לא נחשבת בסיס לדבר האסור כמבואר בהלכה יז. כב) האסורים בטלטול. במקרה זה מדובר שהחררה הייתה על גבי הגחלים אך לא טמונה בהם, כי אם החררה הייתה טמונה בגחלים, היה אסור להכניס אף דבר לתוכם על מנת להוציא את החררה משום שהזזת הגחלים בשבת אסורה לא רק משום טלטול אלא אף כדי שלא יעבור על אסור הבערה או כיבוי. כג) אך אם כל עלי הלפת או הצנן היו מכוסים בקרקע אסור להוציאם, משום שהוא נראה כחופר גומה בשבת. כד) כי אסור לטלטל לצורך דבר האסור באמצעות דבר המותר, אולם במת הדבר מותר כמבואר בפרק הבא בהלכה כא.

טז. נוֹטֵל [-מרים] **אֲדָם אֶת בְּנוֹכָה שִׁישׁ לוֹ גַּעְגּוּעִין**
עָלָיו [-משתוקק לאביו], **וְהָאֶבֶן בִּידוּכִי; אֲבָל לֹא דִינָר כֹּ -**
שְׂאֵם וְפַל הַדִּינָר, יִטְלְנוּ הָאֵב בִּידוּכָה. כָּלִפְלָה
[=סלסלה] שְׁהִיָּתָה נְקוּבָה, וְסִתָּם נֶקֶב שְׁלָה בְּאֶבֶן -
מִתָּר לְטַלְטֵלָה, שְׁהָרִי הָאֶבֶן נַעֲשֵׂת כְּדָפֵן. הִיָּתָה

כה) במקום המותר בטלטול, אך לא בכרמלית או רשות הרבים. כו) של הבן למרות שהאבן היא מוקצה, כי האדם מטלטל את האבן לצורך בנו המותר בטלטול. כז) אם היה דינר בידי הבן, אסור לאדם להרימו. כח) האב ישכח שהיום שבת, ירים בטעות את הדינר ויעבור על אסור. חשש זה לא קיים באבן, כי אף אם האבן תיפול האב לא ירים אותה. כט) על מנת להוציא את האבן מהכלכלה. ל) ולא יהיה ניתן להסיר את העפר מהם מכיוון שהם פירות רטובים. לא) אם הדבר כרוך בהפסד, חכמים לא אסרו לטלטל דבר אסור עם דבר היתר למרות שניתן לנער את הדבר האסור.

יז. חֲבִית שֶׁשָּׂכַח אָבֶן עַל פִּיהָ לֵב - מֵטָה ה [-את החבית]
עַל צִדָּה, וְהִיא [-האבן] **נוֹפֶלֶת** [-מעצמה]; **הִיָּתָה** [-החבית] **בֵּין**
הַחֲבִיתוֹת^ל, מְגַבִּיָּהּ [-את החבית] **לְמָקוֹם אַחֵר וְהָאֶבֶן**
עָלֶיהָ, וּמֵטָה עַל צִדָּה שָׁם, וְהָאֶבֶן נוֹפֶלֶת. וְכֵן
הַשּׂוֹכֵחַ מַעוֹת עַל הַכֹּר, וְצָרָךְ לָכֵר - נוֹעַר אֶת הַכֹּר,
וְהֵן נוֹפֶלוֹת; וְאִם צָרָךְ לְמָקוֹם הַכֹּר^ל, נוֹטֵל אֶת הַכֹּר
וְהַמַּעוֹת עָלָיו [-ומניחו במקום אחר]. **אֲבָל אִם הֵנִיחַ הַמַּעוֹת**
מַעֲרֵב שֶׁבֶת [-בכוונה] **עַל הַכֹּר, אוּ הֵנִיחַ הָאֶבֶן עַל פִּי**
הַחֲבִית - הָרִי אֵלָיו [-הכר והחבית] **אֲסוּרִין לְטַלְטֵלָן,**
וְאִפְלוּ נָפְלוּ הַמַּעוֹת וְהָאֶבֶן [-במהלך השבת]; **שְׁהָרִי נַעֲשֵׂו**
בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּרָה.

לב) וברצונו להוציא יין מהחבית. לג) ולכן לא ניתן להטות מעט את החבית כדי שהאבן תיפול, כי האבן עלולה לשבור את שאר החביות. לד) ולכן לא יכול לנער את המעות על מקום הכר. לה) בבין השמשות, ולכן נאסור בטלטול כל השבת כמבואר בהלכה י.

יח. הָאֶבֶן [-שמונתה לצורך הכבדה] **שֶׁבִּקְרוּיָה** [-כלי המשמש לשאיבת מים] **- אִם מְמַלְאִין בָּהּ וְאִינָה נוֹפֶלֶתָּ, הָרִי**
הִיא כְּמִקְצַת [-כחלק מזה] **הַקְּרוּיָה, וּמִתָּר לְמִלֵּאת בָּהּ;**
וְאִם לֹא [-עלולה ליפול], **אִין מְמַלְאִין בָּהּ לִי. בְּגֵד שֶׁעַל**
הַקֶּנֶה^ל, שׁוּמְטוֹ מַעַל הַקֶּנֶה לֵט.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

עליהן למחר; ואם לאו, אסור. חריות [=ענפים] של
דקל שגדרן [=קצץ] **לעצים** [=להסקה], ונמלך עליהן
מערב שבת [להשתמש בהם] **לישיבה** - מתר לטלטלן;
וכן אם ישב עליהן מבעוד יום, מתר לטלטלן.

(ג) ואין צורך לסדר את הענפים לישיבה, משום שבדרך כלל משתמשים בהם הן להסקה והן לישיבה, אך מכיוון שחשב להשתמש בהם להסקה, עליו לשנות את מחשבתו או לשבת על האבנים לפני שבת. אך אבנים, מיועדות בדרך כלל לבנייה, ולכן, אם לא סידרו אותן לישיבה אסור לשבת עליהן.

כב. הקש שעל המטה [המיועד להסקה] - לא ינענעו
בידו, אבל מנענעו בגופו; **ואם היה מאכל בהמה,**
מתר לטלטלו [בידו]. **וכן אם היה עליו** [-על הקש] **פר**
או סדין וכיוצא בהן - מנענעו בידו, **שהרי נעשה**
[-הקש נחשב] **כמי שישב עליו** [אדם] **מבעוד יום. המכניס**
קפה של עפר לביתו - אם יחד לה קרן זוית
מערב שבת - מטלטלו בשבת, ועושה בו כל
צרכיו.

(נד) כי מותר לטלטל מוקצה בשינוי. (נה) על מנת לכסות בו את הלכלוך. (נו) אך אם לא ייחד לקופה קרן זוית היא אסורה בטלטול, כי העפר שבקופה נחשב כעפר כל הבית שאינו מיועד לשימוש ואסור בטלטול.

כג. אסור לבטל פלי מהכנוי, מפני שהוא
כסותר. ביצה? לא יתן פלי תחת הנר בשבת לקבל
את השמן הנוסף [מהנר] - **שהשמן שבנר אסור**
לטלטלו, וכשיפול [השמן] **לפלי, יאסר טלטול הפלי**
שהיה מתניח; וכן כל כיוצא בזה.

(נז) אסור להשתמש בכלי לצורך אחר מהצורך המקורי אליו הוא מיועד, אם הכלי נאסר בטלטול כתוצאה מכך. (נח) הכלי היה מותר בטלטול, ולאחר שנסף לתוכו שמן - הכלי נאסר בטלטול.

לפיכך, אין נותנין פלי תחת התרנגולת לקבל
השנת הראב"ד **ביצתה**, אבל • **כופה**
אבל . . ימלנו א"א בירושלמי
(ביצה פ"ה ה"א) ובלבד שלא יגע
בביצה.
הוא הפלי עליה. וכן
כופה הפלי על פל דבר
שאסור לטלטלו, שהרי לא בטלו; שאם יחפץ,
יטלנו.

(נט) כי ביצה שנוולת בשבת אסורה בטלטול, ואם היא תיפול לתוך הכלי, אף הכלי יאסר בטלטול. (ס) אם הכלי מונח רק מעל הביצה, הוא יכול לקחת הכלי בכל עת.

(לו) האבן קשורה היטב לכלי ולא נופלת בעת שאיבת המים. (לז) כי הכלי נחשב בסיס לאבן האסורה בטלטול. (לח) בגד שכובס, ולאחר הכביסה תלו אותו על קנה על מנת שיתייבש. (לט) מותר להוריד את הבגד מהקנה, אך אסור לטלטל את הקנה עצמו כי הוא אינו נחשב כלי.

יט. פרות שאסור לאכלן - בגון פרות שאינן
מעשרין - **אפילו הן חביבין במעשר מדבריהם** [של
חכמים], או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או
תרומה טמאה^{מא}, או מעשר שני והקדש שלא נפדו
בהלכתן^{מב} - אסור לטלטלן; אבל הדמאי^ג, והאיל
וראוי [=מותר] לעניים^{מד}, וכן מעשר שני והקדש
שפדו, אף על פי שלא נתן החמש^{מה} [-תוספת לשווי
ההקדש] - מתר לטלטלן.

(מ) שלא הפרישו ממנו תרומה גדולה לכהן, ולכן אסור באכילה. (מא) האסורה באכילה אף לבהמה של כהן. (מב) נפדו באמצעות חתיכת כסף, וההלכה היא שפדיית מעשר שני והקדש יכולה להתבצע רק באמצעות מטלטלין. (מג) פירות שיש ספק אם הפרישו מהם תרומות ומעשרות. (מד) כמבואר בהלכות מעשרות. (מה) בפדיית מעשר שני והקדש, יש לתת בתמורה את השווי המלא שלהם בתוספת חומש. (מו) כי אי נתינת החומש לא מבטלת את הפדייה.

כ. מטלטל ישראל התרומה, אף על פי שאינה
ראויה לו^{מז}; **ומטלטלין תרומה טמאה עם הטהורה**
או עם החלין, אם היו שניהם בכלי אחד. במה
דברים אמורים? בשתייה [התרומה] **הטהורה למטה,**
והיו [-התרומה הטהורה הייתה] **פרות המטנפין בקרקע -**
שאם ינער אותן, יפסדו^{מח}. **אבל אם היו אגוזים**
ושקדים^{מט} **וכיוצא בהן - נוער הפלי, ונוטל**
הטהורה או החלין, ומניח הטמאה^{נא}. **ואם היה**
צריך למקום הפלי^{יב} - **בין שהטהורה למעלה בין**
שהיתה למטה, מטלטל הפל כאחד.

(מז) למרות שהוא לא יכול לאכול תרומה, משום שהתרומה מותרת באכילה רק לכהן. (מח) ובמקום הפסד התירו לטלטל דבר האסור עם דבר המותר, כמבואר בהלכה טז. אך אם התרומה הטהורה הייתה למעלה, עליו להוציא את התרומה הטהורה ולטלטל רק אותה. (מט) שניתן להסיר מהם את הלכלוך. (נ) ומפיל חלק מהפירות לקרקע על מנת שיוכל להוציא מהכלי את כל התרומה הטהורה. (נא) משאיר את התרומה הטמאה בכלי ולא מטלטל אותם. (נב) ולכן, אין באפשרותו לנער את הפירות במקום זה.

כא. מרבץ [=שורה] **של אבנים שחשב עליו** [לישיבה]
מבעוד יום - אם למדום [=סידורם לישיבה], מתר לישוב

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁהִירֵי מִתֵּר לְטַלְטְלוּ פְּשִׁירְדוּ מֵעָלָיו. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּזָה.

(סז) אם הוא לא יוכל לקחת את הספסל או קרשי המיטה בכל עת, הוא למעשה אוסר אותם בטלטול. (סח) את הדבורים. מפני איסור צידה, אסור לו אף להדק את המחצלת על הכוורת על מנת למנוע את יציאת הדבורים, משום שכתוצאה מכך תימנע בוודאות יציאת הדבורים והאדם יעבור על איסור צידה אף אם אינו מתכוון לכך. (סט) ואין בכך ביטול כלי מהכנו. (ע) למרות שהאפרוחים הם מוקצה, מכיוון שאינם ראויים לאכילה ללא שחיטה.

כו. בְּהִמָּה עֲלֵי שְׁנִפְלָה לְבוֹר אוֹ לְאַמַּת הַמַּיִם [-העלה]
- **אִם יָכוֹל לָתֵן לָהּ פֶּרָנְסָה** [=מזון] **בְּמִקְוָמָה** [-לתוך חבור או התעלה], **מִפְּרָנְסִין אוֹתָהּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְאִם לֹא, מִבֵּיא כְּרִים וְכִסְתוֹת וּמִנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ; וְאִם עָלֶיהָ, עָלֶיהָ** [ואין בכך איסור]. **וְאִף עַל פִּי שֶׁבִטֵּל כָּלִי מִהֲכֵנוּ, שְׁהִירֵי מִשְׁלִיכוֹ** [-את הכרים והכסות] **לְבוֹר לְתוֹךְ הַמַּיִם - מִפְּנֵי צַעַר בְּעָלֵי חַיִּים, לֹא גָזְרוּ עָב. וְאִסּוּר לְהַעֲלוֹתָהּ בִּידוּעָהּ. וְכֵן אֵין עוֹקְרִין** [=מגביהים] **בְּהִמָּה וְחִיָּה וְעוֹף בְּחִצָּר, אֲבָל דּוֹחִין** [=דוחפים] **אוֹתָן עַד שִׁפְכָנָסוּ; וּמִדִּין עֲגָלִים וְסִיחִים** תרגומות . . . נתלשין א"א זה הטעם אינו אבל מפני שהיא מקפא נפשה והיא ניטלת ביד. **תְּרַנְגָּלָת • שֶׁבֶרְחָה, אֵין מִדִּין אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שְׁהִיא** [-התרגולות] **נִשְׁמָטָת מִן הַיָּד, וְנִמְצָאוּ אֲגַפְיָהּ** [=גפיים שלה] **נִתְלָשִׁין עַד; אֲבָל דּוֹחִין** [-מותר לדחוק אותה] **אוֹתָהּ עַד שֶׁתִּכְנַס.**

(עא) האסורה בטלטול בשבת, כמו האפרוחים בהלכה הקודמת. (עב) במקרה של צער בעלי חיים שאסור מהתורה, לא גזרו חכמים את איסור ביטול כלי מהכנו. (עג) כמבואר בהערה עא. (עד) ועובר על איסור תלישה בשבת.

השגת הראב"ד
אבל . . . לכתחילה א"א איני יודע מהו זה שאין ראוי לכאן זה הטעם, וסוגית הגמרא (ביצה לו) כך היא נותנין כלי תחת הדלף בשבת בדלף הראוי ואם נתמלא הכלי שופך ושונה כדי שלא יעשה לכלוך בבית ויהיה גרף של רעי ואם היה בבית שאינו דר שם ואם יעשה בו לכלוך אין קפידא אם יש לחוש לו להפסד הבית יכניס שם מטנו כדי שיהא לו הלכלוך גרף של רעי ויהא מותר לשפוך לחוץ כמעשה דבי רחייא דאביי ואם אין שם הפסד לא יכניס שאין עושין גרף של רעי לכתחילה.

כד. נוֹתְנִין כָּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף [=נזילת מים], **וְאִם נִתְמָלָא הַכָּלִי - שׁוֹפֵךְ וְשׁוֹנָה סא, וְאִינוּ נִמְנָע סב; וְהוּא** [-ובלבד], **שְׁיִהִיה הַדֶּלֶף רָאוּי לְרַחֲצָה סג. אֲבָל • אִם אֵינוּ רָאוּי** [לרחיצה], **אֵין נוֹתְנִין** [כלי תחת הנזילה]; **וְאִם נָתַן, מִתֵּר לְטַלְטְלוּ בַּמַּיִם הַמְּאוּסִין שָׁבוּ; שְׁאֵין עוֹשִׂין גֶּרֶף** [-כלי] **שֶׁל רְעִי** [-צוואה] **לְכַתְחִלָּה סד.**

(סא) שופך את המים שהצטברו בכלי למקום אחר, ומחזיר את הכלי למקומו תחת הנזילה. (סב) מותר לשפוך את המים ולהחזיר את הכלי למקומו פעמים רבות במשך כל השבת, אם יש בכך צורך. (סג) וממילא, המים מותרים בטלטול בשבת. (סד) מים שאינם ראויים לרחיצה נחשבים כגרף של רעי, וההלכה היא שאסור לעשות גרף של רעי לכתחילה על מנת להוציאו מהבית בשבת, אך בדיעבד אם נעשה גרף של רעי מותר להוציאו כמבואר בפרק הבא בהלכה יג. בדומה לכך, מבואר בהלכה זו – לכתחילה אסור להניח כלי תחת המים שאינם ראויים לרחיצה, אך אם הניח כלי תחתיהם מותר להוציאו בשבת.

כה. חֲבִית שֶׁל טֶבֶל [=יין לא מעושר] **שְׁנִשְׁבְּרָה, מִבֵּיא כָּלִי וּמִנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ סה; הוֹאִיל וְאִם עָבַר וְתִקְנוּ** [=ועישר בשבת], **מִתְקֵן** [-היין נחשב מעושר] - **הָרִי הוּא כְּמִתְקֵן** [ומותר לטלטלו]. **וְנוֹתְנִין כָּלִי תַּחַת הַגֶּר לְקַבֵּל נִיצוּצוֹת** [=גיצים], **מִפְּנֵי שְׁאֵין בָּהֶן מִמַּשֵּׁי, וּמִתֵּר לְטַלְטֵל הַכָּלִי.**

(סה) על מנת לקבל את היין הנמצא בחבית. דבר זה מותר למרות שהטבל אינו ראוי לאכילה, ואף אסור להפריש תרומות ומעשרות בשבת כמבואר בפרק כג. (סו) וממילא, אינם אוסרים את הכלי בטלטול.

קוֹרָה שְׁנִשְׁבְּרָה [ועלולה ליפול] - **אֵין סוֹמְכִין אוֹתָהּ בַּסֶּפֶסֶל אוֹ בַּאֲרָכוֹת** [=קרשין] **הַמָּשָׂה, אֲלֹא אִם בֵּן הָיָה רְוּוּחִים** [=רפויים]; **וְכָל זְמַן שִׁיחֲפִץ יִטְלֵם, כְּדִי שְׁלֹא יִבְטֵל כָּלִי מִהֲכָנָסוֹ. וּפּוֹרְשִׁין מִחֲצָלָת עַל גְּבִי אֲבָנִים בְּשַׁבָּת, אוֹ עַל גְּבִי בּוֹרֵת דְּבוּרִים, בְּחִמָּה מִפְּנֵי הַחִמָּה, וּבִגְשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים - וּבִלְבָד שְׁלֹא יִתְפּוֹן לְצוּד סז; שְׁהִירֵי נוֹטְלָה** [-את המחצלת] **בְּכָל עֵת שִׁירְצָה סט. וְכוּפִין אֶת הַסֵּל בְּשַׁבָּת לִפְנֵי הָאֲפֻרוּחִין, בְּשִׁבְלֵי שִׁיעָלוּ** [האפרוחים] **עָלָיו וְיִרְדּוּ -**

~ יום שלישי א' תמוז ~

פֶּרֶק כּו

דברים נוספים המותרים והאסורים בטלטול משום מוקצה.

א. כָּל כָּלִי הָאוֹרֵג, וְחִבְלִים וְקָנִים שְׁלֹו - מִתֵּר לְטַלְטֵלָן כְּכָלִי שֶׁמְלַאכְתּוֹ לְאִסוּר; חוץ מכבד העליון וכבד התחתון [=אביזרי מכונת האריגה] - **לִפִּי שְׁאֵינָן**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְטַלְטֵלָן טי. אָבֵן שֵׁשׁ עָלֶיהָ טָנוּף, שְׂוֹדָאֵי לְקִנּוּחַ
היא [מיועדת] - מִתֵּר לְטַלְטֵלָה, וְאֶפְלוּ הִיא גְדוּלָה.

(יא) למרות שאבנים אסורות בטלטול, מפני כבוד הבריות שדוחה איסורים מדרבנן. (יב) שלוש אבנים שניתן להחזיקן ביד אחת. (יג) כי היא מתפוררת ואינה ראויה לקינוח. (יד) ניכר שאבנים אלו מיועדות לקינוח. (טו) ולהוציאן מהטיט, ואין בכך איסור סתירה.

ה. הִיָּה לְפָנָיו צָרוּרִי וְחָרָשִׁי, מְקַנֵּחַ בְּצָרוּרִי;
וְאִם הִיָּה הַחֶרֶשׁ מֵאֲגָנִי [=אוחז] בְּלִים ט, מְקַנֵּחַ בְּחָרָשׁ.
הִיָּה לְפָנָיו צָרוּר וְעֶשְׂכִּים [תלושים] - אִם הָיוּ עֶשְׂכִּים
רַכִּים, מְקַנֵּחַ בְּהָיִ; וְאִם לֹא, מְקַנֵּחַ בְּצָרוּרִי כֹא.

(טז) אבן קטנה הנחשבת מוקצה. (יז) שאינו נחשב מוקצה, כמבואר בהלכה ג. (יח) כי החרש חד ועלול לגרום לו נזק בשעת הקינוח. (יט) והחרש אינו חד ואין בו חשש לנזק. (כ) כי עשבים אינם נחשבים מוקצה. (כא) כי עשבים שאינם רכים עלולים לגרום נזק לאדם בשעת הקינוח.

ו. שְׂיָרֵי מַחְצֵלֶת שְׁפָלוּ [התפרקו] - הָרִי הֵם כְּכָלִי
שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ לְהִתֵּר, מִפְּנֵי שְׂרָאוּיִן לְכִסּוֹת בִּהֵן
הַטָּנוּף־כִּי; אָבֵל שְׂיָרֵי בָּגְדִים שְׂאִין בִּהֵן [גודל] שֶׁלֹּשׁ
עַל שֶׁלֹּשׁ [אצבעות] - אָסוּר לְטַלְטֵלָן, [משום] שְׂאִינָן
רְאוּיִין לֹא לְעֲנִיִּים וְלֹא לְעִשְׂרִים־כִּי. שְׂבָרֵי תַּנּוּר -
מִתֵּר לְטַלְטֵלָן, וְהָרִי הֵן כְּכָל הַפְּלִים שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ
לְהִתֵּר. בִּירָה־כִּי שְׂנֻשְׁמָטָה [נפלה] אַחַת מִפִּרְכּוּתֶיהָ
[רגליה] - אָסוּר לְטַלְטֵלָה, שְׂמָא יִתְקַעֲכֶהָ.

(כב) כפי שהיה ניתן להשתמש במחצלת עצמה. (כג) ולא ניתן להשתמש בהם כפי השימוש המקורי שלהם. (כד) שמותר לטלטלה ככלי שמלאכתה לאיסור. (כה) יחבר את הרגל לכירה בחוזקה, ויעבור על איסור בונה או מכה בפטיש.

ז. סֶלֶם שֶׁל עָלֶיהָ [קבוע] - אָסוּר לְטַלְטֵלוֹ, [משום]
הַשְּׁנֵת הָרֵאשִׁית
ושל. . להטותו א"א אין כאן מקום לזה.
לְהַטּוֹתוֹ [להעבירו ממקום
למקום], אָבֵל לֹא יוֹלִיכּוּ מִשּׁוֹבָךְ לְשּׁוֹבָךְ, [וכדי] שֶׁלֹּא
יַעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּחֹל, וְיִבּוֹא לְצוּר [יונים].
קָנָה שְׂמוֹסְקִין בּוֹ הַיָּתִים - אִם יֵשׁ עָלָיו תּוֹרֵת כְּכָלִי
[ראוי לשימוש נוסף], הָרִי הוּא כְּכָלִי שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ לְאָסוּר;
קָנָה שֶׁהִתְקִינוּ בַּעַל הַפִּית לְהִיּוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ -
אִם יֵשׁ תּוֹרֵת כְּכָלִי עָלָיו, הָרִי הוּא כְּכָלִי שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ
לְהִתֵּר.

נְטִלָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן תְּקוּעִין־י. וְכֵן הַעֲמוּדִים [התומכים]
שֶׁל אוֹרֵג - אָסוּר לְטַלְטֵלָן, שְׂמָא יִתְקֵן הַגְּמוּת
שְׁלֵהֶן. וְשָׂאָר כְּלֵי הָאוֹרֵג, מִתֵּרִין [בטלטול].

(א) שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו, כמבואר בפרק הקודם בהלכה ג. (ב) אף ביום חול לא מזיזים את האבירים הללו מכיוון שהם מחוברים למקומם והם כבדים מאוד, ולכן הם לא נחשבים ככלי ואסורים בטלטול בשבת. (ג) כאשר הוא ירים את העמודים, הוא עלול להכניס עפר לגומה הנוצרת במקום בו העמודים היו מונחים, ויעבור על איסור כמבואר בפרק י הלכה יב.

ב. מְכַבְּדוֹת [=מטאטא] שֶׁל תְּמָרָה וְכִיּוֹצָא בִּהֵן
שְׁמֻכְבְּדִין בִּהֵן הַקֶּרֶקַע - הָרִי הֵן כְּכָלִי שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ
לְהִתֵּר, שְׂהָרִי מִתֵּר לְכַבֵּד בְּשִׁבְתָּהּ. לְבָנִים שְׂנֻשְׁאָרוֹ
מִן הַבִּנְיָן - הָרִי הֵן כְּכָלִי שְׁמֻלָּאֲכָתוֹ לְהִתֵּר, מִפְּנֵי
שְׂרָאוּיִין לְהִסָּב עָלֶיהֶן, שְׂהָרִי שְׁפִין אוֹתָן וּמִתְקַנֵּין
אוֹתָן־י; וְאִם צָבַר אוֹתָן־י [בערימה] - הָרִי הַקָּצֵן [משימוש],
וְאָסוּר לְטַלְטֵלָם.

(ד) קרקע המרוצפת באבנים, כמבואר בפרק כא הלכה ג. (ה) ניתן להשתמש באבנים לישיבה, כמבואר בפרק הקודם בהלכה כא. (ו) סידר את האבנים בערימה על מנת להשתמש בהן לבנין אחר.

ג. חֶרֶשׁ קְטָנָה־י - מִתֵּר לְטַלְטֵלָה אֶפְלוּ בְּרִשּׁוֹת
הַרְבִּים־י, הוֹאִיל וְרֵאוּיָהּ הִיא בְּחֻצֵּר לְכִסּוֹת בִּהֵּ פִי
כְּלִי קֶטָן ט. מְגוּפֶת [מכסה] חִבִּית שְׂנֻתְכֶתֶתָהּ [שנשברה]
- הִיא וּשְׂבָרֶיהָ, מִתֵּר לְטַלְטֵלָה; וְאִם זָרְקָה לְאִשְׁפָּה
מִבְּעוֹד יוֹם [לפני שבת], אָסוּר לְטַלְטֵלָה. כְּלִי שְׂנֻתְרַעַע
[נשבר] - לֹא יִתְלַשׁ מִמֶּנּוּ חֶרֶשׁ לְכִסּוֹת בּוֹ אוֹ לְסִמָּן
בּוֹ [כלים אחרים].

(ז) חתיכה קטנה שנשברה מכלי חרס. (ח) מרחק ארבע אמות, למרות שבדרך כלל אין כלים ברשות הרבים. (ט) ולפני שבירתה היא הייתה חלק מכלי שלם, בשונה מאבנים הראויות לכיסוי כלים אך הן לא היו נחשבות ככלי. (י) אך אם זרק אותה לאשפה בשבת מותר לטלטלה, מכיוון שבבין השמשות היא הייתה נחשבת כלי משום שניתן לכסות בה כלים.

ד. מִתֵּר לְהַכְנִיס לְבֵית הַפֶּסֶא שֶׁלֹּשׁ אָבִנִּים
מְקַרְזָלוֹת [=עגולות] לְקַנֵּחַ בִּהֵן־י; וְכִמָּה שְׂעוֹרֵן? כְּמֵלֵא
הַיָּדִי. אָבֵל אֲדָמָה שֶׁהִיא קְרוּבָה לְהַתְפָּרֵף [להתפורר],
אָסוּר לְטַלְטֵלָה לְקַנֵּחַ בִּהֵּ־י. וּמִתֵּר לְהַעֲלוֹת הָאָבִנִּים
לְגַג לְקַנֵּחַ בִּהֵן. יָרְדוּ עָלֶיהֶן [על האבנים] גִּשְׁמִים
וְנִשְׁתַּקְעוּ בְּטִיט - אִם רְשׁוּמָן נִפְרִי־י, מִתֵּר

קפג מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לב) אף אם לא הדליקו בה נרות לפני שבת, ואינה אסורה בטלטול מחמת האיסור כמבואר בפרק הקודם בהלכה י. (לג) כי אנשים עלולים לחשוב שמנורה זו מורכבת מחוליות ואין איסור בטלטולה. (לד) כי כולם יודעים שמנורה זו אינה מורכבת מחוליות, מכיוון שהיא קטנה, אלא יש בה חריצים הדומים לחוליות וממילא לא יחשבו שמותר לטלטל מנורה של חוליות.

יב. מְנַעַל שֶׁעַל גַּבִּי הָאֲמוּסָה, שׁוֹמְטִין אוֹתוֹ בְּשִׁבְתּוֹ. מְכַבֵּשׁ שֶׁל בְּעָלֵי בָתִּים [בו מיישרים הבגדים] - **מְתִירִין לוֹ, אֲבָל לֹא כּוֹבְשִׁין לוֹ; וְשֶׁל [מְכַבֵּשׁ שֶׁל] כּוֹבְסִין - לֹא יַגַּע בוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצֵּה מִחֲמַת חֶסְרוֹן כִּסֵּי. וְכֵן גַּזִּי צָמַר - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַפֵּיד [שׁוֹמֵר הִיטָב] עָלֵיהֶן [שֶׁלֹא יִשְׁתַּמְשׁוּ בָהֶם]; לְפִיקָה אִם יַחְדָּן לְתַשְׁמִישׁ, מְתִירִין. וְהַשְׁלָחִין [עוֹרוֹת שֶׁאֵינָן מְעוּבָדִים] - מִתֵּר לְטַלְטֹל, בֵּין שֶׁהֵיוּ שֶׁל בְּעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁל אֲמָן [מִכֹּר עוֹרוֹת]; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם מְקַפֵּיד עָלֵיהֶן.**

(לה) תבנית עץ המונחת בתוך הנעל על מנת לשמור על צורת הנעל. (לו) מותר להוציא את הדפוס מהנעל בשבת, כי הדפוס הוא כלי שמלאכתו לאיסור ומותר לטלטלו לצורך מקומו. (לז) מותר להוציא בגד מהמכשש בשבת. (לח) אסור להכניס בגד למכשש לצורך גיהוץ, כי אסור לקפל את הבגדים כמבואר בפרק כב הלכה כב. (לט) כמבואר בפרק הקודם בהלכה ט.

יג. כָּל דְּבַר מְטָנָה, כְּגוֹן רֵאִי [גָּלִילִים] וְקִיָּא וְצוֹאָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אִם הָיוּ בְּחֶצֶר שְׁשִׁיּוֹשְׁבֵין [גָּרִים] בָּהֶן, מִתֵּר לְהוֹצִיאָן לְאַשְׁפָּה אוֹ לְבֵית הַפֶּסֶס; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא [בַּלְשׁן הַהֲלָכָה] 'גֶּרֶף שֶׁל רָעִי'. וְאִם הָיוּ בְּחֶצֶר אַחֲרֵת [שֶׁלֹא גָרִים בָּהֶן] - כּוֹפִין עָלֵיהֶן כָּלִי, כְּדִי שֶׁלֹא יֵצֵא הַקֶּטֶן וְיִתְלַכֵּל בָּהֶן^מ. רַק שֶׁעַל הַקֶּרֶקֶע - דוֹרְסוֹ לְפִי תָמוּז [בְּלִי כוֹנֵה], וְהוֹלֵךְ מֵא.

וּמְטַלְטְלִין • כְּנוֹנָא [כָּלִי דֶרֶךְ הַגִּמְרָא כָּלִל וְהַגִּמְרָא (שֶׁבֶת מִזו) שֶׁהָאֵפֶר מוֹכֵן הוּא שִׁיְהִיָּה בּוּ מְקַצֵּה אֵפֶר שֶׁהוּסָק מִעֵרֵב שֶׁבֶת וּמְקַצֵּה שֶׁהוּסָק שֶׁבֶת וְכָלִי שֶׁנִּשְׁעָה בְּסִיס לְאִיסוֹר וְלִהְיוֹת מוֹתֵר לְטַלְטֹל]. **עֲצִים** [הָאִיסוּרִים בְּטַלְטוֹל], **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּגֶרֶף שֶׁל רָעִי. וְאֵין עוֹשִׂין גֶּרֶף שֶׁל רָעִי לְכַתְחֵלָה בְּשִׁבְתּוֹ; אֲבָל אִם נִעְשָׂה מְאֻלּוּמָּה, אוֹ שֶׁעֲבָר וְעָשָׂהוּ - מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִדֶּ.**

(מ) אך אסור להוציא אותם לאשפה. (מא) ממשיך בדרכו ואין בכך איסור, כמבואר בפרק כא הלכה ב. (מב) מותר לטלטל את הכלי, במידה ויש בו אפר. (מג) כמו במקרה זה, שיש אפר בכלי. (מד) כמבואר בפרק הקודם בהלכה כד.

ח. הָלֵת שֶׁהִיָּה לָהּ צִיר, אָף עַל פִּי שְׁאִין לָהּ עֵתָהּ צִיר, שֶׁהִכְיָנָה לְסִתָּם בָּהּ מְקוֹם מְקַצֵּה [צִדִּין], וְהִיא נִגְרָרֶת [עַל הָאֵרֶץ] שְׁנוֹטְלִין אוֹתָהּ וְסוֹתְמִין בָּהּ^כ, וְכֵן חֲדָקִים [קוֹצִים] שְׁסוֹתְמִין בָּהֶן הַפְּרָצָה, וְכֵן מַחְצֵלֶת הַנִּגְרָרֶת - בְּזִמָּן שֶׁקְּשׁוּרִין [בַּחֲבֵל] וְתוֹלִיין בַּכֶּתֶל, סוֹתְמִין בָּהֶן^כ; וְאִם לֹאוּ, אֵין נוֹעֲלִין בָּהֶן^{כח}. וְאִם הָיוּ גְבוּהִין מַעַל הָאֶרֶץ^{כט}, נוֹעֲלִין בָּהֶן.

(כו) סוגרים את הפתח עם הדלת ללא צירים, אלא מרימים את הדלת ומניחים אותה במקום הפתח. (כז) כי ניכר שדברים אלו משמשים כדלת, למרות שאין בהם צירים. (כח) משום שהנעילה נראית כבנייה. (כט) תלויים באוויר, ואין הדבר נראה כבנייה.

ט. הָלֵת שֶׁהִיא לֹחַ אֶחָד [פֶּלֶט עֵץ], שֶׁשׁוֹמְטִין אוֹתָהּ וְנוֹעֲלִין בָּהּ - אִם לֹא הָיָה לָהּ לְמַטָּה כֵּן [יִסוֹד] כְּמוֹ אֶסְקָפָה [מִפְתָּן], שֶׁמּוֹכִיחַ עָלֶיהָ שֶׁהִיא כָּלִי מוֹכֵן לְנַעֲלָה - אֵין נוֹעֲלִין בָּהּ^ל; וְכֵן נִגֵּר [בִּרְחִי] שְׁשִׁשׁ בְּרֹאשׁוֹ קְלוֹסְטֶרָא [עִטּוֹר] [בִּרְחִי], שֶׁמּוֹכַחַת עָלָיו שֶׁהוּא כָּלִי מוֹכֵן לְנַעֲלָה, וְאֵינָם קוֹרֶה כְּשֶׁאֵר הַקּוֹרוֹת - נוֹעֲלִין בּוֹ בְּשִׁבְתּוֹ.

(ל) משום שהדבר נראה כבנייה.

י. נִגֵּר שְׁאִין בְּרֹאשׁוֹ קְלוֹסְטֶרָא - אִם הָיָה קָשׁוּר וְתוֹלִי בְּדֻלָּת, נוֹעֲלִין בּוֹ; וְכֵן • אִם הָיָה נָטָל, וְאֶגְדוֹ עִמּוֹ [וְ] קְבוּעַ בּוֹ. אֲבָל אִם הָיָה אֶגְדוֹ קְבוּעַ בְּדֻלָּת, וְהָיָה הַנִּגֵּר נִשְׁמָט כְּמוֹ קוֹרֶה, וּמִנִּיחִין אוֹתוֹ בְּזוּיָת [בְּמִקוֹם אַחֵר], וְחוֹזְרִין וְנוֹעֲלִין בּוֹ בְּעֵת שְׁרוּצִין - הָרִי זֶה אֲסוּר לְנַעַל בּוֹ; [מִשּׁוּם] שְׁאִין עָלָיו תּוֹרֵת כָּלִי, וְאֵינָם אֶגְדוֹ, וְאֵין בּוֹ אֶגֶד לְהוֹכִיחַ עָלָיו לֹא.

(לא) שהוא כלי המיועד לנעילה, ולכן נראה הדבר כבנייה.

יא. מְנוּרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת [הַמּוֹרִכֶת מִמֶּנָּה חֲלָקִים], בֵּין גְּדוּלָּה בֵּין קְטָנָה - אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ^{לב}, שְׁמָא יַחְזִירָהּ [יְחִיבָהּ] בְּשִׁבְתּוֹ. הָיוּ בָּהּ חֲדָקִים [חֲרִיצִים הַדּוּמִים לְפָרָקִים], וְהִיא נִרְאִית כְּפַעֲלַת חֲלִיּוֹת - אִם הָיְתָה גְּדוּלָּה [כְּבִדָּה] הַנִּשְׁטֶלֶת בְּשִׁתֵּי יָדִים, אֲסוּר לְטַלְטֹלָהּ^{לג}; הָיְתָה קְטָנָה מְזוּזָה, מִתֵּר לְטַלְטֹלָהּ לִי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

טז. כל שהוא ראוי למאכל בהמה וחייה ועוף המצויין, מטלטלין אותו בשבת^{נא}. כיצד? מטלטלין את התירמוס [=מין קטנית] היבש, מפני שהוא מאכל לעזים - אבל לא את הלח^{נב}; את החצב [=מין ירק], מפני שהוא מאכל לצבאים; את הגרדל, מפני שהוא מאכל ליונים; את העצמות, מפני שהן מאכל לכלבים. וכן כל הקלפין והגרעינים הראויין למאכל בהמה, מטלטלין אותן. ושאינן ראויין - אוכל את האכל^{נז}, וזורקן [=את השירים] לאחוריו; ואסור לטלטלן. ומטלטלין בשר תפוח [=סורח], מפני שהוא מאכל לחיה. ומטלטלין בשר חי [=שאינו מבושל], בין תפל [=לא מלוח] בין מלוח, מפני שראוי לאדם. וכן דג מליח; אבל [דג] התפל, אסור לטלטל^{נח}.

(נח) אף אם אינו ראוי למאכל אדם. (נו) מכיוון שטעמו מר ביותר והוא אינו ראוי אף לאכילת עיזים. (נז) האדם יכול לאכול את האוכל שנותר על הקליפות והגרעינים. (נח) כי אינו ראוי כלל לאכילה.

יז. אין מטלטלין שכרי זכוכית, אף על פי שהן מאכל לנעמיות [=בת יענה], ולא חבילי זמורות [=ענפים], אף על פי שהן מאכל לפילים, ולא את הלוח [מין עשב], אף על פי שהוא מאכל לעורבים - מפני שאין [בעלי חיים] אלו וכיוצא בהן מצויין אצל רב בני אדם. **יח.** חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין - אם התקנין [ייערם] למאכל בהמה [לפני שבת], מטלטלין אותן; ואם לאו, אין מטלטלין אותן^{נא}. חבילי סיאה ואזוב וקורנית [=מיני צמחים הראוים להסקה ולבהמה] - הכניסן לעצים [להסקה], אין מסתפק מהן בשבת; למאכל בהמה, מסתפק מהן. וכן באמיתא, וכן בפנים [מיני צמחים], וכן בשאר מיני תבלין^{נב}.

(נא) כי בדרך כלל משתמשים בהם להסקה ולא למאכל בהמות. (נב) אם ייעד את התבלינים לתיבול מאכלים הנמצאים על גבי האש, כפי שהיה מצוי בעבר, אסור לטלטלם בשבת.

יט. אין גורפין מאכל מלפני הפטם [=שור שמפטמים אותו], בין באבוס של כלי בין באבוס של קרקעא; ואין מסלקין [המאכל] לצדדין מפני הראי [=צואה], גזרה שקא ישוה גמות^{נא}. ונוטלין [אוכל] מלפני החמור, ונותנין [אותן] לפני השור; אבל אין נוטלין מלפני

יד. שמן שיוצא מתחת הקורה של בית הבד בשבת, וכן תמרים ושקדים המוכנין לסחורה - מותר לאכלן בשבת; ואפלו אוצר [מחסן] של תבואה, או תבואה צבורה - מתחיל להסתפק ממנה בשבת; שאין שם [אף] אכל שהוא מקצה בשבת כלל. אלא הכל מוכן הוא^{נא}. חוץ מגורגרות וצמוקין שבמקצה [=שטח לייבוש פירות], בזמן שמבישין אותן; הואיל ומסריחות ביניהם [בזמן הייבוש], ואינן ראויין לאכילה - הרי הן אסורין בשבת משום מקצה.

(נא) כל דבר הראוי לאכילה נחשב כדבר שייחדו אותו לאכילה ואינו נחשב מוקצה, אף אם הוא דבר העומד למכירה.

חבית שנתגלתה, ואבטיח שנשברה [-שנתק] - אף על פי שאינן ראויין לאכילה^{נב}, נוטלין ומניחן במקום המצנע^{נז}. פיוצא בו, קמיע שאינו [נכתב ע"י] ממחה - אף על פי שאין יוצאין בו^{נח}, מטלטלין אותו^{נח}. מותר השמן שבבגד ושבקערה שהדליקו בהן באותה שבת - אסור להסתפק ממנו [-להשתמש בו] באותה שבת, מפני שהוא מקצה מחמת אסור^{נח}.

(מו) כי חוששים שנחש שתה מהחבית או אכל מהאבטיח והטיל בהם ארס, כמבואר בהלכות רוצח ושמירת נפש. (מז) על מנת שאחרים לא ישתו מהחבית או יאכלו מהאבטיח. (מח) כמבואר בפרק יט הלכה יד. (מט) כי יש סגולה בקמיע, למרות שהוא אינו מומחה. (נ) כמבואר בפרק הקודם בהלכה י.

טו. אוצר • של תבואה או של פדי יין - אף על פי שמותר להסתפק ממנו^{נא}, אסור להתחיל בו לפנותו אלא לדבר מצוה^{נב}, כגון שפנהו להכנסת אורחין, או לקבץ בו בית המדרש. וכיצד מפנין אותו? כל אחד ואחד ממלא ארבע או חמש קפות, עד שגומרים [מפנים כפי הצורך]; ולא יבדו [=יטאטא] קרקעיתו של אוצר, כמו שבארגוני^{נא}, אלא^{נב} נכנס ויוצא בו, ועושה שביל ברגלו בכניסתו וביציאתו.

(נא) כמבואר בהלכה הקודמת. (נב) כי הפיני כרוך בטרחה. (נג) בפרק כא הלכה ב. (נד) מילים אלו עוסקות במקרה שהוא לא מפנה את האוצר לדבר מצוה, ואזי אסור לפנות את האוצר כמבואר בתחילת ההלכה, ולכן הוא יכול לעשות שביל באוצר רק בכניסתו וביציאתו.

לְטַלְטֵלוֹ, אוֹ שְׁלֹא רָצוּ לְהִזְיֹזוּ מִמְּקוֹמוֹ^{סא} - בְּאֵין שְׂגִי בְּנֵי אָדָם, וְיִושְׁבֵין [על הקרקע] מְשֻׁנֵי צִדְדֵיו; [כאשר נהיה] חֵם לָהֶם מִלְמָטָה [=מחום הקרקע] - זֶה מְבִיא מִטָּה וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ, וְזֶה מְבִיא מִטָּה וְיֹשֵׁב עָלֶיהָ^{סט}; חֵם לָהֶם מִלְמַעְלָה - זֶה מְבִיא מַחְצֶלֶת וּפּוֹרֵשׁ עַל גִּבּוֹ, וְזֶה מְבִיא מַחְצֶלֶת וּפּוֹרֵשׁ עַל גִּבּוֹ; [ולאחר מכן] זֶה זֻקָּף [=מעמיד] מִטָּה^{טז} וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְזֶה זֻקָּף מִטָּה וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְנִמְצָאֵת מַחֲצִיעָה עֲשׂוּיָה מְאֻלָּה^{טזא} - שֶׁהִרִי מַחְצֶלֶת זֶה וּמַחְצֶלֶת זֶה, גִּנְיָהֶן סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ; וְשִׁנֵּי קְצוֹתֵיהֶן [-המיטות, עומדות] עַל הַקְּרָקַע מְשֻׁנֵי צִדֵּי הַמֶּת^{טזב}.

סח) וכתוצאה מהחום, המת עלול להסריח ולהתבזות. סט) וכך הם לא ירגישו את חום הקרקע. ע) על מנת שתחזיק את המחצלת. עא) ומגינה על המת מפני החום. עב) היתר זה הוא דווקא באופן המבואר בהלכה אשר המחיצה מסייעת אף לאנשים הנמצאים בחיים. אך אם אין בכך צורך, אסור לעשות מחיצה לצורך המת מכיוון שמלכתחילה אסור לעשות אוהל עראי בשבת, כמבואר בפרק כב.

כג. מֵת שֶׁהִסְרִיחַ בְּבֵיתוֹ, וְנִמְצָא מְתַבָּה בֵּין הַחַיִּים, וְהֵם מְתַבָּזִים מִמֶּנּוּ - מִתֵּר לְהוֹצִיאָו לְכַרְמְלִית^{עז}; [כי] גְּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת, שְׂדוּחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שְׁבִתוֹרָה, שֶׁהוּא "לֹא תִסּוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ^{עז28}". וְאִם הִיָּה לָהֶן מְקוֹם אַחֵר לְעֵצָת לוֹ, אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ [-את המת] - אֲלֵא מִנְיָחִין אוֹתוֹ בְּמִקְוֵמוֹ, וְיֹצֵאִין הֵן.

עג) למרות שאסור להוציא מרשות היחיד לכרמלית מדרבנן, כמבואר בפרק יד הלכה יא. עד) מפסוק זה לומדים שחובה לקיים את המצוות מדרבנן, אך כבוד הבריות דוחה את קיומן. אולם כבוד הבריות לא דוחה איסורים מהתורה, ולכן אסור להוציא את המת לרשות הרבים.

~ יום רביעי ב' תמוז ~

פֶּרֶק כו

איסור הליכה מחוץ לתחום בשבת.

א. הַיּוֹצֵא חוּץ לְתַחוּם הַמְּדִינָה [-העיר] בְּשַׁבָּת -

הַשּׁוֹר, וְנוֹתְנִין לְפָנָי הַחֲמוֹר - מְפָנֵי שֶׁהִמְאָכַל שְׁלִפְנֵי הַשּׁוֹר מְטַנֵּף בְּרִירוֹ, וְאֵין רְאוּי לְמַאֲכַל בְּהֶמָּה אַחֶרֶת^{סז}. וְכֵן עָלִין שְׂרִיחָם רַע וּמְאוּס, וְאֵין הַבְּהֶמָּה אוֹכֵלָתָן - אֲסוּר לְטַלְטֵלָן. לְפִיכָה, תְּלִי שֶׁל דְּגָיִם [=עץ שתולים בו דגים], אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ^{סז}; וְשֶׁל בָּשָׂר, מִתֵּר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

סא) אבוס הוא הכלי או המקום המיועדים למאכל הבהמה. סב) ויתחייב, כמבואר בפרק ח הלכה א, אם המאכל נמצא באבוס של קרקע. כתוצאה מכך, הרחיבו חכמים את האיסור ואסרו לעשות זאת אף באבוס של כלי, למרות שאין בו איסור השוואת גומות. סג) אך מאכל החמור הוא ללא ריר, ולכן הוא ראוי לאכילת השור. סד) כי השימוש בו הוא חד פעמי, ולא משתמשים בו פעם נוספת לאחר השימוש הראשון.

כ. אֵף עַל פִּי שֶׁאֲסוּר לְטַלְטֵל אֶת הַמֶּת בְּשַׁבָּת, סָכִין אוֹתוֹ וּמִדִּיחִין אוֹתוֹ^{סח}, וּבִלְבָד שְׁלֹא יִזְיֹזוּ בּוֹ אֲבָר. וְשׁוּמְטִין [-מושכים] אֶת הַפֶּר מִתַּחְתּוֹ, כְּדִי שִׁיְהִיָּה מְטָל עַל הַחוּל, בְּשִׁבְלֵי שְׂיִמְתִּין [ולא יסריח כתוצאה מחום הכר] [ולא יסריח]. וּמְבִיאִין כְּלִי מִקָּר [הגורם קרירות] וּכְלִי מִתְּכוֹת, וּמְנִיחִין לוֹ עַל פְּרִסוֹ כְּדִי שְׁלֹא תִפּוּחַ; וּפּוֹקְקִין אֶת נִקְבּוֹ, שְׁלֹא יִפְגַּס בָּהֶן הָרוּחַ. וְקוֹשְׁרִין אֶת הַלְחִי - לֹא שִׁיעֲלָה [-לסגור מה שנפתח], אֲלֵא שְׁלֹא יוֹסִיף [-יִפְתַּח יוֹתֵר]; וְאֵין מְאֻמְצִין [-עוצמים] אֶת עֵינָיו בְּשַׁבָּת.

סח) כי אין בכך טלטול המת אלא רק נגיעה בו.

כא. מֵת הַמְטָל בַּחֲמָה - מְנִיחַ עָלָיו כֶּפֶר אוֹ תִינּוֹק, וּמְטַלְטְלוֹ^{סח}. וְכֵן אִם נִפְלָה דִּלְקָה בְּחֶצֶר שִׁישׁ בֵּה מֵת, מְנִיחַ עָלָיו כֶּפֶר אוֹ תִינּוֹק וּמְטַלְטְלוֹ; וְאִם אֵין שָׁם כֶּפֶר וְלֹא תִינּוֹק, מְצִילִין אוֹתוֹ מִן הַדִּלְקָה מִכָּל מְקוֹם - שְׂמָא יָבוֹא לְכַבּוֹת [את הדלקה], מְפָנֵי שֶׁהוּא בְּהוּל עַל מֵתוֹ שְׁלֹא יִשְׂרָף. וְלֹא הִתִּירוֹ לְטַלְטֵל בְּכֶפֶר אוֹ בְּתִינּוֹק, אֲלֵא לְמֵת בְּלִבָּד, מְפָנֵי שֶׁאֲדָם בְּהוּל עַל מֵתוֹ^{סח}.

סח) מטלטל את המת אגב הכיכר או התינוק. סז) יותר מממונו ומזונותיו, ולכן לא התירו לו לטלטל אותם תמיד כמבואר בפרק כג.

כב. הִיָּה [המת] מְטָל בַּחֲמָה, וְאֵין לָהֶם מְקוֹם [מוצל]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. מההלף חוץ לתחום למעלה מעשרה טפחים, כגון שקפץ על גבי צמודים שגבוהין עשרה ואין בכל אחד מהן ארבעה על ארבעה - הרי זה ספק אם יש [איסור] תחומין למעלה מעשרה; אבל אם הלך על מקום שיש בו ארבעה על ארבעה - הרי זה כמהלך על הארץ, ויש אסור תחומין שם.

ד. מי ששבת בדיר שבמדבר, או בסהר [=מכלאה], או במערה, וכיוצא בהן מרשות היחיד - מהלך את פלה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח ברבועה. וכן השו"ת בבקעה, אפילו היה ישן בשעה שנכנס השבת, שלא קנה שביתו - יש לו להלך ממקומו אלפים אמה לכל רוח ברבועה. היה מהלך בבקעה, ואינו יודע [היכן] תחום שבת - מהלך אלפים פסיעות בינוניות, וזה הוא [עבור] תחום שבת.

ה. כמו אדם הנמצא בעיר, כמבואר בהלכה ב. (ו) לא התכוון לשבות בבקעה.

ה. מההלך אלפים אמה שיש לו להלך, ושלמה [הסתיימה] מדתו בתוך דיר או סהר או מערה או בתוך המדינה [העיר] - אינו מהלך אלא עד סוף מדתו; ואין אומרים: 'הואיל וכלתה מדתו בתוך רשות היחיד, מהלך את פלה'. במה דברים אמורים? בשפלתה מדתו במקצת [בקעה] העיר, או במקצת המערה; אבל אם היתה אותה רשות היחיד מכלעת בתוך אלפים אמה שלו - תחשב לו כל אותה הרשות כארבע אמות, ומשלימין לו את השאר.

ז. מותר לו ללכת את כל העיר, ואף מחוץ לעיר מותר לו ללכת כפי השיעור שנותן לו מהאלפיים אמה, אך מורידים לו משיעור זה ארבע אמות.

ו. כיצד? הרי שהיה אלה אמה ממקום שביתו, או מחוץ לעיר, עד מדינה או מערה שיש בארפה אלה אמה, או פחות מאלה - מהלך את כל המדינה או המערה שפגע בה [שנכנס אליה], ומהלך חוצה לה אלה אמה פחות ארבע אמות.

ח. וממילא, העיר או המערה כולה נמצאת בתוך התחום

לוקה²⁹, שנאמר²⁹: "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי"; מקום זה [הנאמר בפסוק], הוא תחום העיר. ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה; אבל חכמים העתיקו [=קבלו במסורת], שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל, וכך אמר להם משה רבנו: 'לא תצאו חוץ למחנה'. ומדברי סופרים, שלא יצא אדם חוץ לעיר, אלא עד אלפים אמה; אבל חוץ לאלפים - אסור [לצאת]; שאלפים, הוא מגרש [=מתחם] העיר.

א) כי הדבר אסור מהתורה. (ב) בזמן חניית בני ישראל במדבר בין מסע למסע, מחנה ישראל, בו היו כל השבטים מלבד שבט לוי, התפרש על שטח של 12 מיל (כ-11 וחצי ק"מ).

ב. נמצאת למד, שמתר לאדם בשבת להלך את כל העיר פלה, אפילו היתה [גדולה] פנינה, בין שהיתה [העיר] מקפת חומה, בין שלא היתה מקפת חומה. וכן מתר לו להלך חוץ לעיר אלפים אמה לכל רוח ברבועות [המקיפות את העיר] כטבלה מרבעת, כדי שהיה נשכר [=מרויח] את הזויות. ואם יצא חוץ לאלפים - מכין אותו מפת מרדות [מדרבנן], עד שנים עשר מיל; אבל אם יצא והרחיק מן העיר יתר על שנים עשר מיל, אפילו אמה אחת - לוקה מן התורה.

ג) שהייתה אחת הערים הגדולות בזמן הנביאים. ד) חישוב השיעור של אלפיים אמה נעשית באמצעות שרטוט ריבוע בגודל אלפיים אמה על אלפיים אמה המקיף את העיר מכל צדדיה. אחד ההבדלים בין ריבוע לעיגול הוא בנוגע למרחק ממרכז הצורה למקום הרחוק ביותר ממנה. בעיגול, המרחק מהמרכז שלו לכל מקום בעיגול הוא אותו מרחק, אך בריבוע, המרחק בין המרכז לזווית האלכסונית שלו גדול יותר מהמרחק של קו ישר הנמתח מהמרכז לאחת מצלעות הריבוע, כמבואר בפרק יב הלכה יח. כאמור, מדידת אלפיים אמה נעשית באמצעות ריבוע, ולכן, כאשר אדם יוצא מהעיר באלכסון מותר לו ללכת שיעור גדול יותר מאלפיים אמה, אך כאשר אדם יוצא מהעיר בצורה ישרה מותר לו ללכת אלפיים אמה בלבד. פרטי החישוב והמדידה של תחום שבת מבוארים בפרק הבא.

אל . . השביעי: הקשר עם ענין אחדות ישראל - יין מלכות סל"ו. לא . . למחנה: בכל זמן ומצב אסור ליהודי לצאת מ"מחנה" הקדושה - יין מלכות סל"ו. ומדברי סופרים: כאן חזר בו רבינו מ"מ"ש בסה"צ שכל איסור תחומין הוא מדרבנן; בנוגע לתחומין ביו"ט - יין מלכות סל"ו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שמות לו ללכת. (ט) כי העיר או המערה כולה נחשבת כארבע אמות.

ז. אבל אם היה במדינה או במערה שפגע בה בתוך מדתו, אלה אמה ואמה - אינו מהלך בה אלא אלה אמה בלבד, שהוא תשלוש אלפים שיש לו.

השנת הראב"ד
שהרי... בתחום א"א חסר מכאן מי שישב לו בדרך ולא ידע עד שחשכה יש לו אלפים אמה לכל רוח וכן חפצי הפקר קונני כר' יוחנן בן נורי (עירובין מה) ויש להם אלפים אמה לכל רוח.

י. וממילא, התחום שמותר לו ללכת מסתיים בתוך העיר או המערה.

ח. מי שפלתה מדתו בחצי העיר - אף על פי שאינו מהלך אלא עד סוף מדתו^י, מתר לטלטל בכל העיר על ידי זריקה^{יב}. וכן מי ששבת בבקעה, והקיפוהו גוים מחיצה בשבת - אינו מהלך בה [בבקעה] אלא אלפים אמה לכל רוח, אף על פי שהוא בתוך המחיצה^{יג}; ומתר לו לטלטל בכל המחיצה על ידי זריקה, אם הקיפוהו לשם דירה^{יד}.

יא. כמבואר בהלכה הקודמת. (יב) ולא חוששים שמה הוא ילך בעקבות החפץ ויעבור את התחום. (יג) כי בכניסת השבת לא הייתה מחיצה בבקעה, ובאיסור תחומין, התחום נקבע בהתאם למקום האדם בכניסת השבת. (יד) כי מחיצה שנעשתה בשבת נחשבת מחיצה, כמבואר בפרק טז הלכה כב. אך אם המחיצה נעשתה שלא לשם דירה, אסור לטלטל בבקעה יותר מארבע אמות.

ט. מי שהיה בא בדרך לפנס למדינה, בין שהיה בא בים, בין שהיה בא בחרבה [ביבשה] - אם נכנס בתוך אלפים אמה קרוב לעיר, קדם שיכנס השבת - אף על פי שלא הגיע למדינה אלא בשבת, הרי זה יכנס [לעיר] ויהלך את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח.

י. הנה • בא למדינה וישן בדרך, ולא נעור אלא בשבת, וכשנעור, מצא עצמו בתוך התחום - הרי זה יכנס לה [לעיר], ויהלך את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; מפני שדעתו היתה להלך למדינה זו, ולפיכך קנה שביתה [מקום

י"א. מי שיצא חוץ לתחום, אפילו אמה אחת - לא יכנס; שהארבע אמות שיש לו לאדם [שמותר לו ללכת מחוץ לתחום], תחלתן במקום שהוא עומד בו [הן כלפי חוץ בלבד]; לפיכך, בין שיצא חוץ מתחומו אמה או יתר, ישב במקומו, ואין לו להלך אלא בתוך ארבע אמות מעמידת רגליו ולחוץ. וכן מי •

השנת הראב"ד
מי... אחת א"א זה המחבר בכל מה שכתב לא הועיל כלום מכדי קיימא לן הבלעת תחומין מילתא היא (שם מה) בין שיצא לדבר מצוה בין שיצא מאונס כדאמר נהרדעי (שם מא) אי פקח הוא עייל לתחומא וכיון דעל, מעתה מי שיצא חוץ לתחום אמה או מי שהחשיך לו חוץ לתחום אמה שהוא אנוס בריחוק אמה אמאי לא יכנס הרי יש לו לילך ארבע אמות לאיזה צד שירצה ונאמר כיון דעל על הילכך לא משכחת לה למתניתין אלא אליבא דר' יהודה וכשביירר לו לצד החיצון.

שהחשיך חוץ לתחום המדינה, אפילו אמה אחת - הרי זה לא יכנס לה, אלא יהלך במקום ששכנס עליו השבת והוא עומד בו, אלפים אמה בלבד. ואם פלתה מדתו במקצת העיר, מהלך עד סוף מדתו, כמו שאמרנו^{טו}. היתה • רגלו אחת בתוך התחום, ורגלו אחת חוץ לתחום - הרי זה יכנס^{טז}.

היתה... יכנס א"א איכא מאן דאמר כיון דקם כיחידא לא יכנס.

טז. בהלכה ז. (טז) לתחום, ונחשב כאחד שלא יצא מהתחום.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מי שיצא חוץ לתחום, אפילו אמה אחת - לא יכנס...".

מקורו במסכת עירובין "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"א אומר שתיים יכנס (משום הבלעת תחומין) שלוש לא יכנס", "מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר"ש אומר אפילו חמש עשרה אמות יכנס, שאין המשוחות (מודדי התחומין)... עושין סימן לתוך התחום) ממציין את

השנת הראב"ד
היה בא למדינה א"א או שישב ולא ידע שהוא סמוך לעיר.

[התעורר] אלא בשבת, וכשנעור, מצא עצמו בתוך התחום - הרי זה יכנס לה [לעיר], ויהלך את פלה וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח; מפני שדעתו היתה להלך למדינה זו, ולפיכך קנה שביתה [מקום

הרי זה יכנס: והרי שיעור תחומין הלכה למשה מסיני, שיעורים מדוקדקים ביותר, ומדוע שיציאה "קטנה" לא תקרא יציאה מהתחום?! - יין מלכות סל"ח.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הַמְּפָרֵשׁ (=המפליג בספירת) **בֵּינָם הַגְּדוֹל** [הים-התיכון] - **אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁשָּׁבַת בּוֹיט, מְהֵלֵךְ אֶת כָּל הַסְּפִינָה כָּלָה, וּמְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ.**

(יח) כי הוא יצא מהתחום בכוונה. (יט) הספינה הפליגה במהלך השבת ויצאה מחוץ לתחום. (כ) כי הוא היה בתוך הספינה לפני שבת, והספינה נחשבת רשות היחיד.

יֵד. מִי • שֶׁיֵּצֵא חוּץ

לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעַת,

וְהִקָּף בְּמַחֲצֵה בִשְׁבַת -

יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ כָּל אוֹתָהּ

הַמְּחִיצָה; וְהוּא [ובלבד],

שֶׁלֹּא תִהְיֶה [המחיצה] יָתֵר

עַל אֲלָפִים אָמָה. וְאִם

הָיָה תְּחוּם שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ

מִבֶּלַע מִקְצָתוֹ בְּתוֹף הַמְּחִיצָה שֶׁנַּעֲשֶׂת שֶׁלֹּא לְדַעַתוֹ

- הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ אֶת כָּל הַמְּחִיצָה, הָרִי זֶה

נִכְנָס לַתְּחוּמוֹ; וְכִינּוּן שֶׁיִּפְגֹּס [לתחום], הָרִי הוּא כָּאֵלּוּ

לֹא יֵצֵא [ממנו].

טו. כָּל מִי שֶׁאֵין לוֹ [היתר] לְזוּז מִמְּקוֹמוֹ, אֵלֹא

בְּתוֹף אַרְבַּע אַמּוֹת - אִם נִצְרָף לְנִקְבֵּי [להתפנות], הָרִי

זֶה יוֹצֵא [ממקומו] וּמִנְחִיק [יותר מארבע אמות] וְנִפְגָּה וְחוֹזֵר

לְמִקְוֵמוֹכָא. וְאִם נִכְנָס לְמִקְצַת תְּחוּם שֶׁיֵּצֵא מִמֶּנּוּ,

בַּעַת שִׁירְחִיק לְהִפָּנוֹת - הוֹאִיל וְנִכְנָס וְנִכְנָס, וְכָאֵלּוּ

לֹא יֵצֵא; וְהוּא [ובלבד], שֶׁלֹּא יֵצֵא בְּתַחֲלָה [מהתחום]

לְדַעַת; אֲבָל אִם יֵצֵא לְדַעַת - אָף עַל פִּי שֶׁנִּכְנָס,

אֵין לוֹ אֵלֹא אַרְבַּע אַמּוֹתכִּי.

(כא) כי כבוד הבריות דוחה את איסור תחומין שמדרבנן.

(כב) אלא אם כן הוא צריך להתפנות.

טז. כָּל מִי שֶׁיֵּצֵא בְּרִשּׁוֹת בֵּית דִּין - כְּגוֹן הַעֲדִים

שֶׁבָּאוּ לְהַעֲדֵי עַל רֵאִית הַלְּבָנָהכִּי, וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן מִמִּי

שֶׁמָּתָר לוֹ לָצֵאת לְדָבָר מִצְוָה - יֵשׁ לוֹ אֲלָפִים אָמָה

לְכָל רוּחַ, בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהִגִּיעַ לוֹכִי; וְאִם הִגִּיעַ

לְמִדְיָנָה [לעיר] - הָרִי הוּא כְּאִנְשֵׁי הָעִיר, וְיֵשׁ לוֹ

אֲלָפִים אָמָה לְכָל רוּחַ חוּץ לְמִדְיָנָהכִּי.

(כג) עבור קידוש החדוש, כמבואר בהלכות קידוש החדוש.

(כד) אף אם הגיע למקום באמצע השבת. (כה) מכיוון

שיציאתו מחוץ לתחום הייתה ברשות, המקום הקובע את

שבידתו הוא המקום אליו הוא הגיע ולא המקום בו שהה

בכניסת השבת.

המידות מפני הטועין" ופסק הרמב"ם כת"ק (לא כר"א ולא כר"ש).

ובענין זה צריך עיון: שיעור תחומין הוא הלמ"מ, ובמילא השיעור הוא בתכלית הדיוק לא פחות ולא יותר וא"כ מדוע היוצא פחות מאמה לא חשיב יציאה, הרי גם אם יצא מקצת חוץ לתחום – פחות מאמה, צריך להחשב שיצא חוץ לתחום.

ויש להוסיף שהרי שנינו "ניפול הנמצא בתוך חמישים אמה הרי הוא של מוצאו" ובגמרא שם: "במדדה . . כל המדדה אינו מדדה יותר מנ', בעי ר' ירמי' רגלו אחת בתוך נ' אמה, ורגלו אחת חוץ מחמישים אמה מהו, ועל דא אפקוה . . מבי מדרשא" (שהרי ח"ו לומר שחשדוהו על ליצנות כו') – כמבואר בתוס' הטעם "משום דמדדה אינו מדדה כלל יותר מחמישים אמה אפילו רגלו אחת, דכל מדות חכמים כן הוא". והגע בעצמך "מדות חכמים" הם בתכלית הדיוק עד כדי כך שכאשר נותנים שיעור נ' אמה למדדה, המציאות היא "שאינו מדדה כלל יותר מנ' אמה אפילו רגל אחת" ושיעור רגל של גזול הוא פחות מטפח, ולעומת זאת בשיעור תחומין היציאה מהתחום היא אמה (חמשה או ששה טפחים), ופחות מאמה, היינו ד' או ה' טפחים היא הרבה יותר מרגלו אחת של גזול, ומדוע אין נחשב זה ליציאה.

ועד"ז צ"ע בנוגע לדין "רגלו אחת בתוך התחום ורגלו אחת חוץ לתחום הרי זה יכנס" ולכאורה מדוע לא יחשב כמי שנמצא חוץ לתחום.

(יין מלכות, ספר זמנים, סימן יד)

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

יב. מִי שֶׁיֵּצֵא חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלֹּא לְדַעַתוֹ [לא בכוונה]

- כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיאוּהוּ גוֹיִם אוֹ רוּחַ רָעָהכִּי, אוֹ שֶׁשָּׁגַג

וְיֵצֵא - אֵין לוֹ אֵלֹא [ומותר לו ללכת רק] אַרְבַּע אַמּוֹת. הָזֵר

לְדַעַת [=בכוונה], אֵין לוֹ אֵלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת; הַחֲזִירוּהוּ

[לתחום], כָּאֵלּוּ לֹא יֵצֵא. וְאִם נִתְּנוּהוּ בְּרִשּׁוֹת הַיָּחִיד -

כְּגוֹן שֶׁנִּתְּנוּהוּ גוֹיִם בְּדִיר וְסֶהַר וּמַעְרָה, אוֹ בְּעִיר

אַחֶרֶת - יֵשׁ לוֹ לְהֵלֵךְ אֶת כָּלָה; וְכֵן אִם יֵצֵא

לְאַחַד מֵאֵלּוּ בִּשְׁגָגָה, וְנִזְכָּר וְהוּא [כאשר הוא] בְּתוֹכָן -

מְהֵלֵךְ אֶת כָּלָה.

(יז) שיגעון בלתי נשלט.

יג. יֵצֵא חוּץ לַתְּחוּם לְדַעַת - אָף עַל פִּי שֶׁחֲזַר

שֶׁלֹּא לְדַעַת, כְּגוֹן שֶׁהִחֲזִירוּהוּ גוֹיִם אוֹ רוּחַ רָעָה -

אֵין לוֹ אֵלֹא אַרְבַּע אַמּוֹתכִּי; וְכֵן אִם יֵצֵא חוּץ

לַתְּחוּם לְדַעַת - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹף רִשּׁוֹת

הַיָּחִיד, כְּגוֹן דִּיר וְסֶהַר - אֵין לוֹ אֵלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. וכן בית הפנסת שיש בו דירה לחזנין [=שמשים], ובית עבודה זרה שיש בו דירה לכמרין, והאוצרות [מחסני תבואה] שיש בהן בית דירה, והגשר והקבר שיש בהן בית דירה, ושלש מחיצות שאין עליהן תקרה ויש בהן ארבע אמות על ארבע אמות, והבגננין • [ביתנים], והבית הבנוי פנים, ושתי מחיצות שיש עליהן תקרה, והמערב שיש בגין על פיה [פתחה] ויש בה בית דירה - כל אלו מצטרפין עמה, אם היו בתוך שבועים אמה ושירים [=שני שלישי אמה]; ומאותו הבית היוצא, רואין פאלו חוט מתוח על פני כל המדינה [שבצד בית הדירה], ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה.

(ד) עבור השומר שלהם. (ה) בית הדירה בגשרים נבנה עבור אנשי המכס העומדים בפתח הגשר במסגרת עבודתם וגובים מכס עבור הסחורות הנכנסות למדינה, ובית הדירה בבתי הקברות נבנה עבור שומר בית הקברות. (ו) בעבר היה שם בית רגיל, אך הבית נחרב ונותרו ממנו שלוש מחיצות ותקרה אחת. (ז) באיים הנמצאים בים וסמוכים לעיר. (ח) בעבר היה שם בית רגיל, אך הבית נחרב ונותרו ממנו שתי מחיצות ותקרה.

ד. ואלו שאין מצטרפין עמה: שתי מחיצות שאין עליהן תקרה, אף על פי שדרין ביניהן; והגשר והקבר ובית הפנסת ובית עבודה זרה והאוצרות, שאין בהן בית דירה; והבור והשיח [=שוחה] והמערב והשוכה, ובית שבספניה • כל אלו וכיוצא בהן, אין מצטרפין עמה.

(ט) שאינה קבועה במקום אחד, ולעיתים היא מתרחקת מהעיר למרחק רב יותר משבועים אמה ושני שלישי. (י) כי הם אינם נחשבים בית דירה.

ה. היו שתי עצרות זו סמוכה לזו - אם יש ביניהן מאה וארבעים ואחת [אמה] ושליש, כדי שיהיה שבועים אמה ושירים לזו ושבועים אמה ושירים לזו • חושבין שתייהן כעיר אחת; ונמצאת כל עיר מהן, מהלכת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים אמה. היו • שלשה כפרים משלשין • אם יש בין

יז. היה יוצא ברשות, ואמרו לו והוא [כאשר הוא] הולך בדרך: 'כבר נעשת המצוה שצאנו לעשותה' - יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח; ואם היה מקצת תחום שצא ממנו ברשות, מבלע בתוך אלפים שיש לו ממקומו ^{השנת הראב"ד} הרי • יצא א"א וכן כל מי שיצא באונס וארבע אמות שלו מובלעות יכנס כדאמרי נהרדעי (שם מא). **הרי • זה חוץ** למקומו, וכאלו לא יצא. וכל היוצאין להציל נפשות ישראל מיד גוים, או מן הנדר, או מן המפלג - יש להם אלפים אמה לכל רוח ממקום שהצילו בו; ואם היתה יד הגוים תקיפה, והיו מפתחין לשבות במקום שהצילו - הרי אלו חוזרין בשבת למקומן, ובכלי זינן [=נשק]. (כו) מכיוון שיציאתו מהתחום הייתה מותרת, המקום הקובע את שבתו הוא המקום בו נמצא בשעה ששמע שאין עוד צורך בהליכתו.

~ יום חמישי ג' תמוז ~

פרק בח

פרטי חישוב התחומין.

א. כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה [סמוך אליה] - אם היה בינו ובין המדינה שבועים אמה ושני שלישי אמה, שהוא צלע [-צד אחד מהמרובע של] בית סאתים המרבעת, או פחות מזה - הרי [בית] זה מצטרף למדינה, ונחשב [חלק] ממנה; וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח, מודדין חוץ מבית דירה זה.

(א) בית המיועד למגורים, אף אם לא גרים בו בפועל. (ב) כמבואר בפרק טז הלכה ג.

ב. היה בית זה קרוב למדינה שבועים אמה, ובית שני קרוב לבית ראשון שבועים אמה, ובית שלישי קרוב לשני שבועים אמה, וכן עד מהלך כמה ימים • הרי הכל כמדינה אחת; וכשמודדין מודדין מחוץ לבית האחרון; והוא [ובלבד] שיהיה בית דירה זה, ארבע אמות על ארבע אמות או יותר.

(ג) ישנם בתים רבים הרחוקים זה מזה מרחק הפחות משבועים אמה ושני שלישי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וכי, **כְּדִי שֶׁתֵּהָא כָּל רוּחַ מִמֶּנָּה מְשׁוּכָה כְּנֶגֶד רוּחַ מְרוּחוֹת הָעוֹלָם, וּמְכוּנָת כְּנֶגְדָּה.**

ח. הִיָּתָה רִחְבָּה מִצַּד אֶחָד וּקְצָרָה מִצַּד אֶחָד - רוֹאִין אוֹתָהּ כָּאֵלּוּ הִיא כְּלָה רִחְבָּה.^{כב} הִיָּתָה עֲשׂוּיָה כְּמִין גַּם [-כַּעֲיֵן כ"ף סופית], או שֶׁהִיָּתָה עֲשׂוּיָה כְּקֶשֶׁת - אִם יֵשׁ בֵּין שְׁנֵי רֵאשֵׁי פָחוֹת מְאַרְבַּעַת אֲלָפִים אִמָּה - מוֹדְדִין לָהּ מִן הֵיָּתֵר [=הקצוות], וְרוֹאִין אֶת כָּל הָרִחְבּ שֶׁבֵּין הֵיָּתֵר וְהַקֶּשֶׁת כָּאֵלּוּ הוּא מְלֵא בְּתִים^{כג}; וְאִם הִיָּה בֵּין שְׁנֵי רֵאשֵׁי אַרְבַּעַת אֲלָפִים - אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֲלֵא מִן הַקֶּשֶׁת [=מהישוב עצמן].

(כב) ולא מודדים אלפיים אמה מהצד הקצר אלא מהצד הרחב. (כג) כי המרחק בין כל אחד מראשי הקשת למרכז הקשת הוא פחות מאלפיים אמה, וממילא, התחומים של שני ראשי הקשת מתחברים יחד ולכן השטח ביניהם נחשב מלא בתיים.

ט. עִיר שִׁישְׁבָתָה עַל שְׁפַת הַנַּחַל - אִם יֵשׁ לַפְּנִיָּה רֶקֶה [=מזח] רִחְבּ אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שְׁפַת הַנַּחַל, כְּדִי שֶׁיַּעֲמִדוּ עָלֶיהָ וְיִשְׁתַּמְשׁוּ בַּנַּחַל - נִמְצָא הַנַּחַל כְּכֹלל הָעִיר, וּמוֹדְדִין לָהּ אֲלָפִים אִמָּה מִשְׁפַּת הַנַּחַל הַשְּׂנִיָּה, וְיַעֲשֶׂה הַנַּחַל כְּלוֹ כְּכֹלל הַמְּדִינָה, מִפְּנֵי הַרְקָה הַבְּנוּיָה מִצִּדּוֹ. וְאִם אֵין שָׁם רֶקֶה, אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֲלֵא מִפְּתַח בְּתִיָּהּ; וְנִמְצָא הַנַּחַל נִמְדָּד מִן הָאֲלָפִים שָׁלֶהֶם.

י. יוֹשְׁבֵי צְרִיפִין^{כד}, אֵין מוֹדְדִין לָהּ אֲלֵא מִפְּתַח בְּתִיָּהּ^{כה}; וְאִם יֵשׁ שָׁם שְׁלֹשׁ חֲצוֹת שָׁל שְׁנֵי בְּתִים [-בתי עץ או אבן], הַקֶּבֶעוּ כָּלָם [=גם הצריפים נחשבים לבית קבוע], וּמְרַבְּעִין אוֹתָהּ^{כו} וְנוֹתְנִין לָהֶם אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ, כְּשֶׁאֵר הָעִירוֹת.

(כד) שאינם נמצאים במקום אחד בקביעות אלא נודדים ממקום למקום. (כה) מודדים לכל צריף בנפרד אלפיים אמה מפתח הצריף, אף אם צריפים רבים ממקומים בסמיכות זה לזה. (כו) כמבואר בהלכה ז.

יא. אֵין מוֹדְדִין אֲלֵא בְּחֻבֵּל שֶׁל חֲמִשִּׁים אִמָּה, לֹא פָחוֹת וְלֹא יתָר^{כז}; וּבְחֻבֵּל שֶׁל פֶּשֶׁתָּן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִמְשָׁן יוֹתֵר^{כח}. הַגֵּיעַ לִגְיָא - אִם הִיָּה רִחְבּוֹ [של הגיא] חֲמִשִּׁים אִמָּה, שְׂיִכּוֹל לְהַבְלִיעוֹ בְּחֻבֵּל הַמְּדִה^{כט} - מְבַלְעוֹ; וְהוּא [-ובלבד] שֶׁהִיָּה בְּעֶמְקוֹ [של הגיא] פָּחוֹת מִמְּרַבַּע אֲלָפִים.

(כז) כדי לא להפחית או להוסיף על המידה האמיתית. (כח) כי חבל מסוג אחר עלול להימתח יותר מידי.

[הכפר] הָאֲמָצְעִי^{יג} וּבֵין כָּל אֶחָד מִן [הכפרים] הַחִיצוֹנִים^{יד} אֲלָפִים אִמָּה או פָּחוֹת מִכָּאן^{טו}, וּבֵין הַשְּׂנִים הַחִיצוֹנִים מֵאֲתָם שְׁלֹשׁ וּשְׁמוֹנִים [אמה] פָּחוֹת שְׁלֹשׁ, כְּדִי שֶׁיִּהְיֶה בֵּין כָּל אֶחָד מֵהֶן וּבֵין הָאֲמָצְעִי כְּשֶׁתֵּרָאָה אוֹתוֹ כָּאֵלּוּ הוּא בִּנְיָה^{טז}, מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַחַת אִמָּה וּשְׁלֹשׁ - הָרִי שֶׁלְשָׁתָן כְּמְדִינָה אַחַת, וּמוֹדְדִין לָהֶם אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ מִחוּץ לְשִׁלְשָׁתָן^{יז}. עִיר שֶׁהִקְפָּה [תומת] וּלְבִסּוֹף יִשְׁבָּה [באוכלוסין], מוֹדְדִין לָהּ [אלפיים אמה] מִיִּשְׁיבָתָהּ^{יח} [-מהבית האחרון]; יִשְׁבָּה וּלְבִסּוֹף הַקְּפָה, מוֹדְדִין לָהּ מִחוּמוֹתֶיהָ^{יט}.

(יא) במידה וכל עיר תתרחב בשבעים אמה ושני שליש לכיוון העיר השנייה, הערים תהיינה צמודות זו לזו. (יב) רחוקים זה מזה בצורת משולש חד זווית. (יג) הממוקם בזווית הנמצאת באוויר שבין שתי הזוויות הסמוכות זו לזו, והיא הזווית הרחוקה ביותר. (יד) הממוקמים בשתי הזוויות הסמוכות זו לזו. (טו) נותן ללכת מהכפר האמצעי לאחד הכפרים החיצוניים ללא עירוב תחומין. (טז) אם נעביר את מיקום הכפר האמצעי מהזווית הרחוקה בקו ישר אל הנקודה האמצעית בצלע שבין שתי הזוויות. (יז) כמו שתי עיירות שיש ביניהן מאה וארבעים ואחת אמה ושליש, כמבואר בתחילת ההלכה. (יח) מהבית האחרון בעיר ולא מהחומה, כי החומה לא נבנתה לצורך מקום מגורים. (יט) אף אם החומה רחוקה מרחק רב מהעיר, משום שהיא נבנתה לצורך מקום מגורים.

יב. עִיר שֶׁהִיָּתָה אַרְבָּה [-בצורת מלבן] או מְרַבַּעַת, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ אַרְבַּע זְוִיּוֹת שְׁוֹת, מְנִיחִין אוֹתָהּ כְּמוֹת שְׁהִיא, וּמוֹדְדִין לָהּ אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ מְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ^י; הִיָּתָה עֲגֻלָּה, עוֹשִׂין לָהּ זְוִיּוֹת [-מחשיבים אותה כמרוכבת], וְרוֹאִין אוֹתָהּ כָּאֵלּוּ הִיא בְּתוֹךְ מְרַבַּע, וּמוֹדְדִין חוּץ מִצְלָעוֹת אוֹתוֹ מְרַבַּע אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ - שְׁנִמְצָא מִשְׁתַּכֵּר [=מרויח] הַזְוִיּוֹת^{כא}. (כ) אף אם הזוויות של העיר לא תואמות בדיוק לארבע רוחות העולם. (כא) כמבואר בפרק הקודם בהלכה ב.

יג. וְכֵן אִם הִיָּתָה מְשֻׁלֶּשֶׁת, או שְׁיֵשׁ לָהּ צִלְעוֹת רַבּוֹת - מְרַבְּעִין אוֹתָהּ, וְאַחַר כֵּן מוֹדְדִין חוּץ לְמְרַבַּע אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ; וְכִשְׁהוּא מְרַבַּע, מְרַבְּעִיהָ כְּרַבּוּעַ הָעוֹלָם [-צפונה כנגד צפון העולם דרומה כנגד דרומה]

(כ) אף אם הזוויות של העיר לא תואמות בדיוק לארבע רוחות העולם. (כא) כמבואר בפרק הקודם בהלכה ב.

יד. וְכֵן אִם הִיָּתָה מְשֻׁלֶּשֶׁת, או שְׁיֵשׁ לָהּ צִלְעוֹת רַבּוֹת - מְרַבְּעִין אוֹתָהּ, וְאַחַר כֵּן מוֹדְדִין חוּץ לְמְרַבַּע אֲלָפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ; וְכִשְׁהוּא מְרַבַּע, מְרַבְּעִיהָ כְּרַבּוּעַ הָעוֹלָם [-צפונה כנגד צפון העולם דרומה כנגד דרומה]

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כט) יכול למדוד את הגיא מלמעלה, מבלי לרדת לתוך הגיא. (ל) אמה, כמבואר בהלכה ח לגבי עיר העשויה כקשת.

יכול להבליעו מד, פגזון שהיה רחבו יתר מחמשים
[אמה] - מקדדו מעט מעט [-מודד בשיטת הקידוד]; וזה הוא
שאמריו [חכמים]: 'מקדדין בפה'.

(מא) מודד את רוחב ההר בתחתיתו, וממשיך הלאה במדידתו. (מב) ולכן לא ניתן להשתמש בו בנוחות. (מג) מעריך את רוחב ההר מבלי למדוד אותו במדויק, מכיוון שלא ניתן להשתמש בו בנוחות, וממשיך הלאה במדידתו. (מד) כאשר ההר אינו גבוה כל כך.

טז. פיצד מקדדין בפה או בגאיות שאינו יכול להבליען? אוחזין שנים [-שני אנשים] **חבל של ארבע אמות** [ומתחילים את החבל], **העליון אוהז קצתו** [של החבל] **פנגד מרגלותיו** [=גלית], **והתחתון אוהז בקצה השני פנגד לבו, וחוזר העליון לעמד במקום התחתון, והתחתון יורד ומרחיק ממנו מדת החבל; וכן מתגלגלים והולכין** [-ממשיכים למדוד את ההר או הגיא], **עד שמודדין את פלו. וכשילף המודד להבליע את ההר או הגיא, לא יצא חוץ לתחום** - [כדי] **שלא יראו אותו** [האנשים] **העובדים** [ליד ההר או הגיא], **ויאמרו: 'מדת תחומין בפה לבאן' מה.**

(מה) יחשבו שתחום השבת מגיע עד המקום בו עומד המודד, ויעברו על איסור תחומין.

יז. אין סומכין אלא על מדידת אדם ממחה, שהוא יודע מדת הקרקע. היו לנו תחומי שבת מחזקין, ובא ממחה ומדד, רפה [-הגדיל] **בתחום מהן, ומעט בתחום** - **שומעין לו** [רק] **בתחום שרפה**; **וכן אם באו שנים ממחין ומדדי התחום, אחד רפה ואחד מעט** - **שומעין למרפה; ובלבד שלא ירפה יתר ממדת אלקסונה של עיר** [כמבואר מיד].

(מו) כי באיסור תחומין מקילים, כמבואר בהלכה יט.

יח. פיצד? בעת שירפה זה - **נאמר: 'שמא הראשון** [-המעט] **מקדד אלקסון של עיר מדד האלפים, ולפיכך מעט מדתו, ונמצא צלע התחום פינו ופין המדינה פחות מאלפים**; **וזה האחרון, מדד אלפים מצלע המדינה** [-בקו ישר]; **ואין מחזיקין על הראשון** [-לא מסתבר לומר] **ששעה בותר על זה לפיכך**. **השגת הראב"ד** **לפיכך**. **אם רפה זה הראשון, אפלי בחמש מאות ושמונים בקרוב** **שומעין לו; בותר על זה, אין שומעין לו** **מט.**

יב. כמה דברים אמורים? בשהיה חוט המשקלת יורד פנגדו [-הגיא היה מדרון תלול], **שאי אפשר להשתמש בו**; **אבל אם אין חוט המשקלת יורד פנגדו** [-הגיא לא היה תלול מאוד], **אינו מבליעו**, **אלא אם כן היה עמק אלפים** [אמה, כשיעור תחום שבת], **או פחות מכן.**

(לא) המדרון של הגיא היה תלול מאוד, ואם אדם ישליך חוט לעומק הגיא, החוט יפול במהירות ללא כל הפרעה כי עומק הגיא ישר. (לב) כי ניתן לרדת לגיא בנוחות.

יג. היה גיא מעקם [=משופע] - **מקדד ועולה, מקדד ויורד**; **היה גיא רחב מחמשים** [אמה], **שאינו יכול להבליעו** [בחבל] - **הולך למקום שהוא יכול להבליעו, ומבליעו, וצופה פנגד מדתו** [=מעריך את התחום לפי עיניו], **וחוזר** [-ממשיך במדידה].

(לג) מודד את הגיא בשיטת הקידוד המבוארת בהלכה טז.

יד. הגיע הכתלה, אין אומרין יקב את הכתלה; אלא

אומד [=מעריך] **רחבו של ואם** . . . **יפה א"א מסתברא אם אי אפשר לאמדו מבליעו (ואם חוט המשקלת יורד כנגדו מודד).**

אפשר להשתמש בו, **מודדו מדידה יפה**; **ואם היה חוט המשקלת יורד פנגדולט, מודד רחבו מדידה יפה**.

(לד) במקרה זה מדובר שרוחב הכותל בראשו לא זהה לרוחב הכותל בתחתיתו, וממילא לא ניתן לדעת את רוחב הכותל מבלי למדוד גם את תחתיתו. (לה) ימדוד את הכותל בשיטת הקידוד. (לו) מוסיף את אומדן רוחב הכותל למדידה, וממשיך הלאה במדידתו. הסיבה לכך היא משום שלא ניתן להשתמש בכותל בנוחות, כמבואר בהלכה יב בנוגע לגיא. (לז) אם הכותל משופע מעט, וניתן להשתמש בשיפועו. (לח) מודד את כל שיפוע הכותל בדיוק, ולא מסתפק בהערכת רוחב הכותל. (לט) אם הכותל אינו משופע, ורוחבו זהה הן בראשו והן בתחתיתו. (מ) מודד בדיוק את רוחב הכותל בראשו ולא מסתפק בהערכת הרוחב, משום שבמקרה זה רוחב הכותל זהה בכל חלקיו ואין צורך למדוד את רוחב הכותל בתחתיתו.

טו. הגיע להר - אם היה הר מתלקט ממנו [-מיחמר לג] **גבה עשרה טפחים בארף** [-בשטח של] **חמש אמות, מבליעו וחוזר למידתו**; **ואם היה** [ההר] **גבוה הרבה, עד שיתלקט ממנו עשרה טפחים מתוף משך ארבע אמות**, **אומדו, והולך לו**. **אם אינו**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

~ יום שישי ד' תמוז ~

פרק כט

דיני קידוש והבדלה.

א. מִצְוַת עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה, לְקַדֵּשׁ יוֹם הַשַּׁבָּת בְּדִבְרֵי־אֵם - שְׁנָאֲמַר³⁰: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ", כְּלוּמָר זְכָרְהוּ זְכִירַת שַׁבָּת וְקִדּוּשׁ; וְצָרִיף לְזְכָרְהוּ בְּכִנְיָתוֹ וּבִצְיָאָתוֹ - בְּכִנְיָסָתוֹ בְּקִדּוּשׁ הַיּוֹם, וּבִצְיָאָתוֹ בְּהַבְדֵּלָה.

(א) ולא רק במחשבה.

ב. וְזֶה הוּא נִוְסָח קִדּוּשׁ הַיּוֹם: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְרָצָה בָּנוּ, וְשַׁבָּת קִדְּשׁוּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הַנְּחִילָנוּ - זָכְרוֹן לְמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית, תַּחֲלָה לְמִקְרָאֵי קִדְּשׁ, זָכַר לִיצְיָאָת מִצְרַיִם; כִּי בָנוּ בְּחֶרֶת וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים, וְשַׁבָּת קִדְּשָׁתָּ בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן הַנְּחִילָתָנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', מִקְדֵּשׁ הַשַּׁבָּת'.

ג. וְזֶה הוּא נִוְסָח הַהַבְדֵּלָה: 'בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, הַמְבַדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל, וּבֵין אֹרֶז לְחֹשֶׁךְ, וּבֵין יִשְׂרָאֵל לְגוֹיִם, וּבֵין יוֹם הַשְּׁבִיעִי לְשֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֵׂה. בְּרוּךְ אַתָּה ה', הַמְבַדֵּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְחֹל'.

ד. עֲקַר הַקִּדּוּשׁ, בְּלִילָה³¹; אִם לֹא קִדְּשׁ בְּלִילָה, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזֵּיד - מִקְדֵּשׁ וְהוֹלֵךְ [יכול לקדש] כָּל הַיּוֹם כָּלוּ. וְאִם לֹא הַבְדִּיל בְּלִילָה - מְבַדֵּיל לְמַחֵר [ביום ראשון], וּמְבַדֵּיל וְהוֹלֵךְ עַד סוֹף יוֹם רְבִיעִי; אָבָל אֵינוֹ מְבַרֵךְ עַל הָאוֹר [בורא מאורי האש], אֲלֹא בְּלִיל מוֹצָאֵי שַׁבָּת בְּלִבָּד.

(ב) כי כניסת השבת היא בלילה. (ג) במוצאי שבת, שבו הוא עיקר ההבדלה.

מזו) המודד מדד אלפיים אמה באלכסון ולכן הן הסתיימו במקום קרוב יותר לעיר, אך אם היה מודד בקו ישר הוא היה מגיע למקום רחוק יותר, משום שהאלכסון ארוך יותר מקו ישר בשתי חמישיות כמבואר בפרק יב הלכה יח. (מח) בערך, והשיעור המדויק יותר הוא כחמש מאות שבעים ושתיים אמה כמבואר בהערה הבאה. (מט) כי שיעור זה הוא שיעור ההפרש המירבי בין האלכסון שאורכו אלפיים אמה לקו ישר, ולכן אם המרחק בין שתי המדידות גדול יותר, מוכרחים לומר שהייתה טעות במדידה ולא ניתן לסמוך עליה. ההסבר לשיעור המדויק של ההפרש בין האלכסון לקו הישר בקצרה: כאמור בהערה מז, ההפרש בין אלכסון לקו ישר הוא שתי חמישיות. ולכן, כאשר האלכסון הנמדד מהעיר הוא אלפיים אמה, הקו הישר שמגיע מהעיר לאותה נקודה יהיה באורך כאלף ארבע מאות עשרים ושמונה אמה, כי שתי חמישיות מאלף ארבע מאות עשרים ושמונה אמה (שהן ההפרש בין האלכסון לקו הישר) הן כחמש מאות שבעים ושתיים אמה, ואם נוסיף אותן לאורך הקו הישר, התוצאה תהיה אלפיים אמה כאורך האלכסון. ונמצא, שההפרש בין האלכסון לקו הישר לא יכול להיות גדול יותר מחמש מאות שבעים ושתיים אמה אלא אם כן חלה טעות במדידה.

יט. אָפְלוּ עֶבֶד, אָפְלוּ שְׁפָחָה: - נְאֻמִּין לומר: 'עַד כָּאֵן תַּחֲנוּם הַשַּׁבָּת³²; וְנֹאמֵן הַגָּדוֹל לומר: 'זָכוֹר אֲנִי שְׁעַד כָּאֵן הָיִינוּ בְּאֵים בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהָיִיתִי קָטָן, וְסוּמְכִין עַל יְדוּתוֹ בְּדָבָר זֶה³³; שְׁלֹא אָמְרוּ חֲכָמִים בְּדָבָר [באיסור תחומין] לְהַחֲמִיר אֲלֵא לְהַקֵּל, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁעוֹר אֲלֵפִים מְדַבְּרִיהֶם³⁴.

(ג) כנענים, הפסולים לעדות בשאר דברים. (נא) והיינו רגילים ללכת עד למקום זה, וסומכים על דבריהם כי מן הסתם תחום זה נקבע על ידי מומחה. (נג) למרות שקטן לא נאמן להעיד בשאר דברים. (נז) כמבואר בתחילת הפרק הקודם.

30. שמות-יתרו, כ, ז.

הלכה א: ביאור ההלכה ודיוקיו לשונות בהקדם הסברת ג' פרטים במצות "זכור את יום השבת" - לקו"ש חל"א ע' 99, יין מלכות סל"ט. זכרהו . וקידוש: דיוק הלשון - לקו"ש חכ"א ע' 72. וביציאתו בהבדלה: מה שייכות הבדלה לזכירת השבת? - לקו"ש חל"א ע' 198, יין מלכות סל"ט. אבל . בלבד: לא הזכיר כאן בשמים. ענינה של ברכת הבשמים - לקו"ש חל"א ע' 198 והע' 64 ושוה"ג.

קצו מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(י) והרי לא אוכלים בבית הכנסת, ואין קידוש אלא במקום סעודה. (יא) בבית הסמוך לבית הכנסת.

ט. הִיָּה מִתְאַוֶּה לִפְתּוֹת יוֹתֵר מִן הַיֵּין, אוֹ שְׁלֹא הִיָּה לוֹ יֵין - הָרִי זֶה נוֹטֵל יָדָיו תַּחֲלָה, וּמִבְּרַךְ 'הַמוֹצֵיא', וּמִקֵּדֵשׁ [אומר את ברכת הקידוש], וְאַחֵר כֶּךָּ בּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל [את הפת]. וְאִין מִבְּדִילִין עַל הַפֶּת, אֶלָּא עַל הַכּוֹס.

י. מִי שֶׁנִּתְפַּנֵּן לְקֵדֵשׁ עַל הַיֵּין בְּלִילֵי שַׁבָּת, וְשָׁכַח וְנוֹטֵל יָדָיו קֵדֵם שְׂיִקְדֵּשׁ - הָרִי זֶה מִקֵּדֵשׁ עַל הַפֶּת, וְאִינוּ מִקֵּדֵשׁ עַל הַיֵּין אַחֵר שֶׁנוֹטֵל יָדָיו לְסַעֲדָהּ. וּמִצְוָה [מדברין] לְבָרֵךְ עַל הַיֵּין בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, קֵדֵם שְׂיִסְעֵד סַעֲדָה שְׁנִיָּה; וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'קִדּוּשָׁא רַבָּא'י. מִבְּרַךְ 'בּוֹרָא פְּרִי הַגֶּפֶן' בְּלִבָּד, וְשׁוֹתָהּ [יין], וְאַחֵר כֶּךָּ יִטֵּל יָדָיו, וְיִסְעֵד; וְאַסּוּר • לוֹ לֶאֱדָם שְׂיִטְעֵם בְּיוֹם קֵדֵם שְׂיִקְדֵּשׁ. וְגַם קִדּוּשׁ זֶה, לֹא יִהְיֶה אֶלָּא בְּמָקוֹם סַעֲדָה י.י.

השנת הראב"ד ואסור לו לאדם א"א בחיי ראשי אם מסבא אמרה לא סבר מימיו סבא פתוחה מזו ולפי שקראוהו קדושא רבא יצא לו, ואינה כלום, שכבר נתקדש היום בכניסתו על היין קודם שיטעום ואילו בא לקדש ביום על הפת מי לא מקדש ותחשב המוציא במקום ברכת היין ואכל, וכשרדשו (פסחים קו) אין לי אלא בלילה ביום מנין אסמכתא היא דעיקר קידושא בלילה כתיב מדכתיב את יום ולא כתיב ביום א"נ דאי לא קדיש בלילה קאמר.

ה. אֶסּוּר לֶאֱדָם לֶאֱכֹל אוֹ לְשָׁתוֹת יֵין, מִשְׂיִקְדֵּשׁ הַיּוֹם [מכניסת שבת] - עַד שְׂיִקְדֵּשׁ. וְכֵן מִשְׂיִצָּא הַיּוֹם, אֶסּוּר לוֹ לְהִתְחִיל לֶאֱכֹל וּלְשָׁתוֹת, וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אוֹ לְטַעַם כְּלוֹם - עַד שְׂיִבְדִּיל; וּלְשָׁתוֹת הַמַּיִם, מִתֵּר. שָׁכַח אוֹ עֲבַר [בכוונה], וְאֶכֶל וְשָׁתָה קֵדֵם שְׂיִקְדֵּשׁ אוֹ קֵדֵם שְׂיִבְדִּיל - הָרִי זֶה מִקֵּדֵשׁ וּמִבְּדִיל אַחֵר שְׂאֵכֵל.

ו. מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, לְקֵדֵשׁ עַל הַיֵּין וּלְהַבְדִּיל עַל הַיֵּין. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַבְדִּיל בְּתַחֲלָה, צָרִיךְ לְהַבְדִּיל עַל הַכּוֹס; וּמֵאַחֵר שְׂיִבְדִּיל וַיֹּאמֶר 'בֵּין קֵדֵשׁ לַחֲלִי', מִתֵּר לוֹ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא הַבְדִּיל עַל הַכּוֹס. וּמִבְּרַךְ עַל הַיֵּין תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּךָּ מִקֵּדֵשׁ; וְאִינוּ נוֹטֵל אֶת יָדָיו [לסעודה] עַד שְׂיִקְדֵּשׁ.

ד) בנוסף על עצם האמירה של נוסח הקידוש וההבדלה שהיא מצווה מהתורה. (ה) אומר את נוסח הקידוש, כי ללא יין – האדם לא היה עושה קידוש. בנוסף לכך, הברכה על היין היא ברכה תדירה יותר מהקידוש הנאמר רק בליל שבת, ולכן מברך על היין תחילה. (ו) כדי לא להפסיק בין נטילת ידיים לברכת המוציא.

ז. בִּיצֵד הוּא עוֹשֶׂה [קידוש]? לֹוֶקֶחַ כּוֹס שֶׁהוּא מַחְזִיק רַבִּיעִית [הלוג] או יֵתֵר, וּמִדִּיחוֹ מִבְּפָנִים וְשׁוֹטְפוֹ מִבְּחוּץ, וּמִמְלָאָהּ יֵין, וְאוֹחֲזוֹ בִּימִינוֹ, וּמִגְבִּיהוּ מִן הַקֶּרְקַע טֶפֶח או יֵתֵר, וְלֹא יִסְיַע בְּשִׁמְאֵלִט. וּמִבְּרַךְ עַל הַגֶּפֶן, וְאַחֵר כֶּךָּ מִקֵּדֵשׁ; וּמִגְהֶג פְּשׁוּט בְּכָל יִשְׂרָאֵל, לְקֵרוֹת בְּתַחֲלָה פְּרִשְׁתָּ "וַיִּכְלּוּ"³¹, וְאַחֵר כֶּךָּ מִבְּרַךְ עַל הַיֵּין, וְאַחֵר כֶּךָּ מִקֵּדֵשׁ. וְשׁוֹתָהּ מִלֹּא לְגִמּוֹ [פיו], וּמִשְׁקָהּ [מעט] לְכָל בְּגֵי חֲבוּרָה [הסעודים]; וְאַחֵר כֶּךָּ נוֹטֵל יָדָיו, וּמִבְּרַךְ 'הַמוֹצֵיא' וְאוֹכֵל.

ז) כי היא היד החשובה. (ח) או מהשולחן. ט) כדי שהרמת הכוס לא תיראה כהחזקת משא כבד שמחזיקו בלית ברירה.

ח. אִין [נחשב] קִדּוּשׁ, אֶלָּא בְּמָקוֹם סַעֲדָה. בִּיצֵד? לֹא יִקְדֵּשׁ בְּבֵית זֶה וַיֹּאכֵל בְּבֵית אַחֵר; אֶבֶל אִם קִדֵּשׁ בְּזוּיָה [פינה] זֶה, אוֹכֵל בְּזוּיָה שְׁנִיָּה [באותו בית]. וְלִמָּה מִקֵּדֵשׁ בְּבֵית הַכִּנֶּסֶת? מִפְּנֵי הָאוֹרְחִין שְׂאוּכְלִין וְשׁוֹתִין שָׁם י.י.

יב. מִי שֶׁהָיָה אוֹכֵל [פת] בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְקִדֵּשׁ עָלָיו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

היום [נכנסה שבת] והוא בתוך הסעודה - פורס מפה על השלחן [מכסה הפת], ומקדש"י; וגומר סעודתו, ואחר כך מברך ברכת המזון. **היה אוכל בשפת** [השנת הראב"ד] היה אוכל בשבת א"א בשאין לו אלא אותו כוס. **בשפת, ויצא השפת והוא בתוך סעודתו - גומר סעודתו**, ונוטל ידיו [מים אחרונים], ומברך ברכת המזון על הכוס, ואחר כך מבדיל עליו; ואם היה בתוך השתיה [יין] - פוסק^א ומבדיל, ואחר כך חוזר לשתייתו.

היום [נכנסה שבת] והוא בתוך הסעודה - פורס מפה על השלחן [מכסה הפת], ומקדש"י; וגומר סעודתו, ואחר כך מברך ברכת המזון. **היה אוכל בשפת** [השנת הראב"ד] היה אוכל בשבת א"א בשאין לו אלא אותו כוס. **בשפת, ויצא השפת והוא בתוך סעודתו - גומר סעודתו**, ונוטל ידיו [מים אחרונים], ומברך ברכת המזון על הכוס, ואחר כך מבדיל עליו; ואם היה בתוך השתיה [יין] - פוסק^א ומבדיל, ואחר כך חוזר לשתייתו.

כד כי אסור להקריב דבש ושאר על גבי המזבח, כמבואר בהלכות איסורי מזבח. **כה** ארצות צפון אפריקה, הנמצאות ממערב לארץ ישראל. **כו** משום שיינות אלו פסולים להקרבה על גבי המזבח מחמת עצמם ולא מפני דבר שהתערב בהם כמבואר בהלכות איסורי מזבח, אך יין שהתערב בו דבר הפסול להקרבה, מותר לקדש עליו.

ז מכיוון שאסור לאכול לפני קידוש, כמבואר בהלכה ה. הסיבה לכיסוי הפת היא על מנת שיהיה ניכר שההפסקה בסעודה היא לכבוד השבת. **יח** ואין צורך לברך ברכת המזון לפני הקידוש. **יט** ואין צורך להפסיק את הסעודה, משום שניתן להאריך את השבת לתוך הלילה. **כ** על היין שעליו בירך ברכת המזון. בהלכה הבאה מבואר שאין לעשות שתי מצוות בכוס אחת, על מנת לא להראות שהמצוות הן כמשא על האדם המקיים אותן וברצונו להיפטר מהן במהירות. אמנם, במקרה זה אשר ברכת המזון וההבדלה נאמרות על אותו כוס, אין הדבר נחשב כעשיית שתי מצוות בבת אחת, כי ברכת המזון והבדלה דומות זו לזו בכך ששתיהן מתייחסות לדבר שנעשה כבר: ברכת המזון היא על הסעודה שנגמרה, והבדלה היא על השבת שהסתיימה. **כא** שתיית יין אינה חשובה כל כך, ולכן חייב להפסיק לשותות ולעשות הבדלה.

טו. יין שטעמו טעם חמץ - אף על פי שריחו ריח יין, אין מקדשין עליו. **וכן** שמרים שנתן עליהן מים - אף על פי שיש בהן טעם יין, אין מקדשין עליהן. **כ** במה דברים אמורים? בשנתן על השמרים שלשה [מידות מסוימות] מים, והוציא [מהשמרים] פחות מארבעה; אבל אם הוציא ארבעה - הרי זה יין מזוג [= מעורב במים], ומקדשין עליו.

יג. היה אוכל וגמר אכילתו עם [בזמן] הכנסת שבת, מברך ברכת המזון תחלה, ואחר כך מקדש על כוס שני [אחרת], ולא יברך ויקדש על כוס אחד - שאין עושין שתי מצוות בכוס אחד; [משום] שמצוות קדוש היום ומצוות ברכת המזון, שתי מצוות של תורה הן.

כז כי הולכים אחר טעם היין ולא אחר ריחו. **כח** כי הברכה על שמרים אלו היא ברכת שהכל ולא ברכת בורא פרי הגפן כמבואר בהלכות ברכות. **כט** כמות המשקה שהתווספה כתוצאה מנתינת המים על השמרים, היא פחות מרבע מכמות המים. **ל** כי במקרה כזה מברכים על המשקה שיצא מהשמרים בורא פרי הגפן כיין רגיל, כמבואר בהלכות ברכות.

כב במקרה זה, הדבר נחשב כעשיית שתי מצוות, בשונה מההלכה הקודמת. הסיבה לכך היא משום שברכת המזון היא על הסעודה שנגמרה וקידוש הוא על הסעודה העתידה, ולכן ברכת המזון והקידוש הן שתי מצוות שונות ואסור לאומרן על אותה כוס. **כג** אך מצוות שהן מדרבנן ניתן לעשותן בבת אחת, ולכן את ברכות הנישואין בחופה, שהן מצווה מדרבנן, אומרים על אותה כוס.

טז. כלי. יין א"א דוקא מן הכוס עצמו. **ז** יין, אפילו מחזיק במה רביעיות - אם שתה ממנו מעט, הרי זה פגמו, ונפסל, ואין מקדשין על השאר; מפני שהוא פשירי כוסות לא.

יד. אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסף על גבי המזבח; לפיכך, אם נתערב בו [ביין] דבש או שאור [שמרים להתפתח בצק], אפילו כטפת חרדל [שיעור

לא אך ניתן לשפוך עליו יין אחר שאינו פגום וכך להכשיר את כל היין הנמצא בכלי.

יז. יין שריחו ריח חמץ וטעמו טעם יין - מקדשין עליו; [וכן] מקדשים על יין מזוג. **ויין** צמוקים - מקדשין עליו; והוא [ובלבד] שיהיו צמוקים שיש בהם לחלוחית, שאם ידרף אותן יצא מהן דבש

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בשבת - חותם 'מקדש השבת וישראל ויום הזכרון', פדרף שחותם בתפלה.

(לח) ואין צריך לומר 'ביום ראש החודש הזה' למרות שראש השנה הוא גם היום הראשון בחודש תשרי, כי ראש חודש נכלל במילים יום הזכרון כלשון הפסוק "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם . . והיו לכם לזכרון לפני אלוקיכם".

כא. בלילי יום טוב, מקדש על היין לט כבשבת; ואם אין לו יין, או שהיה מתאנה לפת - מקדש על הפת. וכן ביום טוב מקדש קדושא רבא [לפני הסעודה ביום], פדרף שמקדש בשבת.

(לט) בנוסף למצוות אמירת נוסח הקידוש, יש מצווה לומר את הקידוש על היין.

כב. פיצד מברכין בלילי יום טוב שחל להיות באחד בשבת? בתפלה מברך על הגפן, ואחר כך מקדש [-אומר את נוסח] קדוש יום טוב^{מא}, ואחר כך מברך על הגר, ואחר כך מבדיל^{מב} - וחותם בהבדלה 'המבדיל בין קדש לקדש'^{מג}, ואחר כך מברך 'שהחיינו'.

(מ) היום טוב חל ביום ראשון בשבוע, ובמוצאי שבת שהוא ליל היום טוב, האדם צריך לעשות הן הבדלה בגלל השבת והן קידוש בגלל היום טוב. (מא) כי ראוי להקדים את כניסת היום טוב ככל הניתן. (מב) אומר את נוסח ברכת ההבדלה. ההבדלה נאמרת בסוף משום שראוי לאחר את צאת השבת ככל הניתן. (מג) בין קדושת השבת הגדולה יותר לקדושת יום טוב הפחותה יותר.

כג. כל לילי יום טוב [-בקידוש] ובליל יום הכפורים^ט [-בתפילה] - אומרים 'שהחיינו'; ובשביעי של פסח אין מברכין 'שהחיינו', מפני שאינו רגל בפני עצמו, וכבר ברח על הזמן [-שהחיינו] בתחילת הפסח^{מד}.

(מד) אך אם לא בירך שהחיינו בתחילת הפסח, יכול להשלים את ברכת שהחיינו ולאומרה במשך כל הפסח.

כד. סדר הבדלה במוצאי שבת - מברך על היין, ואחר כך על הפשמים, ואחר כך על הגר. וכיצד מברך על הגר? בורא מאורי האש^{מה}. ואחר כך מבדיל^{מו}.

(מה) בלשון רבים, כי האש כלולה מגוונים רבים. (מו) אומר את נוסח ברכת ההבדלה.

[מין]. וכן יין חדש מגתו^{לב}, מקדשין עליו^{לג}; וסוחט אדם אשכול של ענבים, ומקדש עליו בשעתו [-באותו יום]. מדינה שרב יינה שכר - אף על פי שהוא פסול לקדושי - מתר להבדיל עליו, הואיל והוא חמר המדינה^{לה}.

(לב) שלא עברו ארבעים יום מסחיתו. (לג) למרות שהוא פחות משובח מיין ישן. (לד) כי ניתן לקדש על הפת, כמבואר בהלכה ט. (לה) עיקר השתייה במדינה ומהווה תחליף ליין, ומכיוון שאסור להבדיל על הפת, כמבואר בהלכה ט, מותר להבדיל על השכר.

יח. פשם שמקדשין בלילי שבת, ומבדילין במוצאי שבת - כך מקדשין בלילי ימים טובים, ומבדילין במוצאייהו ובמוצאי יום הכפורים - [משום] שפסם שבתות ה' הן^{לו}. ומבדילין במוצאי ימים טובים לחלו של מועד, ובמוצאי שבת ליום טוב; אבל אין מבדילין במוצאי יום טוב לשבת^{לו}.

(לו) אך, מצוות הקידוש ביום טוב אינה מן התורה אלא מדרבנן. (לז) כי קדושת השבת גדולה מקדושת יום טוב, כמבואר בפרק ה הלכה כא.

יט. נוסח קדוש יום טוב: ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו מפל עם, ורוממנו מפל לשון, בחר בנו ונגדלנו, רצה בנו ויפארגנו; ונתן לנו ה' אלהינו באתהבה, מועדים לשמחה, חגים וזמנים לששון, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום חג המצות הזה - או חג השבועות הזה, או חג הסוכות הזה - זמן חרותנו - או זמן מתן תורתנו, או זמן שמחתנו - באתהבה, זכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו קדשת מפל העמים, ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחתנו. ברוך אתה ה', מקדש ישראל והזמנים'. ואם חל להיות בשבת - מזכיר השבת וחותם [-מסיים] פדרף שחותם בתפלה, 'מקדש השבת וישראל והזמנים'.

כ. בראש השנה אומר: ונתן לנו ה' אלהינו באתהבה, את יום טוב מקרא קדש הזה, את יום הזכרון הזה^{לז}, זכרון תרועה באתהבה, זכר ליציאת מצרים; כי בנו בחרת ואותנו קדשת מפל העמים, ודברך אמת וקיים לעד. ברוך אתה ה', מלך על כל הארץ, מקדש ישראל ויום הזכרון'. ואם חל להיות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בית הכנסת כי הדלקת הנר היא על מנת לכבד את בית המדרש או בית הכנסת ולא על מנת שיהנו מאור הנר. (נח) נרות רבים הדולקים ביחד.

כז. אור שהדלק בשבת לחולה [שיש בו סכנה] ולחיה [=יולדת], מברכין עליו במוצאי שבת^ט. אור שהקדח [=שהוצא] מן העצים ומן האבנים, מברכין עליו במוצאי שבת - שהיא [מכיוון שכן] היתה תחלת ברייתו בידי אדם^ס. אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים, שאין מברכין במוצאי יום הכפורים אלא על אור ששבת [=שדלק מבעוד יום]; אף על פי שהדלק לחולה או לחיה ביום הכפורים, מברכין עליו [אף במוצאי יום הכפורים] - שהרי שבת מעברה^{סא}.

(נט) כי מותר להדליק עבורם נר בשבת, כמבואר בפרק ב. (ס) האש נוצרה בפעם הראשונה על ידי אדם הראשון כאשר הוא היכה בשתי אבנים זו על זו במוצאי השבת הראשונה לבריאה וברוך עליה בורא מאורי האש. (סא) הנר הודלק בהיתר, כמבואר בהערה נט.

כח. יום טוב שחל להיות באמצע שבת [=שבוע], אומר בהבדלה [במוצאי יום טוב]: 'המבדיל בין קדש לחל, ובין אור לחשך, ובין ישראל לגוים, ובין יום השביעי לששת ימי המעשה', קדרך שאומר במוצאי שבת^{סב} - שסדר ההבדלות הוא מונה^{סג}. ואין צריך לברך לא על הכשמים^{סד}, ולא על הנר [במוצאי יום טוב]; וכן אינו צריך לברך על הכשמים במוצאי יום הכפורים^{סה}.

(סב) למרות שההבדלה נאמרת באמצע השבוע ולא בין יום השביעי לששת ימי המעשה. (סג) מונה את כל סוגי ההבדלות הקיימים בעולם, ולא מתכוון להבדלה מסוימת. (סד) אך אין בכך איסור, ואם רוצה לברך על הכשמים וליהנות מהם יכול לברך עליהם. (סה) אך על הנר מברכים במוצאי יום הכפורים, כמבואר בהלכה הקודמת.

כט. ולמה מברכין על הכשמים במוצאי שבת? מפני שהנפש דואבת [=עצובה] ליציאת השבת, משמחין אותה ומישיבין אותה בריח טוב.

כה. אין מברכין על הנר, עד שיאותרו [=יהנו] לאורו, כדי שיפיר [-שיוכל להבדיל] בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת; ואין מברכין על הנר של גוים, משום [משום] שסתם מסבתם לעבודה זרה^{מז}; ואין מברכין לא על הנר של עבודה זרה, ולא על הנר של מתיים^{מח}.

(מז) ואסור ליהנות מעבודה זרה, כמבואר בהלכות עבודה זרה וחוקות הגויים. (מח) כי הנר לא הודלק על מנת שיהנו מאורו אלא לכבוד המת.

כו. ישראל שהדליק [נר] מגוי, או גוי מישראל - מברכין עליו^{מט}; [אך אם הדליק] גוי מגוי, אין מברכין עליו. הנה מהלך [במוצאי שבת] חוץ לפרך [-עיר], וראה אור [-אש] - אם רב אנשי הפרך גוים^{נא}, אינו מברך^{נב}; ואם רב [אנשי הכרך] ישראל, מברך^{נג}. אור של כבשן [-מקום לשריפת לבנים], של תנור, ושל פירים - לכתחלה^{נד} לא יברך עליו^{נז}; הגחלים [המיועדים ליהנות מאורם] - אם פשיכנים קיסם ביניהן דולק [-הקיסם יידלק] מאליו, מברכין עליהן^{נח}. אור של בית המדרש - אם יש שם אדם חשוב שמדליקים בשבילו, מברכין עליו; של בית הכנסת - אם יש שם חזן שהוא דר שם, מברכין עליו^{נח}. ואבוקה להבדלה^{נח}, מצוה מן המבחר. ואין מחזירין על [-מתאמצים להשיג] האור קדרך שמחזירין על כל המצוות; אלא אם בא [-יש ברשותו] אש, מברכין עליו.

(מט) אם הוא נר פרטי של הגוי. אך אם הנר של הגוי הוא ממסיבה שלהם, אסור לברך עליו כמבואר בהלכה הקודמת. (נ) כי גוי יכול להדליק נר בשבת, ואסור לברך על נר שהודלק בשבת. ואף אם ידוע שהגוי הדליק הנר לאחר השבת אסור לברך על הנר, שמא בפעם אחרת היהודי יברך על נר שגוי הדליק אותו בשבת. (נא) ואף אם מחצית מאשי הכרך הם גויים. (נב) כי מסתבר שהנר הוא של גויים שאסור לברך עליו, כמבואר בהלכה הקודמת. (נג) כי מסתבר שהנר הוא של יהודים. (נד) בתחילת הבעירה של האש. (נה) כי האש מיועדת לחימום או בישול ולא הודלקה על מנת שיהנו מאורה, אך בסיום השימוש באש עבור החימום או הבישול ניתן לברך עליה משום שלאחר סיום השימוש בה היא מיועדת לתאורה. (נו) למרות שהאש לא ניכרת בגחלים. (נז) אך אם לא הדליקו את הנר לצורך אדם מסוים, לא מברכים על נר של בית המדרש או

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - שבת קודש ה' תמוז - ספר זמנים - הלכות שבת קצו
מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִן הַמִּנְחָה וְעַד מִלְקֶבֶעַ סְעוּדָה³², כְּדִי שִׁיכְנֹס
לְשַׁבֵּת בְּשָׂהוּא מִתְאַוֶּה לְאָכֹל.

(ו) משתה גדול שלא רגילים לעשותו בדרך כלל בימי חול.
(ז) על מנת שיהיה ניתן להתעסק כראוי בהכנת צרכי השבת.
(ח) זמן מנחה קטנה, שהוא כשעתיים וחצי לפני השקיעה.
(ט) אף סעודה שרגילים לעשותה בימי חול.

ה. מְסִידָר [-עורך] אָדָם שֶׁלֶחֶנוּ בְּעֶרֶב הַשַּׁבָּת, וְאָף
עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיף [לאכול] אֶלָּא לְבִזְיָה; וְכֵן מְסִידָר
שֶׁלֶחֶנוּ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְאָף עַל פִּי שְׂאִינוּ צָרִיף אֶלָּא
לְבִזְיָה - כְּדִי לְכַבֵּד [-את יום השבת] בְּכִנְיֻסָּתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ.
וְצָרִיף לְתֵקֶן [=להכין] בֵּיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם לְכַבֵּד הַשַּׁבָּת;
וְיִהְיֶה גַר דְּלוּק, וְשֶׁלֶחֶן עָרוּף, וּמִטָּה מִצְעָת - שְׁפָל³³
אֵלּוּ לְכַבֵּד שַׁבָּת הֵן.

ו. אָף עַל פִּי שֶׁהִיָּה אָדָם חָשׁוּב בְּיוֹתֵר, וְאֵין דִּרְכוֹ
לָקַח [-לקנות] דְּבָרִים מִן הַשּׁוּק, וְלֹא לְהִתְעַסֵּק
בְּמִלְאכּוֹת שְׂפָפִית - חַיִּב לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים שֶׁהֵם לְצָרָף
הַשַּׁבָּת בְּגוּפוֹ, [משום] שֶׁזֶּה הוּא כְּבוֹדוֹ. חֲכָמִים
הִרְאִשׁוּנֵם - מֵהֵם מִי שֶׁהִיָּה מִפְּצַל [-חותר] הַעֲצִים [כדי
שיהיה ניתן] לְבַשֵּׁל בָּהֶן, וּמֵהֵם מִי שֶׁהִיָּה מְבַשֵּׁל, אוֹ
מוֹלֵחַ בָּשָׂר, אוֹ גוֹדֵל [=שזור] פְּתִילוֹת [לנרות שבת], אוֹ
מְדַלֵּק נֵרוֹת³⁴, וּמֵהֵם מִי שֶׁהִיָּה יוֹצֵא וּקוֹנֶה דְּבָרִים
שֶׁהוּא צָרִיף לְשַׁבֵּת מִמָּאָכֹל וּמִשְׁקָה, אָף עַל פִּי
שְׂאִין דִּרְכוֹ בָּכָף. וְכָל הַמְרַבֶּה בְּדָבָר זֶה, הִרִי זֶה
מִשְׁפָּחָה.

(י) הכנת הדברים לשבת מכבדת את האדם העוסק בכך.
(יא) בנוסף להדלקת נרות שבת על ידי אשתו, על מנת
להוסיף באור ולכבד את השבת.

ז. אִיזָה הוּא עֲנוּגִי³⁵? זֶה שְׂאִמְרוֹ חֲכָמִים שְׂצָרִיף
לְתֵקֶן תְּבַשִּׁיל שְׁמֵן בְּיוֹתֵר, וּמִשְׁקָה מְבַשֵּׁם [=משוכח],
הַפֵּל [-מאכלים משוכחים ככל הניתן] לְשַׁבָּת - הַפֵּל לְפִי מִמוֹנוֹ
שֶׁל אָדָם. וְכָל הַמְרַבֶּה בְּהוֹצָאת שַׁבָּת וּבִתְקוּן
מֵאֲכָלִים רַבִּים וְטוֹבִים, הִרִי זֶה מִשְׁפָּחָה. וְאֵם אֵין יָדוֹ
מִשְׁגָּת [-הוא ענין], אֶפְלוּ עָשָׂה שֶׁלֶק [=בישול ירק] וְכִיּוֹצֵא
בּוֹ מִשּׁוּם כְּבוֹד הַשַּׁבָּת - הִרִי זֶה עֲנָג שַׁבָּת; וְאִינוּ

~ שבת קודש ה' תמוז ~

פֶּרֶק ל

דיני כבוד השבת ועונג השבת.

א. אֲרַבְעָה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּשַׁבָּת - שְׁנֵים בְּתוֹרָה,
וְשְׁנֵים מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וְהֵן מִפְּרָשִׁין עַל יְדֵי
הַנְּבִיאִים. [שני הדברים] שַׁבְּתוֹרָה - "זְכוֹר"³²,
וְ"שְׂמור"³³; וְשְׁנֵתְפָרְשׁוּ עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים - כְּבוֹד³⁴
וְעֲנוּגִי, שְׁנֵאֵמַר³⁴: "וְקִרְאָתָה לְשַׁבָּת עֲנוּג, לְקֹדֶשׁ ה'".
מְכַבֵּד.

(א) מצוות קידוש, כמבואר בתחילת הפרק הקודם.
(ב) איסור עשיית מלאכה בשבת. (ג) דברים הנעשים לפני
שבת לצורך השבת, כמבואר בהלכות הבאות. (ד) דברים
הנעשים בשבת עצמה לצורך השבת, כמבואר בהלכה ז.
(ה) השבת, שהתקדשה על ידי ה'.

ב. אִיזָה הוּא כְּבוֹד? זֶה שְׂאִמְרוֹ חֲכָמִים שְׂמַצָּה
עַל אָדָם לְרַחֵץ פָּנָיו וְיָדָיו וְרַגְלָיו בְּחִמְיָן [-מים חמים]
בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וּמִתְעַטֵּף בְּצִיצִית
[-בטלית], וְיוֹשֵׁב בְּכִכָּר רֹאשׁ, מֵיַחַל לְהִקְפֹּלֶת פָּנָיו
הַשַּׁבָּת, כְּמוֹ שֶׁהוּא יוֹצֵא לְקִרְאָת הַמֶּלֶךְ. וְחֲכָמִים
הִרְאִשׁוּנֵם הָיוּ מְקַבְּצִין תְּלִמִּידֵיהֶן בְּעֶרֶב שַׁבָּת,
וּמִתְעַטְפִּין [בטלית] וְאוֹמְרִין [לתלמידיהם]: 'בּוֹאוּ וְנִצֵּא
לְקִרְאָת שַׁבָּת הַמֶּלֶךְ'.

ג. וּמְכַבֵּד הַשַּׁבָּת, שֶׁיִּלְבָּשׁ כְּסוּת נִקְיָה. וְלֹא יִהְיֶה
מְלַבּוֹשׁ הַשַּׁבָּת כְּמִלְבוּשׁ הַחֹל; וְאֵם אֵין לוֹ [בגד אחר]
לְהִחְלִיף [לשבת], מְשַׁלְּשֵׁל [=מפשיל קפלי] טְלִיתוֹ, כְּדִי
שֶׁלֹּא יִהְיֶה מְלַבּוֹשׁוֹ כְּמִלְבוּשׁ הַחֹל. וְעֲזָרָא תֵקֶן,
שֶׁהִי הָעֵם מְכַבְּסִין [את בגדיהם] בְּחִמְיָשִׁי, מִפְּנֵי כְּבוֹד
הַשַּׁבָּת [-כדי שילבשו בשבת בגדים מכובסים].

ד. אָסוּר • לְקַבֵּעַ הַשֶּׁנֶת הָרֹאב"ד
אָסוּר . . שַׁבָּת א"א דוקא שאסור
[לאכול] סְעוּדָה וּמִשְׁתֵּהוּ לְקַבֵּעַ מַחְצוֹת וּלְמַעֲלָה.
בְּעֶרֶב שַׁבָּת, מִפְּנֵי כְּבוֹד
הַשַּׁבָּת. וּמִתֵּר לְאָכֹל וּלְשִׁתּוֹת עַד שֶׁתַּחֲשֹׁף [-כניסת
השבת]; וְאָף עַל פִּי כֵן, מְכַבֵּד הַשַּׁבָּת שֶׁיִּמְנַע אָדָם

32. שמות-יתרו, כ, ז. 33. דברים-ואתחנן, ה, יא. 34. ישעיהו, נח, יג.

הלכה ה: סעודת שבת אינה מכבד שבת אלא מעונג שבת - לקו"ש חל"ו ע' 71. ויהיה גר דלוק: מדוע לא הוזכר הטעם דשלום בית? - לקו"ש
חט"ו ע' 374, 528.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(יח) כי כולם חייבים להיות נוכחים בבית המדרש בשעה זו, כמבואר בפרק כג הלכה יט.

יא. אסור לו לאדם שיהלך בערבי שבתות יותר משלש פרסאות [123- קילומטר] מתחלת היום, כדי שיעצור לעצמו ולשאל [ללוות או לבקש צדקה] מאחרים כדי להרבות במאכל שבת; אמרו חכמים הראשונים: 'עשה שבתך כחל, ואל תצטרך לפריות'.

(יב) מצוות עונג שבת שציוו חכמים, כמבואר בהלכה א. (יג) עדיף שהאדם יאכל את סעודת השבת מכספו האישי בצמצום ובדוחק כסעודה של יום חול, מאשר שיאכל מאכלים משובחים בשבת אך יצטרך עבור כך לבקש סיוע מאנשים אחרים.

ח. מי שהיה ענג ועשיר, והרי כל ימיו בשבת - צריך לשנות מאכל שבת ממאכל החל. ואם אי אפשר לשנות, משנה זמן האכילה: 'אם היה רגיל להקדים^{טו}, מאחר^{טז}; ואם היה רגיל לאחר, מקדים.

(יד) כדי שיהיה ניכר שהסעודה היא לכבוד שבת. (טו) לאכול את הסעודה ביום חול בשעה מוקדמת. (טז) צריך לאכול את סעודת השבת בשעה מאוחרת יותר.

ט. חייב אדם לאכול שלש סעודות בשבת - אחת ערבית [בליל שבת], ואחת שחרית [בבוקר השבת], ואחת במנחה. וצריך להזהר בשלש סעודות אלו, שלא יפחות מהן כלל; ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה, סועד שלש סעודות. ואם היה חולה מרב האכילה, או שהיה מתענה - פטור משלש סעודות. וצריך לקבוע כל סעודה משלשתן על היין^{טז}, ולבצע על שתי כפרות [לחם]. וכן בימים טובים.

(יז) לשתות יין בתחילת הסעודה, לפני נטילת ידיים. בנוסף על כך, בסעודה הראשונה והשנייה האדם עושה קידוש על היין, כמבואר בפרק הקודם.

י. אכילת בשר ושתית יין בשבת, ענוג הוא לה [לשבת] - והוא [ובלבד], שתהיה ידו משגת. ואסור לקבוע סעודה על היין בשבת ובימים טובים בשעת [הלימוד ב] בית המדרש^{יז}; אלא כף הוא מנהג הצדיקים: יתפלל אדם בשבת שחרית ומוסף בבית הכנסת, ויבוא לביתו ויסעד סעודה שניה, וילך לבית המדרש, יקרא וישמע [דברי תורה] עד [זמן תפילת] המנחה, ויתפלל מנחה [בבית הכנסת]; ואחר כך יקבע סעודה שלישית על היין, ויאכל וישתה עד מוצאי שבת.

(יח) לשתות יין בתחילת הסעודה, לפני נטילת ידיים. בנוסף על כך, בסעודה הראשונה והשנייה האדם עושה קידוש על היין, כמבואר בפרק הקודם.

יד. תשמיש המטה [יחסי אישות], מענג שבת הוא;

הפניות לשיחות קודש
לכצו. . ככרות: ב' אופנים בחיוב לחם משנה - לקר"ש חט"ז ע' 521, חל"ו ע' 78.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מִלִּיקָה, עֹנֶת [=זמן] תִּלְמִידֵי חֲכָמִים הַבְּרִיאִים, [היא] מִלִּילֵי שַׁבַּת לְלִילֵי שַׁבַּת. וּמִתֵּר לְבַעַל בְּתוּלָה לְבַתְּחֻלָּה בְּשַׁבַּת, וְאֵין בָּזָה מְשֹׁם חֹבֵל וְלֹא מְשֹׁם צַעַר לָהּ.
טו. הַשַּׁבָּת וְעִבּוּדָה זָרָה - כָּל אַחַת מֵהֶן, שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד שְׁאֵר כָּל מַצּוֹת הַתּוֹרָה; וְהַשַּׁבָּת הִיא הָאוֹת שֶׁבִּין הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבִינֵינוּ, לְעוֹלָם.
לְפִיכָךְ, כָּל הַעוֹבֵר עַל שְׁאֵר הַמַּצּוֹת, הֵרִי הוּא בְּכָלֵל רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל; אֲבָל הַמַּחֲלִיל שַׁבַּת בְּפִרְהָסָא, הֵרִי הוּא מְעוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה - וּשְׁנֵיהֶם כְּגוּיִם לְכָל דְּבָרֵיהֶם.
טז. לְפִיכָךְ מְשַׁבֵּחַ הַנִּבְיָא וְאוֹמֵר³⁵: "אֲשֶׁרִי אָנוּשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת, וּבֶן אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ - שֹׁמֵר שַׁבַּת

מִחֻלּוֹ" [-לא מחלל את השבת] וגו'. וְכָל הַמְּשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבָּת כְּהַלְכָתָהּ, וּמְכַבְּדָהּ וּמַעֲנֶנְהָ כְּפִי כָחוֹ - כְּכֹר מִפְּרֹשׁ בַּקֶּבֶלָה [-בספרי הנביאים] שְׁכָרוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, יִתֵּר עַל הַשְּׂכָר הַצָּפוֹן [-השמור] לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֵאֹמַר³⁶:
"אֲזִכֹּר תַּתְּעַנֵּג עַל ה', וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בְּמִתִּי אֶרֶץ כִּי; וְהֵאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אֲבִיךָ כִּי - כִּי פִי ה' דִּבֶּר".
(כג) כאשר תשמור שבת כראוי. (כד) תהיה במעלה גבוהה.
(כה) תזכה לנחלה בלי גבולות ומצרים, כפי שנאמר ליעקב "ופרצת ימה וקדמה צפונה וגנבה".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסִינְיָ

(כו) ברוך ה' שסייע לנו לכתוב ולסיים את הלכות אלו.

35. ישעיהו, נו, ב 36. ישעיהו, נח, יד

לעולם: נצחיות השבת אינה ענין צדדי בה. הביאור - לק"ש חל"ב ע' 131. הלכה טז: ביאור פרטי הלשונות והשינויים לגבי לשון הש"ס - לק"ש חל"ב ע' 125.

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' א

שהאילים לא ינזקו ואין לחוש שנטרפו כשהשליכוכם.
מביאה הגמרא דין נוסף בחשש זה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הֵבֵה עַל רֹאשָׁהּ שֶׁל בַּהֲמָה וְהִלָּכָה לָהּ הַמִּקֵּל כְּלָפִי וְנִבְּתָה, או הכה על וְנִבְּתָה וְהִלָּכָה לָהּ הַמִּקֵּל כְּלָפִי רֹאשָׁתָה, הֵדִין הוּא שֶׁאִם הִיָּה הַמִּקֵּל כְּנֶגֶד כָּל הַשְּׂדֵרָה בּוֹלָה, שֶׁאִם הוֹכַתָּה כֹּל הַשְּׂדֵרָה כּוֹלָה כֹּאחַת, וְאֵין מְשֹׁם רִישׁוֹן מְשֹׁם רִישׁוֹן אֲבָרִים. וְאֵין שְׁלִים חוּמָרָא אֶפְלָגִי דְּנִבְּא - אֲבָל אִם קִצָּה הַמִּקֵּל הִגִּיעַ רַק עַד אֲמָצַע גַּב הַבַּהֲמָה, חִיִּישׁוֹן שְׁבָאוֹתוֹ מְשֹׁם שְׁבָו הִגִּיעַ קִצָּה הַמִּקֵּל נִפְסַק חוּט הַשְּׂדֵרָה, לִפִּי שְׁהוּכָא בִּרְאשׁ הַמִּקֵּל חֻזָּקָה יוֹתֵר. וְכֵן אֵין אֵיתָ בָּהּ קִיּוּמִי - אִם יֵשׁ בְּמִקֵּל קְשֵׁרִים שֶׁהֵם הַבְּלִיטוֹת שֶׁנִּעֲשִׂים מִשִּׁירֵי הָעֲנָפִים, חִיִּישׁוֹן, מְשֹׁם שֶׁהַקְּשֵׁרִים מְכִים בַּחוּזֵק וְעוֹלָלוֹם לִפְסוֹק אֶת חוּט הַשְּׂדֵרָה. וְכֵן אֵין מְחִי אֶפְסָקִיָּה - אִם הִכָּה בְּמִקֵּל בְּאֲמָצַע גַּבָּהּ לִרְחֻבָּהּ, חִיִּישׁוֹן, מְשֹׁם שֶׁהַמִּקֵּל מְכָה בַּחוּזֵק בְּמִקוֹם אֶחָד וּמִצּוֹי יוֹתֵר שִׁפְסוֹק אֶת חוּט הַשְּׂדֵרָה.
מביאה הגמרא דין נוסף בחשש זה: אָמַר רַב נַחֲמָן, בֵּית הַרְחָם, אִף עַל פִּי שֶׁמִּקוֹם צֶר הוּא, וְעַל שֶׁנּוֹלַד הַיּוֹם, וְדֹא נִלְחָצוּ אִיבְרִי, אֵין בּוֹ חֲשֵׁשׁ מְשֹׁם רִישׁוֹן אֲבָרִים, שְׁמָא נִדְּחָק וְנִתְרַסְקוּ בְּכָךְ אִיבְרִי, אֲלֹא כִשֶּׁר הוּא וְאֵין צָרִיךְ לַהֲשׁוּתוֹ מֵעַתָּה לַעֲתָ.
מביאה הגמרא ראייה לדינו של רב נחמן: אָמַר לִיה רַבָּא לְרַב נַחֲמָן, תִּנְיָא - שִׁנְיָו בְּרִייתָא דְּמִסְיָעָא לָהּ, תִּינּוֹק כֵּן יוֹם אֶחָד

שהתרסקו איבריהם, אלא משום דצימרא בעלמא הוא דנבט להו
- אחזם חולי של חום מחמת הנגיחות. אבל אי נפול לארעא ודאי
חיישינן - אם נפלו על הקרקע על ידי נגיחותיהם, אז ודאי
שחוששין אנו לריסוק איברים ככל נפולה, וטריפה.
מביאה הגמרא דין נוסף בחשש זה: אָמַר רַב מְנַשֵּׁי, הֵנִי דְּבָרִי דְּנִבְּבִי
נִבְּבִי - אלו האילים שנגנבו על ידי גנבים, אף שדרכם של הגנבים
להשליכם למעלה מכותל החצר ונופלים לקרקע, אֵין חוֹשְׁשִׁין
מְשֹׁם רִישׁוֹן אֲבָרִים. מִבְּרִית הַגְּמָרָא: מָאִי מַעֲמָא. מִבְּרִית הַגְּמָרָא:
מְשֹׁם דְּכִי שָׂדֵה לָהּ - כשהגנבים משליכים אותם, אינם משליכים
אותם על גבם באופן שיש לחוש שהתפרקו חוליות השדרה, אלא
אֶפְתָּרִיָּהוּ שָׂדֵה לָהּ - נוהרים להשליכם באופן שיפלו על מותניהם, וְעוֹשִׂים כֵּךְ כִּי חִיבִי דְּלִיקְטִי קִמְיָהוּ - כִּדִּי שֶׁהָאִילִים יִרְוּ
לִפְנֵיהֶם וְלֹא יִצְטָרְכוּ לְנוֹשָׂאם בִּידֵיהֶם, וְלִכֵּן אֵין חוֹשְׁשִׁין לְרִישׁוֹן
אִיבְרִים. מוֹסִיפָה הַגְּמָרָא עַל פִּי זֶה: אֶתְדִּירִיָּהוּ - אִם הַחֻזִּירוֹם
הַגְּנָבִים לִבְעִלֵיהֶם וְאִם הַשְּׁלִיכוֹם מֵעַל הַכּוֹתֵל, וְדֹא חִיִּישׁוֹן
שֶׁהַשְּׁלִיכוֹם בְּאֻפֹּן שֶׁהַתְּפִרְקוֹ הַחֻלּוּת וְנִטְרַפוּ מְשֹׁם
שֶׁכְּשֶׁמְחֻזְרִים אֵינֶם נוֹהָרִים שֶׁלֹּא יִנְזָקוּ שְׁאֵין לָהֶם צוּרֵךְ שִׁירּוּצוֹ
לִפְנֵיהֶם, וּמִשְׁלִיכִים בְּמַהֲרָה בְּלֹא הִזְיוֹת כִּדִּי שֶׁלֹּא יִתְפַּסּוּ. וְהֵנִי
מִלִּי דְּאֶתְדִּירִיָּהוּ - כשהחזירו מִמֶּתָּה יָרָהּ וּפָחַד וְשֶׁלֹּא בְּרִצּוֹנָם,
אֲבָל אִם הַחֻזִּירוֹם מִמֶּתָּה שְׁחֻזְרִים בְּתַשׁבָּה, תְּשׁוּבָה מְעֻלִּיתָא הוּא
דְּעֻבְדִּי - עוֹשִׂים הֵם תְּשׁוּבָה מְעוּלָה וְשְׁלִימָה, וְלִכֵּן נוֹהָרִים הֵם

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

~ יום ראשון כ"ט סיון ~

מצות עשה קבו.

המצוה הקכ"ז — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר מצמח הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל-מעשר הארץ וגו' לה'" (ויקרא כו, ל) [כ"י את-מעשר בני-ישראל אשר ירימו לה' תרומה" (במדבר יג, כד)]. וכבר באר הפתוב (במדבר יח, כא), שהמעשר הזה ללויים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.

~ יום שני ל' סיון ~

מצות עשה קבו.

המצוה הקכ"ז — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר מצמח הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל-מעשר הארץ וגו' לה'" (ויקרא כו, ל) [כ"י את-מעשר בני-ישראל אשר ירימו לה' תרומה" (במדבר יג, כד)]. וכבר באר הפתוב (במדבר יח, כא), שהמעשר הזה ללויים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.

~ יום שלישי א' תמוז ~

מצות עשה קבו.

המצוה הקכ"ז — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר מצמח הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל-מעשר הארץ וגו' לה'" (ויקרא כו, ל) [כ"י את-מעשר בני-ישראל אשר ירימו לה' תרומה" (במדבר יג, כד)]. וכבר באר הפתוב (במדבר יח, כא), שהמעשר הזה ללויים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.

~ יום רביעי ב' תמוז ~

מצות עשה קבו. קבח.

מצות לא תעשה קנב.

המצוה הקכ"ז — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר מצמח הארץ, והוא אמרו יתעלה:

"וכל-מעשר הארץ וגו' לה'" (ויקרא כו, ל) [כ"י את-מעשר בני-ישראל אשר ירימו לה' תרומה" (במדבר יג, כד)]. וכבר באר הפתוב (במדבר יח, כא), שהמעשר הזה ללויים. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת מעשרות; וזהו הנקרא: מעשר ראשון, ואינו חובה מן-התורה אלא בארץ-ישראל.

המצוה הקכ"ח — הצווי שנצטוינו להפריש מעשר שני, והוא אמרו יתעלה: "עשר תעשר את כל-תבואת ודעך היצא השדה שנה שנה" (דברים יד, כב), ולשון ספרי (פרשת ראה): "שנה שנה — מלמד שאין מעשרין אותו משנה להכרתה (אין לעשר יבול שנה אחת על-ידי הפרשת מעשר מיבול שנה אחרת). אין לי אלא מעשר שני שבו דבר הפתוב, מניין לרבות שאר מעשרות? תלמוד לומר, עשר תעשר" ומפרש בתורה (שם, כג), שמעשר שני זה עולה לירושלים ובצליו אוכלים אותו שם. וכבר הזכרנו מקדם (מצות עשה קיט) את-דבריהם בענין זה וכבר עסק הפתוב בהלכות מצוה זו ואמר, שמה שאי אפשר להביאו מחמת רחוק הדרך, יפדה ויעלה דמיו לבית הבחירה ויוציאם שם על מזון בלבד, והוא אמרו יתעלה: "וכי-ירחק ממך המקום פי לא תוכל שאתו" (שם, כד), גם אמרה התורה בהלכות מצוה זו, שאם יפדה אותו לעצמו יוסיף חמש והוא אמרו יתעלה: "ואם-גאל גאל איש ממעשרו חמשייתו יסף עליו" (ויקרא כו, לא). וכבר נתבאר כל-דיני מצוה זו במסכת מעשר שני. וגם היא אינה חובה מן-התורה אלא לפרות ארץ ישראל ואין מעשר זה נאכל אלא בפני הבית. ולשון ספרי (פרשת ראה): "מקיש אכילת בכור למעשר שני: מה בכור אינו נאכל אלא בפני הבית אף מעשר שני לא יחא נאכל אלא בפני הבית".

המצוה הקנ"ב — האזהרה שהזהרנו מלהוציא דמי מעשר שני (שהיה רחוק מירושלים ונפדה —), בזולת האכילה והשתיה, והוא אמרו בו: "ולא-נתתי ממנו למת" (דברים כו, יד), ולשון ספרי (ריש פרשת כי תבוא): "שלא לקחתי ממנו ארון ותכריכין". ואם הוציא ממנו איזה דבר — יאכל כנגדו, כמו שנתבאר במקומו. והזכיר את-המת לחזוק כאלו יאמר: אף-על-פי שהיא מצוה — לא יוציא עליה מעות מעשר שני. ונראה לי שפירש שצוה יתעלה להוציא דמי מעשר שני במזון בלבד, כמו שאמר: "ונתתה הכסף וגו'" (שם יד, כו) — הרי המוציא אותו בזולת המזון, כאלו נתנו למת, שאין תועלת למת בכך (ולכן הזכיר צרכי המת).

דגנך ותירשך" (שם); והאוכלו — לוקה, ובאותו התנאי שנתבאר במעשר דגן.

המצוה הקמ"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני של יצהר (שמן זית) חוץ לירושלים, והוא אמרו: "לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך" (שם); והאוכל חייב מלקות ובאותו תנאי שקדם במעשר דגן. ושמא תתמה על שמנינו מעשר דגן ומעשר תירוש ומעשר יצהר, שלש מצות; דע שאם אכל שלשתן פסח — לוקה על פל-אחת ואחת: לפי שלא זה שבפסוק זה אינו לאו שבכללות שאין לוקין עליו, אלא הוא לחלק. ובפרוש אמרו בגמרא בכתובות (ד): "אכל מעשר דגן ותירוש ויצהר — חייב על פל-אחת ואחת. וכי לוקין על לאו שבכללות? קרא יתירא בתיב (מצאנו פסוק מיותר ללמד שלוקה). מכדי (הנה), בתיב: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך וכו'" (שם יד, כג) ולמה לי להקדים למכתבינהו לכלהו (לצורך מה חוזר ומפרט את כולם?) שמע מינה לחלק" (בכוונת הפסוק, בפרוט הנוסף, "לחלק": להפריד. להחשיב כל מין כאיסור בפני עצמו). ובגמרא מכות אמרו: "מכדי, בתיב: "ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך", לכתוב רחמנא: לא-תוכל לאכל אותם בשעריך, מהדר פרושינהו (חוזר ומפרש) לכלהו למה לי? שמע מינה ליחודי (ליחד) לאו לכל-חד וחד". הרי נתבאר שכל-מה שהזהיר עליו בפסוק זה, פל-ענן וענן לאו בפני עצמו. ואחזר להשלים שאר הלאוין שכלל אותם הפסוק.

~ שבת קודש ה' תמוז ~

מצות עשה קיט.

המצוה הקי"ט — הצווי שצטוינו שיהא נטע רבעי (פירות שמוציא האילן בשנה רביעית לנטיעתו) בלו קדש, והוא אמרו: "יהיה פל-פריו קדש הלולים לה" (ויקרא יט, כד), ודינו: שיעלה לירושלים ויאכלוהו בעליו שם כמו מעשר שני, ואין לפתנים בו כלום. ולשון ספרי (פרשת נשא): "ואיש את-קדשיו לו יהיו" (במדבר ה, י) — "משך הפתוב כל-הקדשים ונתנם לפתח ולא שיר מהם אלא תודה ושלמים ופסח ומעשר בהמה ומעשר שני ונטע רבעי שיהיו לבצלים". ובכך נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפרק אחרון ממשכת מעשר שני.

~ יום חמישי ג' תמוז ~

מצות לא תעשה קנ. קנא.

המצוה המ'שלמה — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני בטמא אפלו בירושלים, עד שיפדה. לפי שהכלל אצלנו שמעשר שני שנטמא פודין אותו אפלו בירושלים, כמו שנתבאר במכות (יט). והאזהרה על זה הוא אמרו: "ולא-בערתי ממנו בטמא" (דברים כו, יד), ובא בפלה (מכות, שם): בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא. ובגמרא מכות נתבאר עוד, שהמעשר והבכורים אסור לבצר (לאכול) מהם בטמא, והאכלם בטמא עצמן — לוקה, ובתנאי שאכל מעשר זה בטמא בירושלים בלי פדיון ואז ילקה, כמו שזכרנו. ובכך נתבאר דיני מצוה זו בסוף מכות (שם).

המצוה הקנ"א — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני באנינות (באותו יום שמת אחד מקרוביו עליהם חייב להתאבל מן התורה — נקרא "אונן"), והוא אמרו ותעלה: "לא-אכלתי באני ממנו" (שם), ולשון המשנה (בכורים פרק ב משנה ב), שהמעשר והבכורים טעונים הקצאת מקום (לירושלים) וטעונים ודוי ואסורין לאונן. וכן פל-אונן אסור לאכל בקדשים מפסוק זה. ולשון התורה גם כן: "ותקראנה אותי באלה ואכלתי חטאת היום הייטב בעיני ה'" (ויקרא י, יט). ובכך נתבאר דיני האנינות בפרק ח' מפסחים (צא): ופרק ב' מזבחים (טז), והאכל קדשים או מעשר שני באנינות — לוקה.

~ יום שישי ד' תמוז ~

מצות לא תעשה קמא.

קמב. קמג.

המצוה הקמ"א — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני של דגן (שם כולל לחמשת מיני תבואה) חוץ לירושלים, והוא אמרו ותעלה: "לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך" (דברים יב, יז). והאכל מעשר שני בלי פדיון — לוקה; ודוקא בתנאי שנתבאר בסוף מכות (יט), והוא: שאכלנו בחוץ (לירושלים) אחר שראה פני הבית, כלומר: לפני מחומת ירושלים והוא אמרם שם: מאימתי חייבין עליו? משיראה פני הבית (ואחר כך יצא מירושלים ואכל).

המצוה הקמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול מעשר שני של תירוש (יין) חוץ לירושלים, והוא אמרו ותעלה: "לא-תוכל לאכל בשעריך מעשר

נביאים

נחום פרק ב יא-י

יא בוקה ומבוקה ומבולקה ולב נמס ופק ברפים וחלחלה בכל־מתנים ופני כלם קבצו פארור: יב איה מעון אריות ומרעה הוא לכפרים אשר הלך אריה לביא שם גור אריה ואין מחריד: יג אריה טרף בדי גרותיו ומחנק ללכאתיו וימלא־טרף חריו ומענתיו טרפה: יד הנני אליך נאם יהוה צבאות והבערתי בעשן רכבה וכפיריך תאכל חרב והכרתי מארץ טרפך ולא־ישמע עוד קול מלאככה: (פ)

רש"י

ומחנק. בהמות לצורך לבאותיו כלומר מרבה אוצרותיו לבניו: וימלא טרף חוריו. ת"י וממלן אוצרותיהן חטוף: (יד) רכבה. רוב רכב שבה קרטדיין בלע"ז ה"א יתירה היפך הלשון לריבוי מרכבות וכן (יחזקאל כד) סיר אשר חלאתה בה זוהם רב: ולא ישמע עוד קול מלאככה. קול מלאכך כמו שעשה כבר רבשקה וחביריו שלוחי אשור (ישעיה לז) ויקרא בקול גדול יהודית:

(יא) בוקה. ריקנית: ומבוקה. ומרוקנת על ידי בוקקים: ומבולקה. מפורצת בחומותיה אישברטיר"א בלע"ז: ופיק ברכים. כשלון ברכים כמו (שמואל א כה) לפוקה ולמכשול: קבצו פארור. שחרורית כקדירה: (יב) איה מעון אריות. קינה היא על נינוה שהיתה מדור מלכים גבורים וחזקים כאריות: אשר הלך אריה לביא שם. ת"י אתר דהוו אזלין מלכין ושבקינ תמן בניהון הא כאריה דשרי לרוחצן: (יג) אריה טורף בדי גורותיו. כתרגומו מלכיה היו מביאים שלל רב עד שהיה די לבני ביתם:

מצודת ציון

(יא) בוקה ומבוקה. ענין ריקות כמו גפן בוקק (הושע י) וכפל המלה לחזוק הענין: ומבולקה. ענין כריתה כמו ובולקה ועוה פניה (ישעיה כד): ופיק. ענין כשלון כמו ולא יפיק (ירמיה י): פארור. קדרה כמו ובשלו בפרור (במדבר יא): (יב) מעון. מדור: לכפירים. לביא. שם משמות האריה: גור. כן יקרא האריה הקטן וכן גור אריה יהודה (בראשית מ"ט): (יג) בדי. בהרבות כמו בדי שופר (איוב ל"ט): ומחנק. מלשון חנק: חוריו. מלשון חור ונקב היא המערה אשר יסתר שם האריה: ומעונותיו. מלשון מעון ומדור: (יד) והבערתי. ענין שריפה: רכבה. קבוצת המרכבות: מלאככה. מל' מלאך ושליח:

מצודת דוד

(יא) בוקה וגו'. ר"ל נינוה תשאר ריקה וכרותה מן העושר: ולב נמס. לבם יהיה נמס מגודל החרדה וכשלון ברכים מבלי חזק וכל מתנים יהיה חלחלה ורעד לבל יוכלו לעמוד על מתניהם: קבצו פארור. פני כולם ישחר כאלו קבצו כל השחרות שיש בקדרה הנשחרה מעשן האש: (יב) איה מעון אריות. אמר דרך קינה איה נינוה שהיתה מדור אריות ומקום מרעה אל הכפירים ר"ל מקום מלכים אדירים ושרים עצומים: אשר הלך. ר"ל אשר היה הולך ויוצא משם האריה והלביא לכל פאות העולם לטרוף טרף והיה נשאר שם גורי האריה הם הבנים הקטנים וישבו בבטחה ולא היה מי מחרידם ר"ל המלך והגבורים יצאו לשלול שלל ובניהם נשארו במקומם בבטחון רב: (יג) אריה טורף. האריה ההוא אשר הלך היה טורף בעבור מרבית צורך ספוק גורותיו הם בניו הקטנים והיה מחנק והורג מחיות השדה להביא אל לבאותיו הם נקבות האריה: וימלא. והיה ממלא החורים שיושב בהן מן הטרף וכפל דבריו ואמר ומעונותיו טרפה והוא משל על מלכי נינוה ושריה שהיו מביאים שלל רב די צורך בניהם ונשותיהם ומלאו ארצם מן העושר ששללו: (יד) הנני אליך. הנה אני אלחם בך: והבערתי. אשרוף רוב הרכב שבה בהעלאת עשן השמים לגדול השרפה: וכפיריך. ר"ל בניך וזרעם תאכל החרב: והכרתי וגו'. ר"ל עוד לא תטרף בארץ לשלול את העכו"ם: קול מלאככה. שהיו מרימים קול על ארצות העכו"ם ליראם ולבהלם וכמו שעשה רבשקה על ירושלים כמ"ש (במ"ב ובישע"י):

תהלים פרק-לז כ"ד

כו סור מרע ועשה-טוב ושכן לעולם: כה פי יהוה | אהב משפט ולא יעזוב את-חסידיו לעולם נשמרו
 וזרע רשעים נכרת: כט צדיקים יירשו-ארץ וישכנו לעד עליה: ל פי-צדיק יהגה חכמה ולשונו תדבר
 משפט: לא תורת אלהיו בלבד לא תמער אשוריו: לג צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו: לה יהוה
 לא יעזבונו בידו ולא ירשיענו בהשפטו: לד קנה אלהיהוה | ושמור דרכו וירוממוך לרשת ארץ בהפכת
 רשעים תראה: לה ראיתי רשע עריץ ומתערה פאורח רענו: לו ויעבר והנה איננו ואבקשהו ולא
 נמצא: לו שמרתם וראה ישר בראחית לאיש שלום: לה ופשעים נשמדו יחדו אחרית רשעים
 נכרתה: למ ותשועת צדיקים מיהוה מעולם בעת צרה: מ ויעזרם יהוה ויפלטם ויפלטם מרשעים
 ויושיעם פי-חסו בו:

רש"י

(ל) פי צדיק יהגה. תחלה בלבו חכמה לראות דין שפסקה תורה לכל דבר, ואח"כ לשונו תדבר משפט: (לא) לא תמער אשוריו. לא יחליקו צעדיו: (לה) ומתערה. משריש כמו (ישעיה י"ט) ערות על יאור, ובלשון משנה יש הרבה אילן שנפשח ומעורה בקליפה: כאורח רענו. כאחד מאורחי הארץ הנשרשין

וממולאים בנכסים וכן פירש מנחם כאורח רענו מתלחלח ומתצמח כאשר הנשרש ואורח מאורחי בני אדם אנשי שרשים המה (ס"א): (לז) שמר תם. הסתכלו בדרכי התמימים ללמוד ממעשיהם: כי אחרית לאיש שלום. אם ראשית אין לו אחרית יש לו, אבל פושעים וחטאים ורשעים אחרית' נכרת' ונשמדו יחדיו:

מצודת ציון

(ל) יהגה. ידבר: (לא) תמער. ענין החלקה והשמטה: אשוריו. רגליו שפוסע בהם: (לה) עריץ. חזק: ומתערה. נשרש ומעורה וכן ערות על יאור (ישעיה י"ט): אורח. ענין אילן הנטוע מזמן רב והוא שאול מלשון כגר כאורח (ויקרא כ"ד) אשר יאמר על תושב הארץ: רענו. רטוב כמו והיה עלהו רענו (ירמיה י"ז): (לז) אחרית. סוף: (מ) ויפלטם. ויצילים:

משפטו ויצא זכאי: (לד) קנה אל ה'. אשר הוא יצילך מיד הרשעים: ושמור דרכו. מבלי לעשות להם כמעשיהם: (לה) רשע עריץ. החזק ברשע: ומתערה. והוא נשרש כאילן הנטוע מזמן רב והוא רטוב ומלוחלח ור"ל שהיה ממולא בכל טוב: (לו) ויעבור. פתאום עבר מן העולם והנה איננו: (לז) שמר תם. שמר דרך תם וראה דרך ישר ללכת בה כי יש אחרית טוב לאיש המבקש שלום כל אדם להתנהג עם כל בישורות ובתמימות: (לח) יחדיו. כולם כאחד: אחרית וגו'. סופם לכריתה: (לט) ותשועת. אבל תשועת צדיקים היא מה' והוא מעולם בעת צרה והוא דבר המתקיים: (מ) כי חסו בו. ודרך ה' להושיע את החוסים בו:

מצודת דוד

(כז) סור מרע. לכן סור מרע ועשה טוב ותשכון במנוחה לעולם: (כח) אוהב משפט. לשלם לאיש כגמולו לזה לא יעזוב את חסידיו ויהיו נשמרים לעולם אבל זרע רשעים יוכרתו כל אחד לפי גמולו: (לא) לא תמער. לזה לא תמער אשוריו: (לב) צופה. מביט לארוב על הצדיק: (לג) בידו. ביד הרשע: בהשפטו. כאשר יהיה הרשע נשפט עם הצדיק בדבר העלילה ששם עליו לא ירשיענו המקום כי יוציא לאור

משניות מסכת כלים

ז תנור ישן בתוך החדש, וסרידה על פי הישן; נטל הישן וסרידה נופלת – הפל טמא; ואם לאו – הפל טהור. **ח** חדש בתוך הישן, וסרידה על פי הישן; אם אין בין חדש לסרידה פותח טפח – פל שבחך חדש טהור. **ח** לפסין זו בתוך זו ושבחתינהן שוות, השרץ בעליונה או בתחתונה – היא טמאה, וכלן טהורות. היו בכונס

פירוש ברטנורא

ז תנור ישן. שהוסק כדי לאפות בו סופגנים. שזו היא גמר מלאכתו להיות חשוב כלי לקבל טומאה: חדש. שלא הוסק ואינו מקבל טומאה: ופרידא על פי הישן. ואינה ממורחת בטיט, ואין כאן צמיד פתיל: נטל הישן וסרידה נופלת. שאינה נסמכת על פי החדש: חבל טמא. שהישן שעליו הסרידה חשוב כלי ואינו מציל אלא בצמיד פתיל, והרי אין כאן צמיד פתיל. והחדש שאינו כלי היה חוצץ בפני הטומאה משום אוהל אם היתה הסרידה נסמכת עליו, דכל המציל משום אוהל אינו צריך לצמיד פתיל. אבל בזמן שאין הסרידה נסמכת עליו אין כאן אוהל, הלכך הכל טמא: אם אין בין חדש לסרידה פותח טפח. אם אין גובה טפח בין הכיסוי שעל הישן לפה של התנור החדש, נחשב הכיסוי שעל הישן כאילו הוא בפי החדש, ונעשה החדש אוהל וחוצץ בפני הטומאה וכל מה שבתוכו טהור:

ח לפסין. כמו אלפסין. מחבות גדולות של ברזל שמבשלין בהן: ושבחתינהן שוות. שאין שפת אחת מהן גבוהה מחברתה: בעליונה. היא הפנימית שהחיצונה תחתיה: היא טמאה. אם השרץ בעליונה, אוכלין שבתחתונה טהורין, דרחמנא אמר (ויקרא י"א) כל אשר יפול אל תוכו, ולא אל תוך תוכו, והשרץ שבעליונה תוך תוכו דתחתונה הוא. ואם השרץ בתחתונה, לא נטמאו האוכלים שבעליונה, דרחמנא אמר (שם) כל אשר בתוכו יטמא, ולא שבתוך תוכו: **היו בכונס משקה**. כלומר נקובים בכונס משקה דהיינו כדי טהרתו, דאלפסין עשויין למשקים ולאוכלין, ומטילין אותו לחומרם בכונס משקה: השרץ בעליונה.

משניות מבוארות – קהתי

הכל טמא; ואם לאו – ואם אין הסרידה נופלת כשניטל הישן, הפל טהור – שהתנור החדש, המכוסה בסרידה, מציל על כל מה שבתוכו, אף על התנור הישן, משום אוהל. **חדש בתוך הישן** – היה תנור חדש בתוך התנור הישן, העומד באוהל המת, וסרידה על פי הישן – התנור החיצון, ואם יניטל תנור זה, לא תפול הסרידה לתוך החדש אלא על פיו, שכן פירוש צר מפיו של הישן, אם אין בין חדש לסרידה פותח טפח – שאין גובה טפח בין הסרידה שעל התנור הישן לשפת התנור החדש, פל שבחך חדש טהור – שרואים את הסרידה כאילו היא מונחת על פי החדש, ולפיכך החדש מציל על כל מה שבתוכו משום אוהל. ברם, התנור הישן שבחוץ טמא, מאחר שאינו מוקף צמיד פתיל.

באור משנה ח

לפסין – אילפסין, היינו מחבתות של חרס, זו בתוך זו – ויש ריאות בין אילפס לחברתה להניח שם אוכלים ומשקים, ושבחתינהן שוות – שאין שפה אחת גבוהה מחברתה: השרץ בעליונה – היינו בפנימית, או בתחתונה – בחיצונית, היא טמאה – זו שהשרץ בתוכה טמאה, וכלן טהורות – וכל שאר האילפסים טהורות; וכן כל מה שבתוכן טהור, שאם השרץ בפנימית (בעליונה). החיצונית טהורות, לפי שהשרץ אינו ב"תוכן" אלא בתוך תוכן, ונאמר (ויקרא י"א, לג): "וכל כלי חרש אשר יפול מהם אל תוכו", ודרשו: אל תוכו. ולא אל תוך תוכו; ואם השרץ בחיצונית (בתחתונה). הפנימית טהורות, שאין כלים מקבלים טומאה מאווריר כלי חרס, והאוכלים והמשקים שבתוכן טהורים, לפי שהם בתוך תוכן, ונאמר (שם): "כל אשר בתוכו יטמא", ודרשו: בתוכו ולא בתוך תוכו. **היו** – האילפסים נקובות – בכונס משקה – נקבים שאפשר למשקה להיכנס בהם, וכבר שנינו, שכלים העשויים בין לאוכלים ובין למשקים מטילים אותם לחומרה, שאם ניקבו בכונס משקה, אמנם עדיין הם חשובים כלים לענין זה שבעצמם מקבלים טומאה, כדן הכלים העשויים לאוכלים בלבד, ששיעורם להיטטר הוא במוציא זית (בגבן שדרכו יכול לצאת זית מהכלי). אולם אינם חשובים עוד כלים כדי להציל על מה שבתוכם משום "תוך תוכו", כדן הכלים העשויים למשקים בלבד, ששיעורם

~ יום ראשון ~

באור משנה ז

במסכת אהלות (ג, ז) נשנה, שהאוהל שכל ממדיו הם לכל הפחות טפח, היינו ארכו טפח ורחבו טפח וגובהו חללו טפח, הריהו מביא את הסומא. שאם נמצאת סומא מת תחתיו, כל הנמצא שם טמא, וחוצץ בפני הסומא, שאם הטומאה היא מחוצה לו, הריהו מציל על כל מה שבתוכו מלהטמא. – כן נשנה שם (ו, א), שהכלים שונה דינם מן האוהלים, שמביאים את הטומאה, אבל אינם חוצצים בפני הטומאה, שאין כלי נעשה אוהל. ברם, שונים אותם הכלים שנימנו במשנה א בפרקנו, שמכל מקום מצילים הם על מה שבתוכם בצמיד פתיל. מכאן נשנה שם (אהלות יב, א), שיש הבדל בין תנור חדש (היינו תנור של חרס שלא הוסק עדיין) ואינו מקבל טומאה לבין תנור ישן (היינו תנור שכבר הוסק כדי לאפות בו סופגנים, שזו היא גמר מלאכתו. כדי להיחשב כלי לקבל טומאה). שהתנור הישן, הואיל והוא כלי, אינו מציל על מה שבתוכו אלא אם כן היה מוקף צמיד פתיל כשאר כלים המצילים, ואילו התנור החדש אין דינו ככלי לענין זה, אלא הוא נעשה אוהל, ולפיכך הוא מציל על מה שבתוכו בכיסוי בלבד, בלא צמיד פתיל, שכן חז"ל הוא בפני הטומאה כדן אוהל. משנתנו דנה בתנור ישן וחדש שהיו זה בתוך זה.

תנור ישן בתוך החדש – בתוך התנור שעדיין לא הוסק, ואינו מקבל טומאה (ענין לעיל ה, א), ועומדים הם באוהל המת, וסרידה – כיסוי כמין עריבה, על פי הישן – היינו על התנור הפנימי, ואין הסרידה ממורחת בטיט, ואין כאן צמיד פתיל (ברטנורא); ויש מוסיפים, שמדובר כאן בכונס ששפת פיו של החדש ושפת פיו של הישן הן שוות (יתפאר ישראלי); אבל יש גורסים: וסרידה על פי החדש, היינו על פי התנור החיצון, והיא נשענת על פי הישן (הפנימי). וכגון שהתנור הישן בולט קצת מחוץ להחדש (רמב"ם הל' סומא מת כא, ט; עי' פירוש הרא"ש; "תוספות יום טוב"; "משנה אחרונה"): נטל הישן וסרידה נופלת – אם כשיניטל התנור הישן תפול הסרידה, שאין הסרידה רחבה אלא כדי לכסות את הישן, הפל טמא – שהתנור הישן, שהוא כלי, אינו יכול להציל אלא בצמיד פתיל, והרי אין עליו צמיד פתיל; והתנור החדש, שעדיין לא נעשה כלי, יכול היה אמנם להציל על מה שבתוכו משום אוהל, אילו הסרידה היתה נסמכת עליו, והיה פיו מכוסה, שכן כל המציל משום אוהל אינו צריך לצמיד פתיל, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, אבל הואיל ואין הסרידה נסמכת עליו, ונמצא פיו מגולה, הרי אינו יכול להציל משום אוהל, הלכך

מִשְׁקָה, הַשְּׂרֵץ בְּעֵלְיוֹנָה – פֶּלֶן טְמֵאוֹת; בְּתַחְתּוֹנָה – הִיא טְמֵאָה, וְכֵלָן טְהוֹרוֹת. הַשְּׂרֵץ בְּעֵלְיוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת – הִיא וְהַתַּחְתּוֹנָה טְמֵאָה; בְּעֵלְיוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת – כָּל שֵׁשׁ בָּהּ מִשְׁקָה טוֹפָה, טְמֵאָה.

פ ר ק א ח ד ע ש ר

א כְּלֵי מַתְכוֹת – פְּשׁוּטֵיהֶן וּמִקְבְּלֵיהֶן טְמֵאִין, נִשְׁבְּרוּ – טְהוֹרֵי. חֹזֵר וְעָשָׂה מִהֵן כְּלִים – חֹזֵר לְטִמְאַתָּן הַיָּשָׁנָה. רָבֵן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא לְכָל טְמֵאָה, אֲלָא לְטִמְאַת הַנֶּפֶשׁ.

פירוש ברטנורא

דהיינו הפנימית: כולן טמאות. דרואין את השרץ כאילו הוא בכל אחת, כיון דנקיבות בכונס משקה: בתחתונה. והיא החיצונה: היא טמאה וכולן טהורות. דאין טמאה נכנסת דרך שוליו. ומיהו אם היו אוכלים ומשקים בפנימית, נטמאו, כיון דלא מירח הנקב כדמוכח לעיל בפרק שמיני. והיינו טעמא, משום דניקב בכדי טהרתו נחשב כאויר של חיצונה, ואוכלים ומשקים מיטמאין מאויר כלי חרס: השרץ בעליונה. השתא מייירי בלפסין שלימות: היא ובהתחתונה טמאה. דכמונה בתוכה דמי כיון דעודפת. אבל אמצעות טהורה, דאין כלי מיטמא באויר כלי חרס: כל שיש בו משקה טופח טמא. נטמא משקה טופח שבתוך הכלי האמצעי מאויר כלי חרס, וחזר המשקה וטימא את הכלים. דרבנן גזרו על משקה שיטמא כלי, גזירה משום משקה זב וזבה. והוא הדין דהוה מצי לאשמועינן חידוש זה של משקה טופח ברישא כשהשרץ בעליונה והתחתונה עודפת ויש משקה טופח באמצע: **יֵאָא כְּלֵי מַתְכוֹת פְּשׁוּטֵיהֶן טְמֵאִים**. דלא איתקש לשק: חזרו לטומאתן הישנה. חכמים גזרו על כלי מתכות שהתיכן ועשה מהן כלים חדשים, שיחזרו לטומאתן הישנה. גזירה שמא יאמרו שבירתן של כלים מטהרתן ומבטלתן מטהרתן. מה שבירתן אינה טעונה הערב שמש, שהרי משתמשין בהן באותו היום שנטמאו ושברו וחזרו ועשו חדשים, אף מבטלת אינה טעונה הערב שמש, ואתאי למיעבד תרומה וקדשים בכלים שלא העריב שמשן: **לֹא לְכָל טְמֵאָה**

משניות מבוארות – קהתי

באה להשמיע, שדווקא בכגון זה ששינוי בסיפא הדין הוא, שכל שיש בה משקה טופח טמאה, שהואיל וכל האילפסים שלמות ומקבלות טמאה, והתחתונה עודפת, והרי זה כאילו השרץ מונח באויר התחתונה והמשקים שבאילפסים אף הם מונחים באויר התחתונה, לפיכך נטמאים המשקים מאויר התחתונה וחוזרים ומטמאים את הכלים. אבל בכגון ששינוי ברישא, שהאילפסים ניקבו בכונס משקה ושפתותיהן שוות ושרץ בתחתונה, אפילו יש בהן משקה טופח, כולן טהורות, כמו שכבר בארנו במשנה בענין זה.

ויש גורסים בסיפא: העליונה והתחתונה עודפת, ואף מפירושו של הרב מברטנורא נראה שהיתה לו גירסה אחרת, ויש סוברים שאננם כך היתה גירסתו; ופירוש הדברים, שאם העליונה והתחתונה (הפנימית והחיצונית), שתיהן עודפות על האמצעית, והשרץ בעליונה, ונמצא שאין טמאה לא באמצעית ולא בתחתונה, שאין אחת מהן באויר העליונה, כל שיש משקה טופח באמצעית, הרי הוא נטמא במגע מן האילפס הפנימית, וחזרו המשקה ומטמא את האילפס האמצעית וכן האמצעית לחיצונית ("משנה אחרונה"). ויש מפרשים לפי גירסה זו, שהכוונה היא: בין שהעליונה עודפת בין שהתחתונה עודפת, כל שיש בה משקה טופח טמאה (עיי' "תוספות יום טוב", שלדעתו אף בכגון שוויו בכונס משקה והשרץ בתחתונה הדין כך. שלא כמו שבארנו במשנה לשיטת הגר"א).

~ יום שני ~

ב א ו ר מ ש נ ה א

בעשרת הפרקים הראשונים, הנקראים בתוספתא בשם "בבא קמא" של מסכת כלים, נישנו דיני כלי חרס. מכאן ועד סוף פרק יד נישנים דיני כלי מתכות.

כְּלֵי מַתְכוֹת, פְּשׁוּטֵיהֶן וּמִקְבְּלֵיהֶן טְמֵאִין – לעיל (ב, א) שנינו: "כְּלֵי עֵץ וְכֵלֵי עוֹר וְכֵלֵי צֶמַח וְכֵלֵי זָכוּכִית, פְּשׁוּטֵיהֶן טְהוֹרִים וּמִקְבְּלֵיהֶן טְמֵאִים". ובאה משנתנו ללמד, ששונה דינם של כלי מתכות מכל הכלים הללו, שאפילו פשוטיהם מקבלים טמאה; והטעם הוא, שכל אותם הכלים שנימנו שם הוקשו בכתוב לשק (ויקרא יא, לב), כמו שבארנו בפתיחה למסכתנו, אבל כלי מתכות לא הוקשו. והרמב"ם מפרש הטעם, לפי שכתוב בטומאת כלי מתכות (במדבר לא, כג): "כל דבר אשר יבוא באש תעבירו באש", ומשמע בין פשוטים בין מקבלים. **נִשְׁבְּרוּ** – הכלים, **טְהוֹרֵי** – יצאו מידי טומאתם; ולהלן (בפרקים יג-יד) יבואר שיעור שבירתם להיטהר. יש מעירים, שאף על פי שלכאורה שברי כלי מתכת אינם גרועים מפשוטי כלי מתכות, מכל מקום שונה דינם לענין טומאה, לפי פשוטי כלי מתכת, הואיל ונעשו מתחילתם לשם כלים פשוטים, הרי הם נקראים כלים, אבל כלי שנשבר ואינו כבתחילה, הריהו בטל מתורת כלי ("משנה אחרונה"). **חֹזֵר וְעָשָׂה מִהֵן כְּלִים** – כלי מתכת שנטמאו ונשברו, וטהרו מטומאתם, ואחר כך חזר ועשה כלים חדשים מן השברים, **חֹזֵר לְטִמְאַתָּן הַיָּשָׁנָה**

הוא בכונס משקה, וכיון שהאילפסים מיוחדות לאוכלים ולמשקים, הרי דינן, שבכונס משקה אינן מצילות על מה שבתוכן, ולפיכך: **הַשְּׂרֵץ בְּעֵלְיוֹנָה** – בפנימית, **פֶּלֶן טְמֵאוֹת** – הפנימית טמאה, שהרי לא ניקבה במוציא זית אלא בכונס משקה בלבד, והולכים בה לחומרה, שאינה בטלה לענין קבלת טמאה מתורת כלי, והחיצונית טמאות, שהואיל וניקבה בכונס משקה הולכים בה לחומרה, ששוב אינה חוצצת בפני השרץ שלא יטמא את החיצונית משום תוך תוכן, אלא רואים את השרץ כאילו מונח באווירה של כל אחת מהחיצוניות. **בְּתַחְתּוֹנָה** – היה השרץ באילפס החיצונית, **הִיא טְמֵאָה** – כמו שבארנו הטעם לעיל, שעדיין חשובה כלי, **וְכֵלָן טְהוֹרוֹת** – והאילפסים הפנימיות טהורות לפי שאין הטמאה באוויר; ואם הן חשובות כלים הרי אין כלים מקבלים טמאה מאויר כלי חרס; ואם אינן חשובות כלים, הרי אינן מקבלות טמאה כלל. ברם, האוכלים והמשקים שבתוך הפנימיות טמאים, שהולכים לחומרה ואומרים, שהפנימיות אינן חשובות כלים ואינן מצילות על האוכלים והמשקים משום "תוך תוכן". אמנם המשקים שנטמאו אינם חוזרים ומטמאים אותן האילפסים שהמשקים בתוכן, שלגבי טומאת עצמן אומרים "ממה נפשך": אם כלים הם, הרי מצילות הן על המשקים שבתוכן משום "תוך תוכן", ונמצא שאינם טמאים, ואם אינם כלים, הרי אינם מקבלים טמאה בכלל ("אליהו רבא"). **הַשְּׂרֵץ בְּעֵלְיוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת** – משנתנו חזרת כאן ללמד באילפסים שלמות זו בתוך זו, ואין שפתותיהן שוות, אלא שפת החיצונה גבוהה משפת האחרות, והשרץ נמצא בפנימית, **הִיא** – הפנימית שהשרץ בתוכה, **וְהַתַּחְתּוֹנָה** – והחיצונית, **טְמֵאָה** – שהואיל והחיצונית עודפת, הרי זה כאילו מונח השרץ גם באויר החיצונית. אבל האמצעיות טהורות, אף על פי שהן באויר החיצונית, שאין כלים מיטמאים מאויר כלי חרס. **בְּעֵלְיוֹנָה וְהַתַּחְתּוֹנָה עוֹדֶפֶת** – כלומר בענין ששינוי קודם לכן, שאם "השרץ בעליונה והתחתונה עודפת", העליונה והתחתונה בלבד טמאות, אבל האמצעיות טהורות, **כָּל שֵׁשׁ בָּהּ מִשְׁקָה טוֹפָה** – כל אילפס אמצעית שיש בה משקה כדי ללחלח את היד הנוגעת בו, **טְמֵאָה** – לפי שהמשקה נטמא מאויר האילפס החיצונה וחזרו ומטמא את האילפס שהמשקה בתוכה, שכן חכמים גזרו על משקים טמאים שיחיו מטמאים כלים, גזירה משום משקים של זב וזבה, שהם אב הטומאה, כמו שכבר בארנו במקומות אחרים.

בארנו את הסיפא לפי הרא"ש והגר"א. ולמה נקטה המשנה לשון זה של חזרה על הפסקה "בעליונה והתחתונה עודפת"? על כך כותב הגר"א, משמנתנו

ב פל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו – טמא, חוץ מן הדלת, ומן הנגר, ומן המנעול, והפותח שתחת הציר, והציר, והקורה, והצנור; שנעשו לקרקע.

ג העושה כלים מן העשת, ומן החררה, ומן הסוכב של גלגל, ומן הטסין, ומן הצפויין, מפני כלים, ומאגני כלים, מאגני כלים, מן השחלת, ומן הגדרת – טהורין. רבי יוחנן בן נורי אומר: אף מן הקצצת. משברי כלים, מן

פירוש ברטנורא

אלא לטומאת נפש. רבן שמעון בן גמליאל סבר דטעמא דגזרו על כלי מתכות שיחזרו לטומאתן ישנה אינה אלא גזירה שמא תשתכח תורת מי חטאת מן הכלים, שאין לך אדם ממתין שבעת ימים אלא שוברן מיד וחוזר ועושה אותן חדשים, הילכך לא גזרו אלא לטומאת מת בלבד שצריכים הוואת שלישי ושביעי. ואין הלכה כרשב"ג:

ב שיש לו שם בפני עצמו. שהוא ידוע וניכר ומיוחד בשמו: טמא. בין יש לו בית קבול בין אין לו בית קבול: הנגר. יתד של ברזל שנועץ ראשו אחד בקרקע וראשו השני אחורי הדלת. אי נמי, כמין עמוד שסוגר ומכריח הדלת מן הקצה אל הקצה: מנעול. כל דבר שנועלים וסוגרים בו הדלת נקרא מנעול. ודוגמתו במקרא בשיר השירים (ה' ה') על כפות המנעול: פותח. כמין כוס קטן של ברזל קובעים בארץ, וציר הדלת סובב עליו כדי שיהא נוח להפתח ולהסגר. ודוגמתו במקרא (מלכים א' י' ג') והפותח לדלתות הבית הפנימית: והצנור. קנאל"י בלע"ז: שנעשו לקרקע. להשתמש בקרקע. וכל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע ואינו מקבל טומאה:

ג העשת. חתיכה של ברזל כשמוציאים אותו מן המחצב: חררה. לאחר שמתכים הברזל עושים ממנו עיגול כמין עוגה: סוכב של גלגל. גלגל העגלה של עץ, עושים סביבו סם של ברזל שלא ישבר בטרשים ובסלעים: טסין. וירקע את פחי הזהב (שמות ל"ט), מתרגמין ורדידו ית מסי דדחבא: כני כלים. כסיסי כלים. לשון ואת כנו, דמתרגמין וית כסיסה: חוגני כלים. כמין ענק סביבות שפת הכלים: אזני כלים. בית יד שאוחזים בו הכלי: השחלות. מה שנשתתיר

משניות מבוארות – קהתי

של מתכת שמעל הדלת (עיי' מועד קטן א, י); ויש גורסים: והקורא (באל"ף), ומפרשים, שהוא הקורנס שמקשים בו על הדלת, כדי לקרוא לבני הבית שיפתחו את הדלת ("תפארת ישראל"; תוספות אנשי סם); והצנור – של ברזל שבמשקוף ושבמפתן שציר הדלת סוכב בו (ברם). יש עושים במפתן במקום צינור כמין כוס קטנה, ואז הוא נקרא "פותח". כמו שבארנו לעיל – "תפארת ישראל"; כל אלו אינם מקבלים טומאה, משום שנעשו לקרקע – להשתמש בהם במחובר לקרקע, וכל המחובר לקרקע הרי הוא בקרקע, ואינו מקבל טומאה. הרמב"ם כותב, שאפילו קודם שייקבעו אינם מקבלים טומאה, הואיל ועיקר עשייתם להשתמש בקרקע.

~ יום שלישי ~

באור משנה ג

העושה כלים מן העשת – מגוש של מתכת, ומן החררה – מחתיכת ברזל העשויה כמין עוגה, ומן הסוכב של גלגל – סם של ברזל שמסביב לגלגלים של עץ, ומן הטסין – לוחות של מתכת, ומן הצפויין – מציפויי מתכת שעל כלי עץ, מפני כלים – מבסיסים של כלים, ומאגני כלים – משפתם של כלים, מאגני כלים – מבתי אחיזה שלהם, מן השחלת – הפסולת הנופלת מן המתכת, כשעושים ממנה כלי, ומן הגדרת – הנגרד מן הכלים בשעת עשייתם, טהורין – הכלים, ואין חוששים בכל אלו, שמא באו מכלים טמאים, וכשחזרו ועשה מהם כלים, חזרו לטומאתם הישנה, לפי שכל אלו אין עליהם צורת כלי כלל, ולא נראו לקבל טומאה לעולם. רבי יוחנן בן נורי אומר: אף מן הקצצת – העושה כלים ממה שנקצץ מן הכלי בשעת עשייתו, כגון שעשה כלי גדול וקיצץ שפתיו סביביו להקטינו, אף אלו טהורים (הגרא); עיי' פירוש הרא"ש, שמבאר בדרך דומה; אבל הרב מברטנורא מבאר: אם קצץ כלים לחתיכות, כלים הנעשים מאותן חתיכות, לא חזרו לטומאתם הישנה... וכן מבאר ב"תפארת ישראל"; עיי' סם בענין טעמו של רבי יוחנן בן נורי; ועיי' "תוספות יום טוב"; "משנה אחרונה". משברי כלים – אבל העושה כלים משברי כלים, מן הגרויטים – מן הגרוטאות, מחלקי כלים ישנים, ומן המסמרות שידוע שנעשו מפלים – אף על פי שלא ידוע אם מכלים טהורים או מטמאים באו, טמאין – הכלים שנעשו מהם, שמא באו מכלים טמאים וחזרו לטומאתם הישנה. מן המסמרות – העושה כלים מן המסמרות סתם, שאין ידוע, אם נעשו

– מגזירת חכמים, שמא יאמרו הבריות: שבירתם של כלים מטהרתם וטבילתם מטהרתם, מה שבירתם אינה טעונה הערב שמש, שהרי משתמשים בהם באותו יום שנטמאו ונשברו וחזרו ועשאו חדשים, אף טבילתם אינה טעונה הערב שמש, ויבואו לעשות תרומה וקדשים בכלים שלא העריב שמשם (גמרא שבת סז, ב; ברטנורא; ועיי' "תוספות יום טוב"). כן מובא בגמרא (סם), שזוהי תקנתו של שמעון בן שטח. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לא לכל טמאה – הם חזורים, אלא לטמאת הנפש – לטומאת המת בלבד חזורים, שאם נטמאו בטומאת המת ונשברו, וחזרו ועשה מהן כלים, חזרו לטומאתם הישנה. אבל אם נטמאו בטומאה אחרת ונשברו וחזרו ועשה מהם כלים, אינם חזורים לטומאתם הישנה. טעמו של רבן שמעון בן גמליאל מבואר בגמרא ובמפרשים, שלדעתו כל אותה גזירה אינה אלא משום שחששו חכמים שמא תשתכח תורת מי חטאת (מי אפר הפרה האדומה) מן הכלים, שאם ייטמאו כלי מתכות, לא ימתין בעל הכלים שבעת ימים להזאת מי החטאת עליהם, אלא ישברם מיד ויחזור ויעשה אותם חדשים; הלכך לא גזרו אלא לטומאת מת בלבד שצריכים הזאה בשלישי ובשביעי. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל (עיי' במפרשים. משום מה גזרו אותה גזירה בכלי מתכות בלבד ולא בשאר כלי סף).

באור משנה ב

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שכלי מתכות אף פשוטים מקבלים טומאה, באה משנתנו להשמיע, שאין פשוטי כלי מתכות מקבלים טומאה אלא אם כן יש להם שם בפני עצמם ואינם נקראים על שם כלי אחר (רמב"ם: "משנה אחרונה"). פל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו – שהוא ידוע ומיוחד בשמו, ואין לו שם לואי, טמא – מקבל טומאה, בין יש לו בית קיבול בין אין לו (רמב"ם: ברטנורא). חוץ מן הדלת – של מתכת, ומן הנגר – מין בריח או יתד לנעילת הדלת, ומן המנעול – שבתוך הדלת, והפותח שתחת הציר – כמין כוס קטנה של ברזל, שבה נתון ציר הדלת (שכן כימיהם לא היו הצירים קבועים בצד הדלת כמו אצלנו, אלא היו בולטים מאמצע שפת הדלת למעלה ולמטה, והציר שלמעלה היה תחוב בחור שבמשקוף, והציר שלמטה – בחור שבאסקופה, אולם הואיל וכל כובד הדלת הוא למטה, לפיכך היו עושים מין כוס קטנה של ברזל ומכניסים אותה בחור שבאסקופה, כדי שיסוב בתוכו הציר התחתון ולא יעמיק החור על ידי סיבוב הציר בו תדיר. – "תפארת ישראל"; ונזכר שם זה בספר מלכים א' (ז' ו): "והפותח לדלתות." והציר – שעליו מסתובבת הדלת, והקורה –

הַגְּרוּטִים, וּמִן הַמַּסְמְרוֹת שֶׁיִּדְוַע שְׁנַעְשׂוּ מִכָּלִים – טָמְאִין. מִן הַמַּסְמְרוֹת – בֵּית שְׁמַאי מְטַמְּאִין, וּבֵית הֵלֵל מְטַהְרִין. ד' בְּרוֹל טָמֵא שֶׁבָּלְלוּ עִם בְּרוֹל טָהוֹר, אִם רֹב מִן הַטָּמֵא – טָמֵא, וְאִם רֹב מִן הַטָּהוֹר – טָהוֹר, מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה – טָמֵא. וְכֵן מִן הַחֲלָמָא וּמִן הַגָּלְלִים. קִלְסִטְרָא – טָמְאָה, וּמִצְפָּה – טָהוֹרָה. חֲפִין, וְהַפּוֹרְנָה – טָמְאִין. וְהַקְּלִסְטְרָא – רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: שׁוּמְטָה מִפֶּתַח זֶה וְתוֹלָה בְּחֻבְרָא בִּשְׁבֶּת; רַבִּי טְרָפוֹן אָמַר: הָרִי הִיא לוֹ כְּכֹל הַכֵּלִים, וּמִטְּלָטְלָת בְּחֻצָּרָה.

ה עֶקֶרֶב שֶׁל פְּרָמְבִּיא – טָמְאָה, וְלִחְיִים – טָהוֹרִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַמֵּא בְּלִחְיִים. וְחֻכְמִים אָמְרִים: אִין טָמֵא אֱלָא

פירוש ברטנורא

מִן הַכֵּל לֵאמֹר שְׁנַעְשׂוּ. לְשׁוֹן כְּמִשְׁחָל בְּנִית מִחֻבְרָא בְּרֻכּוֹת דָּף כ'. ח' מִן הַמִּים מִשְׁתִּיהוּ (שְׁמַת ב'), מִתְרַגְּמִין אִין מִן מֵיא שְׁחֻלְתִּיהּ: גְּרוּדוֹת. שְׁנַגְדָּה מִן הַכֵּל בְּשַׁעַת עֲשִׂיתוֹ. לְשׁוֹן לְהַתְנַדֵּר בּוֹ הָאִמּוֹר בְּאִיב (ב' ח'): טָהוֹרִים. דְּלֹא חִיּוּשִׁין כָּל הַנִּי שְׁמַא מְכַל טָמֵא בָּאוּ וְכִשְׁחֹזֵר וְעִשָּׂה מִהֵן כָּלִי חֹזֵר לְטוֹמְאָתָן יִשְׁנָה, דְּכֹל הַנִּי לֹא נִרְאָה לְקַבֵּל טוֹמְאָה מְעוּלָם, מִשּׁוֹם דְּגוּלְמֵי כָּלִי מִתְכּוֹת נִינְהוּ, וְגוּלְמֵי כָּלִי מִתְכּוֹת אִין מְקַבְּלִין טוֹמְאָה. וְחֻכִּי תִנְיָא בְּתוֹסַפְתָּא, גּוּלְמֵי כָּלִי מִתְכּוֹת טָהוֹרִים, וְאִלּוּ הֵן גּוּלְמֵי כָּלִי מִתְכּוֹת, כֹּל שֶׁתִּידֵּן לְשׁוֹף, לְשִׁבְיָן, לְגִדָּה, וְלִכְרֻכָּה, וְלִהְיֵשׁ בְּקוֹרְנָה, מִחוּסָר אוֹגֵן אוֹ אוֹזֵן. טָהוֹר: אִף מִן הַקְּצוּצוֹת. אִם קִצְץ כָּלִים לְחִיתוּכָת, כָּלִים הַנְּעִשִׂים מֵאוֹתָן חֲתִיכוֹת לֹא חֹזֵר לְטוֹמְאָתָן יִשְׁנָה. וְאִין הִלְכָּה כִּי יוֹחֵנָן בֶּן נוּרִי: גְּרוּטָאוֹת. כָּלִים שֶׁנִּשְׁחַבְּרוּ מִפְּנֵי תְשׁוּמִישׁ וְנַעֲשָׂה בֵּתָן חֲתִיכוֹת קִמְנוֹת אַחֲרֵי בִלּוֹתָן נִקְרָאִים גְּרוּטוֹת. וְהֵן קִטְנִים מִשְׁבְּרֵי כָּלִים: וּמִן הַמַּסְמְרוֹת שֶׁיִּדְוַע שְׁנַעְשׂוּ מִכָּלִים. אַע"ג דְּלֹא יִדְעִין אִם מְכַלִּים טָהוֹרִים בָּאוּ אוֹ מִן הַטָּמְאִין: טָמְאִין. טָמְאִים הַכָּלִים הַנְּעִשִׂים מֵהֶם. דְּחִיּוּשִׁין שְׁמַא מְכַלִּים טָמְאִין בָּאוּ וְחֹזֵר לְטוֹמְאָתָן הִישְׁנָה: מִן הַמַּסְמְרוֹת. סָתֵם. דְּלֹא יִדְעִין אִם נַעֲשׂוּ מְכַלִּים אוֹ מִן הַנְּעִשִׂים: בֵּית שְׁמַאי מְטַמְּאִין. דְּגוּרוֹ הֵנּי אִמּוֹ הֵנּי: וּבֵית הֵלֵל מְטַהְרִין. דְּלֹא נוּרִי:

ד' בְּרוֹל טָמֵא. שְׁבִיבָה מִשְׁבְּרֵי כָּלִים: שְׁבִלְלוּ. שְׁטַרְפָּן זֶה בּוֹה וְהִתְכִּין וְעִשָּׂה מִשְׁנֵיהֶם כָּלִי: בְּרוֹל טָהוֹר. שְׁבִיבָה מִן הַעֲשָׂה וּמִן הַחֲרָרָה וְכוּ': אִם רֹב מִן הַטָּמֵא טָמֵא. דְּחֹזֵר לְטוֹמְאָתוֹ הִישְׁנָה: הַחֲלָמָא. מִטְּ הִדְבֵּק כְּלוּבֵן בִּיצָה: וּמִן הַגָּלְלִים. שְׁעִירֵי הַמִּטְּ עִם גָּלְלֵי הַבָּקָר וְעִשָּׂה מִהֵן כָּלִים וְצִרְפָּן כְּבִשְׁשׁ. אִם רֹב מִן הַחֲלָמָא. מְקַבְּלִים טוֹמְאָה כְּדִין כָּלִי חֶרֶס. וְאִם רֹב מִן הַגָּלְלִים, טָהוֹרִים, דְּכָלִי גָּלְלִים אִין מְקַבְּלִין טוֹמְאָה: קִלְסִטְרָא. הִנְגֵּר שֶׁל הַדֶּלֶת. הִנְגֵּר שֶׁל הַדֶּלֶת. וְהוּא הוֹתֵד שְׁנוּעִלִים בּוֹ הַדֶּלֶת כְּדִפְרִישָׁנָא לְעִיל, רִגְלִים לְעִשׂוֹת בְּרֵאשׁוֹ כְּמוֹן תְּפוּחַ, וְהוּא נִקְרָא גְלוֹסְטְרָא. וְאִם נַעֲשָׂה מְבֻרֹל טָמֵא, חֹזֵר לְטוֹמְאָתוֹ הִישְׁנָה, לְפִי שְׂרָאִי לְדוֹךְ בּוֹ שׁוּמִין כְּמִדּוּכָה: וּמִצְפּוּפָה טָהוֹרָה. אִם הִיתָה שֶׁל בְּרוֹל טָהוֹר וּמִצְפּוּפָה שֶׁל מִתְכּוֹת טָמֵא, טָהוֹרָה. דְּבִתֵּר עֵיקָר אֲוִלִּין וְלֹא בִתֵּר הַצִּיּוֹף שְׁהוּא שֶׁל מִתְכּוֹת טָמֵא: חֲפִין וְהַפּוֹרְנָה. שְׁנֵים הַקְּבוּעִים בְּפּוֹתֶחָתָהּ, וְהֵפִין נִכְנַס בְּתוֹךְ הַפּוֹרְנָה: שׁוּמְטָה מִפֶּתַח זֶה וְתוֹלָה בְּחֻבְרָא. ע"י גְּרוּרָה בְּלִבָּד, דְּמִטְּלוֹל מִן הַצֵּד הוּא. אֲבָל מִטְּלוֹל גְּמוּר, לֹא. וְר' טְרָפוֹן שְׂרִי אֲפִילוּ מִטְּלוֹל גְּמוּר כִּי אֲרִחְתִּי. וְשִׁמָּה אֲתָא תָּנָא לֹא שְׁמַעֲנִין הָכָא דְקִלְסִטְרָא טָמְאָה דְתָנִן בְּרִישָׁא לֹא דְבְרִי הֵכָל הִיא אֲלָא פְּלוּגְתָּא דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְר' טְרָפוֹן, דְּלִר' יְהוֹשֻׁעַ טָהוֹרָה, דְּכִי הִכִּי דְלֹא מִשּׁוֹי לֵה מָנָא לְעִנִּין שְׁבֶת הִכִּי נָמִי לֹא מִשּׁוֹי לֵה מָנָא לְעִנִּין טוֹמְאָה:

ה עֶקֶרֶב שֶׁל פְּרָמְבִּיא, אֶחָד הֵן, וְהַבְּרוֹל הַנִּכְנָס בִּפְיָהּ הַבְּהֵמָה נִקְרָא עֶקֶרֶב: וְלִחְיִים. מִחוּבְרִים לְעֶקֶרֶב כְּמוֹן שְׁנֵי טַסִּין מְצוּיִרִים, אֶחָד

משניות מבוארות – קהתי

מְכַלִּים, בֵּית שְׁמַאי מְטַמְּאִין – שְׁגוּרִים בְּמַסְמְרוֹת סָתֵם מִשּׁוֹם הַמַּסְמְרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ מְכַלִּים, וּבֵית הֵלֵל מְטַהְרִין – שְׁאִינֵם גְּזוּרִים. בִּארְנוּ מִשְׁנֵתוֹ לְפִי רֹב הַמְּפִרְשִׁים, שֶׁהִנְדִּין בָּהּ, אִם חוֹשִׁשִׁים שְׁמַא חֹזֵר הַכָּלִים לְטוֹמְאָתָם הִישְׁנָה. אֲבָל הַרְמָבִּים מְפִרֵשׁ מִשְׁנֵתוֹ בְּדֶרֶךְ אַחֲרָה, שֶׁכֵּן לְפִירוּשׁוֹ דִּנָּה הַמִּשְׁנָה כּוֹלָה בְּעִנִּין קִבְּלָת טוֹמְאָה לְהַבֵּא (עֵיין בְּפִירוּשׁוֹ לְמִשְׁנֵתוֹ: וְעֵיין הִל' כָּלִים ח. ב.).

באור משנה ד

בְּרוֹל טָמֵא – הָבָא מְכַלִּי טָמֵא שֶׁנִּשְׁבֵּר, שֶׁבָּלְלוּ עִם בְּרוֹל טָהוֹר – וְעִשָּׂה מִהֵתְעוּרֹבֶת כָּלִי, אִם רֹב מִן הַטָּמֵא – אִם רֹבֵהוּ שֶׁל הַכֵּל הוּא מִן הַבְּרוֹל הַטָּמֵא, טָמֵא – הַכֵּל, שְׁהוּא חֹזֵר לְטוֹמְאָתוֹ הִישְׁנָה: וְאִם רֹב מִן הַטָּהוֹר – וְאִם רֹב הַכֵּל הוּא מִן הַבְּרוֹל הַטָּהוֹר, טָהוֹר – הַכֵּל. מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה – שִׁישׁ בְּכָלִי מִחֻצָּה מִן הַבְּרוֹל הַטָּמֵא וּמִחֻצָּה מִן הַבְּרוֹל הַטָּהוֹר, טָמֵא – הַכֵּל, שֶׁהוֹלְכִים בּוֹ לְחוּמְרָה. וְכֵן מִן הַחֲלָמָא וּמִן הַגָּלְלִים – חֲלָמָא הוּא מִין טִיט עֵבֶה, וְכָלִי הַעֲשׂוֹי מִמֶּנּוּ מְקַבֵּל טוֹמְאָה כְּדִין כָּלִי חֶרֶס, וּבָאָה הַמִּשְׁנָה לְלַמֵּד, שֶׁהַעֲשׂוּשָׁה כָּלִי מִתְעוּרֹבֶת שֶׁל חֲלָמָא וְגָלְלִים, אִם רֹב הַכֵּל מִן הַחֲלָמָא, הַכֵּל מְקַבֵּל טוֹמְאָה כְּדִין כָּלִי חֶרֶס, וְאִם רֹבֵהוּ מִן הַגָּלְלִים, הַכֵּל אֵינוֹ מְקַבֵּל טוֹמְאָה, שְׁכִלִי גָלְלִים אֵינֶם מְקַבְּלִים טוֹמְאָה: מִחֻצָּה עַל מִחֻצָּה, מְקַבֵּל טוֹמְאָה (רַמְבַּם: ר"ט; בְּרִטְנֹרָה: ר"ט; וְעֵיין "תְּפִירוֹת יִשְׂרָאֵל" שֶׁמְפִרֵשׁ בְּדוֹךְ אַחֲרָת). קִלְסִטְרָא – כְּמוֹן כְּדוֹר עֵבֶה שֶׁבִּרְאֵשׁ הַבְּרִיחַ שֶׁל הַדֶּלֶת, טָמְאָה – אִם נַעֲשָׂתָה מְבֻרֹל טָמֵא, שֶׁכֵּן חֲזוֹרָתָהּ הִיא לְטוֹמְאָה הִישְׁנָה, וּמִצְפּוּפָה – אִם הִיתָה שֶׁל בְּרוֹל טָהוֹר, וּמִצְפּוּפָה מִתְכּוֹת טָמְאָה, טָהוֹרָה – שֶׁהוֹלְכִים אַחֵר הָעֵיקָר וְלֹא אַחֵר הַצִּיּוֹף (הַרְ"שׁ; הַרְ"שׁ: בְּרִטְנֹרָה); וְיֵשׁ מְפִרְשִׁים: קִלְסִטְרָא טָמְאָה – מְקַבְּלָת טוֹמְאָה, וּמִצְפּוּפָה – קִלְסִטְרָא שֶׁל עֵץ הַמִּצְפּוּפָה בְּרוֹל, טָהוֹרָה – אֵינָה מְקַבְּלָת טוֹמְאָה, שֶׁשְּׁפוּטִי כָּלִי עֵץ הַמִּצְפּוּפָה מִתְכּוֹת אֵינֶם מְקַבְּלִים טוֹמְאָה (רַמְבַּם: הַרְ"שׁ; הַרְ"שׁ: "תְּפִירוֹת יִשְׂרָאֵל"). חֲפִין, וְהַפּוֹרְנָה – הַפּוֹרְנָה הֵינָּה הַמְּנַעֵל, וְהֵפִין הֵן הַשִּׁנְיִים

~ יום רביעי ~

באור משנה ה

עֶקֶרֶב שֶׁל פְּרָמְבִּיא – פְּרוּמְבִּיא הוּא רֶסֶן הַבְּהֵמָה, וְכּוֹ חֲתִיכַת בְּרוֹל בְּצוּרַת עֶקֶרֶב. מִשְׁנִיחִים בְּפִיהָ שֶׁל הַבְּהֵמָה; וּבָאָה הַמִּשְׁנָה לְלַמֵּד, שֶׁחֲתִיכַת בְּרוֹל זֶה, הַנִּקְרָא "עֶקֶרֶב שֶׁל פְּרוּמְבִּיא", טָמְאָה – מְקַבְּלָת טוֹמְאָה, לְפִי שִׁישׁ לֵה שֶׁם בְּפִנֵּי עֲצָמָה (רַמְבַּם); וְיֵשׁ מְפִרְשִׁים הַטַּעַם, לְפִי שֶׁעֲשׂוּיָהּ לְתַשְׁמִישׁ הָאָדָם, לְעַכְבָּהּ אֶת הַבְּהֵמָה שֶׁלֹּא תִרְוֶץ (הַרְ"שׁ). וְלִחְיִים – הַטַּסִּים שְׁנוֹתֵינִים עַל לַחֵי הַבְּהֵמָה, טָהוֹרִים –

עֲקָרָה, וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן – הֵכַל טָמֵא.

1 פִּיקָה שֶׁל מִתְּכַת – רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וְחֻכְמִים מְטַהְרִין. וּמִצְפָּה – טְהוֹרָה. הַבּוֹשׁ וְהָאִמָּה וְהַמֶּקַּל וְסִמְפוּנִיָּה וְחִלְלִיל שֶׁל מִתְּכַת – טָמֵאִין, וּמִצְפִּין – טְהוֹרִים. סִמְפוּנִיָּה, אִם יֵשׁ בָּהּ בֵּית קִבּוּל כְּנָפִים – בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף מְמַאֵה. 2 קֶרֶן עֲגֻלָּה – טָמֵאָה, וּפְשׁוּטָה – טְהוֹרָה. אִם הָיְתָה מְצוּפִית שְׁלֵחָה שֶׁל מִתְּכַת – טָמֵאָה. הֶקֶב שְׁלֵחָה – רַבִּי טַרְפוֹן מְטַמֵּא, וְחֻכְמִים מְטַהְרִין. וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן – הֵכַל טָמֵא. פִּיּוּצָא בּוֹ: קִנְי מְנוּרָה – טְהוֹרִין. הַפֶּרֶח וְהַפְּסִיס – טָמֵאִים. וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן – הֵכַל טָמֵא.

פירוש ברטנורא

מכאן ואחד מכאן על לחיי הבהמה עשויין לנו. והן טהורין כשהן בפני עצמן, דתכשיטי בהמה נינהו, ותכשיטי בהמה וכלים אין מקבלים טומאה: 1 פִּיקָה. כמין כדור קטן נקוב באמצע שמשמות הנשים בראש הפלך שמוות בו כדי שיכבד: ר' עקיבא מטמא. דכלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו הוא, וטמא, כדתנן בריש פרקין: וְחֻכְמִים מְטַהְרִין. דאין לו שם בפני עצמו אלא שם לווי, פיקא של כוש, או פיקה של אותו דבר שהיא משמשת לו. וחללה כחכמים: וּמִצְפָּה. אם היא של עץ ומצופה במתכת טמא: טהורה. דבתר עיקרא אולנין, ולא בתר הציפוי שהוא של מתכת טמא: כוש. פלך שהנשים טוות בו: והמקל. של מתכת טמא. הואיל ואדם ודוד בו את הבהמה, ככלי עשוי לתשמש אדם הוא חשוב: סמפוניא. מין כלי זמר הוא, כדכתיב בדניאל (2) פסנתרין וסמפוניא: וחליל. אף הוא מין של כלי זמר, וחלול הוא וקולו נשמע עד למרחוק: ומצופין טהורים. אם של עץ ומצופה נחושת טמא, טהור הוא. דבתר עיקר הכלי אולנין שהוא של עץ. ולא חשיב יש לו בית קיבול אע"פ שהוא חלול. כיון שאינו עשוי לבית קיבול: אִם יֵשׁ לָהּ בֵּית קִיבּוּל כְּנָפִים. כלים דקים קטנים כדמות כנפים נותנים בתוך הסמפוניא. שמסייעים להשמעת קול הגנון. ואם עשו בתוכה מקום לבית קיבול של כנפים הללו, חשיב בית קיבול: וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף. בין שהיא מצופה ובין שאינה מצופה, טמאה:

2 קֶרֶן עֲגֻלָּה וקרן פשוטה. חצוצרות מקרינן הבהמות עשויות פרקים פרקים מחוברים, אלא שאחת מהן צורתה עגולה ואחרת פשוטה. וחבור הפרקים של עגולה קשים וצריכים אומן יותר מחבור הפרקים של פשוטה, ומפני זה אמרו המחזיר קרן עגולה בשבת חייב חטאת, משא"כ בפשוטה: קרן עגולה טמאה. שיש לה בית קיבול. וקרן פשוטה טהורה, שאין לה בית קיבול. וקרנים דין כלי עצם יש להן, שפשוטותן טהורים כפשוטי כלי עץ: מְצוּפּוֹת. מקום הנחת הפה, והוא הקצר שבה. מלשון עומדים צופים: טמאה. דחשבינן לה כלי מתכות, ואע"פ שהיא פשוטה מקבלת טומאה: חקן שלח. הצד הרחב שבה אם היה של מתכות: ר' טרפון מטמא ומהררים. והלכה כחכמים: קני מנורה חכמים: שאין להם שם בפני עצמן, ותנן לעיל בריש פרקין כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו, טמא: הפרח. מקום מושב הגר שבראש המנורה פרח שמו: כסין. רגלי המנורה שהיא יושבת עליהן:

משניות מבוארות – קהתי

קולות שונים, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף טָמֵאָה – בין שהסימפוניא מצופה ובין שאינה מצופה, הרי היא מקבלת טומאה, הואיל ויש לה בית קיבול (הגר"א). ולשיטת הרמב"ם, כל כלי עץ המצופה מתכת טהור, ואפילו יש לו בית קיבול, אלא שכאן טמא, משום שבית הקיבול של הסימפוניא אינו מצופה, שהרי אי אפשר לעשות שם ציפוי.

~ יום חמישי ~

באור משנה ז

קֶרֶן עֲגֻלָּה – חצוצרה עקומה העשויה מקרן הבהמה, טָמֵאָה – מקבלת טומאה, לפי שיש לה בית קיבול, שהואיל והיא עקומה, הרי עשויה היא לקבל לתוך חללה מים וכדומה; וּפְשׁוּטָה – חצוצרה פשוטה מקרן הבהמה, טְהוֹרָה – אינה מקבלת טומאה, שאף על פי שיש לה חלל, מכל מקום אינו בית קיבול, והרי הקרן דינה כדיון כלי עצם, שפשוטיהם טהורים, כפשוטי כלי עץ (עיין לעיל ב. א.). אִם הָיְתָה מְצוּפִית שְׁלֵחָה שֶׁל מִתְּכַת – מְצוּפִית היינו פיון, הצד הצר של החצוצרה הניתן בפי התוקע, ובאה המשנה ללמד, שאם המצופית של הקרן היתה של מתכת, טָמֵאָה – המצופית מקבלת טומאה, אפילו בפשוטה, כדיון כלי מתכות. הֶקֶב שְׁלֵחָה – ויש גורסים: הקו שלח. היינו הצד הרחב שבקרן הפשוטה, אם היה של מתכת, רַבִּי טַרְפוֹן מְטַמֵּא – כדיון כלי מתכת; וְחֻכְמִים מְטַהְרִין – לפי שאין לו שם בפני עצמו, שלשון "קב" (או "קו") הוא שם משותף, דהיינו שיש לו הוראות אחדות שונות זו מזו (רמב"ם: "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן – של הקרן והקב עם המצופית, והמצופית היתה של מתכת (עיין "משנה אחרונה"). הֵכַל טָמֵא – אף בפשוטה. פִּיּוּצָא בּוֹ: קִנְי מְנוּרָה, טְהוֹרִין – אינם מקבלים טומאה, כשהם מפורקים מהמנורה, לפי שאין להם שם בפני עצמם. הַפֶּרֶח – מקום מושב הגר בראש המנורה, וְהַפְּסִיס – מושב רגל המנורה, טָמֵאִים – מקבלים טומאה בפני עצמם, לפי שיש להם בית קיבול ("תפארת ישראל"). וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן, הֵכַל טָמֵא – אף הקנים.

אינם מקבלים טומאה, לפי שאין להם שם בפני עצמם (רמב"ם); ובברטנורא מבואר הטעם, שתכשיט בהמה הם, ותכשיטי בהמה וכלים אינם מקבלים טומאה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַמֵּא בַּלְחִיִּים – לפי שהם חלק מן הרסן, ועשויים לשימוש האדם. וְחֻכְמִים אומרים: אֵין טָמֵא אֶלָּא עֲקָרָה, וּבִשְׁעַת חֲבוּרָן – כשהלחיים מחוברים לעקרב, הֵכַל טָמֵא – אף הלחיים.

דברי החכמים "אין טמא אלא עקרב" תמוהים הם, שהרי גם תנא קמא סובר כך.

וכותב הגר"א, שלדעת תנא קמא אין טהור אלא הלחיים, אבל כלים שחזין ללחיים שייכים לעקרב וטמאים. ולדעת חכמים אין טמא אלא עקרב, אבל כלים שחזין לעקרב, שייכים ללחיים וטהורים.

ויש כותבים, שאפשר לומר, שלתנא קמא לחיים טהורים אפילו כשהם מחוברים לעקרב, ורבי אליעזר מטמא בלחים אפילו כשהם בפני עצמם, ולחכמים אין טמא אלא עקרב בפני עצמו, אבל לחיים בפני עצמם טהורים, אבל כשהם מחוברים, הכל טמא אפילו הלחיים (חידושי מהר"ם; ועיי' "משנה אחרונה" שגראה לו ליישב כל המשנה לענין טומאה ישנה).

באור משנה ו

פִּיקָה שֶׁל מִתְּכַת – כדור הנתון בראש הפלך שהנשים טוות בו, כדי שירבה כובדו, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא – לפי שהוא כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו, וְחֻכְמִים מְטַהְרִין – שלדעת חכמים אין לו שם בפני עצמו אלא שם לווי, כמו שאומרים: פִּיקָה של כוש וכדומה (רמב"ם; ברטנורא; ועיי' "תוספות יום טוב"). וּמִצְפָּה – פִּיקָה של עץ המצופה מתכת, טְהוֹרָה – שבטל הציפוי לגבי הפיקה שהיא פשוטי כלי עץ. הַבּוֹשׁ – המוט של הפלך, וְהָאִמָּה – הקנה שכרוך עליו הצמר או הפשתן בשעת הטוויה, וממנו טווים את החוט על הפלך, וְהַמֶּקַּל וְסִמְפוּנִיָּה – מין כלי זמר, וְחִלְלִיל – כל אלו, אם הם שֶׁל מִתְּכַת, טָמֵאִין – מקבלים טומאה; וּמִצְפִּין – ואם הם של עץ ומצופים מתכת, טְהוֹרִים – כמו שבארנו הטעם בפיקה מצופה. סִמְפוּנִיָּה, אִם יֵשׁ בָּהּ בֵּית קִיבּוּל כְּנָפִים – אם יש בתוכה מקום למנענעים, שמחברים לסמפוניא, ועל ידי נענועם נשמעים

ח קסדא – מַמְאָה, וְלַחֲיִים – מְהוּרִים. אִם יֵשׁ בָּהֶן בֵּית קָבּוּל מִים – מַמְאִים. כָּל כְּלֵי הַמְלַחְמָה מַמְאִים: הַפִּדְיוֹן, הַנִּקְוָה, וְהַמְגָפִין, וְהַשְּׂרִיזִין – מַמְאִין. כָּל תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים מַמְאִים: עִיר שֶׁל זָהָב; קַטְלִיזִין; גְּזָמִים; וְטַבְעוֹת, וְטַבְעוֹת בֵּין שְׁנֵי לֵה חוֹתָם וּבֵין שְׁאֵין לֵה חוֹתָם; גְּזָמִי הָאֵף. קַטְלָה שְׁחָלִיזִת שֶׁלָּהּ שֶׁל מַתְכוֹת בָּחוּט שֶׁל פֶּשֶׁתָן אוֹ שֶׁל צֶמֶר, נִפְסַק הַחוּט – הַחֲלִיזִת מַמְאֹת, שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת כְּלֵי בִפְנֵי עֲצָמָה. חוּט שֶׁל מַתְכוֹת, וְחֲלִיזִת שֶׁל אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיזִת, וְשֶׁל זְכוּכִית, נִשְׁתַּבְּרוּ הַחֲלִיזִת, וְהַחוּט בִּפְנֵי עֲצָמוֹ קָם – מַמְא. שְׂרִי קַטְלָה – כְּמֵלָא צִוָּאר קַטְנָה; רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִפְלו טַבְעַת אַחַת – מַמְאָה, שֶׁכֵּן תוֹלִין בְּצִוָּאר. מִזֶּה שֶׁהוּא עֲשׂוֹי בְּקִדְרָה מְלֻמָּן וְכַעֲדָשָׁה מְלֻמָּעָלָה, וְנִפְרָק, בְּקִדְרָה – מַמְא מִשּׁוּם כְּלֵי בֵּית קָבּוּל; וְכַעֲדָשָׁה –

פירוש ברטנורא

ח קסדא. כובע נחשת שנותנים אנשי המלחמה על ראשן; ולחיים. טסין של ברזל שנותנים על לחיהן; ואם יש בהן בית קיבול מים. ששיתן בהם מים במלחמה: בידון. רומח קטן שביד השרים והמלכים: ניקון. כמו קינון. לשון ומשקל קינו (שמואל ב' כ"א). והוא הברזל שבתוך הרומח: מגפיים. בתי שוקים של ברזל שנושאן אנשי המלחמה: תכשיטי נשים. אע"פ שאין עשויין למלאכה אלא לנוי, מרבין להו מקרא דכתיב (במדבר ל"א) וכל אשר לא יבוא באש תעבירו במים: עיר של זהב. כמין עטרה נותנת הנשים בראשן עשויה בצורת ירושלים: קטליות. חוטים של זהב שנותנות סביב הצוואר. ומפני שהאשה חונקת עצמה בהן כדי שתראה בעלת בשר, לכך נקראים קטליות: גזמים. יש מהן גזמי האף ויש מהן גזמי האוזן: בחוט של פשתן. שהיו החוליות נקובות ומלאו מהן החוט: החוליות טמאות. דכל חדא באנפי נפשא חשיבא כלי מעשה: של אבנים. שהיו מרגליות ואבנים נקובות ומלאו מהן החוט: טמא. החוט, הואיל ושל מתכת הוא: כמלוא צוואר קטנה. כמלוא צוואר של בת קטנה: ט בקדרה מלמטה. רחב מלמטה ויש לו בית קיבול: וכעדשה מלמעלה. על ראש הנוס מלמעלה יש לו גרעין של זהב או של כסף עשוי כעדשה: ונפרק. העדשה מן הקדירה: הקדירה טמאה. שהרי יש לה בית קיבול. ולא מפני שהיא מתכשיט נשים, שהרי אינה ראויה לתכשיט כמות שהיא: והעדשה טמאה.

משניות מבוארות – קהתי

וְשֶׁל זְכוּכִית – חרוזות על אותו החוט, נִשְׁתַּבְּרוּ הַחֲלִיזִת, וְהַחוּט בִּפְנֵי עֲצָמוֹ קָם, טמא – החוט מקבל טומאה, הואיל ושל מתכת הוא. שְׂרִי קַטְלָה – קטלא שנפסק החוט שלה ונשתתיר בו מקצת מהחוליות, כְּמֵלָא צִוָּאר קַטְנָה – אם הקטלא ראויה עדיין ליתלות בצווארה של בת קטנה, הריהי מקבלת טומאה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִפְלו טַבְעַת אַחַת – אפילו לא נשתתירה בחוט אלא טבעת אחת, היינו חוליה אחת, טמאה – מקבלת טומאה, שֶׁכֵּן תוֹלִין בְּצִוָּאר – שאף טבעת אחת נוהגת הנשים לתלות בצוואר כתשיט.

הר"ש כותב שהסיפא תמוהה היא, וקשה לישבה, כי אין לומר שמדובר בה בחוט של פשתן וחוליות של מתכת, שאם כן למה צריך "כמלא צוואר קטנה", והרי שנינו לעיל, שכל חוליה וחוליה היא כלי בפני עצמה? אלא מדובר בה בחוט של מתכות וחוליות של אבנים טובות, וסוכרים חכמים, שאם נפסק החוט, ונשאר ממנו כמלוא צוואר קטנה, הריהו מקבל טומאה, אם כן מה פשר דברי רבי אליעזר: "אפילו טבעת אחת?" ברם, בעל "תוספות יום טוב" מיישב דברי רבי אליעזר, שכוונתו היא: אפילו כמלוא טבעת אחת. כלומר שאם נשתתיר החוט כמלוא טבעת, החוט מקבל טומאה, שכן תולין בצוואר כטבעת מחוט של מתכת. וכן כותב הרא"ש, שמדובר בסיפא בחוט של מתכות והחוליות של אבנים טובות, ונפסק החוט, ונשתתיר מלוא צוואר בת קטנה, טמא. ומה ששנינו, שהחוט בפני עצמו טמא, היינו כשהחוט שלם, אבל אם נפסק קצתו אינו טמא אלא אם כן נשאר ממנו זמן החוליות מלוא צוואר קטנה. ורבי אליעזר סובר, אם נשתתיר מלוא צוואר קטנה וכו' טבעת אחת, כלומר חוליה אחת, עדיין תכשיט הוא.

ויש מפרשים, שמדובר בסיפא בקטלא של פרקים, המחוברים זה לזה, ואינם חרוזים בחוט, וסובר תנא קמא, שאם נשתתיר מקטלא זו כמלוא צוואר קטנה, טמאה, ורבי אליעזר סובר: אפילו טבעת אחת טמאה (מהר"ם, מובא ב"תוספות יום טוב": ועיי' "תפארת ישראל, בועז", שם שם מובא פירוש דומה).

~ יום שישי ~

באור משנה ט

גִּזְם שֶׁהוּא עֲשׂוֹי בְּקִדְרָה מְלֻמָּן – החלק התחתון וצורתו כקדירה, ויש לו בית קיבול, וְכַעֲדָשָׁה מְלֻמָּעָלָה – והחלק העליון עגול כעדשה, וְנִפְרָק – ונתפרקו החלקים זה מזה: בְּקִדְרָה – החלק שעשוי כקדירה, טמא – מקבל טומאה, מִשּׁוּם כְּלֵי בֵּית קָבּוּל – אף על פי שאינו ראוי עוד לתכשיט, מכל מקום הואיל ויש לו בית

בארנו ברישא: קרן – חצוצרה העשויה מקרן הבהמה. וכן מפרשים הר"ש והרב מברטנורא. אבל הרמב"ם מפרש: קרן היינו חצוצרה, לא קרן הבהמה; ויש שחלקים ממנה עשויים מעץ וחלקים ממתכת; ושני סוגי חצוצרות היו, עגולה ופשוטה, ושתיהן עשויות פרקים פרקים, אלא שהרכבת העגולה קשה וזקוקה לאומן. הלכך העגולה מקבלת טומאה, שהואיל וקשה לפרקה ולהחזירה הריהי נחשבת כמחוברת. אבל הפשוטה, שהכל יכולים לפרקה ולהחזירה, אינה מקבלת טומאה.

בביאור המשנה כולה נקטנו לרוב דרכו של הרב מברטנורא, אף שפירושו מורכב משתי שיטות שונות, של הרמב"ם ושל הר"ש (עיי' תוספות אנשי שם).

באור משנה ח

קסדא – כובע מתכת של אנשי צבא, טמאה – מקבלת טומאה, וְלַחֲיִים – הטסים שנותנים על לחיהם, מְהוּרִים – אינם מקבלים טומאה, לפי שאין להם שם בפני עצמם (רמב"ם; "תפארת ישראל"); ויש מבארים הטעם, לפי שאין עליהם צורת כלי (משנה אחרונה). אִם יֵשׁ בָּהֶן – בלחיים, בֵּית קָבּוּל מִים – ששיתן בהם מים במלחמה, טמאים – מקבלים טומאה. שהואיל ויש להם בית קיבול אין צורך שיהא להם שם בפני עצמם (רמב"ם). כָּל כְּלֵי הַמְלַחְמָה טמאים – מקבלים טומאה, כגון: הַפִּדְיוֹן – רומח קטן, הַנִּקְוָה – הברזל המחודד שבראש החנית, וְהַמְגָפִין – של ברזל, שנועלים אותן במלחמה, וְהַשְּׂרִיזִין – שהלוחמים לובשים להגן על הגוף, כל אלו טמאין – מקבלים טומאה. כָּל תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים טמאים – מקבלים טומאה, כגון: עִיר שֶׁל זָהָב – עטרת זהב, שעיר ירושלים חקוקה בה, קַטְלִיזִין – שרשרות הניתנות על הצוואר, גְּזָמִים – של האוזן, וְטַבְעוֹת – כל אלו מקבלים טומאה. וְטַבְעוֹת – ששנינו כאן, בֵּין שְׁנֵי לֵה חוֹתָם וּבֵין שְׁאֵין לֵה חוֹתָם – לחתם בו אגרות וכיוצא בהן, שכן לענין שבת שנינו, שטבעת שיש עליה חותם אינה תכשיט לאשה, לפיכך באה המשנה להשמינו, שאף טבעת שיש עליה חותם, שהוא תכשיט לאיש ולא לאשה, מקבל טומאה; וכן גְּזָמִי הָאֵף – מקבלים טומאה. קַטְלָה – שרשרת, שְׁחָלִיזִת שֶׁלָּהּ שֶׁל מַתְכוֹת, והן חרוזות בחוט שֶׁל פֶּשֶׁתָן אוֹ שֶׁל צֶמֶר, אם נפסק החוט, הַחֲלִיזִת מַמְאֹת – מקבלות טומאה, שֶׁכָּל אַחַת וְאַחַת – מן החוליות, כְּלֵי בִפְנֵי עֲצָמָה – שכל חוליה היא תכשיט בפני עצמו. חוּט שֶׁל מַתְכוֹת, וְחֲלִיזִת שֶׁל אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיזִת,

טָמֵא בְּפָנֵי עֶצְמוֹ. צִנּוּרָא – מְהוּרָה. הָעֲשׂוֹי כְּמִין אֲשָׁכּוּל, וְנִפְרָק – מְהוּרָה.

פ ר ק ש נ י ם ע ש ר

א טִבַּעַת אָדָם – מְמָאָה; טִבַּעַת בְּהֵמָה וְכָלִים, וְשָׂאֵר כָּל הַטְּבָעוֹת – מְהוּרָה. קוֹרֵת הַחֲצִים – מְמָאָה; וְשֵׁל אֲסִירִין – מְהוּרָה; הַקּוֹלֵר – מְמָא. שְׁלֵשֶׁלֶת שִׁישׁ בֵּה בֵּית נְעִילָה – מְמָאָה; הָעֲשׂוּיָה לְכַפִּיתָה – מְהוּרָה. שְׁלֵשֶׁלֶת שֵׁל סִטְוֹנוֹת – מְמָאָה; שֵׁל בְּעָלֵי כֶּתִים – מְהוּרָה; אָמֹר רַבִּי יוֹסִי: אֵימָתִי? בְּזִמָּן שֶׁהוּא מִפְתָּח אַחֵר, אָבָל אִם הָיוּ שְׁנַיִם, אוּ שְׁקָשֶׁר חֲלוּזֹן בְּרָאשָׁה – מְמָאָה.

ב קֶנָה מֵאֻזְנִים שֶׁל סְרוּקוֹת – מְמָא, מִפְּנֵי אֲנָקְלִיּוֹת; וְשֵׁל בְּעָלֵי כֶּתִים, אִם יֵשׁ בּוֹ אֲנָקְלִיּוֹת – מְמָא. אֲנָקְלִין שֶׁל

פירוש ברטנורא

שיש לה שם בפני עצמה: צִנּוּרָא. ראש הגזם הנכנס בנקב האוזן או בנקב האף, ולפי שהוא עשוי כמזל קרוי צנורא. תרגום מולגותו צנוריתיה: מְהוּרָה. שאין לה שם בפני עצמה: הָעֲשׂוֹי כְּמִין אֲשָׁכּוּל. גזם העשוי ארבעה או חמשה גרגרין זה על גבי זה כמין אשכול: וְנִפְרָק מְהוּרָה. שאין לכל גרגר וגרגר שם בפני עצמו, והוא אינו ראוי לתשמיש משנפרק:

יב א טִבַּעַת אָדָם. כגון טבעת של אצבע. אבל טבעת שהתקינה לחגור בו מתניו ולקשור בה בין כתפיו, מְהוּרָה, והיינו טבעת כלים. וממא, משום דלא רבי קרא לטומאה אלא תכשיטי אדם ולא תכשיטי בהמה וכלים: קוֹרֵת הַחֲצִים. אית דמפרשי אשפה שהחצים מונחים בה. ואית דמפרשי הממרה לחץ: וְשֵׁל אֲסִירִין. עושיין כמין פנימה בקורה להכניס בה רגל אדם [ומניחין עץ ארוך על גביו] ואין יכול לצאת. ובלשון מקרא קורוהו סד, וישם בסד רגלי [אויב ייג]. וקורות של חצים ושל אסירין האמורין כאן, דמתכת נינהו ולא של עץ: קוֹלֵר. שנותנים בצואר האסירים. [והוא סוגר]. תרגום ויתנהו בסוגר, בקולרין. ומשום דקולר עשוי שישאנו עמו בכל מקום שהולך, חשוב כלי מעשה מפי מקורת האסירים שאינו זו בה ממוקמו, הלכך קולר ממא: שִׁישׁ בֵּה בֵּית נְעִילָה. עושים לשלשלת בית נעילה [ונותנים אותם ברגל הסוסים] וסוגרים במפתח, וחשיבא כלי: לְכַפִּיתָה. לשלשלות שכופתים בהן הקוף וגורי הכלבים הקמנים. ולגוי הן עשוין והיו תכשיט דבהמה ולא ממא: סִטְוֹנוֹת. סוחרים גדולים שמוכרים במדה גסה. ויש להן שלשלת שקובעים בראשה אחד המדה, סאה או תרקב, וראשה השני נותנים בטבעת שברלת או בקורה, וסוגרים עליה במפתח כדי שלא תגב המדה: וְשֵׁל בְּעָלֵי כֶּתִים מְהוּרָה. דסתמא עשויה לגוי ותכשיט לכלי: מִפְתָּח אַחֵר. מחוליא אחת. דשלשלת בחוליא אחת לא עבדי אינשי, ולא חשיבא כלי: או שְׁקָשֶׁר חֲלוּזֹן בְּרָאשָׁה. כדמות חלזון שהוא דג שבים שמדמה צובעים התכלת קשר לה בראשה עשוי מברזל, והוא משוי לה מנא:

ב קֶנָה מֵאֻזְנִים שֶׁל סְרוּקוֹת. סרוקי צמר ופשתים, ומוכרים אותן במנין ליטראות, כשרוצין לשקול יש להם מקל ארוך של עץ ותלוי בראשו כמין טבעת מלמעלה, ואונקליות של ברזל תלוי מלמטה בשלשלת, עשוין כמין ווין וראשיהם כפופים מלמעלה, ויש לאותו מקל טבעת אחרת שמהלכת על פני כל המקל ואינה יכולה לצאת ממנו, וכמין עשת של ברזל או של נחושת עב וכבר תלוי באותה טבעת, וכשבא לשקול שק של צמר או של מטה, תוחב את

משניות מבוארות – קהתי

קיבול, הריהו מקבל טומאה; וְכַעֲדָשָׁה – והחלק שעשוי כעדשה, **טָמֵא בְּפָנֵי עֶצְמוֹ** – משום תכשיט, לפי שעדיין הוא חשוב תכשיט. **צִנּוּרָא** – קרס הגזם הנכנס בנקב האוזן או בנקב האף, **מְהוּרָה** – אינה מקבלת טומאה, לפי שאין לה שם בפני עצמה. **הָעֲשׂוֹי כְּמִין אֲשָׁכּוּל** – גזם העשוי בצורת גרגרי אשכול, **וְנִפְרָק** – ונתפרקו הגרגרים, **מְהוּרָה** – שכל גרגר יחיד אינו ראוי לתכשיט, הלכך אינו מקבל טומאה.

ב א ו ר מ ש נ ה א

טִבַּעַת אָדָם – שהוא נותן באצבעו לקישוט, **מְמָאָה** – מקבלת טומאה, כמו שכבר שנינו (לעיל יא, ח). אבל **טִבַּעַת בְּהֵמָה וְכָלִים** – העשויה תכשיט לבהמה או לכלים, **וְשָׂאֵר כָּל הַטְּבָעוֹת** – העשויות לצרכים שונים, **מְהוּרָה** – אינן מקבלות טומאה בפני עצמן, שלא ריבה הכתוב לטומאה אלא תכשיטי אדם בלבד ולא תכשיטי בהמה וכלים (הר"ש; ברטנורא; עיין 'תוספות יום טוב'); ואף משום כלי אינן מקבלות טומאה, לפי שאינן אלא תשמישי כלים. **קוֹרֵת הַחֲצִים** – קורה של מתכת שקובעים אותה כמטרה לזרוק בה חיצים, **מְמָאָה** – מקבלת טומאה; וְשֵׁל אֲסִירִין – קורה שמכניסים בה רגלי האסירים, **מְהוּרָה** – אינה מקבלת טומאה, שאינה כלי תשמיש (הרא"ש). **הַקּוֹלֵר** – שלשלת של ברזל שנותנים בצוארי האסירים, **מְמָאָה** – מקבלת טומאה, שהואיל והקולר עשוי שישאנו עמו האסיר בכל מקום שהולך, הריהו חשוב כלי מעשה; מה שאין כן קורת האסירים שאינו זו בה ממקומו (ברטנורא). **שְׁלֵשֶׁלֶת** – של ברזל, **שִׁישׁ בֵּה בֵּית נְעִילָה** – לסגור אותה במנעול, **מְמָאָה** – מקבלת טומאה, שחשובה כלי. **הָעֲשׂוּיָה לְכַפִּיתָה** – לקשור בה בני אדם או כלבים (הרא"ש), **מְהוּרָה** – אינה מקבלת טומאה, שאינה בכלל כלי מעשה ('משנה אחרונה'). **שְׁלֵשֶׁלֶת שֵׁל סִטְוֹנוֹת** – סוחר

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה ב

קֶנָה מֵאֻזְנִים שֶׁל סְרוּקוֹת – סרוקי צמר שמוכרים צמרם במשקל, אף על פי שקנה המאזניים שלהם הוא פשוטי כלי עץ, מכל מקום **טָמֵא** – מקבל טומאה, **מִפְּנֵי אֲנָקְלִיּוֹת** – הוּיִם של ברזל, התלויים בקנה, שראשיהם כפופים למעלה ותולים בהם את הצמר לשקלו; וְשֵׁל בְּעָלֵי כֶּתִים – קנה מאזניים של בעלי כתיים, שלא היו רגילים ליתן בו אונקליות של מתכת, אִם יֵשׁ בּוֹ אֲנָקְלִיּוֹת – היינו שקבועות

בַּתְּפִין – טְהוֹרָה, וְשֶׁל רוֹכְלִים – טְמֵאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל רוֹכְלִים – שֶׁלֹּפְנֵי טְמֵאָה, וְשֶׁלֹּאֲחֵרֵי טְהוֹרָה. אֲנָקְלִי דְרָגֶשׁ – טְמֵאָה; וְשֶׁל נְקִלְטִין – טְהוֹרָה; שֶׁל שְׂדֵה – טְמֵאָה; וְשֶׁל אֶקוֹן – טְהוֹרָה; שֶׁל שֶׁלֶחַן – טְמֵאָה; וְשֶׁל מְנוֹרַת הָעֵץ – טְהוֹרָה. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל הַמְּחַבֵּר לְטָמֵא – טָמֵא, וְהַמְּחַבֵּר לְטָהוֹר – טָהוֹר. וְכָל אֶחָת אֶחָת בִּפְנֵי עֶצְמָן – טְהוֹרוֹת.

ג פסוי טני של מתכת של בעלי בתים – רבן גמליאל מטמא, וחכמים מטהרין; ושל רופאים – טמא. הדלת שבמגדל של בעלי בתים – טהורה; ושל רופאים – טמא. היתוכין – טמאים. והפרכין – טהורין. עקרב בית

פירוש ברטנורא

האונקלי בשם ואוחז במטבע שנגדו למעלה ומעלהו באויר, והמטבע שבו העשת של ברזל תלוי מרחיקה ממטבע שאוחז בה, ומכבדת על הקנה עד שיבוא ביושר שלא יכריע לשום צד יותר, ולפי ההקצת המטבע שבו העשת של ברזל יודע חשבון המשקל, שיש סימנים במקל, עד כאן ליטרא אחת, עד כאן עשרה, עד כאן מאה. וזה נקרא פלס בלשון מקרא, כדכתיב (ישעיה ט') ושלך בפלס הרים. פלס ומאזני משפט לה' (משלי ט'): ושל בעלי בתים. אין רגילים לתת בו אונקליות שהן אותן הווין שתוחבים בשם להעלותו, אלא בלא אונקליות קושרים בחבל ותולין בקנה. אונקליות גרסינן, ולא גרסינן אונקיות: אונקלי של בתפין. עץ ארך כעין מוט שהכתף מניח על כתפו ותולה בו שני שקים אחד לפני ואחד מאחוריו בשני אונקליות של ברזל התחובות במוט על שני קצותיו: של רוכלים. מוכרי בשמים ותמרוק נשים: טמא. מפני שיש לה בית קיבול: שלפניו טמא. לפי שהוא משתמש בה: ושל אחוריו טהורה. שאינו משתמש בה אלא לשמידה, שלא יפול המשאוי מאחוריו. ואין הלכה כר' יהודה: דרגש. מטה קטנה של עור ותולין רצועות בשפת העור סביב ויש אונקליות של ברזל בארוכות המטה וכשרוצים לנטותה עונבין הרצועות באותן אונקליות: נקליטין. שני עמודים שמעמידין באמצע דופני המטה, אחד מראשותיה ואחד במרגלותיה, ומפוצלין בראשיתן, ומניחין קנה מזה לזה ופורסים עליו סדין. ופעמים שאין העמודים מפוצלים, אלא כעין שני ווין מניחין בראשי הנקליטין, והוא אונקלי: שידה. תיבה קטנה: אקון. תיבה שעושין הצידים לצוד בה דגים: כל המחבר לטמא. אונקלי המחבר לכלי המקבל טמא, טמא: לטהור. כגון מנורת העץ שהיא טהורה. טהור: אחת אחת בפני עצמן. כל אונקלי שפירשה מכליה: טהורה. לפי שאין לה שם בפני עצמו:

ג טני. הוא כלי של מתכת מחזיק שלשה קבים. והוא מלשון ושמט במנא. ובעלי בתים משתמשים בו שמניחין שם גרומאות משברי כלי מתכות: רבן גמליאל מטמא. דסברי כיסוי חשוב כלי הואיל ויש לו בית קיבול: וחכמים מטהרין. דסברי אין כיסוי חשוב כלי. והלכה כחכמים: ושל רופאים טמא. לדברי הכל. מפני שהרופאים מניחין בו סממנים: מגדל. בית האוצר של עץ. ארמרא"י בלע"ז. ובערבי אלמנס"ר: ושל רופאים טמא. מפני שנותן עליה את האספלטית ותולה בה המספרים: יתוכין. מלקחים שנטול בהם הכלי שהתך בו את הכסף להדריקו לתוך כלי אחר: והפרכין. בתוספתא מפרש אלו

משניות מבוארות – קהתי

מקבלת טמאה, וְהַמְּחַבֵּר לְטָהוֹר, טָהוֹר – ואם היא מחוברת לכלי שאינו מקבל טמאה, אף היא אינה מקבלת טמאה. וְכָל אֶחָת אֶחָת אֶחָת בִּפְנֵי עֶצְמָן – וכל אותן האונקליות שנימנו לעיל, אם נתפרקו מכליתן שהיו מחוברות להן, טְהוֹרוֹת – אינן מקבלות טמאה, לפי שאין להן שם בפני עצמן (ברטנורא); ויש מבארים הטעם, שכל זמן שאינן קבועות בשום מקום, אינן ראויות לכלום, ואינן כלים (משנה אחרונה).

יש גורסים ברישא, בענין "קנה מאזניים של סרוקות": טמא מפני האונקיות. ומפרשים: מפני כפות המאזניים, שיש להן בית קיבול, אבל של בעלי בתים אין בית קיבול לכפות המאזניים (ה"ר שני"ן "תוספות יום טוב"). אבל הרמב"ם כותב, שאונקיות הן אונקליות. בענין הכלל ששינוי במשנתנו: "כל המחבר לטמא – טמא, והמחבר לטהור – טהור". אמרו בגמרא (בבא קמא צב, ב): "דבר זה כתוב בתורה, שנוי בנביאים, ומשולש בכתובים, ושנוי במשנה, ושנוי בברייתא. כתוב בתורה, שנאמר (בראשית כח, ט): "וירח עשו אל ישמעאל". שנוי בנביאים, שנאמר (שופטים יא, ג): "ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים". ומשולש בכתובים, שכתוב (בן סירה יג): "כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו". שנינו במשנה (בבא): "כל המחבר לטמא – טמא, כל המחבר לטהור – טהור". ושנוי בברייתא: "לא לחינם הלך דודי אצל עורב אלא מפני שהוא מינו". זהו שאומרים הבריות: מטייל ואיזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרינא (מטייל והולך דקל רע אצל אילני סרק).

באור משנה ג

פסוי טני של מתכת – טני הוא כלי גדול העשוי כטנא, ואם כיסוי הוא של מתכת, והוא של בעלי בתים – היינו של אנשים סתם, רבן גמליאל מטמא – רבן גמליאל סובר, הואיל ויש לכיסוי בית קיבול ואפשר להשתמש בו לצרכים שונים, הריהו חשוב כלי ומקבל טמאה; וחכמים מטהרין – שסוברים הם, שאין כיסוי חשוב כלי, הלכך אינו מקבל טמאה. ושל רופאים – כיסוי טני של רופאים, טמא – לדברי הכל מקבל טמאה, לפי שהרופאים משתמשים הרבה בכיסוי הטני לצרכיהם השונים, הלכך הוא חשוב ככלי. הדלת שבמגדל – דלת של מתכת בארון גדול שצורתו כמגדל, של בעלי בתים, טהורה –

בו (דמכ"ס הל' כלים ט, ח; עיין השגת הראב"ד), טמא – מקבל טמאה. אֲנָקְלִין שֶׁל בַּתְּפִין – המסמר שבמוט הסבלים; שכן הסבל מניח מוט על כתיפו, ותולה בו שני שקים, אחד מלפניו ואחד מאחוריו, בשני אונקליות של ברזל שבשני קצות המוט, ובאה המשנה ללמד, שאונקלי זו טהורה – אינה מקבלת טמאה, שבטלה היא לגבי המוט, שהוא עיקר הכלי, והמוט הרי פשוטי כלי עץ הוא שאינו מקבל טמאה; ואף האונקלי לבד אינה מקבלת טמאה, לפי שאין לה שם בפני עצמה (תפארת ישראל), ושל רוכלים – מוכרי בשמים ותמרוק נשים, שאף הם נושאים סחורתם במוט שעל כתפיהם, אלא שבשני קצות המוט תלויות כעין שתי קצרות שמניחים בהן את הסחורות, האונקלי שלהם טמאה – מקבלת טמאה, לפי שיש לה בית קיבול. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל רוֹכְלִים, שֶׁלֹּפְנֵי טְמֵאָה – האונקלי שלפניו מקבלת טמאה, לפי שהוא משתמש בה. וְשֶׁלֹּאֲחֵרֵי טְהוֹרָה – אינה מקבלת טמאה, שכרגיל אינו משתמש בה ואינה עשויה אלא לשמידה, שלא יפול המשא מעליה. ואין הלכה כרבי יהודה. אֲנָקְלִי דְרָגֶשׁ, טְמֵאָה – מקבלת טמאה; ודרגש הוא מין מיטה קטנה של עור, ותולין רצועות בשפת העור סביב, ויש אונקליות של ברזל בארוכות המיטה, שעונבים בהן את הרצועות (ה"ר שני"ן ברטנורא), וכיון שהמיטה מקבלת טמאה, אף האונקליות מקבלות טמאה (תפארת ישראל); ושל נקליטין – שני עמודים זקופים באמצע המיטה, אחד למראשותיה ואחד למרגלותיה, ובראשי העמודים יש אונקליות, שתולים בהן סדין לפרוש מעל המיטה, אונקלי זו טהורה – אינה מקבלת טמאה, שבטלה היא לגבי הנקליטין, שהם פשוטי כלי עץ ואינם מקבלים טמאה; ושל שדה – אונקלי של שידה, כמין תיבה קטנה של עץ, טמאה – מקבלת טמאה כמו השידה עצמה; ושל אקון – כמין סל ובו אונקלי לצוד בה דגים, טהורה – כדן האקון שאינו מקבל טמאה; ושל שלחן – אונקלי של שולחן, טמאה – מקבלת טמאה, כמו השולחן; ושל מנורת העץ – אונקלי של מנורת העץ, טהורה – כדן מנורת העץ. זֶה הַכֶּלֶל: כָּל הַמְּחַבֵּר לְטָמֵא, טָמֵא – אונקלי המחברת לכלי המקבל טמאה, אף היא

הבד – טמאה; ואנקלי שפבתלים – טהורה.

פירוש ברטנורא

הן פרכין, הקבועים בכירים. ורבותי לא פירשוהו ל: עקרב בית הבד. ברזל עקום דומה לעקרב, הקבוע בקורת בית הבד שדורכים בה הוותים: אונקלי שפבתלים. וזין של ברזל הקבועים בכתלים לחלות בהם כלים: טהורה. דאין תשמישן אלא עם הקרקע:

משניות מבוארות – קהתי

שמובאים שם פירושם שונים, טהורין – אינם מקבלים טומאה, לפי שנעשו להשתמש במחובר לקרקע (תפארת ישראל). עקרב בית הבד – ברזל עקום הקבוע בקורת בית הבד לחלות בו כלי בית הבד, טמאה – מקבלת טומאה; ואנקלי שפבתלים – זו הקבוע בכותל לחלות בו כלים, טהורה – אינה מקבלת טומאה, לפי שאין תשמישה אלא במחובר לקרקע.

אינה מקבלת טומאה, שבתלה היא לגבי המגדל, שאינו מקבל טומאה (תפארת ישראל); ושל רופאים, טמאה – מקבלת טומאה, מפני שהרופאים נותנים עליה תחבושות ותולים בה את המספריים. היתוכין – מלקחיים שנוטלים בהם הכלי שהותך בו הכסף כדי להריקו לתוך כלי אחר, טמאים – מקבלים טומאה, והפרכין – דומים ליתוכים, אלא שהם קבועים בכירים (תפארת ישראל); עין 'תוספות יוס טוב',

המשך מעמוד 3

ויהי רצון שמהלימוד הנ"ל נזכה כבר לקיומם בפועל ממש, ועד שזוכים לבוא בגשמיות ל"ירושלים הבנויה"²⁶, ורואים את ה"הרים סביב לה" בגאולה האמיתית והשלימה, במהרה בימינו ממש²⁷.

(26) ל' הכתוב תהלים קכב, ג.

(27) משיחת כ"ף מרחשון ה'תשמ"ה.

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' ב

מקנרי קימרי – אין קשריה סמוכים זה לזה, לא תיישינו, מפני שנופל בין הקשרים ואין נחבט בחוזק.
נפל על גבי ביתנא דעכיד פטוני – פשתן הקשור בחבילות, תיישינו, שעל ידי שקשור בחבילה קשה הוא, דהאי גיסא ודהאי גיסא – ואם נפל על צידי החבילה ונשמת לארץ, לא תיישינו, שהרי לא נחבט. נפל על גבי אסורייקא – חבילות קנים, תיישינו, כיון שקשים הם.
נפל על גבי ביתנא – פשתן שאינו בחבילות אלא שטוח על הקרקע, דייק ונפיץ – כשהפשתן כבר חבוט וסרוק, לא תיישינו, מפני שהוא רך. וכאשר הפשתן רק דייק ולא נפיץ – חבוט ועדיין אינו סרוק, תיישינו, משום שיש בו עדיין שברי גבעולים ומהם העוף לוקח. דעכיד פטוני – וכשהוא עשוי באגודות על ידי שזירת הגבעולים ביחד, פין דאיכא בית קמרי – שיש בו את השזירות שהם קשים בקשרים, תיישינו, שמהם נלקח העוף.
נפל על גבי דקתא – שברי גבעולים הנופלים מן הפשתן כשמונעים אותו לנכותו הנקראת נעורת הפשתן, תיישינו, מפני שקשה היא. ואם נפל על גבי דקתקתא – נעורת הנופלת מן הנעורת, לא תיישינו, שרכה היא.
נפל על גבי נכרא – סיב הגדל סביב הדקל שהתייבש ועדיין לא נחלק לרצועות, תיישינו, כיון שקשה הוא. אך אם נפל על גבי תמחיתא – סיב הגדל סביב הדקל לאחר שנחלק לרצועות, לא תיישינו, שרך הוא.
נפל על גבי קיממא נהילא – אפר שהורקד בנפה, תיישינו, שלאחר שנכבש ונצמד יחד, הוא קשה. ואם האפר לא נהילא – לא הורקד, לא תיישינו, שאז אינו נכבש ועדיין רך הוא.

הרי זה כהליכה בבהמה שאף בדיקה אין צריך. ולא אמרן שמועיל דבר זה ששט בנהר, אלא כששט במעלה הנהר ממשלה למעלה נגד הילוך המים, שאז נראה שהוא בכחו ולא נתרסקו איבריו, אבל כששט במורד הנהר מלמעלה למטה, עדיין יש לחשוש לריסוק איברים, ומה שראינוהו שט, מוא הוא דאשפלו – המים שהולכים הם שהושיטוהו למטה. וחילוק זה אינו אלא בנהרות שמימיהם מהלכים, ואי מוא קיימי – אבל באגמים שמימיהם עומדים, לית לן קה – אין לנו לחוש כלל, ואף ששט לאותו כיוון שהמים מהלכים קצת, כגון במקום שמתחברים לים או על ידי הרוח, נראה שמכחו הוא. ואף בנהרות מלמעלה למטה שאמרנו שכאשר העוף שט בכיוון ירידת המים אינו ראייה שהוא בכחו ויש לחשוש, אי שדא ציבי ונקמיה – אם היו מושלכים במים קיסמי עצים השטים בהם והעוף הקדימם, נראה על ידי כך ששט מכוחו ולא מכח הילוך המים בלבד, דהא קמיה – שהרי הוא קדם לקיסמים השטים מכח המים, ואין לחשוש בו.
הגמרא מבארת החילוק בדברים שנפל העוף עליהם, באלו יש לחשוש לריסוק איברים ואלו אין לחשוש: נפל העוף על גלימא קתיח – בגד פרוש על גבי יתדות ומתוח היטב, תיישינו לריסוק איברים, כיון שהבגד מתוח, הרי זה כדבר קשה, והעוף נחבט בחזקה ולוקח בכך. וכשנפל על בגד פרוש דלא קתיח, לא תיישינו לריסוק איברים, כיון שאינו קשה. ואם היה הבגד עוף ומעופף – מקופל לשנים, אף שמתוח הוא לא תיישינו, שאינו נמתח יפה ועדיין הוא רך.
נפל על גבי אוילא ומקנרי קימרי – רשת הפרושה באויר שקשריה סמוכים זה לזה, תיישינו לריסוק איברים, שנחבט בקשרים, ואם לא

עין יעקב - מסכת שבת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

דף לא עמוד א. דרשה אחרת מהפסוק: **אָמַר רָבָא, בְּשַׁעֲהָ שְׁמִכְנִיסִין אָדָם לְדִין** לאחר מותו, **אֲמָרִים לוֹ** – שואלים אותו בית דין של מעלה שאלות אלו, האם **נִשְׁאַתָּה וְנִתְּתָה בְּאִמּוּנָה** עם בני אדם, וזה נרמז ב'אמונת'. האם **קִבְּעָתָה עֵתִים** לעסוק בתורה, והיינו 'עתיך'. האם **עָסְקָתָה בַּפְּרִיָּה וּרְבִיָּה**, והיינו 'חוסן', שהוא לשון יורשים. האם **צִפִּיתָ לִישׁוּעָה** שנאמרה בדברי הנביאים, והיינו 'ישועות'. האם **פִּלְפִּלְתָּ בְּחֻכְמָהּ**, והיינו 'חכמת'. האם **הִכְנִיתָ דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר**, והיינו 'דעת'. **וְאָפִילוּ הָכִי** – ואף שקיים כל זאת, **אִי יִרְאֵת ה' הִיא אוֹצְרוֹ**, אם מעורבת יראת ה' בכל דברים אלו, **אִין** – יש להם קיום **אִי לֹא, לֹא. מִשָּׁל לְאָדָם שְׁאֵמַר לְשִׁלּוּחוֹ, תַּעֲלֶה לִי בּוֹר חִיטִּין לַעֲלִיָּה**, שישתמרו שם לזמן, **הֲלֹךְ וְהַעֲלֶה לוֹ, אָמַר לוֹ** בעל הבית, האם **עִירְבָתָה לִי בָּהֶן קֵב חוֹמָטוֹן** – מין אדמה מלוחה המשמרת התבואה שלא תתליע. **אָמַר לוֹ** השליח, **לֹא. אָמַר לוֹ** בעל הבית, **אם כן מוֹטֵב אִם לֹא הַעֲלִיתָהּ**. כך גם הלומד תורה ומקיים מצוותיה בלא יראת שמים, אינה נשמרת בידו.

אגב הזכרת 'חומטון' מביאה הגמרא דין בעניינו: **תָּנָא דְּכִי רַבִּי יִשְׁמַעְעָל, מְעַרֵב אָדָם קֵב חוֹמָטוֹן בְּבוֹר שֶׁל תְּבוּאָה, וְאִינוּ חוֹשֵׁשׁ מִפְּנֵי אוֹנָא, שְׁמוּכָר הַכּוֹר כּוֹלוֹ בְּמַחֲזִיר תְּבוּאָה, אָף שֶׁהַחֲסִיר בָּהּ קֵב מִפְּנֵי הַחוֹמָטוֹן, כִּיּוֹן שֶׁבִּכְךָ הִיא נִשְׁמָרָת.**

מאמר נוסף בחסרונו של הלומד תורה בלא יראת שמים: **אָמַר רַבָּה בַּר רַב חוּנָא, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תוֹרָה, וְאִין בּוֹ**

יִרְאֵת שָׁמַיִם, דּוּמָה לְגִזְבֵּר שְׁמִסְרוֹ לוֹ מִפְּתַחְתוֹת שֶׁל דִּלְתוֹת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הָאוֹצֵר, וּמִפְּתַחְתוֹת שֶׁל דִּלְתוֹת הַחִיצוֹנוֹת לֹא מָסְרוֹ לוֹ, בְּהִי עֵייל – באיזה פתח יכנס כדי לפתוח דלתות הפנימיות של האוצר. וכמו כן כדי לזכות בתורה [שהיא האוצר] לא די בזה שיש בו תורה [שהיא כמפתחות הפנימיות של האוצר], אלא צריך שתהא לו יראת שמים [שהיא כמפתחות החיצונות של האוצר], שכן מי שיש בו יראת שמים, חרד הוא לשמור ולעשות את דברי התורה, אבל הלומד תורה בלא יראת שמים, אינו חושש לקיים דברי התורה, ומה תועלת יש לו מכך שנמסרו לו מפתחות הפנימיות.

מִכְרִיו רַבִּי יִנְאִי עַל הַלּוּמֵד בְּלֹא יִרְאֵת שָׁמַיִם, חֲבַל עַל דִּלִּית לִיָּה דִּרְתָּא, וְתִרְעָא לְדִרְתָּא עָבִיד – חבל על מי שאין לו חצר, ועושה שער לחצר, שהתורה היא השער להכנס דרכה ליראת שמים, ולכן צריך להקדים יראה לתורה. הגמרא מביאה מאמר נוסף בענין יראת שמים: **אָמַר רַב יְהוּדָה, לֹא בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ אֶלָּא בְּרִי שִׁירָאוֹ מִלְּפָנָיו, שְׁנֵאמַר (קהלת ג' יד) 'וְהִתְאַלְהִים עֲשֵׂה שִׁירָאוֹ מִלְּפָנָיו', כְּלוּמַר, בָּרָא עוֹלָמוֹ כְּדִי שִׁירָאוֹ מִלְּפָנָיו.**

ידיה בידך שלא תשכח ותאמר שהשיעור הוא כשיעור הנאמר
בבהמה שהוא על ידי צירוף לכאסר או לרוב, נפא - כעשיית
הנפה, שנוטלים היקף כעגול ומנחים על פיו יריעה העשויה מזנב
הסוס, כן גם כאן משערים על ידי שנוטלים את המקום שבו
נמצאים נקבים אלו ומנחים אותם על פי הקנה. וזהו הסימן
שבידך, ששאלת ניקבה כנפה מהו (בעוף), והשיבוך שמשערים בו
כמעשה הנפה.
הגמרא מביאה את דינם של חיתוכים שונים בגרגרת. מבררת
הגמרא: נפחקה הגרגרת כרל, דהיינו שנחתכה הימנה חתיכה
אולם לא נתלשה, שהחתיכה מחוברת לגרגרת מן הצד ועומדת
בה כדלת העומדת בפתח ומחוברת לו בצידה, (ראה אזור ג) מהו
שיעורה להטריף. מבארת הגמרא: אמר רב נחמן, שיעורה להטריף
הוא אם יש בחיתוכה כדי ששכנס איסר לרוב.
מבררת הגמרא: נפחקה הגרגרת לאורכה, האם טרפת בכך. אמר
רב, אפילו הסדק ארוך ביותר, ולא נשתתף בה - (בגרגרת) שלא
נסדקה אלא חוליא אחת למעלה וחוליא אחת למטה, כשרה. חוליא
היא שלש טבעות. ונמצא שאם נסדקה כל הגרגרת ונתרו בה
שלש טבעות למעלה ושלש טבעות למטה שלא נסדקו, כשרה.
הגמרא מביאה דעה חולקת בענין דין נסדקה. אמרת הגמרא:
אמר רב, קמיה - (לפניו) דרבי יוחנן, אמר רבי
יוחנן, מה חוליא ומה חוליא דקאמר - (שאמר) רב, כאומר מה הן
אותן חוליות שאמר ולמה לכך חוליות אלו, שאין הדין תלוי בהן
כלל. אלא אימא - כך אמרו, שזהו השיעור, שאפילו לא נשתתף
בה שלא נסדק אלא משהו למעלה ומשהו למטה, גם כן כשרה, ואין
צורך שתשתתף חוליא שלימה בכל צד. אמר רב, קמיה - (לפניו) דרבי
יוחנן, שגם אם נותר משהו בכל צד כשרה, קמיה - (לפניו) דרבי
יוחנן, משהו - (בשמו) דרבי יוחנן, כן - שכך גם אמר רבי יוחנן,
שהדבר תלוי במשהו בלבד, אמר רב - (לפניו) דרבי יוחנן, לו
זאת בהתפעלות, וכי ידעין חכמינו כפליה לפרש בי האי טעמא -
יודעים הם חברינו הבבלים לפרש כן כפי שאמרנו, שאין צורך
שתשאר חוליא שלימה שלא נסדקה, ודי שישאר משהו מכל צד.
הגמרא דנה עד היכן הוא מקום שחיטה בגרגרת: תנא - (שנה) רבי
חייא בר יוסף ברייתא קמיה - (לפניו) דרבי יוחנן, כל הצואר כולו
כשר לשחיטה, שבכל מקום שבו יכול לשוחטה, מופקעת הגדולה
שבצידו האחד של הקנה לכיוון ראש הבהמה, עד כפיה - (אונות)
הריאה התחתונה.
הגמרא מפרשת למה הכוונה בכנפי ריאה התחתונה: אמר רבא,
כוונה הברייתא בכנפי ריאה התחתונה לכנפי הריאה התחתונה
כאשר תולה הטבח את הבהמה ורגליה האחוריות למעלה, שאז
הריאה למעלה והקנה משתלשל ממנה כלפי למטה, שהיא ריאה
עליונה כאשר אוחזים בקנה ואז הריאה התלויה בה משתלשלת
כלפי מטה. כלומר, שסוף מקום שחיטה בקנה בצד שהריאה בו,
הוא עד כנגד תחילת אונות הריאה, אף שהקנה ממשיך ביניהן עד
שהוא מתחבר לריאה. שלא תאמר שמה שאומרת הברייתא
'תחתונה', היינו כאשר אוחזים בקנה והריאה כלפי מטה, שאז
תתפרש כוונתה שמקום שחיטה הוא עד אחרי הריאה (ראה אזור
ה). ומה שאמרתי כן, לפי שאני אומר שמקום שחיטה הוא כל
שפשיפת צוארה וזוהי במרעה, וזה הצואר הכשר לשחיטה ולא
יותר, אולם חלק הקנה שבין אונות הריאה שאף כאשר היא רועה
אינו יוצא מביניהן, חלק זה אינו כשר לשחיטה, ובלבד שלא תאמין
ו- (שלא תוכרח) לפשוט צוארה על ידי שמשכו אדם, שחלק
הריאה שיוצא מבין אונות הריאה כאשר אדם מושך את צוארה,
ולא על ידי שמוחתה את צוארה בעצמה, אינו כשר לשחיטה.
הגמרא מביאה ספק בענין זה: בעי - (נסתפק) רב הנינא ואיתימא
ו- (ויש) שאמרו את הספק בשמו של רב תנתינא, אנסה - (הכריחה)
עצמה לפשוט צוארה מאד בשעת שחיטה, מהו הדין בזה, האם

איתקין הוא דמיתקין בי - מתכבדים הם בי במה שאני סועד
אצלם, והנאתם היא ואינה נחשבת מתנה.
הגמרא שבה לדון בדיני פסוקת הגרגרת: אמר רב יהודה אמר רב,
ניקבה הגרגרת בהיקפה בנקבים דקים כנקבי הנפה, מצטרפין
הנקבים לשיעור רובא - (רוב), שאם יש בכל חיתוכי הנקבים יחד
שיעור של רוב היקף הגרגרת, טריפה. כלומר, טרפות 'פסוקת
הגרגרת' ששינו במשנה (מב), שהבהמה נעשית טריפה כאשר
נחתכה רובה, כאמור לעיל (מב), אלא רק כאשר נחתכה בחיתוך
אחד, אלא גם בצירוף כמה וכמה חיתוכים.
הגמרא דנה בדברי רב: מתיב - (מקשה) רב ירמיה, שנינו באהלות
(פ"ב מ"א) אודות גולגולת של מת שהיא מטמאת באוהל, שאם
ניקבה וחסר ממנה, אינה מטמאת, ונאמר שם מהו שיעור החסרון,
'בית שמאי אומרים כמלוא מקדה, ובית הלל אומרים כדי שינטל
מן החי וימות', וביארו בגמרא (בכורות לה) ששיעור נקב 'כדי שינטל
מן החי וימות' הוא כמלוא מקדה של רופאים, ובאה הברייתא
לפרש דין נקבים שאינם עגולים כמקדה, ונקולגולת שיש בה נקב
אחד ארוך, או אפילו יש בה נקבים הרבה והם קטנים, מצטרפין
למלא מקדה, שבנקב הארוך משערים אילו שטחו היה בעגול, אם
היה בו מלוא מקדה, ובנקבים הקטנים משערים את שטחם אם יש
בכולם יחד שיעור מלא מקדה. אלא - (מוכח) דבין דשיעוריה של
גולגולת שחסרה הוא למלא מקדה, על כן גם נקבים רבים למלא
מקדה מצטרפין, ואין נותנים להם שיעור אחד, קבי נמי - כך היה
ראוי להיות גם כאן, דבין דשיעוריה של נקב בגרגרת הוא בנקב
כאמור במשנה להלן (נד), ראוי היה שהנקבים לבאיסר מצטרפין,
כאילו נקב אחד הם, שאם יש בכולם יחד שיעור איסר טרף בכך,
אף שאין בהם שיעור היקף רוב הגרגרת, ודיאך תלה רב את דינם
בשיעור רוב בלבד.
דוחה הגמרא: אישתמיטתיה - (נשמט לו) לרב ירמיה, הא - דברים
אלו דאמר רבי הלבו אמר רב קמא בר גורא אמר רב, נקבים
בגרגרת שיש בהן חסרון, מצטרפין לבאיסר, שאם יש בשטח כולם
יחד, אילו היו נקב אחד גדול, שיעור שטח איסר, טריפה, ושאין
בהן חסרון, אלא הם חיתוכים בלבד, מצטרפין לרובא, שאם יש
בכל החיתוכים יחד, אילו היה חיתוך אחד ארוך, שיעור היקף רוב
הגרגרת, טריפה. רב שאמר 'ניקבה כנפה מצטרפים לרובא', דיבר
בנקבים שאין בהם חסרון, ועל כן שיעורם ברוב בלבד.
דברים נוספים בענין נקבים בגרגרת: אמר רבא בר בר חנה אמר רבי
יהושע בן לוי, נפחקה - (נחתכה) הימנה - (מן) הגרגרת רצוצה,
מצטרפת לבאיסר, שאם שטח החסרון שבגרגרת, כאשר נעגלנו,
היה כשטח איסר, טריפה.
בעא מיניה - (שאל הימנו) רבי יצחק בר נחמני מרבי יהושע בן לוי,
ניקבה הגרגרת כנפה, מהו דינה, האם נטרפת בכך או לא. אמר רבי
ו- (לו), תרי אמרי, נקבים בגרגרת שיש בהן חסרון, מצטרפין
לבאיסר, ושאין בהן חסרון, מצטרפין לרובא, וכפי שנתבאר לעיל.
הגמרא מבארת את דין נקבים בגרגרת של עוף. מבררת הגמרא:
ניקבה הגרגרת נקבים קטנים קטנים - (בעוף), שמרוב קוטנו אין
לומר ששיעור הנקבים כאיסר, מאי - מהו השיעור להטריף בהם.
מבארת הגמרא: אמר רבי יצחק בר נחמני, לדידי מפרשא לי מיניה
דרבי אלעזר - שמעתי את פירוש הדברים מרבי אלעזר, שמסר לי
את השיעור בזה, כפלי למקום זה שבו הנקבים, ומניח על פי
הקנה, ועושה כן על ידי שחותר למטה מהנקבים ובצדיהם עד
שיוכל לקפל ולהניח על פי הקנה, ובדרך, אם שטח זה שבו
הנקבים, כולל גם מה שביניהם, חופה - (עוטף), כלומר סותם את
רוב פתחו של הקנה, מרפה, ואף שבנקבים לבדם אין שיעור רוב,
מצטרף גם השטח שביניהם לשיעור זה, ובאופן שהם סמוכים זה
לזה כנקבי הנפה, ואם לאו, שאינו חופה את רוב פי הקנה, כשרה.
הגמרא מביאה סימן לשיעור זה: אמר רב פפא, וסימניך - (סימן) זה

1 **אֲתִיקוּרִי מִתִּיקְרִי בִי** — נכבדך הם כמה שאני טועד אצלם, והנאתם היא, ואין
2 זו מתנה. **כִּנְפָה** — הגוררת סביב סביב להקיפה נקבים דקים כנפה. **מִצְטַרְפִּין**
3 **הַנִּקְבִּים לְרֹבָא** — אילו היו כולן מחוברים יחד היה רובא נפסק — טרפה.
4 **וּבְגִלְגֻלֹּת** — לגבי אהל המת ונתיא (אהלות פרק שני משנה ג) בהדיא דכמה
5 חסרון בשדרה, קטני סיפא: ובגלגולת כדי
6 שינטל מן החי וימות הוא חסרון ולא מנמא.
7 ואמרינן קטניות הרבה — כמה ינטל מן החי
8 וימות — כמלא מקדח של רופאים. ותני
9 עלה, דאם יש בו נקב אחד ארוך שאין עגול
10 — וראים אותו, אם יתנו ארכו לעגלו והיו
11 כמלא מקדח — הוא חסרון, או אפילו יש בו
12 נקבים קטנים הרבה — כולן מצטרפין
13 לכמלא מקדח. **אֲלֵמָא** — כיון דשיעור חסרון
14 גולגולת כמלא מקדח הוא — מצטרפין
15 נקבים הקטנים לכמלא מקדח כאילו היה חד
16 נקב, ולא יחבינו בהו שיעורא אחרינא.
17 **וְהָבָא נָמִי** — אף על גב דבפסוקות שיעורא
18 לרובא, גבי נקובה תנן במתניתין (חולין
19 נדא), עד כמה תחסר — עד כאיסר
20 האיטליק, אלמא נקב הקנה טרפתו
21 בבאיסר, וגבי נקבים קטנים בעי כאיסר
22 להעריבהו "אֲשֶׁת־מִיטְחִיהָ" — להאי מקשה.
23 **מִצְטַרְפִּין לְרֹבָא** — דהווי כפסיקה בעלמא
24 דלא מיתסרא, וניקבה כנפה נמי — בדליכא
25 חסרון. **נִיטְלָה חִיטְנָה רִצּוּעָה** — לארכה,
26 דאיכא חסרון. **מִצְטַרְפִּין לְבִאִיסָר** — אי כי
27 מעגלת לה הוא איסר — טרפה. **כְּעוֹפָא**
28 נקבים חסרון בעוף, דליכא למימר בגררת
29 ידיה כאיסר, בכמה היו שיעוריה? **מִקְפָּלוּ**
30 — חותך למטה מן הנקבים ובצדיהם עד
31 שיוכל לקפל הרצועה שהן בה ככפי פי
32 הקנה, ומניחו למקום הנקבים על פי הקנה.
33 **אִם חוּפָה** — בין הנקבים והשלש שבין נקב
34 לנקב את רוב הקנה, אף על גב דבנקבים
35 גרידי ליכא רובא. **טְרִיפָה** — הואיל ויש בהן
36 חסרון. ושיעור טמיכת נקבים זה לזה כנפה,
37 דהא אנקבה כנפה קיימין. **וְסִימְנִיךְ** —
38 שלא תשכח שמועה זו, ולא תימא כאיסר או
39 מצטרפין לרובא. **נִפְיָא** — כעין שעושת
40 הנפה. שמידין שם יריעות וזב הסוס על פי
41 העוגל. וזה סימן יהא לך: נקבה כנפה
42 שאלת — ומעשה נפה השיכון. נפתחת
43 כמין דלת — ולא נטל הפחת, אלא תלי
44 ועמד זקוף שם כעין דלת במזוזה. כדי
45 שיכנס איסר לרחבו — ושיעור גדול הוא
46 זה מאיסר, דהכא בעינן נכנס ויוצא, משום
47 דאין כאן חסרון, והדלת סותם את הנקב. **נִסְדָּקָה** —
48 ינתק והולך לגמרי, ולא הדר חלים, *שולד"א בלעו. אבל לארכה, כל כמה שהצואר נמשך — הסדק סוגר והולך, הלכך הדר חלים. **חוליא** — טבעת שמעתי.
49 ובעיני נראה שהן שלש טבעות, כדאמרינן במנחות (לטא), כדי שיכרוך וישנה וישלש הוא חוליא לגבי ציצית. מה חוליא ומה חוליא — למדו לכם החוליות
50 הללו דקאמר רב? **הכי גיסינן:** אמרו קמיה דרבי יוחנן משמייה דרבי יוחנן הכי — ולא גרסין "איכא דאמר". **הכי** — כדקאמר רבי יוחנן משדו למעלה ומשדו
51 למטה, אמרו קמיה משמייה דרבי יוחנן. **חברין בבליא** — רבי יוחנן מבבל סליק. **כי האי טעמא** — לשבח קאמר. **סבבנת הגדולה** — כרבי יוסי ברבי יהודה ומחלוקת
52 בפרק קמא (חולין יחא) נקט לה. מיהו, אנו קיימא לן כרבי חנינא בן אנטיגוס דמשפח כובע ולמטה כשרה, דהיינו למעלה מן הטבעת. **כנפי ריאה** — אוני ריאה.
53 התחתונה — חולין יחא. **כנפי** — כמות שהן נמתחין ופושטין
54 כנפים למעלה, אף על פי שהקנה יורד ביניהם עד מקום חיבורן. **שאני אומר כל שפושטת צוארה ורועה** — ולא יותר. לכך אני מפרש תחתונה שהיא עליונה, שלא
55 תאמר: תחתונה כשאוחזין הקנה, דהיינו כנגד כל הריאה. **שלא תאנם** — למשך הסימנים חוץ לחזה ביד אדם. **אנסה עצמה** — לפשוט מאד צוארה בשעת שחיטה,
56 מהו? **תיקו** — ולחומרא, וכן הלכה. **למטה מן החזה** — למקום שאין ראוי לשחיטה. **נידון בריאה** — בנקב משדו, ולא ברוב בגררת. **תנו רבנן איחיו חזה** — לגבי
57 חזה ושדן שזלמים הניתן לכהנים. **הרואה את הקרקע** — אינו משבר מן הצלעות בגובה הצדדין כלום, אלא השומן התחתון כמות שהוא בחסוסו שבראשי הצלעות.
58 **למקל עד הרים וכו'** — ושיעור ארכו למעלה עד הרים. כשהבהמה תלוייה להפשט היו נוטלים אותו. **וחותך שתי צלעות הקטנות העליונות עמו משתי דפנות אחד**
59 **מכאן ואחד מכאן,** וכן שסביב הקנה ונקרא *פורצי"א. **קרימא עליאה** — המחובר לגולגולת מבפנים. **ואף על גב דלא אינקיב תתאה** — הקרם הרך שהמוח מונח
60 בתוכו. **חייתא** — שק, כמו (בבא מציעא יד, ב) חייתא דקטרי. **דמתנה ביה מוחא** — שהמוח מונח בתוכו. **כנגדו כביצים ניכר** — בביצי זכר אתה יכול להכיר רביצת
61 המוח. שגם לך יש שני קרמים לבד הכיס, והאחד חיצון ואחד שהביצים מונחים בו. ומתוך שקרם התחתון של מוח דק מאד ואין ניכר לגמרי ונראה מוח עצמו, הוא
62 נותן לו סימן בביצים. **כל מה שברקרה** — בגולגולת, עד שלא התחיל לצאת מן הקדרה ליעשות חוט, שהרי חוט השרדה מן המוח הוא בא. **נידון כמות** — בנקב משדו.
63 **לימשך** — לצאת מן הקדרה לצד החוט. **נידון כחוט** — בפסיקתא דרוב.

- 1 **מר** בר חייה מתיי אפכא — פירש בקונטרס דמסתברא כלישנא קמא, דקיס ליה רבי
2 יוחנן בשיטתיה לעיל, דאמר: ניקב הקנה למטה מן החזה נידון כריאה. ונראה
3 דאוליין בבולחו לחומרא, מדלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר, וגם רבי יוחנן דאמר:
4 ניקב הקנה למטה מן החזה, משמע: בין דריאה בין דכבדא נדון כריאה. וכן רבינו תנאל
5 פסק לחומרא דשלשתן נקובתן במשחו, בין
6 דכבד בין דלב בין דריאה.
7 **מאן** דאמר רוב עור רוב מוחו מאי — דרלמא
8 הוא הדין ברוב מוחו לבד — טרפה, ונקט
9 רוב עורו לאשמועינן דאפילו עורו בעי רוב.
10 ורבינו תם מפרש: דמביע ליה אי בעי נמי רוב
11 מוחו. ועורו דנקט — מפני שהוא עיקר, ומכל
12 מקום בלא מוחו נמי אינה טריפה.
13 **נתמזמוז** מוחיה דדין — תימא לרבנו יצחק בן
14 מאיר, דמיתא רביה ממוח דראש
15 דשיעורו בנקב משחו, למוח חוט השרדה
16 דשיעורו ברובו.
17 **דשפכי סמפונות** בולחא, והכא — "לבית חלל" קתני, והכא —
18 חלל — רב אומר: במשחו, ושמואל אומר: ברובו. הי ניהו קנה חלל? אומר רבא בר יצחק אומר
19 רב: חלב שעל גבי דפנות. — דפנות סלקא דעתך? אלא: שעל גבי דופני ריאה. אומר אממיר
20 משמיה דרב נחמן: תלתא קני הוי, חד פריש לליבא, וחד פריש לריאה, וחד פריש לכבדא;
21 דריאה — כריאה, דכבדא — ככבדא, דליבא — פליגי. מר בר חייה מתני אפכא: דריאה —
22 ככבדא, דכבדא — כריאה, דליבא — פליגי. אול רבי חייה בר יוסף אקרה לשמעתא דרב קמיה
23 דשמואל, אומר ליה: אי הכי אומר אכא, לא ידע במטרפות ולא כלום. "נשבר השדרה". תנו
24 רבנן: חוט השדרה שנופס — ברובו, דבר רבי, רבי יעקב אומר: אפילו ניקב. הורה רבי פרבי
25 יעקב. אומר רב הונא: אין הלכה פרבי יעקב. וכמה רובו? רב אומר: רוב עורו, ואמרי לה: רוב
26 מוחו. מאן דאמר רוב מוחו — פל שכן רוב עורו; למאן דאמר רוב עורו, רוב מוחו מאי? תא
27 שמע, דאמר ניולי אומר רב הונא: רובו שאמרו — רוב עורו, מוח זה — לא מעלה ולא מוריד.
28 רב נתן בר אבין הוה יתיב קמיה דרב, בדרב ברוב עורו, וקא בדיק ברוב מוחו, אומר ליה: אם
29 רוב עורו קיים, מוח זה אינו מעלה ואינו מוריד. אומר רבא בר בר חנה אומר רבי יהושע בן
30 לוי: נתמך — פסול, נתמסמס — פסול. איזוהי המרכה, ואיזוהי המסמסה? המרכה — כל
31 שנושף בקיתון, מסמסה — כל שאינו יכול לעמוד. בעי רבי ירמיה: אינו יכול לעמוד מפני
32 קבדו, מאי? תיקו. בי רב אמי: נתמסמס — פסול, נתמזמוז — כשר. מיתבי, רבי שמעון בן
33 אלעזר אומר: בהמה שנתמזמוז מוחה — טרפה! — ההיא "נתמסמס" איתמר. — איני? והא לוי
34 הוה יתיב בי מסותא, חייה לההוא גברא דטרייה לרישיה, אומר: "נתמזמוז מוחיה דדין", לאו
35 דלא חי? אומר אביי: לא. לומר שאינו מוליך. עד היכן חוט השדרה? אומר רב יהודה אומר
36 שמואל: עד בין הפרשות. רב דימי בר יצחק הוה קא בעי למיול לבי חזאי, אתא לקמיה
37 דרבי יהודה, אומר ליה: ליחוי לי מר בין הפרשות היכא? אומר ליה: זיל אייתי לי גדי ואחוי
38 לך. אייתי ליה גדי שמינה, אומר ליה: בליעה טפי ולא ידע. אייתי ליה כחוש, אומר ליה:
39 בליטן טפי ולא ידע. אומר ליה: תא אנמרך גמרא, הכי אומר שמואל: עד אחת — מרפה,
40 שלישית — פשרה, שניה — איני יודע. בעי רב הונא ברביה דרב יהושע:
41 — לשון מורכ, שנתרכבה ונעשית המוח בתוך הקרום כמים, ושנפר מראשו לסופו ומסופו לראשו, ואם היו נוקבין אותו היה דרך תנקב. ואינו יכול לעמוד — מפני
42 שנעשה צלול, אבל לא כל כך שיהיה נשפר כקיתון של מים, אבל כשאוחזין אותו ומניח קצתו למעלה מידו הוא נכפף ונפל. מפני כבדו — שהוא עב וכבד אבל לא
43 נתרכן מפניו, מוחו חלי הוא זה שמכבדו, או לא? וכל הני נתמך ונתמסמס בכלל נפסק החוט הן, דקיס להו לרבנן שמתוך ליקוי זה עתיד לניקב ולפסק, אי נמי —
44 אין פיסוק גדול מזה. אף על גב דאמר: מוח זה לא מעלה ולא מוריד — הני מילי בהפרדה, אבל בהמרכה לא. תיקו — וכל תיקו דאיסורא לחומרא. נתמסמס פסול
45 כדקאמר. נתמזמוז כשר — ולהכי דר נקט נתמסמס פסול, דלא תימא נתמזמוז ונתמסמס דא הוא ולא פילוגי עליה אתא. נתמזמוז — נתרוקן מהמוח מקצתו ומאילו.
46 טרייה — *מפני ציור בלעו. נתמזמוז מוחיה דדין — דואג היה עליו, ואומר: אי לי לזה שנתמזמוז מוחו. שאני מוליך — תולדות האיש מן המוח היא באה, שגיד הנשה
47 של ירך וגיד הגוייה כולן מחוברין לחוט השרדה, שהוא מתפצל ויוצא מתחת השרדה ונעשה גיד אצל הדרכים ונכנס לתוכו. עד היכן חוט השרדה? — עד היכן כחו של
48 חוט להיות בהמה טרפה בפסיקתה? החוט יוצא מן המוח והולך על פני כל השרדה והאליה עד סוף חונו. עד בין הפרשות — עד מקום שהוא מתפרש ומתפצל פצולין.
49 כנגד הדיכים הוא מתחיל ליפצל, ויוצא ראש אחד לירך זו ואחד לזו, והאמצעי יורד לזנב. ולמטה מאותן פיצולין כנגד שתי אצבעות הוא חוזר ומתפצל עוד לשלשה,
50 ולמטה מהם עוד מתפצל, וכן בהרבה מקומות עד סופו. ואם נפסק מן המוח ועד בין הפרשות הללו, כל מקום שנפסק שם רובו — טרפה. ואם למטה מבין הפרשות נפסק
51 — כר תשש כחו, והדיכים מעמידין את שדרתו, ואינה מזהה בכך. אייתי ליה גדי שמן — שחוט מופשט. ולא היה לו שחוט לעכב עד שיקענו ויראה לו הפיצולין
52 מבפנים, והיה מראה לו מבחוץ, שהחוט הוא לא ונפרד מבחוץ כשנכנס בבשר האליה לכאן ולכאן מתחת לעצם. ולא ידע — החוט מבחוץ. והוא צריך לכוח עד מלא
53 חוט השרדה, שאם נפסק לכאן — טרפה, ואם נפסק לכאן — כשרה. בליטן טפי — והעצם של בוקא דאטמא דחוק הבשר ומדובק ודוחק בו את מוח החוט הנפצל עליו
54 עד שנעשה דק ואינו ניכר. עד אחת — כל מקום שיפסק מן הצואר עד בין הפרשה ראשונה — טרפה. נפסק בין הפרשה שלישית — כשרה, שניה — איני יודע.
55 עד

בקנה דליבא ו-של הלב) פליגי ו-נחלקון רב ושמואל, אם שיעורו
במשהו או ברוב, וכדלעיל.
הגמרא מביאה לשון אחרת: מר בר ר' יוסף איתא פליגי ו-שנה
להפך, הקנה דריא דינו כבבדא ו-כבדא, שאין הבהמה נטרפת
על ידו אלא כאשר ניטל רובו, וכן אינה נטרפת על ידי קנה הריאה
אלא אם ניטל רובו, והקנה דבבדא ו-של הכבד) דינו הוא פריאה,
שכשם שנטרפת כאשר ניקבה הריאה במשהו, כך גם נטרפת
כאשר ניקב הקנה היורד לכבד, במשהו. ואילו בקנה דליבא ו-של
הלב) פליגי ו-נחלקון רב ושמואל, אם שיעורו במשהו או ברוב,
וכדלעיל.
הגמרא מספרת מה אמר שמואל למשמע דעתו של רב: אול
ו-הלך רבי יוסף בר יוסף ואמר לה שפעתא ו-לדינו) דרב, שנקב
משהו בקנה הלב מטריף את הבהמה, קמיה ו-לפניו) שמואל. אמר
ליה שמואל לרבי חייה בר יוסף, אי הכי אמר אמר - אם כך אמר
רב, מוכח שלא ידע בטרפות ולא כלום. ואמר זאת לפי שלא ידע
את דעת רב, שהוא היה בנהדרעא ורב היה בסורא.
עוד שנינו במשנה (מב) בדברים המטריפים את הבהמה, נשבר
השרה ונפסק החוט שלה.
הגמרא מביאה ברייתא אודות שיעור פסיקת החוט: תנו רבנן
בברייתא, חוט השרה שנפסק ברובו מטריף את הבהמה, דברי רבי.
רבי יעקב אמר, אפילו רק ניקב, מטריף. וזה רבי במעשה שבא
לידו והחמיר בריבי יעקב שהטריף בהמה שניקב חוט השרה שלה,
ולא סמך על הוראתו להקל עד שיפסק ברובו.
הגמרא מביאה את פסק ההלכה במחלוקת זו: אמר רב הונא, אין
הלכה בריבי יעקב, ואין חוט השרה מטריף את הבהמה אלא אם
כן נפסק ברובו.
הגמרא מבארת מהו 'רובו'. מבררת הגמרא: נקבה הוא רובו של
החוט שאמר רבי שאם נפסק מטריף. נחלקו בדבר, רב אמר, היינו
שנפסק רוב היקף עורו של החוט, ואף שלא נפסק מן המוח הפנימי
ולא כלום (אזכורו חט), ואמר ר' יוחנן - רובו הוא רוב
מוחו, שאם נפסק מבפנים, טריפה, ואף שלא נפסק העור כלל והוא
קיים.
הגמרא מבארת את המחלוקת בין הלשונות. אומרת הגמרא: מאן
דאמר שרובו שאמר רבי שהיא נטרפת בפסיקתו הוא רוב מוחו, כל
שכן שנטרפת כאשר נפסק רוב היקף עורו, שהעור הוא המחזיק
את המוח מלצאת, וכיון שנפסק רוב עורו, סוף המוח לצאת,
וכאילו נפסק רוב מוחו. אמנם ל'מאן דאמר שרובו שאמר רבי הוא
רוב היקף עורו, יש להסתפק, רוב מוחו שנפסק, מאן - במהו) האם
נטרפת בכך או שאינה נטרפת אלא בפסיקת העור בלבד.
הגמרא פושטת את הספק: תא שמע רביה לדבר, דאמר נילי אמר
רב הונא, רובו של חוט השרה, שאמר שאם נפסק טריפה, הוא
רוב עורו, ואילו מוח זה לא מעלה ולא מוריד, ואינה נטרפת בו.
הגמרא מביאה מעשה שבו הורה רב כיצא בזה: רב נתן בר אבין
היה יתבי ו-היה יושב) קמיה ו-לפניו) דרב, והגיע לפניהם חוט
שנפסק, ובדק ברוב עורו ומצאו שלא נפסק אלא מעט. ושוב קא
בדק ו-היה בודק) ברוב מוחו הוא נפסק ברובו ויטריפה.
אמר ליה רב, אם רוב עורו קיים, מוח זה אינו מעלה ואינו מוריד,
שאפילו נפסק רובו, כשירה, ואינך צריך לבודק.
הגמרא מביאה אופנים נוספים של טרפות בחוט השרה: אמר רב
בר בר חנה אמר רבי יהושע בן לוי, נתקדח המוח שבתוך החוט
פסול, וכן אם נתקדח פסול. ואזכורו המורה ואזכורו המסמך,
המורה היא כל שנשפך המוח שבחוט פקיתו של מים, שנתרכך
המוח ונעשה כמים ונשפך בחוט מוצד לצד עד שאם היה החוט
נקב היה נשפך דרך נקב זה, שבאופן זה טריפה, מסמך היא כל
שנתרכך המוח ונעשה צלול בשיעור כזה שאינו ו-שאיין החוט
יכול לעמוד אם יחזיק אותו בידו כשחלק ממנו בולט מעל הדי,

פולין ו-בלוטות) יש שם המונחין על פי הקדמה, וכל הנמצא מן
הפולין ולפנים לכיוון תוך הקדירה, נידון בלפנים, כלומר כמות,
ונטרף בנקב, וכל הנמצא מן הפולין ולחוץ לכיוון חוט השרה,
נידון בלחוץ, כלומר כחוט השרה, ונטרפת רק אם נפסק רובו,
ופולין עצמן, כלומר המוח שכנגדם, אינן יודע כמי הוא נידון,
ומסתברא שהוא נידון בלפנים, ואם ניקב נטרפת הבהמה.
הגמרא מספרת היכן ניתן לראותם בבירור: רבי ירמיה ברי רב
של עופא ו-בעוף, ואשכח ו-ומצא) שם כמין שני פולין מונחין על
פי הקדמה, כדברי רבי יצחק בר נחמני. והיינו שבעוף קל להבחין
בהם מאשר בבהמה.
שנינו במשנה (מב) בדברים המטריפים את הבהמה, ניקב הלב לבית
הללו.
הגמרא מבררת איזהו החלל שניקבתו מטריפה: כעין ו-נסתפק) רבי
יוזא, האם כוונת המשנה שניקב הלב לבית הלל קמן שבו או
שהכוונה שניקב לבית הלל שבו בלבד. אמר ליה אביי לרבי
זירא, מאי תיבעי לך - מדוע נסתפק בכך, מי לא יתן - האם לא
שנינו במשנה (לעיל מב) אודות נקב שבריא המטריף את הבהמה,
רבי שמעון אמר אין הנקב מטריף עד שתנקב הריאה לבית
הסמפונות שבה, ואמר רב בר תחליפא אמר רבי ירמיה בר אבא
אמר רב, הכוונה היא עד שתנקב לסמפון גדול שבה, שהוא הקנה
האמצעי שבאומא, וכשם בבית הסמפונות' האמור בריאה הוא
כינוי לסמפון הגדול שבה, כמו כן יש לפרש בבית חללו' האמור
בלב הוא החלל הגדול שבו. דוחה הגמרא: הכי השתא - וכי כך
נראה בעיניך עתה שיש לומר כן, הלא חילוק רב יש בין כאן לשם,
התם - שם, בטרפות הריאה, 'עד שתנקב לבית הסמפונות' קתני
ו-שנינו, בלשון רבים, והכוונה היא להיכא דשפכי סמפונות בוליהו
למקום ששופכים כל הסמפונות, ולכך מפרשים שהכוונה
לסמפון הגדול, ולא מפני שסתם סמפון הוא הגדול כפי שסברת
לומר, ואילו הקא - כאן, בטרפות הלב, הלא ניקב הלב לבית
הללו' קתני ו-שנינו, בלשון יחיד, מה לי חלל גדול מה לי חלל קמן,
שאיין לומר שהכוונה לחלל הגדול דווקא, שאם כן היה התנא
שונה במשנה 'לבית החללים', אלא הכוונה היא לכל חלל וחלל
שבו, קטן כגדול, שכל שניקב לו נטרפת.
הגמרא מבארת את דינו של קנה הלב. אומרת הגמרא: קנה הלב,
ולקמן יתבאר מהו, נחלקו בו רב ושמואל, רב אמר שיעור נקב בו
המטריף את הבהמה הוא כמשהו, שאם ניקב בנקב כלשהו נטרפה,
ושמואל אמר, שיעורו ברובו, שרק אם נפסק ברובו נטרפת.
הגמרא מבארת מהו קנה הלב. מבררת הגמרא: הי ניהו ו-מהו)
קנה הלב שנחלקו בו רב ושמואל, אמר רב בר יצחק אמר רב,
מדובר בהלב ששל גבי דפנות, שאם ניקב במשהו לרב או ברובו
לשמואל, נטרפה.
הגמרא מבינה שהכוונה לדפנות הגוף, והחלב האמור הוא החלב
היורד על הצלעות מן השרה. שואלת הגמרא: דפנות סלקא
דעתך - וכי עולה בדעתך לומר שתטרף בנקב שבדפנות אלו, הרי
אין שום חיות תלויה בהן. מבארת הגמרא: אלא כוונת רב היתה
לקנה העטוף בחלב שנמצא על גבי דפני הריאה, שבו נחלקו הוא
ושמואל אם טריפתו במשהו או ברוב.
הגמרא מביאה דברים נוספים אודות הקנים שבאותו מקום: אמר
אמימר משמיה דרב נתן, תלתא קני הוו - שלושה קנים מתפצלים
מהרגרת אחר שמגיעה לחוזה, חד מהם פריש לליבא - פורש
ומגיע אל הלב, וחד אחר פריש ו-פורשו) לריאה ומתחלק בתוכה
לסמפונות, וחד נוסף פריש לבבדא - פורש ומגיע לכבד. ודין
הטרפות בקנים אלו הוא זה, דהקנה של הריאה הוא פריאה,
שכשם שנטרפת הבהמה כאשר ניקבה במשהו, כך גם נטרפת
בנקב שבקנה כאשר ניקב במשהו. וכן הקנה דבבדא ו-של הכבד)
דינו כבבדא ו-כבדא, שאינה נטרפת אלא כאשר ניטל כולו. ואילו

שנפסק, וְכֵן בּוּ מִתְחִילָתוֹ עַד כִּנְגַד בֵּין הָאֲנָפִים, וְכִשְׁהִיגַע בְּבִדְקָה
 לאותו מקום שֶׁלָּה לִּיה דְּבִי נִשְׁיָאָה וְקָם וְאָוַל – שִׁלְחוּ לוֹ מִן הַנְּשִׂיאַ
 לבוא לפי שהיו צריכים לו, ולא המשיך את הבדיקה, אלא קם
 והלך מיד. וְלֹא יִדְעָנָא – ואינו יודע מדוע לא המשיך לבדוק גם את
 המשך החוט שאחר בין האגפים, אִי מְשֻׁם דְּלֹא צִרְרָה לְמַכְרֵךְ מְסִי
 – האם בגלל שאין צורך לבדוק יותר, וכדעת ריש לקיש, אִי מְשֻׁם
 כְּבֹד נִשְׁיָאָה – או משום כבוד הנשיא, שלא חפץ להתעכב מלבוא
 אליה, ואילולי זאת היה ממשיך בבדיקתה, וכדעת רבי ינאי.
 שנינו במשנה (מב.) בדברים המטריפים את הבהמה, נִיפְלָה הַכֶּבֶד
 וְכוּ' ולא נשתיר הימנה כלום.
 הגמרא מבארת סתירה בין המשניות לגבי טרפות בכבד. מקשה
 הגמרא: במשנתנו נאמר שכאשר ניטל הכבד נטרפת הבהמה
 ובלבד שלא נשתיר ממנו דבר, ויש ללמוד מדברי המשנה, הָא
 – (אבל) נִשְׁתִּיר הַיָּמָנָה בְּלוֹם – (משנה), כְּשֶׁרָה, אָף עַל גַּב דְּשִׁיורָה
 לא הָיָה – (אינו) בגודל כִּזְתָּה, וְהָתֵנָּה בְּמִשְׁנָה לְחֵלֶן (ד.) בין החבלות
 והחלאים שאינם מטריפים את הבהמה, נִיפְלָה הַכֶּבֶד וְנִשְׁתִּיר הַיָּמָנָה
 בְּכִזְתָּה, ומשמע שאילו לא נשתיר הימנה כזית, טריפה, והרי
 המשניות סותרות זו את זו.
 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, לֹא קִשְׁיָא, הָא – האמור במשנה
 להלן שכבד שלא נשתיר ממנה כזית טריפה, כדעת רבי הִיָּא, היא,
 הָא – משנתנו שממנה יש ללמוד שכבד שנשתיר ממנה פחות
 מכזית כשירה, כדעת רבי שְׁמַעוֹן בַּר רַבִּי הִיָּא, כִּי הָא – כמעט
 אלו, דְּרַבִּי הִיָּא וְרִיבִי לָהּ לְבַהֲמָה שֶׁלֹּא נִשְׁתִּיר מִכְּבֹדָה כְּזִית, לפי
 שלדעתו טריפה היא, וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר רַבִּי מְסַבֵּיל לָהּ לְבִשְׁרָה בְּהִמָּה
 זו בחומץ או בחרוסת ואוכל, לפי שלדעתו כשירה היא. וְסִימְנִיךָ
 שלא תחליף בין השמות, עֲשִׂירִין מְסַבֵּילִין, שרבי שמעון בר רבי
 שהיה עשיר, היה מקמץ ואוכל ואינו זורק בשר זה. מחלוקת רבי
 חיאי ורבי שמעון בר רבי, אם כבד שלא נשתיר ממנו כזית טריפה
 או כשירה, היא המחלוקת בין משנתנו והמשנה דלהלן.
 הגמרא מביאה מעשה ממנו יש ללמוד דין לגבי מקומו של הכזית:
 הֵוָה פּוֹלְמוֹסָא – אותו חיל השלטון דָּאָתָא – (שבא) לְפִימְבִידִיתָא,
 עֲרָקוּ – (ברחו) מפניו רָבָה וְרַב יוֹסֵף, פָּנַע בְּהוּ – (פגש בהם) רַבִּי יוֹרְאָה
 אָמַר לָהּ – (להם), עֲרָקְתָּ – (בורחתם), לִימְדוּ מִמֶּנִּי דִּין זֶה שֶׁבִּזְתָּה
 כבד שְׁאֵמְרוּ שֶׁהוּא שִׁיור לְכַבֵּד, שאם נשאר ממנו בשיעור זה אין
 הבהמה טריפה, אין זאת אלא כאשר נותר כן בְּמָקוֹם מְרָה, כלומר,
 במקום בו תלויה המרה בכבד ומחוברת בו.
 הגמרא מביאה דעה חולקת: רַב אֲדָא בַּר אֲהֵרָה אָמַר, כְּזִית שֶׁאִמְרוּ
 צִרְיָ שִׁישָׁר בְּמָקוֹם שְׁחִיָּא – (שהכבד) חָזָה מִשָּׁם, כלומר, המקום
 בו הכבד תלוי דבוק ומעורה בגוף הבהמה, והוא תחת הכליות.
 הכרעת ההלכה: אָמַר רַב שְׁשֵׁא, כִּיּוֹן שֶׁנִּחְלָקוּ בְּדַבְרָה, הִלְכָהּ בְּכַדִּי
 להכשיר בהמה שניטל חלק מכבדה, בְּעֵינָן – (צריך) שישאר בְּכִזְתָּה
 בְּמָקוֹם מְרָה, וְכֵן בְּעֵינָן – (צריך) שישאר בְּכִזְתָּה בְּמָקוֹם שְׁחִיָּא חָזָה.
 הגמרא מביאה כמה ספקות בענין הכזית האמור: בְּעֵי – (נסתפק)
 רַבִּי יוֹרְיָה, אם כזית זה אינו נמצא במקום אחד אלא הוא מְתַלַּקֵּם
 – (נאסף) מכמה מקומות, חֲצִי כְּזִית מִמָּקוֹם אֶחָד וְחֲצִי כְּזִית מִמָּקוֹם
 אַחֵר, מָהוּ הַדִּין בְּזֶה, האם נחשב ששור או שאינו נחשב ששור. ועוד
 יש להסתפק אם כזית זה אינו כגוש שלם אלא צורתו בְּרִצּוּעָה
 ארוכה וצרה, מָהוּ הַדִּין בְּזֶה, האם גם באופן זה הוא נחשב ששור.
 בְּעֵי – (נסתפק) רַב אֲשִׁי, אם נאמר שגם כזית כרצועה נחשב ששור,
 בְּכִזְתָּה מְרָה – (מרוקע) מָהוּ, האם אף הוא נחשב ששור, או לא.
 מסיקה הגמרא: תִּיקוּ – יעמדו בעיות אלו בספק, שלא נפשטו.
 ספק אודות חולי אלא ששכבד: בְּעָא מִיָּנִיה – שאל ממנו רַבִּי יוֹרְיָא
 מִרְבִּי אֲמִי, נִדְלָדְלָה כְּבֹד וְנַעֲרָה מִתְּרַבָּה מִמְּקוֹמוֹת אֲחִיזוּתָה בְּגוֹף
 הבהמה, וְאִלּוּ עֲדִיין הוּא מְעוֹרָה – (מחובר) בְּמִתְּרַבָּה – בטרפשו,
 כאן מעט וכאן מעט, מָהוּ הַדִּין בְּזֶה, האם כיון שהוא שלם יש
 להכשיר את הבהמה, או שטריפה היא.

האם מה שאמר שמואל 'עד אחת טריפה' כוונתו לעד וְעַד בְּכָלֵל,
 שגם החוט של בין הפרשות הראשון הוא ככל החוט שמן הצואר
 ואילך, שנטרפת אם נפסק, או דְּלָמָּא – (שמא) כוונתו לעד וְלֹא עַד
 בְּכָלֵל, שאינה טריפה בודאי אלא אם נפסק החוט שקודם בין
 הפרשות הראשון, ואילו אם נפסק בבין הפרשות הראשון עצמו
 הרי זה בכלל הספק על בין הפרשות השני שאמר עליו 'איני
 יודע'.
 ספק נוסף: בְּעֵי – (נסתפק) רַב שְׁשֵׁא, אִם תִּמְצִי לִימַר בספיקו של רב
 הונא בריה דרב יהושע ש'עד אחת' שאמר שמואל כוונתו לעד
 וְלֹא עַד בְּכָלֵל, והחוט שבבין הפרשות הראשון הוא בכלל ספיקו
 של שמואל ואם נפסק אינו ודאי טריפה, מעתה יש להסתפק אם
 נפסק החוט שבפִי פְּרָשָׁה, והוא המקום בחוט ממנו יוצא הפיצול
 הראשון לכאן ולכאן ושמדי אחריו מתחיל בין הפרשות הראשון.
 מָהוּ דִּינוֹ, האם כבין הפרשות הראשון שלאחריו, והיא ספק
 טריפה, או שכחוט שלפניו והיא ודאי טריפה. יסוד הספק הוא,
 האם מה שאמר שמואל ש'עד בין הפרשות' וְלֹא עַד בְּכָלֵל
 טריפה בודאי, הוא בדווקא, שכל החוט שעד בין הפרשות ממש
 הוא בכלל ודאי טריפה, ופי הפרשה (מקום הפיצול) שהוא קודם
 לבין הפרשות (שהוא אחר מקום הפיצול), בכלל, או שאין כוונתו
 לבין הפרשות דווקא, אלא גם מקום הפיצול שלפניו בכלל בין
 הפרשות, ואם נפסק בו החוט אינה ודאי טריפה.
 ספק זה אינו שייך אלא אם מה שאמר שמואל 'עד בין הפרשות'
 הכוונה 'עד ולא עד בכלל', שאילו כוונתו היתה 'עד ועד בכלל',
 ואפילו אם נפסק החוט שבין הפרשות הראשון טריפה, כל שכן
 שנטרפת אם נפסק החוט שבפי הפרשה, שהוא קודם לו.
 ספק נוסף: בְּעֵי – (נסתפק) רַבִּי יוֹרְיָה, אִם תִּמְצִי לִימַר בספיקו של רב
 הונא בריה דרב יהושע ש'עד אחת' שאמר שמואל כוונתו לעד וְעַד
 בְּכָלֵל, ואם נפסק החוט שבבין הפרשות הראשון (אחר הפיצול
 הראשון) היא ודאי טריפה, פְּרָשָׁה עֲצָמָה שנפסקה מהחוט, כלומר
 החוטים המתפצלים לצדדים שנפסקו במקום חיבורם לחוט
 השדרה, מָהוּ הַדִּין בְּזֶה, האם נטרפת בכך.
 הגמרא דנה אם אפשר לפשוט את הספק האחרון: הָא שְׁמַע – בוא
 ושמע ראייה לדבר, ששנינו בברייתא, תְּפִלְשָׁה – (החוט המתפצל
 מחוט השדרה) שנפסקה במקום חיבורה לחוט השדרה, תִּידוֹן
 בְּכִשְׁרֵי שנפסק, שאין זה כלום ואינה נטרפת. אומרת הגמרא: מָהוּ
 לָאוּ – האם אין הכוונה לְפִרְשָׁה רִאשׁוֹנָה וְשֵׁנִיָּה – (לחוט המתפצל
 בפיצול הראשון ובפיצול השני, שאף שאם נפסק חוט השדרה
 עצמו בין הפיצול הראשון לפיצול השני טריפה, ואם נפסק במקום
 שבין השני לשלישי ספק, בכל זאת אם נפסקה הפרשה' עצמה,
 כלומר החוט המתפצל שנחתך מחוט השדרה הן בפיצול השני
 ואפילו בראשון, אינה נטרפת, ונפשט ספיקו של רבי ירמיה. דוחה
 הגמרא: לֹא תוּכִיחַ מִשָּׁם דְּבַר, שניתן להעמיד את דברי הברייתא
 בפרשה שְׁלִישִׁית, שאם נפסק החוט המתפצל בפיצול השלישי,
 שאינה נטרפת, כיון שגם אם נפסק החוט עצמו שכנגדו אינה
 טריפה.
 הגמרא מבארת היכן הוא המקום בעוף. אומרת הגמרא: בְּעֵי שְׁשֵׁא
 – (בעוף) היכן הוא סיום מקומו של חוט השדרה, שאם נפסק משם
 ואילך אינה טריפה, רַבִּי יִנְאִי אֹמַר, מקום זה הוא לְמָטָה מִן מָקוֹם
 הָאֲנָפִים – (הכנפיים) לגוף, שעד שם הוא כח החוט להחזיק את
 הגוף, ועל כן אם נפסק עומדת למות וטריפה, ואילו משם ואילך
 אין בפסיקתו דבר. וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר, אינה נטרפת אם נפסק חוט
 השדרה אלא עַד כִּנְגַד בֵּין הָאֲנָפִים – (הכנפיים), ואילו במקום שנגד
 האגפים עצמם אין פסיקת החוט מטריפה כלל.
 הגמרא מביאה מעשה אודות מחלוקת זו: אָמַר עוֹלָא, הָיָה קְאִימָנָא
 קְמִיָּה – (הייתי עומד לפניו) וְחָכַם בִּשְׁם כֵּן פִּי, וְאִיִּיתוּ לְקִמְיָה עוֹלָא
 – והביאו לפניו עוף לבדוק את חוט השדרה שבו אם הוא שלם או

עד ועד בכלל — וזכי קאמר: מן הראש ועד בין הפרשה ראשונה, וכל אותו "בין" 1
בכלל — טרפה, או דלמא הכי קאמר: עד ולא עד בכלל — טרפה, שלישית — 2
בשרה, שניה איני יודע — הוא הדין לראשונה דמספקא ליה, וממילא משתמע, 3
ולא אנטריך לפרושי "ראשונה ושניה איני יודע", דכיון דאמר ודאי טרפה עד 4
אחת ולא היא בכלל — מכלל דמכאן ועד 5
שלישית מספקא ליה. והוא מניינו. והוא 6
דנקט, דלא תימא שניה כשלישית לקולא. 7
אם תמצא לומר עד ולא עד בכלל פי 8
פרשה מהו — נפסק החוט הגדול כנגד פי 9
הפצולין הראשונים במקום פיצול, מהו? 10
בכלל טרפה הוא, או בכלל "איני יודע" 11
הוא? מי אמרין עד בין דוקא, ופי הפרשה 12
טרפה, או לאו דוקא? ואם תמצא לומר עד 13
ועד בכלל — ליכא למיבעי בפי הפרשה 14
מיד, דודאי טרפה, דאפילו חוט שכנגד 15
הפסק שבין שני הפיצולים טרפה, וכל שכן 16
פי פיצול הראשון. אלא הכי קא מיבעיא 17
ליה: נפסק החוט עצמו מן החוט מהו? 18
ובפרשה ראשונה קאי. תידון כבשר — 19
שאם נפסק הפיצול — כשרה, הכי גרסינן: 20
מאי לאו ראשונה ושניה לא שלישית — 21
מאי לאו פיצול ראשון, ואף על גב דחוט של 22
אחריה עדיין בכלל טרפות, או בכלל ספק 23
הוא? וכן שני. לשון מורי. לשון אחר: "בין" 24
הפרשות" הן צלעות קטנות של אליה, 25
"פרשות" הוא בשר המפריש בין צלע 26
לצלע, (בין) ופין הפרשות — צלעות שבין 27
פרשה לפרשה. גדי שמן — חי. בליעה פפי 28
הצלעות נבלעין ואין ניכרין כשהוא חי. 29
בליט פפי — ונפשת הבשר והכל דומה 30
לצלעות. וכל לשון זה אינו נראה לי, ומפי 31
גאון שמעתי. עד אחת — עד בין הפרשה 32
ראשונה, דהיינו צלע ראשונה של אליה. 33
טרפה — אם נפסק החוט. בעי רב הונא 34
ועד בכלל — שאם נפסק החוט כנגד צלע 35
הראשון — טרפה, דאדחו נמי קאי בין שתי 36
פרשות, שיש הפרש בינו לצלעות הגדולות. 37
ולא עד בכלל — ובכלל "איני יודע" הוא. 38
פי פרשה — נפסק החוט אצל תחלת העצם 39
ולא כנגדו ממש, מאי בדיד עצם חצי 40
ואיני יודע, או בדיד פרשה קמיתא חשיב 41
וטרפה? ולא נודיא, דדא ודאי מן הפרשה 42
היא, ולא מבין הפרשה! פרשה עצמה — 43
נפסק החוט כנגד פרשה שניה, בשר שבין 44
צלע ראשון לשני, מהו? בדיד ראשון שנין 45
ליה וטרפה, או בשר צלע שני שדיין ליה 46
ואיני יודע? תידון כבשר — אם נפסק החוט 47
כנגדו, ולהאי לישנא גרס: "מאי לאו פרשה שניה". ומפי גאון אחר שמעתי: פרשה 48
עצמו — נשבר הצלע עצמו. ולשון מורי הראשון הנון, וסיג מצאתי לו בהלכות 49
גדולות והוא עיקר. עד למטה — מנפיו חיו כח חוט השדרה דיליה, ולויש לקיש 50
עד כנגד רב אגפיים — ותו לא. ושלחו ליה רבי נשאה — שלחו בשבילו שילך 51
אצלם. והא אנו תנן — גבי אלו כשרות במתניתין (חולין נדא), וזיקי לה — 52
לבהמה שלא נשתיר בה כוית מן הכבד, דקסבר טרפה. מטביל לה — אוכלה, וכל מאכלם על ידי טיבול חומץ או חרוטם. כך שמעתי, אבל נראה בעיני דבאיסור והיתר 53
טרף ומכשר הזה שייך למיתני, וזיקי ומטביל לא שייך ביה. ומסתברא דהכי קאמר: רבי חיאי וזיקי לה לכבד של כל בהמה, ולא היה אוכלו, דלא היה חשוי ליה. ורבי 54
שמעון מטביל ליה, דאף על גב דלאו בשר הוא — קאכיל ליה משום בריאותא. דקסבר נשמה תלויה בו, כדקיימא לן (ברכות מדב), כל נפש משיב נפש, וכדאמרין 55
(חולין לגא), הרוצה שיריאו — חותך כוית בשר קודם שתצא נפשה. חילכך, אם לא נשתיר כוית להעלות ארוכה שיחור וירפא — טרפה. ולרבי חיאי לא בעי כד 56
להעלות ארוכה, אלא שיראו פורתא דמרה, דשורא במקום מרה בעין כדלקמן. עשירין פקמציין — רבי שמעון בן רבנו של גמלי נשאי חיה, ו"ומקמיין" לשון 57
עצר. פולמוסא — חיל השלטון. ערוקאי — גמירו מינאי הא מילתא: כוית שאמרו במקום מרה היא. במקום שהיא חיה — שהכבד חיה משם, דהיינו מקום תליתיה 58
כשהיא מעורה דבוקה תחת הכליות. זה נראה לי ומוצאתי. לישנא אחרינא: ביותרת הכבד, *איכר"ש בלעו, וזן טרפשיין. מתלקט מהו — כוית מתלקט ולא במקום אחר, 59
אלא חצי כוית כאן וחצי כוית כאן. מרודד — מרוקע**טינ"א בלעו, וגרע מכרצועה. נלדלה — נעקרה במקומות הריבה. ומעורה בטרפשיה — כאן מעט וכאן מעט, 60
וכולה קיימת. הא איכא — הרי כולה קיימת. רב נחמן — קרמא תתאה סבירא ליה. ביתנא דורדא — מלבש אדום שהריאה מונחת בו. ורדא — על שם שקרם 61
תחתון אדום הוא, כדאמרין לקמן (עמוד ב.) כדאיהא טומקא. דאגליד — שניטל קרם העלין והופשט, כמו גלודה דמתניתין (חולין נדא), 62

איניקב תתאה ולא איניקב עילאה מאי — לעיל (חולין מו,א) גבי קרום של מוח לא בעי הכי, דפשיטא דעילאה מגין, שהוא עב חזוק.
והלכתא מגין כדרב יוסף ב' — בכל דוכתי (חולין צג,ב) קיימא לן כרבינא לקולא, ולא הוצרך לפסוק כאן אלא משום דבעי לאתויי דרב יוסף. **אלא** לא שניא — פירש שניא, וטרפה, ולפירושו, הא דאמר לקמן (מזב) אדומה כשרה מדריבי נתן — צריך לומר היינו כשמתלבנת על ידי נפחיה, וכן משמע מתוך הלכות טרפות דרבינו גרשום ובהלכות גדולות של רבינו תם. ובקטנרס פירש: לא שניא, וכשרה כדלקמן, וכן פסק בהלכות גדולות רב אלפס, ורבינו יעקב בר רבי אבין היה מודה. **אוכמי** אוכמי — פירש בקטנרס: טיזיש, שיש בה מראות שחורות. והא דאמרין בסמוך: כדיותא טרפה — יש לפרש להינו כשורבה כן. ומעשה בא לפני רבינו תם והבשיר כשלא היתה רובה שחורה, אבל תימה: דכיון דאמר לקמן (חולין מזב) דטרפה משום דשחור אדום הוא אלא שלקה, אם כן מה לי רובה מה לי מקצתה? כיון דעל ידי לקותא היא נראה לפרש, דאוכמא דחבא היינו כי כוחאל, דאמר לקמן (שם) דכשרה, וכן פירש בהלכות גדולות של רבינו תם. **אין** מקיפין בבועי — כשניקבה היכא דלא ממשמשא ידא דטבחא כפיריש בקטנרס. ודאי לא ניקבה — כשרה, בר מהיכא דאיכא תרי בועי דסמיכי לדרי, כדבסמך (ומא).
אבל כסדרן היינו רביתיהו — נראה לי: כסדרן — דוקא באותו ענין כמו שהן שוכבות זו אצל זו. אבל אם הם שוכבות זו על זו, אף על פי שהם סמוכות זו לזו — טרפה, דאין זה כסדרן. ועוד כתוב בעיקר (וער ג' א') בשם רבינו חננאל: כסדרן — קבלה בר מפי רב, אפילו סריכין תר אוני באמצע ועיקרן מפרקי מחדרי — טרפה. וכל שכן אם דבוקות זו על גבי זו, דראשונה עם השניה או השניה עם השלישית, דודאי טרפה. ורבותיה האנונים כתבו: כיון דהוא סירכא על גבי תברתה — היא רביתא, ולא איכפת על בהיא סירכא. והרבה תמיה רבינו יהודה על קבלת רבינו חננאל, וכתב שלא מצא בכל הלכות טרפות של רבותיה שראה שום חילוק בין מפרקי מפרקי ללא מפרקי.
היינו רביתיהו — על פירוש הקטנרס, דפירש דהסירכא מחמת נקב היא באה, קשה לרבינו יצחק: דאמאי כסדרן כשרה? נתי דאניה ממשת לבאן ולבאן — לא ידא אלא קרום שעלה מחמת מכה בריאה שאינו קרום, אף על פי שאין הקרום דבוק למקום אחר. ואי היה אמרין הא דכסדרן

באחינא סומקא — כשרה. **איניקב תתאה ולא איניקב עילאה** — מנין, או לא מנין? פליגי בה רב אחא ורבינא, חד אמר: לא מנין, וחד אמר: מנין. **והלכתא: מנין, כדרב יוסף. דאמר רב יוסף: האי ריאה דאיושא, אי דיענין היכא איושא — מותבין עליה גרפא, או רוקא, או גילא, אי מבצבצא — טרפה, ואי לא — כשרה. ואי לא דיענין היכא איושא — מייחנין מיתכלתא דמאי פשויר, ומותבין לה בגוה, בחמימי לא — דפיוצי, בקרירי לא — דמפרשי; אלא מותבין בפשויר, ונפחיתא לה, אי מבצבצא — טרפה, ואי לא — כשרה; תתאה איניקב, עילאה לא איניקב, והאי דאיושא — יקא דביני ביני הוא. (אחינא סומקא ריבש גילדי, סימן) גופא, אמר רבא: ריאה דאיושילד באחינא סומקא — כשרה. ואמר רבא: ריאה שהאדימה מקצתה — כשרה, כולה — טרפה. אמר ליה רבינא לרבא: מקצתה מאי מעמא — דהדרא בריא, כולה נמי — הדרא בריא? מי לא תניא: ושאר שקצים ורמשים — עד שיצא מהם דם? וכי תימא: לשמונה שרצים מדמינן לה, דתניא: נצטר תדם אף על פי שלא יצא, אי הכי, אפילו מקצתה נמי! אלא, לא שניא. ואמר רבא: ריאה שבישה מקצתה — טרפה, וכמה? אמר רב פפי משימה דרבא: כדי שתפרך בצפורן, כמאן, פרבי יוסי בן המושולם? דתניא, איזו היא יבשה — שאם תניקב ואינה מוציאה טיפת דם; רבי יוסי בן המושולם אומר: יבשה כדי שתהא נפרכת בצפורן? — אפילו תימא רבנן, גבי אוזן כבור, דקא שלט ביה זיקא — לא הדרא בריא, אבל ריאה דלא קא שלט ביה אוריא — הדרא בריא. ואמר רבא: האי ריאה דקיימא גילדי גילדי, אופקמי אופקמי, חזותא חזותא — כשרה. אמר אממיר משימה דרבא: אין מקיפין בבועי. ואמר רבא: הני תרתי אוני דסריקן להדי — לית להו בדיקה, ולא אמרן אלא שלא כסדרן, אבל כסדרן — היינו רביתיהו. ואמר**

לגבי מומי כבור קאי. רבי יוסי בן המושולם אומר — ואף על פי שאין מוציאה דם אין זו יבשה עד שתיבש כל כך שתהא נפרכת בצפורן. ורח אוריר מבאיש ומקלקל את המכה. הכי גרסין: **הא כיון דלא שלט בה אוריא הדרא בריא**. גילדי גילדי — קליפות קליפות *קרושטת* בלעז כעין מכות *מלנזש*. **אוכמי אוכמי** — טיזיש בלעז, שחורות. **חזותא חזותא** — גוונים גוונים. ודוקא הך גוונים דלא מיטרפא בהו, כגון אדומה וירוקה והך דלקמן בהלכות. **אין מקיפין בבועי** — בועה שניקבה בריאה היכא דלא ממשמשא ידא דטבחא, דליכא למיתליה בטבחא, ואין ידוע אם קודם שחיטה אם לאחר שחיטה אין מביאין בועה אחרת לחקיק ולקרב אצלה ולנוקבה ולראתא אם מראה הנקבים שוים. כדאמרין לקמן בפירקי (חולין נא). מקיפין בריאה. דהני מילי ריאה, אבל כי שנועשית בה בועה אין מראה ניכר בה, כשעושי להשתנות כל שעה, ושנא מראה אחר הדיה לו ונשתנה. לשון מקיפין מקרבין זו לזו, כמו "אין מקיפין שתי חבית" דמסתב ביצה (לכב). **לית להו בדיקה** — שסירכא זו מחמת נקב היא באה. שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכה כמין *גליירא* ויוצא מעט מעט דרך הנקב, נקפה ונעשה קרום. כך מצאתי בתשובת הגאונים. ואף על פי שהוא סתם הנקב ואין מוציא רוח — הא אמרן וחולין מזב: קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום, שסופו ליסתר. **שלא כסדרן** — כגון שתיים החיצונות בדקו בסירכא ממעל לאמצעית או מתחתיה. היינו רביתיהו — זו מגינה על זו והדרא בריא, שמתוך ששוכבות זו על זו אינן מתפרקות, והקרום הולך חזק. אבל כשהן שאל כסדרן — זו הולכת לבאן וזו הולכת לבאן, והקרום מתפרק ונסתר. וכן הלכה, דליכא מאן דפליגי עליה. ואונת הסירכא באומא והיא אצלה, מעשה בא ליד ושאלתי את פי רבינו יעקב בר רבי יקר התיירה לי אבול, וש שמוסרין. והוא אמר לי טעמו וטעמם. האוסרין אומרים: הרי נקב יש, ולא נמצאו שחורות אלא באוני, כדאמר רבא: אבל כסדרן היינו רביתיהו, אבל אומי לא קאמר. וטעמא דאנוי משום שעומדין במיצר החוה ומתחממות, והדרא בריא. ותדע, שהרי בריאה הסמוכה לדופן, באוני כשרה ובאומא טרפה, כדלקמן (חולין מזב). וטעם מורי: לא מצינו אומא בגמורא. ורבא לא אמר טעמו משום חוס, דהא בכל הריאה אמרן לעיל דלא שלט בה אוריא. ורבא פירש טעמו משום דהיינו רביתיהו, כלומר כך הן גדילות זו עם זו ואין מתפרקות זו מזו, הלכך לא שניא אוני ולא שניא אומא. ורבא דנקט אוני משום דעיקר מילתיה דאוריין לא דעלה כסדרן טרפה. ואף על גב דאי היא סריכי אוני בדופן הוי כשרה, כדאמרין לקמן (חולין מו,א). אשמעינן רבא דהתם היינו טעמא, שכל שהחלל של הן שוכבות תמיד אחר הדופן ואין מתפרקות ממנו זו מזו, אבל דשלא כסדרן — מתפרקות הן, שהיא באמצעית מפרקי, ולא תימא דהתם חזקן הדופן מעמידן בלא יתפרקו זו מזו. אבל באונא ואומא שלא כסדרן לא איצטריכא לן לאורוי, דכיון דברוח החלל הן עומדות מי יחזיק בה שלא יתפרקו? וסיגי מצאתי לדבריו בתשובת הגאונים, וניכרים דברי אמת. וענינותא דדורדא, כל היכא דסבכא טריפה, דכולהי לגבה דידה שלא כסדרן נינהו.

באחינא סומקא — שנסארת בקרום התחתון, והיא כתמרה אדומה. **דאיושא** — כשנפחין אותה משמעת קול כאילו רוח יוצא ממנה. הכי גרסין: **אי דיענין מהיכא איושא מותבין עליה גרפא או גילא או רוקא** — מושיבין על אותו מקום כנה, *פלומ'ה בלעז. גילא קש. אי מבצבצא — ההיא רוקא מחמת הנפחיה — בידוע שיש שם נקב שדורח יוצא משם. **טרפה** — משום יראה שנקבה. **ואי לא** — דיענין מהיכא איושא, פעמים שאין יכול להבחין לשמיעת האוזן מהיכן קול זה נשמע. **מייחנין משיכלתא** — *קונייא בלעז. דמאי פשויר ומותבין — לכולה ריאה לתוכה, שכל מקום שיש בה נקב יבצבצו המים. **דבועין לה** — והנקב נסתם ואין זו בדיקה יפה. **דמפרשי לה** — מקשין אותה כאבן, ואם אין שם נקב בקרום העליון ויש נקב בתחתון — מתקרע העליון מחמת שהוא קלוע, ומים הקרום מותחין אותה כשמתקשה שקורין *דייריש. **תתאה איניקב** — והרוח יוצא מבפנים דרך הנקב, ואינו יכול לצאת חוץ מפני קרום העליון שגמין, ובנסס הרוח לבין שני הקרומים, לפיכך היא משמעת קול. **שהאדימה** — *שנקוטדא. **מי לא תניא ושאר שקצים ורמשים** — קטנים, כגון צפרדעים ודומה להם שעורן רך, חוץ משמונה שרצים שעורן קשה ואינו חייב עליהן בשבת משום חובל עד שתצא מהם טיפת דם. ואף על פי שצורר הדם והאדים עורן מבחוץ אין זה לקותא, דמתוך שעורן רך הוא ממחר להאדים. והכא נמי ממחר להאדים, ואמאי חשבת ליה נקב? וכי תימא לשמונה שרצים מדימינן לה, דתנא בהו פריק "שמונה שרצים" (שבת קוב). **נצטר תדם** — ונאסף במקום אחד, דהיינו האדים העור מבחוץ אף על פי שלא יצא. וקרי ליה התם חבורה שאינה חזורה, דכיון שהאדים העור מבחוץ בידוע שנקרע העור מפנים וסופו יניקב ולצאת. והכא נמי, לזאת קרום דריאה חשבת ליה כעור גמור. והכי מפרש התם, דבתוך דאית להו עור הויא חבלה, ובהך דלית להו עור לא חשיבא חבלה חך צרירת דם. והך מתניתא כמיתא לא ידענא היכא תניא. **אלא לא שניא** — דבין כולה ובין מקצתה — כשרה, כדאמר לקמן (חולין מו,ב) אדומה כשרה מדריבי נתן, הכא נמי לא שניא — לא גרסין, איזו היא יבשה — ואף על פי שאין מוציאה דם

לגבי מומי כבור קאי. רבי יוסי בן המושולם אומר — ואף על פי שאין מוציאה דם אין זו יבשה עד שתיבש כל כך שתהא נפרכת בצפורן. ורח אוריר מבאיש ומקלקל את המכה. הכי גרסין: **הא כיון דלא שלט בה אוריא הדרא בריא**. גילדי גילדי — קליפות קליפות *קרושטת* בלעז כעין מכות *מלנזש*. **אוכמי אוכמי** — טיזיש בלעז, שחורות. **חזותא חזותא** — גוונים גוונים. ודוקא הך גוונים דלא מיטרפא בהו, כגון אדומה וירוקה והך דלקמן בהלכות. **אין מקיפין בבועי** — בועה שניקבה בריאה היכא דלא ממשמשא ידא דטבחא, דליכא למיתליה בטבחא, ואין ידוע אם קודם שחיטה אם לאחר שחיטה אין מביאין בועה אחרת לחקיק ולקרב אצלה ולנוקבה ולראתא אם מראה הנקבים שוים. כדאמרין לקמן בפירקי (חולין נא). מקיפין בריאה. דהני מילי ריאה, אבל כי שנועשית בה בועה אין מראה ניכר בה, כשעושי להשתנות כל שעה, ושנא מראה אחר הדיה לו ונשתנה. לשון מקיפין מקרבין זו לזו, כמו "אין מקיפין שתי חבית" דמסתב ביצה (לכב). **לית להו בדיקה** — שסירכא זו מחמת נקב היא באה. שמתוך שהריאה שואבת כל מיני משקה והמשקה נעשה עב בתוכה כמין *גליירא* ויוצא מעט מעט דרך הנקב, נקפה ונעשה קרום. כך מצאתי בתשובת הגאונים. ואף על פי שהוא סתם הנקב ואין מוציא רוח — הא אמרן וחולין מזב: קרום שעלה מחמת מכה בריאה אינו קרום, שסופו ליסתר. **שלא כסדרן** — כגון שתיים החיצונות בדקו בסירכא ממעל לאמצעית או מתחתיה. היינו רביתיהו — זו מגינה על זו והדרא בריא, שמתוך ששוכבות זו על זו אינן מתפרקות, והקרום הולך חזק. אבל כשהן שאל כסדרן — זו הולכת לבאן וזו הולכת לבאן, והקרום מתפרק ונסתר. וכן הלכה, דליכא מאן דפליגי עליה. ואונת הסירכא באומא והיא אצלה, מעשה בא ליד ושאלתי את פי רבינו יעקב בר רבי יקר התיירה לי אבול, וש שמוסרין. והוא אמר לי טעמו וטעמם. האוסרין אומרים: הרי נקב יש, ולא נמצאו שחורות אלא באוני, כדאמר רבא: אבל כסדרן היינו רביתיהו, אבל אומי לא קאמר. וטעמא דאנוי משום שעומדין במיצר החוה ומתחממות, והדרא בריא. ותדע, שהרי בריאה הסמוכה לדופן, באוני כשרה ובאומא טרפה, כדלקמן (חולין מזב). וטעם מורי: לא מצינו אומא בגמורא. ורבא לא אמר טעמו משום חוס, דהא בכל הריאה אמרן לעיל דלא שלט בה אוריא. ורבא פירש טעמו משום דהיינו רביתיהו, כלומר כך הן גדילות זו עם זו ואין מתפרקות זו מזו, הלכך לא שניא אוני ולא שניא אומא. ורבא דנקט אוני משום דעיקר מילתיה דאוריין לא דעלה כסדרן טרפה. ואף על גב דאי היא סריכי אוני בדופן הוי כשרה, כדאמרין לקמן (חולין מו,א). אשמעינן רבא דהתם היינו טעמא, שכל שהחלל של הן שוכבות תמיד אחר הדופן ואין מתפרקות ממנו זו מזו, אבל דשלא כסדרן — מתפרקות הן, שהיא באמצעית מפרקי, ולא תימא דהתם חזקן הדופן מעמידן בלא יתפרקו זו מזו. אבל באונא ואומא שלא כסדרן לא איצטריכא לן לאורוי, דכיון דברוח החלל הן עומדות מי יחזיק בה שלא יתפרקו? וסיגי מצאתי לדבריו בתשובת הגאונים, וניכרים דברי אמת. וענינותא דדורדא, כל היכא דסבכא טריפה, דכולהי לגבה דידה שלא כסדרן נינהו.

ותבריא, מי [האם] לא תניא בברייתא, שמונה שרצים שבתורה
החובל בהם בשבת חייב אף אם לא יצא דמם אלא נצרר תחת
עורם, ושאר שרצים ורמשים קטנים, כצפרדעים וכדומה, שעורם
רך, אין החובל בהם חייב עד שיצא מהם דם, שאף שנצרר הדם
תחת עורם והאדים העור, אין זו לקות שיש בהם, אלא שהעור
ממחר להאדים. וכיוצא בדבר יש לומר בריאה, שמה שהאדימה
אינו כלום, לפי שעורה ממחר להאדים, ואין להטריפה בכך. וכן
תימא - אתה תאמר שלשמונה שרצים קדמיין לה - מדמים אנו את
הריאה, שבהם האדמת העור נחשבת חבלה, דתניא בברייתא
(שבת קטז), 'הצד אחד משמונה שרצים האמורים בתורה והחובל בהן
חייב, בשרצים שיש להן עורות, ואיזו היא חבורה שאינה חוזרת,
נצרר ו-נאסף ונתקבץ' הים תחת העור אף על פי שלאי יצא, שכיון
שהאדים העור מבחוץ, בידוע שנקרע העור מבפנים וסופו של
הדם לנקוב בעור ולצאת, שחבורה כגון זו אינה חוזרת. אם תאמר
שלכך אתה מדמה ריאה שהאדימה, מפני שאתה מחשיב את
הקרום שלה כעור גמור, אי הוי [אם כן] אפילו האדימה רק
מקצתה נמי [וגם כן] עליו להטריפה. מסיק רבינא: אלא לא שניא -
אין חילוק בין כולה למקצתה, ולעולם מה שהאדימה אינו מטריף.
דין נוסף: ואמר רבא, ריאה שנקבשה מקצתה, מרפה. מבאר
הגמרא: וקמה הוא שיעור יובש, אמר רב פפי משימיה [בשמו]
דרבא, כרי [בשיעור] שתפטר [שתתפורר] כאשר ימשמשו בה
בציפורין.
הגמרא דנה אם השיעור האמור שנוי במחלוקת תנאים. אומרת
הגמרא: דברים אלו, ששיעור היבשות בריאה הוא כדי שתפטר
בציפורין, כמאן - כפי מי נאמר, האם הם דווקא כרבי יוסי בן
המשולם, דתניא אודות מומים המתירים לשחוט את הבכור בכל
מקום, וביניהם אוננו שביבשה, ומבאר המשנה, איזו היא יבשה, כל
שאם תניקב וריאה מוציאה מפיפה דם מרוב יבשותה, רבי יוסי בן
המשולם אומר, אין די בכך שאין מוציאה דם, אלא יבשה היא כרי
[בשיעור] שתהא נפרדת [מתפוררת] כאשר ימשמשו בה
בציפורין. לכאורה המחלוקת בבכורות אודות שיעור יבשות און
הבכור, תהא גם בענייננו לגבי טריפות הריאה, שלתנא קמא כל
שתתייבש עד שלא תוציא דם טריפה, ורק לרבי יוסי בן המשולם
לא תהא טריפה עד שתתייבש בשיעור שתתפורר במשמוש היד,
ודברי רב פפי בשם רבא הם בשיטת רבי יוסי בן המשולם.
דוחה הגמרא: אפילו תימא [תאמר] שמשנתינו היא גם לפי רבנן
הסוברים בבכור שיש בכך שאם תניקב אינה מוציאה דם, לנבי און
כרי דקא שליט ביה ידא - שהיא אבר שמתפורר ושלטת בה
הרוח, לא תהא בריא - אינה חוזרת ומבריאה אם יבשה בשיעור
זה, אבל ריאה שהיא אבר שמבפנים, דלא קא שליט ביה אוריא -
שאין שולטת בה הרוח, בשיעור יבשות זו תהא בריא - חוזרת
ומבריאה, ועל כן אף לדעתם אינה נטרפת אלא אם יבשה עד
שתהא נפרדת בציפורין.
דין נוסף: ואמר רבא, האי ריאה דקיימא [שיש בה] גילדי גילדי
[גלדים גלדים, שנקלפה בכמה מקומות ומראה הקילוף כגלדי
המכה] אוקמי אוקמי [כתמים שחורים], חוורתא חוורתא [גוונים
שונים], כשרה.
מימרות נוספות של רבא בענייני טריפות הריאה: אמר אממר
משמיה דרבא, אין מקיפין בבוץ - אין מקריבים בועה אצל בועה
ללמוד מזו על זו. כלומר, כאשר ישנה בועה נקובה בריאה, ואין
ידוע אם קודם שחיסה ניקבה וטריפה או לאחר שחיסה ניקבה
וכשרה, אין מביאים בועה אחרת שבה ונוקבים אותה ומשום
ביניהן שאם יהיה מראה הנקבים שזה ילמדו הימנו שאף היא
ניקבה אחר שחיסה. ואף שמקיפים בריאה עצמה, לבדוק את
נקביה אימתי נעשו על ידי השוואתם לנקבים שנעשו אחר
שחיסה, כאמור להלן (ג), אף על פי כן אין מקיפים בבועותיה,

ונראית ברייתא סופקא - כתמרה אדומה, מפני הקרום התחתון
שעדיין קיים, כשרה. אמנם יש לברר אם אינן תתא ולא אינן
עילאה - ניקב הקרום התחתון ולא ניקב הקרום העליון, האם
הקרום העליון לבדו מנין על הריאה שלא יצא האויר ממנה, והרי
היא כשלימה ואינה טריפה, או שמא הקרום העליון לבדו לא מנין
עליה, והיא טריפה.
הגמרא מביאה מחלוקת בדבר. אומרת הגמרא: פליגי בה - נחלקו
דבר רב אחא ורבינא, אם הקרום העליון לבדו יכול להגין על
הריאה או שאין די בו, חד מהם אמר לא מנין, וחד מהם אמר מנין.
הגמרא מכריעה במחלוקת זו: והלכתא [ההלכה היא] שגם
הקרום העליון לבדו מנין על הריאה, כדבר יוסף שאמר כן וכמובא
בסמוך, ועל כן אין ההבדלה נטרפת בניקב קרומי הריאה אם ניקב
העליון לבדו או התחתון לבדו, עד שינקבו שניהם.
הגמרא מביאה את דברי רב יוסף מהם יש ללמוד שאין ההבדלה
נטרפת עד שינקבו שני הקרומים: דאמר רב יוסף, האי [זו] הריאה
דאורשא - שבעת שנופחים בה היא משמיעה קול רחש כשל יציאת
אויר, אי ידעין תימא אורשא - אם יודעים אנו מהיכן יוצא קול
האויר, מותבין עליה - מניחים אנו על מקום זה נדפא [נוצת כנף]
או ריקא [ורק] או גילא [קש], ונופחים בה, אי מכבצא - אם
אחד מאלו מבצבץ ומתנדנד, אות הוא שיש נקב באותו מקום
בשני הקרומים, והאויר היוצא דרך הנקב דוחה אותו, ועל כן היא
מרפה, משום ריאה שניקבה, ואי [ואם] לא בצבץ, אות הוא
שאינם נקב וקשרה. ואי לא ידעין תימא אורשא - ואם איננו
יודעים מהיכן יוצא קול האויר, מיתבין מותבין עליה פשוטי -
אנו מביאים יגית ובה מים פושרים, ומותבין לה כגוה - ומניחים
אנו את הריאה בתוכה, ובודקים אותה כדלהלן.
רב יוסף מבאר מדוע מים פושרים: ומה טעם על המים להיות
פושרים דווקא ולא חמים או קרים, כהמימי לא - לא יהיו המים
חמים, משום דפויצי - שהם גורמים לריאה להצטמק, ועל ידי כך
יכול הנקב להסתם והבדיקה לא תעלה יפה, וכן בקרידי לא - לא
יהיו המים קרים, משום דמקשרי - שהם גורמים לריאה להתקשות
כאבן, ואף אם הנקב אינו אלא בקרום התחתון לבדו, הרי שעל ידי
התקשות זו נקרע גם הקרום העליון במשמוש היד, מפני היותו דק
וקלוש.
אופן הבדיקה: אלא מותבין כפשוטי - מניחים אנו את הריאה
בגיגית שבה מים פושרים, ונפחין לה - ונופחים בה, אי מכבצא
אם ניכרת במים יציאת אויר מהריאה, מרפה, לפי שהיא נקובה
בשני הקרומים, ואי לא ניכרת במים יציאת אויר מהריאה, כשרה,
לפי שמוכח שרק תתא אינן עילאה לא אינן קיב - הקרום
התחתון לבדו ניקב, אך לא העליון, והאי דאורשא - ומה שעולה
קול רחש מהריאה בעת נפיתתה, זיקא דביני ביני הוא - האויר
היוצא מהנקב שבקרום התחתון ונדחף לבין הקרומים הוא המעלה
קול זה, ואינה נטרפת לפי שלא ניקבו שניהם.
(הגמרא מביאה ארבע מימרות של רבא בענייני טריפות הריאה,
'אחיני סופקא דבש גילדי' הם סימן למימרות אלו).
נפא - נשוב לעסוק בדברי רבא שהובאו לעיל, ובשאר דבריו בזה.
אמר רבא, האי ריאה דאגליד - שניטל קרום העליון שלה ונראית
כאחיני סופקא - כתמרה אדומה, מפני הקרום התחתון שעדיין
קיים, כשרה, לפי שאינה נטרפת עד שינטלו שני קרומיה.
דין נוסף: ואמר רבא, ריאה שהאדימה על ידי חבלה שאירעה בה
שמחתה נצרר הדם בתוכה, אם אירע כן במקצתה של הריאה,
כשרה, ואילו אם אירע כן בכלה, מרפה.
הגמרא מביאה משא ומתן בדיון זה: אמר ליה [לר] רבינא לרבא,
מה שאמרת שאם האדימה מקצתה כשרה, מאי טעמא - מהו
טעם הדבר, משום דתהא בריא - שתחזור ותבריא, ואינה נטרפת
בכך, הלא אם האדימה כולה נמי [וגם כן] תהא בריא - תחזור

26 בדינה של ריאה זו. אָמַר לִיהַּ הטבח לרב אחא, מרימר אָכְשָׁרָה
27 נִיחָלִי – הכשירה לי. אָמַר לִיהַּ רב אחא לטבח, הָרַד עֵינֶיךָ קָמִית –
28 חזור והכנס אותה לפני, שחושש אני שלא עיין היטב בדבר. רב
29 אחא סבר שהיה לו למרימר להטריפה, וכפי שאמר רבא שיתיר
30 הוא טריפה. חזר הטבח ונכנס ושאל את מרימר שוב לדינה של
31 ריאה זו, על פי מה שהורה רב אחא. אָמַר לִיהַּ מרימר לטבח, וְלֵךְ
32 אִימָא לִיהַּ לְמָאן דִּיתִיב אָכְבָּא – לך אמור לו ליושב על הפתח,
33 כלומר לרב אחא, לִית הַלְבָתָא בְּוִתִּיה דְּרָבָא בִּיתְרַת – אין הלכה
34 כרבא בדין ריאה שיש בה אונא יתירה, וכשירה היא.
35 הוסיף מרימר והגביל את ההיתר: וְהָנִי מִילֵי – ודברים אלו שריאה
36 שיש בה אונא יתירה כשירה, אינם אלא באופן דְּמִימָא בְּרָדָא
37 דְּאוּנֵי – שאותה אונא יתירה עומדת בשורת האונות כאחת מזן,
38 אָכְלֵי אִם הִיא עומדת בִּינֵי בִּינֵי – בין האונות שלא כסדרן, מְרַפָּה.
39 מעשה בענין הדין האחרון: הָהוּא – אותה אונא שהיתה בִּינֵי בִּינֵי
40 – בין האונות שלא כסדרן, דְּאָתָא לְקָמִית וְ– שהביאה לפניו דְּרָב
41 אָשִׁי לשואלו מה דינה, כָּכֵר רָב אָשִׁי לְמִימְרָה וְ– להטריפה, בדין
42 אונא יתירה העומדת שלא כסדר האונות. אָמַר לִיהַּ וְ– לון רב הוֹנָא
43 מִרְּ אִימָא לרב אשי, כָּל הָנִי חִיּוֹי בְּרִייתָא – כל בעלי החיים
44 הרועים במרעה הָכִי אִית לְהוּ – יש להם אונא זו, וְקָרוּ לָהּ מְכַחֵי –
45 והטבחים מכנים אותה בשם עֵינִינְתָא דְּוִוְדָא, ואינה יתירה כלל,
46 וכשירה היא.
47 הגבלה בהכשר העינוניתא: וְהָנִי מִילֵי – ודברים אלו שעינוניתא
48 דוורדא אינה מטריפה אפילו שאינה בשורת האונות, אינם אלא
49 כאשר היא נמצאת מְנִוּא – מתחת הריאה, כלומר בצידה הפונה
50 אל בטנה,

1 דין נוסף: וְאָמַר רָבָא, הָנִי תְרִיתִי בּוֹעֵי דְסָמִיכִי לְהָרִי – שתי בועות
2 הסמוכות זו לזו, לִית לָהּ
3 בְּדִיקוּתָא – אין אפשרות לבדוק אם יש בהם נקב או לא, משום
4 שברור שאינן סמוכות אלא מפני נקב שהיה בריאה והעלה בועות
5 אלו סביביו. אולם אם ישנה בועה הָרָא וְ– אחת) וּמִתְחַוֵּיָא בְּתִרְתִּי –
6 ונראית כשתי בועות על ידי סדק שבאמצעיתה, ואין ידוע אם
7 בועה אחת היא וכשירה או שתי בועות וטריפה כאמור, מִיִּיתִינָן
8 סִילָא וּבִקְעִינָן לָהּ – מביאים קוץ ומנקבים צד אחד, אִי שְׁפָכָן לְהָרִי
9 – אם נשפך מה שיש בהן מאחת לחברתה, אות היא כי בועה הָרָא
10 וְ– אחת) הִיא, וְכָשְׁרָה, וְאִי לֹא נשפך מזו לזו, אות היא כי תְרִיתִי נִיחָהוּ
11 – שתי בועות הן, וְכָשְׁרָה.
12 דין נוסף: וְאָמַר רָבָא, הָמִשָּׂא אוּנֵי וְ– חמש אונות) אִית וְ– יש) לָהּ
13 לְרִיָּאָה, כאשר אָפָה בְּלָפִי נָכְרָא – פניה אל מול האדם, ומדובר
14 כאשר היא תלויה ברגליה וצד בטנה כלפי הטבח, או אז הִלְתָּא
15 מִימִינָא וְתִרְתִּי מִשְׁמָאלָא – שלש אונות מימינה ושתיים משמאלה.
16 חָסִיד – נחסרה אונא אחת, כגון שיש לה רק שתי אונות מימין או
17 רק אונא אחת משמאל, או יְתִיר – נוספה אונא יתירה, כגון שיש
18 לה שלש אונות משמאל או ארבע אונות מימין, או חֲלִיף – התחלף
19 מנין האונות מימין לשמאל, שיש לה שתי אונות מימין ושלש
20 משמאל, מְרַפָּה.
21 הגמרא מביאה מעשה אודות ריאה שהיתה בה אונא יתירה: הָהוּא
22 יְתִירָתָא – אותה ריאה שהיתה בה אונא יתירה, דְּאָתָא לְקָמִית
23 וְ– שבאה לפניו דְּמִרְמִי, לשאול אם כשירה היא אם טריפה. הָהוּ
24 יְתִיב וְ– היה יושב) רָב אָחָא אָכְבָּא – על פתח ביתו של מרימר, אָמַר
25 לִיהַּ וְ– לון רב אחא לטבח שבא לשאול, מָאִי וְ– מה) אָמַר לָהּ מרימר

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד סיון, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח א"י נ"נ ענף עץ אבות וכו'

מוה"ר מתת'י יחזקאל שי'

שלום וברכה!

נתקבל מכתבו מטו"ב סיון ואיזה ימים לפני זה הגיעני שני טופסים מספרו, ונהניתי לראות
שהוסיף הוראת המקורות אשר זה מוסיף חשק להמעין לעיין גם בפנים הספרים ועוד אשר צריך
לחפש עצות ודרכים איך לרמות היצה"ר שלא ירגיש שמשתדלים שאיש פלוני או אשה פלונית
ילמדו תורה או יוסיפו בהידור מצוה.

ומה טוב ה' אם ה' מוסיף ג"כ בספרו מפתח ענינים מהד"ת שמביא בהם בכדי למצוא
בנקל ענין פרטי דתורת החסידות ומה שאמרו בזה גדולי עולם נשיאי החסידות.

וכפי הנהוג עתה אפשר כדאי לעשות מפתח ענינים מכל ספריו יחד ולהדפיסו בפני עצמו
(ובטח זהו ג"כ מעין פרסומת כיון שע"ז בודאי ימצאו כאלו שירצו לקנות מספריו שהופיעו עתה),
שע"ז תורחב האפשרות לכל הרוצה להודע ע"ד הנ"ל בהנוגע לכמה וכמה מנשיאי החסידות
שאודותם כתב בספריו...

כבוד ובברכת הצלחה.

1 תרתי בועי דסמיכי אהרדי — קים ליה לרבא דאינן סמוכות אלא מחמת נקב
2 שהיה בריאה, והעלה הנקב את הבעות הללו סביביו. **חרא ומתחויא בתרתי** —
3 ואם אחת היא ונראה כמין סדק באמצעייתה ודומה לשתיים. **בועינן לה** — באחת
4 מצדיה. תלת מימינא — דבמהמה, והיא לימין הטבח כשהיא תלויה ברגליה ובני
5 מעיה כלפי הטבח. **יתיר** — סבירא ליה
6 לרבא כבטול דמי. ולית הלבנת כחיותה; 1
7 כדאמרין בסמוך, וראיתי שהכשירה מורי 2
8 רבינו יעקב. אבל בחסיר חולין הלכה 3
9 כמותו, דליכא מאן דפליג. **אמר ליה** — 4
10 רב אחא לטבח כשיצא מן הבית. **מאי** 5
11 **אמר לך** — מרימא. **אמר ליה** — רב אחא 6
12 לטבח. **הדר עיילא קמיה** — דלמא 6
13 עיין בה שפיר, דסבירא ליה לרב אחא הא 7
14 דרבא. והני מילי — דיתרת כשרה — 8
15 דקיימא בדרא דאנוי. **אבל בני בני** — 9
16 כגון מלמטה לערוגה, כעניינתא דוורדא 10
17 שהיא כן שתי הערוגות מלמטה, או שיש 11
18 אחת באמצע האומא על גבה שלא כסדר 12
19 חיתוכא דאנוי — טרפה. **ברייאתא** — רעות 13
20 באפר. ואמרי לה: ברייתא = בריאות 14
21 ושמונת. **עניינותא** — כמו "אינוניתא" — 15
22 אונה קטנה דוורדא, על שם קלישתה 16
23 ואדומה. והני מילי **מנואי** — מתחת 17
24 |מכאן שיך לעמוד ב| **אפילו כטרפא** 18
25 **דאמא** — קטנה כעלה של חסד. ומדסבר 19
26 רב אשי למיטרפה שמע מינה לאו אורחא. ובהני דידן דאית ברובא דידה, אי 20
27 משכחינא ריאה דלית בה עניינותא — כשרה. ויש אומרים שאם חסרו אונות 21
28 הימין — מצטרפין לה בהדיה, הואיל ויתרת היא. ובתשובת הבבליים מצאתי 22
29 כן, אבל לא שמעתי, ואין הדבר נראה בעיני, והואיל לא קיימא בדרא דידהו 23
30 — יתרת היא. ואותם הראויות להיות — חסרות, והואיל לה כחולין וטרפה. 24
31 וכדמשכתון תרתי עניינותא, שבעתי מפי מורי הוקן שנחלקו בה גדולי הדור 25
32 רבי יהודה בן רבי ברוך ורבינו, ולא פירש לי דעתו. ונראה לי שהיה טרפה, 26
33 דהא יתרת דביני בני היא, ולאן אורחא, דחדא גופה לא אכשון אלא משום 27
34 דכל הנך ברייתא הכי אית להו.

1 **ואמר רבא: הני תרתי בועי דסמיכי להרדי - לית**
2 **להו בריקוואתא. חרא ומתחויא בתרתי - מיייתנן סילוא**
3 **ובועינן לה; אי שפכן להרדי - חרא היא, וכשרה, ואי**
4 **לא - תרתי נינהו, וטרפה. ואמר רבא: חמש אוני אית**
5 **לה לריאה, אפה פלפי גברא - תלתא מימינא ותרת**
6 **משמאלא; חסיר, או יתיר, או חליף - טרפה. והוא**
7 **יתירא דאתא לקמיה דמרימר. הוה יתיב רב אחא**
8 **אבבא, אמר ליה: מאי אמר לך? אמר ליה: אכשרה**
9 **ניחלה. אמר ליה: הדר עיילא קמיה! אמר ליה: ויל**
10 **אימא ליה למאן דיתבי אבבא, לית הלכתא פויתיה**
11 **דרבא ביתרת. והני מילי - דקיימא בדרא דאנוי, אבל**
12 **ביני ביני - טרפה. והוא ביני ביני דאתא לקמיה דרב**
13 **אשי, סבר רב אשי למיטרפה; אמר ליה רב הונא מר**
14 **בר אויא: כל הני חיוי ברייתא הכי אית להו, וקרו**
15 **לה מנפיה "עניינותא דוורדא". והני מילי - מנואי,**
16 **אבל**

1 **לרבינא גבי ריאה שניקה דופן סותמתה: אי לא סכין אמאי טרפה כו' - הכי נמי הוה מצי לאקשויי אמאי דמכשר רבא תרי אוני דסמיכי אהרדי כסדרן: כיון דניקה, אמאי כשר על**
2 **ידי סתימת הסרכא? אלא דרב יוסף שמע הא דרבינא ברישא ופרך עלה, ואי הוה שמע ליה מילתא דרבא הוה נמי פריך עלה. ומתוך הלבנת טרפות של רבינו גרשום ותשובת הגאונים**
3 **שכתב הרב רבי יוסף טוב עלם משמע נמי שהסרכא מחמת נקב היא באה. שמצריכין נפיהא כשהאונות סרוכות זו לזו כסדרן, או סמוכות וסרוכות בצלעות או בבשר שבין הצלעות.**
4 **והשתא, אם הסרכות באות בלא נקב, אם כן כסדרן למה צריך נפיהא? כיון דלא תתפרקין וכן בריאה הסרכות לדופן במקום רבייתא דאנוי. אם לאו דאמר דאין סרכא אלא מחמת נקב,**
5 **ואז אתי שפיר בדבדקין לה בפניהא שמת ערין לא סתם זקב. ואזנא הסרכות לאונות והיא אצלח, פירש בקונטרס: דעשה בא לידי ושאולתי אם פי רבינו יעקב כרבי יקר והחיתה לי**
6 **לאכול, ופירש לי טעמו וטעם האוסרין. ונראה לו דשרי. ורבינו תם פסק לאיסור, ואמר דכל המאכיל אונה סרכה באומא — מאכיל טרפות בישראל. דנראה טעם האוסרין, דרבא לא**
7 **הכשיר אלא בתרי אוני, ואומא אין שם אונא עליה אלא שם ריאה, כדאמר רבא: חמש אוני יש לה לריאה, ואם איתא — שבעה מבני ליה. ולכן קראה ראשונים "אומא" — לפי**
8 **שיניה בכלל אונות, דשם ריאה עליה, שוה עיקר הריאה. ובאנוי תהיר רבא. כמו שמפרש בקונטרס — שעומדת במיצר החוזה כדלכמן ואינה מתפרקת. אבל באומא דהיינו ריאה —**
9 **לא תהיר, ועל המתיר להביא ראייה. וכן בהלכות גדולות ובתשובת הגאונים והרב רבינו משה דפונטיוז'א ונזכר בערוך עם הגאונים. וכן נהגים בכל מקום לאיסור, חוץ ממקומו של**
10 **רבינו שלמה שפשיט היתר. וכל רבותיו אוסרין, חוץ מרבו (של) חוקן, ואנו ממקום שפשיט היתר של רש"י. וכתב הרב רבינו יצחק זכרון לזכרה, שרבינו גרשום ורבינו נחשון גאון ורבינו**
11 **הנחל ורבינו שמואל ורבינו יצחק בן רבינו יהודה כולם מתירים. ובתוספות רבינו יהודה מצאתי להחיר בשם רבי יצחק בן אשר, דאם לא הוה אונא בכלל אלא — לא תמצא של**
12 **כסדרן בשמאל, ורבא אמר סתם, בין בימין בין בשמאל. והא דלא אמר שבעה אוני אית לה לריאה — משום חסיר חולין נקט חמשה, דאומא אין דרכו להיות חסיר חולין, אלא**
13 **לחמשה אוני. ועוד נמי נראה, דאפילו אם אין אומא שם אונא עליה, מכל מקום נקט רבא אוני לאשמעין דאפילו באנוי שלא כסדרן טרפה, כדמפרש בקונטרס. ואי הוה נקט אונא**
14 **הסרכה לאימא הוה אמיתא דאונא באונא אפילו שלא כסדרן כשרה. א' שפכי אהרדי חרא היא ובשרה — כתב בעל הלכות גדולות, דבעות כשפילי ריאה, דהיינו כשפילי אנות**
15 **או אומות — טרפה. ופירש הטעם, דכל יתר — כנטול דמי. ותימה: דמה ענין זה אצל זה? ואי חשיב ליה יתר בסוף ריאה — הכי נמי באמצע! ואין לאסור מפני שנראה כשתי בורות,**
16 **דהא מבשרין היכא ושפשיט אהרדי ושפשיט אונתם, דכשמשך סוף — סוף ליפסק ולינקב. וטוב ליהודי, שכל דבריהם דברי קבלה. וכן פסק רבינו גרשום, וכתב דאין מחדר לה מחדר לא חותרה לי**
17 **בישרא — כשרה. וא' לאו טרפה — כתוב בהלכות טרפות של רבינו גרשום, דאפילו יש הפסק ביניהם כחוט השערה — טרפה. משמע דאי איכא ביניהן כשני חוטין — לא חשיב**
18 **סמיכי אהרדי, וכשרה. וכתב רבינו יהודה: דוקא בועות שיש בהן מוגלא, אבל צמחים קשין — אפילו סמיכי כשרה. וכן פירש רבינו שמואל. ב' דהני עיני ברייתא הכי אית להו — והא**
19 **דאמר דביני בני טרפה, היינו היכא גדולה הרבה, ואין דומה לעניינתא דוורדא. פירש בקונטרס דכי משכתון תרתי — דטרפה, דהא יתרת דביני ובני לאו אורחא, דחדא גופה לא**
20 **אכשר אלא משום דכל הני עיני ברייתא הכי אית להו. ואם אין לה אפילו אחת — כשרה. ורבינו אפרים אומר, דעל אחת לא היה אומר "כל הני עיני ברייתא הכי אית להו", ולא היה**
21 **סבור רב אשי למטרפה, דהא כולוהו אית להו. אלא דאי אפילו על שנים קאמר דכשרה משום דהני עיני ברייתא הכי אית להו, ולפיכך אם אין לו אפילו אחת — טרפה. ונראה דאין**
22 **ריאה במהמות שלנו, דשנא חלוקת משלחם, כדאשכחן בפרק "הלוקח בהמה" (בבבא ט"ב) דפרת בת שלשה שילדה ודאי לכהן, ובהמות שלנו יולדות לפעמים בשנה שניה. אם**
23 **לא שנאמר דכשולדת בשנה שניה תשש כחה ושוב לא תלד עד שנה רביעית. ועמא דבר כרשי". מדקאמר: וקרר להו טבחי "עניינותא דוורדא" משמע בפירושו, דאין שם אלא היא.**
24 **דלא מסתבר כלל לומר דקאי אשניה. ובכל מקום שהיא סרכה — טרפה, ואם חסר אחת מן האונות — אין העניינותא מצטרפת להשלים.**

דמיא לאופתא = בקעת עצים, וכדמפרש. בנישתא — שקשה משושה כעץ, דפחיוא — קשה, והיינו נמי כגישתא. דנפחא — נעשת לבנה כבקעת, והיינו נמי בחזווא. והיא דלא מתחבת בחיתוך גמור ובסדק, אלא כמין מראה הפרש ניכר בו — כשרה, דלאו שיעא כי אופתא היא. כבוחלא = צבע כחול, שהוא כמראה *לזר, לא ירוק ולא שחור. כריותא = קורט דיו יבש, והוא שחור. דרבי חנינא — לענין דם נדה. אלא שלקח — אלמא לקוחא הוא, וסופו לירקב ולניקב. ירוקה — כמין עשבים, כדלקמן. ארומה = *שנקטרודא. כשרה — אהדרא בריא, מדרבי נתן. המתיני לו — דאין לך דבר העומד בפני פיקוח נפש חוץ מעבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים. שיבלע בו דמו — שיהא דמו נבלע בבשרו. שהיה דמו חולץ בין עור לבשר, והיינו כמי שאין לו דם, והדם הוא הנפש, ומתוך שאין בו חיות הוא מת במכה קלה. ככבדא כשרה — ריאה שמרואה שלה דומה לכבד — כשרה. כבישרא טרפה — והכי קים להו, דבכדי היא לקוחא ובכדי לא היא לקוחא. ככשוואה — ירוקה, ולא כעשבים, אלא כמראה כשוואה *הומליון, לא כמראה מוריקא כרכום, או כמראה ביצה. וכל אלה מין ירוק הן, אלא שזה משונה מזה, וכל מראה *קריג נקרא ירוק. אטום כריאה — דוכתא דמטמט ולא עילי זיקא בגויה. מוגלא — *קוויטוריא. מניחים עלה — על אותו אטום לאחר שנקרע. אי מכבצאא — דנייד רוקא כשרה, דהא עילי ביה זיקא. ואי לא — לקוחא הוא, וטרפה. אינו קרום — שסופו ליסתר. וכל סירי דריאה קרום העולה מחמת מכה הן, הלכך אף על גב דלא נפיק זיקא מטרפה. האי ריאה דאושא נתמך דפרישת לעיל. דמבוצי — סותמין הנקב. דמפרשי — לשון טרשים, שמקשין אותה. וקרום הדק כשהוא מתקשה — נסתר במשמוש הדי. דומנין דלא אניקב עילאה, ומינקב כי בדיק לה. שנשפכה בקיתון — בשר הריאה נימוח בתוך קרומים שלה, ונשפר מראשה לסופה ומסופה לראשה בתוך הקרומים. וחסרון היא, שמתחלה כולה מלאה ועכשיו חציה ריקנית. היינו ניקבה — שאי אפשר לחסרה שלא ינקב הקרום. לא צריכא לרבי שמעון — דהא דאיצטריכא לאשמעינן ולמיתני חסרה לרבי שמעון איצטריך, לאשמעינן תנא דמתניתין דפליג רבי שמעון אניקבה ולא אחסרה, דנבק שיש בו חסרון מודי. דקיימי סימפונא — שלא נימוקו הקונקות. מנא ידעינן — שמא נימוקה אחת מהן. מיתנינן צנא דקוניא — קערה של חרס המחופה באבר שקורין *פלומיא"ה בלעז, דשינא היא, ונראה יפה. ושפכין לה בנווה — קורעים הקרום והכל נשפר. שורייקי חיוורי — *טקיש בלעז. טרפה — דאז נראה שמיחי הסמפונות הוא. נימוקה — דאז נראים מאליה מקצתה, ואינה נשפכה בקיתון, אך במקצתה לא נשאר כלום. אפילו מחוקת רביעית — חלל חסרון המחוקת רביעית הלז.

שלפוחית

ידעינן? אמר ליה: מיתנינן צנא דקוניא, ושפכין לה בגויה; אי אית בה שורייקי חיורי — טרפה, ואי לא — כשרה. אמר רב נחמן: ריאה שנימוקה, וקרום שלה קיים, וריאה שנימוקה, וקרום שלה קיים, אפילו מחוקת רביעית — כשרה. נפולא שלפוחית

אבל אנבה אפילו כטרפא דאסא טרפה — ונראה דאם נמצאת העינוינא לצד שמאל, כיון דלא אורחא בחכי — טרפה. דהא מפרש טעמא משום דעיו ברייתא הכי אית להו. והא דממעט אנבה ולא ממעט לצד שמאל — נקט גבה למעוטי אפילו בימין, ואם שיתנה מקומה היה נראה להחיר, מדממעט גבה ודקא. ואף כי רבינו שלמה מטרף

בטרי עינוינא אף על פי שזאת אינה עומדת במקומה, לא היה אוסר אם לאו דאיתא שנים. אך מורי הדב ודדי וזכרנו לברכה אמר שזה מקובל לאסור, ואפשר דטעמא משום דלא אורחא בחכי. אפילו כטרפא דאסא טרפה — משום אבי העזי ודבר רבינו אב"ן כתב הרב רבינו יצחק בספרו, דדוקא בשאר אונות וגב הריאה היא טרפה, אבל האונות שבצד הימין, ההתחתנה שהיא עליונה הסמוכה לצואר — כשרה, דרכה להתפצל. וכתב בתשובה דאפילו לא הויא כטרפא דאסא אלא על ידי נפחיה — טרפה. ואי לא הויא אפילו בתר נפחיה כטרפא דאסא — נראה לאבי העזי שהיא כשרה. דשינא כאופתא — היינו שחלקה לגמרי, אבל אם יש בה שום היכר בעלמא — כשרה. שלישי הביאות לפי — נראה דסבר דבטרי יזמני היא חזקה, כרבי (יבמות סדב), מדאמר לה המתיני. אלא ירוקה היכי דמי ככרתי — ויש טרפים שכתוב בהן "ככרתי", וחבל אחד. וכתב בערוך דהוא צבע ירוק, ותרומם של "חציר" הוא כרתי. ונראה דהוא צבע אינדיש בלעז, דהוא דמי לרקיע, דהא משמע שהוא דומה קצת לתכלה, כדאמרין (ברכות טב.) כדי שיכיר בין תכלת לכרתי. ואמר: תכלת דומה לה וים דומה לרקיע וחולץ פטא. ומתוך כך אומר רבינו תם, דהא דפסלינן בפרק "לולב הגזול" (סוכה לד.) אתרוג הירוק ככרתי — דוקא בצבע אינדיש. ומיהו נראה דמכאן זה אין להכשיר שאר אתרוגים הירוקים, דלא נקט ככרתי למעוטי שאר עניני ירוקה. והכא נמי לא הוי דוקא ככרתי, דלעיל גבי ירוקה כשרה מדרבי נתן, פירש בקונטרס: ירוקה כעשבים, אלמא ככרתי לאו דוקא. וכן נראה, דלא אתי למעוטי אלא דמייא לכשוואה ומוריקא וביעתא. דכל מיני קריג ירוקים איקרי, כדאמר במסכת נגעים (תוספתא פרק א הלכה ג.) ירקק ככנף טווס, ואיכא למאן דאמר כשוואה. ואמרין בפרק "ארבעה גרים" (גרים לבא.): "ירק את ותיכדי" — שהירוק (באבנים טובות ומרגליות) שלא יתנו עיניהם במנוח, ויתעסקו בהצלת נפשות ולא באבנים טובות ומרגליות.

אבל נקב שיש בו חסרון אפילו רבי שמעון מודה — ויש שרצו לאסור כשנראת הריאה חסרה, שיש קמט וסדק וחסרון על הריאה, אפילו עולה בנפחיה והעור והבשר קיים. והשיב להם רבינו יצחק בן אשר וטעתא הוא בידם, דאם בן הזה ליה לשנוי הכא הכי וכדברי הכל, ולא היה ליה לאוקמא כרבי שמעון, אלא דלא כיון דעולה בנפחיה — כשרה, וכן פסק רבינו קלונימוס הזקן. שלפוחית

הסמפונות — הגי מילי נקב דלית ביה חסרון, אבל נקב דאית ביה חסרון — אפילו רבי שמעון מודה. רבי הגניה חלש, על לגביה רבי נתן וכל גדולי הדור, איתיה קמיה ריאה ששפכה בקיתון, ואכשרה. אמר רבא: והוא דקיימי סמפונות. אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מנא ידעינן? אמר ליה: מיתנינן צנא דקוניא, ושפכין לה בגויה; אי אית בה שורייקי חיורי — טרפה, ואי לא — כשרה. אמר רב נחמן: ריאה שנימוקה, וקרום שלה קיים, וריאה שנימוקה, וקרום שלה קיים, אפילו מחוקת רביעית — כשרה. נפולא שלפוחית

חולי המטריף אותה. וְסִימָנֶיהָ שלא תטעה, הפסוק (שמות כב ל) 57
 וְכָשֶׁר בְּשָׂדֶה תִּרְפָּהּ, שאם היא נראית כבשר הרי היא טריפה. 58
 אֲמַר רַב כָּמָא בְרִיהִי וְ-בְנוֹן דְּרַבָּא, הָאִי רִיָּא דְרַמְיָא - ריאה הדומה 59
 במראה שלה בְּשָׂדֶה וְ-כַבְשֹׁתוֹ (כבשות) וְכַמְוִרְיָא (וככרובים) וְכַנּוֹן 60
 בְּעִתָּא וְ-כַבְרִיָּה, שכל אלו גוונים שונים של צבע ירוק. תִּרְפָּה. 61
 הגמרא דנה בדברי רב סמא בריה דרבא. שואלת הגמרא: מאחר 62
 שמראה ירוק של כשות, כרכום וביצה, מטריף בריאה, אֲמַר אֵם 63
 כן מה שאמר רבא לעיל אודות יְרוּקָה דְכִשְׂרָה, הִכִּי דְרַמְיָא - במה 64
 מדובר. משיבה הגמרא: דברי רבא הם בירוקה כְּכִרְתִּי. 65
 דין אודות סתימה בריאה: אֲמַר רַבִּינָא, אֲמִים בְּרִיָּא - מקום 66
 בריאה הסגור וסתום שאין נכנס בו איר כלל, יש לבדוק מה 67
 טיבו, ועל כן מִיִּיתֵינן סְפִינָא וְקָרְעִינן לָהּ - מביאים סכין וחותרים 68
 את האטום, ובודקים, אִי אִיתִי וְ-אִם יֵשׁ בָּהּ באטום זה, מִנְלָא, 69
 וְדָאִי מִחֲמַת מִנְלָא הוּא שלא נכנס בה איר, וְכִשְׂרָה, וְאִי לֹא 70
 נמצאה שם מוגלה, מוֹתְבִינָן עָלֶיהָ - מניחים אנו על מקום החתך 71
 בריאה, נִדְרָא וְ-נוצות כנף או רִיקָא וְ-רוקו, ונופחים בה, אִי 72
 מְבַצְבָּצָא - אם אחד מאלו מבצבץ ומתנדנד, אות שאין זה אוטם 73
 שהרי יש שם מקום מעבר איר, ועל כן בְּשָׂדֶה, וְאִי לֹא מבצבץ, 74
 אכן אטום הוא והבמה תִּרְפָּה. 75
 שני דינים אודות נקבים בריאה: אֲמַר רַב יוֹסֵף, קְרוֹם שְׁעִלָּה מִחֲמַת 76
 שהיתה מִכָּה בְּרִיָּא, אִינוּ קְרוֹם המועיל להגן עליה, משום שסופו 77
 להנבק, ועל כן אף שמחמת אותו קרום אין יוצאת עתה הרוח 78
 ממנה, טריפה היא. וְאֲמַר רַב יוֹסֵף, הָאִי וְ-רוֹקֵה דְאִוּשָׁא - 79
 שבעת שנופחים בה היא משמיעה קול רחש כשל יציאת איר, אִי 80
 יִדְעִינן הִכָּא אִוּשָׁא - אם יודעים אנו מהיכן יוצא קול האיר, 81
 מִחֲנִינָן עָלֶיהָ - מניחים אנו על מקום זה נִדְרָא וְ-כַנּוֹן (נוצות) או נִילָא 82
 וְ-קִשׁ או רִיקָא וְ-רוקו, ונופחים בה, אִי מְבַצְבָּצָא - אם אחד מאלו 83
 מבצבץ ומתנדנד, אות הוא שיש נקב באותו מקום בשני הקרומים, 84
 והאיר היוצא דרך הנקב דוחה אותו, ועל כן היא תִּרְפָּה, משום 85
 "ריאה שניקבה", וְאִי וְ-אִסּוּל בַּצֵּץ, אות הוא שאין שם נקב 86
 ובְּשָׂדֶה. וְאִי לֹא יִדְעִינן לָהּ - ואם איננו יודעים מהיכן יוצא קול 87
 האיר, מִיִּיתִי מְשִׁיכּוּתָא דְרַמְיָא פְּשׁוּרִי - מביא גיגית ובה מים 88
 פושרים, ומוֹתְבִינָן לָהּ בְּגִיגָה - ומניחים אנו את הריאה בתוכה, 89
 ובודקים אותה כדלהלן, ומה טעם על המים להיות פושרים 90
 דווקא ולא חמים או קרים, בְּחִימִי לֹא - לא יהיו חמים חמים, 91
 משום דְּכּוּזָא - שהם גורמים לריאה להצטמק, ועל ידי כך יכול 92
 הנקב להתסות הבדיקה לא תעלה יפה, וכן בְּקִירִי לֹא - לא יהיו 93
 המים קרים, משום דְּמְרָשִׁי - שהם גורמים לריאה להתקשות 94
 כאבן, ואף אם הנקב אינו אלא בקרום התחתון לבדו, הרי שעל 95
 ידי התקשות זו נקרע גם הקרום העליון במשמוש היד, מפני היותו 96
 דק וקלוש. אֲמַר בְּרַבִּינָא לָהּ בְּפִשְׁוִרִי - בודקים אנו אותה בגיגית 97
 שבה מים פושרים, ונופחים בה, אִי מְבַצְבָּצָא - אם ניכרת במים 98
 יציאת איר מהריאה, תִּרְפָּה, לפי שהיא נקובה בשני הקרומים, 99
 וְאִי לֹא ניכרת במים יציאת איר מהריאה, בְּשָׂדֶה, לפי שמוכח 100
 שרק תַּתָּא אִינְקִיב עֵילָא לֹא אִינְקִיב - הקרום התחתון לבדו 101
 ניקב, אך לא העליון, וְהָאִי דְאִוּשָׁא - ומה שעולה קול רחש 102
 מהריאה בעת נפיתתה, וְקָא דְכִינִי וְכִינִי הוּא - האיר היוצא 103
 מהנקב שבקרום התחתון ונדרף לבין הקרומים הוא המעלה קול 104
 זה, ואינה נטרפת לפי שלא ניקבו שניהם. 105
 דין ריאה שלקתה בתוכה: אֲמַר עֵינָא אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רִיָּא 106
 שְׁנַשְׁפָּקָה בתוכה בְּקִתוֹן מִים, כלומר, שבשרה נימוח בתוך קרומיו, 107
 והוא נשפך בתוכם מראשה לסופה ומסופה לראשה, ועל ידי כך 108
 היא חסרה, שמתחילה היתה כולה מלאה בשר, ועתה חציה ריקן. 109
 בְּשָׂדֶה. 110
 הגמרא דנה בדין זה. מקשה הגמרא: אֲמַר קַבְרָא - מוכח איפוא 111
 שסובר רבי יוחנן שחֲסִירוֹן מְכַפֵּינָם לֹא שְׁמִיהּ וְ-אִינוּ נחשב חֲסִירוֹן, 112

אֲבָל אם היא נמצאת אִנְקָה - על גב הריאה, בצידה הפונה לכיוון 1
 גבה, אֲפִילוּ גודלה אינו אלא בְּתִרְפָּא דְאָסָא - כעלה הדס, שהיא 2
 קטנה מאוד, תִּרְפָּה, משום שאין זה מקומה. 3
 מבאן ואילך מביאה הגמרא דינים שונים אודות מראה הריאה: 4
 אֲמַר רַפְרָם, הָאִי רִיָּא דְרַמְיָא לְאִוּתָא - ריאה הדומה לבקעת 5
 עצים, תִּרְפָּה. 6
 הגמרא מביאה כמה לשונות בביאור דברי רפרם, ומקדימה 7
 שנחלקו הדעות באיזה נושא דימה רפרם את הריאה לבקעת: 8
 אִיכָא דְרַמְיָא וְ-יֵשׁ שאמרו, כוונת רפרם היא לריאה הדומה 9
 לבקעת בְּחוּתָא וְ-במראה. וְאִיכָא דְרַמְיָא, שכוונתו היא לריאה 10
 הדומה לבקעת בְּנִישָׁתָא וְ-בגישושה, שכאשר ממששים אותה 11
 חשים כי היא כבקעת עצים. 12
 עתה מביאה הגמרא את הדעות השונות בדברי רפרם: אִיכָא 13
 דְרַמְיָא שהדמיון הוא במראה, וכאמור, ופירושו שכוונתו של רפרם 14
 היא דְנִשְׁתָּה - שנפוחה ונעשתה לבנה כבקעת עצים, ואמר רפרם 15
 שטריפה היא. וְאִיכָא דְרַמְיָא שהדמיון הוא במישושה, וכאמור, 16
 ופירושו שכוונתו של רפרם היא דְפִתְחָא - שהיא קשה כבקעת, 17
 שאם נהפכה לקשה, הרי היא טריפה. וְאִיכָא דְרַמְיָא, שהדמיון 18
 הוא במישושה באופן אחר, דְשִׁיעָא - שהיא חלקה כבקעת, דְלִית 19
 לָהּ חִיתּוּכָא דְאוּנִי - שאין האונות חתוכות בה, אלא כולה גוף 20
 אחד, שאם אין בה חיתוכים אלו, הרי היא טריפה. 21
 דין נוסף, אודות שינוי מראה הריאה: אֲמַר רַבָּא, ריאה שנשתנה 22
 צבעה והוא בְּכוּחָלָא וְ-כתבולת, בְּשָׂדֶה. ואם נשתנה והוא בְּקִירָא 23
 - בקורט דיו יבש, כלומר שהיא שחורה, תִּרְפָּה, דְאֲמַר רַבִּי חֲנִינָא 24
 לענין דם נדה, צבע שְׁחֹר, אִדּוּם הוּא, אֲלֹא שְׁלָקָה - שנתקלקל 25
 ועל כן השחיר. כיון ששחור מורה על קלקול, אות היא 26
 שנתקלקלה הריאה וסופה להרקב ולהנבק, והבהמה נטרפת בכך. 27
 ואם נשתנה צבעה והיא יְרוּקָה כעשבים, בְּשָׂדֶה, והמקור לכך הוא 28
 בְּרַבִּי נֶחֱמִי, כדלקמן, ואם נשתנה והיא אִדּוּמָה מדם שנצרר בה 29
 בתוכה, בְּשָׂדֶה, ואף המקור לכך הוא בְּרַבִּי נֶחֱמִי, כדלקמן. מדברי 30
 רבי נתן למידם שמראות כגון אלו עתידים להתרפא, ועל כן אין 31
 להטריף בהן. דְתַנִּינָא בבביתא, רַבִּי נָתָן אָמַר, פֶּעַם אַחַת הִלְכְּתִי 32
 לְבְרַבִּי הִים וְ-לערים שבחוץ לארץ, בְּאֶתָּה וְ-בֵּאָה אִשָּׁה אַחַת 33
 לִפְנֵי שְׁמִילָה אֵת בְּנָה הָרָאשׁוֹן וְמָתָּה, ושוב מלה את בנה השני וְמָתָּה, 34
 וכשנולד בנה השלישי והיתה צריכה למולו, הִבִּיאָתוֹ לִפְנֵי לְשֹׂאֵל 35
 עליו אם למולו או לא. הסתכלתי בו וְרִאִיתִי שְׁחָה מֵרָאשׁוֹ אִדּוּם. 36
 בְּרַבִּי אֶתָּה לָהּ, בְּתִי, הִתְתִּינִי לוֹ מִלְמוּלוֹ עַד שִׁבְלַע בּוֹ דָּמָה, והיינו 37
 כשישוב מראשו למראה רגיל. משום כך, יעצתי לה להמתין עד 38
 שיבולע הדם בבשר. ואכן, הִתְתִּינָה לוֹ עַד שִׁבְלַע דָּמָה וְאַחֲרַיִם מִכֵּן 39
 מָלָה אוֹתָהּ, וְחָתָה. וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתָהּ נֶחֱמִי הִבְבִּילִי, עַל שְׁמִי, מפני שאני 40
 השאתיה עצה זו. וְשׁוּב פֶּעַם אַחַת הִלְכְּתִי לְמִדְנָה קְפֻסְקָא, 41
 בְּאֶתָּה וְ-בֵּאָה אִשָּׁה לִפְנֵי שְׁמִילָה אֵת בְּנָה הָרָאשׁוֹן וְמָתָּה, ושוב מלה 42
 את בנה השני וְמָתָה, וכשנולד בנה השלישי והיתה צריכה למולו, 43
 הִבִּיאָתוֹ לִפְנֵי לְשֹׂאֵל עליו אם למולו או לא. הסתכלתי בו וְרִאִיתִי 44
 שְׁחָה מֵרָאשׁוֹ יְרוּקָה. הִצַּצְתִּי וְ-הִבְטַחְתִּי בּוֹ, וְרִאִיתִי שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ דָּם 45
 בְּרִית. אֲמַרְתִּי לָהּ, בְּתִי, הִתְתִּינִי לוֹ עַד שִׁיפּוֹל בּוֹ דָּמָה, והיינו 46
 כשישוב מראשו למראה הרגיל. ואכן, הִתְתִּינָה לוֹ עַד שִׁיפּוֹל בּוֹ 47
 דָּם, וְאַחֲרַיִם מִכֵּן מָלָה אוֹתָהּ, וְחָתָה. וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתָהּ נֶחֱמִי הִבְבִּילִי, עַל 48
 שְׁמִי, מפני שאני השאתיה עצה זו. 49
 ממששים אלו למדנו שמראה אדום ומראה ירוק סופו להבריא, 50
 והוא הדין בריאת בהמה שמראות אלו סופם להבריא, ואין 51
 להטריף את הבהמה. 52
 דינים נוספים במראה הריאה: אֲמַר רַב כָּהֲנָא, ריאה שהמראה 53
 שלה הוא בְּכַבְדָּא וְ-ככבד, בְּשָׂדֶה. וריאה שהמראה שלה הוא 54
 בְּכַשְׂרָא וְ-כבשר, תִּרְפָּה. שכן מקובלנו, שאם היא נראית ככבד, 55
 אין להטריפה, ואילו אם היא נראית כבשר, הרי זו ריאה שיש בה 56

57 הריאה בפושרים, שאם לא נמצא בה נקב תלין ו-תולין בדין
 58 שמחמתה דבקה בה הריאה, ובריאה עצמה אין נקב, וכשרה
 59 הבהמה, אכל תהם ו-שם באופן שהיו שתי אונות סרוכות זה לזה,
 60 מה מועילה הבריאה, הלא סירכא זו באה מחמת מכה, אי הוי
 61 נקיב ו-אם אונא זו ניקבה, מרפה ווי הוי נקיב ו-ואם אונא זו
 62 ניקבה, מרפה, ואם לא נמצא בה נקב הרי זה משום שעלה בה
 63 קרום וסתמה.
 64 הגמרא שבה לדון בדין ריאה הסמוכה לדופן, שואלת הגמרא: ומי
 65 ו-האם אמר רב נחמן כהן, שריאה הסמוכה לדופן והעלתה
 66 צמחים טריפה, והיינו משום שנטרפת בנקב הנמצא במקום בו
 67 היא דבוקה לדופן, והאמר ו-הלא אמר רב יוסף בר מנימי אמר
 68 רב נחמן, ריאה שנקבה ודופן הבהמה סתומה במקום הנקב,
 69 כשרה, ושאינן נקב במקום זה מטרף מפני סתימת הדופן, ונמצאו
 70 דברי רב נחמן סותרים אלו את אלו.
 71 מתרצה הגמרא: לא קשיא, תהם ו-שם, באופן בו הכשיר רב נחמן
 72 נקב בריאה במקום שהיא דבוקה בדופן, מדובר שהיה הנקב
 73 במקום רביעית ו-גידולה של הריאה עם הדופן, שבמקום שהריאה
 74 והדופן דבוקים יחד תמיד, אין נקב מטרף, לפי סתימת הדופן
 75 מועילה מאחר שלא יפרדו זה מזה, אולם תהם ו-כאן, שהטריף
 76 רב נחמן נקב בריאה במקום שהיא דבוקה לדופן, מדובר שהיה
 77 הנקב שלא במקום רביעית ו-גידולה של הריאה עם הדופן, שאירע
 78 ונדקה לדופן במקום שאינה סמוכה לו בדרך כלל, וסתימה זו
 79 אינה מועילה לפי שחבורם זה לזה עשוי להתפרק.
 80 הגמרא מבארת היכן הוא מקום זה, מבררת הגמרא: והיא
 81 ו-היכן הוא מקום רביעית ו-גידולה, כלומר, היכן הריאה סמוכה
 82 תמיד לדופן, שאין נקב מטרף שם לפי שהדופן סתומה. אומרת
 83 הגמרא: במקום חיתוכי דאונא - חיתוכי האונות של הריאה, והוא
 84 במקום הסמוך לצואר, ששם היא סמוכה תמיד לדופן, שאילו כנגד
 85 האונות אינה סמוכה לו, ואם ניקבה שם אין סתימת הדופן
 86 מועילה שלא להטריפה.
 87 הגמרא דנה בדינו השני של רב נחמן, בנקב שבריאה שהדופן
 88 סותמתה: גופא - נשוב לעצם דברי רב נחמן ונבארם, אמר רב יוסף
 89 בר מנימי אמר רב נחמן, ריאה שנקבה ודופן הבהמה סתומה
 90 במקום הנקב, כשרה.
 91 הגמרא מבארת אימתי נאמר דין זה: אמר רבינא, והוא דקביד
 92 בבשר - לא נאמר היתר זה אלא באופן שהריאה סבוכה ואחורה
 93 בבשר הבהמה שבודפן, בין הצלעות, שבכך סתימה זו סתימה
 94 טובה היא, שאינה מתפרקת.
 95 הגמרא מביאה משא ומתן בדברי רבינא: אמר ליה רב יוסף
 96 לרבינא, ווי לא סביד - ואם אין הריאה סבוכה בבשר, מאי ו-מהו
 97 הדין בזה, מרפה, אלמא אמרין ו-מוכח שאנו נוקטים כי נקובה
 98 היא, כלומר שנחשב הדבר כנקב, אי הכי ו-אם כן כי ו-כאשר
 99 סביד נמי - גם כן יש להטריפה מפני שהיא נקובה ושלא תועיל
 100 הסתימה לנקב, דהא תניא - שהלא שנינו בברייתא, אודות כרות
 101 שפכה באדם, ניקב הגיד פסול מלבוא בקהל, מפני שהוא שותת
 102 ואינו יורה כחץ ואינו מוליד, נסתם הנקב כשר לבוא בקהל, מפני
 103 שהוא מוליד, והוה פסול שחזור להכשירו, שאף שכבר נפסל מלבוא
 104 בקהל בעת שניקב אף על פי כן חזר והוכשר בעת שנסתם הנקב.
 105 ויש לשאול מה שאמרה הברייתא ו'והו', למעוטי מאי - מה באה
 106 למעט בכך, לאו למעוטי כהאי גוונא - האם לא באה למעט אופן
 107 זה, של פסול נקב בבהמה ולענין כשרותה לאכילה, שרק בניקב
 108 הגיד מועילה סתימה לחזור ולהכשיר ואילו בריאה שניקבה אין
 109 מועיל מה שחזרה ונסתמה וטריפה היא.
 110 דוחה הגמרא: לא, אין כוונת הברייתא למעט ריאה שנסתמה
 111 בדופן, שזו סתימה מעולה היא, אלא למעוטי קרום שעלה מחמת
 112 מכה בריאה דאינו קרום.

1 שלפוחית ו-הרחם) שלה, כשרה. התלוי כבר שלה, זה היה מעשה
 2 שהתלוי כבד של בהמה אחת, ועלו עליה בני עמיא שלשה נגלים
 3 ליקנה לשאול על כך, אם כשירה היא או טריפה, ובפעמיים
 4 הראשונות שעלו לשם עדיין לא הכריעו חכמי יבנה בדבר, ולרגל
 5 שלישי עמדו למנוח ורבו המתירים על האוסרים והתירוה להם.
 6 דין ריאה הדבוקה לדופן הבהמה: אמר רב יוסף בר מנימי אמר
 7 רב נחמן, ריאה הסמוכה ו-הדבוקה לדופן, כלומר לצלעות
 8 הבהמה. אין חוששין לה לריאה, לומר שהיה בה נקב במקום זה
 9 וכשהעלה קרום נדבקה לצלעות, אלא אומרים שהיתה מכה
 10 בדופן, וכאשר חיתה והבריאה נדבקה אליה הריאה. אולם אם
 11 העלתה הריאה צמחים ו-אבעבועות סביבות אותו מקום בו היא
 12 סמוכה לדופן, ונמצא שיש ריעותא ומקום חששו בריאה שאינה
 13 כתיקונה, חוששין לה שמה היה בה נקב ומפני המכה נדבקה
 14 לצלעות.
 15 הגמרא מביאה דעה חולקת: מר יהודה משמיה דאבימי אמר, אחד
 16 זה ואחד זה, בין אם העלתה צמחים ובין אם לא העלתה צמחים,
 17 חוששין לה שמה היה בה נקב.
 18 הגמרא מבארת כיצד באופן שחוששים לנקב, ניתן לבדוק מדוע
 19 היא דבוקה בדופן. אומרת הגמרא: הכי עקרינן - כיצד בודקים
 20 אם אכן היה בריאה נקב ולכן נדבקה לדופן או שרק מכה בדופן
 21 גרמה זאת, אמר רבא, רבין בר שביא אסברה ו-ביאר ל, מיתנינן
 22 סביבא דחליש פומיה - מביאים סכין מחודד היטב החותך פיה,
 23 ונקרינן לה - ומפרידים את הריאה מן הדופן ומתבוננים באותו
 24 מקום שבודפן, אי איתא ריעותא ו-אם יש מכה לדופן, תלינן בתר
 25 דופן - תולים את מה שדבקה הריאה בדופן באותה ריעותא שיש
 26 בדופן, ווי לא נמצאה שם מכה, מוכח שנקבת ריאה היא מה
 27 שנדבקה לדופן, ומרפה, לפי שמוכח שהיה בה נקב ומחמתו
 28 נדבקה, ואף על גב דלא קא מפקא ויקא - ואף שנבדקה הריאה
 29 ואין יוצא ממנה האויר באותו מקום, לפי שאפשר שהיה שם נקב
 30 והעלה קרום, ואינו מועיל להחשב כסתימה, כאמור בעמוד זה
 31 להלן.
 32 דין נוסף בענין זה: רב נחמיה בריה דרב יוסף, בדיק לה - בודק היה
 33 את הריאה, לאחר שהפרידוה מן הדופן ומצאו בו מכה, כפשוטי
 34 - במים פושרים, שהיה מנפחה בתוך קערת מים לבדוק אם יש בה
 35 נקב, כאמור לעיל (מ) אודות דרך בדיקת ריאה. כלומר, שלא
 36 היה רב נחמיה סומך על כך שיש ריעותא בדופן, אלא גם היה
 37 בודק את הריאה עצמה, שמה יתברר שגם בה יש נקב.
 38 הגמרא דנה באמור לעיל אודות רב נחמיה, אם אכן הוא שיך
 39 לענין מכה בדופן: אמר ליה מר זוטרא בריה דרב הונא בריה דרב
 40 פפי לרבינא, הוה ו-מעשה זה דרב נחמיה בריה דרב יוסף שהיה
 41 בודק את הריאה בפושרים, אתון אהא מתניין לה - האם שניתם
 42 שהיה עושה כן בחשש טרפות של ריאה הסמוכה בדופן אחר
 43 שהופרדה ממנו ונמצאה בו מכה, אמן אדברא מתנינן לה - אנו
 44 שנינו שהיה עושה כן בחשש טרפות אחר שדיבר בה רבא, דאמר
 45 רבא, הני תרתי אונא דריאה - אלו שתי אונות הריאה, דפריקין
 46 להדין - שהן דבוקות זו לזו וכלומר שיש סירכא ביניהן, לית להו
 47 ו-אין להן בדיקותא לאכשורי - בדיקה שתוכיח שאין שם נקב
 48 ושתכשיר את הבהמה, אלא טריפה היא, משום שסירכא מעידה
 49 על נקב באותו מקום. על אופן זה, שהיתה סירכא מאונא לאונא,
 50 שנינו שרב נחמיה בריה דרב יוסף בדיק לה כפשוטי - בודק היה
 51 את מקום הסירכות במים פושרים, ואם לא מצא שם נקב היה
 52 מכשיר את הבהמה.
 53 הגמרא דוחה את דברי רבינא שרב נחמיה בריה דרב יוסף נהג כן
 54 באופן של סירכות בין האונות: מתקין לה רב אשי, הוי מאי -
 55 מהו פירושם של דברים אלו שלא ניתנו להיאמר כלל, כפשוטא
 56 תהא - מובן הדבר כאן, בריאה הסמוכה לדופן, שהיה בודק את

שלפוחית — קרום שהולד מונח בה, ובלעז *מריץ. לקמן בפירקין (חולין נהב.)
 תניא: היא האם, היא טרפות, היא שלפוחית. ואסור להם — לא גרסינן. ובשני
 הרגלים לא אמרו להם כלום, ובשלישי עמדו למנן, ורבו המתירין והחירווה.
הפסוקה לדופן — בדוקה בצלעות. אין חוששין לה — שמו נקבה. אלא תלינן
 ריעותא בדופן, ואמרין: דופן זה מכה היתה
 בו, וכשושיתא קלטה הריאה אצלה. העלתה
 — הריאה. צמחין — **מלנץ סביבות
 סמיכתה לדופן. הואיל חוזינן בה ריעותא —
 תלינן למכה בדידה. דחליש פוטיה — פי
 חידוד דק וחותר יפה, שלא יקרע קרום
 הריאה במושכו אותה מן הדופן. בדיק לה
 בפשוט — לאחר שפירקה ומצאו מכה
 בדופן — מנפח בה, אי מבצבצא מיא —
 טרפה, שהי ניקבה. הכי גרסינן: בשלמא
 הכא תלינן בדופן וכשרה — ולא גרסינן
 "אי איכא ריעותא בדופן". כלומר, בשלמא
 הכא בדיק לה, דאי לא מבצבצא לא אמרין
 ניקבה ונסתמה, דכיון דאיכא למיתליה
 בדופן — תלינן בה, וכשרה, אלא הכא —
 גבי תרתין אנן, מכדי סריכא זו מחמת מכה
 היתה, הי מנייהו דאנקיב טרפה, והאי דלא
 מפקא זיקא — קרום עלה בה וסתמה. ומי
 אכריז בך נחמן הכי — דהעלתה צמחין
 חוששין לה, מכלל דאי פשיטא לן דניקבה
 הריאה לא מחזי לה סתימת הדופן? חתם
 במקום רביה — במקום שהריאה והדופן
 גדלין כאחד וסמוכין תמיד, דלא מיפקר
 הויתא סריכא, הילכך כשרה. וכי אמר רב
 נחמן חוששין לה — למעלה ברוחב החלל,
 כנגד האומא הגדולה, דכיון דרחוקה
 הריאה מן הדופן — מיפקר הויתא סתימה.
 ואפילו הכי, כי לא העלתה צמחים — אמר
 אין חוששין לה, דתלי לה בדופן. ובהא
 באבימי סבירא לן, דחוששין לה, ולחומר
 אזלינן בדאורייתא. מקום חיתובי דאנוי —
 שהן סמוך לצואר במיצר החלל. ובהא
 הילכתא כרב נחמן, דליכא דפליג עליה.
דסבין בבשרא — שנסכת ונאחות הריאה
 בבשר שבין שתי הצלעות, דהוי סתימה
 שרידא ולא מיפקר. אבל בצלעות עצמן
 — אין זו סריכא קיימת. אלמא נקב הוא —
 ואפילו הכי כי סבין מכשרת לה, אלמא
 דמחזיא סתימה לריאה שנקבה. ניקב —
 הגיד של אדם. פסול — משום כרות שפכה.
 מפני שהוא שותת — ואינו יורה כחץ,
 וקיימא לן (נדה מגא.) כל שכבת זרע שאינו
 יורה כחץ אינו מוליד. נסתם — הנקב אחרי
 כן. כשר — לבא בקהל מפני שהוא מוליד.
דאינו קרום — אבל סתימת דופן — סתימה
 מעלייתא היא. מתקוף בו' — השתא
 דאמרת נקב הוא בריאה אלא שהדופן
 סותמתה, אילו אינקיב דופן לחדה ריאה
 כנגד דופן הריאה לאחר זמן, מאי — טרפה,
 דאולי לא סתימת דופן. ליתני — במתניתין
 נקבות הדופן בהדי שאר טרפות, דיש בהמה
 שנטרפה בכך דלאו מיניה מטרפה —
 שטרפה מחמת ריאה בא. צמחין — *מנל".
 מודנין דכר — מגמגמן. צמחין — היינו
 מוגלא. לא בעי מר אומצא — רוצה היה
 לדעת אם יכשירנה ואם לאו. לית לי פריישי —
 סבירא ליה — לרבי יוחנן לא סבירא ליה לאכשורי, ומיטרף נמי לא היה טריף לה נהליה, דלא שמיעא ליה מרביה. מפנינן — אולינן. מסגי — לשון פוסע.
 תנלדאי

שדרה לקמיה דרבי יצחק נפחא — לא מפני שקבל לקשיטתם, כדפירש בקונטרס, דלעיל [וחולין מזב], שנינו דלא צריכא אלא לרבי שמעון, אלא משום דדלמא אי הוה ריאה קמן הוה מניקבה, ואף על פי שרבי אמי הקשה לעיל קושיא זו לעולא ממתניתין דהריאה שניקבה או שחברה — קיבל תירוצו של עולא, ויש ספרים דגרסי לעיל: "איתביה רבי אתא לעולא". **דלמא** אי

הוה ריאה קמן הוה מניקבה — לא משום דדרך הוושט מניקב ואתא, דאם כן אמאי מכשר בסמוך בחתיכה דכבדא? אלא בעי למימר: דרך הסמפונות יצא, ונכנס בריאה מבחוץ. **אי** קופא לגוי אי קופא לבר — אין לפרש כשהחמט מקצתה חוץ לכבד ומקצתה בתוכו, אבל כולו בתוך הכבד — כשרה בכל ענין, דסמפונא נקט ואתא. דאם כן מאי פריך ממוחט שנמצא בעובי בית הבוסות? דעל כרחק התם כשהוא בתוך בית הבוסות איירי, דאי בחלל הגוף, היכי קאמר: מצד אחד, שלא ניקבה אלא עור אחד — כשרה; הא ודאי דרך הוושט נקיב ואתא אלא אי נקיב לגוי — לא צד סמפון של כבד קאמר, ואפילו כולה בתוך הכבד, ונראה, דדוקא גבי כבד יש חילוק בין קופא לגוי לקופא לבר, אבל בריאה — כשרה בכל ענין, דקרובה לקנה וסמפונא הריאה יש לה ריוח וחלל גדול. וכן אם נמצאת בתוך הקירקבן — כשרה, שדרך הוושט בא מחט עם המאכל, שהקירקבן תלוי בוושט. אבל

חסרון! הדר שדרה לקמיה דרבי יצחק נפחא, סבר לאכשוריה; איתביה רבי ירמיה, ואיתימא רבי ירמיה: הריאה שניקבה או שחברה; מאי חסרה? אילמא מבחוץ - היינו ניקבה! אלא לאו - מבפנים, ושמע מינה: חסרון מבפנים שמה חסרון! הדר שדרה לקמיה דרבי אמי וטרפה. אמרי ליה: והא רבנן מכשרי! אמר להן: הן הכשירו - שיודעים מאיזה טעם הכשירו, אֲנִי מַאיִזָּה טַעַם נִכְשֵׁיר? דִּלְמָא אִי הוּא רִיִּאָה קֶמֶן מִיִּנְקָבָה! - טַעַמָא דְלִיתָא, הָא אִיתָא וְלָא מִיִּנְקָבָה - כְּשֵׁרָה? וְהָאִמֵּר רַב נַחֲמָן: הָאִי סַמְפּוֹנָא דְרִיִּאָה דְאִיִּנְקִיב טַרְפָּה! - הָהוּא - לַחֲבִירוֹ אֲתָמֵר. - וְהָאִמֵּר רַב נַחֲמָן: הָאִי הִדּוּרָא דִכְנָתָא דְאִיִּנְקִיב לַהֲדִי חֲבִירָה - מְגִין עֲלֶיהָ! אִמֵּר רַב אֲשִׁי: טַרְפוֹת קָא מְדַמִּי לַהֲדִרִי? אִין אֹמְרִין בְּטַרְפוֹת זֶה דִּלְמָא לֹא, שְׁהִירִי חוֹתֶכָה מִכָּאן - וּמִתָּה, חוֹתֶכָה מִכָּאן - וְחִתָּה! הָהִיא מוֹחֶטָא דְאִישְׁתַּחַב בְּסַמְפּוֹנָא רַבָּה דְרִיִּאָה, אֲתִיבָה לְקַמְיָה דְרַבְּנָן טְרֹפָאִי, לָא אִמְרוּ בָּהּ לָא אִיסּוּר וְלָא הִיתָר; הִיתָר לָא אִמְרוּ בָּהּ - כְּשִׁמְעֵתִיהוּ, אִיסּוּר נָמִי לָא אִמְרוּ בָּהּ, בִּינִין דְּכַסְּפּוֹנָא רַבָּה אִישְׁתַּחַב - אִמָּא: סַמְפּוֹנָא נֶקֶט וְאֲתָאִי. הָהִיא מוֹחֶטָא דְאִישְׁתַּחַב בְּחִתִּיכָה דִכְבֵּדָא, סָבַר מָר פְּרִיָּה דְרַב יוֹסֵף לְמִטְרַפָּה. אִמֵּר לִיה רַב אֲשִׁי: אִילוּ אִישְׁתַּחַב בְּכִשְׂרָא כְּהָאִי גִוּוֹנָא, הָוָה טְרִיף מָר? אֶלָּא אִמֵּר רַב אֲשִׁי: חֻוּנָא, אִי קוּפָא לָבַר - נִקְוִיבִי נִקְוִיב וְאֲתָאִי, אִי קוּפָא לְגִוי - סַמְפּוֹנָא נֶקֶט וְאֲתָאִי. וְהִנֵּי מִלִּי - בְּאַלְמִיתָא, אֶבֶל קְטִינָתָא - לָא שָׁנָא קוּפָא לְגִוי, לָא שָׁנָא קוּפָא לָבַר - נִקְוִיבִי נִקְוִיב וְאֲתָאִי. וּמָאִי שָׁנָא מוֹחֶטָא שְׁנַמְצָאָתָא בְּעוּבִי

גדלדאי — רצענין. **כנדי כנדי** — צמחין גדולים כבדים בריאה. **טיגרי** — צמחים גדולים מכנדי וכבר הוקשו כסלע. ואלו הן אותן הצמחים בבהמות שלנו בריאה, ואין מראיזין דומה לריאה, אלא דומין כמראה מוגלא. ולא היינו אטום בריאה [וחולין מזב], דאטום אין שם צמח ואינו משתנה מן הריאה, אלא שאין עולה בפניחה. **מחט שנמצאת בריאה** — ואין הריאה נקובה מבחוץ, ואין הרוח יוצא ממנה. **חסרון מבפנים** — שהברול אוכל הבשר סביבותיו כשהוא שם ומחסרו. הכי גרסינן: **לא דבולי עלמא לא שמה חסרון** — דהא הכי אוקימנא לעיל [וחולין מזב] דאכשרי ריאה שנשפכה בקיתון, ועוד, אי גרסינן "דבולי עלמא שמה חסרון", אי נמי סמפונא נקט ואתא כדמפרש, מכל מקום כיון שנמצא בבשר הריאה — אי אפשר בלא חסרון בדפרישית. **סמפונא נקט ואיחא** — דרך הקנה נכנס ובא בסמפונות, ומן הסמפונות לבשר, ומכל מקום קרום החיצון לא ניקב. ואף על פי שאין דרך הקנה לבלוע, אפילו הכי, הואיל דאיתא לריאה קמן ולא חוץ דאינקבא — על כרחק סמפונא נקט ועל, וריעותא דלא חוץ לא מחזיקין. נקיב נקיב — דרך הוושט בא ונכנס, שאין דרך הקנה לבלוע. ונקבת את דוקין, ויצאה ונקבה את קרום הריאה ונכנס לתוכה. והלכתא כהך רבנן דמכשרי, דהא רבי יוחנן וירש לקש — הלכה כרבי יוחנן, ועוד, דקם ליה בשיתתייהו רבי אמי ורב אשי, דאמרי לקמן: אי קופא לגוי — סמפונא נקט ואתא. אלאמא עבידא קנה שייכנס לתוכו מחט, ולא מחזיקין איסורא הואיל ואין נקב ניכר בו. ודוקא כי אתא כולה ריאה לקמן, אבל נחתכה קודם שבא לפנינו — חיישין דלמא אי הוה ריאה קמן הוה נקובה, והכי פסק רבי אמי לקמן בשמעתיה. **בחיתוכא** — לאורא שנחתכה נמצאת באחד החתיכות. **סבר לאכשוריה** — דקסבר סמפונא נקט, וחסרון מבפנים לא שמה חסרון. שדרה קמיה דרבי יצחק — ולא משום דך קושיא, דהא איבא לשניה דרשנין לעיל [וחולין מזב]: לעולם מבחוץ, ולרבי שמעון איצטריך. אלא משום דנחתכה הריאה לא סמך אגמריה למימר סמפונא נקט ועל, דלמא אי הוה ריאה לקמן הואי נקובה. ותעד דמשום דך ספיאק הדר ביה, דהא כי הדר אהדרוה קמיה טרפה מהאי טעמא. **והא רבנן** — דלעיל מכשרי, רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא. **שודיעין מאיזה טעם הכשירו** — שהרי באת כל הריאה לפנינו וראוה שלמה, הלכך על כרחיק דרך הקנה נכנסה. **דלמא** — הוה נקובה, שרוב הנכנסין — דרך הוושט נכנסין, ואי בוושט נכנס ודאי ניקבה. **הא אריא** — לריאה ולא ניקבה. **כשרה** — ומשום טעמא דבסמפונא נקט ועל. ונדי נמי דדרך הסימפון בא — הרי לא בסמפונות נמצאת, ועל כרחק ניקבה הסמפון ויצאה לבשר הריאה. ואמר רב נחמן: **האי סמפונא דאינקיב** — טרפה לחריו **אתמר** — אצל פיצול כשתפצל מחבירו ניקב, אצל דופן של חבירו. דכין דדופן חבירו קשה הוא. **ידיד"ש בלעז** — עומד כנגדו, ואינו סותם ונעק לא מנין עליה. אבל ניקב לאחר פיצולו ברוחו — בשר הריאה שזוהו רך נכנס לתוכו ומנין עליה. והא לא אמרינן דילמא אינקיב לחבריה — דאחזיקי ריעותא לא מחזיקין אי לא איתחזוק, כגון היבא דליתא לריאה קמן, דעל כרחק חזקה היא זו שרוב הנבלעין אין נבלעין אלא דרך הוושט, ומשם לא יצתה בתוך הריאה בלא נקיבת דקין וריאה. **כנתא** — אנטיגרייל בלעז, חלב טהור. **הדורא דכנתא** — דקין הסובבין אותו סביב כעגולה. **דאינקיב לחבריה** — שניקב באותו צד שבינו לחברו, שלא ניקב חיצון שבכולן. **שהרי חותכה מכאן ומתה וחותרה מכאן וחיה** — נחתך בשר וגלים למעלה מצמת הגידין ולא נשבר העצם — כשרה. נחתכה למטה במקום צומת הגידין, אף על פי שנמוך מכאן — טרפה, כדאמרין לקמן: וכן שניטל צומת הגידין, בפרק "בהמה המקשה" [וחולין עא], ואף על פי שלא נחתך העצם. **רבנן טרופאי** — חקר רבנן דלעיל, רבי מני וירש לקש ורבי שמעון, דטרפי למחט שנמצאת בריאה. **כשמעתייהו** — דמחזיקי ריעותא מספיאק. דחיישין שמא דרך הוושט נכנסה תחלה, וניקבה כרס או דקין ויצתה. **כיון דבסמפונא רבה אישתבח** — מי מכוונה לאתוה סמפון אם דרך וושט נכנסה? הלכך דברים ניכרים על כרחנו דבסמפונא נקט, ועל דרך הקנה, ובא לסמפונות הריאה. **הוה טריף מר** — בתמימה, כלומר, וכי נקובת הכבד טרפה הוא? **אי קופא לגוי** — אם ראשה העב שהיא נקובה בו נחתב בתוך הכבד, וחודה שקורין ***פונטה יוצא לתוך חלל הבהמה — ודאי סמפונא נקט, ואחר כך ניקב חודה את הסמפון ויצא לכבד וממנו לחוץ, ואי קופא לבר, לחלל הבהמה ופיה לתוך הכבד — ודאי דרך הוושט נכנסה תחלה, וניקבה דוקין, ויצתה ונכנס פיה לכבד. **באלימא** — מחט עבה שאינה יכולה לנקב דרך קופא שלה. אבל בקטינתא, כגון מחטין שלנו שמנקבין בשר אפילו דרך קופא שלהן.

הָרָבִי שְׂדֵרוֹת לְקָמִית - חזרו ושלחו שאלה זו שוב לפניו דְּרָבִי אַמִּי,
וְהָרָבִי לְקָמִית - והטריפה. אַמִּי לִיה - ואמר לו, וְהָרָבִי מְכַשְׁרִי -
והלא כמה חכמים, והם רבי יוחנן ורבי אלעזר ורבי חנינא,
הכשירה, כאמור לעיל בראש העמוד. אַמִּי לִיה, הוּא הַכְּשִׁירִי מִמֶּנִּי
שְׂדֵרוֹת מֵאִתָּה מַעַם הַכְּשִׁירִי, שכיון שבאה כל הריאה לפניו,
רואים היו שהיא שלימה, והלכך אמרו שבאה דרך קנה הנשימה
ולא ניקבה הריאה כלל, אולם אֵמֶן - אנו שלא ראינו את הריאה,
מֵאִתָּה מַעַם נִכְשֵׁר אותה, דְּלָמָּה אִי הָיָה רִיָּא קָמֶן מִיִּנְקָבָה - שמה
אם היתה הריאה לפניו כשהיא שלימה, היינו רואים שיש בה
נקב, שעל פי הרוב היא נכנסת דרך הושט והמעיים וניקבה אותם
ואת הריאה ונכנסה לתוך הריאה, ונטרפת משום ניקבה הריאה.
הגמרא דנה בדברי רבי אמי. מקשה הגמרא: רבי אמי אמר שכיון
שאין הריאה שלימה לפניו איננו יכולים להכשירה, שמה היה בה
נקב, ויש לדייק בדבריו. מַעַם דְּלִיתָא - טעם הדבר הוא משום
שאינה לפניו, הֵיא אִיתָא וְלֹא מִיִּנְקָבָה - אבל אם היתה באה
שלימה לפניו והיינו רואים שאין בה נקב, כְּשֶׁרָה היתה, וקשה,
וְהָאִמֶּר - והרי אמר רב נְהִינָן, הֵיא סְפֻפָא דְּרִיָּא דְּאִינְקִיב - סמפון
זה של הריאה שניקב, מְרַפָּה היא, וכיון שמחט זו לא נמצא בסמפון
אלא בריאה עצמה, על כרחך שניקבה אותו ויצאה אל בשר
הריאה, ונמצא שניקב הסמפון ויש להטריפה. מתרצת הגמרא:
הֵיא - אותו ש אמר רב נחמן שנקב בסמפון מטריף, לא בנקב
לריאה נאמר אלא בנקב לְהַכִּירִי אֶתְמָר - נאמר, שאם ניקב
במקום שמתפצל מחבירו, ודופן חבירו קשה היא, נקב הוא. שאין
שם בשר שיגן עליו, אבל אם ניקב לבשר הריאה, אין זה נחשב
נקב, שבשר הריאה רך הוא ומגן עליו וסותמו.
מקשה הגמרא: וְהָאִמֶּר - והלא אמר רב נְהִינָן, הֵיא דְּהוּרָא - מעיים
אלו הסובבים בעיגול דְּכִנְתָּא - את שומן המעיים, דְּאִינְקִיב לְהַרִי
תְּכִירָה - שניקב המעי לכיוון חבירו שלצידו, מִיָּן עֲלִיה - מגן האחד
על חבירו. וקשה, שכשם שכאן מגן חבירו עליו, כן יגן סמפון
הריאה על חבירו שלצידו שניקב אליו. מתרצת הגמרא: אַמִּי רַב
אִשִּׁי, האם מְרַפָּת קָא מְרַפִּי לְהַרִי - והנך מודמה זו לזו, בתמימה,
הלא אִין אִומְרִין בְּמְרַפָּת זו דְּמָה לזו ללמוד אודות טרפות אחת
מטרפות אחרת, וראיה לדבר, שְׂהָרִי מַעֲזִין שְׁחִתְּקָה לבהמה
ולבשר רגליה מִכָּאן - למטה, במקום צומת הגידין, במקום הרחוק
מבטנה, וּמִתָּה, אף שלא נחתך העצם, ואילו שְׁחִתְּקָה מִכָּאן, למעלה
מצומת הגידין, וְהִתָּה, כל שלא נשבר העצם, אף שהוא קרוב יותר
לבטנה. ואף כאן אין ללמוד מסתימת נקב בני מעיים אלו לסתימת
נקב הסמפון, שיתכן שבחידורא דכנתא סותם מעי אחד את חבירו,
ואילו בסמפונות הריאה אין סמפון סותם את חבירו אלא שומן
הכנתא בלבד.
מעשה נוסף בענין זה: הֵיא מְרַפָּת דְּאִישְׁתְּבָה בְּסֻפָּא רַבָּה דְּרִיָּא
- מעשה שהיה במחט שנמצאה בסמפון הגדול של הריאה. אִתִּיבָה
לְקָמִית דְּרָבִינָן מְרַפָּא - הביאה לפני החכמים המטריפים במחט
שנמצאת בריאה, והם ריש לקיש ורבי מני בר פטיש ורבי שמעון
בן אליקים, וְלֹא אַמְרִי בָּהּ לֹא אִיפּוּר וְלֹא הִיתֵר. במבאר הגמרא:
הִיתֵר לֹא אַמְרִי בָּהּ, כְּשֶׁמַּעֲתִיתָהוּ - כפי ההלכה שפסקו, שמחזיקים
ריעותא מספק, שחוששים שמה נכנסה דרך הושט ונקבה את
הכרס או את המעיים ונכנסה דרכם לריאה, אף שאין רואים נקב
לפניו, ואין להתירה כיון שיתכן שהיא נקובה הריאה. אִיפּוּר נָפִי
- גם כן לֹא אַמְרִי בָּהּ, משום שכיון דְּכִנְתָּא רַבָּה אִישְׁתְּבָה -
שנמצאה בסמפון הגדול, אִימָא סְפֻפָא נָקֵט וְאִתָּא - יש יסוד גדול
לומר שבאה דרך קנה הנשימה דווקא, ועל כן היא נמצאת שם,
שאם לא כן כיצד אִירַע שנקבה את הריאה והגיעה לסמפון זה.
מעשה אודות מחט שנמצאה בכבד: הֵיא מְרַפָּת דְּאִישְׁתְּבָה
בְּתִיתָה דְּכִבְדָּא - מעשה שהיה במחט שנמצאה בחתיכת כבד,
כאשר חציה בתוכו וחציה מחוצה לו, סָכַר מִרְּבִי (בגן) דְּרָבִי

דְּרָבִי (בשוק הרצענים) וְאִמְרִי לָהּ בְּשׂוּקָא דְּרָבִינָן - ויש שאמרו
שהיה מעשה זה בשוק החכמים, הוּא - וראה שם רב נחמן
שמוכרים הֶנֶךְ דְּרָבִינָן בְּנֵי בְנֵי - ריאות אלו שיש בהן צמחים
גדולים כבדים, וְלֹא אַמְרִי לָהּ - להם לטבחים על כך וְלֹא מִרְּבִי
- ולא כלום.
רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אִסִּי הוּוּ חֲלָפִי - היו עוברים בְּשׂוּקָא דְּעִיר מְרַפָּא,
הוּא - וראו שם שמוכרים הֶנֶךְ דְּרָבִינָן מִיָּרִי מִיָּרִי - ריאות שיש
בהם צמחים גדולים מאוד והם קשים כסלע, וְלֹא אַמְרִי לָהּ
לטבחים על כך וְלֹא מִרְּבִי וְלֹא כְלֹם.
מחלוקת אודות מחט שנמצאה בריאה: אֶתְמָר - נאמר בבית
המדרש דין זה, מַחֲטָא שְׁנִמְצָאָה בְּבֶשֶׂר הִרְיָא, אולם הריאה אינה
נקובה ואין האויר יוצא הימנה, נחלקו בדבר, רַבִּי יוֹהָנָן וְרַבִּי
אֶלְעָזָר וְרַבִּי חֲנִינָא מְכַשְׁרִי - מכשירים את הבהמה, רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
לֵקִישׁ וְרַבִּי מַנִּי בֶר פִּטְוִישׁ וְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֶלְיָהוּ מְרַפִּי - מטריפים
אותה.
הגמרא מבארת את טעמי המחלוקת. אומרת הגמרא: לִימָא בָּהּ
קְמִיפְלִי - שמה נאמר שבכך הם חולקים, בדין חסרון בשר הריאה
הנגרם על ידי המחט, שהמחט שהיא ברזל, כאשר היא שוהה
בריאה היא אוכלת את בשר הריאה שסביבותיה והוא נחסר
והולך, דְּמִרְּבִי סָכַר - הסוברים שהבהמה טריפה, דעתם היא שחֲסָרוֹן
מִכְּפָנִים שְׁמִיָּה - נחשב חֲסָרוֹן, והיא נטרפת בכך, וְמִרְּבִי סָכַר -
הסוברים שהיא כשירה, דעתם היא שחסרון מבפנים לֹא שְׁמִיָּה
- אינו נחשב חֲסָרוֹן, ואינה נטרפת על ידו.
דוחה הגמרא: לֹא, אפשר לפרש דְּבִלְיָ עֲלִימָא - שהכל מודים
שחֲסָרוֹן מִכְּפָנִים לֹא שְׁמִיָּה חֲסָרוֹן, ואין להטריפה מחמת חסרון
בשר הריאה, וְהָכָא בָּהּ קְמִיפְלִי - וכאן בכך נחלקו, בנידון כיצד
הגיעה המחט לריאה, אם היה זה דרך נקב בריאה או לא, מִרְּבִי סָכַר
- הסוברים שהיא כשירה, דעתם היא שסְפֻפָא נָקֵט וְאִתָּא -
שהמחט נכנסה וביאה לריאה דרך קנה הנשימה, ואף שאין דרך
הקנה לבלוע, על כרחך יש לומר שכך היה כיון שאין אנו רואים
נקב בושט, ונמצא שלא ניקבה הריאה, והיא כשירה. וְמִרְּבִי סָכַר -
הסוברים שהיא טריפה, דעתם היא שכיון שאין דרך הקנה לבלוע,
על כרחך תאמר שנקובי נָקִיב וְאִתָּא - ניקבה המחט את המעיים
ואליהם הגיעה מהושט וניקבה את הריאה כנגדם וביאה ונכנסה
לתוכה, וטריפה היא.
מעשה בענין זה: הֵיא מְרַפָּת דְּאִישְׁתְּבָה בְּתִיתָה דְּרִיָּא - אותה
מחט שנמצאה באחת מחתיכות הריאה (שכבר נחתכה הריאה
ולאחר מכן נמצאה בה מחט, אִתִּיבָה לְקָמִית - הביאה לפניו)
דְּרַבִּי אַמִּי, סָכַר לְאִכְשָׁרָה - דעתו היתה שיש להכשירה משום
שסבר שהמחט באה דרך קנה הנשימה ולא דרך נקב, ואף שהיא
אוכלת ומכלה מבשר הריאה, אין היא נטרפת בכך, משום שחסרון
מבפנים לאו שמיה חסרון, אולם אִתִּיבָה - והקשה לו רַבִּי יוֹהָנָן
וְאִתִּיבָה - ויש אומרים שחקשה זאת רַבִּי יוֹהָנָן לרבי אמי, שנינו
במשנה (מב) בין הטריפות, הִרְיָא שְׁנִינְקָה או שְׁחִתְּקָה, מֵאִי - מה
היא הכוונה במשנה באומרה 'חֲסָרָה', אִילִימָא - אם נאמר
שהכוונה היא שחסרה מִכְּפָנִים, הִינּוּ - הרי זהו משום 'ניקבה', אֵלָּא
לֹא - האם אין הכוונה במשנה שחסרה מִכְּפָנִים, וְשְׁמַע מִיָּה
שחֲסָרוֹן מִכְּפָנִים שְׁמִיָּה - נחשב חֲסָרוֹן, ולפיכך יש להטריף ריאה
זו שנמצא בה מחט משום שהמחט מחסירה בבשר הריאה, והיא
נטרפת בכך. ונמנע רבי אמי ולא הכשירה.
הָרָבִי שְׂדֵרוֹת לְקָמִית - חזרו ושלחו שאלה זו לפניו דְּרַבִּי יוֹהָנָן נְפִתָא,
סָכַר לְאִכְשָׁרָה, אִתִּיבָה רַבִּי יוֹהָנָן וְאִתִּיבָה רַבִּי יוֹהָנָן, את
הקושיא הַנִּי, ששנינו במשנה הִרְיָא שְׁנִינְקָה או שְׁחִתְּקָה, מֵאִי
'חֲסָרָה', אִילִימָא שחסרה מִכְּפָנִים, הִינּוּ 'ניקבה', אֵלָּא לֹא שחסרה
מִכְּפָנִים, וְשְׁמַע מִיָּה שחֲסָרוֹן מִכְּפָנִים שְׁמִיָּה חֲסָרוֹן, והיא טריפה
משום שחסר בבשר הריאה. ונמנע רבי יצחק נפחא ולא הכשירה.

במרה גרעין זית היא טריפה משום שנקבה את הושט והכרס
והמרה.
הגמרא מביאה דברים אודות מעלה הריאה: **אמר רבי יוחנן, למה**
נקרא שמה ריאה, לפי שנקבירה את העינים.
הגמרא מבארת את דברי רבי יוחנן: **איבעיא להו, האם היא מאירה**
את עינים כמות שהיא לאכילה, כלומר על ידי אכילתה לעצמה,
או שהיא מאירת על ידי שמעריבים בה פניו [סמנים] המאירים
את העינים, שסגולתה לסייע בעדן בכך.
הגמרא פושטת את הספק: **תא שמע, דאמר רב הונא בר יהודה,**
מורצאים אנו כי אנוניא בוזא - אווזה שלימה נמכרת בזו אחד בלבד
ואילו ריאה דידה [שלח] בפני עצמה נמכרת **בארבעה זוזים, ואי**
פלקא דעתה שהריאה מאירה את העינים כמות שהיא לאכילה,
לנקב בוזא וליכול - שיקנה אווזה בזו ויאכל את ריאתה, ומדוע
הריאה הנמכרת בפני עצמה מחירה רב כל כך, אלא על כרחך
משום שאין היא מאירה אלא כשהיא נאכלת על ידי פניו
המעורבים בה, ועל כן כשהיא נמכרת בפני עצמה מחירה רב,
מפני שאז סמנים מעורבים בה.
הגמרא מביאה נידון אודות נקב בריאה, אם תולים שאירע מחמת
משמוש ידי הטבח. אומרת הגמרא: **אין נקבה ריאה היקא דמשמש**
ידה דמקבא - ניקבה הריאה במקום בו משמשת יד הטבח, האם
תליין [תולים אנו] שאירע כן מחמת משמוש ידי הטבח ולא היתה
נקובה בחייה, והבהמה כשירה, **או לא תליין, ומטריפים את**
הבהמה.
הגמרא מביאה מחלוקת בדבר: **רב אדא בר נתן אמר, תליין**
וכשירה. מר זוטרא בריה דרב מרי אמר, לא תליין והיא טריפה.
והלכתא תליין.
אמר רב שמואל בריה דרבי אבהו, אמא ורבי אבהו מרישי כלי
דפרסם הוה - היה מראשי הדרשנים המשמיעים לציבור את דברי
פרסם כאשר היה דורש לציבור, ואמר בשם פרסם שתליין
במשמוש ידי הטבח, וכשירה. אמריה [קמיה להא] **ולקא קמיה** -
אמרו דברים אלו, שדעת פרסם שיש לתלות במשמוש ידי הטבח
ולהכשירה, לפניו **דמר זוטרא בריה דרב מרי** שאמר שאין לתלות
והיא טריפה וכמובא לעיל, **ולא קבלה, אלא נותר בדעתו.**
אמר רב משושא, בנותיה דאבהו דאבא - כדעתו של אבי אבא,
שהוא רב אחא, שאמר שתולים את הנקב במשמוש ידי הטבח
ומכשירים את הבהמה, כן מסתברא, דהא כאשר בא זאב וחטף את
בני המעיין של הבהמה ושוב החזירים ונמצאו נקובים, תליין את
הנקב בוזא, ומכשירים את הבהמה, ואין אומרים שזאב במקום
שנקב היה בו נקב עוד מקודם לכן והיא טריפה, ובדומה לכך ניתן
לתלות נקב שבראה במשמוש ידי הטבח.
ספק אודות נקבים בריאה שמחמת תולעים שבה. אומרת הגמרא:
מוריא - תולעת שיצאה מן הריאה ועשתה בה נקב, ואין יודעים
אם עשתה זאת קודם שחיטה והיא טריפה או לאחריה והיא
כשירה, פליגי בה רב יוסף בר דוסאי ורבנן, חד אמר, תולים שקודם
שחיטה פריש [פרשה] התולעת מהריאה תוך כדי שהיא נוקבת
בה, והיא טריפה, **וחד אמר, תולים שלאחר שחיטה פריש, ונקב זה**
שנעשה אחר שחיטה אינו מטריף אותה.
הגמרא פוסקת את ההלכה במחלוקת זו: **והלכתא שתולים שלאחר**
שחיטה פריש, וכשירה.
שינוי במשנה אודות נקבות הריאה: **רבי שמעון אמר אינה נטרפת**
בנקב עד שתנקב לבית הסמפונות.
הגמרא מבארת את דברי רבי שמעון: **אמר רבה בר תחליפא, אמר**
רבי ירמיה בר אבא, כונת רבי שמעון היא שאינה נטרפת עד
שתנקב לסמפון גדול של הריאה.
הגמרא דנה אם הלכה כרבי שמעון. אומרת הגמרא: **יתבי רב אחא**
בר אבא קמיה דרב הונא, ויתיב וקאמר, אמר רבי מלך אמר רבי

בעובי בית הכסות, שאם היא נראית רק מצד אחד של אותו עובי,
דהיינו שנקבה רק את הדופן הפנימית בלבד, כשהדופן
החיצונה שלא ניקבה מגינה על מקום הנקב, ואם היא נראית
משני צדדין, שנמצא שניקבה את שתי הדפנות, כשהיא נראית
באופן שהיא נראית רק מצד אחד, שניקבה רק את הדופן
הפנימית, וקשה, ליהוי אי קופא לבר אי קופא לגוי - יש להתבונן
אם ראשה פונה כלפי חוץ וחלל הבהמה או שהוא פונה כלפי
פנים [לתוך בית הכסות], **שאם הוא פונה כלפי חוץ, מוכח שנקבה**
את הושט או את הכרס או את המעיין ובהא לחלל הגוף ומשם
חזרה ונכנסה לבית הכסות ועברה כבר את דופנו האחת, ויש
להטריפה אף שהיא נראית רק מצד אחד. ממה שאין אומרים
זאת, מוכח שאם אפשר לומר שבאה המחט כדרכה עם המזון אל
בית הכסות ועתה היא מתחילה לצאת דרך ראשה, אומרים זאת,
ואף במחט שנמצאת בכבד נאמר שגם אם ראשה כלפי חוץ, לא
נאמר שנקבה את הושט ונכנסה לכבד, אלא דרך דרך קנה
הנשימה אל סמפון הכבד, ולא נקבה את הושט או המעיין, ואינה
טריפה.
מתרצת הגמרא: **אמר - אמרו בני הישיבה לתרץ קושיא זו, הָתָם**
במחט שנמצאת בבית הכסות, אף אם צד עוביה של המחט כלפי
חוץ אין אומרים שבאה מוהושת, משום שפניו דאיבא אוכלים
ומשקים רבים בבית הכסות, איבא שאוכלים ומשקים דתקוה
למחט בצד עוביה ונקבה את הדופן הפנימית של בית הכסות,
ומה שאין במחט שנמצאת בכבד שאין שם מה שידחקנה
לדפנותיו, אין לומר שנקבה אותו דרך צד עוביה.
מעשה נוסף אודות מחט שנמצאה בכבד: **ההוא מחטא דאישתתב**
בסמפונא רבה דכבדא - מעשה היה במחט שנמצאה בסמפון
הגדול של הכבד, ונשאלה שאלה לפני חכמים מה דין הבהמה,
הונא מר בריה [בנו] **דרב אידי מריף את הבהמה, שסבר שודאי**
נקבה את הושט או את הכרס או את המעיין ויצאה מהם אל
הכבד, רב אדא בר מניומי מכשין שכוין שנמצא בסמפון זה, והרי
אי אפשר שהתכוונה להכנס אליו דווקא, אלא ודאי שנכנסה
מקנה הנשימה אל קנה הכבד, שהם סמוכים זה לזה, ומשם עלתה
לכבד עצמו. ושמעו לדעת הונא מר בריה דרב אידי, שהטריף את
הבהמה ואסרה באכילה, ונתנו את בשרה לכלבים. אהו שפילק
- באו ושאלו שאלה זו לרבנא, ואמרו לו שהונא מר בריה דרב
אידי הטיריפה, אמר להו, שקילו גלימא דפרופאי - טלו את בגדו
העליון של החכם שהטריף את הבהמה כגביית מומן על כך
שהפסיד לכם את דמי הבהמה, לפי שכשרה היא, וכדעת רב אדא
בר מניומי.
מעשה אודות דבר זר שנמצא בגוף הבהמה: **ההיא קשיטא**
דאישתתב - מעשה היה בגרעין תמרה שנמצא בגרה, ובאו ושאלו
את רב אשי מה דין הבהמה, אמר רב אשי, כי חיוני [כאשר חיינו]
למדין כי **ואצל רב כהנא, אמר על שאלה כגון זו, הא נדאי**
סימפונא נקט ואתאי - כאן ודאי שבאה לכבד דרך הסמפון, שאין
לומר שבאה דרך הושט וניקבה אותו ובהא לכבד, שהרי אינה
יכולה לנקוב, ואי אפשר שתנקוב ותצא ותנקוב ותכנס. ואף על
גב דלא קא נפקא - ואף שאינה יוצאת דרך הסמפון משום
שהמקום צר, והרי זו לכאורה הוכחה שלא באה דרך פיו אלא
דרך נקב, אין לומר כן, משום שמיידל הוא דרביל ליה - נענעו
אותה, כלומר על ידי נענוע הבהמה בהליכתה במשך זמן רב
נכנסה אט אט למקום זה למרות שהוא דחוק. והני מילי - ודברים
אלו שאין לחוש לנקב, אינם אלא בגרעין דרבילא [של דקל],
כלומר גרעין תמרה, אכל גרעין דיתא [של זית], **מיבוע פוע -**
קורע הוא, ויכול לנקוב, ואם הוא נמצא שם יש לחשוש שלא בא
דרך הסמפון, אלא נקב את הושט ואת הכבד ונכנס, ולפיכך
לסוברים שכשנמצאת מחט בריאה הבהמה טריפה, גם אם נמצא

חולין. פרק שליש - אלו טרפות - דף מט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)"

תוספות

אבל דיתא מבוע בוע — פירש הקנטרס: ולמאן דחיש במחט חיש נמי הכא. ואם כן
היה דלא כהלכתא, דקימא לן הלכתא כרבי יוחנן דמכשיר לעיל. אבל נראה,
דאפילו רבי יוחנן — במחט הוא תולין שבאנה דרך הסמפנות, אבל קשייתא דהיא,
שהם גסים ואינן יכולין לבא ברווח דרך הסמפנות — חיישין שמא ניקבה הוושט וחזר
ונכנס בכבד. **כנהניס** נהגו בו דיתר — הוא
הדין ישראלים, וכנהניס דנקט — לפי שהקבה
ניתנה לכנהניס.
מאי מסייע כהני — דמשום פנע אחת לא היה
קוראחו "מסייע כהני". **והקדוש** ברוך
הוא מסכים על ידם — ולרבי ישמעאל לא
איצטריך קרא להכי, דפשיטא דמסכים, כיון
שצוה להם לכבד.
ואברכה מברכין — ואפילו גוים המברכים
את ישראל מתברכין, כדאייתא
בירושלמי דברכות, דההוא גוי דיהיב שלמא
לרבי ישמעאל, אמר לו: מלתך כבר אמורה.
פירושו: איני צריך לדחור לך שלום, שברכתך
כתובה מ'ואברכה מברכין'.
שאמר משום אבותיו מאי היא דתניא בר —
פירושו: קבלה היתה בידו של רבי
אושעיא דרבי ישמעאל משום אבותיו דהתי,
אבל לא מתוך ברייתא זו דקדק, ולא גרסין
"דברי רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו", אלא
"דברי רבי ישמעאל" סתם. דהא במסקנא
מהפסין ליה, ומפרש ד'משום אבותיו' דקאמר
רבי אושעיא — היינו משום אבותיו, וליה לא
סבירא ליה. והא דקאמר סתם: שאמר משום
אבותיו מאי היא — היינו אותה ברייתא שהתיר
רבי ישמעאל חלב הקבה, שאתה אומר שהוא
משום אבותיו, מאי היא.
להביא

עובי בית הכסות — בסוף הכרס שקרית *פנצ"א יש בו שעשוי ככובע, ושפת דופנו
כפולה, שתי דפנות אדוקין זו בזו ושומן מחברין, וקורין **דובלדן. **מצד אחד** —
שנקבה את דופן הפנימית ולא נקבה את השנית. **כשרה** — שהחרתה מגינה עליה.
משני צדדין — שנקבה השנית ויצאה לחלל הגוף. **טרפה** — ולא אמרין היכא דלא
נקבה אלא את האחת: אי קופא לבר, שנמנעת
קופא שלה תחובה בדופן ופיה כולה בנתך
הכרס — דהאי מבחוץ נכנסה, שנקבה את
הוושט או כרס או דקין, ובאת לחלל הגוף,
ומשם חזרה ונכנסה לעובי בית הכסות, ועברה
כבר כולה את הדופן החיצון, ולא הספיקה
קופא שלה לעבור את דופן הפנימי. דאי
מכפנים באתה, ועכשיו היא מתחלת לצאת
דרך עובי בית הכסות — אין דרך הקופא לנקב,
ונימא טרפה. אלא מרקתי כשרה — שמעין
מינה: כל היכא דמצינו למימר סמפנות נקט
ועל, כגון הכא דיש לומר: דרך הוושט באת עד
הלום ועכשיו היא מתחלת לנקב, ואפילו קופא
לבר — לא טרפין, **אובלין** ומשקין דחקו
— ומתוך הדחק נכנסה קופא שלה בכשר.
הילכך, אף על גב דקופא לבר, הואיל ולא חזוין
נקב יוצא לחוץ — כשרה. **הונא מר טרף** —
דקסברא נקבי נקיב. שלא נכנסה אלא דרך
הוושט, ונקבה כרס או וושט או דקין, ויצתה.
מכשר — כיון דבסמפנות אישבתה, אמרין: מי
מיכותה להכנס בסמפון? ה? אלא דרך הקבה
נכנסה, והקבה וקנה כבר סמוכין זה לזה
בדחלוקן סמוך לריאה, וגם קנה הלב וקנה
הכבד מתחלקין לסמפנות בראשן האחד, ויש
לומר שנכנסה מסמפוני (הכבד) (הקבה) לסמפוני
קנה הכבד, ומשם עלתה לכבד דרך הסמפנות.
שקילו **גלימא דטרופאי** — שהאבילות
כלבנים. **קשייתא** = גרעין של תמרה.
סימפוני = דכבד נקט, ועל דרך הקנה נכנסה.
דאי דרך הוושט נכנסה — אינה ראויה לנקב
כלום ולצאת משם ולחזור וליכנס כאן דרך
נקב. **ואף על גב דלא נפקא** — שאינה יכולה
לצאת דרך הסמפון כשרצוין להוציאה, לפי
שהסמפון דחוק, **מירבל הוא דרבי** — על
ידי נענוע, שנענעה הבחמה בהליכתה ימים
רבים, נכנסה תמיד מעט מעט במקום דחוק
שאינה יכולה עכשיו לצאת. **מירבל** — לשון
כברה שמונענים אותה, כמו "אייתי ארבלא
דחבילכ" ב'אלו מצאות' (כבא מצינא כהב).
מיבוע בוע — במחט, ומאן דטרף במחט טרף
נמי בהא. **לאבילה** — האובלין אותה כמו
שהיא. **או על ידי סמנין** — כשמעברין
סממנין המאירין את העינים אף היא מסייעה
עמם. **אויזא בוזא ריאה דירה בארבעה** —
שחזאונו נלקח בדינר ריאה שלה שוה
ארבעה, לפי שהסממנין מעורבין בה. **ואי**
סלקא דעתך — כמות שהיא מאירה —
לינקט אוז שלם עם הריאה בוזא וליכול,
ומאי דקאמר. הכי גרסין: ואי סלקא דעתך
לאבילה לינקט בוזא וליכול. **דיכא**
דמשמשא דא דמכחא — אני שמעתי

קבלה. **אמר רב משרשיא:** ג'ותיה דאבוב דאבא מסתברא, דהא תלינן בזאב. **מורנא** - פלגינן בה
רב יוסף בר דוסאי ור'נן, חד אמר: קודם שחיטה פריש, וחד אמר: לאחר שחיטה פריש. **והלכתא:**
לאחר שחיטה פריש. "רבי שמעון אומר: עד שתינקב". **אמר רבה** בר תחליפא **אמר רב ירמיה** בר
אבא: עד שתינקב לסמפון גדול יתיב רב אחא בר אבא קמיה דרב הונא, וייתיב וקאמר: **אמר רבי**
מלוד: **אמר רבי יהושע** בן לוי: הלכה כרבי שמעון, **אמר ליה:** מלוד ערבא קאמר? אין הלכה
כרבי שמעון קאמר! כי סליק רבי זורא, אשכחיה לרב ביבי דיתיב וקאמר, **אמר רבי מלוד** **אמר**
רבי יהושע בן לוי: הלכה כרבי שמעון, **אמר ליה:** תי דמר, דאנא ורבי תיאי בר אבא ורב אסי
איפלגין לאתריה דרבי מלוד, ואמרי ליה: אי אמר מר הלכה כרבי שמעון? ואמר לו: אין הלכה
כרבי שמעון אמרי. **ואת מה בידך?** **אמר ליה:** הכי אמר רבי יצחק בר אמי **אמר רבי יהושע** בן לוי:
הלכה כרבי שמעון, ואין הלכה כרבי שמעון. "עיקבה חקבה". **אמר רבי יצחק** בר נחמני **אמר רבי**
אושעיא: חלב שעל גבי קבה - כהנים נהגו בו היתר, כרבי ישמעאל שאמר משום אבותיו; וסימנין,
ישמעאל כהנא מסייע כהני. מאי היא? דתניא: "פה תכרכר את בני ישראל" - רבי ישמעאל אומר:
למדנו ברכה לישראל מפי כהנים, לכהנים עצמן לא למדנו; פשהוא אומר: "ואני אברכם" - הוי
אומר: כהנים מברכין לישראל, והקדוש ברוך הוא מברך לכהנים. רבי עקיבא אומר: למדנו ברכה
לישראל מפי כהנים, מפי גבורה לא למדנו; פשהוא אומר "ואני אברכם" - הוי אומר: כהנים מברכין
לישראל, והקדוש ברוך הוא מסכים על ידם. אלא רבי עקיבא ברכה לכהנים מנא ליה? **אמר רב**
נחמן בר יצחק: מ'ואברכה מברכין'. **ואני מסייע כהני?** - דמוקי לה לברכת כהנים במקום ברכה
דישראל. רבי ישמעאל שאמר משום אבותיו, מאי היא? דתניא: "את כל החלב אשר על הקרב"
וגי

במיצר החוה, שמתוך הדחק הדי קורת בצפרניו. וכמדומה אני — בכל מקום שהוא יודע שיכול לתלות, כגון נקב העשוי בסכין, או שלשלה מלמעלה בחוקה ואחר כך נמצא
שם נקב. **והליכתא תלינן, מירשי כלי** — מירש דרשון המשמעין לעם את דבריו כשהיה דורש. **אבוב דאבא** — רב אחא. **דא תלינן בזאב** — דאמר בפרק קמא דחולין
ט"א, בא זאב ונטל את בני מעיים והחזירן כשהן נקובין — אין אמרין במקום נקב נקב. מורנא — תולעת היוצאה מן הריאה ונקבה. קודם שחיטה פריש — מן הריאה, ונקבה ונטרפה.
מלוד **ערבא** — הדר בערייבם. **אין הלכה כרבי שמעון קאמר** — לא אמר הלכה כרבי שמעון, אלא "אין הלכה כרבי שמעון" קאמר. **ואת מה בידך** — רבי ביבי ששיליה לרבי
היתר לאכלו. ומשום רבי ישמעאל נקט ליה. **וסימנין** — שהוא תהירה, ולא תשכח בשם מי נאמר. **ישמעאל כהנא מסייע כהני** — תמיד הוא עורר ומקיל להם. ולקמיה מפרש
היכא. **מאי היא** — היכא מסייע להם. **ואני אברכם** — רבי ישמעאל מוקי ליה אבתנים, ורבי עקיבא מוקי ליה אישראל. **ואני מסייע כהני** — הואיל ורבי עקיבא נמי את ליה
ברכה לכהנים מקרא אחרנא. **במקום ברכה לישראל** — אצל ברכת ישראל. דהכי עדיפא, דמשמע שמתברכין חן עם השאר.

חלב

- 1 **להביא** חלב שעל גבי הדקין — לא היה צריך למיכתב (ויקרא ג) "את החלב המכסה
- 2 את הקרב", דמיונת כל החלב אשר על הקרב" ושם מרבינן אף שעל הדקין.
- 3 או שעל הקיבה לאידך, ולמטע חלב שעל גבי דפנות כתביה, כדריש בתורת כהנים.
- 4 **חלב** טהור סותם — לא מיירי כאב בריאה ושומן סותמתה, או נסרכה בשומן. דפשיטא
- 5 דטרפה, דסתמיה זז אינה כלום, דאין שומן
- 6 לריאה ואין זה שומן שלה. ולא מיירי הכא אלא
- 7 כגון דקין שניקבו וחלב הכנתא סותם את הנקב,
- 8 שהוא שומן שלהם, ותמיד שוכבים בו ואדוק
- 9 הוא מאד והויא סתימה מעלייתא. וחלב העשיר
- 10 ככובע נמי דאצטרך למימר דאינו סותם —
- 11 היינו כגון טרפשא דליבא, כדאמר לקמן, שכן
- 12 שם כל שעה. אבל בריאה אין שום חלב סותם.
- 13 **חלב** היה מאי — נשאל לרבינו יצחק על מחט
- 14 שנמצא בקורקב, וניקבה הכיס שלו וגם בשרה,
- 15 רק שהיה שומן סותם למעלה, והתיר. דלא
- 16 מבעי לן הכא אלא חלב היה, שכנגדו בבהמה
- 17 טמא. אבל בחלב טהור דעוף, שלא מצינו כנגדו
- 18 טמא — פשיטא יסודות, דמיהדיק שפיר.
- 19 **רב** ואיסורא דאורייתא וכו' — כדרב פפא
- 20 הלכה. ומסתברא דרבא נמי חזר בה
- 21 דקאמר לקמן משמיה דרב נחמן: חימצא ובר
- 22 חימצא חד סתים וחד לא סתים. **ושאר** כל
- 23 המשקין מותרין — ואם תאמרו: במאן? דלא
- 24 אפילו רבנן דבסמוך לא שרו אלא חמשה וש
- 25 לומר: דהוא הדין לכולן, ואותן חמשה דנקט —
- 26 משום דחילוי רבי שמעון עליהו, אבל בשאר
- 27 מודה.
- 19 **לקמיה דרבא**; **אמר רבא**: **למאי** ניהוש לה? **חדא**, **דהא** **אמר** **רב** **שש**: **חלב** **טמא** **נמי**
- 20 **סותם**. **ועוד**, **התורה** **חסה** **על** **ממונם** **של** **ישראל**. **אמר** **ליה** **רב** **פפא** **לרבא**: **רב**, **ואיפסורא**
- 21 **דאורייתא**, **ואת** **אמרת**: **התורה** **חסה** **על** **ממונם** **של** **ישראל**? **מניומין** **בגדוקא** **איגלי** **ליה**
- 22 **בסתקא** **דדובשא**, **אתא** **לקמיה דרבא**, **אמר** **רבא**: **למאי** **ניהוש** **לה**? **חדא**, **תנן**: **שלשה**
- 23 **משקים** **אסורים** **משום** **גילוי** — **היו** **והמים** **והחלב**, **ושאר** **כל** **המשקים** — **מותרים**. **ועוד**, **התורה**
- 24 **חסה** **על** **ממונם** **של** **ישראל**. **אמר** **ליה** **רב** **נחמן** **בר** **יצחק** **לרבא**: **רבי** **שמעון**, **וספנת** **נפש**, **ואת**
- 25 **אמרת**: **התורה** **חסה** **על** **ממונם** **של** **ישראל**? **רבי** **שמעון** **מאי** **היא**? **דתניא**: **המשה**
- 26 **אין** **בהם** **משום** **גילוי** — **ציר** **והחומץ**, **שמן** **ודבש** **ומוררים**. **רבי** **שמעון** **אומר**: **אף** **הן** **יש** **בהן**
- 27 **משום** **גילוי**. **ואמר** **רבי** **שמעון**: **אני** **ראיתי** **נחש** **ששטה** **ציר** **בצידן**. **אמרו** **לו**: **שמיא** **הוה**,
- 28 **ואין** **מביאין** **ראיה** **מן** **השומים**. **אמר** **ליה**: **אודי** **לי** **מיתת** **בציר**, **דהא** **רב** **פפא** **ורב** **הונא**
- 29 **בריה** **דרב** **יהושע** **ורבנן**, **כי** **הוה** **להו** **גילויא** — **שרו** **ליה** **בציר**. **אמר** **ליה**: **אודי** **לי** **מיהא**
- 30 **בדבש**, **דרבי** **שמעון** **בן** **אלעזר** **קאי** **בנותיה**, **דתניא**: **וכן** **היה** **רבי** **שמעון** **בן** **אלעזר** **אוסר**
- 31 **בדבש**. **אמר** **רב** **נחמן**: **חלב** **העשוי** **ככובע** **אינו** **סותם**. **היכא**? **אמרי** **לה** **חיישי** **דכרפשא**,
- 32 **ואמרי** **לה**: **טרפשא** **דליבא**. **אמר** **רבא**, **שמעית** **מניה** **דרב** **נחמן** **תרתין**: **חימצא** **ובר** **חימצא**,
- 33 **חד** **סתים** **וחד** **לא** **סתים**, **ולא** **ידענא** **הי** **מנייהו**. **רב** **הונא** **בר** **חיננא** **ורב** **הונא** **בריה** **דרב**
- 34 **נחמן** **אמר**: **בר** **חימצא** — **סתים**, **חימצא** — **לא** **סתים**. **אמר** **רב** **טבוח**, **ויסמינדי**: **יפה** **פח** **הבן**
- 35 **מכח** **האב**. **הי** **חימצא** **והי** **בר** **חימצא**? **תא** **שמע**, **דאמר** **רב** **נחמן**: **אינהו** — **מיכל** **אכלי**, **ולדין**

משתנינו בבהמה שנעשית טריפה משום נקב באיברים ונסתם
הנקב על ידי חלב, שיש מן החלבים שמועלים וסותמים את הנקב
ואינה טריפה, ויש שאינם סותמים: **אמר רב**, חלב טהור המכסה
נקב באחד האיברים שכשניקבו טריפה, סותם - הרי זה נחשב
סתימה מעולה וכשירה הבהמה, וזאת מפני טבעו שהוא אדוק
מאד בבשר שהוא מונח עליו. אבל חלב טמא אינו סותם בסתימה
מעולה וטריפה הבהמה, מפני טבעו שאינו אדוק בבשר, שהרי
הוא יתותב, והיינו כשמלה הנפרדת מהגוף. **ורב** נשאל **אמר, אהרן**
זה ואהרן זה - בין חלב טהור ובין חלב טמא סותם את הנקב אף
שאינו אדוק כל כך, וכשירה הבהמה.
מסתפקת הגמרא: **כעני רבי יודא**, חלב חיה שלא נאסר כלל
באכילה, הנמצא במקום שכנגדו בבהמה הוא טמא, מאי - מה
הדין כאשר חלב זה מכסה נקב באחד מאיברי החיה. ומבאר
הגמרא את צדדי הספק: האם **ינקא אמר רב** חלב טהור זה המותר
באכילה, סותם, והאי חלב חיה נמי טהור הוא ואם כן סותם, או
דלא הטעם שחלב טהור סותם, הוא משום דמתקן ומחובר היטב
לבשר, והאי חלב זה של חיה הרי לא מתקן בבשר, ואין בכוחו
לסתום.
פושטת הגמרא: **אמר אביי**, מאי תיבעי ליה - אינו מובן מהו ספיקו
של רבי זירא, שהרי נתייחד חלב חיה שרי - מותר באכילה מגזירת
הכתוב, אך מכל מקום אהרן לא מתקן - לענין הידוקו וחיבורו
לבשר הרי חלב חיה טבעו הוא כחלב בהמה שאינו מהודק לבשר
שמונח עליו, ואם כך דאי שנינו סותם.
מביאה הגמרא מעשה שפסקו בו האמוראים בנקב שחלב טמא
סתמו: הווא נקב דסתמה חלב טמא, דתתא לקמיה דרבא שיפסוק
דינו, **אמר רבא**, למאי ניהוש לה, הלא משני טעמים אין לאסור,
הראשון, דהא **אמר רב** נשאל חלב טמא נמי סותם, ויש לסמוך עליו אף
שרב חולק עליו ומחמיר, ועוד, אף אם תסבור בשאר מקומות שרב
ורב ששת חולקים יש לפסוק כרב, מכל מקום יש טעם נוסף להחרי
שהרי התורה חסה על ממונם של ישראל, שכך מצונו בפרשת נגעי
בתים (ויקרא יד לו), שצויתה התורה לפנות את הכלים מן הבית שבו
נראה הנגע, מחשש שיטמא הכהן את הבית ויטמאו כל אשר
בתוכו, ואם כן אף בנידון כאן יש לחוש להפסד ממונו, ומשום כך
יש להכשיר את הנקב. **אמר ליה רב פפא לרבא**, האיך אפשר
להתיר על סמך זאת, והרי רב הוא זה שאסר ויש לחוש לדבריו,
ועוד, הרי הנידון הוא לענין איסורא דאורייתא של טריפה, וכיצד
את אמרת שיש להתיר במקום שיש הפסד ממונו מטעם שהתורה
חסה על ממונם של ישראל, והרי יש להחמיר בכל השייך לאיסור
דאורייתא.
מביאה הגמרא ענין אחר שבו סבר רבא להקל מטעם שהתורה
חסה על ממונם של ישראל וחלקו עליו: במסכת תרומות (פ"ח מ"ד)
שנינו, שלשה משקין אסורים משום גלוי, המים והיין והחלב,
והיינו, אסרו חכמים לשותות משקים שנשארו מגולים, משום סכנת
נפשות, מחשש שמא שתה מהם נחש ובתוך כך הטיל בהם ארס.
מספרת הגמרא: מניומין - שם אדם דנדיקא - מוכר כדים אינלי
ליה פסתקא דדובשא - נשאר לו מגולה כד של דבש, אתא לקמיה
דרבא שיפסוק דינו, **אמר רבא**, למאי ניהוש לה, הלא משני טעמים
אין לאסור, הראשון, דתנן (שם), שלשה משקים אסורים משום גלוי,
היין, והמים, והחלב, שמהם דרך הנחשים לשתות, ושאר כל
המשקים מותרים, שאין נחש שותה מהן, ואם כן אין לנו לאסור את
הדבש המגולה, ועוד טעם להתיר, שהרי התורה חסה על ממונם
של ישראל כנוכר לעיל. **אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא**, כיצד
אפשר להתיר, והרי רבי שמעון סובר שיש בדבש חשש גלוי
כדלהלן, וטעם נוסף להחמיר, שפסקת נפשות יש באכילת דבש
שהתגלה ואין את אמרת שיש להתיר מטעם שהתורה חסה על
ממונם של ישראל, והרי במקום סכנה יש להחמיר.

וגו', והיתור שבתביות זאת כל' בא לרבות ולקבא חלב ששל גבי
הקצין - החלב המכסה את צינור המעיין במקום יציאתו מן
הקיבה, שדינו כחלב המכסה את הקרב מפני שהוא מחובר בו
ודומה לו שפרוש כשמלה כמותו, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא
אמר, מתיבות אלו למדים לקבא חלב ששל גבי הקצה, שאף אותו
יש להקריבו ואסור כמותו. אבל לשיטת רבי ישמעאל, חלב שעל
גבי הקיבה אינו בכלל ריבוי הכתוב, והיינו הסייע של רבי ישמעאל
לכאנים חנוכר לעיל, שהתיר להם החלב שעל הקיבה הניתנת
להם במתנות כהונה.
מקשה הגמרא על מה ששנינו שרבי ישמעאל הוא המתיר ורבי
עקיבא האוסר: וימינה - הביאו להקשות מברייטא אחרת
שסותרת לזו, נאמר בפסוק את החלב אשר על הקרב, ונחלקו
התנאים מה בא פסוק זה לרבות, רבי שמעון אמר, בא הפסוק
לרבות לאיסור כל חלב הדומה לזה, מה - כשם שחלב המכסה את
הקרב שהוזכר בתחילת הפסוק לאיסור, צורתו היא שיש עליו
קרום דק והוא נקלף ממנו, שאינו אדוק בו כל כך, אף כל חלב
בבהמה שיש עליו קרום דק והוא נקלף ממנו התרבה מפסוק זה
ואסור באכילה, ולפי זה חלב הקיבה אף הוא בכלל החלבים
האסורים, שגם בו יש קרום ונקלף. רבי עקיבא אמר, אין די
בדמיון לחלב המכסה במה שיש בו קרום ונקלף בלבד כדי
לאסורו, אלא רק חלבים שדומים לו ביותר, וכך יש לנו ללמוד, מה
חלב המכסה את הקרב, צורתו היא שהוא עצמו תוף - פרוש
כשמלה על הקרב כולו כריעה אחת, וניתן ליטלו בשלמות מעל
הקרב שאינו אדוק כל כך, וגם יש עליו קרום והוא נקלף ממנו, אף
כל חלב שדומה לזה לגמרי, שגם הוא תוף, קרום ונקלף, התרבה
מפסוק זה, ולפי זה חלב הקיבה אינו בכלל החלבים האסורים,
שאינו תותב שהרי עשוי חתיכות חתיכות והוא אדוק לקיבה.
מפורש אם כן בברייטא זו שחלב הקיבה לרבי ישמעאל אסור
ולרבי עקיבא מותר, וזה סותר לברייטא השנייה לעיל שרבי
ישמעאל מתיר ורבי עקיבא אוסר.
מתרצת הגמרא: שלח רבין ליישב זאת משמיה דרבי יוחנן, אכן כפי
ששנינו בברייטא זו האחרונה, כך היא הצעה - סדר הדברים הנכון
של משנה - של מחלוקת זו שנשתנה, שרבי ישמעאל אוסר ורבי
עקיבא מתיר, ובכדי שלא תהיה סתירה מהברייטא הקודמת,
איפוך קמייטא - יש להגיה בברייטא הראשונה ולשנות בה להיפך,
דהיינו שרבי ישמעאל מרבה חלב הקיבה ורבי עקיבא מרבה חלב
הדקין ולא חלב הקיבה.
שואלת הגמרא: מאי חזית - מדוע נראה בעיניך דאפכת קמייטא
- שיש להפוך את גירסת הברייטא הראשונה, שמא איפוך
בברייטא - יש להגיה בברייטא השניה ולשנות בה להיפך, דהיינו
שרבי ישמעאל מתיר ורבי עקיבא אוסר. מתרצת הגמרא: מסתבר
יותר שלא להגיה בברייטא השניה, משום דשאני קמא - שברייטא
זו נשתנה באופן שונה מהראשונה, כיון דקתני - שכתוב בה 'מה
חלב' וכו', כלומר שדורשת את המקרא ומדקדקת כיצד לדמות
לחלב שאסרה תורה ומה להביא לרבות באיסור זה, אם כן גירסת
ברייטא זו פוקא - היא המדויקת יותר, ולא ניתן להגיה בה.
מקשה הגמרא: אי הכי שיש להגיה את הברייטא הראשונה וכפי
ששנינו בברייטא השניה שרבי ישמעאל אוסר ורבי עקיבא מתיר,
אם כן דברי רבי אושעיא שאמר שמנהג היתר אכילת חלב
הקיבה הוא כשיטת רבי ישמעאל, קשה, וכי רבי ישמעאל שיטה
זו, והרי רבי עקיבא היא, שהוא זה שהתיר חלב שעל גבי הקיבה.
מתרצת הגמרא: **אמר רב נחמן בר יצחק**, מה שרבי אושעיא יחס
שיטה המתירה לרבי ישמעאל, אין זו שיטת עצמו אלא שרבי
ישמעאל אמר זאת משום אבותיו להתיר, וליה - ואמנם הוא עצמו
לא סבירא ליה להתיר, וכפי ששנינו לעיל שרבי ישמעאל אסר.
הגמרא מביאה הבדל נוסף שיש במיני החלבים השייך לנידון

57 דְּחִבְרָא דְּרֵבִי יוֹרְאָה קִיבְלוּ מִרְבִּי יוֹרְאָה, וּמִנּוּ רַבִּי אֲבָא. וְכך קִיבֵל
 58 מִמֶּנּוּ. (אֲמַר רַבִּי אֲבָא) בְּרִיה דְּרֵבִי חִיָּא בַר אֲבָא, חֲבִי אֲמַר (רַבִּי
 59 חִיָּא בַר אֲבָא אֲמַר) רַבִּי יוֹחָנָן, הִלְכָה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
 60 בְּטַרְפָּה, וְהִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאַבְבֵּל, כִּמוּ שִׁיבְאָר לֵהֲלֹךְ.
 61 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא: הִלְכָה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּטַרְפָּה, הֵינּוּ הָא
 62 דְּאִתְּרִין לַעִיל שְׁבִנִי מַעִין שְׁנִיקְבוּ וְלִיחָה סוּתְמַתָּן כְּשִׁירָה. וּמִבִּרְרַת
 63 הַגְמָרָא: מַה שֶּׁאִמְרָה הִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאַבְבֵּל, מָאִי הִיא שִׁיטָּה רַבִּי
 64 שְׁמַעוֹן וּבִאִיזָה דִּין נִאֲמָרָה.
 65 הַבְרִייתָא בְּמִסְכַּת מוֹעֵד קֶטֶן (כא) דְּנָה בִּאֲדָם שְׁמַעַת בִּאִיחֹר עַל
 66 מִיתָת קְרוּבֵי שְׁחִיבָה עֲלֵיו בִּאֲבִילוֹת, וּבִא לִישֵׁב אֶת יָמֵי הָאֲבִילוֹת
 67 עִם שָׂאֵר הָאֲבִילִים. נִחְלָקוּ תָנָא קָמָא וְרַבִּי שְׁמַעוֹן, הָאֵם הוּא מוֹנֵה
 68 לַעֲצֻמוֹת אֶת שִׁבְעַת יָמֵי הָאֲבִילוֹת, אוֹ שְׁכִינָן שְׁעִיקָר מִנֵּין יָמֵי
 69 הָאֲבִילוֹת הוֹלְכִים לְפִי הַיּוֹשֵׁבִים בְּבֵית, הָרִי הוּא נִגְרַר אַחֲרֵיהֶם
 70 וּמוֹנֵה עִמָּם אֶת יָמֵי הָאֲבִילוֹת, וְאָף אֵם יֵשֵׁב פָּחוֹת מִשְׁבַּעַת יָמִים דִּי
 71 בְּכֶר.
 72 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא: דְּבַרִּי רַבִּי יוֹחָנָן נִאֲמָרוּ עַל מַה שֶּׁשְּׁנִינֵי מִחְלוקָת
 73 תְּנַאִים בַּעֲנִין אֲבִילוֹת, דְּתָנִין בְּבִרְייתָא (מ"ק כא), אֶחָד מִן הַמֵּתֵאבִלִים
 74 שֶׁלֹּא הִיָּה עִם בְּנֵי הַבֵּית שִׁבְעַת הַקְּבוּרָה, כָּל - בְּתוּךְ שְׁלֹשָׁה יָמִים
 75 הָרָשׁוּעִים מִמִּיתָת הַמֵּת, כָּאֵם מִקְּדוּשָׁתָא קְרוּב - אֵם הוּא הִיָּה בְּתוּךְ
 76 מִהֲלָךְ יוֹם אֶחָד וּבִא לִשְׁבַת בִּאֲבִילוֹת יָחִיד עִם שָׂאֵר הָאֲבִילִים, מוֹנֵה
 77 עֲשָׂתָן אֶת יָמֵי הָאֲבִילוֹת כְּמִנִּינִים, וְאִינוּ מוֹנֵה שְׁבַעַת יָמִים מִתְחִילָה,
 78 אוֹלָם אֵם בִּא מִקְּדוּשָׁתָא דְּחֹזֵק יוֹתֵר מִמְּהֻלָּךְ יוֹם אֶחָד, מוֹנֵה לְעֲצֻמוֹ
 79 שְׁבַעַת יָמִים, וְאִינוּ מִצְטָרֵף לְמִנִּינִים.
 80 מִכָּאֵן וְאִילָּה, אֵם בִּא לֵאחֹר שְׁכַבְרִי יֵשֵׁב שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּאֲבִילוֹת,
 81 אֲפִילוּ כָּאֵם מִקְּדוּשָׁתָא קְרוּבֵי אִינוּ מִצְטָרֵף עִמָּהֶם אֵלֹא מוֹנֵה לְעֲצֻמוֹ
 82 שְׁבַעַת יָמִים מִתְחִילָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲמַר, אֲפִילוּ בִּא הָאֲבִילִים בְּיוֹם
 83 הַשְּׁבִיעִי, אֵם כָּאֵם מִקְּדוּשָׁתָא קְרוּבֵי, מוֹנֵה עֲשָׂתָן - מִצְטָרֵף לְמִנִּינִים
 84 וּמִסִּיִּים עִמָּם אֶת הָאֲבִילוֹת, כִּיּוֹן שְׁבִא כְּשַׁעֲדִין לֹא נִסְתִּימָה
 85 הָאֲבִילוֹת. וְעַל כֵּךְ אִמְרָה רַבִּי יוֹחָנָן הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן.
 86 מִסְפֶּרֶת הַגְמָרָא: אֲמַר מָאִי דְּהוּא - אִמְרָה אֶחָד מִן הַתְּלַמִּידִים שְׁמַעַת
 87 פֶּסֶק זֶה, אִיזְבִּי וְאִיזְבִּי - אִזְכָּה וְאֵעֲלֶה לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל לְמִקְוָמוֹ שֶׁל
 88 רַבִּי אַבָּא בְּרִיה דְּרַבִּי חִיָּא בַר אַבָּא, וְאִתְּרָה לְשִׁמְעָתָא מִפּוֹמִיָּה
 89 דְּמָרָה - וְאֵלֵּאמַר אֶת הַשְּׁמוּעָה מִפִּי הַחֹכֵם עֲצֻמוֹ שֶׁאִמְרָה. כִּי פִּלִּיק
 90 - כִּאֲשֶׁר עֲלָה אוֹתוֹ תְּלַמִּיד לֵארוֹץ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁרְכִּיתָה - מִצָּאוֹ לְרַבִּי
 91 אֲבָא בְּרִיה דְּרַבִּי חִיָּא בַר אֲבָא בַּעַל הַמִּימָרָא. אֲמַר לִיה - שֶׁאֵלֹו
 92 הַתְּלַמִּיד לְרַבִּי אַבָּא, הָאֵם אֲמַר מִדְּהִלְכָה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל
 93 בְּטַרְפָּה, אֲמַר לִיה רַבִּי אַבָּא, הָא - הָרִי לֹא אִמְרָתִי שֶׁהִלְכָה כֵּן, אֵלֹא
 94 לְדִפְרָא, אִין הִלְכָה כְּמוֹתוֹ בְּטַרְפָּה, אֲמַר - שֶׁאֵל הַתְּלַמִּיד שׁוֹב,
 95 הַדְּבַר הַנּוֹסֵף שֶׁאִמְרָה בְּשִׁמְךָ שֶׁהִלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בְּאַבְבֵּל, מָאִי -
 96 הָאֵם נִכּוֹן הוּא שֶׁפִּסְקַת הִלְכָה כְּמוֹתוֹ. אֲמַר לִיה רַבִּי אַבָּא, פְּלוּגְתָּא
 97 נִינְהוּ - מִחְלוקָת יֵשׁ בּוֹה אֵם הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בִּאֲבֵל אוֹ לֹא,
 98 דְּאִתְּרָה, רַב חֲסִידָא אֲמַר, הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, וְכֵן אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
 99 הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. וְרַב נַחֲמָן אֲמַר, אִין הִלְכָה.
 100 פּוֹסְקַת הַגְמָרָא: וְאִין הִלְכָה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּטַרְפָּה, וְאִפִּילוּ
 101 אֵם הִלִּיחָה סוּתְמַתָּת אֶת הַנֶּקֶב בַּהֲמָה טְרִפְפָּה. אוֹ שְׁנַעֲשֶׂה לֵאחֹר שְׁחִיתָהּ,
 102 בְּאַבְבֵּל, שֶׁאֵף אֵם בִּא בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי מִצְטָרֵף לִאֲבִילֵי הַבֵּית. וְהִסְתַּעַם
 103 שִׁישׁ לְפִסְקוֹ כְּמוֹתוֹ בִּאֲבֵל, מִשּׁוּם דְּאֲמַר שְׁמוּאֵל הִלְכָה בְּרַבִּי
 104 הַמִּיקָל בְּאַבְבֵּל, וְלִכְּנָן כֵּאֵן שְׁרַבִּי שְׁמַעוֹן הוּא הַמִּיקָל, שֶׁאֵף בְּיוֹם
 105 הַשְּׁבִיעִי מִצְטָרֵף עִם שָׂאֵר הָאֲבִילִים וְאִינוּ צָרִיךְ לְמִנּוֹת שְׁבַעַת יָמִים
 106 שְׁלָמִים, הִלְכָה כְּמוֹתוֹ.
 107 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא דִּין נוֹסֵף בְּהַכְשֶׁרֶת נֶקֶב הַנִּמְצָא בִּאֶחָד הָאִיבִירִים
 108 הַפְּנִימִיִּים: אֲמַר רַב שִׁמְיָה בַר חִיָּא, אֵם נִמְצָא נֶקֶב בְּהַמָּה בְּמַעֲיִם,
 109 וְאִין יָדוּעַ אֵם נַעֲשֶׂה בְּחַיִּיה טְרִפְפָּה, אוֹ שְׁנַעֲשֶׂה לֵאחֹר שְׁחִיתָהּ,
 110 מִקְּדוּשָׁתָא בְּכִנֵּי מַעֲיִם - נּוֹקְבִים נֶקֶב אַחֵר נוֹסֵף בְּצִידוֹ, סוּמוֹךְ לְנֶקֶב
 111 הַקִּיִּים הַמְּסוּפָּק, וּמִשּׁוּם בִּין הַנֶּקֶבִים, וְאֵם נִמְצָאוּ דוֹמִים זֶה לַזֶּה
 112 בְּמִרְאִיהֶם, נִיתָן לְהַכְשִׁירָה, שֶׁעַל יָדִי כֵךְ יָדוּעַ שְׁנַעֲשֶׂה לֵאחֹר

1 וְלִדְרִין - לָנוּ בְּנֵי בָבֶל, אֵף אֵם אִינוּ אוֹכְלִים אוֹתוֹ, אֵךְ הָאֵם נִאֲמָר
 2 דְּמִקְדָּשָׁתָא נִמִּי לֹא קָתִים - שְׁגֵם לַעֲנִין סְתִימַת נֶקֶב יִחְשַׁב כְּחֵלֶב טָמֵא
 3 שֶׁאִינוּ סוֹתֵם, כְּלוּמֹר, אֵף אֵם אִינוּ סוֹמְכִים בּוֹה עַל מִנְהַג אֶרֶץ
 4 יִשְׂרָאֵל לִאֲכֹלָה, מִכָּל מְקוֹם לַעֲנִין סְתִימַת נֶקֶב דִּינוּ כְּחֵלֶב טָהוֹר
 5 וְסוֹתֵם אֵף לְבִנֵי בָבֶל. וְיֵשׁ לְשִׁמוּעַ מִדְּבָרֵיו שֶׁל רַב נַחֲמָן שֶׁהִחֲלַב
 6 שְׁבוּ נִחְלָקוּ מִנְהַגֵּי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבָבֶל הוּא הַסּוֹתֵם, וְהוּא שְׁקָרָא בַר
 7 חִימְצָא, וְעַל כֵּךְ אִמְרָה שְׁבוּ נִחְלָקוּ בְּנֵי בָבֶל וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.
 8 מוֹסִיפָה הַגְמָרָא וּמִבִּאֲרַת עַל מַה נִּחְלָקוּ. לְקִיבָה צוּרְתָהּ שֶׁהִיא
 9 כְּפוּפָה בְּקֶשֶׁת, וְיֵשׁ בָּהּ חֵלֶב שְׁמוֹנֶה מַעַל הַכְּפִיפָה וְהוּא הַנֶּקֶרָא
 10 'דִּאֲקִשְׁתָּא', כְּלוּמֹר עַל הַקֶּשֶׁת מִמַּעַל, וְיֵשׁ בָּהּ אַחֵר שְׁמוֹנֶה בְּתוּךְ
 11 הַכְּפִיפָה וְהוּא הַנֶּקֶרָא 'דִּאִייתָרָא', הֵינּוּ עַל מְקוֹם יֵתֵר הַקֶּשֶׁת.
 12 מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא: דְּאִתְּרָה - הִחֲלַב שְׁעַל הַקֶּשֶׁת, בּוֹלִי עֲלֵמָא - בִּין
 13 בְּנֵי בָבֶל וּבִין בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא פְּלִיגִי דְּאִסְרִי, שֶׁהִרִי הוּא אִינוּ
 14 מִחוּבֵר לְקִיבָה אֵלֹא בְּמִקּוֹם אֶחָד בְּאִמְצָעִיתוֹ, וְכוּלּוֹ הוּא נִפְרַד
 15 כִּתּוּבָה, כְּדֹלֵעִיל (מ"ט), שְׁחֵלֶב שְׁהוּא כְּתוּבָה שְׁפִירוֹשׁ כְּשִׁמְלָה
 16 אֲסוּר בִּין לְרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל וּבִין לְרַבִּי עֲקִיבָא, כִּי פְּלִיגִי - וְכֵל שֶׁנִּחְלָקוּ
 17 הוּא רַק בְּחֵלֶב דְּאִייתָרָא - שְׁעַל הִיתֵר, שְׁהוּא מִחוּבֵר לְקִיבָה וְאִינוּ
 18 'תּוֹתֵב' אֵלֹא שִׁישׁ בּוֹ קְרוֹם וְנִקְלָף, שְׁבִנִי בָבֶל סָבְרוּ כְּרַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל
 19 שְׁכֵל שְׁהוּא קְרוֹם וְנִקְלָף אֵף שֶׁאִינוּ 'תּוֹתֵב' הָרִי הוּא אֲסוּר, וְחֵלֶב זֶה
 20 שְׁעַל הִיתֵר שְׁכֵךְ הוּא צוּרְתָהּ, אֵף הוּא אֲסוּר. וּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
 21 סָבְרוּ כְּרַבִּי עֲקִיבָא שְׁכֵל שֶׁאִינוּ 'תּוֹתֵב' אֵף שְׁהוּא קְרוֹם וְנִקְלָף אִינוּ
 22 חֵלֶב אֲסוּר וְלִכְּנָן אוֹכְלִים אוֹתוֹ.
 23 אֲבָא דְּמָרִי לְבִאֵר מִחְלוקָתָם כֵּךְ, בְּחֵלֶב דְּאִייתָרָא שֶׁאִינוּ 'תּוֹתֵב',
 24 בּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְּלִיגִי דְּשִׁירִי - שְׁהוּא מוֹתֵר, שְׁכוּלָם הִלְכוּ בְּשִׁיטָּת
 25 רַבִּי עֲקִיבָא שְׁכֵל שֶׁאִינוּ 'תּוֹתֵב' אִינוּ אֲסוּר, כִּי פְּלִיגִי בְּחֵלֶב
 26 דְּאִתְּרָה, שְׁהוּא מִחוּבֵר לְקִיבָה רַק בְּאִמְצָעִיתוֹ, שְׁבִנִי בָבֶל סוֹבְרִים
 27 שֶׁנִּחְשַׁב 'תּוֹתֵב' שֶׁהִרִי בְּכוּלּוֹ אִינוּ מִחוּבֵר, וְלִפְיָכֵךְ נִהְיָ בּוֹ אִסוּר.
 28 וּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל סוֹבְרִים שֶׁמִּשּׁוּם חִיבּוּרוֹ שְׁבִאִמְצָעִיתוֹ אִינוּ נִחְשַׁב
 29 'תּוֹתֵב' וְהִתִּירָהוּ.
 30 מִבִּיָּאָה הַגְמָרָא שֶׁאֵכָן מִצִּינוּ שְׁבִנִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הִקִּילוּ לִאֲכֹל חֵלֶב
 31 זֶה: כִּי הָאֵם - כִּמוּ שְׁמִצִּינוּ דְּאֲמַר רַב אֲנָא אֲמַר רַבִּי אֲמִי וְשִׁהִיָּה מִבְּנֵי
 32 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּחֵלֶב דִּאִייתָרָא מִקְּמִצִּין - חוֹתְכִים מִמֶּנּוּ מַעַט
 33 לְמַעַלָּה, שֶׁאִין לִאֲכֹלָה מִפְּנֵי חֵלֶב הַקֶּרֶב הָאֲסוּר שְׁשׁוּכָב עֲלָיו,
 34 וְאוֹכְלִים הַשָּׂאֵר. וְכֵן אֲמַר רַבִּי יִנְאי מִשּׁוּם וְכֵן אֲחֵר, מִקְּמִצִּין.
 35 מִבִּיָּאָה הַגְמָרָא שְׁגֵם נִהְיָ כֵךְ הִלְכָה לְמַעֲשֶׂה: אֲמַר רַב אֲנָא, הִנּוּ
 36 קְאִימָנָא קְמִיָּה - הִיִּיתִי עוֹמֵד לִפְנֵי דְּרַבִּי אֲמִי, וְרִאִיתִי שְׁקִמְצוֹ וְהִסִּירוּ
 37 מִמֶּנּוּ מִחֲלַב זֶה וְהִשְׁלִיכוּ וְהָבִי לִיה - וְהִגִּישּׁ לוֹ אֶת הַשָּׂאֵר וְאֲכָל.
 38 מִבִּיָּאָה הַגְמָרָא מַעֲשֶׂה שְׁבוּ רִאִינוּ חִילּוֹק הַמִּנְהַגִּים: שְׁמִעְיָה דְּרַבִּי
 39 חֲנִינָא - מִשְׁמַשּׁוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא הִנּוּ קְאִי קְמִיָּה - הִיָּה עוֹמֵד וּמִשְׁמַשּׁ
 40 לִפְנֵי דְּרַבִּי חֲנִינָא, הִבִּיאוּ לִפְנֵינוּ חֵלֶב דִּאִייתָרָא, אֲמַר לִיה רַבִּי חֲנִינָא
 41 לְמַשְׁמַשּׁוֹ, קְמוּיָן - חֲתוּךְ וְהִשְׁלַךְ הַחֲלָק הַסּוּמוֹךְ לְחֵלֶב הַקֶּרֶב, וְאֵת
 42 הַשָּׂאֵר הֵב לִי דְּאִיבֹל, חֲזִיָּה דְּהוּי קְמַחָם - רֵאדוֹ רַבִּי חֲנִינָא
 43 לְמַשְׁמַשּׁוֹ שְׁהוּא מִהֲסָס מִלְּהִגִּישׁ לוֹ, אֲמַר לִיה רַבִּי חֲנִינָא, מַמָּה
 44 שֶׁאֵתָהּ מִהֲסָס נִיכֵר דְּבִלְלָהּ אֵת - שְׁמִבְּנֵי בָבֶל אֵתָהּ שְׁנוּהִגִּים בּוֹ
 45 אִיסוּר, וְאֵם כֵּן גִּזְרִי - חֲתוּךְ בְּשׁוּה עַד הַשּׁוֹרֵשׁ וְהִשְׁלִיכוּהוּ כּוּלּוֹ,
 46 שֶׁאִין לִאֲכֹלָה.
 47 מִבִּיָּאָה הַגְמָרָא נִידוֹן נוֹסֵף בַּעֲנִין סְתִימַת נֶקֶב: תְּנִיָּא בְּבִרְייתָא, רַבִּין
 48 שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲמַר, כִּי מַעֲיִין שְׁנִיקְבוּ וְלִיָּה הַנִּמְצָאָה בְּפִנִּים
 49 הַמַּעֲיִים דְּבוּקָה וְסוּתְמַתָּן לְנֶקֶב, כְּפִשְׁרָה. מִבִּרְרַת הַגְמָרָא: מָאִי לִיָּה
 50 - בִּאִיזוֹ לִיָּחָה אִמְרוּ שֶׁבְּכַחַה לְסוּתוֹם וְכִשִּׁירָה. מִבִּאֲרַת הַגְמָרָא:
 51 אֲמַר רַב כְּהִנָּא, שְׁיִקָּא דְּמַעֲיָא - הִלִּיחָה הַדְּבוּקָה בְּתוּךְ הַמַּעֲיִים
 52 מִבְּפִנִּים דְּנִפְקִי אֲנֵי דְּחִקָּא - שֶׁאִינָה יוֹצֵאת אֵלֹא בְּדוּחֹק רַב וְעַל
 53 יָדִי סָכִין, אֲבֵל לִיָּחָה שֶׁאִינָה דְּבוּקָה כֵּל כֵּךְ אִין בְּכַחַה לְסוּתוֹם.
 54 מִבִּיָּאָה הַגְמָרָא שְׁמוּעָה הַקּוֹבַעַת אֶת הַחֲלֵכָה בַּעֲנִין זֶה: גְּמִירִי
 55 חֲבִרָא - קִיבְלוּ חֲבִירֵי דְּרַבִּי אֲבָא מִרְבִּי אֲבָא, וּמִנּוּ - וּמִיָּהוּ מִחוּבִירֵיו
 56 שֶׁל רַבִּי אַבָּא שֶׁקִּיבֵל מִמֶּנּוּ, רַבִּי יוֹרְאָה. וְאֲמַרִּי לָהּ - וְיֵשׁ אוֹמְרִים

- 1 ולדידן אפילו מיסתם נמי לא סתים — בתמיה: לדידן, בני בבל, נהי דלא אבלי
- 2 ליה — להכי מיהא מחזקין ליה בחלב טהור להיות סותם. שמע מינה: ההיא דפליגי
- 3 ביה בני ארץ ישראל ובני בבל קרי ליה רב נחמן "בר חמיצא", והיינו דאיתרא, חלב
- 4 שבמקום היתר. שהקביה עשויה בקשה, ומבחוץ קרי "דאקשתא", ומבפנים לעולג
- 5 קרי "דאיתרא" = חבל, ובדאיתרא פליגי,
- 6 כדמפרש ואזיל. דאקשתא כולי עלמא לא
- 7 פליגי — דבין לבני בבל ובין לבני מערבא
- 8 אסור. דאפילו רבי עקיבא דאמר לעיל (חולין
- 9 מט,ב): תותב קרום ונקלף אסור, דהאי נמי
- 10 לתותב דמי, שאינו מוחרב אלא באמצע
- 11 הקשת שקורין "פישטא". כי פליגי
- 12 דאיתרא — בני בבל סביר ליה כרבי
- 13 ישמעאל דאמר: כל קרום ונקלף חלב טמא
- 14 הוא, והאי נמי קרום ונקלף הוא. ובני מערבא
- 15 כרבי עקיבא דבעי תותב קרום ונקלף, והאי
- 16 לאו תותב הוא. איכא דאמר — דאיתרא
- 17 כולי עלמא לא פליגי דשרי, דכרבי עקיבא
- 18 סביר להו. כי פליגי דאקשתא — מאן דאמר
- 19 סבר: תותב הוא, ומאן דשרי סבר: כיון
- 20 דמחזיר במקצת — לאו תותב הוא. ולהאי
- 21 לישנא בתרא לא מתוקמא מילתיה דרב
- 22 נחמן, דכיון דאקשתא דפליגי ביה אמר רב
- 23 נחמן דסתים — כל שכן דאיתרא. ודכולהו
- 24 שרי, ואם כן מאן לא סתים? ודרב נחמן
- 25 אלישנא קמא. והכי מסתברא כלישנא קמא,
- 26 כדאמרין "במקום שנהגו" (פסחים נא,א): כי
- 27 אתא רבה בר בר חנה אבל דאיתרא, עול
- 28 לגביה רב אימי וסבייה מן קמיה, משום דבני
- 29 בבל אסרי לה. ולדידן תרווייהו אסרי, דבתר
- 30 בני בבל גרידן, דאנן בני גולה אנן, וכלישנא
- 31 קמא ולחומרא. דכל היכא דאיכא תרי לישנא
- 32 בגמרא: אי מידי דאורייתא הוא — זיל
- 33 לחומרא, ובדרבנן — זיל בתר בתרא. כי הא
- 34 — אלישנא קמא קאי. רבי אמי — מערבא
- 35 הוא. ואמר: מקמיצין, נוטלין ממנו מעט
- 36 למעלה ממהדיא דאיתרא, מפני שחלב הקרב
- 37 שוכב עליו, ואוכלין השאר. מחסם — לשון
- 38 (דברים כח) "אל תחסום" — מנגום. כבלאה
- 39 את — שנהגו בו איסור. גום — חתוך עד
- 40 עיקרו כולו והשקל. גום — כמו "גוממו עם
- 41 השופר" לקמן (חולין צב,ב). ליתח — מבפנים
- 42 היא. שירקא דמעייתא — *גלדיא, ואדוקה
- 43 בהן מבפנים, ומוציאין אותה מזה בדרך.
- 44 נמירי חבירא דרבי אבא מרבי אבא — הא
- 45 שמעתא לקמן דרבי אבא בריה דרבי חייה.
- 46 ולא היינו רבי אבא קמא. כל שלשה ימים
- 47 הראשונים — של אבלות. בא ממקום קרוב
- 48 — אם לא היה אחד מן האבלים בבית. וזהו
- 49 במקום קרוב בתוך מהלך יום אחד, ורואי
- 50 הוא לדעת בו ביום, אף על פי שלא ידע — חל אבלות עליו, ובלבד שיבא בתוך שלשה ימים, ומונה אבלותו מיום ראשון. אמר מאן דהוא — אחד מן התלמידים, ולא היו
- 51 זוכרין אלו שסידור הגמרא מן הוה. אויבי ואויסק — לארעא דישראל, לאתריה דרבי אבא בריה דרבי חייה בר אבא. ואמריה — לשמעתא דרבי חייה בר אבא,
- 52 ואגמרה משמיה אי אמר הלכה כרבי שמעון או לא. ואין הלכה כרבי שמעון (וכן גמליאל) — התלמוד קא פסיק לה. מקיפין כבני מעיים — אם נמצאו נקובים, ואין אנו
- 53 יודעין אם קודם שחיטה ואם לאחר שחיטה — נוקבין נקב אחר בצידו ורואין, אם מראיתן שוין — כשרה, דבידעו שלאחר שחיטה היה. ממשמש בהו — ממשמש בהן
- 54 בנקבים האחרים, ונהפכו למריא אחד. וארימו — ואכשרה. מנא לך הא — שידעת לעשות חכמה זו. אמר ליה — מעצמי הבינוני, דאמינא: כמה ידי ממשמשות בנקבין
- 55 קמאי מקמי דליתי קמיה דמר. כרבי יוחנן — בכל מילי. לישנא אחרינא: רבי יוחנן חכים בטרפות. דאמרין לקמן: שדר ליה שמואל תריסר גמלי ספיקי דטריפתא בפרק
- 56 "גיד הנשה" (חולין צח,ב). מקיפין בריאה — היכא דליכא למיתלי בטבחא. ערוגה — דופן הריאה ימיני או שמאלי. מרקה לדיק — אפילו כהמה אחרת דוגמתה. לישנא
- 57 אחרינא: מנסה לגסה — מאומה לאומה, ומרקה לדיק — מאונא לאונא. חאת נראית לי, שאין מקילין כל כך. מקיפין כבנה — אם נמצאת פסוקה לאחר זמן, ואין קדורה
- 58 כאיסר. באותה חוליא — לענן קדורה כאיסר נקט לה. חוליא — שלש טבעות, דטבעת אחת אין עוגל כאיסר. וקודרין עוד אחרת באותה חוליא עצמה ומקיפין. בר חוליא
- 59 — הוא קלישות הקנה מן הצדדין ומתחתיה, שרצועות הברש מחברת ראשי הטבעות. ואף התנוך הולך ודק מעוביו מאמצעיתו ולצדדין לכאן ולכאן על פני כל הקנה.
- 60 מחוליא לבר חוליא — ממקום עוביה של זו למקום קלישותה של זו. חלחולת — היא כרכשא, *טבחיי"א. מעעידות — סותמות אותה, שהרי אדוקה בהן. מקום הדבק
- 61 — שהיא דבוקה בירכיים. כריבו — אפילו נקדר וניטל דופנה עליון או תחתון ברובו — כשרה, שאין דרך הרעיה היוצא דרך הנקב לחזור לאחוריו וליפול לתוך חלל הגוף,
- 62 מפני שמקום דחוק הוא, השדרה מלמעלה, ועצמות האליה שקורין *הנקא"ש, ומכאן ולמטה הן מחוברין בחסוס.

ואיזהו כרס החיצונה בשר החופה את רוב הכרס — ואם תאמר: אם כן חסר להו משמונה עשרה טרפות, דבשר החופה את רוב הכרס הוא משב שמעתא דבריש פירקין ובריש פירקין (מבא, פירשה).

רובא ולא היו טפח פשיטא — פירשו: פשיטא דרוב מועיל לכולא עלמא וקצת תימה, מאי קא משני? לא צריכא דאיכא טפח

במשוה, מהו דתימא עד דמיקרע בה טפח לא הוה טרפה? ואמאי סלקא דעתך למימר הכי? ורבינו חננאל גריס: דאיכא טפח ומשוה, וררצה לפרש, רובא דלא הוי טפח — היינו כשאין בכל הכרס טפח, ולכן פריך שפיר: פשיטא דלא בעי טפח, שהרי אין בכולה טפח ומשני: כגון דאיכא טפח ומשוה, מהו דתימא: כיון דאיכא בכולה טפי מטפח לא מיטרא עד דמקרע טפח.

לבשתמתה תעמוד על טפח — כשתקע

הסלע בחוט ומתח החוט יחידה

בארבו טפח, **מחש** שנמצאת בעובי בית

הכוסות בצד אחד כשרה — אבל בהמסס, אפילו

מצד אחד שלא נקב מעבר לעבר — טרפה, כך

פירש רש"י במקום אחר (ושבת לו"א), ואפילו אם

תמצא לומר דאין סברא שיהא טרפה, הואיל

אין ניקב אלא חצי עור, מצינו למימר דכולה

ניקב, וחיישנן שמוא הדריא, כי הדין דחיישנן

וגבי וטחן בריש פירקין (חולין מג"א, למאן

דחיש לספק דרוסה, והא דקתני במתניתין:

המסס ובית הכוסות שנקבו לחוץ, דמשמע

ברביעין נקב מפושל — לאו דוקא לחוץ שיהא

מפושל, אלא כלומר לחוץ — כלפי חוץ,

ולאפוקי נקבו זה לחוץ זה, והא דקאמר: מצד

אחד כשרה בעובי בית הכוסות, צריך לפרש:

אותו צד אחד מבפנים כלפי הריעי, דאי צד

שבוץ כלפי חלל הגוף, אפילו לא ניקב כלל,

אלא שנמצא מחט בחלל הגוף — טרפה, דאמר:

נקובי נקב ואתאי, ואין נראה לרבינו תם לומר

שיהא טרפה בלא ניקב אלא חצי העור של

המסס, ונראה לו דהמסס נמי מצד אחד כשרה,

והא דנקט בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה

— רובא קמשמע לן, לפי שיש לו שני עורות,

וקמשמע לן דאף על גב שניקב עור אחד שלם,

אפילו הכי כשרה עד שניקבו שניהם, ואגב דנקט

מצד אחד כשרה — נקט נמי משני צדדין טרפה,

אף על גב דמילתא דפשיטא היא, ועוד אמר

רבינו תם: דהאי נמי חדוש דדא, דסלקא דעתך

אפילו משני טרפה, כגון שניקבו שני

העורות — כשרה, לפי ששובב על גבי המסס

ומדובק שם בשומן, והוא הדין דאותו דבוק

מגן שלא יצא הריעי, מיד דהוא אחלחולת

שניקבה ויריס מעמידין אותה דכשרה, קא

משמע לן הכא דטרפה, ואם תאמר: הא אמרין

ב"במה שמועל על דאף (שבת לו"א) גבי הנהו תלת

מילי דאישתנו שמייהו, הובלילא בי כסי ובי כסי

הובלילא: למאי נפקא מינה — למחט שנמצאת

בעובי בית הכוסות, והשתא, מאי נפקותא

איתא? הא בתרייהו אמרין: מצד אחד כשרה

משני צדדים טרפה, גם בהובלילא ויש לומר:

דנפקא מינה, שלא תטעה לפרש מה שאמר מצד אחד כשרה — זהו בהובלילא, דהיינו

המסס שנתה קורין בית הכוסות, אבל במה שקורין עכשיו הובלילא, היינו מה שהיו

גרילים לקרות בית הכוסות — אפילו מצד אחד טרפה, והאיל וניקב עור שלם, אי נמי,

שלא נטעה נמי במשני צדדים טרפה, דהיינו במה שקורין אותו עכשיו בית הכוסות, דהוא

המסס, אבל במה שקורין עכשיו הובלילא, דהוא מה שקורין מתחלה בית הכוסות —

אפילו משני צדדים כשרה, דהוא כמו אחלחולת שניקבה ויריס מעמידין אותה.

המורצא

הקדירה כסלע, מטבע רחב הוא. **שאם תמתה** — אי הוה מושכו לכאן ולכאן שיכנס העוגל לאורך או לרחב, תמצא בו טפח באותה קדירה. **תלת קשייתא** — רעניני

בוקי סריקין — כדים רקים, כלומר, דברים שאינן, **תפיסה** — אחיזה יד, **בכרא** —

אצבע, **בתורא** — אפילו בשור גדול די בכך, **סניא דיבי** — *קרשטי"א בודיל,

לשון מור, והוא עשוי כבס וסותם בראשו, וכך מצאתי באלף"ב בית של רבי מנחם:

*בודיל"ל שאצל"יר, ולשון סניא דיבי — לפי שהוא מקום מאוס וכחוש ואפילו

לזאבים, וכל שאר הכרס קרוי חיצון,

ושיעורו ברוב, לישאר אחריו חצי שמינית; מן

*הפנצ"א עצמה הוא, מקום שמנקבים שם

הטבחים הכרס ומוציאים הפרש, מקום

שהשנאו זב, והראשון נראה, **איסתומכא**

דכרסא — אני שמעתי *איסתומכא בלעז,

ואיני יודע מהו, **מקום צר יש בכרס** —

שהוא קרוי כרס הפנימי, וכל שאר הכרס

קרוי חיצונה, **נפל כרסא בכירא** — הואיל

ואינך יודע היכן הוא לא פירשת לנו כלום,

אמר רב אחא — אני אפרש אותו מקום צר,

מן המיצר ולמטה — ממקום שהכרס חולק

ומיצר לצד הנושט הוא קרוי פנימי, מפני

שנחב בדופני החוץ, ולמטה — כשהבהמה

תלוייה, **מקום שאין בו מילת** — מקום יש

בכרס חלק שאין שם אותו צמר שגוררין

ברותחין מן הכרס, **בשר החופה** — פירשתיו

ו(חולין מבב ד"ה חוץ קרום עד העור

על כל החלל וקורין לו *טינפ"א, וישנו מן

החוץ ועד היידיים, והכרס הקרוי *פנצ"א

מעוטו נחבא בצלעות החוץ, ורובו תחת

אותו קרום, ורוב החיצונה דקאמר מתניתין

— רואין כמה יש מן הקרום כנגד אותו רוב

הכרס, ואם נקרע שם רוב מה שיש מן הקרום

כנגד הכרס — טרפה, ואם ממקום שהכרס

כלה ולמטה נקרע אותו קרום — כשרה,

דהיינו דאמרין לקמן: רובא ולא הוי טפח זו

היא ששנינו בו, ואי בכולה קרום מפרעין

אין אף בהמה טענה שאין ברוב שלה יותר

מטפה, וכל אמוראי לדלעל קרו פנימית

וחיצונה בכרס עצמה, **מפיעתה** — צד

הכרס הוראה את הקרקע הנראה מיד

כשפותחין הבהמה לחוציא את המעיין,

והיינו דמפרש: היכא דפרעי טבחי, כלולו

שייבן בדרבה — סניא דיבי, ואיסתומכא,

ומקום שאין בו מילת — כולן באותו צד

עומדים, או למעלה או למטה, וכי טרפת לה

לכל אותו צד בנקב במשאו הנמצא בו —

מקימת להו לכולהו, **אמייר** — מנהרדעא

הוא, כדאמרין ב"שנים אחוץ" (בבא

מציעא ט"ב), "אנא מנהרדעא אנא, וסבירא

לי שומא הדרא לעולם", **דרב אסי אמר רבי**

יוחנן — דאמר לעיל: "ואיני יודע איהוה,"

מאי — אמריתו עלה הא איכא לספקי בכל

הכרס כולו **אמר ליה כבר פירשה רב אחא**

— דהיינו מן המצר ולמטה, והוא כנגד

מפרעתה היא, **וורבי אבינא** — דאמר: כרס

הפנימי בושט הוא, **ורבני מערבא** —

דאמריו: כל הכרס כולו קרוי פנימי, וניחין

בנקב משהו, **מאי** — וכיון דלא אפסקי

הלכתא עבדינן לחומרא, וטרפינן בכל הכרס בנקב במשאו כבני מערבא, ומיהו, כל

הנך טרפות אגן לא טרחינן למיבדקי בתרייהו, דכל כמה דלא מישתבחין אולין בתר

רובא, כדנפקא לן בפרק קמא (חולין י"א), מ"האליה תמימה" ומקראי טובא,

ובסיכרי דריאה משום דשכיחן בדיקנן בתרייהו, **גדולה ממש** — גדולה שבגדולות.

כל שנקרע בה וכו' — כלומר, כל היכא דמשתבחא או טפח או רובא — טרפה.

רובא פשיטא — דרובו ככולו, הכי גריסין: **לא צריכא דהויא טפח במשוה** — אי

הויא משהו טפי מרובא הוה מיקרע טפח, נקדרה — כמין ארובה עגולה, ורורב

תמורה, **בציפא** — עם אוכל הנשאר סביבותיה, כשאובלין אותה יכנסו שלשה בנקב בדוחק, או בלא ציפא בהרריות.

פְּרָשָׁה את שיטתו רב אָמַר בְּרַעְיָא, שמקום זה הוא מן המיצר
ולמטה, ואף מקום זה הוא נגד המפרעתא.
חור רב אשי ושאלו: וְדַבְרֵי אֲבִינָא שפירש שטפח אחרון בושט הוא
כרס הפנימי, וכן שיטתם דְּבִנְי מְעַרְבָא שפירשו שכל הכרס כולו
הוא הפנימי, מֵאֵי - האם גם לשיטות הללו אין אתם חוששים,
שהרי שני המקומות הללו אינם בכלל המפרעתא. אָמַר לִיה
אמימר, הֵנִי - השיטות הללו פְּלִיגֵי וְהַחֲמִירוּ יוֹתֵר מרבה בר
רב הונא, ואנו בני נהרדעא נהגנו כרבה בר רב הונא.
שנינו במשנה: רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שיעור קרע בבהמה גְּדוּלָה ב' הוא
טפח והקטנה ברובה.
מבאר הגמרא שיעור גדולה וקטנה שאמר רבי יהודה במשנתו:
אָמַר רַבִּי בְנִימִין בְּרַי יֵת אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כששנה רבי יהודה שיעור
טפח בבהמה גדולה, לֹא התכוין כשאמר 'גְּדוּלָה' לבהמה גְּדוּלָה
מִמֶּשׁ - גדולה שבגדולות, שרק כל השיעור הוא טפח ועל כל
הקטנות ממנה נאמר 'הקטנה ברובה'. וְגַם לֹא התכוין כשאמר
'הקטנה ברובה' לבהמה קטנה מִמֶּשׁ וכל השאר השיעור בטפח,
אֵלָּא כָּל בהמה שְׁנִקְרַע בָּהּ בכריסה טַפַּח וְלֹא הָיוּ רוּבָא - ועדיין אין
הקרע רוב מהכרס, וְזוּ הִיא הבהמה שְׁשִׁנְיָנוּ בָּהּ 'בְּגִדוּלָה מִמֶּשׁ', וכל
בהמה שקטנה כל כך שאף שנקרע כריסה ברוּבָא וְלֹא הָיוּ - ועדיין
אין בקרע טַפַּח, וְזוּ הִיא הבהמה שְׁשִׁנְיָנוּ בָּהּ 'בְּקַטְנָה בְּרוּבָא' והיינו
שבין שנקרע טפח, ובין שנקרע רוב הכרס, טריפה.
מקשה הגמרא: מה שאמרת כששנקרע רוּבָא של כרס ואף שלא
הָיוּ טַפַּח, טריפה, מִשְׁטָא - הלא פשוט הוא דין זה, שהרי הוא כלל
בידינו בכל התורה שרובו ככולו, ואף תנא קמא הוסיף בכך,
ומדוע הוצרכה המשנה להשמיעו. מתרצת הגמרא: לֹא צְרִיכָא
דְּהוּיָא טַפַּח מִמֶּשׁוֹ - לא הוצרכה המשנה לומר דין זה כששנקרע
ברובו הרי הוא טריפה אף שאין שיעור הקרע טפח, אלא באופן
שחסר אך משהו לטפח, דְּמָהוּ דְּתִימָא שבאופן כזה עד דְּמִקְרַע בָּהּ
טַפַּח - עד ששיעור הקרע לא יושלם לטפח לֹא הָיוּ מְרִפָּה, קָא
מְשַׁמְעֵי לָן שאין הדבר כן, אלא כל שיש בו רוב מהכרס, טריפה.
ממשיכה הגמרא לכאור דין כרס החיצונה: אָמַר גְּנִיבָא אָמַר רַבִּי
אָסִי, הכרס החיצונה שנקרעה - נִיקְבָה בִּנְקָב שחללו בשיעור סֶלַע
שהוא מטבע רחב, מְרִפָּה. והוא משום שֶׁאֵם תִּמְתָּה הִנְקָב ותשנתה
צורתו מעיגול לסדק צר וארוך ללא חלל, על ידי שיוצמדו
גבולותיו זה לזה, תִּמְצוּד שיעור הקרע עַל הַטַּפַּח שהוא השיעור
שנטרפת. מבאר הגמרא: אָמַר רַבִּי תִימָא בְּרַעְיָא, לְיָדֵי מְרִפָּא
לִי מִיָּה דְּגְנִיבָא - אני שמעתי מגניבא עצמו כיאור שיעור זה,
כשעמדו אֲמִבְרָא דְּנִהרְדַעָא - על הגשר של נהרדעא, שכאשר
נקדחו בצמצום בְּסֶלַע, עדיין בְּשִׁרָה, ורק כשנקדחה יָתֵר מִבְּסֶלַע
מְרִפָּה. מבררת הגמרא: וּבִכְמָה יָתֵר מִבְּסֶלַע ויהיה טריפה. מבאר
הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, בְּגוֹז דְּעִילָו תִּלְתִּי קְשִׁייתָא בְּצִיפָא בְּדוּחָקָא -
כשיעור שניתן להכניס בו בדוחק שלשה גרעיני תמר כששאריות
הפרי דבוק בהם, או שלשה גרעינים בְּלֵא צִיפָא בְּרוּחָא - בלא
שאריות הפרי, ויוכל להכניסם ברווח.
שנינו במשנה: הַמֶּסֶס וְבֵית הַפּוֹסוֹת שִׁנְקִיבוּ לַחוּץ. והיינו שנקבו
לצד חלל הבהמה ולא לצד הפנימי היכן שדבוקים הם זה לזה.
הגמרא מבאר דין מחט הנמצאת בדופן בית הכסות: תִּנּוּ דְּרַבִּין
בברייתא, מִחַט שְׁנִמְצָאת תְּחוּבָה בְּעוֹבֵי הַדּוּפֵן הַכּוֹפֵל שֶׁל בֵּית
הַפּוֹסוֹת העושי משני עורות הדבוקים זה בזה, הדין הוא, שאם
נמצאת המחט תְּחוּבָה רק מִצַּד אֶחָד ולא נקבה את העור השני,
בְּשִׁרָה, שהעור השלם גוזין וסותם הנקב. ואם תְּחוּבָה מִשְׁנֵי צִדִּים
שאו ניקבו שני העורות זה כנגד זה, מְרִפָּה, כדין נקב בבית הכסות
(ראה איורים). ואם יש טפח שדאק לא נתחבה הנקב אלא לאחור
שחיטה ולא הוסיף, יש לבדוק ולראות אם נִמְצָא עָלֶיהָ סָבִיב
הנקב קוֹרֵט [-משהו] דָּם,

בּוֹקֵי מְרִיבֵי - כדים ריקים, דברים בלא טעם, שודאי לא אמר
שאינה כשירה כשניטל ממנה יותר. אלא הָבִי אָמַר רַב נַחֲמָן,
באשר נחסר מן החלחולת במקום הַרְבֵּק, אֲפִילוּ נִיטַל בּוֹלוּ, בְּשִׁרָה,
לפי שנסתם על ידי העמדת הירכים. וְהַכֹּשֶׁר זֶה הוּא דווקא בתנאי
שְׁשִׁנְיָנֵיהּ בּוֹ בנותר מן החלחולת שיעור קְרִי תִפְסָה - אחיזת יד,
וְכִמָּה הוּא שיעור זה, אָמַר אֲבִי, כְּמֵלֵא בְּמִדָּה - אצבע, ואף בְּתוֹרָא
- בשור שחלחולתו גדולה די בכך.
שנינו במשנה במיני הטרפות: הַקֶּרֶס הַפְּנִימִי שִׁנִּיקְבָה או שנקרע
רוב החיצונה. הגמרא מבאר את איזה חלק בכרס נקרא הכרס
הפנימית שנקב כל שהוא בה טריפה, ואיזה חלק הנקרא כרס
החיצונה שאינה טריפה אלא כשנקרעה רובה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר
רַב, הַעִיד נֶחֱזֵן בְּרַי שִׁילָא רִישׁ מִטְבָּחָא דְּצִפּוּרִי - ראש השוחטים של
העיר ציפורי לִפְנֵי רַבִּי מִשּׁוֹם [-בשום] רַבִּי נֶחֱזֵן, אִי וְזוּ הִיא כְּרִס
הַפְּנִימִית שִׁנִּיקְבָה כל שהוא בו טריפה, הוא החלק מהכרס הנקרא
סְנִיָא דִּיבִי - שְׁנָאוֹ אֵף לזאבים, מפני שהוא מאוס וכחוש, וכל
שאר הכרס נקרא חיצון ושיעורו ברוב. וְכֵן אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן
קֶרְחָה, שהכרס הפנימי הוא המקום הקרוי סְנִיָא דִּיבִי. רַבִּי יִשְׁמַעֲלָא
אָמַר, הכרס הפנימי הוא החלק הנקרא אִיסְתוּמָכָא דְּכִרְסָא. רַב
אָסִי אָמַר [-בשום] רַבִּי יוֹחָנָן, מְקוֹם צֶרֶשׁ בְּכִרְס ורק הוא הפנימי,
וְאֵינִי יוֹדֵעַ אֵיזֶהוּ מְקוֹם זֶה. אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרַי יִצְחָק, אִם כֵּן שֶׁאֵין
יודע היכן מְקוֹם זֶה, נִפְלַ בְּרִפָּא בְּכִרְסָא - נפל פירושו של כרס
בבור, כלומר שעדיין לא התפרש מְקוֹם הכרס הפנימי. אָמַר רַב
אֲחָא בְּרַב עֲזָא אָמַר רַב אָסִי, יש בידינו פירושו של מְקוֹם צֶרֶשׁ זה
שאמר רבי יוחנן, ותחילתו הוא מִן הַמִּיצַר - מן המקום בכרס
שהולך ונעשה צֶרֶשׁ וְלִמְסָה - עד קצהו לצד הוֹשֵׁט, וזהו כרס
הפנימי, ונקרא כך מפני שנחבא בדופני החזה. רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַי נַחֲמָנִי
אָמַר שְׁמוּאֵל, הַמְּקוֹם בְּכִרְס שֶׁאֵין בּוֹ מִלֵּית - צמר, הוא הפנימי. רַבִּי
אֲבִינָא אָמַר גְּנִיבָא מִשְׁמִיָּה דְּרַב, הַטַּפַּח האחרון שֶׁבּוֹשֵׁט הַקְּמוּד
לְכִרְס, וְזוּ הִיא כְּרִס הַפְּנִימִית. אָמַר בְּמַעְרְבָא - החכמים שבארץ
ישראל מִשְׁמִיָּה דְּרַבִּי יוֹסֵף בְּרַי חֲנִינָא, כָּל חֲלָקֵי הַכֶּרֶס כּוֹלוּ שֶׁהוֹכֵרוּ
בדברי האמוראים לעיל וְזוּ הִיא כְּרִס הַפְּנִימִית, וְאֵיזֶהוּ כְּרִס הַחִיצוֹן
שיעורו ברוב, בְּשִׁרָה הַעֲשׂוֹי כְּקֶרֶס עַב שֶׁחִוְפָה אֶת רוֹב הַכֶּרֶס
מתחתיו לצד הקרע. רַבָּה בְּרַב רַב הוּנָא אָמַר, מְקוֹם הכרס הנקרא
מְרִיפָתָה הוא הכרס הפנימי. מבררת הגמרא: מֵאֵי - היכן היא
הַמְרִיפָתָה. משיבה הגמרא: אָמַר רַב אֲנָא, הִיא דְּפִרְעֵי מְרִיבֵי -
היכן שחותכים הטבחים להוציא הבני מעיים, והיינו צד הכרס
הרואה את הקרע שמתגלה ונראה מיד כשפותחים הבהמה,
הוא הפנימי.
מביאה הגמרא את המנהג בזה: בְּנִהרְדַעָא עָבְדִי - נהגו להחמיר
בְּרַבָּה בְּרַב הוּנָא שכל הרואה את הקרע הוא כרס הפנימי ונקב
במשוה בו עושה את הבהמה טריפה. אָמַר לִיה רַב אֲשִׁי לְאִמִּימִר
שהיה מנהרדעא. כָּל הֵנִי שְׁמַעְתָּתָא - כל השיטות הללו שהוזכרו
לעיל, מֵאֵי - האם אין אתם חוששים להחמיר כמותם. אָמַר לִיה
אמימר, בּוֹלָהוּ - כל השיטות שהוזכרו לעיל שְׁיִיבֵן בְּרַבָּה בְּרַב רַב
הוּנָא - כלולים בשיטת רבה בר רב הונא שכרס הפנימי היא
המפרעתא, שבה נמצאים החלקים הנקראים סְנִיָא דִּיבִי,
ואיסתומכא, ומקום שאין בו מִלֵּית, ואם כן כשהחמירו כרבה בר
רב הונא להוסיף שם בנקב משהו, ממילא החמירו גם בחלקים
אלו.
חור רב אשי ושאלו: וְדַבְרֵי אֲסִי - ושיטת רב אסי שאמר בשם רַבִּי
יוֹחָנָן שהכרס הפנימי הוא המקום הצר שיש בכרס ואיני יודע
איזהו, מֵאֵי - האם גם לזה אין אתם חוששים, והרי כיון שאין
המקום ידוע, יש להסתפק בכל הכרס אף מחוץ למקום הנקרא
מפרעתא. אָמַר לִיה אמימר, אין לחשוש להחמיר יותר
מהמפרעתא מחמת דברי רבי יוחנן שאמר שאינו יודע, שהרי בְּכָרִי

טרח אותו אדם לבוא אליך, וכוחתו של אביי לומר על עצמו
 כלומר כמה הטרחת אותי לבוא לכהן, ודין זה ידעתיו מכבר
 שהרי מתניין [משנתנין] היא, ששינו במנין הטרירות, המסס
 וזית הפוסות שניקבו לחיו, וכך הרי היה במעשה שהערת עליו,
 שמאחר ונמצא קורט דם הוכח הדבר שהנקב היה לחיו.
 אחת מ"ח הטרירות היא טריפת נפולה, שנפלה הבהמה במקום
 גבוה, ומחשש שנתרסקו ונתפרקו פרקיה וחוליותיה. אך אם
 שהתה וחיותה מעת לעת ורק אחר כך נחשתה, יש בכך הוכחה
 שלא נפגעו איבריה ויצאה מחשש זה וכשירה. שנינו במשנה:
 נפלה מן הגג, הגמרא מבארת את האופנים שאין חשש שנטרפה
 על ידי נפילה: אמר רב הונא, הניח בהמה למעלה על הגג, ופא
 ומצאה למטה על הארץ, אין חוששין משום ריסוקי אברים, שכיין
 שלא ראינוה שנפלה, אנו תולים שקפצה מאליה ושומרת עצמה
 ממכה, ואין איבריה מתרסקים.
 מביאה הגמרא מעשה בענין זה: התיא נדיא דהיה ליה לרבינא -
 מעשה היה בגדי של רבינא שהיה על הגג, דהיה חושש לאיפומא
 - שראה מבעד לחלון שבאמצע הגג, שעורים קלופים המונחים
 למטה בבית. דגר נפל מאינרא לאינרא - קפץ דרך חלון זה כדי
 לאכול, ונפל מהגג לארץ. אחיה קמיה דרב אשי - הביאנו
 רבינא לפני רב אשי, אמר ליה רבינא, הספק שלי בגדי זה כך הוא,
 הא דאמר רב הונא, הניח בהמה למעלה ופא ומצאה למטה אין
 חוששין משום ריסוקי אברים, אימתי אינו חוששים ומה הטעם
 לכך, האם אינו אלא כשקופצת סמוך לכוותל הבית ומשום דאית
 לה מידי למסרף - שיש לה במה להאחז, שנתפסת קצת בידיה
 בכוותל ולכך אין איבריה מתרסקים, והא לית ליה מידי למסרף -
 אבל בגדי זה שקפץ דרך החלון שבאמצע הגג שאינו סמוך לכוותל
 ואין לו במה להאחז, יש לנו לחוש ולהטריף. או דלמא טעמו של
 רב הונא הוא משום דאמרה נפשה - שאומדת ומעריכה את גובה
 המקום אם יכולה לדלוג בלי להיזק, ורק אז קופצת, והא נמי
 אמרה נפשה - והרי גם בגדי זה ישנו לטעם זה שאמר את הגובה
 וקפץ, ואם כן יש להכשירו. אמר ליה רב אשי, טעמו של רב הונא
 הוא משום דאמרה נפשה, והא נמי - וגדי זה גם אמרה נפשה ויש
 להכשירו.
 מביאה הגמרא מעשה נוסף שהסתפקו שמה נפגע איבר שנטרפת
 בו: התיא אימרתה דהיה פי רב חביבא - מעשה היה בכבשה
 שהיתה בביתו של רב חביבא, דהו שדרן פרעיה בתרייתא - שהיו
 רגליה האחרונים גרורים, וחששו שדבר זה נגרם על ידי שאחד
 מאיבריה נפגע באופן שנטרפה. אמר רב יוסף, אין לחוש לכך,
 אלא האי שיקרנא נקמיה - אחזה עמוד רב, והוא חולי הירכים, ומה
 נגרם גרירת רגליה, ואין זה מראה על טריפה באיבריה הפנימיים,
 וכשירה.
 מקשה הגמרא: מתקין לה רבינא - הקשה רבינא על מה שרב יימר
 הכשירה, והרי יש לחוש דלמא חוט השדרה איפסיק - שמה סיבת
 גרירת רגליה היא שנפסק חוט השדרה שהיא אחד הטרירות
 שישנו במשנה לעיל (מב). מספרת הגמרא: בדיקה לבבשה זו בחוט
 השדרה, ואשכחיה כרבינא - ונמצא כחששו של רבינא שהיה חוט
 השדרה פסוק.
 פוסקת הגמרא: ואפילו הכי - ועל אף שכשדקו נמצא חוט
 השדרה פסוק, מכל מקום הלקחא פרב יימר שאין לחוש לכך
 בבהמה שגורת רגליה, משום ששיקרנא שכינה - הוא דבר מצוי,
 ופסיקת חוט השדרה לא שכינה - אינו מצוי, ועל כן יש לתלות
 ולומר שסיבת גרירת הרגלים היא שגרונא וכשירה, ולא לחשוש
 לפסיקת חוט השדרה ולהטריפה.
 חזרת הגמרא לדיני נפולה: אמר רב הונא, אילים זכרים המנענין
 זה את זה, אין חוששין להטריפם משום ריסוקי אברים, אף על גב
 דמדידו וקיימי - שנראים כדואגים וכואבים, אין זה משום

בדידו - מבואר הדבר שלפני שחיטה ניקבו וטריפה היתה. ואם לא
 נמצא עליה קורט דם, בדידו שלאחר שחיטה ניקבו וכשירה, שאם
 היה ניקב קודם שחיטה ודאי היה צריך להימצא קורט דם על
 המוט.
 ומוסיפה הברייתא לבאר: שלא רק שניתן לברר אם ניקבו קודם
 שחיטה או לאחריה, אלא ניתן לברר אף כמה זמן קודם השחיטה
 אירע הדבר. והבדל יש בזה להלכה, כאשר בעל הבהמה מכרה
 ללוקח שהחטה, שאם יברר שנטרפה קודם כאשר היתה ברשות
 המוכר, מקח טעות הוא, וחייב להחזיר המעות, ואם ברשות
 הלוקח נטרפה, המקח קיים והפסיד. מבארת הברייתא: הגליד פי
 המכה - עלה קרום במקום הנקב, בדידו ששילשה ימים קודם
 שחיטה אירע הדבר, שהרי אין הקרום עולה בפחות משלשה
 ימים, ולכן אם קנאה הטבח בתוך שלשה ימים אלו, כבר היתה
 טריפה ומקח טעות הוא ויחזיר המוכר המעות. ואם לא הגליד פי
 המכה, אין מבואר הזמן שניקבו, ולעולם ספק הוא האם ברשות
 מוכר נטרפה או ברשות הלוקח, ולפיכך, המוציא מהכירו עליו
 הדין, והיינו הלוקח שהוא בא להוציא מהמוכר את המעות
 שנתן במקח, עליו מוטל להביא ראיה שנטרפה קודם המכירה
 ומקח טעות הוא. וכל שאינו מביא ראיה אינו יכול לבטל המקח.
 שואלת הגמרא: ומאי שנא מקל נקובי דעלמא - במה שונה נקב
 זה שעל ידי מחט הנמצאת בבית הכוסות שאינך מטריף אלא
 כשנמצא קורט דם, משאר מקומות בבהמה שנקב מטריף בהם,
 דאף על גב דליכא דם סריף מר - ששם מטריף אתה אף ללא
 שנמצא קורט דם. מיישבת הגמרא: התיא - שם בשאר טריפות על
 ידי נקב, שונה הדבר, דליכא מידי למסרף - שאין במקום הנקב
 דבר שידבק בו הדם, ולכן מיד שיוצא מתקנה על ידי לחלוחית
 הבשר, ואם כן בזה שלא נמצא אין הוכחה שנעשה לאחר
 שחיטה, שיתכן שניקב לפני שחיטה ויצא דם אלא שנתקנה. אבל
 הקא פין דאיכא מחט שדרכו של דם לידבק בה, כשלא נמצא דם
 דוק בה יש בזה הוכחה שנעשה לאחר שחיטה, שהרי אי איתא
 - אם כן היה בקדמיה שחיטה הוא שנעשה הנקב, מיסרף הוה סריף
 - הדם היה נדבק ונראה במחט, ומכך שלא נראה יש הוכחה
 שאחר שחיטה נעשה.
 מביאה הגמרא מעשה בדיון זה: אמר ליה רב ספרא לאבאי, חיוי מר
 - יראה אדוני ויבחון דבריו של האי צורקא מרבנן - תלמיד חכם
 זה דאמא ממערקא - שבא מארץ ישראל, ואמר רב עזריא שמיני
 [שמי], ואמר נעשה ושא לאלה לפני רבי, מחט שנמצאת בעיני
 בית הכוסות מצד אחד, וטריפה - והטריפה. וזה שלא כדברי
 הברייתא לעיל שהכשירה כשנמצאת מצד אחד. שלח ליה אביי
 לרב עזריא שיבא כדי שיעיד בפניו על מעשה זה. לא איתא לנביה
 [לא בא לפניו]. מול הוא לנביה - הלך אביי אליו לשמוע ממנו.
 הוה קאי מאינרא - מצאו שהיה עומד על הגג, אמר ניהות מר
 ונתי - אמר לו ירד אדוני ויבא שרצוני לשמוע ממנו, לא נחית -
 לא ירד רב עזריא, סליק הוא לנביה - עלה אביי אליו ואמר ליה
 לרב עזריא, אימא לי נופא דעובדא הכי הוה - אמור לי האיק היה
 גוף המעשה שהטריף רבי, אמר ליה רב עזריא, כך היה המעשה,
 מפסיד פנסיות אנא - ממונה אני לכנס התלמידים לבית המדרש
 ולהוציאם לעילא מרבי רבה - לפני רבי הגדול שהוא רבי יהודה
 הנשיא, ותוה - והיה אז, שרב הונא ציפוריא - מציפורי ורבי יוסי
 מדיא [המדני] יושבין לפניו, ובאת לפני רבי מחט שנמצאת בעיני
 בית הכוסות מצד אחד הפנימי, והפכה רבי לבית הכוסות לבדוק
 אם הנקב מפולש, ומצא עליה - על הצד החיצון כנגד המחט
 קורט דם, וטריפה, ואמר רבי, הטעם שיש להטריפה, משום שאם
 אין שם מכה - נקב מפולש, קורט דם זה מנין נמצא על הצד
 החיצון, וכשנמצא מוכח מכך שיש נקב מפולש. אמר ליה אביי
 לרב עזריא, מרה (טרייה) [טרייה] להווא נברא - כמה טירחות

- 1 בידוע שלפני שחיטה — וטרפה. הוגלד — *קרשט"א. בידוע שהוא שלשה ימים
2 קודם שחיטה — ואם לקחה בתוך שלשה ימים — הוי מקח טעות, וצריך המוכר
3 להחזיר לו מעותיו. לא הוגלד פי' המכר — איכא לספקי אי קודם מקח הוי אי
4 לאחר מקח הוי, ועל הטבח שהוא מוציא מידו, דמסתמא כל כמה דלא ידבי זוזי
5 לא ידבי ליה חיותא, ועליו להביא ראיה
6 שקודם מקח הוה, דמספיקא לא מפיקין
7 ממונא מחזיקה. למאי נפקא מינה — לא
8 גרסינן. התם ליכא מידי למיסרך —
9 כשנמצא נקב בלא מחט, כשהדם יוצא הוא
10 מתקנה בלחלוותי הבשר והחול, לפי שאין
11 לו היכן לידבק. מיסרך הוה סריך — הדם
12 במחט. רב עזריא שמני — רב עזריא שמי.
13 שלח ליה — אביי דליתי לגביה. מפסד
14 בנפשות אנא — מכניס ומוציא תלמידים,
15 ומאספם, ומעמידם לילך מבית המדרש.
16 לעילא מרבי רבה — מרבי יהודה הנשיא.
17 רב הונא צפוריא ורבי יוסי מדרא. מחט
18 שנמצאת בעוכי בית הכסות — מבפנים.
19 מצד אחד — שלא היתה נראית מבחוץ.
20 והפכה — לבית הכסות לצד החיצון. ומצא
21 — על המחט כנגד פיה מבחוץ קורט דם.
22 אמר אם ימכר — זו יוצאת לחוץ, קח זה
23 מנך באן? טרף מרבי להווא גברא — כמה
24 הטרחת לאותו האיש. על עצמו היה אומר,
25 שהטריחו זה לבא אצלו. לישנא אחרתא:
26 טרף טרייה — כמו "טרייה לרישיה" דאמרין
27 לעיל (חולין מוהב), כלומר, בחנם טרחת
28 — שאין כאן דבר חדוש. למעלה — בגג.
29 למטה — על הארץ. אין חוששין — הואיל
30 ולא ראינוה שנפלה — אין חוששין שמא
31 נתרסקו אבריה, להשהותה מעת לעת כדין
32 נפולה ורסקת אברים, דאמרין במתניתין
33 (חולין נוא) גבי עוף: אם שהתה מעת לעת
34 ושהתה — כשרה. ובקופצת מאליה לא
35 חיישין להכי. הווא גריד דהוה ליה לריבנא
36 — בגג, והוה ארובה בגג. לישנא אחרתא
37 הווא חושלא — שערור קלופים. בארפומא
38 — כנגד פי ארובה למטה בבית. דגר — קפץ.
39 משום דאית לי מידי למסרך — שלא
40 קפצה דרך ארובה אלא בעידי הגג. מסרכת
41 עצמה בכתלים וקופצת, ומחניא לה סריכת
42 הכתלים שנסרכת בידיה קצת. והאי לית
43 ליה מידי למיסרך — שהארובה אינה
44 סמוכה לכותל. דאמדה נפשה — אם גבוה
45 לה יותר מדאי אינה קופצת. דהווי שרין
46 כרעיה בתרייתא — רגליה האחרונה היו
47 נגררין אחריה. שינונא — *קרנפ"א.
48 הלכתא ברב יימר — דלא מיודקקין
49 למיבדק שאר בחמות דשגור כרעיהו.
50 זכרים — אילים. דמדורו — דאוגים וכואבים.
51 צימרא — חממו, כמו (שבת טזא)
52 "אישתא צמירתא". דנגבי נגבי — ומשליכין
53 אותם למעלה מכתלי החצר ונופלים לארץ.
54 אמתניהו — על מתניהו נופלין, ואין נהפצין
55 על גבן שיתפרקו חוליותיהו. אהדרינהו —
56 דרך למעלה מן הכותל. ודאי חיישין —
57 דלא איכפת להו לה דהכי נפלה. הכה על
58 ראשה — שכפה המטה. והלכה לה כלפי
59 זנבה — והכה על מתניהו ולא על הצלעות.
60 וכן על זנבה והלכה כלפי ראשה וזכה על צוארה. ואפילו — לא גרסינן, דדוקא לא כפה המטה והכה על כל הצלעות כנגד כל השדרה קאמר. ואי שלים חוטר
61 אפליגא דנבא — שלא היה ארוך ככל השדרה, חיישין. קיטור — במקל שיש בו שיעור ענפים. אפסקיה — בהפסק, כלומר, לרוחב הגב — חיישין לחוט השדרה. בית
62 הרהם — עגל שנולה היום שיצא מבית הרהם צר. אין חוששין — שמא נדחך ונתרסקו אבריו, ואין צריך להשהותו מעת לעת.

- 1 **מודה** רבי שמעון לענין קדשים — לא הוה צריך כאן לדבר רבי יוחנן. דבבכור עסקין,
- 2 דתלי רחמנא בפטר רחם, וקדשים גופיהו לא יליף רבי שמעון אלא מבכור
- 3 "לילה" "לילה", כדאמר בריש "יוצא דופן" (נדה מא). ולרבותא נקט הכא כל קדשים.
- 4 **עמדה** אינה צריכה מעט לעת אבל בדיקה דאי בעיא — אבל לא עמדה בעיא דאי
- 5 מעט לעת, ובעיא נמי בדיקה. כדנתן לקמן
- 6 (תולין גא): דרסה וטרפה בבית או שריצתה
- 7 בהמה — צריך מעט לעת. ואמר בגמרא משום
- 8 רבי אלעזר ברבי ינאי: אחת זו ואחת זו צריכה
- 9 בדיקה. ואם תאמר, והא תניא בפרק
- 10 "התרעובת" (בבבא עב), נתערבה בשור
- 11 שנעבדה בו עבירה, ככלאים ובטרפה. ובגמרא
- 12 (שם עד): פריך: האי טרפה היכי דמי? אי ידיע
- 13 ליה — לשקלה, אי דלא ידיע ליה — מנא ידיע?
- 14 ומשני ריש לקיש: דאיערב בנפולה. ופריך
- 15 בנפולה לבדיקה! ומשני, קסבר: עמדה צריכה
- 16 מעט לעת, הלכה צריכה בדיקה. והשתא, על
- 17 ברחק עיקר שינויא לא הוי עמדה צריכה מעט
- 18 לעת, דאכתי לבדיקה בחלוף. ועוד, דכיון
- 19 דמעת לעת סגי, אמאי קתני: ידעו עד
- 20 שיסתאבא אלא עיקר שינויא מהלכה צריכה
- 21 בדיקה. וכיון דאין מריחא שום דבר במה שאומר
- 22 עמדה צריכה מעט לעת, למה לי למימר הכי?
- 23 הא כולי עלמא מהו הכא דעמדה אינה צריכה
- 24 מעט לעת ונראה דגרסין תחם: עמדה אינה
- 25 צריכה מעט לעת. אף על גב דלא צריך ליה
- 26 תחם, נקטיה אגב הלכה בעיא בדיקה
- 27 **והלכתא** היכא דנפלה מן הגג כו' — הא
- 28 דלא קאמו: הלכה כרב יהודה בריסוק אברים —
- 29 משום דבעי לאשמועינן: דקא עמדה. למעוטי
- 30 פשטה ידה לעמוד ונעורה לעמוד.
- 31 קטניות
- 22 **פי שלא עמדה. והלכתא:** היכא דנפלה מן הגג בדלא ידעה, ועמדה ולא הלכה — צריכה
- 23 בדיקה, ואינה צריכה מעט לעת. ואם הלכה — אפילו בדיקה נמי לא צריכה. אמר אמימר
- 24 במשמיה דרב דימי מנהרדעא: נפולה שאמרו — צריכה בדיקה כנגד בני מעיים. אמר ליה
- 25 מר זוטרא, הכי אמרינן במשמיה דרב פפא: צריכה בדיקה כנגד בית החלל פולו. אמר ליה
- 26 הונא מר בר בר רביה דרב נחמיה לרב אשי: סימנין מאי? אמר ליה: סימנין קשין הן אצל
- 27 נפילה. אמר רב יהודה אמר שמואל: עוף שנחבט על פני המים, כיון ששט מלא קומתו
- 28 — דיו, ולא אמרן אלא ממשח למעלה, אבל מלמעלה למטה — מניא הוא דאשפול; ואי
- 29 מניא קיימי — לית לן בה; ואי שדא ציבי וקדמיה — הא קדמיה. גלימא מתיה — חיישין,
- 30 דלא מתיה — לא חיישין, עוף ומעופף — לא חיישין. אוילא ומקריב קיטרי — חיישין, לא
- 31 מקריב קיטרי — לא חיישין. פיתנא דעביד בטוני — חיישין; דהאי גיסא ודהאי גיסא — לא
- 32 חיישין. אפוייתא — חיישין. פיתנא דדיק ונפיץ — לא חיישין, דייק ולא נפיץ — חיישין;
- 33 דעביד ביור, כיון דאיכא ביה קמרי — חיישין. דקתא — חיישין, דקדקתא — לא חיישין.
- 34 נברא — חיישין, תימחתא — לא חיישין. קיטמא נהילא — חיישין, לא נהילא — לא חיישין.
- 35 חול
- דאי ידעה — הא אמרינן דאמדה נפשה (לעיל עמוד א). כנגד בני מעיין — שמא נקרה רוב החיצונה, או ניקבו הדקין. כנגד כל החלל — משום שברית רוב צלעות או
- עקרת חוליות. סימנין מאי — מי בעי בדיקה שמא נעקרו? עוף שנחבט — ונפל על כרדו על פני הנהר, ואיכא למיחש לריסוק. כיון ששט מלא קומתו — הוה ליה
- כחליכה, שאינה צריכה בדיקה. ואי מאי דקיימי — כגון אגמים. לית לן בה — דאפילו מלמעלה למטה שפיר דמי. ואי שדי ציבי — ואם היו קסמי עצים מושלכין
- בנהר. וקדמיה — איהו לציבי מלמעלה למטה, שרי, דכיון דקדמיה איהו לציבי איהו דקא שט. גלימא — פרש על גבי יתדות באויר. ומתיה —
- שפיר, ונפל עוף עליו. חיישין — לריסוק ובעי שהיה, דכיון דמתיה שפיר קשה הוא. עוף ומעופף — ואם כפולה הטלית, ואפילו מתחת. לא חיישין — דאינה
- נמתחת יפה. אוילא — עוף שנפל ברשת הפרושה באויר. אי מקריב קיטרי — קשרי החוטין שבהם סמוכין זה לזה תמיד. חיישין — שמא הקשרים רסוקו. כיתנא
- דעביד בטוני — פשתן העשוי חבילות חבילות. חיישין — שהרי קשה הוא. דהאי גיסא ודהאי גיסא — אם נפל על צדי החבילה מכאן ומכאן בהשמשות. לא חיישין
- דכי מטי עלייהו משהתיר ומשחמט ולא מלקי ליה. אפוייתא — חבילות של קנים. כיתנא דדיק (ונפיץ) — חבט "טור"ה בלעז. ונפיץ — לא חיישין; לא חיישין
- אם שטוח על גבי קרקע ונפל עוף עליו. דייק ולא נפיץ — שברי הגבעולין מלקין העוף. דעביד ביור — "פופיד"ש, אפילו דייק ונפיץ חיישין משום קטרי דאית
- ביה. דקתא — נעורת שברי גבעולין הננעמן מן הפשתים כשננפצין אותו. חיישין — אם נפל עוף עליהן. דקדקתא — דקה מן הדקה, וגם היא נעורת. לא חיישין —
- אם יש ממנה כרי על גבי קרקע ונפל עוף עליהן — לא חיישין, לפי שהיא רכה. נברא — סיב הגדל סביב הדקלים, ומייבשן אותו, ונחלק לרצועות ומפסילין ממנו
- חבלים. וכל זמן שלא נעשה רצועות הוא קשה. תימחתא — לאחר שחלקוהו לרצועות להאי נברא, כמו שעושין לקליפת עץ הקרי "טיל". קיטמא נהילא — מרוקב
- בנפה, נכבש ונעשה קשה. לא נהילא — אינו נכבש, וכל שעה הוא טפוף ואינו קשה.

זאת התירה לשוחטו בו ביום, ומוכח בדברי רב נחמן שאין
ביציאת בית הרהם חשש משום ריסוק איברים.
דוחה הגמרא: **הָאֵם בְּמֵאֵי עֲסָקִין, שֶׁהַפְּרִים עַל פִּי מְרַקֵּעַ** – שהתחזק
ותחב פרסותיו בקרקע כדי לעמוד, שעל ידי שיש בבוחו לעשות
כך רואים אנו שודאי לא התרסקו איבריו, ורק משום כך הותר.
ובכך נדחו כל הראיות לדינו של רב נחמן.
הגמרא מביאה דין נוסף השייך לחשש זה: **וְאָמַר רַב נַחְמָן,**
כשמפילים הבהמה אופילו ממקום גבוה עשרה טפחים בבית
המטבחים לשוחטה, **אִין בּוֹ מִשּׁוּם רִיסוּקֵי אֲגָרִים.** ומטעם שמפרש
לקמן.
מביאה הגמרא מעשה רב לדין זה וטעמו: **הוּאָא תוֹרָא – [שור]**
דְּנָפַל בבית המטבחים כשהפילוהו לשחטו, **וְאִישְׁתַּפֵּעַ קָל**
(גניחותיה) [גניחותיה] – ונשמע קול דחיפתו לארץ מחוזק
הנפילה, ואף על פי כן **עַל – [נכנס] רַב יִצְחָק פֶּרֶ שְׂמוּאֵל פֶּר מִרְתָּא**
למקום שמכור מבשר השור, **וְשָׁקֵל מְשוּפָּרִי שׁוּפְרִי –** קנה
מהמבחר שבמובחר שבבשרו, ולא חשש לריסוק איברים, **אָמַר**
לִיה רַבֵּנָן לִרְבִּי יִצְחָק, מָנָא לָךְ הָא – דבר זה שאין לחשוש בו, **אָמַר**
לְהוּ רַב יִצְחָק, הָכִי אָמַר רַב, שכשהשור מרגיש שמפילים אותו,
צִפְרִינֵי נִיעֵץ וּמַחֲזִיק עֲצֻמוֹ עַד שְׂמִיעֵי לִאֲרִין ואינו נופל מגובה,
ומזה ידעתי שאין לחשוש.
הגמרא עוסקת באופני הבדיקה שניתן על ידי כך להתיר בהמה
שנפלה: **אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר רַב,** בהמה שנפלה ונִפְקְדָה בכח
עצמה, **אִינָה צְרִיכָה שְׂחִשְׂתָּהּ מֵעַתְּ לַעַת** בכדי להכשירה, שאם היו
איבריה מרוסקים לא היתה יכולה לעמוד. אמנם בדיקה **וְדָא**
פְּעִיא – ודאי שצריכה בדיקה שלא נפסק חוט השדרה או נשברו
רוב הצלעות או נעקרה חוליא, שזאת ודאי יש לחשוש שאינר
כן מחמת הנפילה אף שיכולה לעמוד בכח עצמה. ואם הִלְכָה
הבהמה לאחר הנפילה, **אִינָה צְרִיכָה אֶף בְּדִיקָה,** שהרי היא בחזקת
בריא. **רַב תִּיָּא פֶר אֲשֵׁי אָמַר, אַחַת זֹו שְׁעִמְדָּה אַחַת זֹו** שאף
הלכה, **צְרִיכָה בְּדִיקָה,** שעדיין יש לחוש לריסוק איברים.
מביאה הגמרא שנחלקו אימתי נחשב עמידה והליכה: **אָמַר רַב**
יְרֵמְיָה פֶר אֲחָא אָמַר רַב, פְּשִׁטָּה יָדָה לְעִמּוּד, די בכך, **אֶף עַל פִּי שְׁלֵא**
עֲמָדָה ממש על רגליה, וכשירה ללא שהיה מעת לעת. **עֲקָרָה**
רָגְלָה לְחֵלָה, די בכך, **אֶף עַל פִּי שְׁלֵא הִלְכָה כָּלָל.** ורב חסדא **אָמַר,**
נִנְקְרָה – התחזקה ורצתה לַעֲמוּד, **אֶף עַל פִּי שְׁלֵא עֲמָדָה,** ואף לא
פשטה ידה, גם כן דינה כעמידה.
(והִלְכָתָא, הִיאָה נִנְפְּלָה מִן הַגֵּן בְּרָלָה יָדָהּ שְׁעִמְדָה לִפְּוֹל, שאינה
נזהרת לאחור את עצמה שלא תינזק, ויש חשש ריסוק איברים,
ולאחר שנפלה עֲמָדָה ממש וְלֵא הִלְכָה, צְרִיכָה בְּדִיקָה וכפי
שנתבאר לעיל, ובדבר זה לא נחלקו, וְאִינָה צְרִיכָה מֵעַתְּ לַעַת. וְאִם
הִלְכָה, אִפְּיֵלוּ בְּדִיקָה נְמִי לֹא צְרִיכָה, כשיטת רב יהודה אמר רב
לעיל).
מבאר הגמרא אלו איברים צריכים בדיקה: **אָמַר אֲמִיבֶר מְשִׁמִּיה**
דְּרַב דִּימִי מְנַהֲרָדְעָא, נְפִילָה שְׂאִמְרָה צְרִיכָה בְּדִיקָה, מקום הבדיקה
הוא בִּנְגִיד בְּנִי מַעֲיִים שלא נקרע רוב הכרס החיצונה ושלא ניקבו
הדקין. **אָמַר לִיה מִר זוטרא,** הִכִּי אֲמִרִין מְשִׁמִּיה דְּרַב פֶּפֶא, צְרִיכָה
בְּדִיקָה בִּנְגִיד בֵּית הַחֲלָל בּוֹלוּ, שיש לבדוק גם שלא נשברו רוב
צלעותיה או נעקרה חוליה. מבררת הגמרא: **אָמַר לִיה הוּנָא מִר**
פֶר בְּרִיה דְּרַב נַחְמָנָה לְרַב אֲשֵׁי, סִימֵנִין שִׁבְצוּרָא, והיינו קנה
והוושט, **מָא –** מה דינם, האם צריך לבדוקם שלא נעקרו. משיבה
הגמרא: **אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי, סִימֵנִין קָשִׁין וְחוֹקִים הֵן אֲצֵל – [לענין]**
נְפִילָה, ואין לחשוש שניזוקו בנפילה, ולכן אין צריך לבדוקם.
הגמרא מביאה דין נפולה בעוף: **אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר שְׂמוּאֵל, עוֹף**
שֶׁנֶּחֱפַט עַל יַד שְׁנוֹרָק בכח בעל כורחו **עַל פְּנֵי הַמַּיִם, בֵּין שְׂרָאִינוּ**
שֶׁשֶּׁמֶט מֵלֵא קוֹמָה – [ש-ל העוף] דִּין, ואין צריך בדיקה, שבכך ששט

מְשִׁמָּה בְּזִיבָה אִם יֵצֵא מִמֶּנּוּ זֹבֵב. וְאִי סִלְקָא דְעֵתָהּ לומר שבכל
יציאה מבית הרהם יש לחוש בִּי מִשּׁוּם רִיסוּקֵי אֲגָרִים, הרי שכל
תינוק ביומו הראשון נחשב כחולה, ואם יצא ממנו זוב אין לו
ליטמא בזיבה, שהרי **אִיכָרִי בָאן –** יש לקרוא כאן מה שלמדה
הברייתא (וכרותה ה) מן הכתוב (ויקרא טו ב) **אִישׁ אִישׁ בִּי יִהְיֶה זָב**
מִבְּשָׂרוֹ זֹבֵב טָמֵא, שאין טמא אלא כשזב מבשרו כמות שהוא
בריא ושלם, **לֹא זֹבב מִחֶמֶת אִוְנָם,** כגון על ידי חולי או כל אונס
אחר, ואם כן מהו האופן שבו ריבתה הברייתא שאף תינוק בן יומו
מטמא בזיבה. דוחה הגמרא: באמת אפשר שאכן יש ביציאה מן
הרהם חשש ריסוק איברים, ומה שאמרה הברייתא שתינוק
מיטמא בזיבה אף ביום שנולד, **הָאֵם בְּמֵאֵי עֲסָקִין, בְּגוֹן שְׂעִיא דְרָךְ**
דוֹפָן, והיינו שנפתחו מעיה על ידי סם והוציאו את העובר לחוץ,
שבכך אין חשש לריסוק איברים, ובאופן זה אם יצא ממנו זיבה,
מיטמא.
הגמרא מביאה ראייה נוספת לדינו של רב נחמן: **תָּא שְׂמַע, שִׁנְיָו**
ברייתא בענין מוקצה ביום טוב, **עָלָל שְׁנוֹלֵד בְּיוֹם טוֹב,** אף שבבין
השמשות בכניסת היום לא היה ניתן לשחטו, שהרי היה אז עדיין
במעי אמו, **שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב,** ואין בו משום מוקצה, שהרי
את אמו ניתן היה לשחוט בכניסת היום, ועל ידי שחיטת אמו
מותר הוא באכילה אף לפני לידתו, אם כן נחשב שהיה אף עובר
זה מוכן מבעוד יום. ואם נאמר שיש חשש ריסוק איברים ביום
שנולד מחמת בית הרהם, אם כן אף שאינו מוקצה, מכל מקום יש
לאסור שחיטתו ביום טוב מחשש שהוא טריפה ואינו ראוי
לאכילה, והרי היא מלאכה שאינה לצורך אוכל נפש האסורה
ביום טוב, ועל כרחק שאין בו חשש טריפה. דוחה הגמרא: באמת
אפשר שיש ביציאה מן הרהם חשש ריסוק איברים, ומכל מקום
התירה הברייתא את שחיטתו ביום טוב, **דְּהָכָא נְמִי מדובר בְּגוֹן**
שְׂעִיא דְרָךְ דוֹפָן, שאין חשש לריסוק איברים.
הגמרא מביאה ראייה נוספת לדינו של רב נחמן: **תָּא שְׂמַע** ראייה
מברייתא העוסקת בדין שחיטת בכור בעל מום ביום טוב. נחלקו
תנאים במסכת ביצה (כ) בבכור בהמה שבבין השמשות היה תם
ונולד בו מום ביום טוב. יש האוסר לשחטו, כיון שמוקצה היה בין
השמשות, שהרי לא היה ניתן לשוחטו משום שהיה אז עדיין תם,
ואסור לשחטו מחמת איסור קדשים בחוץ. ככל בכור תם בזמן
הזה שאין מזבח להקריבו. ויש המתיר משום שכל שעה ושעה
חושב שיפול בו מום ואינו מקצהו מדעתו. ועל כך שנינו ברייתא,
וְשִׁין התנאים ומודים שֵׁאֵם נולד הוא ביום טוב ובלידתו היה מומו
עָמוּ, שְׂפָה מִן הַמַּיִם הוא ואינו מוקצה, שלא נאסרה שחיטתו
מעולם, שהרי במעי אמו היה מוכן לאכילה אגב אמו, שמוותר
לשוחטה שהיא בהמת חולין שבכור אינו קדוש עד שיוולד, והיה
ניתר על ידי שחיטת אמו, ובשעה שנולד שאו הוא זמן קדושתו,
הרי מומו עמו, וראוי לישחט ככל בכור בעל מום, לפיכך אינו
מוקצה. ואם נאמר שיש חשש ריסוק איברים ביום שנולד, יש
לאסור שחיטתו ביום טוב מחשש שהוא טריפה ואינו ראוי
לאכילה, ומה שהותר שחיטתו מוכח שאין בו חשש טריפה. וכי
תִּמָּא לדחות דְּהִכִּי נְמִי מדובר שְׂעִיא דְרָךְ דוֹפָן, ולכן אין חשש
ריסוק איברים, אין זה יתכן להעמיד כך את הברייתא, שהרי
הברייתא מדברת בעגל שקדוש בקדושת בכורה, ואם הוא יצא
דְּרָךְ דוֹפָן מִי קְדוּשָׁה – האם קדוש הוא, וְהָאֵם אָמַר רַבִּי יוֹהָנָן, אף על
פי שנחלקו תנאים באשה שילדה דרך דופן, שחכמים למדו
מהכתוב (ויקרא יב ב) שאינו נחשב לולד ואין לאמו דיני טומאה
וטהרה של יולדת, ורבי שמעון סבר שיש לה דיני יולדת, מכל
מקום מוֹדָה הָיָה רַבִּי שְׂמַעוֹן בבהמה שנולדה דרך דופן לָעֵזֶן
קְדוּשָׁה שְׂאִינוּ קְדוּשָׁה בקדושת הגוף ופסול להקרבה. ואם כן על
כרחנו שברייתא זו מדברת שנולד דרך פתח בית הרהם, ובכל

שכחיה, שהרי שיה במראהו לנבך השני שעתה ניקב, ואילו היה זה הנבך הקיים נעשה לפני שחיתה, לא היו דומים במראהו זה לזה.
מביאה הגמרא מעשה רב בהלכה זו, שבו מתבאר דין נוסף בזה: **הנהו - היו גני מעיים שנמצא בהם נבך ולא היה ניכר אם מחיים או לא, דאיתו לקמיה דרבא שיפסוק בכשרות הבהמה. אקפיהו - עשה רבא נבך אחר בצידו של הנבך הנמצא כדי לראות אם שוים הם במראהם, שאם יושו הרי מוכח שנעשה לאחר שחיתה ויכשיר, ולא אידמו - ולא היו דומים הנקבים, ואם כן יש לחשוש שנעשה מחיים, ורצה רבא להטריפה. אהא - בא רב משךשיא בריה - בנו של רבא, והיה משמש ביה באותו נבך האחר שנעשה רבא, ועל ידי כך השתנה מראהו של הנבך ואידמו - וחזרו הנקבים להיראות דומים זה לזה, והכשיר רבא. אמר ליה רבא לרב משרשיא בנו, מנא לך הא - מנין לך חכמה זאת לעשות כך, אמר ליה רב משרשיא, מדעתי הבנתי זאת, שהרי ביה ידי משמשו בנהי - כמה ידים משמשו בנבך שכבר היה בתחילה, מקמי ביה ידי לקמיה דרב - קודם שהובאו לפני אדוני, ואם כך רק על ידי מישמוש גם בנבך החדש יתכן שיהיו הנקבים דומים זה לזה. אמר ליה רבא, תבין ביה - הנה בני חכם הוא בהלכות טרפות בריה יוחנן שהיה חכם בכל העניינים.**
מביאה הגמרא הלכה זו בריאה שניקבה והדינים בזה: **רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרויהו - אמרו שניהם, מקיפין בריאה - ניתן לבדוק נבך הנמצא בריאה ולהוכיח שנעשה אחר שחיתה, על ידי שנוקבים נבך נוסף סמוך לנבך שכבר קיים, שגם בריאה ניתן להבחין בין נבך שלפני שחיתה לזה שאחר השחיתה. אמר רבא, לא אמרן שניתן לסמוך על בדיקה זו אלא כשנוקב את הנבך החדש באותה ערוגה - באותו צד הריאה ומיני או שמאלין שבו הנבך נמצא. שאז ניתן להשוות בין הנקבים שהרי הם באותו מקום, אבל להשוות מנבך הנמצא בערוגה שבצד זה של הריאה לנבך חדש שיעשה בערוגה שבצידה השני, לא ניתן לסמוך על בדיקה זו, משום שיש לחוש שהשינוי שבמראה הערוגות זו מזו, יגרום שנקב שבערוגה שבצד זה אף שהיה מחיים, ידמה לנבך שבערוגה שבצד השני שנעשה לאחר שחיתה. פוסקת הגמרא: והלקתא שאין לחוש לכך, ומקיפין אפילו בערוגה שבצד זה לערוגה שבצד אחר, משום שעל אף השינוי המועט שבין צידי הריאה עדיין ניתן להבחין בין נבך לנבך. אבל רק מדקא לדקא - מנבך שבאונא זו לנבך שבאונא אחרת באותה ריאה, וכן מנבך לנבך - מנבך שבאונא זו לנבך**

שבאונא אחרת שדומות זו לזו, אבל לא מנבך - מנבך שבאונא לנבך - לנבך שבאונא, ולא מדקא - מנבך שבאונא לנבך - לנבך שבאונא, משום שאין מראה האונא דומה לגמרי למראה האונא, ויש לחוש שידמה נבך שמחיים לנבך שלאחר שחיתה.
מביאה הגמרא הלכה זו בפסוקת הגרירת והדינים בזה: **אמרי תרויהו, מקיפין בנהי - אם נמצא הקנה פסוק באופן שמטריף את הבהמה, ואין ידוע אם נעשה מחיים או נעשה לאחר שחיתה, נוקבים ופוסקים בקנה במקום אחר, ומשוים בין המקומות הפגומים ומבררים בכך אימתי נפסק הקנה. אמר רב פפא, לא אמרן שניתן לסמוך על בדיקה זו, אלא כשנוקב את החדש באותה חוליא - באותן שלש טבעות שבקנה שבהן נמצא הנבך, שאז ניתן להשוות בין הנקבים מאחר שהם באותו מקום, אבל מחוליא שבה נמצא הנבך לחוליא אחרת, לא ניתן לסמוך על בדיקה זו, משום שהמקומות שונים זה מזה ויש לחוש שידמה נבך שמחיים לנבך שלאחר שחיתה. פוסקת הגמרא: והלקתא שאין לחוש לכך, שהשינוי שבין חוליא לחוליא מועט הוא, ולכן מקיפין אפילו מחוליא לחוליא, ומברר חוליא - וכמו כן מקיפין על נבך שבצדדי הקנה ובתחתיתו ששם דופנו דק וקלוש לנבך שנמצא במקום זה שבבר חוליא אחר, אבל לא מחוליא לבר חוליא, וכן לא מברר חוליא לחוליא, ששונים הם זה מזה ולא ניתן להבחין בין נבך הנעשה מחיים לנעשה לאחר שחיתה.**
מביאה הגמרא דין נבך בחלחולת והכשרתו: **אמר רבי יוחנן, חלחולת ו-המעז האחרון, בסוף המעיים, שהוא שיה וכן בו עיקום והוא שהריעי יוצא בו שניקבה, בשרה, הואיל ויריכים העומדות משני צידיה מעמידות וסותמות אותה - את הנבך, שהרי היא אדוקה בהם.**
מבררת הגמרא: **וכמה שיעורו של נבך שניתן עדיין להכשירה משום העמדת הירכים. משיבה הגמרא: אמר רבי אילעי אמר רבי יוחנן, כשהוא במקום הדבק - במקום שדבוקה בירכים, אף שניקב בירכו של חלחולת עדיין כשירה היא, ששם היא סתומה על ידי העצמות המקיפות אותה, אבל שלא במקום הדבק, אפילו ניקבה במשהו טריפה, ששם אין דבר לסותמה והריעי יוצא מהנבך ושורת לחללי הגוף. אמרוה רבנן לקמיה דרבא, משמיה דרב נחמן - אמרו החכמים בני הישיבה לפני רבא דין זה משמו של רב נחמן, אמר להם רבא, לא מי אמנא לבו - האם לא אמרתי לכם לא תתלו ביה - שלא תתלו ותאמרו משמו של רב נחמן**

כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש ותלמידי התמימים יחיו, בלימודם ובהתועודותם, ומקיים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלימודים, הנה בזה היא ההתקשרות [אליו]

היום יום כד סיון

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

**הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן
אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע**

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים – הלכות שבת ~

א ...אָבֿל לְאַחֵרִים - מִתֵּר ח [אָף הַתְּבִשִּׁל בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד, וְאֵין צְרִיכִים לְהִמָּתִין בְּכַדִּי שִׁיעָשׂוּ¹⁸], אָף אִם בִּשַׁל בְּשִׁבְלֵם¹⁹. שְׁלֹא הִצְרִיכוּ לְהִמָּתִין בֵּן אֶלָּא בְּנִכְרֵי הָעוֹשָׂה בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁאִם נִתִּיר לוֹ לְהִנּוֹת

ביאורי הלכה

[ט] בכדי שיעשו – אין צריכים להמתין במוצאי שבת שיעור הזמן הנדרש לעשיית המלאכה. [י] בישל בשבילם – גם בני ביתו מותרים מיד לאחר השבת²⁹, וכל-שכן שבית-חרושת המייצר בשבת עבור יהודים וכו', מותר לקנות ממנו סחורה שייצר בשבת³⁰.

[ח] לאחרים מותר – ישראל שעשה מלאכה בתבשיל או חפצים אחרים של ישראל אחר ללא רשותו וללא ידיעתו (או שידע ומחה בו) – אסור גם לבעל התבשיל ליהנות ממלאכתו בשבת עצמה²⁷, ומותר מיד לאחר השבת²⁸.

צינונים והוספות

באיסור (סי' רנג סי"ב, סכ"ד), המערים ומבשל ביו"ט באיסור (סי' תקג סי"ב), המבטל איסור לכתחילה (סי' תמז סס"א), וכן לעניין אמירה לנכרי (סי' תקטו ס"א וסי"א), מי שנעשה בשבילו דינו כלו עצמו, אך כבר ביאר בתהל"ד (ח"ג סי' לו) שיש לחלק בין דבר שאיסורו משום קנס לעושה המלאכה (שאסור רק לו עצמו, ולעולם), לבין דבר שאיסורו מחשש שיבוא לעשות שוב באיסור, ואם לא תאסור למי שעשה בשבילו לא בטל החשש (ראה לעיל הערה יא עוד בזה). ומה שבקו"א סי' תקג ס"ק ב (הובא בצינונים) משמע קצת שגם לעניין המבשל בשבת יש להחמיר לאחרים כלו עצמו, סוכ"ס כאן פסק בפשיטות להיתר, וגם שם לעניין המערים ביו"ט מסתמך בעיקר על המג"א בסי' רנג ס"ק יא (איסור משום קנס), ועיקר ההשוואה שם בין המערים ביו"ט למבשל בשבת הוא לעניין שאסור לעולם כמו במבשל בשבת, אבל טעם הגזירה היינו מחמת החשש שיבוא לעשות לאחרים כמו שמסיים שם בקו"א (אלא שבעובר על איסור שהיה והטמנה די בהמתנה לאחר השבת בכדי שיעשו להסיר החשש שיבוא לעשות לאחרים, אבל בהערמה ביו"ט שמלכתחילה מבשל ליום המחרת לא די בכך ואסור לעולם כמו מבשל בשבת (וי"ל שלכך ציין בתחילה למג"א סי' שיח בו מובא לאסור לעולם גם בדבר האסור משום גזירה, וכיון שהמג"א הקל לבסוף בנידון מבשל בשבת לעניין איסור לאחרים, ציין לסי' רנג)). (30) היינו שאין בזה איסור "מעשה שבת", וראה להלן (הערה לה ואל"ך) לעניין "בכדי שיעשו", וכן אם יש בזה סיוע לדבר עבירה.

27) אף שאין אדם אוסר את שאינו שלו, כשם שאסור לאחרים (ראה שו"ת אמרי יושר ח"א סי' קכט) אסור גם לבעלים, ורק כשלא נהנה כלל מהמלאכה מותר לבעלים להשתמש בחפץ שלו (וכדלעיל הערה יח לעניין דבר שלא נעשה בו שינוי ולא נהנה מהאיסור), ואולי בנידון דידן יש להקל גם אם נעשה שינוי בחפץ אם הבעלים לא נהנה כלל משינוי זה, וכגון פירות שמעדיף לאוכלן חיים ובא אחר ובישלם בשבת, מותר לבעל הפירות לאכלם בשבת כי השינוי שבהם נעשה שלא ברשות, ולפי-זה מי שהוסיף שלא מדעת בעל התבשיל מים צוננים (השייכים לבעל התבשיל) בתבשיל רותח ונתחממו, אם התבשיל היה ראוי לאכילה גם ללא הוספת המים – מותר לבעל התבשיל לאכלו בשבת (כי לא נהנה בהוספת המים, וצ"ע במי שהוסיף מים משלו על תבשיל של אחרים שאף שלא נהנים מהוספת המים בתבשיל, הרי אסורים בשתיית המים), ואם בעל התבשיל היה נמנע מאכילת התבשיל ללא הוספת המים – אסור גם כשהוסיף שלא מדעתו, אבל מי שהוסיף מים מדעתו של בעל התבשיל, נאסר התבשיל באכילה עד לאחר השבת אף אם היה אוכלו גם ללא הוספת המים.

28) עושה האיסור עצמו אסור ליהנות מהמלאכה לעולם, ללא חילוק אם עשה בחפץ השייך לו או לאחרים, ברשות או שלא ברשות, אם מכרו וקנהו שוב וכל כיוצא בזה.

29) לא מיבעיא שבני ביתו לא אסורים לעולם (מודגש כמה פעמים בסעיף זה שאיסור הנאה לעולם עבור העושה, ומשמע שבני ביתו ומי שעשה בשבילו דינם כאחרים ואינם בכלל הגזירה), וכאן בא להשמיע שאינם צריכים להמתין אפילו בכדי שיעשו. והנה לעניין המשהה ומחזיר בשבת

בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד יא – יֵשׁ לְחוּשׁ שְׁמָא יֹאמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבַּת, כִּדְבַר שִׁיחָהּ הַדְּבָר מוֹכֵן לוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד, שְׁאִסּוּר הָאִמְרָה לְנִכְרֵי קָל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת. וְכֵן אָפְלוּ בְּיִשְׂרָאֵל הָעוֹשֶׂה, אֲלֵא שֶׁהִתְחִיל מִבְּעוֹד יוֹם עֲשִׂיתוּ בְּדָבָר שְׁאִסּוּר לְהִתְחִיל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסִימָן רנ"ג, שְׁאִסּוּר זֶה גַם כֵּן קָל בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וְיֵשׁ לְחוּשׁ שִׁיעוּבֹר עָלָיו בְּשִׁבְלִי שִׁיחָהּ מוֹכֵן לוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד, וְלִכֵּן הִצְרִיכוּ לְהִמָּתִין בְּכַדִּי שִׁיעוּשׁוֹ גַם לְאַחֲרִים, גְּזֵרָה שְׁמָא יֹאמְרוּ לְאַחֵר שִׁיתְחִיל לָהֶם מִבְּעוֹד יוֹם. אָבֵל אֵין לְחוּשׁ כָּלֵל שְׁמָא יֹאמַר לְיִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לוֹ מְלָאכָה בְּשַׁבַּת בְּשִׁבְלִי לְהִנּוֹת מִמֶּנָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד. וְעוֹד, שֶׁהִיִּשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁמַע לוֹ יב, שִׁ"אֵין אָדָם חוֹטֵא וְלֹא לז"ג.

חלק ב, סימן שיח, דין המבשל בשבת אִמְצַע סְעִיף א:

ביאורי הלכה

יא] בְּמוֹצָאֵי שַׁבַּת מִיָּד – מותר לעלות על אוטובוס או מטוס וכל כיוצא-בזה מיד במוצאי שבת, אף אם הכנתו או הגעתו למקום זה נעשו בשבת באיסור על ידי ישראל³¹ (וצריך להזהר שלא יהיה בזה חילול השם וכעין הסכמה והשתתפות בחילול שבת)³². אמנם אם מזמין מונית וכדומה למוצאי שבת, לא יאמר לו שיגיע

מיד לאחר השבת באופן שיהיה מוכרח לצאת בשבת באיסור³³.

יב] לֹא יִשְׁמַע לוֹ – ישראל מומר³⁴ גם אם עושה מלאכה בקביעות³⁵ לצורך ישראל אחר – מותר לאחרים ליהנות ממלאכתו מיד לאחר השבת³⁶, אך במקום שישנה אפשרות לגרום להפחתה בחילול שבת

ציונים והוספות

31) בהבאת האוטובוס לא נעשה שינוי בדבר, אף אם הבאתו הצריכה עשיית מלאכות וכדו', וממילא מותר גם לנהג עצמו ליהנות ממעשיו לאחר השבת (ראה לעיל הערה יז לעניין מפתח שהובא באיסור בשבת), וכל-שכן לאחרים (וראה בזה עוד להלן על ס"י שכה). ולהעיר, מ"מ"ש בס' מאור השבת ח"א ס"י י"ח שלא גזרו שלא ליהנות מאדם משום מעשה שבת, ומותר ליהנות מאדם שהגיע אליו בשבת באיסור (כגון מלצר, סדרן וכו').

32) אגרות קודש חל"א (אגרת יא'תתנו ע' רלג) מענה למי שהודיע שבמוצאי"ק הקרוב יטוס לאה"ק עם חברת התעופה אל-על: הרי זה בקיץ ומוכרח הכנת המטוס כמה וכמה שעות לפני הטיסה עבור בני"ק וק"ל, ע"כ ישאל רב ומורה הוראה. ע"כ. לכאורה, החשש אינו מצד מעשה שבת (השייך בכל חברה בה עובדים יהודים) אלא מחילול השם שיש בעצם הנסיעה עם טיסה הקשורה בפרהסיא (בהיותה חברה של בני"י) עם חילול שבת (אף אם הכנת המטוס עצמו נעשית בזמן קצר, הרי ישנם הכנות נוספות לטיסה, ובע"כ חברה המוציאה טיסה במוצאי"ק הייתה פעילה כבר בשבת קודש, ובקניית כרטיס לטיסה זו, ישנו סוג של הסכמה להנהגת החברה בקשר לטיסה זו), ויש כאן איסור גם כשלא נהנה ישירות ממעשה שבת, אמנם, לאחר כמה שעות הנסיעה לא נתפסת כהסכמה והשתתפות לחילול שבת (אף אם סביר שחילולו שבת לטיסה זו כבר משעות הבוקר). וראה להלן הערה לח. וראה גם אגרות קודש חכ"ט ע' קנד שלא לארגן אירועים וכיו"ב בערב שבת אם יגרמו לחילול שבת.

33) דבר זה אסור גם באמירה לנכרי, וכל שכן בישראל, ועליו לתת לו אפשרות סבירה להגיע לאחר השבת בלא לחלל שבת, כגון שיתן לו מספיק זמן כך שיוכל לצאת מביתו לאחר השבת, או יציע לו אפשרות לשהות כל השבת במקום קרוב (ואם עשה מדעתו באופן האסור דינו כמי שעשה מעצמו).

ביאורי הלכה

– יש לפעול זאת³⁷, ואם ההנאה ממלאכתו נראית כשותפות או הסכמה לחילול שבת, ובפרט בחילול שבת הידוע לכולם ונעשה בפרהסיא – יש להמנע³⁸. [ג] ולא לו – אבל דבר שקל בעיניו ונראה לו כהיתר

ציונים והוספות

בשבת, שאמנם לאחר השבת מותר ליהנות מהם, אך אם דרישה לדבר שאין בו חילול שבת תגרום להפחתה בחילול שבת – כדאי הדבר. אבל בשבת עצמה, אסור לשמוע או להתעדכן בחדשות שנוצרו באיסור, גם אם מגיעים אליו באופן אוטומטי, בשעון שבת, או שנמצא במדינה שבה עדיין לא נכנסה שבת ונהנה ממעשה ישראל במקום שכבר נכנסה שבת (ואם המלאכה נעשית על ידי נכרי לצורך ישראל אסור ליהנות ממנה עד בכדי שייעשו, כדלהלן על ס' שכה).

(38) באג"ק (ח"ח ע' קצב אגרת ב'תלה, הובאה לעיל על ס' רמח הערה לד) מבואר התיקון למי שנסע באוני' ישראלית בשבת קודש, ומשמע שהוא תיקון על עצם הנסיעה באוניה וההשתתפות בעניין של חילול שבת וחילול השם שבזה, ולא תיקון על פרט מסויים כמו על ההנאה ממעשה שבת. וראה לעיל הערה לב.

(39) אין כאן שני טעמים שונים לחלק בין חשש שיאמר לישראל לבשל עבורו בשבת לבין חשש שיאמר לנכרי, כי גם הטעם 'שהישראל לא ישמע לו' הוא דווקא בדבר שאינו קל בעיני הבריות, אבל בדבר הקל בעיני הבריות כשם שעושה עבור עצמו ונראה לו כהיתר כך עושה עבור חבירו, אלא שלאחר שנתבאר שבאמירה לישראל לא אסור עבור אחרים בכדי שיעשו כיון שהוא איסור החמור בעיני הבריות, מפרט ב' פרטים שישנם באיסור חמור בעיני הבריות: א. לא חוששים שיאמר לחבירו לבשל עבורו בשבת, ב. "אין אדם חוטא ולא לו" וממילא חבירו לא ישמע לו. (גם אם אין נפק"מ בין ב' הפרטים, לאחר שנתבאר שכאן מדובר דווקא באיסור חמור בעיני הבריות (הפרט הראשון), אי אפשר להתעלם מהפרט השני (ובפרט שבמג"א הביא רק פרט זה, אלא שבשוע"ר ביארו)).

שנעשה בחול בהיתר, כבר כתבו שאין זה להלכה אלא לפעמים רואים צורך לתקן זאת מצד המצב (ראה שו"ת מנח"י ח"ג סי' עט ועוד), וראה אגרות קודש (חי"ג אגרת ד'תקנה ע' רפה) שהאריך בכו"כ פרטים בחומרת הפלגת אוניות ישראליות בשבת קודש והשהיה בהן (ראה גם לעיל על ס' רמח הערה לד) ולא חש למסייע לדבר עבירה, ומשמע שעצם התשלום והשהיה בשבת באוניה המפליגה בחילול שבת אינו נחשב כמסייע לדבר עבירה (אף שתשלום מראש על שירות שיינתן גם באיסור בשבת חמור יותר מ"קונה קבוע" שבנידון הכת"ס, ויתירה מכך, משמע קצת (באג"ק שם) שאין לשלול סברא להעדיף אוניה של ישראל המחלל שבת (בתנאי שלא יחלל שבת בהפלגה זו) על פני אוניית נכרי). אמנם יש לדון בקונה קבוע כוותיה דהכת"ס (בשבת עצמה עכ"פ) מהטעם שמדובר בפונדק הידוע לרבים, והקונים הקבועים נראים קצת כשותפים לחילול שבת (וע"ד המבואר להלן הערה לח).

(36) הפמ"ג (סי' שכה ס"ק כב) ראה גם לעיל הערה לד)) דן לעניין אמירה לישראל מומר, שאין לומר בה "לא ישמע לו", ואם כן יש לאסור גם לאחרים איסור הנאה בכדי שיעשה, אך בשוע"ר הביא כטעם עיקרי שלא חוששים שישראל יבקש מישראל אחר לעשות עבורו בשבת (אף אם ישמע לו), וטעם זה נכון גם באומר לישראל מומר, וגם אם תאמר שצריך לב' הטעמים יחדיו, מ"מ אין לנו אלא חילוק השו"ע בין ישראל לנכרי.

(37) באג"ק (חי"ג שם), שאם חלק גדול מהקונים של דבר שיש בו חילול שבת יעדיפו דבר שאין בו חילול שבת, קרוב לדאי שיעשו עבורם גם באופן שאין בו חילול שבת וכדאי הדבר. ונמצא, שהוא הדין לעיתון שנערך בשבת, ראה ושמיעה של רדיו טלוויזיה וכו', הודעות קוליות שהוקלטו

~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ברכת הפירות ~

~ יום ראשון ~

חלק א' סימן רב דיני פירות האילן:

יא כל הפירות אפילו זיתים וענבים ששראן או בשלן במים אע"פ שנכנס טעם הפרי במים אינו מברך על אותם המים אלא שהכל, שהמים הם עיקר. במה דברים אמורים בפירות שדרכן לאכלן חיין אבל מיני ירקות שדרכן אכילתם ע"י בישול מי בישולם כמותם שעל דעת כן נוטעים אותם

לאכול גם מימיהם עמהם או עם פת ולא יצאו מתורת אוכל לגמרי ולפיכך מברכין עליהם ברכת הירקות אף אם בא לשותות בפני עצמן אבל פירות שדרך אכילתם חיים אף אם נתייבשו ואז אין דרכם להאכל חיים אלא ע"י בישול מכל מקום אין עיקר נטיעתם על דעת כן ומברך על מימיהם שהכל אם בא לשותותם בפני עצמן וכ"ש על מי שרייתם.

ויש אומרים שכל הפירות מי בישולם או שרייתם כמותם ומברך עליהם בורא פרי העץ אם בא לשותותם בפני עצמן

משקה עליו וממנעם זה מברכין על שכר שעורים שהכל נהיה בדברו ולא בורא מיני מזונות כמו שיתבאר בסימן ר"ד.

ואפילו אם אוכל ג"כ התבשיל עם המרק אין המרק נפטר בברכת התבשיל שאיננו טפל אליו כלל כיון שעיקר הבישול בשביל המרק ומכל מקום כדי לעשות על צד היותר טוב ראוי לברך שהכל נהיה בדברו תחלה על המרק ולשתות ממנו בפני עצמו מעט ואח"כ מברך על התבשיל בורא מיני מזונות שגם התבשיל אינו נעשה טפל אל המרק אע"פ שעיקר הבישול בשבילו לפי שמין דגן הוא חשוב ואינו נעשה טפל להפסיד ברכתו כל שבא ליתן טעם בקדירה כמ"ש בס"ר ח"ה.

(אבל תבשיל ממין דגן שהגרעינים עומדים בעינם שברכתו בורא פרי האדמה הרי המרק כמרק של שאר פירות שאפילו עיקר הבישול בשביל אכילת הפירות אין מברכין על המרק אלא שהכל נהיה בדברו לסברא הראשונה הואיל ואין דרך אכילתם ע"י בישול ואף חמשת מיני דגן אין דרך אכילתם ע"י בישול כשהם שלמים ועומדים בעינם אלא לעשות מהם פת או תבשיל לאחר שנכתשו או נטחנו שמפני זה אין מברכין עליהם בורא מיני מזונות אלא לאחר שנכתשו או נטחנו שהוא דרך אכילתם כמ"ש בס"ר ח"ה מפני חשיבותם.

~ יום שלישי ~

אבל מיני קטניות שדרך אכילתם ע"י בישול גם בעודם שלמים ועומדים בעינם מברכים על המרק בורא פרי האדמה לדברי הכל אף על פי שדרך לאכלם ג"כ חיים.

והוא שאין עיקר הבישול בשביל המרק לבדו אבל אם עיקר הבישול בשביל המרק בין במיני קטניות בין במיני דגן מברכין עליו שהכל אף אם אוכל ג"כ התבשיל עמו ואין המרק טפל אליו כלל ואינו נפטר בברכתו אלא לעשות על צד היותר טוב ראוי לברך תחלה על המרק ולשתות ממנו מעט בפני עצמו ואח"כ יברך על התבשיל אם הוא מין דגן אבל אם הוא ממין קטניות לא יברך עליו כלל מפני שהוא טפל אל המרק ונפטר בברכתו כיון שעיקר הבישול בשבילו וכן בפירות שעיקר בישולם לצורך המרק.

אבל מיני ירקות אף אם נתבשלו לצורך המרק כגון לשתותם לרפואה מברך עליהם ברכת הירקות כיון שכל העולם מבשלים אותם לאכילה ואז המרק בטל לגבי תבשיל לא נשתנית ברכת המרק בשביל זה שבשולם לצורך מימיהם.

(כי בטלה דעתו אצל כל אדם ואינו דומה למרק של שעורים שמבשלים לחולה שאין לומר בהם כל כך בטלה דעתו אצל כל אדם שמבשלים לאכילה והמרק בטל לגבי התבשיל שהרי הרבה בני אדם עושים דייסא משעורים שהיא בלא מרק כלל והרבה אין מבשלים אותו כלל אלא עושים ממנו פת וכן מיני קטניות הרבה עושים מהם כעין דייסא בלא רומב כלל והרבה עושים מהם פת והרבה אוכלים חיים וכן פירות

שכיון שעיקר בישול המים בשביל הפירות לפיכך כיון שנתנו הפירות טעם בהם הולכים אחר הטעם ואינן דומים למשקין היוצאים מהפירות מעצמם או ע"י כתישה וסחיטה שזיעה בעלמא היא לפי שהמשקה אין לו טעם הפרי כמו שיש למרק טעם הפרי.

וספק ברכות להקל ואם בירך בורא פרי העץ יצא וא"צ לחזור ולברך אבל לכתחלה יברך שהכל ויוצא לדברי הכל ואם אכל תחלה הפרי ובירך בורא פרי העץ ואח"כ בא לשתות המרק לא יברך עליו שהכל נהיה בדברו כי שמא נפטר כבר בברכת בורא פרי העץ לכן טוב שישתה דבר אחר תחלה לברך עליו שהכל:

יב וכל זה לצאת ידי ספק ברכה ראשונה אבל אם יש ספק בברכה אחרונה כגון מי שריית או בישול תאנים או שאר פירות של שבעת המינים שברכה אחרונה שלהם היא ברכה אחת מעין ג' וכששותה המרק לבדו יש להסתפק אם מברך מעין ג' או בורא נפשות רבות לכן כל ירא שמים לא ישתה כשיעור אלא בתוך הסעודה או יאכל פרי מז' מינים וגם ישתה מים כדי שיצטרך לברך ברכה אחת מעין ג' וגם בורא נפשות רבות.

אפילו במי שריית צמקים יעשה כן אם שראן על דעת לאכלן עם מימיהם שאז תורת מרק על מימיהם ולא תורת יין אבל אם שראן שלא על דעת לאכלן כלל אלא לשתות מימיהם לכד תורת יין עליהם אף על פי שלא משך אותו עדיין מן הצמקים ומברך עליו בורא פרי הגפן על דרך שיתבאר בסימן ער"ב.

~ יום שני ~

וכן בשאר פירות אם שראם או בשלם לשתות מימיהם לבד אין שם מרק עליהם אלא שם משקה ולדברי הכל מברך עליהם שהכל נהיה בדברו ובורא נפשות רבות ולכן מברכין על שכר תמרים שהכל נהיה בדברו ולא בורא פרי העץ וכן על מים מבושלים עם עלים שקורין (ט"ו"א) אין מברכין עליהם בורא פרי האדמה ממנעם זה אלא שהכל נהיה בדברו.

וכן מרק של כל מעשה קדרה מחמשת המינים (בין שהגרעינים שלימים רק שאינם עומדים בעינם שנתבשלו כל כך עד שנתמעכו וברכתם בורא מיני מזונות בין שנחלקו במכתשת לשנים או לשלשה ויותר בין תבשיל מקמח של חמשת המינים) אין המרק נחשב כתבשיל לברך עליו בורא מיני מזונות אם בא לשתותו בפני עצמו אלא א"כ בשלו בשביל לאכול התבשיל שאז הוא בטל לגבי התבשיל אבל אם עיקר הבישול בשביל המרק לבדו כמו שמבשלים שעורים לחולה לשתות המרק לרפואה וכן מקמח עושים לפעמים מעט לכיכית ומשימים ג"כ מעט קמח לתוך המרק ועיקר הכוונה על שתיות המרק ולא על אכילת הלכיכות מברכין עליו שהכל נהיה בדברו שאינו בטל לגבי התבשיל ושם

לפי שאף מין דגן שנעשה רך וראוי לשתיה כמרק אין מברכין עליו בורא מיני מזונות כמ"ש בס' ר"ח.

אבל מרק שנתבשל בו המאכל או נשרה בו ונתן בו מעם הרי הוא בטל לגבי המאכל וכאוכל הוא חשוב הואיל ועיקרו בשביל המאכל כמ"ש לסברא האחרונה או מפני שדרך המאכל לאכול עמו מרק או עם פת ולא יצא מתורת אוכל לגמרי כמו שנתבאר לסברא הראשונה:

יד ואפילו במרק שנתבשל בו לא נחלקו אלא כשנתבשל בו הפרי לבד בלא בשר אבל אם נתבשל בו בשר לדברי הכל מברך עליו שהכל אם בא לשתותו בפני עצמו אפילו במרק של ירקות כי מעם הבשר שבמרק חשוב עיקר יותר מטעם הירקות או הפרי (אבל מרק של תבשיל ממין דגן שמברכין עליו בורא מיני מזונות הרי מעם הדגן שבמרק חשוב עיקר יותר מטעם הבשר שמין דגן חשוב מכל המינים כמ"ש בס' ר"ח):

~ יום שישי ~

מן וירקות שנתבשלו בחומץ או במשקה שקורין בארש"ט או במשקה אחר חוץ ממים אין מברכין על המרק ברכת הירקות לפי סברא הראשונה שאין מי ירקות חשובים כמותם אלא מפני שמבשלים בהם עד שיתנו מעם בהם ויאכלום ג"כ והרי אף אם לא היה הבישול אלא בשביל המרק לבדו לאכלו בטעם הירקות שנכנס בו ע"י הבישול לא היו מברכין עליו ברכת הירקות כיון שיש להחזיקם או שאר משקה עוד מעם של עצמו הרי מעם זה עיקר כמו בפירות המרוקחים בדבש שטעם שלהם חשוב עיקר ומברכים עליהם ברכתם ולא ברכת הדבש אף על פי שנתבשלו כדי שיתן מעם בהם ולא אמרו שמרק הירקות כמותם אלא במים שאין להם מעם הנאה של עצמם אלא למו שהוא צמא כמ"ש בס' ר"ד אבל לסברא האחרונה אם עיקר הבישול בשביל הירקות הרי המרק בטל אצלם ונחשב כמותם משנתנו בו מעם אע"פ שיש להם עוד מעם שלהם:

מן כל הפירות בין פירות העץ בין פירות האדמה אין מברכים עליהם ברכתם אלא בדרך אכילתם שעל דעת כן נוטעים אותם ואם דרכם לאכלם מבושלים מפני שהם טובים יותר מבושלים מחיים אע"פ שהם טובים וראויים לאכילה גם כשהם חיים אין מברכים עליהם ברכתם אלא לאחר הבישול אבל כשהם חיים מברכים עליהם שהכל נהיה בדבריו אבל פירות שדרך אכילתם הוא ג"כ לאכלם חיים אפילו הם טובים מבושלים יותר מחיים מברכין עליהם ברכתם בין חיים בין מבושלים.

ואפילו פירות שדרך אכילתם הוא כשהם חיים ולא מבושלים שאין דרך רוב העולם לבשלם לא נשתנית ברכתם בשביל שבישולם שכיון שהגיעו לכלל פרי כשהם חיים אין הבישול מבטל תורת פרי מהם והוא שלא נשתנה מעמם לגרעיותא

שדרכם להאכל חיים וגם היבשים שאין דרכן להאכל חיים הרבה שורין אותם לצורך מימיהם כמו שרגילים באגסים יבשים ובצימוקי ענבים לפיכך מברכין עליהם שהכל לדברי הכל).

~ יום רביעי ~

ומיני זרעים שאינם נאכלים לאחר בישולם אלא שולקין אותם לצורך מימיהם כגון השבת (שקורין עני"ש) וכיוצא בו זהו פריים שלא יצאו מתורת אוכל לגמרי כמ"ש למעלה ואפילו אם נתן לתוכן שמן להכשירם וליתן בהם מעם בטל ברוב.

ואם עיקר הבישול הוא רק בשביל התבשיל ולא כדי לשתות או לאכול המרק עם התבשיל כלל כמו שרגילים לעשות במיני עיסה שמבשלים אותם קודם המיזוג שלא לאכול המרק כלל אין מברכין עליו אלא שהכל נהיה בדברו אם בא לשתותו בפני עצמו לפי סברא הראשונה שאין מברכין על מרק של ירקות כברכת הירקות עצמן אלא משום שדרך אכילתם הוא עם הירק לפיכך נחשב פרי כמותם והוא הדין כאן אין המרק נחשב מזון כהתבשיל אלא א"כ דרכו להאכל עמו ולכך נתבשל אבל לסברא האחרונה נהפוך הוא כיון שעיקר בישול המרק בשביל התבשיל והתבשיל נתן בו מעם נחשב כמותו שנעשה טפל אליו.

וכן מי שריית פירות שנכבשו בהם להתקיים אין מברכין עליהם אלא שהכל נהיה בדברו לפי סברא הראשונה אף על פי שנכנס מעם הפרי במים הואיל ולא נכבשו בהם כדי שיתנו בהם מעם ולא היתה הכוונה כלל על המים שיהיו מוכשרים ומוטעמים ביותר בטעם הפרי שיכנס בהם כמו שהכוונה היא בבישול ירקות גם על המים שיהיו מוטעמים בטעם הירק שלכך נחשבים כמותם הואיל ונתבשלו גם לצורך עצמן ולא לצורך הירקות לבד אבל לסברא האחרונה נהפוך הוא:

~ יום חמישי ~

יג וכל זה במרק שנתבשל בו המאכל או שנשרה בו עד שנתן בו מעם אבל אם לא נתבשל ולא נשרה בו אלא שערבן לאכול יחד ובא לשתותו בפני עצמו צריך לברך עליו ברכה המיוחדת לו לדברי הכל וכשאכלן ביחד א"צ לברך עליו כלום אפילו הוא (שמן) [יין] מפני שהוא טפל למאכל ונפטר בברכתו ואם עיקר כוונתו הוא על המרק והמאכל הוא לצורך שתיית המרק מברך על המרק ואם כוונתו על שניהם אין הולכין בו אחר הרוב אלא מברך על שניהם תחלה על המאכל ואוכל ממנו מעט ואח"כ שהכל נהיה בדברו על המרק אבל לא יברך על שניהם יחד כי ברכה השניה תהיה מפסקת בין ברכה ראשונה למעומה ואפילו אם המאכל הוא מין דגן אינו נחשב עיקר לפטור המרק בברכתו

לגמרי בטחינתם אע"פ שלא נטחנו דק דק כקמח גמור משא"כ בתמרים וכיוצא בהם שנתמעכו עדיין תאר פרי עליהם]].

אבל שומשמן שטחנן וכן אגוז שכתשו ביותר עד שאינו ניכר במהותו ותארו מברך עליהם שהכל נהיה בדברו הואיל ואין דרכם בכך.

וכן קטניות מבושלים שנתמעכו דרך כלי מנוקב שהן דקים מאד [אבל] אם מיעך אותם בכף מברך עליהם בורא פרי האדמה כיון שממשן קיים וניכר מהותן ותארו ועוד שדרך אכילתם בכך.

וכן פירות שנכתשו ביותר עד שאין תארם עליהם אם הוא דרך אכילתם לא נשתנית ברכתם כגון (זנגביל) או בשמים שחוקים ומעורבים עם (צוק"ר) או מרוקחים בדבש לא נשתנית ברכתם מפני שדרך אכילת השמים היא ע"י שחיקה.

וכן ורדים וכיוצא בהם מפירות שדרך אכילתם הוא לחתכם ולרקחם מברכים עליהם ברכתם אפילו הם כתושים ביותר שאין תארם ניכר עליהם כלל כי גם זה דרך אכילתם מאחר שאין דרכם להאכל כשהם שלמים בלא ריקוח אבל אגוז המרוקח בדבש עד שאינו ניכר במהותו ותארו מברכים עליו שהכל נהיה בדברו הואיל ודרך אכילתו הוא בעודו חי ושלם וכן כל כיוצא בו מפירות הנאכלים חיים (וברכת הורדים היא בורא פרי האדמה לפי שאינו עיקר הפרי כי פרחים המה וכן הלוגדרים אינו עיקר הפרי).

שהם טובים מבושלים כמו חיים אבל אם הם טובים יותר חיים מבושלים כיון שנשתנו מדרך אכילתם לגרועותא בטעמם ירדו ממעלתם ומברכים עליהם שהכל נהיה בדברו כשהם מבושלים:

~ שבת קודש ~

יז וכן אם נשתנה תארם לגמרי ע"י הבישול מכמות שהיה בעודם בדרך אכילתם כגון שנתבשלו כל כך עד שנימוחו לגמרי שאין עליהם תאר הפרי כמות שהיה בעודו חי שהוא דרך אכילתו נשתנית ברכתם ומברכים עליהם שהכל נהיה בדברו אבל פירות שדרך אכילתם הוא כשהם מבושלים אע"פ שנימוחו, דרך אכילתם הוא בכך ולא נשתנית ברכתם אע"פ שנשתנה תארם לגמרי.

ואם לא נימוחו לגמרי ועדיין תאר הפרי עליהם לא נשתנית ברכתם אף על פי שאין דרך אכילתם בכך כגון תמרים שמיעכן ביד ועשה מהם עיסה לאחר שהוציא מהם גרעינים וכן כל כיוצא בהם משאר פירות אע"פ שאין דרכם בכך אעפ"כ לא נשתנית ברכתם ומברך עליהם בורא פרי העץ הואיל ולא נשתנה תארם לגמרי.

(ואינו דומות לקמח של חטים שאפילו לא נטחן דק דק אלא עדיין יש בו טעם של חטים וראויים לאכילה קצת חיין ואעפ"כ אינו מברך עליו ברכת החטין שהיא בורא פרי האדמה אלא שהכל נהיה בדברו לפי שנשתנה תאר החטים

~ 'לקוטי תורה' פרשת חוקת - הפרשה החסידית ~

זאת חוקת התורה

ברוך-הוא אומר, ומשה כותב (בבא בתרא טו, א); ודברי סופרים נקרא "תורה שבועל-פה". אמנם "חוקת התורה" – לשון חזקיהו (כמו שכתוב ברבות ריש פרשה זו: "חקה חקקתי") – והיינו כמו שהתורה היא בשלשה ומקורה, ששם היא בבחינת "אותיות החקיקה", שהוא מדרגה עליונה מבחינת התלבשותה במדרגת שנקרא "אותיות הכתב" להיות נקרא "תורה שבכתב".

כמו על דרך משל בגשמיות, פאותיות הנכתבים על גבי הקלף לבן, הרי האותיות הם דיו, שהוא דבר זר ונפרד מהקלף, שלא היה לו שום שייכות מקורם אל

"וידבר ה' וגו': זאת חקת התורה אשר צוה ה' לומר" ²:

וצריך להבין, דהא כתיב תחלה: "וידבר ה' ה', שהקדוש ברוך-הוא, הוא המדבר למשה: "זאת חקת התורה", ואם כן, מהו "אשר צוה ה' ה' – היה לו לומר "אשר אני מצוה".

גם להבין קצת ענין פרה-אדומה – שנאמר בה: "חוקת התורה".

אף הענין:

דהנה התורה נקראת "תורה שבכתב", "הקדוש

אשר צוה ה' לאמר, דבר אל בני ישראל, וקחו אליך פרה אדמה תמימה, אשר אין בה מום, אשר לא עלה עליה על".

1. (נאמר שבת פרשת חקת, ב' סיון תסס"ה).

2. (במדבר יט, איב): "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר. זאת חקת התורה

וזהו ירידת הנשמות בגוף – "ירידה צורך עליה", ועשייה והמשכה זו היינו על ידי אתערותא דלתתא, וכמו שכתוב (דברים ו, ה): "ואתה [.] בכול לבבך כו'", ועל ידי זה אחר כך (שם, ו): "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך כו'".

ולחבין איד ויהי ביכולתם להמשיך המשכה עליהם או?

וגם, מה שייכות ענין זה, שהוא כללות התורה, למצות פרה-אדומה דוקא?

והענין: דהנה מבואר במקום אחר⁸, שכללות ענין המצות הוא, שעל ידי זה נמשך לאדם בחינת ומדרגת מה שכתוב בחיות הקדש (וחקלא א, יד): "והחיות רצוא ושוב". וזהו מה שכתוב באברהם (בראשית יב, ט): "הלך ונסוע".

והוא מה שכתוב ב"ספר יצירה": "ואם רץ לבד – שוב לאחור":

"רץ לבד" – כי "בינה – ליבא"⁹, שעל ידי ההתבוננות בגדולת ה', איד כי "ביו"ד נברא העולם

הקלף, רק שאחר כך כשכותב הספר בדיו על גבי קלף נתאחדו והיו לאחדים. אבל "אותיות החקיקה" הם מיניה וביה, והן דבר אחד ממש עם האבן שנחקקו בו³.

וזהו "זאת חקת התורה": כלומר, שעל ידי מצות פרה-אדומה, שהיא חוקה⁴, תמשיכו למעלה בחינת "אותיות החקיקה" של התורה, להיות משם ממש יורד ונמשך בבחינת "אותיות הכתב", דהיינו בתורה-שכתב, ומתורה-שכתב יומשך גילוי זה בתורה שבכל-פה. והיינו לפי שמצות פרה-אדומה הוא כללות התורה, כמו שיתבאר.

ולזאת ירדה הנשמה במקום פבודה בגן-עדן, ונתלבשה בגוף החומרי – כדי לעשות את התורה. וזהו "וצגנו ה' לעשות את כל החקים האלה כו'" (דברים ו, כד); וזהו "ועשיתם אותם"⁵; וכתביב⁶: "ושמרתם את חקתי כו", אשר יעשה אתם האדם – שהאדם הוא העושה אותן למצות וחוקים, שממשיך אותן מבחינת "אותיות החקיקה" בבחינת "תורה-שכתב", ועל ידי זה "והי בהם".

קחות ציית אתכם בשביל לנפולתכם, אמרתי אליכם: ויחזקו אליך פרה אדמה תמימה).

נשא: פרשה יב, דף רמ"ט, עמוד ד' ("והי ביום כלות משה" (במדבר ג, א) . ישראל נחקדשו בפרת חסאת, שנאמר: "דבר אל בני ישראל ויחזקו אליך פרה אדמה וגו'").

פרשה יג, דף רנ"ג, עמוד ד' (ביום השני הקריב נתנאל . . "חקרב את קרבנו" (במדבר ג, יח"ט): אמר רבי פינחס בן יאיר: למה חוסר הקרב, וחסר יו"ד, אלא בגדר פרה אדמה שעשו באותו היום).

5. (ויקרא כ, ח: "ושמרתם את חקתי ועשיתם אתם" . ועוד).

6. (ויקרא יח, ה: "ושמרתם את חקתי ואת משפטי, אשר יעשה אתם האדם וחי בהם. אני ה'").

7. (וזהו על דרך שנתבאר סוף דבור המתחיל "זכור את יום השבת לקדשו", וכתב "שמו כו", גבי: "וכדי להעלות התורה ולקשרה באור אינסוף ברוך-הוא ממש, שלמעלה מבחינת אדם כו". ענין שם. (תורה אור עא, ג).

גם, כמו שנתבאר סוף דבור המתחיל "ג' חנוכה כו' מזהה מימין" (תורה אור מ, ב): שאותיות התורה שרשן למעלה מעלה מבחינת התורה, ונמשך משם בחינת תוספת אור באור התורה. והיינו על ידי ההעלאה של "בר מצוה", ועל ידי אותיות התפלה כו'. ענין שם. וענין האותיות שלמעלה מהתורה עצמה – היינו בחינת "אותיות החקיקה".

8. (בפרשת יתרו, בדבור המתחיל "וכל העם רואים את הקולות" (תורה אור עג, ד)).

9. (תקוני זוהר בהקדמה, "פתח אליהו").

3. (וענין מה שנתבאר מענין זה, בדבור המתחיל "אם חקתי תלכו" (לקמן בחקתי מה, ד).

וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "שחורה אני ונאנה" (לקמן שיר השירים ד, ב), בענין שהתורה ניתנה באש שחורה על גבי אש לבנה, וזהו ענין תורה-שכתב. וממה שכתוב שם יבין גם כן ענין פירוש "אותיות החקיקה", דהיינו על דרך משל ה"אותיות שבכפש". ענין שם).

4. (ענין בקולת דבך סוף פסוק ח, א) "מי כהחכם" (זה משה . . על כל דבר ודבר שהיה תקדש ברוך הוא אומר למשה, היה אומר לו טמאתו וטהרתו, ובין שהגיע לפרשת (ויקרא כא, א): "אמר אל הכהנים, אמר לפניו: רבונו של עולם, ואם נטמאו אלו כמה הוא טהרתו? לא השיבו דבר, אותה שעה נשתנו פניו של משה, ובין שהגיעו לפרשת פרה אדמה, אמר לו תקדוש ברוך הוא למשה: משה, אותה אמירה שאמרתי לך: "אמר אל הכהנים, ואמרתי לי: אם נטמאו כמה היא טהרתו? ולא אמרתי לך דבר, זו היא טהרתו (במדבר יט, יז): "ולקחו למטא מעפר שרפת החטאת". אמר לפניו: רבונו של עולם, וכי טהרה היא? אמר תקדוש ברוך הוא: משה, חקא היא וטהרה גורתי ואין בדיה יכולה לעמר על גורתי, דכתיב: "זאת חקת התורה").

ובדבות: בא, פרשה יט ("דבר אחר, "הי לבי תמים בחקך" (תהלים קיט, פ), זה חקת הפסח וחקת פרה אדמה, למה? ששניתן דימין זה לזה, בזה נאמר: "זאת חקת הפסח" (שמות יב, מג), ובזה נאמר: "זאת חקת התורה", ואי אמה יודע איז חקת גדולה מזה).

תצוה, ריש פרשה ל"ח (כשהוא רוצה הוא קורא לשון נקבה, שנאמר: "ויקחו אליך פרה אדמה תמימה").

אמור, סוף פרשה ל' ("ולקחתם לכם ביום הראשון" (ויקרא כב, מ) . . תרבה

שעל דרך זה הוסדו כל המצות, שהוא רק שיהיה בחינת 'העלאת מ"ן' – דהיינו אתגרותא דלתתא, ו'המשכת מ"ד' – בחינת אתגרותא דלעילא.

והנה מצות פרה-אדומה הוא כללות ענין זה דבחינת ה'רצוא ושוב': ה'רצוא' זה ענין שריפת הפרה לאפר, וה'שוב' זה ענין 'ונתן עליו מים חיים אל פלי' (במדבר יב, י), ולכן נאמר בה דייקא: "זאת חקת התורה".

(13) והיינו כמו שכתוב בזהר חלק ג' (האוינו, דף רפ"ח, עמוד ב'): "ועל האי אקרי כו' 'החיות רצוא ושוב'".

והנה הגם שבכל מצוה יש בחינה זו, אך לא בא בחינה זו בביאור וגילוי גמור בכל המצות כמו במצות פרה-אדומה, שכל ענינה הוא ב' בחינות אלו ד'רצוא ושוב', שזהו ענין האפר וה'מים חיים', ולפיכך הוא נקרא "חקת התורה".

וזהו על דרך מה שנתבאר במקום אחר, על פסוק (בראשית כד, כא) "והאלש משתאה לה" (סדור צא, ב), בענין מאמר רז"ל¹⁴: "יפה שיחתן של עבדי בתי אבות מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה – והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמז".

והיינו, לפי ש'פרשה של אליעזר' הוא ענין התחברות שם ב' לשם מ"ה, והיינו תורה שבעלפה עם תורה שבכתב, והוא כללות החיבור ד'מ"ה וכו'. ובכל המצות הוא דרך פרטי, שיחיד זה במצוה זו הוא בחינה פרטית כו'. ענין שם.

ובענין זה יובן גם כן בפרה-אדומה, שעליה נאמר "חקת התורה", שהיא גם כן כללות התורה. דהיינו, שעל ידי האפר ומים-חיים הוא כללות חיבור ה'רצוא ושוב', שזהו ענין 'חוד מ"ה וכו'. והוא גם כן בענין התחברות הלב והמוח: שייסוד האש הוא בלב – וזהו "אם רץ לבד", וייסוד המים הוא במוח – והוא בחינת "שוב"; ושייתברו יחד – זהו ענין חיבור ה'רצוא ושוב'¹⁵.

והנה בכל המצות יש גם כן בחינת אש ומים. ולכן על ידי קיום כל מצוה יבא האדם לבחינת "רצוא ושוב", כי גם כל אבר כלול מהלב ומוח. אמנם שם הוא בחינה פרטית,

הבא¹⁰, שאפילו עולם-הבא שהוא תענוג אין קץ, וכמאמר: "מוטב דלידיניה כו"¹¹ – נמשך רק מאות אחד, דכלא חשיב ממש לגבי עצמות אינסוף ברוך-הוא.

וזהו "כי עמד מקור חיים" (תהלים לו, י), שבחינת "מקור חיים" – גויעון ועולם-הבא, הוא רק "עמד", בחינת טפל כו', ובטל לגבי מהותו ועצמותו יתברך. ועל ידי זה יומשך הרצוא והתשוקה אליו יתברך ממש, ליכלל וליבטל בו יתברך.

וכמו שכתוב (תהלים עג, כח): "מי לי בשמים, ועמד לא חפצתי כו'", פירושו: אפילו בחינת גויעון, שנקרא "עמד מקור חיים" – "לא חפצתי", רק אליו יתברך ממש; ו"רצוא" זה נקרא "רץ לבד", שהוא בחינת "יסוד האש שבלב".

ואחר כך "שוב לאחד", ונמשך מחמת ההתבוננות ב'סובב כל עולמין, אשר אין לפניו מעלה ומטה, ועולמות העליונים עם העשייה גשמיות שוין אצלו יתברך, כמו שכתוב (ירמיהו כג, כד): "את השמים ואת הארץ אני מלא", אם כן לא שייך "רצוא" ועליה, כי הוא נמצא למטה כמו למעלה;

וכל העליות ילכו מחיל אל חיל" (תהלים פד, ח) – וזהו שייך רק בבחינת 'ממלא כל עולמין' כו', ואדרבה, בחינת גילוי זה, ד'סובב כל עולמין', יהיה לעתיד-לבא, למטה דוקא. וזהו "ולא תוסיף קום" (ישעיהו כד, כ, עמוד ח, ב), שאין צריך עליות, כי יהיה תגילוי למטה על ידי קיום התורה ומצות בעשייה. ולכן נמשך מזה בחינת "שוב", והוא בחינת "יאה" וביטול – שלמעלה מבחינת "אהבה". והוא בחינת "יסוד המים שבמוח", חכמה – "בחימ"ה" – שלמעלה מבחינת "בינה – ליבא כו"¹².

אך איך יבא האדם לבחינה זו? הוא על ידי קיום המצות. דכתיב (דברים לג, ב): "מימינו אש דת": "ימינו" – הוא בחינת מים וגם "אש דת" – שכלולים מב' בחינות אלו, ועל ידי זה יבא האדם לבחינת "רצוא ושוב", שהן בחינת אש ומים כו', שהן כללות התורה,

10. (מנחות כט, ב).

11. ("וליתי לעלמא דחתי" (תניגה טו, ב). "לפי שכל יסורי גיהנם כדאי לו, בשביל שיקבל אחר כך עונגי-העליון הנמשך מ'מיו השכינה" – לעיל בדעלותה לג, ד).

12. וענין מה שנתבאר מזה, בדבור המתחיל "וידעת היום" (לקמן ואתחנן ד, א ואילך).

13. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "וקבל היהודים" (תורה אור צו, א), גבי:

"שאין כח בנפש להכיל כו' [את אור האהבה זו] כי אם בבחינת רצוא ושוב. [וזהו] היתה מעלת ומדרגת אברהם – 'הלוד וגסוע'. אך לעתיד לבא כתיב: 'פי עון פעון ירא', לפי שאין נאמר 'בכבי יבאו', שהבניה היא מקמת קבלת השמחה הגדולה וירוב התענוג המתגלה למעלה מעלה מאשר תוכל הנפש שאת".

14. (בראשית רבה פרשה ס, פסקה ח. רש"י בראשית כד, כט).

15. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "החלצו מאתכם כו'" (לקמן מטות פו, ג).

אפר – שהאפר הוא מהותו ועצמותו של העץ הנשרף, כי "הכל היה מן העפר" (קהלת ג, ט), רק שנקבו בו עוד ג' יסודות – אש, רוח, מים – אל העפר שהוא עצמותו, ועל ידי השריפה באש, אזי ג' יסודות אמ"ר [= אש, מים, רוח] שהיו בהעץ חלפו וכלו בעשן המתהווה מהרפכתו, ויסוד הד' שהיה בעץ, שהיו עצמותו, שהוא העפר שבו, הוא הנשאר קיים, והוא האפר.

והוא גם בן ענין "חומר וצורה" – שבכל דבר יש "חומר וצורה": והחומר הפשוט של העץ הוא "יסוד העפר", וג' היסודות אר"מ הן רק הצורה של העץ, ועל ידי שריפת העץ נשאר רק עצם החומר שלו הפשוט כו'. והנה כך על דרך משל בעבודת ה' יש בחינה על דרך זה והוא:

כי הנפש-הבהמית נשתלשלה גם בן מ"פני שור מהשואל, כמו בחינת "פרה דקבילת ממשאלא". וכמו שמבחינת פרה נמשך אחר כך ההשפעה לחיצונים, כך מן המדות הנפש-הבהמית נמשך החשק והתאוה לתענוגי עולם-הזה, בהיותו או באיסור חס ושלום.

והנה כשהאדם חושק וחפץ לדבר מעניני עולם-הזה הנשמי, הנה אותו הדבר הוא כלי להרצון והתשוקה שבלב האדם; וכן "אותיות" המחשבה והדבור, שמהרר ומדבר איך להשיג הדבר – הן גם בן כלים להרצון ההוא; וכל שכן המעשה – שהן כולם בחינת כלים ולבושים להרצון, גם הם כמו צורה לחומר, לעצם הרצון, שהוא על דרך משל כמו החומר הפשוט, והם הם הצורה – להיות רוצה כך וכך כו'.

והנה 'עצם הרצון', אף שששנלכש בתאוה רעה הוא רע גמור, מכל מקום אין מהות כח הזה – חטא ורע מצד עצם עצמותו, שהרי עצם מהותו הוא רק כח המותאוה, והרי הוא יכול להיות כח-המתאוה לטוב כמו שהוא עכשיו מתאוה לרע; אלא שהרע הוא מה שהטה והמשיך כח המתאוה להיות מתאוה לרע, ונעשה בו ה'צורה' רע מאוד, ונחלכש ב'לבושים צואים', עד

אבל במצות פרה-אדומה הוא כללות יחוד זה, וכמו חיבור יחוד המוח והלב עצמן כו' (16):

ב. ועתה יש להבין ענין שריפת הפרה – איך שיהו בחינת "רצוא":

והענין, דאיתא בזה (פרשת חקת, דף ק"פ, עמוד ב'): פרה דקבילת מן שמאלא, ומאן הוא לשמאלא? שור – כמה דאת אמר (יחזקאל א, ט): 'ופני שור מהשמאל'.

כי "שמאל דוחה ומין מקרבת" (סוטה מו, א ושם נסמן), ויש למעלה בחינת "מין ושמאל תפרוצי" (ישעיה נד, ג):

שמבחינת מין נמשך ההשפעה בהתנגדות אור, וזהו "מין מקרבת", ולכן אי אפשר להחיצונים לקבל יניקה מבחינת מין, כי ההשפעה הבאה בבחינת ההתקרבות והחיבה, אינו – רק לסמרא-דקדושה, וכמו שכתוב (מלאכי א, ב): "אהבתי אתכם אמר ה'", וכתוב (תהלים סו, ב): "יאר פניו אתנו";

מה שאין בן הקליפות, אינם מקבלים – רק מבחינת 'אחוריים', דהיינו "כמאן דשדי בתר כתפיו", ולזאת אין להם יניקה מבחינת "מין מקרבת", כי אם אדרבה, "ומינה ה' תרעץ אויב" (שמות טו, ו) כתיב¹⁸, כי אם יניקתם הוא מבחינת שמאל.

כי הנה "שמאל דוחה" – שההשפעה שמקו השמאל אינו בבחינת ודרך מין שמקרבת, כי אם בבחינת דחייה, שדוחה את ההשפעה. ולכן על ידי רבוי הצמצומים, דחייה אחר דחייה, יוכל להיות שיקבלו גם בן החיצונים. וזהו ענין "פרה דקבילת משמאלא"¹⁹.

וזהו ענין מצות פרה-אדומה – לתקן ענין זה:

ושבע היות "נכח פני אהל מועד"²⁰, היינו להעלות פנימיותה, שהוא בחינת הטוב שנמשך ונחפש בתוכה מבחינת "פני שור" שבמרכבה, ולהחזירו ולהעלותו לשרשו;

ואחר כך שריפת הפרה לעשותה אפר²¹ – הענין: דהנה על דרך משל, כששורפים עצים ועל ידי זה נעשים

19. (וענין מה שנתבאר עוד בפרשת שלח, בדבור המתחיל "והיה לכם לציצית" (לעיל שלח מר, ד), בענין אש יי"ד, נאש ה"א – דשם מבואר גם כן, איך על ידי המצות נמשך יחוד זה כו'. ענין שם.

20. (במדבר יט, ד): "והיה אל נכח פני אהל מועד מדמה שבע פעמים".

21. (במדבר יט, ה): "ושרף את הפרה". שם, ט: "ואסף איש כהור את אפר הפרה".

16. (וענין מה שנתבאר עוד בפרשת שלח, בדבור המתחיל "והיה לכם לציצית" (לעיל שלח מר, ד), בענין אש יי"ד, נאש ה"א – דשם מבואר גם כן, איך על ידי המצות נמשך יחוד זה כו'. ענין שם.

17. (פרה שמקבלת מהשמאל, ומי הוא לשמאל?).

18. (ולכן בחורבן בית-המקדש כתיב (איכה ב, ג): "השיב אחר מינינו כו". וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואהיה אצלו אמון" (לעיל במדבר יח, ד), בענין (תהלים עד, יא): "ומינה מקרב חוקך כלה").

כח המתאווה' דנפש־הבהמית, כַּאֲשֶׁר הוּא בַּעֲצָמוֹתוֹ, וְאִינוּ מוֹרֶכֶב וּמְלוּבֵשׁ בְּמַחֲשָׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה דְאִיפּוֹר, וְהוּא בְּחִינַת הָאֶפֶר; וְאִזּוּ יוֹכֵל לְהַפְּוֹד אַחֵר כִּד כַּחַּתְמָאָה זֶה – מִהַקְצָה אֶל הַקְצָה, מֵאֲהַבְה־רָעָה לְאַהֲבַת ה'. וְכִמו שֶׁתּוֹב: "וְאַהֲבַת" – "כָּכָל לִכְבֹּד" – "בְּשָׁנִי יִצְרִיךְ"²⁴, שֶׁגַּם הִצְרִיחֵרַע יָשׁוּב לְאַהֲבַת ה' מִמֶּשׁ, וְהִינּוּ שְׂמִיחִינַת "אַתְּהֶפְכָּא" יבֵּא לְבְּחִינַת "אַתְּהֶפְכָּא חֲשׂוֹכָא לְהוֹרָא".

וְהוּ עֵינֵן "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" – "שְׁמַע־ע": דְּהִנֵּה "ע" רַבְתִּי, וְהוּ ז' מִדּוֹת דִּקְדוּשָׁה הַכְּלוּלִים מִי"ד – וְהֵן ע' נֶפֶשׁ דִּיעֻקֵּב. וְעַל יְדֵי שְׂבִירַת־הַכְּלִים, שֶׁהִיא בּו' מִדּוֹת הַג', לְבְּחִינַת ז' מְלִכִין קְדָמָיִן דְּתַהוּ, ד' אֶרֶץ אֲדוּם – "וְיִמְלֹךְ" [.] וְיָמֵת כו' (בְּרַאשִׁית לו, לֵב וְאֵלֶּךְ), נִתְּהוּ מִזֶּה הַמִּדּוֹת־רַעוּת – גַּם בֵּן ע' בְּחִינּוֹת. וְצִרִיד לְבָרַר הַמִּדּוֹת־רַעוּת וְלַהֲעֵלִיתֵן לְשֶׁרֶשׁן, לְבְּחִינַת "ע" רַבְתִּי"²⁵, וְהוּ "שְׁמַע־ע".

דְּהִנֵּה כְּתִיב²⁶: "וּבְקִשְׁתֶּם מִשֶּׁם אֶת ה' כו'" – "מִשֶּׁם" דִּיִּיקָא, כִּמו שֶׁתּוֹב (וְדַמְיוֹ מו, יז): "קִרְאָה שֶׁם פֶּרַעַה מְלֹךְ מִצְרַיִם", כִּי לְשׁוֹן "שֶׁם" הוּא מְקוֹם הַסְּמָרָא־אַחֲרָא. כִּי לְשׁוֹן "זֶה" – הוּא דְּבָר שֶׁיְּכּוֹל מִמֶּשׁ לְהִרְאוֹת בְּאַצְעָעוֹ, אֲשֶׁר יֹאמַר עָלָיו "כִּי הוּא זֶה"²⁷, וְאִי אֶפְשָׁר לֹאמַר כִּד – רַק עַל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא, כִּמו שֶׁתּוֹב (שְׁמוֹת טו, ב): "זֶה – אֵלֵי וְאֶנְהוּ כו'", כִּי "מֵלֵא כָּל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ" (שְׁעִינֵי ו, א); אֲכָל מְקוֹם וּמִשְׁכַּן הַקְּלִיפּוֹת הוּא רְחוֹק מְאֹד, לָכֵן נִקְרָא "שֶׁם", כְּלֹמַר עֲמוֹק מְאֹד לְמַטָּה. וְהוּ שֶׁתּוֹב (בְּמִדְבָּר יד, לה): "וְשֶׁם יְמוֹתוֹ" – שֶׁהוּא מְקוֹם הַמִּיתָה וְשְׂבִירַת־הַכְּלִים כו'.

וְהוּ "וּבְקִשְׁתֶּם מִשֶּׁם אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ וּמִצָּאָתָּ כו'": כִּי לִיֵּת אֶתֶר פָּנוּי מִיְיִדָּה, וְלָכֵן גַּם בְּחִינַת "שֶׁם" יוֹכֵלוּ לְמִצּוֹא אֶת ה', עַל יְדֵי "וּבְקִשְׁתֶּם אֶת ה'", לְצַעֲקוֹ אֶל ה' בְּצֶר²⁸ מְעוֹמְקָא דְלִיפָא וּבְחִינַת תְּשׁוּבָה²⁹. וְאִזּוּ "אַתְּהֶפְכָּא חֲשׂוֹכָא לְהוֹרָא", וּבְחִינַת "שֶׁם" נַעֲשֶׂה "שֶׁם ע", שְׂמִיחָהּ הַחִיּוּת לְשֶׁרֶשׁוֹ. וְהוּ עֵינֵן שְׂרִיפַת הַפֶּה לְאַפֵּר כו' כַּנ"ל.

(וְהִינּוּ כִּמו שֶׁתּוֹב ב"פְּרִי עֵץ חַיִּים" שֶׁם: רַפ"ח גִּיצוּצִין

שְׁנִמְשָׁךְ לְסוּר מִמִּצּוֹת־עֲשֵׂה אוֹ לְהִתְאוֹת לְאִיפּוֹר; אֲכָל מִצֵּד כַּחַתְמָאָה בַּעֲצָמוֹ, הִרִי יֵשׁ בְּכַח זֶה לְהַפְּוֹד לְכָבוֹ מִן הַקְצָה אֶל הַקְצָה: לְהִיטֵת מִתְּאוֹה וְאוֹהֵב וְחַפֵּץ לְדִבְקָה בַּה', וְכִמו שֶׁתּוֹב (שְׁעִינֵי כו, ט): "נֶפֶשׁ אֱוִיָּתִיד" – כִּמו שֶׁאוֹהֵב וּמִתְּאוֹה לְחַיִּי נִפְשׁוֹ כו'.

כִּי בְּאֵמַת, כַּחַתְמָאָה שְׂבִיבִיּוֹתִית מִצֵּד עֲצָמוֹ, שֶׁרִשׁוֹ וְיִסּוּדָתוֹ בְּקְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה, מְבַחֲשִׁינַת "פְּנֵי שׁוֹר" שְׂבִיבִיּוֹתִית כַּנ"ל²², אֵלֵא שְׂבִיבִיּוֹתִית הַמִּדְרָגוֹת וּנְפִילָתָן ב' שְׂבִירַת־הַכְּלִים' נִמְשָׁךְ שֶׁהִיא כַּחַתְמָאָה גַּם לְדָבָר עֲבִירָה; וְלֹאֲתָה, כְּשֶׁיִּשׁוּב אֶל ה' יוֹכֵל לְהַפְּוֹד לְבוֹ מִן הַקְצָה אֶל הַקְצָה, שֶׁגַּם כַּחַתְמָאָה שֶׁהִיא מְלוּבֵשׁ בְּתַאוֹה רָעָה יָשׁוּב לְאַהֲבַת ה', כִּמו שֶׁהִיא בְּשֶׁרֶשׁוֹ בְּבְחִינַת "פְּנֵי שׁוֹר" כו'. מֵה שְׂאִין בֵּן הַמַּעֲשֶׂה־רַע אֲשֶׁר מִתְּאוֹה לוֹ, מִחֲמַת שֶׁהוּא בְּאֵמַת רַע גְּמוּר מִצֵּד עֲצָמוֹ, אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּקְדוּשָׁה, וְאִין לֵה תִקְנָה אֵלֵא בִּיטוּלָהּ וְהַעֲבָרָתָהּ מִן הַעוֹלָם²³.

וְהוּ עֵינֵן שְׂרִיפַת הַפֶּה: שֶׁיִּשְׁאָר רַק הָאֶפֶר, שֶׁהוּא עֵינֵן עֲצָם הַמִּדּוֹת דְּנַפְש־הַבְּהִמִּית, דְּהִינּוּ בְּחִינַת כַּחַתְמָאָה עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל כַּנ"ל, שֶׁהוּא ה'חֹמֶר הַפְּשׁוּט'; אֲכָל הַצּוּרָה וְה'לְבוּשִׁים צוּאִים' שֶׁהִיא כַּחַתְמָאָה מְלוּבֵשׁ בָּהֶן יִהְיוּ חוֹלָפִים וְכָלִים לְגִמְרִי. דְּהִינּוּ שְׁלֵא יִהְיֶה כַּחַתְמָאָה מְלוּבֵשׁ בָּהֶן עוֹד, לֹא בְּמַחֲשָׁבָה – שְׂמִיחָה דַּעֲתוֹ לְגִמְרִי מְלוּבֵשׁ וְלְדָבָר בְּזוֹה, וְכָל שֶׁנֶּן בְּמַעֲשֵׂה חֶסֶד וְשְׁלֹמֹם; וְלִהְיוֹת "עוֹצֵם עֵינָיו מִרְאוֹת בְּרַע" (שְׁעִינֵי לו, טו) וּבְדוּמָה, "אֲצַפִּיא לְסְמָרָא אַחֲרָא", לַעֲשׂוֹת הַחֶפֶץ וְנִגְדַּת תַּאוֹת נַפְש־הַבְּהִמִּית – כָּכָל הַחוּשִׁים, רֵאזִיה וְשְׂמִיעָה כו', וּבְמַחֲשָׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה.

וְהִנֵּה עַל יְדֵי אֲתֶכְפִּיא זֶה, שְׂמִיחָהּ הַכְּלִים שֶׁבָּהֶם מְלוּבֵשׁ הַרְצוֹן זֶה, וְלִהְיוֹת דּוּחָה אוֹתָן מִמֶּנּוּ לְגִמְרִי, הִרִי זֶה עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל כִּמו שְׂרִיפַת הַפֶּה, שֶׁהִג' יִסּוּדוֹת אר"מ שֶׁהִיוּ בְּדֶרֶךְ הַרְכָּבָה בַּה חֲלָפוֹ וְכָלוֹ עַל יְדֵי הַשְׂרִיפָה, וְנִשְׁאָר רַק עֲצָמוֹתָהּ שֶׁהוּא הָאֶפֶר;

כִּד כְּשֶׁנִּפְרְדוּ ה'לְבוּשִׁים צוּאִים' – מַחֲשָׁבָה, דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה דְהָאִיפּוֹר – מִן הַנַּפְש־הַבְּהִמִּית, וְנִשְׁאָר רַק עֲצָם

26. (דְּבָרִים ד, כט): "וּבְקִשְׁתֶּם מִשֶּׁם אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ וּמִצָּאָתָּ כו'": כִּי תִרְשְׁנוּ בְּכָל לִכְבֹּד וּבְכָל נֶפֶשׁוֹ".

27. (עַל פִּי שְׁמוֹת כב, ח): "אֲשֶׁר יֹאמַר כִּי הוּא זֶה".

28. (תַּהֲלִים קו, ו): כִּי "וְיִצְעָקוּ אֶל ה' בְּצֶר לָהֶם".

29. וְעֵינֵן מֵה שְׁתֵּנִּבְאָר מַעֲנֵן זֶה: עַל פֶּסֶק "וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב" (תוֹרָה אור כ, ד). וְעַל פֶּסֶק "אֵיזִי לְדוֹדִי" (לִקְוֵן רָאָה לו, ג).

22. וְכִמו שְׁתֵּנִּבְאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר, עַל פֶּסֶק "כִּי תִצָּא כו'" (לִקְוֵן תִּצָּא לו, ג וְאֵלֶּךְ).

23. וְכִמו שְׁתֵּנִּבְאָר זֶה קָל בְּדוּר הַמַּתְחִיל "לְהִבִּין פִּירֵשׁ הַפֶּסֶק "מִי אֵל כְּמוֹדִי", גְּבִי עֵינֵן "נִשְׂאָ עוֹן וְעוֹבֵר עַל פִּשְׁעִי" (לִקְוֵן רֹאשׁ הַשָּׁנָה ס, ד וְאֵלֶּךְ).

24. (דְּבָרִים ו, ה). בְּרִכּוֹת פֶּרֶק ט מִשְׁנֵה ה).

25. וְעֵינֵן מֵה שְׁתֵּנִּבְאָר מִזֶּה, בְּדוּר הַמַּתְחִיל "וְכָל בְּנוֹךְ לְמוֹדִי", גְּבִי עֵינֵן "וְרַב שְׁלֹמֹם" (לִקְוֵן רָאָה לו, ב).

בבחינת חסד כו³⁵, וכן "אותיות התורה" הם גם פן בבחינת כלים כו³⁶.

וכל זה הוא בבחינת "שוב לאחד". והיינו, שלאחר בבחינת ה"רצוא", שהוא ענין "אפר הפרה", צריך להיות בבחינת "שוב" – להמשיך גילוי אור אין-סוף ברוך-הוא מלמעלה-למטה על ידי עסק התורה ומצות. והמשכה זו היא מ"מקור מים חיים" ממש, שהוא בבחינת 'מקור התורה' – אין-סוף ברוך-הוא. כי "רוח אייתי רוח ואמשיך רוח", שעל ידי "אם רץ לבך כו", ו"אתהפכא השוכא לנהורא" דנפש-הבהמית, שזהו בבחינת תשובה, על ידי זה ממשיך מבחינת "מקור מים חיים כו".

ולכן צריך להיות נתינת האפר על גבי המים³⁷, כי גם אחר בבחינת "שוב", מכל מקום צריך להיות ניכר רישומו של ה"רצוא". כי צריך להיות תמיד "רצוא ושוב"³⁸. בשגם, כי האפר והרצוא הוא הגורם המשכה ה"מים חיים" מ"מקור מים חיים" כנ"ל³⁹.

ובזה יובן גם פן מה שכתוב: "ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת, והשליך אל תוך שרפת הפרה":

דהנה כתיב (ישעיהו מא, יד): "אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל", ואמרו רז"ל⁴⁰: "מה תולעת זו אינה מפה ארזים אלא בפינה, כך ישראל אין להם אלא תפלה כו". וכן בדיבור התורה, וכמאמר רז"ל (במועד קטן, דף ט"ו, עמוד כ') גבי דוד, כשהיה יושב ועוסק בתורה היה מעדן עצמו בתולעת. וכמאמר רז"ל⁴¹ על פסוק "הקל קול יעקב כו"⁴².

והענין: כי עסק התורה, הנקרא "מים חיים", צריך להיות בדבור דוקא, וכמו שכתוב (דברים ו, ז): "ודברת

ושם ב"ז – בנמיטריא "שם", והם מתעלים לשרשן בע' רבתי – ז' תחתונות דם"³⁰.

וזהו שהפרה באה לטהר טומאת מת, היינו בבחינת שבירת הכלים ד"ז מלכין הנ"ל, שנקרא "נזמת כו" – "מאן דנפיל מדרגיה אקרי מית"³¹.

וזהו שקורין פרישת פרה קודם ראש-החדש ניסן³² – לטהר ולבא לבחינת יציאת-מצרים כו³³:

ג. והנה בבחינת שריפת הפרה לאפר, הוא להיות "ואהבת" – "בכל לבבך", "בשני יצריך". והוא בבחינת "רצוא", "אם רץ לבך", "יסוד האש שבלב".

ואחר כך צריך להיות בבחינת "שוב", והוא ענין מה שכתוב³⁴: "ונתנו עליו מים חיים אל כליו": דכמו "מים חיים" הם הנובעים מתחת הארץ, שמקורם הוא בהעלם בתוך הארץ, ונמשכים מההעלם אל הגילוי – כך הנה הוא יתברך נקרא (דברים ב, ג): "מקור מים חיים", כי הוא "סתימנו דכל סתימין וטמיריו דכל טמירין", "אנכי" – "מי שאנכי", וממנו יתברך נמשך בבחינת "מים חיים", היא התורה, שהיא בבחינת חכמה-עילאה, שנאמר בה (קהלת ג, יב): "והחכמה תנחיה". ולכן נאמר (איוב ה, כא): "ימותו ולא בחכמה", כי החכמה היא בבחינת "עין חיים".

אך הנה המשכה זו, ד"מים חיים", הוא "אל כליו" דוקא, שהם מעשה המצות, שהם בבחינת "כלים". כי רמ"ח מצות-עשה נקראים "רמ"ח אברים דמלפא" – שכל מצוה ומצוה היא בבחינת כלי מיוחד לגילוי אור. כמו בתפילין – הגילוי בבחינת מוחין, ובצדקה –

30. ועיין מה שנתבאר בקרשת וישלח, סוף דבור המתחיל "ונאבק איש כו" (תורה אור כו, ג ואילך).

31. ועיין מה שנתבאר על פסוק "וצאילך את הפן כו" (ראה לקמן עקב יג, ג).

32. (טור שלחן ערוך סימן תרפ"ה).

33. ועיין גרבות בא, פרשה ט. (וכמו שכתוב שם: שאוכלי פסח צריכין לה. – גוף כתב יד קודש 1102).

34. (במדבר יט, ריו): "ולקח הכהן עץ ארז ואזוב ושני תולעת, והשליך אל תוך שרפת הפרה". . ולקחו לשבא מעפר שרפת התשואה, ונתן עליו מים חיים אל כל" (פ"ה).

35. ועיין מה שנתבאר: בדבור המתחיל "ראיתי והנה מטורת זקב" (תורה אור לד, ד). ובדבור המתחיל "וקבל היהודים" (תורה אור מגלת אסתר ז, ד).

36. (ועיין מה שנתבאר בקרשת מקין, בדבור המתחיל "ער חנוכה כו ומזוזה מימין כו" (תורה אור מקץ מב, ב)).

37. (רמב"ם הלכות פרה פרק ט, הלכה א).

38. וכמו שנתבאר במקום אחר – בדבור המתחיל "וכל העם רואים כו" (תורה אור עה, ד).

39. (ועיין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ואהיה אצלו אמון", בענין "אני תורתך ששעשעת" (תורה אור יג, ג). ועיין מה שנתבאר במקום אחר (באורי הוהר לכבוד קדושת אדמו"ר האמצעי, א ואילך) על פי הוהר פרשת תזריע (דף מ"ט א'), בענין "הזה עליהם מי חטאת" (במדבר ח, ז) – "שיידי טלא דבדולקא כו". ועיין מה שנתבאר בביאור על פסוק "ששים הפה מלכות כו", אחת היא יונת כו" (לקמן שיר השירים לג, ג ואילך).

40. (זהר חלק א' קעה, א. תנחומא בשלח ט).

41. (גיטין נו, ב): "הקל קול יעקב" (בראשית כו, כב) – אין לך תפלה שמועלת שאין בה מנוחה של יעקב).

42. ועיין מה דבאר סוף פרשת וישלח (דף קע"ח, א). ובפרשת תרומה (דף ק"ט, א').

"תולעת יעקב". ועל זה נאמר (במדבר כח, ב): "צו את בני ישראל כי להקריב" – אותיות להקריב, כמו התולע שמכלה ומקריב את עץ החזק כו.

ולכן ראשי-תיבות "אנא בכח גדולת" 46 – "ית"ץ" – גימטריא "תולע", שעל ידי התורה, "ימניד [ה'] נאדרי בכח" (שמות טו, ו), שממשיך בחינת חכמה-עילאה ב"חסד – דרועא ימניא כו", ועל ידי זה נמשך להפריד וניקת החיצונים.

והוא גם כן מה שכתוב אחר כך: "קבל רנת עמך כו" 47 – ראשי-תיבות: "קר"ע שט"ל", כי כן בחינת לימוד התורה בפיו פשוטו בבחינת ביטול, על דרך "ואנכי תולעת כו", להקריב ולקרוע וניקת החיצונים שמסמא דשמאקא, על דרך "פרה דקבילת משמאקא". וזהו ענין "קרע שמן", וכמו שכתוב (תהלים ע"א, יג): "יכלו שומני נפשי" 48.

ולכן השליכו לתוך שרפת הפרה "עץ ארז, ואזוב, ושני תולעת כו" (במדבר יב, ו), כי בחינת ה"מדות עליונות" נקרא צומח, וכנודע מענין "עץ החיים" ו"עץ הדעת" כו, ויש בהם בחינת קטנות וגדלות. וזהו "עץ ארז – הגדול שבצמחים, ואזוב – היותר קטן שבצמחים".

והנה עיקר שבירת-הכלים היה ב'ז' מדות, שמנה נשתלשלו 'ז' מדות דקליפה, וניקתם מ'ז' מדות

בם", ולא סגי בהגיון, במחשבה לבד. וכנודע גם כן, שכל המצות צריך לקיימן במעשה ודבור ומחשבה. וגם המצות שאינן נוהגות אלא "בפני הבית", שאי אפשר לקיימן במעשה – אבל בדבור אפשר לקיימן, וכמאמר ר"ל: "כל העוסק בתורת עולה, באלו הקריב עולה כו".

והענין הוא, שעל ידי הדבור בדברי תורה נמשך ומתלבש כח ה"דבור העליון" בפי המדבר. וכמו שכתוב (ישעיה נב, כא): "ידברי אשר שמתי בפיך". וכמו שנתבאר במקום אחר, בכמה דוכתיים 43.

וזהו ענין "תולעת יעקב" – ש"כחו פיו" דייקא, וזהו עיקר בחינת "מדבר" 44: כי ההבדל בין חי מדבר, לחי בלתי-מדבר – הוא בפה כו. אך הכח הזה – היינו פשיטה הדבור בדברי תורה בבחינת ביטול, כמו שכתוב (ויקרא כב, לב): "ולא תחללו כו", שלא לעשות חלל ומסך מבדיל. וזהו בחינת "תולעת", היינו שיהיה בבחינת ביטול, בבחינת "נבזה בעיניו נמאס" (תהלים טו, ד), "ואנכי תולעת ולא איש" (תהלים כב, ז). ועל ידי זה יהיה הכח בפיו כשמדבר דברי תורה, להיות "ואשים דברי" – ממש – "בפיך" (ישעיה נא, טו), ועל ידי זה יהיה עצום "כח פיו", לגרש ולהפריד וניקת החיצונים 45.

וכמו שכתב ב"פרי עץ חיים" (שער ה', פרק ג') בענין "עולות תמיד": עולות אותיות תולע, והוא בחינת

45. (וענין מה שנתבאר בפרשת מקץ, (תורה אור לו, ג) בדבור המתחיל "דני ושמח", בענין בחינת "אחות" – שהוא מדרגת "מארי תורה". וישם (לח, ד) בבאיור על פסוק "המגביהי לשבת", בענין "רב יהודה כולה תנויה בנדיקין הנה".)

46. (תפלת אנא בכח: אנא בכח גדלת [אב"ג], ימניד תתיר צדורה [ית"ץ], קבל רנת עמך [קר"ע], שנבנו טהרתו נורא [שט"ל]).

47. (שנבנו, טהרתו, נורא).

48. ונעין מה שנתבאר ב"פרי עץ חיים", וב"לקוטי תורה" (להאריז"ל) פרשה תרומה (דבור המתחיל "תולעת שני"), כי גם כן ראשי-תיבות "שועתנו קבל, ושמע צעקתנו יודע תעלומות" הוא גימטריא תולעת. וענין זה, יש לומר דקאי על דבור אותיות התפלה. וכמו שאמרנו ר"ל על פסוק "תולעת יעקב" דקאי על התפלה.

ואתי שפיר ענין השלכת "תולעת שני" לתוך שרפת הפרה, שהוא בבחינת הרצוא, שהוא בחינת תפלה. כי בחינה זו, ד"תולעת יעקב", שיין בבחינת רצוא ובבחינת שוב, דהיינו בדבור התפלה ובדברי תורה. וענין ב"פרדס", ב"ערכי הכינויים", ערך תולעת. ובהרמ"ז, פרשת צו, דף כ"ז.]

43. (וענין מה שנתבאר בפרשת יתרו (תורה אור טו, ב) בדבור המתחיל "בחדש השלישי", בפירוש "לאמר" דתחלת עשרת הדברות. וענין מה שנתבאר שם סוף דבור המתחיל "משה ידבר" (שם סח, ב"ג).

וענין מה שנתבאר: סוף דבור המתחיל "ביום השמיני עצרת", גבי "ואשים דברי בפיך ובצל ידי כסיתך" (לקמן שמיני עצרת סו, ב). ובדבור המתחיל "וארשתוך לי", בענין פירוש "את ה' האמרת היום כו" (לעיל במדבר ח, ד). ומה שנתבאר סוף דבור המתחיל "להבין מה שכתוב ביום השמיני עצרת", גבי "תען לשוני אמרתך" (לקמן סבות פא, ג).

וענין מה שנתבאר מענין "הדבור בדברי תורה": בדבור המתחיל "קא מיפלגי במתיבתא דרקיעא אם בהרת קדמה כו" (לעיל תורה כב, ב ואילף). וענין בזהו סוף פרשת משפטים (דף קכ"ג, א') בענין "דעת גניז בפומא כו". ומה שכתב על זה בספר "מבוא שיערים" (שער שלישי, חלק ב' פרק ג').

וענין גרבות כי תשא, פרשה מ"א, גבי "נתן לו מתוך פיו כו", מפיו דעת" (משלי ב, ו) כו". ענין שם. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "ויאמר כו מי שם פה לאדם כו" (תורה אור שמות נא, ד ואילף).

וענין ב"ספר של בינונים" חלק א', סוף פרק ה'. וזהו שכתוב (שמות יג, ט) "למען תהיה תורת ה' בפיך כו" – "בפיך" דייקא.

44. וכמו שכתב ב"מבוא שיערים" שם.

"זאת חקת התורה": להמשיך בחכמה-עילאה מבחינת "אותיות התורה" שלמעלה מהחכמה.

וזהו "אשר צוה ה' לאמר": כי הנה שם הוי"ה הראשון – זהו בחינת 'ממלא כל עלמין', "ביו"ד נברא העולם-הבא כו", ושם הוי"ה הב' – זה הוא בחינת 'סוכב כל עלמין'⁵³.

ופירוש "צוה" – מלשון "צוותא וחיבור", שנתחבר ונמשך בחינת 'סוכב כל עלמין' אל בחינת 'ממלא כל עלמין'.

וזהו "לאמר": המאמרות הן בחינת 'אותיות' הנמשכים מחכמה; "בראשית נמי מאמר הוא"⁵⁴, ותרנגום יונתן⁵⁵ "בראשית" – "בזכותא כו".

וכמו שכתוב (דברים ה, ו): "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה", שפתי בחינת 'הדברים האלה' יהיה נמשך בחינת גילוי, "אנכי – מי שאנכי", "סתיו דכל סתיו". וזהו "אנכי מצוה" בבחינת "צוותא" והתקשרות ממש, והוא מה שכתוב: "אשר צוה הוי"ה לאמר".

והיינו על ידי 'ויקחו אליך פרה כו': שפתי האפר, זהו בחינת 'רצוא', "אם רץ לך כו", "בבה ארץ גרוד כו" (שמואל ב' כב, ל), להיות "ואהבת" – "בכל לבבך" – "בשני יצריך כו". ואחר כך "שוב לאחד" – הוא בחינת "מים חיים", דהיינו מה שכתוב (דברים ה, ו): "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוה כו", שהוא יסוד כל התורה – להיות בחינת "רצוא ושוב".

ובכל מצוה גם כן יש בחינה זו דרך פרט. אך כללות בחינה זו – הוא ענין זה, דפרה כו'. ולכך הוא מעורר וממשיך בחינת "חקת התורה", להיות נמשך בתורה שכתב ותורה שבעל-פה. וזהו שאמר שלמה על זה

עליונות'. "ושני תולעת" הוא מרכיב העץ דקליפה, ומפריד וניקת החיצונים מבחינת המדות דקדושה, שהן הן בחינת צומח שבעדושה כו'⁴⁹.

וזהו גם כן פירוש "תולעת יעקב מתי ושראז", פירוש: על ידי שמשים אדם את עצמו בעסקו בתורה ותפלה כתולעת, להיות "נבזה בעיניו נמאס" (תהלים טו, ד), דהיינו ש"משים את עצמו כשיריים"⁵⁰, הנה על ידי זה יהיה בחינת "מתי ושראל": תרגום אוגלוס על פסוק (דברים ב, לו) "כל עיר מתם" – "גבריא כו", דהיינו זכרים. והוא כמו שנתבאר במקום אחר, בפירוש "למען תזכרו ועשייתם את כל מצותי" (במדבר טו, ט), שתהיו בבחינת זכרים ומשפיעים, לעשות ולהמשיך האור בהמצות כו'. וכדלעיל בפירוש "אשר יעשה אתם האדם כו".

ד. וזהו "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר". זאת חקת התורה⁵¹ (במדבר יט, א-ב):

דהנה כללות ענין מעשה פרה אדומה הוא ב' ענינים הללו דבחינת ה"רצוא" ובחינת ה"שוב". והנה על ב' ענינים אלו ד"רצוא ושוב" הוסדה כל עיקר התורה והמצוות. ולכן נאמר על זה "זאת חקת התורה", בענין פירוש "חקות שמים וארץ" (ויקרא כג, כה), דהיינו הנהגות שמים וארץ כו'. והוא גם כן לשון תורה, דהיינו להמשיך מקור התורה, שהיא בחינת "אותיות התורה", להמשיך משם האור וההמשכה לבחינת חכמה-עילאה, שהיא תורה שכתב, וממנה לתורה שבעל-פה⁵².

וזהו "וידבר ה' אל משה ואל אהרן" – שהם מבחינת 'ונחנו מן' (שמות טז, ו) – חכמה-עילאה כו'.

ועוד יובן ענין המשכה זו שמבחינת אותיות החקיקה לבחינת תורה שכתב, על דרך שנתבאר בדבור המתחיל "תורה צוה" (לקו"ט תורה ברה צה, ד – זה, א), כי התורה נקרא "נובלות חכמה שלמעלה" (בראשית ובה י, ה), אבל כדי שיומשך מבחינת עצמיות חכמה-עילאה כו'. ענין שם. וזהו ענין "חקת התורה אשר צוה הוי"ה לאמר". וכמו שיתבאר.

53. (וענין בזה חלק ג, דף ק"ח, עמוד ב'. ובפירוש האריז"ל שם. וענין מה שנתבאר בדבור המתחיל "והא ישראל את ה'", בענין פירוש "נאמינו בהנה" (תורה אור סב, ב)).

54. (ראש השנה לב, א).

55. (הובא בזה חלק א', לא, ב בשם תרגום יונתן. ובתרגום ירושלמי: "בזכותא ברא").

49. (וענין ב"פרי עץ חיים" שם, איך יש גם כן תולע בקליפה. ואפשר, שרפת ה"תולעת שני" רומז גם כן על זה, להתגבר תולע שבעדושה על תולע שבעל-פה. וכן ב"עץ ארז ואזוב כו". וענין בזה חלק ג', פרשת מצודע (דף נ"ג, עמוד ב') מענין "עץ ארז ואזוב").

50. (ראש השנה יב, ב. מגלה טו, ב).

51. (במדבר יט, א-ב: "וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמר: זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר. דבר אל בני ישראל וקחו אליך פרה אדומה מבימה, אשר אין בה מום, אשר לא עלה עליה על").

52. (וענין בזה חלק ב', ובהלל (דף ר"ש, עמוד א'). וענין מה שנתבאר על פסוק "תקעו בחדש" (לקמן ברה צה, א ואליך), בענין "כי חק לישראל הוא" (תהלים פא, ה) – גם כן מלשון חקיקה כו'. ומה שנתבאר לקמן (סג, ב. סד, ד) גבי "במחוקק במשפיענות").

"רצוא ושוב". והפך לזה נמשך מבחינת מעשה דפירה, שהאפר פרה זה כללות בחינת ה"רצוא" כו'. ועל זה נאמר "והיתה" [. .] למשמרת כו'".

וזהו מבואר גם בן בפרשה ראשונה דקריאת שמע:

"וְאֶהְיֶה [. .] בְּכָל לִבְכֶּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ כו'" (דברים ו, ה) – זהו בחינת הרצוא, ואחר כך "והיו הדברים האלה" (שם, ו) – זהו בחינת שוב כו'.

"וְשִׁנְתָּם לְבָנִיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם כו'" (שם, ז) – והיינו שצריך להיות הדבור דייקא, בתורה כנ"ל.

"וְקִשְׁרָתָם כו' וּכְתַבְתָּם כו'" (שם, ח): כי ה"מים חיים" צריך להיות "אל כלי" דקא, שהוא מעשה המצות, שהן בחינת כלים כו' :

(קהלת ז, כג): "אמרת אצחקמה, והיא רחוקה ממני", לפי שהיא מעוררת למעלה מעלה מהחכמה כו'.

(ומשם נמשך בבחינת חכמה. ובענין "אאלף חכמה כו'" (איוב לג, לג). וזהו "נוצר חסד לאלפים כו'"⁵⁶ (שמות לז, י).

וגם ענין אפר הפרה הינו שמבחינת פרה נעשה אפר, שהוא בחינת פר – אל"ף⁵⁷).

ובכל הנ"ל יובן מה שכתוב (במדבר יט, ט): "והיתה לערת בני ישראל למשמרת כו'", שהוא לבד האפר שמקדשין ומזין ממנו, עוד זאת, "היו מצניעין ממנו בחיל למשמרת". כמבואר בפירוש רש"י, ובמשנה סוף פרק ג' דפירה, ובהרמב"ם.

והענין הוא, לפי שבאמת בכל מצוה ומצוה יש בחינת

57. כמו שכתוב הפירוש ב"לקוטי תורה" [הקדמות], במעמי המצות פרשת חקת.

56. וענין מה שנתבאר ב"אגרת הקדש" (סימן כח), בדבר המתחיל "למה נסקמה פרשת מרים".

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויאמר ה' זעקת סדום ועמורה כי רבה כו'

שביכולתו לעשות הקטנה גם מעון וחטא גדול שימצא גם בזה זכות וחסד כנ"ל בבחי' החסד שבחכ' שיוכל לטהר גם את הטמא ולהכשיר גם את הפסול כו' (כמו (איוב יד, ד) מי יתן טהור מטמא לא אחד כו') וכמו ביו"כ שנמשך הרחמים וחסדים עליונים נא' (ישעי' א, יח) אם יהיו חמאיכם כשנים כשלג ילבינו כו' (וכמו בירור הא' לברר גם את הפסולת הגם ביותר כו') וזהו הנק' כסא הרחמים בכלל ובשלשון הזוהר הוא שקורא זה בשם דרגא דרחמי שהוא בחי' ע"ס דחסדים דאו"י דקא כנ"ל. והמדרגה הב' הוא בחי' ע"ס דאו"ח שהן בבחי' הגבורה דקא כנ"ל והוא בחי' כח ואור האלקי שעולה במדת הדין שבחכ' ומדות לדקדק עד כחוט השערה גם בעליון ביותר כענין ושמים לא זכו בעיניו כו' כמו כח השכל המטה כלפי דין לטמא גם את הטהור כו' ולהרשיע גם את הצדיק כו' שזהו מצד בחי' הרוממות והעילוי בהסתלקות דבחי' או"ח אל העצמות דקא להיותו בבחי' הגבורות דקא וזהו הנק' גבורות דאו"ח שעולה

(לד) והנה ע"פ כל הנ"ל יובן ג"כ בכללות ההשתלשלות למעלה בע"ס דאבי"ע שיש ב' מדרגות דבחי' או"י ואו"ח הנ"ל הא' בחי' ע"ס דאו"י שהוא בבחי' אור החסדים דקא והוא בחי' ירידת האור האלקי שהולך ונמשך מלמעלה למטה בבחי' החסדים העליונים דבחי' ימין מקרבת להאיר גם למטה מטה ביותר והוא גם בעולמות התחתונים ביותר שיש שם תערובות רע הרבה עד שגם בבחי' נוגה דעשייה שרובו רע ומיעוטו טוב כו' שנק' חושך ואפילה כו' גם שם יגיע אור החסדים העליוני דבחי' או"י להאיר באור העליון לברר שם גם בחי' הגסות דק"ג להוציא הטוב שנפל בהם ומוזה יבא ג"כ ענין וסיבת הסתלקות כל הקטרוגים הקשים שבבחי' גבורות קשות דק"ג ויתבטלו ממציאותם גם הם כו' דהיינו מפני שכח החסד הזה יורד כ"כ למטה לעמוד גם לנגד כל מקטרג רע דק"ג דעשיה להצדיק גם את הרשע (כמו לקבל הבע"ת כמ"ש וימניך פשוטה לקבל שבים ימניך דקא כמו שקיבלו למנשה כו' (סנהדרין קב, ב) וכו"ג) מפני

הוא בבחי' החסדים דאו"י (כמ"ש זכר חסדו שהזכר רובו חסדים כנראה גם באדם למטה שהזכר עיקרו ורובו חסדים והנקבה טבעה מלאה גבורות ודינין כו') ושרש בחי' המל' רובה הוא בבחי' הגבורות ודינין וז"ל וז' הוא ובית דינו שהוא בחי' המל' שהוא שם אדני או שם אלק' כידוע (ועכ"ז הרי בחי' הגבורות דנוק' נמתקי' בחסדים דדבורא וזהו עיקר היחוד וזווג דו"ג בחבור ויחוד דמ"ד ומ"ן מצד שכלולים זה מזה כנ"ל) וזהו משמעות פשט הכתוב במ"ש אדרה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי דהיינו שם הוי"ה דבחי' ז"א שרובו חסדי' הוא שא' בתחלה ויאמר הוי"ה זעקת סדום כו' אדרה נא כו' הכצעקתה של מדה"ד שהוא בחי' המל' שעולה בבחי' הגבורות ודינין משום דרובה דינין וגבורות כנ"ל ולפי שהמל' עולה בבחי' או"ח מלמטה למעלה דוקא כנ"ל ע"כ א' הכצעקתה הבאה אלי מלמטה למעלה דוקא כי כל בחי' או"ח בבחי' הגבורות הוא עולה מלמטה למעלה שכך היא טבע מדה"ד לעלות למעלה בעילוי אחר עילוי כנ"ל בכח השכל המטה כלפי דין כו' עד שעולה בבחי' העצמות ממש וזהו הבאה אלי ממש ואמנם הרי הוא לנגד בחי' החסדים דאו"י שבמדות דשם הוי"ה דז"א וזהו שאמר הבאה אלי לנגד ממש כו' וז"ל:

למעלה אל העצמיות דוקא היפוך ממש מבחי' או"י דחסד הנ"ל והוא הנק' כסא הדין בכלל כלשון המדרש ובלשון הוזהר נק' דרגא דדינא כנ"ל והן ב' הפכים בתכלית מן הקצה לקצה כנ"ל (כמו טבע האש ומים שהן הפכים זה עולה וזה יורד ומ"מ יש בהן בחי' התכללות כנ"ל וכן יש כאן באו"י ואו"ח כמשי"ת):

(לה) והנה ע"פ הקדמה זאת יובן דרך כלל בפ' הוזהר והמדרש במ"ש אדרה נא שירד מכסא הרחמים לכסא הדין שזהו שירד מבחי' החסדים דאו"י כנ"ל לגבורות דאו"ח דוקא שזהו מדרגא דרחמי לדרגא דדינא. אך מעתה יש להבין מאין בא כח ההכרעה הזאת לירד מרחמים לדין מאחר שהן ב' הפכים ממש כנ"ל ובפרט אחר שכבר ה' עומד בבחי' הרחמים כנ"ל וגם לתרץ כל שאר הקושיות דלעיל. הנה תחלה יש להקדים דענין ב' מדרגות הנ"ל דחו"ג דאו"י ואו"ח הוא ענין א' עם מאדו"ל כמה שא' וז' הוא ובית דינו כו' שהוא בחי' המל' שנק' בית דינו שהוא שם אד' דינא דמלכותא כו' כנ"ל ושם הוי"ה עצמו הוא בבחי' החסדי' והרחמי' וכמ"ש בע"ח בכמה מקומות בשרש בחי' זו"ג דאצילות שז"ש וז' הוא ובית דינו כו' שהן בבחי' ב' הפכים דחו"ג ששרש דבחי' ז"א שהן המדות דאצילות רובו

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - אחרי ה' אלקיכם תלכו

דרך פרט לרמ"ח איברים וזהו ענין נר מצוה, וכמבואר בפע"ח בענין נר שבת שהוא בחי' רמ"ח איברים עם תרין דרועין כו' והיינו בחי' אהוי"ר הנמשכי' מלמעלה ע"י קיום המצות שזהו בחי' תרין דרועין ימין ושמאל תפריצי וזהו ענין על לבבך כו', וזהו מ"ש אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' ואתיב ג"כ ויצונו ה' את כל החוקים ליראה את ה' היינו שע"י קיום המצות יומשך מלמעלה בחי' אהוי"ר להנפש, אך בחי' התורה אור הוא בחי' קו האמצעי שלמעלה מב' קוין הנ"ל וכדלקמן), אך הנה המצות צריכות שמירה דהיינו הנר שנמשך מהן ובענין לא כאברהם שיצא ממנו ישמעאל כו' וארו"ל עבירה מכבה מצוה דהיינו מכבה את הנר ונשקע אש האהבה (אבל אינה מכבה גוף המצוה עצמה ח"ו לומר כי לא תזכרנה לו המצות בחשבון ח"ו שהרי מי שיש בידו מחצה זכיות ומחצה עוונות ה"ו מנוחלי העה"ב

ה. ואת מצותיו תשמרו ובקולו תשמעו. הנה במצות כתיב אשר אנכי מצוך היום על לבבך פי' כדי להמשיך לבבך אליו ית' כמים הפנים כו' שע"י המצות שהן רצונו ית' אשר קדשנו במצותיו שנמשכו למטה על נפש האדם יתעורר רצון הנפש ג"כ אליו ית' כמים הפנים וזהו עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו פי' שימשיך רצונו ית' שהן המצות למטה כדי שיומשך רצון הנפש אליו ית' וזהו ענין נר מצוה דהיינו שמהמצוה נמשך נר והארה בנפש היא הארת הרצון והאהבה שבלב (ולכן ארו"ל ר"א יתיב פרוטה לעני והדר מצלי וכמ"ש בסידור ע"פ הקל קול יעקב) (ודרך כלל נחלקי' המצות לג' דברים שהעולם עומד עליהם תורה ועבודה וגמ"ח שע"י גמ"ח ממשך בבחי' חסד דרועא ימינא וע"י עבודה בבחי' דרועא שמאלא ותורה היא קו האמצעי וזהו ועל הכסא דמות כמראה אדם כו' וג' קוין אלו נחלקים

רבו לעבדו בכל כחו כך צריך כל האדם לקבל עול מלכות שמים ולקיים מצותיו ית' מחמת שכן צוה לו המלך כו' הגם כי מצות צריכות כוונה וכוונת' היא השמחה באהבת ה' כמים הפנים מפני שבה ועל ידה נמשך רצון העליון ב"ה אשר קדשנו במצותיו מ"מ צ"ל ג"כ בחי' עבודה, כי הגם שעבודה זו היא מדרגה התחתונה שבנפש נגד השמחה באהבת ה' מ"מ הרי יש בה מעלה אחרת מצד ההכנעה והביטול כו' וכמ"ש במ"א שזהו שהוכיח שמואל את שאול הלא שמוע מזבח טוב כו', וגם הנה עי"ז וכו' תדבקו ל' רבים כי יש בנפש ג' בחי' נר"ג שהם מחשבה דבור ומעשה, ומעשה היא בחי' עבד עשייה וצריך האדם לאכללא דבור בדבור ומחשבה במחשבה כו', והנה התקשרות המחשבה היא בדביקות הנפש ושמחתה באלקים חיים אך המעשה שהיא מדרגה האחרונה וצריכה ג"כ להעלות ולקשר בה' אין התקשרותה אלא ע"י בחי' עבד שהוא בחי' עשי', וגם למי שאין יד שכלו ותבונתו מגעת להוליד מהן אהבה עזה בבחי' תלכו תחי' זאת עבודתו תמה לעבוד עבודת עבד ועי"ז וכו' תדבקו בתוספת נז"ן פשוטה שהנז"ן פשוטה יש לה רגל ארוכה ומשובה למטה ורמז שתתפשט ותומשך הארת גלוי אלקותו ית' למטה מטה עד שאפילו בחי' עשיה יהיה כולו קדש לה' שאז לא יהי' יניקה לסמ"א וחיצוני' כלל כמ"ש ואת רוח הטומאה אעביר כו':

הנה ירדת הנשמה הוא בשביל הנסיונות שבאין לאדם כדי שיתחזק לעמוד בנסיון ועי"ז יבוא למעלת ומדרגת לדעת את ה' בבחי' הרגשה וזהו כי מנסה לדעת: והטעם כי ע"י שעומד בנסיון מתברר חיות אלקי שנפל בשבה"כ בהדרגה המסתיר שזהו גוף הנסיון כו' וזוהו נמשך בחי' הדעת: אך אם אין בינה אין דעת וההתבוננות הוא מ"ש אחרי ה' תלכו ענין יש מאין הגם כי ממך הכל אך הוא רק מבחי' זיו והארה בעלמא כי עמך מקור חיים כו' המקור חיים מכל ואצלך וזהו בחי' אחרי ה': ומהתבוננות זו נמשך להיות תלכו באה"ר ושמחה טוב לב כי וירם קרן לעמו למעלה מבחי' היוו כו' וזהו בחי' רצוא ואח"כ השוב ואותו תיראו יראה עילאה מצד עצמותו ית' כי יש יראה תתאה ביוצר אור בחי' יערי ואח"כ דבשי מתיקות האהבה בק"ש בחי' תלכו ואח"כ שמנה עשרה בחי' ואותו תיראו יר"ע: ואח"כ ואת מצותיו תשמרו אנכי מצוך להיות עי"ז על לבבך כמאמר עשה רצונו כו' כדי שיעשה להיות רצונך כרצונו וזהו הנר הנמשך מן המצוה אך עבירה מכבה נר זה ולכן צ"ל תשמרו ע"י התורה ובקולו תשמעו שאין עבירה מכבה תורה בחי' נושא עון י"ג מדה"ר דאלול רק צ"ל השמע לאונך כו' ואח"כ ואותו תעבדו:

אלא שנפרעין ממנו על עונותיו ואינו מאבד זכותיו ח"ו רק דהכוונה שמכבה הנר וההתפעלות הנמשך בהנפש ע"י קיום המצוה וצריך שמירה שלא יבא לידי איבוד ח"ו, והיינו ע"י כי ובקולו תשמעו כו' היא קול התורה כי עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה והטעם שעם היות שהמצוה הם הארת רצון העליון ב"ה עכ"פ הרי ירדה למטה בנפש ונגבלה בבחי' כלי והרי יש בחי' זלע"ז שכשם שע"י המצוה הוא מקיים הרצון כך הנה בעבירה הוא עובר הרצון ולכן עבירה מכבה הארת המצוה, אבל התורה היא אלפים שנה כו' אורייתא מחכמה נפקת כו' היא המאירה את הנר מצוה וכמ"ש כי נר מצוה ותורה אור (אח"כ מצאתי להרמ"ז ר"פ בהעלותך פ' ג"כ טעם לזה) שהתורה היא האור להנר של המצוה כי מקור התורה ושרשה היא הגבה למעלה מקורא ושרשא דכולא מבחי' י"ג מדה"ר הנמשכי' בחדש אלול (כמבואר במ"א בפ' הרועה בשושנים א"ת שושנים אלא ששונים ונודע דשושנה אית בה תליסר עלין שהם בחי' יגמ"ר)* כי אז הוא זמן ועת רצון למעלה ובכל שנה ממשכים י"ג מדה"ר ע"י התורה כי מקור תרי"ג מצות דאורייתא וז' דרבנן בנימ' תר"ך הם תר"ך עמודי אור מקורות הרהמים והסליחות ושם נושא עון ופשע ולכן אין עבירה מכבה תורה לפי שנמשך בחי' נושא עון כו' (וכמ"ש במ"א ע"פ ואתחנן חנם בלא מצות שהיא בחי' אתעדל"ע שבלא אתעדל"ת שמשם שרש התורה יעו"ש באריכות). וזהו ובקולו תשמעו כי כל קול הוא בחי' המשכה מלמעלה למטה כך התורה היא נמשכה מלמעלה ממקום גבוה מאד ע"י תנאים ואמוראים מארי מתני' וגמ' והלכה זו שנאמרה מפי ב"ש וב"ה היא דבר ה' עצמו וכמ"ש ודברי אשר שמתו בפך ודברי ממש וזהו ובקולו תשמעו כי כל הקורא ושונה הקב"ה יושב ושונה כנגדו רק אתם תשמעו כענין שמע השמע לאונך מה שאתה מוצא מפך פ' שאתה היא בחי' תשבע"פ שהיא דבר ה' המדברת בפך (וז"ש אזכיר את שמי שהוא ית' עצמו המדבר בפיו להיות התורה בחי' אתעדל"ע שכלי אתעדל"ת א"כ אני עצמי המזכיר את שמי בפך כו'):

ואותו תעבדו וכו' תדבקו. פי' תעבדו להיות בחי' עבד וכמ"ש עבדו את ה' בשמחה כי צ"ל בב' בחי' בחי' בן ובחי' עבד. בן היא האהבה ושמחת הנפש להיות תלכו ממדרגה למדרגה ובחי' עבד לעבוד כמו העבד שעובד את אדונו שאין כוונתו רק לעבוד את אדונו למלאות רצונו הגם שלא יהי' לו שום טעם והשגה בעבודתו וגם אינו יודע מיב העבודה ומהותה שיהי' לו חפץ ותשוקה מצד העבודה עצמה אעפ"כ הרי הוא עובד בלב שלם מחמת שמקבל עול

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

וידבר גו' איש כי ידור נדר

רק בחי' אחוריי' וחיצוני' אבל כל רצונו יהי' לה' לבדו וזהו משארז"ל למה קדמה פ' שמע לוחא"ש כדי שיקבל עליו עומ"ש תחלה ואח"כ יקבל עליו עומ"צ, ד[עומ"ש] היינו בחי' רצוא, ופ' רצוא היינו לשון רצון אם רץ לבד דהיינו שלא ירצה רצון אחר כ"א לה' לבדו, ואח"כ יוכל להיות פ' שני' ואספת דנגד רק שיהי' בבחי' חיצוני' ועי"ז יוכל להיות ואספת דנגד שיאסוף אותם מעלמא דפרודא לעלמא דיהודא, אבל אם פנו אלי עורף ולא פנים דהיינו שכל חפצו ורצונו מונח במילי דעלמא ממילא הוא בבחי' עורף לאלקות לפי ששני פנים אין לאדם וממילא אם מניח הפנימיות במילי דעלמא, ממילא הוא לאלקות בבחי' עורף, ועל כן צריך להיות ענין הנדרים כי נדרים סייג לפרישות, פרישות הוא בחי' הברלה שמבדיל א"ע ממותרות רק כפי ההכרח, וזהו ענין הנדרים. אך א"כ איך יוכל החכם להתיר את הנדר, אך הענין הוא לפי שהוא חכם ע"כ יכול להתיר מה שאסר ע"ע, והעיקר הוא לפי שהנדרים הוא בחי' אתכפאי לכד אבל החכם הוא בחי' אתהפכא מחשוכא לנהורא ע"כ יכול להפוך ולהתיר מה שאסר ע"ע.

וזהו פתח במזבח וסיים בשולחן דהיינו שאח"כ יכול ג"כ לברר את המאכל שאוכל היינו ע"י שמברך עליו תחלה וסוף ובירר תחלה את נה"ב שלו בתפלה, ואח"כ יוכל לברר גם את המאכל, אך מ"מ הוא בירור גשמי ואין זה ערך אל הבירור דתפלה, ולכך אסור לאכול קודם התפלה לפי שהתפלה היא בירור רוחני וזה הוא בירור גשמי וגם לא הי' יכול לברר את המאכל אם לא הי' מתפלל, וזהו פתח במזבח דוקא תחילה מזבח ואח"כ יוכל להיות סיים בשולחן דהיינו שאח"כ גם המאכל נותן בו כח שיוכל להתפלל וללמוד. והנה עיקר החילוק של מזבח ושולחן הוא דמזבח הוא בחי' בירור דחכ' אבל שולחן הוא בירור בחי' בינה, דשולחן הוא בחי' יין ויין הוא בחי' בינה. והנה כ"ז הוא כשיכול לברר את המאכל, אך אם רואה שאינו יכול לברר אותו העצה לזה שידור אותו ממנו וכמ"ש נדרים סייג לפרישות, ופרישות הוא לשון הפרשה שמפריש א"ע ממנו וכמ"ש והייתם קדושים כו' ופירש"י מופרשים ומובדלים קדש א"ע במותר לך. וביאור הענין הוא דהנה ארו"ל עשה תורתך קבע ומלאכתך עראי דהיינו שיהי' כל חפצו ורצונו רק לה' לבדו. ובמילי דעלמא צריך להיות

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

כי תצא למלחמה על אויבך, ש"פ תצא, תרד"ע

הוא שהאור הוא בבחי' אין והכלי בבחי' יש, והתיקון הוא שמשנים טבעם שהאור לא יהי' בבחי' אין ביותר והכלי לא תהי' בבחי' יש ביותר כו', והתיקון הב' הוא שמשנים פעולותיהם שהאור הוא מאין ליש והכלי מיש לאין במזיגה נכונה כו', וזהו כמשנת"ל מפ' רנ"א ואילך בהתכללות הע"ס שיש בזה ב' ענינים, הא' חלישות המדות בעצם שזהו חלישות הטבע שלהם שיתנו מקום זל"ז כו', והב' מה שמקבלים זמ"ז כמ"כ הוא באופן תיקון הנ"ל. ויובן זה בנשמות שבגופים דהנה ידוע דככל אדם למטה יש בו בחי'

שי"ן) והנה בתיקון הנ"ל יש בזה ב' עניני תיקון, הא' בהא"כ מצ"ע שהאור לא יהי' בבחי' אין ביותר ויהי' באפשר להתחבר עם הכלי, והכלי לא תהי' בבחי' יש ביותר שיהי' באפשר להיות כלי לאור כו', ובכלל זה הוא שהאור והכלי יהיו בערך זל"ז שלפ"ע מעלת האור תהי' הכלי כו', והתיקון הב' הוא בזה שמתחלפים פעולותיהם שהאור הוא מאין ליש והכלי מיש לאין יהי' זה במזיגה נכונה כפי אמיתת הכוונה שע"ז יהי' ההתחברות והתכללות שלהם כו', דתיקון הא' הוא שמשנים טבעם, דטבע עצמם

והיינו שהנשמה היא בחי' מ"ה והגוף ונה"ט הוא בחי' ב"ן כו', דמ"ה גימ' אדם וב"ן גימ' בהמה והו"ע וזרעתי את בית ישראל זרע אדם וזרע בהמה כו', זרע אדם הוא הנה"א דשרשו מבחי' אדה"ע שעל הכסא כו' והנה"ב שרשו מפני שור שבמרכבה כו', ואו' ע"ז וזרעתי כמו ונשמות אני עשיתי שהן ב' נשמות הנ"ל והן בחי' מ"ה וב"ן כו' ולכן הנה"א הוא בבחי' אין וביטול בעצם מהותו להיותו אלקות בעצם ה"ה בבחי' אין כו', ויש בו טבע העל' וכמ"ש רוח האדם העולה הוא למעלה וכמ"ש רשפי' רשפי' אש שלהבת שהנה"א הוא כמו הלהב שעולה תמיד למעלה להכלל באלקות כו', הגם שהנשמות כבר יצאו ונפרדו מהכלים כמ"ש באנה"ק סי' ק' ומכ"ש שהן מרוחקים מן הקו כו', וזהו גם בנשמות דאצ"ל כמ"ש, מ"מ כללות הנשמות יש בהם טבע העל' גם בנשמות דבי"ע לפי שהן מ"מ אלקות, דגם נשמות דבי"ע הן אלקות בעצם מהותם ע"כ יש בהם טבע העל' וההתכללות כו'. ויובן זה בנשמות עוד יותר מבבחי' האור למעלה שהרי הנשמות הן מהות ועצמות מקורן, דהיינו שאינו כמו האור שהוא רק גילוי הארה מן העצם משא"כ נשמות הן מהות העצם, רק שהן חלק מן העצם דהיינו מקצת מן העצם כו', וע"כ יש בהם טבע העל' אל העצמות, הגם שיצאו ונפרדו כו' מ"מ מאחר שהן חלק מן העצם, איך שנא' בשרש הנשמות אם מן האור או למעלה מזה דהיינו מן העצמות כו' ה"ה בבחי' חלק מן העצם שהן חלק אלוך' ממעל כו', וע"כ יש בהם טבע העל' אל העצמות כו', והנה"ב הוא בחי' רוח הבהמה היודרת למטה בבחי' ישות וחומריות כו', וירדה הנשמה ונתלבשה בגוף ונה"ב שיהי' בבחי' התחברות והתכללות והוא שהנה"א עם היותו בבחי' על' למעלה יהי' בבחי' ירידה היפך טבעו להתלבש בנה"ב להחיותו ולהאירו כו', והנה"ב יהי' בבחי' ביטול שיהי' כלי להנה"א לקבל אורו ולחיות ממנו כו'. ויש בהרכבה זאת דנשמה וגוף שהן אין ויש מ"ה וב"ן כל ה'ד' אופנים הנ"ל, הא' שהנשמה בשרשה היא מבחי' אין ומ"ה במעלה יתירה, וע"כ גם בירידתה למטה אינה מתעלמת בגוף ונה"ב שהנה"א הוא בהתגלות, ואין הכוונה בזה על הנשמות הנבוהות שאינם נתפסים בגשם כלל, דנשמות אלו שאינם נתפסים בגשם גם הגשם שלהם אינו בבחי' גשם שיעלים ויסתיר על הנשמה כו', וכמשנת"ל פ' רצ"ח בענין גופו של משה כו', וכאן הכוונה בנשמות שנתפסים בגשם רק להיותם במדר' גבוה ביותר בבחי' מ"ה ע"כ הגם שנתפסים בגשם מ"מ הנה"א הוא בהתגלות כו'. והענין הוא דהנה באמת הרי האור דש' מ"ה אינו שייך שיתעלם ויסתתר להיות שהוא אור עצמי וכל אור עצמי אינו מקבל העלמות והסתרים כו', דהעלמות והסתרים שייך רק על הארה שהיא הארה חיצונית אבל על אור עצמי אינו שייך העלמות והסתרים כו'.

וא"כ הנשמה שהיא בחי' מ"ה והיא אור עצמי כו' הרי אינו שייך שתתעלם כו', ומה שהנשמה מ"מ מתעלמת בגוף ונה"ב זהו מפני שבחי' מ"ה שבה בא בבחי' התעלמות כו', וכמשנת"ל פ' רע"א ובפרקים שאח"ז בענין בקיעת ש' מ"ה שעם הבקיעה ה"ה מתעלם עם היותו שיתעלם בנה"ב כו', ונת' שם דכמו"כ בנשמות ע"י שנמשכים מיוחד זו"נ מתעלם בחי' מ"ה שבהם וע"כ באפשר שיתעלם בנה"ב כו'. והנה גם כשהנשמה מתעלמת בנה"ב אין זה שהיא מתעלמת בעצם, דהאור שלה בעצם אינו מתעלם באמת, וכמ"ש במ"א ההפרש בין הניצוצות דתתו ובין הנשמות, הניצוצות דתתו שנפלו בשבירה הרי נתעלם האור שלהם גם בנפילתם בק"ג שאינם בבחי' אור כו', ומכ"ש בנפילתן בנקה"ט שאין בהם טוב כלל, דבאמת א"א שאין בהם טוב דא"כ כמה הוא קיומם אלא שהטוב אינו טוב והיינו שאינו בבחי' אור כלל כו', משא"כ בנשמות כמה שהנשמה נופלת ר"ל אפ"י בנקה"ט אינה מתעלמת לגמרי שלא תהי' בבחי' אור כלל כ"א היא מ"מ בבחי' אור רק שהיא מתעלמה מאד בהלבושים דנה"ב ואינה שייכה לשום הרגש ענין אלקי והיא רחוקה מאד כו', אבל מ"מ אינה מתעלמת בעצם כו', ובוה יש חילוקי מדר' בנשמות דאותן נשמות שהן בבחי' מ"ה במדר' תחתונה ה"ה מתעלמת יותר בגוף ונה"ב, ונשמות שהן במדר' עליונה יותר בבחי' מ"ה אינה מתעלמת בהתלבשותה בנה"ב ואור הנשמה הוא בהתגלות יותר שנגיש בו ענין אלקי ומתפעל בזה, והוא מה שתיכף יתפעל במוחו בגדולת ה' ומתבטל לאין האלקי בנקל מאד שזהו משום דבחי' מ"ה דאדם שבנשמתו היא במדר' עליונה ביותר, ואמנם גופו שהוא הנה"ט שנמשכה ע"י תאות היוונו דאו"א שנק' בהמה ששרשה מהיכלות דק"ג היא גסה ביותר והיינו בכל מדות רעות וכלי' ביטול היש כלל כו', ואין לאור הנשמה שייכות אל הגוף ונה"ט כלל, דהגם שמצד הנשמה הוא מתפעל מאד בענין אלקי ופועל בו הזוהר גדולה ומתבטל באמת כו', אין זה נוגע אל הגוף כלל וכשבא לדבר תאוה לא יוכל לכבוש רוח תאוותו כו', מפני שהגוף גם ועב בעצם והנשמה אין לה שייכות אל הגוף לשלוט על רוח תאוותו כו', וכמו שרואין בכמה בני"א הפכיים כאלו דבשעה א' הוא טוב לגמרי ובשעה הב' הוא להיפך לגמרי כו', והיינו שזה מצד הנשמה והוא אמת לפי שעה דכאשר מתעורר מצד הנשמה הוא טוב באמת כו', וזה מצד הגוף כו', עד שגם בזמנים שהן עת רצון מלמעלה וכמו בעש"ת שאז הוא קירוב המאור אל הניצוץ כו', ה"ה מתפעל מאד בנפשו בקירוב אמיתי לפי שעה ובהתעוררות גדולה, אם שהתעוררות היא להיות בבחי' קירוב בתומו"צ כו', או שהתעוררות היא בהתעוררות תשובה גדולה כו', ה"ז רק לפי שעה ואינה שייכה כלל להגוף והנה"ב כו'.

(לא כמו נצוצות דתהו), וכאשר היא ממדרג' עליונות דמ"ה, הנה הגם שנתפסת בגשם היא מ"מ בבחי' גילוי אור ומתפעלת מאד מאלקות, והגוף והנה"ט הוא גם ביותר ואין להם שייכות זל"ז, וגם שמתפעל בנשמתו בתומ"צ והתעוררות תשובה אין זה שייך אל הגוף ונה"ב.

קיצור. ויבאר מדרג' הנ"ל בנשמה למטה, דהנה הנשמה והנה"ט הן מ"ה וב"ן, הנשמה בחי' מ"ה היא אין בעצם ויש בה טבע העלי' עם היותה נבדל מן העצם מפני שהיא חלק מן העצם, וכל נשמה הגם שמתעלמת בהמשכתה למטה ולכן מתלבשת בגוף ונה"ט, היא מ"מ אור

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

ביום השמיני עצרת תהי' לכם - ש"פ ויצא, תרפ"ט

דבינה הכלולה בחי' הוא מה שהבינה משלים פרוץ החכ' לבא לידי השגה דבינה ומה שהחכ' מאין תמצא בחי' האין זהו בחי' כתר שבחכ', והנה כשם שבעולמות וספירות הרי ספירת הכתר הוא מקור פרטי להעולם ההוא או להע"ס, וכמו כתר דאצי' הוא מקור ורצון פרטי להאציל עולם האצי' הנה כמו"כ הוא בחי' כתר שבחכ' הוא מקור פרטי להוציא גילוי אור איזה מושכל בפרט, וזהו ההפרש בין כתר שבחכ' לחכ' שבכתר, דחכ' שבכתר הוא כח היולי דשכל קודם שנמשך עדיין להיות בחי' מושכל פרטי אלא שממנו נמשכים כל המושכלות, והוא כח המושכל שהוא כח היולי על שכל מרם שנובע ממנו מקור אור מושכל, ובחי' כתר שבחכ' זהו כמו שכבר נובע האור מושכל מן כח המושכל, אלא שלא בא לגילוי עדיין בבחי' אור שכל גלוי במציאות שכל ממש, אבל הוא מוכן ועומד להתגלות.

קיצור. יבאר דחכ' הבאה באו"י מקור העלם שישנו במציאות, ויסביר ענין כח"ב דחכ' וההפרש שבין כתר שבחכמה לחכמה שבכתר.

ג) ועפ"י יובן ההפרש בין בחי' החכ' הבא בדרך או"י להבא בדרך או"ח דחכ' הבא בבחי' או"י הגם שמקורו הוא בחי' כח נעלם ה"ה בחי' העלם שישנו במציאות והוא בבחי' גילוי במקורו רק שלא האיר עדיין בגילוי ממש אל הזולת, וגילוי החכ' שהוא הברק המבריק הוא גילוי אל הזולת ג"כ, אמנם גילוי זה הגם שאינו גילוי אל הזולת, אבל במקורו הוא גילוי ממש, דהנה ידוע דכל כח מכחות הנפש כלול מעשר, וכמו"כ הוא בבחי' החכ' שכלולה ג"כ מעשר כחות מן הרצון דהיינו בחי' הכתר שבה עד סוף הגילוי שלה שזהו בחי' המל' שבה, וענין בחי' הכתר שבה הוא בחי' האין של הגילוי יש דחכ', והיינו מה שבא לידי שכל גלוי והוא הברק המבריק שזהו בחי' היש דחכ' (והוא בחי' חכמה שבחכמה) והכתר הוא בחי' האין של היש שזו"ע מ"ש והחכמה מאין תמצא, דמ"ש תמצא היינו כמו שהחכ' היא בבחי' מציאות בבחי' יש, ויש כזה בחי' חכ' שבחכ' ובינה שבחכ' זהו עצם נקודת ההשכלה, ובחי' בינה שבה הו"ע הבן בחכ', דזהו מה שיש בהנקודה דחכ' הכח לבא לידי השגה דבינה זהו מהבינה הכלולה בפרצוף החכ',

~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

רשימה לחג הגאולה - י"ב-י"ג תמוז

מוסיף הנני להתחנן, תן לי חמשה רגעים, שלשה רגעים, ומבאר הנני לו כי יהודי דתי הנני, ורק אכרוך התפילין על רגעים אחדים.

הוא מעשן מקטורת ומספר לי כי יודע הוא היטב מה זה תפילין, הוא הי' דר בעיר קטנה לא רחוק מן הבית הכנסת ויודע מה זה תפלה, ובכל זה לא יתן לי משאלתי.

הולכים אנחנו לימין השער אל מבוא אפל מואר בנרות קטנים, ומתחיל הנני להתחנן אל השומר לא רק לבקש אלא להתחנן במלא מובן המלה, כי ירשה לי להניח תפילין, ואגב הנני אומר לו, כי קשה לי ההילוך במהירות. לא, עונה השומר, ואם אתעקש יוליכני אל הצינוק.

נותן צו: פעטיא, פרימי טאוואר יארליק 81862 אי דאוואי אוו ראבאטא [קבל הסחורה יארליק 81862 והתחל בעבודה]. כלומר אשר יקבלני מאת האיש חיל המלוה אותי ויביאני אל חדרו, חדר בית פקידות מערכת הששית.

והאיש או החי' דמתקריא פעטיא, יוצא לו מאחד התאים או החורים אשר בקצה האצטבא ומתקרב ובא אלי.

בבואו עמד וימודד אותי במבט עיניו ומדבר לעצמו: וואט קאק, אי טאקיע גנילא נאצאלי וועסטי סיווא, ניצעווא סקאזאט, כאראשי פאראזיט, באראדאטי ושיד, סטופאי סטאיק נא אביסק, ניצעווא, מי טעביא זדעס פראציסציס, פא קאסטאצקי טעביא ראזבערוט [ראה זה פלא, סמרטוים כאלה התחילו להביא כאן אין מה לדבר, פאראזיט הגון, זשיד בעל זקן, לך זקן לחיפוש, אין דבר, ננקה אותך כאן כדבעי, יפרקו עצמותיך אחת אחת].

המין פעטיא, הוא אחד הממונים, הממונה על האוצרות אשר שם מונחים הטאוואר של היארליקים המובאים אל בירת שפאלערנא.

פעטיא זה, אינו מזוין, ואינו מקושט בתכשיטי חבלה כ־אם הוא מראהו העצמי כשד משחית, גבהו ממוצע, אבל פניו נלהבים, וקולו כארי, ומביט הצדה, כי אינו יכול להביט ישר, ככל האדם.

ופעטיא זה, הולך לפני, להורות לי הדרך, לבוא אל מקום מושב הפקיד הראשי של המערכה הששית.

מה אתה צולע, שואל פעטיא, האם האויר של שפאלערנא פגע בך? בפה האויר טוב, כן, בפה נותנים להריח בשמים, בשמים טובים, עבור פאראזיטים כמוך יש לנו פה מיני בשמים כאלו אשר ביום הראשון הם נופלים על פניהם, כאילו אחזתם חולי.

שנים שלשה ימים – ממשיך הוא סיפורו – שוכבים המה עד אשר בא הרופא, ופעמים כי הרופא מאחר, והוא רק כותב סיבת המיתה בלבד.

אנכי, אשר לסיבת הפצע כבד לי ההילוך במאד, ועל כל צעד וצעד עמדתי לנוח מרגיש הנני זוב דם, כאב גדול, ולבי מתכווץ.

מדוע פניך לבנות, שואל פעטיא, האם גם אתה חולה, פאסלע אביסקא מאזשעש אומריעט, זדיעס ספאקאינא, ניבטא טיעביע מעשאט ניצ בודעט, אי דאמא ניכטא זניאט ניצ בודיעט, ווראטש נאפישעט אטנאשעניע אוו קאנטארו, נאצאלניק פאלאזשיט פעטשאט, אוו קאנטארע זאפישוט אוו קניגי, יארליק זאצערקנוט אי חלאם וויבראסיס אוו אדנאם איז נישניך קאלאדצאוו [אחרי

הולכים אנחנו, הוא לפני ואני אחריו. ומכיון שראיתי אשר לא ירשני החלטתי להניח התפילין בהילוכי, והנחתי את התפלה של יד ולא הספקתי להניח את השל ראש ויכני וידחפני אל שמאל מקום שם סולם ברזל הולכת מטה, ואפול מכל השליכות ותהלה לא־ל אשר לא שברתי ידי ורגלי.

בעמל רב עליתי איזה שליכות, כאבי גדול, מרגיש הנני כי בעת נפילתי נשבר ברזל חגורתי (שהנני משא זה רבות בשנים), והברזל כנראה קרע את בשר בטני, ולבי מתכווץ מהכאב, עוד מעט ואתעלף.

עוד תראה – צועק עלי השומר – את המנה יפה אשר יכבדך הפקיד ראש המערכה הששית, ואז תשכח על רצונותיך ועל תפלותיך, כשתשכב כשלשה וארבעה ימים בין העכברים בחושך ואפלה ברפש וטיט, אז תשכיל להבין אשר בשפאלערנע אי אפשר לעשות בית תפלה של יהודים.

באים אנחנו אל המבוא הרחב, ועתה עוד עלי ללכת שלשה סולמות עדי אשר אבוא אל האצטבא השלישית, מקום מושב ראש המחלקה הששית ושם ידין אותי ראש המחלקה על החטא אשר חטאתי.

הוכרתי לשבת על אחת השליכות לנוח, כי מעי כואבים לי מאד, ומרגיש הנני זוב דם מהפצע וחבורה, וההילוך כבד לי מאד.

מבליג הנני על כאבי, אוחו הנני בפסי הברזל אשר בסולם ועולה בכבדות משליבה לשליבה. השומר כבר הגהו בסולם השלישי, ואנכי מרחש כזקן ושבור.

* * *

ראש המחלקה הששית עומד על האצטבא לקבל פני האורח החשוב. נראה אשר כבר קיבל איזה פקודה מאת בית הפקידות, אם לחסד או לשבט, אי אפשר לדעת, כי פני האיש כפני אבן.

יארליק 81862 אומר האיש חיל, ומושיט התעודות לראש מערכת הששית.

כאראשא – נוהם הפקיד – כאראשא, דאוויי טאוואר, דאוויי סקוטשנא טאק סלאזשא וקיא סידיעט [טוב – נוהם הפקיד – טוב, הגש הסחורה, משעמם לשבת בחיבוק ידים] – ומביט ממעל לתחת שהנני עוד בתחלת סולם השלישי – וועסעלעי, סטאריק, טשטא טי טאם קאראבאקאיעשסיא, וורעמיא דאראגא [בוזיזות, זקן, מה אתה מתעכב שם, הזמן יקר].

עליתי על האצטבא, והתפילין בדי. סטופאי נא אביסק [לך לחיפוש] – נוהם הפקיד והולך לו בשמחה ומנגן בשריקה, ובצעדו צעדים אחדים

מהר, נמאס לי כבר לחכות].

אידו, אידו, [הנני בא תיכף] – עונה פעטיא ופונה אלי ואומר: ווידיש, יעמו אוושע נאדאיעלא ושדאט, וואט טשארט פאדלאיא סאבאקא [רואה אתה, כבר פקעה סבלנותו, השד, נבלת כלב!].

בחסדי השי"ת באתי אל מקום שבת הפקיד, חדר קטן כשלשה אמות על שלשה אמות בלא חלון, מואר לאור הנה, ודלת ברזל.

נא טיבעי [הא לך] – אומר פעטיא אל הפקיד – טוואי דראניא, ראוווי עטא טאזשע טאוואר, צערעו צאס זדאחניעט [הסמרטוט שלך הוא, האם גם זה סחורה, בעוד שעה תצא רוחו!].

הפקיד שומע מליצתו של פעטיא ושוחק בנחת רוח, ועונה לו: צטא זשע סדיעלאט, בראט, יעסלי דרוגאווא ניעט, אי עטא חאראשא, נאשים בראטיאם, בעז ראבאטי ניעליזיא [מה לעשות, אחי, אם אין אחר גם זה יספיק, אי אפשר להיות לחברינו בלי עבודה, ובכן, הבה נחפש, מה יש לך בכיסך?]

נוא – פונה אלי – דאוואי פאאישטשים, צטא אוו טיעבע יעסט אוו קארמאני?

כרגע חפש וביקר ולא מצא מאומה, ויחפש בילקוטי וימצא התפילין דר"ת ושמושא רבא והחגורה, והספרים, ויקח אותם, והתפילין דרש"י הנני אוחד ביד.

סטופאי – אומר הפקיד לפעטיא – נא סוואיא מיעסטא, קאגדא קאנטשיטסיא אביסק יא טיעבע פאזאוואו [לך למקומך. כשיגמר החיפוש אקרא לך].

החיפוש תוכל למות, כאן שקט, איש לא יפריע לך, וגם בביתך לא ידעו דבר, הרופא יכתוב תעודה ללשכה, הפקיד יחתום חותם, ירשמו בפנקס הלשכה, ימחקו את התיק, והפגר ישליכו לאחד הבארות התחתונים].
אנכי, לא אוכל להגיד אשר דבריו לא עשו עלי שום רושם, אלא חושב הייתי מה מוסר אפשר לקחת מדיבורו זה.

יודעים אנחנו כולנו, את אשר הגיד כ"ק מורנו הבעש"ט נ"ע, אשר כל דיבור והגה, כל מראה ותבנית, אשר האדם רואה ושומע, הוא הוראה על ענין בעבודה. דעת גם לבלתי נבון נקל להבין כי דיבור כזה יכול הוא ועלול הוא לעורר רגש של תשובה, הרגש של יראת שמים, הרגש של השגחה פרטית, הרגש של אמונה ובטחון, אבל גם שם ישנו יצר הרע, גם שם יש שטן המרקד, גם שם יש מי שמעכב מלהיות כמו שצריכים להיות.

הכאבים מתגברים ואי אפשר לי ללכת אף צעד, ואעמדה כרגע.

צטא סי פריטוואראיעשסא, [למה אתה מתחפש] – פונה אלי פעטיא באף ובחימה – צטא טיבע נא נאסילקאח ניעסטי ק נאצאלניקו נא אביסק! צטא שידאווסקאא מארדא קאקעטניצאיעש [האם נישא אותך במיטת חולים להביאך להפקיד לחיפוש, חדל, פרצוף יהודי, להתיהר].

פעטיא – צועק פקיד המחלקה הששית – גדיע טי פראפאל, גדיע 81862 יארליק! דאוואי סיודא, סקאריי, נאדאיעלא זשדאט [איפה אבדת, איפה 81862, הגש הנה,

~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

מד.

ה', ב' מ"ח רנ"ח, ליובאוויטש,
שעה אחד עשר לילה.

אחר אשר סיים הר' גרשון דוב את חלק הסיפור אשר סיפר מורו ומדריכו הרה"ח ר' הלל מפאריטש בסעודת ליל ש"ק, פסק מלדבר ויתבונן כשעה חדא.

עלי לספר לך – הפסיק הרג"ד את שתיקתו – את כל הנעשה עמדי עד בואי למורי ומדריכי הרה"ח הר' הלל זצוקללה"ה.

כבר ידעת אשר חונכתי אצל דודי ר' עזריאל יעקב מלמד שהי' ממקושרי כ"ק אדמו"ר הזקן אח"כ ממקושרי בנו כ"ק אדמו"ר האמצעי, ולעת זקנתו נתקשר לכ"ק אדמו"ר בעל צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ובשנת תקצ"ז – בהיותי בן שנים עשרה – לקחני ללכת עמזו אל כ"ק אדמו"ר לליובאוויטש.

שני ימים בשנה המה ימים טובים פרטים שלי – אמר הרג"ד – יום עשרים ושישה לחודש תשרי ויום העשרים וחמישה לחודש אלול. ביום העשרים ושישה לחודש תשרי שנת תקצ"ח זכיתי להיכנס פעם ראשונה להיכל קודש הוד כ"ק אדמו"ר, יחד עם דודי ומורי החסיד רע"י מלמד, וכ"ק אדמו"ר ברכני בהנחת ידי קדשו על ראשי וכיום החמישה ועשרים לחודש אלול תר"ח זכיתי להיכנס להיכל כ"ק אדמו"ר ביחידות בפעם הראשונה לימי חיי.

ושני ימים הללו – כ"ו תשרי וכ"ה אלול – הנני קובעם בכל שנה ושנה – בל"נ – לימי התבודדות וחשבון הנפש, ימי תשובה בחרטה גמורה על העבר ובקבלה טובה על להבא, ויאנח הרג"ד אנחה מקירות ליבו אשר עשה עלי רושם אדיר.

* * *

זקנו אבי אמו, התורני והנגיד ר' מאיר זלמן, יליד עיר גלוצקאו הי' בן הגאון ר' אבא ראש הברזל – די אייזערנע קאפ – בן השר והטפסר ר' מאיר זלמן מנעמירוב מפליטי חרב צר הצורר חמעלניצקי וסיעתו.

שנים רבות ניהל רמ"ז את אחוזותיו הרבות של אחד הנסיכים בוואהלין, ועל ידו נתיישבו אלפים משפחות יהודים בעירות, כפרים, מושבות ופרשת דרכים שבאחוזות הנסיך, ויתפרנסו בריוח.

חכם גדול הי' הרמ"ז וישר-לבב לא רק עם אחיו היהודים כ"א גם עם אינם יהודים, וגם גורלם של אכרי הכפרים הוקל מאז הופקד הרמ"ז למנהל האחוזות.

בחכמתו ובחריצותו הגדולה הגדיל הרמ"ז והרחיב את סחר האומנות ואדוניו נתעשר מזמן לזמן, וע"פ עצת הרמ"ז רכש לו אחוזות חדשות על גבול ארץ רוסיא.

ובתחילת מרידת חמעלניצקי העתיק הרמ"ז את רכוש הנסיך בכסף וזהב ואבנים יקרות אל אחת האחוזות החדשות, וישלח את בנו אהרן שלמה וב"ב בלוית אנשי חיל לשבת שמה.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ב"ה ג' י"ט תמוז, רפ"ג,
ראסטוב דאן

כבוד הרב הנכבד והנעלה, המחבב דברי
ראשונים, והמייקר ארחות אבות
הלאום, מוהר"ר חיים שי בלאך

שלום וברכה

לסדר, לבאר (כמובן בהנוגע לדברי הימים והדומה, ולא
בהנוגע לעצם השאלה, הן בפירוש, או בהלכה) ולהבליט
דבר זה על אופנו, טוב ונכון הדבר במאד. אמנם עבודה
רבת הערך הלזו דורשת עיון רב, תעצומות גדולה, וזהירות
מתונה, כי הן הנה אבני קדש, הקשה לקנותן ככלי זהב,
ונוח חלילה לאבדן ככלי זכוכית, וכאמרם ז"ל (ירושלמי
שקלים פ"ב ה"ז) האומר שמועה בשם אומרו יראה בעל
שמועה כאלו עומד נגדו.

ובדבר הסכמה, הנה דברי הראשונים ז"ל אינם
צריכים הסכמה, כמובן לכל, ובדבר שנצרך הסכמה, הנה
אנכי הנני מתרחק מזה עד קצה האחרון.

והאל הטוב יהי בעזר כבודו, אשר יוכל מלאות חפץ
לבבו הטובה, להקים את הספר הילקוט המיועד, ויהי
בכלל מזכי הרבים.

במענה על מכתב כבודו מ"יט סיון העבר, המבאר גודל
התוכן ללקוט שושנים בכרם ישראל, ובהם יראה במופת
ח"י, "הישראל בגולה מורדף ומעונה, ועם זה מחזיק
בתומו, בתורת השם ובמצוותיו ית', וכוכבי שמים
מעלותיהם ומדותיהם של ישראל מאירים, האמונה,
התוקף, הצניעות, הסבלנות, הרחמנות, הביישנות,
הגמילות חסדים, עוד ועוד".

כבודו, בעזרתו ית' לקח טורח זה על עצמו, לאסוף,

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו,
ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נתקבל מכתבם מכ"ה סיון עם קטעי העתונים והתמונות (וחבל אשר התמונות
לא עלו כהוגן) ובטח גם להבא ישלחו הנדפס בהעתונים וכו' ופשיטא שישלחו לכאן עכ"פ איזה
טופסים מהשיחות שהדפיסו או שידפיסו.

מוסג"פ הקונטרס שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, וכן הפרובס מהמשך רשימת
המאסר, ובטח בהתאם להצעתם מאז הנה יוכלו להדפיס המשך המאסר בחוברת בפ"ע - או כמ"ש
אח"כ בהבטאון.

ווי וואנט משימ נאוו!

פרשת חקת פותחת במצות "פרה אדמה", שבאפרה היו משתמשים כדי לטהר את הטמאים ב'טמאת מות', לפני שהם עלו למשכן, או לבית המקדש.

וכך כותב הרמב"ם בספרו "משנה תורה", "היד החזקה": "תשע פרות אדמות נעשו משנצטוו במצוה זו עד שחרב הבית בשנייה. ראשונה עשה משה רבנו, שנייה עשה עזרא, ושבע מעזרא עד חרבן הבית (השני). והעשירית יעשה המלך המשיח, מהרה יגלה, אמן כן יהי רצון".

כפי שפגדיר הרמב"ם בהקדמתו, ספר זה הוא "הלכות הלכות", ומדוע כאן הוא מאריך ומספר לנו על כל הפרות שהיו, וגם מוסיף תפלה שאת הפרה העשירית יעשה המלך המשיח "מהרה יגלה, אמן כן יהי רצון"?

אלא כאן רוצה הרמב"ם ללמד אותנו הלכה חשובה:

לא מספיק להתפלל על ביאת המשיח, בזמנים מיחדים כמו בשעת התפלה. אלא גם אם מזכירים בדרך אגב את ביאת המשיח, אנו מיד צריכים להוסיף תפלה שנוזקה לביאתו תכף ומיד ממש!

יהודי יודע, שכל עוד לא באה הגאולה - משהו תמיד חסר ושום דבר לא יכול להיות משלם. לכן הוא מצפה כל הזמן לגאולה, בה כבודו של השם יתגלה בכל העולם כלו, וכל הנבכרים ידעו ויכירו את השם, והעולם יגיע לשלמות שלו, "להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

לכן הרמב"ם מאריך ומספר על הפרות שנעשו, עד הפרה העשירית שיעשה המלך המשיח ומוסיף את התפלה "מהרה יגלה, אמן כן יהי רצון", כדי ללמד אותנו עד כמה חשוב להתפלל ולבקש את הגאולה בכל רגע אפשרי. ואם אנו עוסקים במצות פרה אדמה, אנו נזכרים שפיוס חסר לנו את המצוה הזאת ואנו מיד מתפללים לביאת המשיח, "מהרה יגלה, אמן כן יהי רצון".

(מעובד על פי לקוטי שיחות כרך כח, עמוד 131. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

"דאגה בלב איש ישחנה", ואמרו רבותינו זיכרונם לברכה שני פירושים: יסיחנה מדעתו, ישיחנה לאחרים. ופירש ה"צמח-צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאוחדים עמו, שמרגישים את עניינו
היום יום כה סיון

פרשת חוקת

וַיִּטָּמָא שִׁבְעַת יָמִים: ^{טו} וְכָל כָּלִי פְתוּחַ אֲשֶׁר
 אֵין-צִמִּיד פִּתִּיל עָלָיו טָמֵא הוּא: ^{טז} וְכָל
 אֲשֶׁר-יִנָּע עַל-פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלָל־חֶרֶב אוֹ בַּמָּת
 אוֹ-בַעֲצָם אָדָם אוֹ בַקָּבֶר וַיִּטָּמָא שִׁבְעַת יָמִים:
 וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מִעֵפֶר שְׂרַפַת הַחַטָּאת וְנָתַן
 עָלָיו מִיָּם חַיִּים אֶל-כָּלִי: (ע"ב בחול)

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּקְחוּ אֱלִיד (יט, ב)

בפרשות שנעשו בכל הדורות נתקדשו הכהנים מאפר פרתו
 של משה. ויש לבאר, דהנה משה, שהיה בטל בתכלית לה,
 עבד נאמן – מסמל מסיבת נפש (האדם מוכן למסור את כל
 מציאותו לה). לכן טהרת טמאת מת היא בכח אפר פרתו, כי
 טמאה זו מורה על פרוד מהקפ"ה, שהרי הדבקות ב'אלקים
 חיים' מונעת מיתה וטמאתה; וכדי לבטל פרוד זה, יש לעורר
 את הכח של מסיבת נפש לה'.

(לקוטי שיחות, כרך לג, עמ' 129)

שני יי' וְלָקַח אֹזֹב וַיִּטְבֵּל בְּמַיִם אִישׁ טְהוֹר וְהָיָה
 עַל-הָאָהֳל וְעַל-כָּל-הַכֵּלִים וְעַל-הַנֶּפֶשׁוֹת אֲשֶׁר
 חַי-יָשָׁם וְעַל-הַנֶּגַע בַּעֲצָם אוֹ בַּחֲלָל אוֹ בַּמָּת אוֹ
 בַקָּבֶר: יי' וְהָיָה הַטְּהוֹר עַל-הַטָּמֵא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וַחֲטָאוֹ בַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וּכְבָּם
 בַּגִּדּוֹ וּרְחֵץ בְּמַיִם וְטָהַר בָּעֶרֶב: ד' וְאִישׁ אֲשֶׁר
 יִטָּמָא וְלֹא יִתְחַטֵּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ
 הַקֹּהֵל כִּי אֶת-מִקְדָּשׁ יְהוָה טָמֵא מִי נִדְּהָ
 לֹא-זֶרֶק עָלָיו טָמֵא הוּא: כ"א וְהִיתָה לָהֶם לַחֲקַת
 עוֹלָם וּמִזֶּה מִי-הַנִּדְּהָ יִכָּבֵם בַּגִּדּוֹ וְהַנֶּגַע בְּמִי
 הַנִּדְּהָ יִטָּמָא עַד-הָעֶרֶב: כ"ב וְכָל אֲשֶׁר-יִנָּע בּוֹ
 הַטָּמֵא יִטָּמָא וְהַנֶּפֶשׁ הַנֶּנָּעַת הַטָּמֵא עַד-
 הָעֶרֶב: פ כ' וַיָּבֹאוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-הָעֵדָה
 מִדְּבַר-צֶן בַּחֲדָשׁ הָרִאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקִדְשׁ
 וַתָּמַת שָׁם מֵרִים וַתִּקָּבֶר שָׁם: ד' וְלֹא-הָיָה מִיָּם
 לָעֵדָה וַיִּקְהָלוּ עַל-מֹשֶׁה וְעַל-אַהֲרֹן: ג' וַיִּרֶב הָעָם

יט' « וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:
 זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר-צִוָּה יְהוָה לֵאמֹר
 דִּבֶּר | אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחוּ אֱלִיד פֶּרֶה
 אֲדָמָה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין-כָּהֶל מוֹם אֲשֶׁר
 לֹא-עָלָה עָלֶיהָ עַל: ג' וְנָתַתָּם אֹתָהּ אֶל-אֱלֹעֶזֶר
 הַכֹּהֵן וְהוֹצִיא אֹתָהּ אֶל-מַחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂחַט
 אֹתָהּ לִפְנָיו: ו' וְלָקַח אֱלֹעֶזֶר הַכֹּהֵן מִדְּמָה
 בַּאֲצָבָעוֹ וְהָיָה אֶל-נֹכַח פְּנֵי אֹהֶל-מוֹעֵד מִדְּמָה
 שֶׁבַע פְּעָמִים: ה' וְשָׂרַף אֶת-הַפֶּרֶה לְעֵינָיו
 אֶת-עֶרְוָה וְאֶת-בִּשְׂרָה וְאֶת-דָּמָה עַל-פְּרִשָּׁה
 יִשְׂרָף: ו' וְלָקַח הַכֹּהֵן עֵץ אָרוֹ וְאֹזֹב וּשְׁנֵי
 תוֹלָעַת וְהִשְׁלִיד אֶל-תּוֹךְ שְׂרַפַת הַפֶּרֶה: (ל"ו)
 וּכְבָם בַּגִּדּוֹ הַכֹּהֵן וּרְחֵץ בְּשׂוֹר בְּמַיִם וְאַחֵר
 יָבֹא אֶל-הַמַּחֲנֶה וַיִּטָּמָא הַכֹּהֵן עַד-הָעֶרֶב:
 ח' וְהִשְׂרַף אֹתָהּ יִכָּבֵם בַּגִּדּוֹ בְּמַיִם וּרְחֵץ בְּשׂוֹר
 בְּמַיִם וַיִּטָּמָא עַד-הָעֶרֶב: ט' וְאַסַּף | אִישׁ טְהוֹר
 אֶת אֹפֶר הַפֶּרֶה וְהֵנִיחַ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּמָקוֹם
 טְהוֹר וְהִיתָה לְעֵדֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לְמוֹשְׁמֹרֶת לְמִי
 נִדְּהָ חַטָּאת הוּא: (ישראל) וּכְבָם הָאֹסֵף אֶת-אֹפֶר
 הַפֶּרֶה אֶת-בַּגְּדָיו וַיִּטָּמָא עַד-הָעֶרֶב וְהִיתָה
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלִגְר הַגֵּר בְּתוֹכָם לַחֲקַת עוֹלָם:
 י' הַנֶּגַע בַּמָּת לְכָל-נֶפֶשׁ אָדָם וַיִּטָּמָא שִׁבְעַת
 יָמִים: י' הוּא יִתְחַטֵּא-בּוֹ בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם
 הַשְּׂבִיעִי יִטָּהַר וְאִם-לֹא יִתְחַטֵּא בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי
 וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי לֹא יִטָּהַר: י' כָּל-הַנֶּגַע בַּמָּת
 בַּנֶּפֶשׁ הָאָדָם אֲשֶׁר-יָמוּת וְלֹא יִתְחַטֵּא אֶת-
 מִשְׁכַּן יְהוָה טָמֵא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא
 מִיִּשְׂרָאֵל כִּי מִי נִדְּהָ לֹא-זֶרֶק עָלָיו טָמֵא יְהִי
 עוֹד טָמֵא תוֹ: י' זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי-יָמוּת
 בָּאָהֳל כָּל-הַבָּא אֶל-הָאָהֳל וְכָל-אֲשֶׁר בָּאָהֳל

בטעם הַדָּבָר אֹמֵר הַפֶּעַל-שֵׁם-טוֹב (כתר שם טוב סימן ריח), שִׁנְכָסִיו שֶׁל אָדָם הֵם חֵלֶק מֵעֲבֹדָתוֹ, וְיֵשׁ בָּהֶם נִצּוּצוֹת שֶׁל קִדְשָׁה הַשֵּׁיכִים לְשֶׁרֶשׁ נִשְׁמָתוֹ.

(ספר השיחות תשמ"ט א עמ' 398)

רביעי י' וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים מִקֹּדֶשׁ אֶל-מִלֹּךְ אֲדוֹם כֹּה אָמַר אַחִיד יִשְׂרָאֵל אֵתָּה יָדַעְתָּ אֵת כָּל-הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מִצָּאתָנוּ: ^{טו} וַיִּרְדּוּ אֲבֹתֵינוּ מִצְרִימָה וַנֵּשֶׁב בְּמִצְרַיִם יָמִים רַבִּים וַיִּרְעוּ לָנוּ מִצְרַיִם וְלֹא-אֲבֹתֵינוּ: ^{טז} וַנִּצְעַק אֶל-יְהוָה וַיִּשְׁמַע קִלְנוּ וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וַהֲנֵה אֲנַחְנוּ בְּקֹדֶשׁ עִיר קִצֵּה גְבוּלְךָ: ^{יז} נַעֲבֹרָה-נָא בָאֲרֻצָּךְ לֹא נַעֲבֹר בְּשָׂדֶה וּבְכָרֶם וְלֹא נִשְׁתֶּה מִי בְּאֵר דֶּרֶךְ הַמִּלֹּךְ גִּלְדָּה לֹא נִשְׁתֶּה יָמִין וּשְׂמֹאל עַד אֲשֶׁר-נַעֲבֹר גְּבוּלְךָ: ^{יח} וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲדוֹם לֹא תַעֲבֹר בִּי פֶן-יִפְחַדְכָּהוּ אֲצִיא לְקִרְיָתְךָ: ^{יט} וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּמַסְלַח נַעֲלֶה וְאִם-מִיָּמִיד נִשְׁתֶּה אֲנִי וּמִקְנִי וְנִתַּתִּי מִכָּרֶם רַק אֵין-דָּבָר בְּרַגְלִי אַעֲבֹרָה: ^כ וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲבֹר וַיִּצֵּא אֲדוֹם לְקִרְיָתוֹ בַּעַם כָּבֵד וּבְכֵד חֲזָקָה: ^{כא} וַיֵּמָּאן אֲדוֹם נָתַן אֶת-יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיֵּט יִשְׂרָאֵל מֵעָלָיו: ^{כב} פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה מַלְאָכִים (כ, יד)

ה'משה' שֶׁבָּכַל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שׁוֹלֵחַ מַלְאָכִים מִקֹּדֶשׁ שֶׁבָּכַל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, אֵל מֶלֶךְ, אֵלֶּה שֶׁהַקָּב"ה מְסֹר לָהֶם אֵת הַהֲנַחָה בְּזִמְנֵי הַגָּלוּת - אֲדוֹם, כֹּה אָמַר אַחִיד יִשְׂרָאֵל - אֶף שְׂגוּף יְהוּדֵי נִדְמָה בְּחִמְרֵייתוֹ לְגוֹף לֹא-יְהוּדִי, וְ'אֲחִים' הֵם, כִּי שְׂנִיֵּיהֶם זְקוּקִים לְאֲכִילָה וְשִׁתִּיָּה וּבְדוּמָה, הֵנָּה דֶּרֶךְ הַמִּלֹּךְ - מִלְכּוֹ שֶׁל עוֹלָם, דֶּרֶךְ ה', גִּלְדָּה - בָּכַל הַקְּשׁוּר לְדַתְנוּ, לְמוֹד הַתּוֹרָה קִיּוֹם הַמִּצְוֹת וּמִנְהַגֵּי יִשְׂרָאֵל.

(לקוטי שיחות, כרך יח, עמ' 468)

חמישי כב וַיִּסְעוּ מִקֹּדֶשׁ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל כָּל-הָעֵדָה הָרַח הָהָר: ^{כג} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן בְּהַר הָהָר עַל-גְּבוּל אֶרֶץ-אֲדוֹם לֵאמֹר: ^{כד} יֹאסֹף אַהֲרֹן אֶל-עַמּוּי כִּי לֹא יָבֹא

עַם-מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר וְלוֹ גִּנְעֵנוּ בְּנוֹעַ אַחֲנוּ לִפְנֵי יְהוָה: ^{כה} וְלִמָּה הִבַּאתֶם אֶת-קִהֶל יְהוָה אֶל-הַמִּדְבָּר הַזֶּה לָמוֹת שָׁם אֲנַחְנוּ וּבְעִירָנוּ: ^{כו} וְלִמָּה הִעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָבִיא אֹתָנוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַרְעָה הַזֶּה לֹא ^{כז} מָקוֹם זֶרַע וְתִאֲנָה וְגִפֶּן וְרִמּוֹן וּמִיּוֹם אֵין לְשִׁתּוֹת: ^{כח} וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִפְּנֵי הַקִּהֶל אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּפְּלוּ עַל-פְּנֵיהֶם וַיֹּרֶא כְּבוֹד-יְהוָה אֵלֵיהֶם: ^{כט} פ

~ נקודות משיחות קודש ~

לֹא מָקוֹם זֶרַע וְתִאֲנָה וְגִפֶּן וְרִמּוֹן (כ, ח)

יֵשׁ לְשָׂאֵל, בְּשִׁלְמָא חֲטָה וְשִׁעוּרָה כְּלוּלִים בְּ"זֶרַע", אֲבָל מְדוּעַ לֹא הִזְכִּירוּ זֵית שֶׁמֶן וְדָבָשׁ (דָּבָשׁ תְּמָרִים). וְיֵשׁ לִזְמַר, שִׁשְׁעֵנָתָם הָיְתָה שֶׁהִבְטָחוּ לָהֶם פְּרוֹת תְּדָשִׁים שֶׁלֹּא הָיוּ בְּמִצְרַיִם, וּבַפֶּעַל הִבִּיאֻם לְמָקוֹם שָׁאִין שֶׁם פְּרוֹת הָלְלוּ. וְאֵלוּ שֶׁמֶן וְדָבָשׁ הָיוּ לָהֶם גַּם בְּמִדְבָּר: שֶׁמֶן - הָרִי הַדִּלְקִי גֵרוֹת הַמִּנְזוּרָה. דָּבָשׁ - בְּשָׂבָאוּ לְאִילִים מִצָּאוּ שֶׁם שְׂבָעִים תְּמָרִים. (שיחות ש"פ חוקת תשמ"ה)

שלישי י' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^א קַח אֶת-הַמִּטָּה וְהַקִּהֶל אֶת-הָעֵדָה אֵתָּה וְאַהֲרֹן אַחִיד וּדְבַרְתֶּם אֶל-הַפֶּלַע לְעִינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמִיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִיּוֹם הַפֶּלַע וְהַשְׂקִיתָ אֶת-הָעֵדָה וְאֶת-בְּעִירָם: ^ב וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת-הַמִּטָּה מִלִּפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ: ^ג וַיִּקְהֲלוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת-הַקִּהֶל אֶל-פְּנֵי הַפֶּלַע וַיֹּאמְרוּ לָהֶם שְׂמֹעִי נָא הַמָּרִים הַמִּן-הַפֶּלַע הַזֶּה נּוֹצִיא לָכֶם מִיּוֹם: ^ד וַיִּהְיוּ מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ וַיִּךְ אֶת-הַפֶּלַע בְּמִטָּתוֹ פַּעַמִּים וַיִּצְאוּ מִיּוֹם רַבִּים וְתִשָּׁת הָעֵדָה וּבְעִירָם: ^ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן יַעַן לֹא-הִיאֲמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעִינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֵן לֹא תָבִיאוּ אֶת-הַקִּהֶל הַזֶּה אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר-נָתַתִּי לָהֶם: ^ו הַמָּה מִי מְרִיכָה אֲשֶׁר-רָכְבוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶת-יְהוָה וַיִּקְדָּשׁ בָּם: ^ז פ

~ נקודות משיחות קודש ~

וְהַשְׂקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעִירָם (כ, ח)

"מִפְּאֵן שֶׁחֵס הַקָּב"ה עַל מִמּוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל" (רש"י).

~ נקודות משיחות קודש ~

דרך האמרים (כא, א)

"דרך הנגב, שהלכו בה המרגלים" (רש"י). הגע בעצמך: המרגלים, שהוציאו דבת הארץ רעה והביאו אסון על העם, הם גם אלו שסללו את הדרך לכל העם! וגש לומר, שהמרגלים זכו לכך בגלל פעלה טובה אחת – הליכה לארץ ישראל בשליחות ה' וקיום הצווי לתור את הארץ. לומר לה, שאפלו פעלה טובה אחת גורמת עלוי בארץ הגשמיית והפיכתה לארץ ישראל.

(שיחת מוצש"ק חוקת תשל"ח)

שישי ויסעו בני ישראל ויחנו באבת: ^א ויסעו מאבת ויחנו בעני העברים במדבר אשר על-פני מואב ממזרח השמש: ^ב משם נסעו ויחנו בגחל וזר: ^ג משם נסעו ויחנו מעבר ארנון אשר במדבר היצא מגבל האמרי פי ארנון גבול מואב בין מואב ובין האמרי: ^ד על-כן יאמר בספר מלחמת יהוה את-יהוה בסופה ואת-הנחלים ארנון: ^ה ואשר הנחלים אשר נטה לשבת ער ונשען לגבול מואב: ^ו ומשם בארה הוא הבאר אשר אמר יהוה למשה אסף את-העם ואתנה להם מים: ^ז אז ישיר ישראל את-השירה הזאת עלי באר ענו-לה: ^ח באר חפרוה שרים כרוה נדיבי העם במחקק במשענתם וממדבר מתנה: ^ט וממתנה נחליאל ומנחליאל במות: ^י ומבמות הנאיא אשר בשדה מואב ראש הפסגה ונשקפה על-פני הישימן: ^כ

~ נקודות משיחות קודש ~

ויהי כל הנשוד וראה אותו וחי (כא, ח)

"בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם . . . היו מתרפאים" (רש"י). ומשעבדין את לבם – היינו כל הלב, כולל הניצור הרע. ואתהפכא זו בנפש, הפיכת הניצור הרע לטוב, פעלה אתהפכא גם בעולם: הנחש עצמו, שהמית עם רב, הביא רפואה וחיים.

(לקוטי שיחות, כרך יג, עמ' 75)

אל-הארץ אשר נתתי לבני ישראל על אשר-
מריתם את-פי למי מריבה: ^א קח את-אהרן ואת-אלעזר בנו והעל אתם הר ההר: ^ב והפשט את-אהרן את-בגדיו והלבשתם את-אלעזר בנו ואהרן יאסף ומת שם: ^ג ויעש משה כאשר צוה יהוה ויעלו אל-הר ההר לעני כל-העדה: ^ד ויפשט משה את-אהרן את-בגדיו וילבש אתם את-אלעזר בנו וימת אהרן שם בראש ההר וירד משה ואלעזר מן-ההר: ^ה ויראו כל-העדה כי גוע אהרן ויבכו את-אהרן שלשים יום כל בית ישראל: ^ו **כא** וישמע הפנעני מלך-ערל ישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ^א ממנו שבי: ^ב וידר ישראל נדר ליהוה ויאמר אם-נתן תתן את-העם הזה בידי והחרמתי את-עריהם: ^ג וישמע יהוה בקול ישראל ויתן את-הפנעני ויחרם אתהם ואת-עריהם ויקרא שם-המקום חרמה: ^ד ויסעו מהר ההר דרך ים-סוף לסבב את-ארץ אדום ותקצר נפש-העם בדרך: ^ה וידבר העם באלהים ובמשה למה העליתנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקלקל: ^ו וישלח יהוה בעם את הנחשים השרפים וינשכו את-העם וימת עם-רב מישראל: ^ז ויבא העם אל-משה ויאמרו חטאנו כי-דברנו ביהוה וכך התפלל אל-יהוה ויסר מעלינו את-הנחש ויתפלל משה בעד העם: ^ח ויאמר יהוה אל-משה עשה להך שרף ושים אתו על-גם והיה כל-הנשוד וראה אתו וחי: ^ט ויעש משה נחש נחשת וישמהו על-הגם והיה אם-נשך הנחש את-איש והביט אל-נחש הנחשת וחי:

כב « וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לִירְדֵן יַרְחוֹ: סָסם

חצי קדיש

וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לִירְדֵן יַרְחוֹ: סָסם. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרֻעֻתָּהּ וַיְמַלִּיךְ מְלֻכּוּתָּהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב
מִשְׁיַחָהּ. אֲמֵן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחַיִּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶלְמָא וּבְזִמְנֵן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמָהּ דְקֻדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן

~ נקודות משיחות קודש ~

וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל אֶת יַעֲזֹר וַיִּלְכְּדוּ בְּנוֹתֶיהָ (כא, לב)
לְכַאוֹרָהּ, הָרִי שֶׁלְּחֹר אֹתָם לְרַגֵּל אֶת יַעֲזֹר, וּמִדּוּעַ לְכַדּוּהָ.
וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, שֶׁהֵם שְׂעָרֵי שְׁשִׁלִּיחוֹת זֶה נִתְּנָה לָהֶם בְּאֶפֶן
שְׁשִׁלִּיחָם לְהִבִּין שֶׁהַפְּנוּנָה אֵינָה רַק לְרַגֵּל, וְלָכֵן עָלִיָּהֶם לְמַלֵּא
אוֹתָהּ יַחַד עִם פְּנוּנָתָהּ הַפְּנוּמִית, בְּכַחֲנִינָתָהּ "תֵּן לָהֶם וַיִּחַסֵּם
עוֹד" (וַיֵּשׁ לּוֹמֵר, שֶׁלְאַחַר הַכְּשָׁלוֹן שֶׁל הַמְּרַגְלִים הָרִאשׁוֹנִים,
הַתְּקִינִם בָּהֶם מַעֲזִין "אֵין אָדָם עוֹמֵד עַל דְּבַרִּי תוֹרָה עַד
שֶׁנִּכְשֵׁל בָּהֶם").

(תורת מנחם, כרך לא, עמ' 127)

מִפְטִיר לֵךְ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי מֹשֶׁה אֶל־תִּירָא אֲתוֹ כִּי
בִּידֶךָ נִתַּתִּי אֲתוֹ וְאֶת־כָּל־עֲמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ
וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי
אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן: לֵךְ וַיִּכּוּ אֲתוֹ וְאֶת־בָּנָיו
וְאֶת־כָּל־עֲמּוֹ עַד־בִּלְתִּי הַשְׂאִירֵלּוּ שְׂרִיד
וַיִּירָשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ: כב « וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל
וַיַּחֲנוּ בְּעֶרְבוֹת מוֹאָב מֵעֵבֶר לִירְדֵן יַרְחוֹ: סָסם

פ"ו פסוקים, למידב"א סימן.

שְׁבִיעִי כא וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מַלְאָכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־
הָאֱמֹרִי לֵאמֹר: כ אֲעֹבְרָה בְּאַרְצְךָ לֹא נֹמֵד
בְּשָׂדֶה וּבְכֶרֶם לֹא נִשְׁתֶּה מִי בְּאֵר בְּדֶרֶךְ הַמִּלְלָךְ
נִלְךָ עַד אֲשֶׁר־נַעֲבֹר וְנִבְלָךְ: ד וְלֹא־נָתַן סִיחֹן
אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבּוֹלוֹ וַיֹּאמֶר סִיחֹן אֶת־כָּל־
עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל הַמְּדִבְרָה וַיָּבֵא יֶהֱצֵה
וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל: ו וַיִּכּוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־חֶרֶב
וַיִּירָשׁ אֶת־אַרְצוֹ מֵאֲרֹנֵן עַד־יִבֶּל עַד־בְּנֵי עַמּוֹן
כִּי עָז וְגִבּוֹל בְּנֵי עַמּוֹן: ח וַיִּקַּח יִשְׂרָאֵל אֶת
כָּל־הָעָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּכָל־עָרֵי
הָאֱמֹרִי בְּחֶשְׁבּוֹן וּבְכָל־בְּנוֹתֶיהָ: ט כִּי חֶשְׁבּוֹן עִיר
סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלָּחֵם בְּמֶלֶךְ
מוֹאָב הָרִאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־כָּל־אַרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד־
אֲרֹנֵן: י עַל־כֵּן וַיֹּאמְרוּ הַמִּשְׁלִיִּם בְּאוֹ חֶשְׁבּוֹן
תִּבְנֶה וְתִבְנוּן עִיר סִיחֹן: יא כִּי־אֵשׁ יֵצֵא
מִחֶשְׁבּוֹן לַהֲבִיבָה מִקְרִית סִיחֹן אֲכַלָּה עַר מוֹאָב
בְּעָלֵי בָמוֹת אֲרֹנֵן: יב אוֹיֵלֶךְ מוֹאָב אֲבֹדָתָהּ
עַם־כְּמוֹשׁ נָתַן בָּנָיו פְּלִיטָם וּבְנֵיהֶם בְּשָׁבִית
לְמֶלֶךְ אֱמֹרִי סִיחֹן: יג וַיִּירָם אֲבִד חֶשְׁבּוֹן עַד־
דִּיבֵן וְנִשְׁיִם עַד־נֶפֶח אֲשֶׁר עַד־מִידְבָּא: יד וַיֵּשֶׁב
יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצֵן הָאֱמֹרִי: טו וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְרַגֵּל
אֶת־יַעֲזֹר וַיִּלְכְּדוּ בְּנוֹתֶיהָ כְּתִיב וַיִּירָשׁ קִרִּי וַיִּירָשׁ
אֶת־הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־שָׁם: טז וַיִּפְנוּ וַיַּעֲלוּ דֶרֶךְ
הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹז מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לְקִרְיַתָּם הוּא
וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי: יז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה אֶל־תִּירָא אֲתוֹ כִּי בִידֶךָ נִתַּתִּי אֲתוֹ
וְאֶת־כָּל־עֲמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כַּאֲשֶׁר
עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחֶשְׁבּוֹן:
יח וַיִּכּוּ אֲתוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְאֶת־כָּל־עֲמּוֹ עַד־בִּלְתִּי
הַשְׂאִירֵלּוּ שְׂרִיד וַיִּירָשׁוּ אֶת־אַרְצוֹ:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה

(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲיִנֵּיהֶם הָיָה לִמְחֹזְקִים בָּהֶּן, וְחִמְקִיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרַכֶּיהָ דְּרַכֵּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבָּע יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בַּנְּבִיאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבַנְּבִיאִי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקק, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) ויפתח הגלעדי, מקום מגוריו היה בארץ הגלעד. (וגם שם אביו היה לפילגש, לקד היה ברור לכל ויולד גלעד את־יפתח: ב אחיו זה ותלד אשת־גלעד של גלעד, כי בזמן ההוא עוד

לא התרו השבטים להתחתן זה בזה, ועל כן מי שלקח אשה משבט אחר היה נשואה לפילגש, כלומר, בלא כתובה, וכני האשה של גלעד חשבו שגם אין לכן הפילגש זכות בירשת אביהם, והיו שאמרו לו "לא תנחל בבית אבינו כי כן אשה אחרת אתה", כלומר, משבט אחר. אבל הם טעו בזה, ולכן אמר להם יפתח "הלא אתם שנאתם אותי ותתגרשוני מבית אבי", כלומר, עשיתם עמדי שלא בדין, כי כן הפילגש יורש. (ג) בארץ טוב, קד היה שם המקום. פרוש אחר, אדון הארץ תהיה היה שמו "טוב", כמו "אם יגאלך טוב" (רות ג).

עטרת מרים

א ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן־אשה זונה שיתדה אליו לפילגש, לקד היה ברור לכל ויולד גלעד את־יפתח: ב אחיו זה ותלד אשת־גלעד של גלעד, כי בזמן ההוא עוד לא התרו השבטים להתחתן זה בזה, ועל כן מי שלקח אשה משבט אחר היה נשואה לפילגש, כלומר, בלא כתובה, וכני האשה של גלעד חשבו שגם אין לכן הפילגש זכות בירשת אביהם, והיו שאמרו לו "לא תנחל בבית אבינו כי כן אשה אחרת אתה", כלומר, משבט אחר. אבל הם טעו בזה, ולכן אמר להם יפתח "הלא אתם שנאתם אותי ותתגרשוני מבית אבי", כלומר, עשיתם עמדי שלא בדין, כי כן הפילגש יורש. (ג) בארץ טוב, קד היה שם המקום. פרוש אחר, אדון הארץ תהיה היה שמו "טוב", כמו "אם יגאלך טוב" (רות ג).

הפטרה לפרשת חוקת לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

שופטים פרק יא

יֵא א ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן־אשה זונה ויולד גלעד את־יפתח: ב ותלד אשת־גלעד לו בנים ויגדלו בני־האשה ויגרשו את־יפתח

ויאמרו לו לא־תנחל בבית־אבינו כי בן־אשה אחרת אתה: ג ויברח יפתח מפני אחיו וישב בארץ טוב ויתלקמו אל־יפתח

אנשים ריקים ויצאו עמו: ד ויהי מימים וילחמו בני־עמון עם־ישראל: ה ויהי

ישראל שלח ולא אבה ולא רצה, וישב ישראל בקדש: יח וילך במדבר ים סוף ויָסֹב אֶת־אֶרֶץ אֲדוֹם וְאֶת־אֶרֶץ מוֹאָב וַיָּבֹא מִמִּזְרַח־שָׁמֶשׁ בְּמִזְרְחָהּ לְאֶרֶץ מוֹאָב וַיַּחֲנֶה בְּעֵבֶר אֲרֻנּוֹן אֲרֻנּוֹן הוּא הַתְּחִלָּה גְּבוּל מוֹאָב וְלֹא־בָאוּ בְּגְבוּל מוֹאָב כִּי חָנּוּ בַּהֶעֱבֵר מִנָּח כִּי אֲרֻנּוֹן גְּבוּל מוֹאָב: יט וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מְלָאכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֲשֹׁבוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲבְרָה־נָא בָּאֶרֶץ עַד־מְקוֹמִי אֶרֶץ כְּנָעַן, מָקוֹם אֲשֶׁר נָתַן לִי ה': כ וְלֹא־הָאֱמֹרִי סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עָבַר בְּגְבוּלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנֶה בִּיהֶצְה וַיִּלְחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל: כא וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל

אֶת־סִיחֹן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיָּכּוּם וַיִּרְשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי וַיֹּשֶׁב הָאֶרֶץ הַהִיא: כב וַיִּירָשׁוּ אֶת כָּל־גְּבוּל הָאֱמֹרִי מֵאֲרֻנּוֹן וְעַד־הַיַּבֵּק אֲשֶׁר כָּבַשׁ סִיחֹן בְּזִמּוֹ מִמּוֹאָב וּמִעַמּוֹן וּמִן הַמִּדְבָּר וְעַד־הַיַּרְדֵּן שְׁשֶׁם הָיוּ רֹק מִדְּבָרֹת: כג וְעַתָּה יְהוָה | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׂכַל הָאֶרֶץ שְׁלֹ הוֹרִישׁ אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל שִׁרְשׁוּ הֵם, וְאֵד וְאַתָּה תִּירָשְׁנוּ ? בַּתְּחִילָה: כד בִּרְדָּה לַעֲמֹר הָלֹא אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ שְׁלֹא הַצִּלִּים לְהַצִּיל הָאֶרֶץ מִיַּד מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אוֹתוֹ תִּירָשׁ וְאַתָּה כָּל־אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ: כה וְעַתָּה הַטּוֹב טוֹב אַתָּה מִכָּלֶּךָ בֶּן־צַפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב אֲשֶׁר מֶלֶךְ בָּעֵת הַהִיא וְהַחֲרִישׁ, וְכֵן אֲחִירָיו הָיוּ מְלָכִים רַבִּים וְקָבַר עָבְרוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים וּמְחֻזְקִים בָּאֶרֶץ הַרְּוֹב רַב וְכִי אֶחָד מֵהֶם עָשָׂה מִרְכָּה עִם־יִשְׂרָאֵל אִם־נִלְחָם נִלְחָם בָּם בְּעֵבֶר אֶרֶץ: כו בַּשָּׁבֹת יִשְׂרָאֵל בַּחֲשֹׁבוֹן וּבְבִנְיָוֶתִיָּה וּבְעֶרְעוֹר וּבְכָל־הָעָרִים אֲשֶׁר עַל־יַדֵּי אֲרֻנּוֹן קְרֹב שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדּוּעַ לֹא־הִצִּלְתֶּם מִיַּד יִשְׂרָאֵל אֶת הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה, בָּעֵת הַהִיא כְּמוֹשׁ חֲזָקָה הָיָה: כז וְאַנְכִּי לֹא־חָטָאתִי לָךְ כִּי לֹא עָשִׂיתִי לָךְ מֵאִמָּה רַע וְאַתָּה עָשִׂה אֵתִי רָעָה לְהִלָּחֵם בִּי וְאִם אֵין בִּינֵנוּ יִשְׁפֹּט יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: כח וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־דְּבָרֵי יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו וַרְצָה לְהִלָּחֵם בְּיִשְׂרָאֵל: ... א: כט וַתְּהִי עַל־יִפְתָּח רוּחַ גְּבוּרָה וַאֲמָן חֹלַב מֵאֵת יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת־

יִשְׂרָאֵל בְּקָדֶשׁ: יח וַיִּלְךְ בַּמִּדְבָּר וַיָּסֹב אֶת־אֶרֶץ אֲדוֹם וְאֶת־אֶרֶץ מוֹאָב וַיָּבֹא מִמִּזְרַח־שָׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב וַיַּחֲנֶה בְּעֵבֶר אֲרֻנּוֹן וְלֹא־בָאוּ בְּגְבוּל מוֹאָב כִּי אֲרֻנּוֹן גְּבוּל מוֹאָב: יט וַיִּשְׁלַח יִשְׂרָאֵל מְלָאכִים אֶל־סִיחֹן מֶלֶךְ־הָאֱמֹרִי מֶלֶךְ חֲשֹׁבוֹן וַיֹּאמֶר לוֹ יִשְׂרָאֵל נַעֲבְרָה־נָא בָּאֶרֶץ עַד־מְקוֹמִי אֶרֶץ כְּנָעַן, מָקוֹם אֲשֶׁר נָתַן לִי ה': כ וְלֹא־הָאֱמֹרִי סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עָבַר בְּגְבוּלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנֶה בִּיהֶצְה וַיִּלְחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל: כא וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל

שי למורא
(יח) וַיַּחֲנֶה, כמו "ויחננו". ויחננו נוספת
במנחת חלשון בכתב מקומות. (ט) עד
מקומי, עד ארץ כנען אשר נתן לי ה'.
(כג) הוריש, לשון גרושין. תירשנו,
לשון ירשה. יורישך כמוש אלהיך,
בשלוש לשונות. נירש, לשון ירשה.
(כה) הרוב, וכי עשה הוא מירכת.
(כו) בעת ההיא, כמשה כל חזקו
הנה. (כז) רוח ה', רוח גבורה מאת

בָּאֶרֶץ עַד־מְקוֹמִי: כ וְלֹא־הָאֱמֹרִי סִיחֹן אֶת־יִשְׂרָאֵל עָבַר בְּגְבוּלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחֹן אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיַּחֲנֶה בִּיהֶצְה וַיִּלְחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל: כא וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־סִיחֹן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ בְּיַד יִשְׂרָאֵל וַיָּכּוּם וַיִּירָשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־אֶרֶץ הָאֱמֹרִי וַיֹּשֶׁב הָאֶרֶץ הַהִיא: כב וַיִּירָשׁוּ אֶת כָּל־גְּבוּל הָאֱמֹרִי מֵאֲרֻנּוֹן וְעַד־הַיַּבֵּק הַיַּבֵּק וּמִן־הַמִּדְבָּר וְעַד־הַיַּרְדֵּן: כג וְעַתָּה יְהוָה | אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הוֹרִישׁ אֶת־הָאֱמֹרִי מִפְּנֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּירָשְׁנוּ: כד הָלֹא אֵת אֲשֶׁר יוֹרִישְׁךָ כְּמוֹשׁ אֱלֹהֶיךָ אוֹתוֹ תִּירָשׁ וְאַתָּה כָּל־אֲשֶׁר הוֹרִישׁ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִפְּנֵינוּ אוֹתוֹ נִירָשׁ: כה וְעַתָּה הַטּוֹב טוֹב אַתָּה מִכָּלֶּךָ בֶּן־צַפּוֹר מֶלֶךְ מוֹאָב אֲשֶׁר מֶלֶךְ בָּעֵת הַהִיא וְהַחֲרִישׁ, וְכֵן אֲחִירָיו הָיוּ מְלָכִים רַבִּים וְקָבַר עָבְרוּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיִּשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים וּמְחֻזְקִים בָּאֶרֶץ הַרְּוֹב רַב וְכִי אֶחָד מֵהֶם עָשָׂה מִרְכָּה עִם־יִשְׂרָאֵל אִם־נִלְחָם נִלְחָם בָּם בְּעֵבֶר אֶרֶץ: כו בַּשָּׁבֹת יִשְׂרָאֵל בַּחֲשֹׁבוֹן וּבְבִנְיָוֶתִיָּה וּבְעֶרְעוֹר וּבְכָל־הָעָרִים אֲשֶׁר עַל־יַדֵּי אֲרֻנּוֹן קְרֹב שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וּמִדּוּעַ לֹא־הִצִּלְתֶּם מִיַּד יִשְׂרָאֵל אֶת הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה, בָּעֵת הַהִיא כְּמוֹשׁ חֲזָקָה הָיָה: כז וְאַנְכִּי לֹא־חָטָאתִי לָךְ כִּי לֹא עָשִׂיתִי לָךְ מֵאִמָּה רַע וְאַתָּה עָשִׂה אֵתִי רָעָה לְהִלָּחֵם בִּי וְאִם אֵין בִּינֵנוּ יִשְׁפֹּט יְהוָה הַשֹּׁפֵט הַיּוֹם בֵּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבֵין בְּנֵי עַמּוֹן: כח וְלֹא שָׁמַע מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־דְּבָרֵי יִפְתָּח אֲשֶׁר שָׁלַח אֵלָיו: כט וַתְּהִי עַל־יִפְתָּח רוּחַ גְּבוּרָה וַאֲמָן חֹלַב מֵאֵת יְהוָה וַיַּעֲבֹר אֶת־

ה'. עבר בני עמון, עבר אל ארצו בני עמון. לא) והיה לה', אם אינו ראוי לעולה, יהיה קדש לה'. שיהיה תמיד בקדשה. והעליתיהו עולה, ואם יהיה ראוי לעולה, יעלהו לקרבן עולה. (ג) ועד באד מנחת, ועד המקום שתבוא בו אל מנחת, אבל פרמים, קד היה שמו של מישור הפרמים "אבל הפרמים" (ראה פירוש רש"י בראשית יד, ו).

גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון: לַוִּידֵר יִפְתָּח נָדָר לַיהוָה וַיֹּאמֶר אִם־נָתַן תִּתֵּן אֶת־בְּנִי עִמּוֹן בְּיָדִי: לֹא וְהָיָה הַיּוֹצֵא אֲשֶׁר יֵצֵא מִדֹּלְתִי בֵּיתִי לְקִרְאָתִי בְּשׁוּבִי בְּשָׁלוֹם מִבְּנֵי עִמּוֹן וְהָיָה לַיהוָה וְהַעֲלִיתִהוּ עֹלָה: לֹב וַיַּעֲבֹר יִפְתָּח אֶל־בְּנֵי עִמּוֹן לְהַלָּחֶם בָּם וַיִּתְּנֵם יְהוָה בְּיָדוֹ: לֹג וַיָּכֶם מַעְרֹעֵר וְעַד־בְּאֵד מִנֵּית עֲשָׂרִים עִיר וְעַד אֲבָל פְּרָמִים מִכָּה גְדוֹלָה מְאֹד וַיִּכְנְעוּ בְּנֵי עִמּוֹן מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

הגלעד ואת־מנשה ויעבר את־מצפה גלעד וממצפה גלעד עבר בני עמון להלחם בהם בארצם: ל וידר יפתח נדר ליהוה ויאמר אם־נתן תתן את־בני עמון בידי: לא והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשוכי בשלום מבני עמון והיה ליהוה אם הוא בלתי ראוי לקרבן, אבל אם הוא ראוי לקרבן והעליתיהו עולה: לב ויעבר יפתח אל־בני עמון להלחם בהם ויתנם יהוה בידו: לג ויכם מערער ועד־באד מנחת מנחת המקום שהוא היו עשרים עיר ועד אבל מישור פרמים מכה גדולה מאד ויכנעו בני עמון מפני בני ישראל:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו: רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה: שמיחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכפה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי, מגן דוד: על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

בַּיּוֹם הַהוּא יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: וַיִּגְדַּל מֹאָב מִפְּנֵי הָעָם מְאֹד כִּי רַב־הוּא וַיִּקֶּץ מֹאָב מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיֹּאמֶר מֹאָב אֶל־זַקְנֵי מִדְיָן עִתָּהּ יִלְחָכוּ הַקָּהָל אֶת־כָּל־סְבִיבֵתֵינוּ בַּלְחָדַי הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בִּעֵת הַהוּא: (לוי) ה' וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אֶל־בָּלָעַם בֶּן־בְּעוֹר פֹּתוֹרָה אֲשֶׁר עַל־הַנֶּגֶד אֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹ לְקַרְאֵלּוֹ לֵאמֹר הִנֵּה עִם יֵצֵא מִמִּצְרַיִם הִנֵּה כֶסֶף אֶת־עֵין הָאָרֶץ וְהוּא יֵשֵׁב בְּמִלִּי: וְעִתָּהּ לִכְהֹנָא אֲרָה־לִּי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי־עֲצוּם הוּא מִפְּנֵי אוֹלֵי אוֹכֵל נִכְה־בּוֹ וְאֶגְרֹשְׁנֻה מִן־הָאָרֶץ כִּי יִדְעֵתִי אֶת אֲשֶׁר־תִּבְרָךְ:

מִבְרָךְ וְאֲשֶׁר תֹּאדָר יוֹאֵר: וַיִּלְכּוּ זַקְנֵי מֹאָב וְזַקְנֵי מִדְיָן וְקַסָּמִים בְּיָדָם וַיָּבֹאוּ אֶל־בָּלָעַם וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו וַיִּבְרֵי בָלָק: (ישראל) ה' וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם לִינוּ פֹה הַלֵּילָה וְהִשְׁכַּנְתִּי אֶתְכֶם דָּכָר פֶּאֶשֶׁר יִדְבַר יְהוָה אֵלַי וַיֵּשְׁבוּ שְׂרֵי־מֹאָב עִם־בָּלָעַם: וַיָּבֹאוּ אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם וַיֹּאמֶר מִי הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה עִמָּךְ: וַיֹּאמֶר בָּלָעַם אֶל־הָאֱלֹהִים בָּלָק בֶּן־צִפּוֹר מֶלֶךְ מֹאָב שָׁלַח אֵלָי: ה' הִנֵּה הָעָם הֵיכָּה מִמִּצְרַיִם וַיִּכַּסּ אֶת־עֵין הָאָרֶץ עִתָּהּ לִכְהֹנָא לִּי אֲתָּה אוֹלֵי אוֹכֵל לְהַלְחֵם בּוֹ וְגִרְשָׁתִיו: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל־בָּלָעַם לֹא תִלָּךְ עִמָּהֶם לֹא תֹאדָר אֶת־הָעָם כִּי בְרוּךְ הוּא:

אגרות קודש

ב"ה, ה' תמוז, תשי"ג
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר סעדי שי"ד

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"ז סיון - אחר השתיקה הארוכה - ות"ל שכנראה ממכתבו רואה הוא פרי טוב בעמלו, ויה"ר מהשי"ת שגם בעיני בשר יראה איך שכי"ק מו"ח אדמו"ר ממשיך הצלחה למעלה מן הטבע ועפ"י המבואר בכ"מ בדא"ח בענין דזריעה ונטיעה, הנה אין פלא אם כמה ענינים יש לחכות עד שנראה הפרי בפועל ואדרבה וכמבואר בענין הנ"ל.

לפלא שאין מזכיר מאומה ע"ד השיחה דל"ג בעומר לפני התלמידים הצעירים כאן, שנשלח העתקה ממנה בלשון הקדש להרה"ח הר"ש מטוסאף ע"מ להשתמש בזה באופן המתאים במרוקו.

מוסג"פ הקונטרס והמשך רשימת המאסר שהו"ל בקשר עם חג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל, ובטח יפרסם תוכם באופן המתאים.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ובעני' הפר'

ביאורים לפרקי אבות

בארץ הקודש - פרק ה

משנה ה

עֲשֶׂה נְסִים וְנַעֲשׂוּ לְאַבְוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. לֹא הִפִּילָה אֱשֶׁה מִרִּית בְּשֶׁר הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִית בְּשֶׁר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זָכוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְלֹא אָרַע קָרִי לִכְהֵן גָּדוֹל בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים, וְלֹא כָּבוּ הַנְּשָׁמִים אֶשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא נִצְחָה הָרוּחַ אֶת עֲמוּד הָעֵשֶׂן, וְלֹא נִמְצָא פֶסוּל בַּעֲמֹר וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רוּחִים, וְלֹא הִזִּיק נָחַשׁ וְעֶקְרָב בִּירוּשָׁלַם, וְלֹא אָמַר אָדָם לְחִבְרוֹ צֹר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאֵלֵין בִּירוּשָׁלַם:

~ נקודות משיחות קודש ~

לעומת זה, בבית-המקדש עצמו הנס היה גדול עוד יותר: המקום עצמו אכן היה מרווח – "עומדים צפופים ומשתחוים רוחים".

(יתורת-מנחם – התוודעויות 'תשמ"ג, כרך ד, עמ' 1914)

בביאור דברי המשנה המציינת שני בעלי חיים אלה דוקא, אף שלבטח גם שאר החיות לא הזיקו – יש לומר (על-פי פנימיות הענינים):

בספר ערכי-הכנויים⁴ כתוב שהנחש ארסו חם [כנרמז בלשון הכתוב⁵ – "הנחשים השרפים"] ואילו העקרב ארסו קר⁶.

בעבודת האדם, הנחש והעקרב מייצגים שני אופנים של התנגדות לקדושה:

"נחש שרף" – היינו החמימות וההתלהבות בעניני העולם ותאוותיו. ואולם לכך יש תקנה – להפוך את ההתלהבות לקדושה, אהבת ה' כרשפי אש.

"עקרב ארסו קר" – ענינו קרירות בעבודת ה'. הנהגה זו גרועה אף יותר משל הנחש, כי הקרירות היא סימן להיפך החיים.

על-פי זה-יובן מה שנאמר בגמרא⁷ על אדם העומד בתפילת שמונה-עשרה, "נחש כרוך על עקבו לא יפסיק; עקרב כרוך על עקבו – יפסיק". כאשר יהודי עומד בתפילה ולפתע אווזת בו חמימות לעניני העולם, אין לו להפסיק את תפילתו, שכן סוף-סוף עם החיות והחמימות שבו, יכול הוא להפוך את ההתלהבות לעניני קדושה.

אבל כאשר עומד הוא בתפילה ולפתע אווזת בו קרירות, הנה גם אם זו נאוזת ב"עקבו" בלבד, כלומר שעדיין לא השפיעה על מוחו ולבו – עליו להפסיק את

הגמרא¹ מקשה – "פתח במקדש וסיים בירושלים". ומתרצת "איכא תרתי אחרנייתא במקדש". ואולם מכך שהמשנה בכלל-זאת כוללת את שני הנסים שאירעו בירושלים בתוך רשימת עשרת הנסים ש"נעשו לאבותינו בבית-המקדש", מוכרחים לומר שגם שני אלה ("לא הזיק נחש ועקרב", "ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום") החלו בבית-המקדש ומשם התפשטו לכל ירושלים:

הסיבה לכך שנחש ועקרב לא הזיקו היתה – שתהיה מנוחת הנפש לאדם המקריב קרבן. מסיבה זו צריך היה הנס להתרחש בכל רחבי ירושלים, שכן שם שהה האדם בזמן הקרבת הקרבן ובעת אכילתו.

כעין זה גם בנס "שלא אמר אדם לחבירו צר לי המקום". מכיון שהקרבת הקרבן מחייבת לינה בירושלים, שהרי אי-אפשר ללון בעזרה², צריך היה להתרחש נס מיוחד – שכל מי שהקריבו את קורבנותיהם יוכלו ללון בלא דוחק בירושלים³.

ובכל זאת היה הבדל בפרטי שני הנסים האלה, בין בית-המקדש לירושלים:

בירושלים היה הנס ש"לא הזיק נחש ועקרב", אף כי יתכן שהיו שם "נחש ועקרב"; ואילו בבית-המקדש כלל לא היו "נחש ועקרב", שהלא קל-וחומר הוא ממה שנאמר במשנתנו "ולא נראה זכוב בבית המטבחים" – ומה אם מציאותו של זכוב פוגמת בקדושת בית-המקדש, מציאותם של נחש ועקרב על-אחת-כמה-זכמה!

גם בנס השני ש"לא אמר אדם צר לי המקום שאלין בירושלים" – יתכן לומר שבפועל היה המקום צר לכולם, אך הדבר לא היה מורגש, (וזאת מסיבת היותם עסוקים בענינים רוחניים) ולכן בפועל איש "לא אמר" זאת.

(1) יומא כא, א. (2) שהרי קל-וחומר היא מהדין ש"אין ישיבה בעזרה" (יומא כה, א.) (3) ויש לומר, שנס זה נפעל כתוצאה מהנס שאירע בבית-המקדש, "עומדים צפופים ומשתחוים רוחים". (4) מערכת נחש. (5) חוקת כא, ו. (6) ראה ברכות נח, ב "אלמלא חמה של כסיל וכו'". (7) ברכות ל, ב.

תפילתו. כי קרירות היא (כאמור) סימן להיפך החיים, ואם זהו מצבו אות היא שכל סדר עבודתו אינו כדבעי ועליו לשנותו ולהתחיל סדר עבודה אחר; עבודה מתוך חיות והתלהבות הבאה כתוצאה מלימוד פנימיות התורה – אילנא דחיי.

זהו אפוא הנס שהיה בירושלים, "שלימות היראה"⁸ – לא היה בה נתינת מקום לחמימות בעיני העולם וכל-שכן לא לקרירות.

(שיחות קודש תשל"ו – פרשת חוקת בלק, לקוטי שיחות כרך ב, עמ' 372)

(8) בראשית רבה נו, י.

אגרות קודש

ב"ה, ט' תמוז, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה קבלתי מכתבו המהיר מבר"ח תמוז, ולחביבותא דמילתא ממחר הנני לענות עליו שלא בסדר תור המכתבים, ועיקר מכתבי הוא לכתוב לו ישר כחו וישר חילו לאורייתא אשר לקח ע"ע לעשות כפי כחו בהרמת קרן... וידוע מאמר הקב"ה כשאני מבקש איני מבקש אלא לפי כחם אבל לאידך גיסא ידוע פסק רז"ל כל המוסיף מוסיפין לו, וכיון שנגש בחשק ובמרץ לעבודתו בקדש זו הרי מזמן לזמן יוסיפו לו מלמעלה ג"כ כחות להגדיל תורה ולהאדירה, ואשרי וטוב חלקו והאריכות בזה אך למותר.

ובמה שכתב במכתבו:

(א) איך להתנהג עם תלמיד שיש חשש שישפיע לרעה על חבריו, אם להרחיקו מכותלי הישיבה אף שע"ז יוגרם לו היזק, או לא. הנה פשיטא אשר היזק היחיד והיזק הרבים הזהירות בהיזק הרבים קודם, אבל במקרים שאפשר להשפיע על התלמיד שלא לקלקל (שרק לעתים רחוקות ביותר א"א זה), ובדרכי קירוב, הנה על פי רוב משנים הנהגת התלמיד בתחלה שלא לקלקל אחרים ואח"כ גם לתקן את עצמו.

(ב) אם עליו להשתדל בקירוב עוד אברכים ונערים בכדי שיכנסו בהישיבה או שימסור את עצמו רק על תלמידי הישיבה דעתה. הנה ההכרח דענין הראשון היינו להגדיל מספר התלמידים הרי פשוט הוא, אלא שבוה יש להעמיס העבודה בקירוב והמשכה זו על שאר אברכי אנ"ש וגם על אנ"ש עצמם הנמצאים תמיד בעיר, והשי"ת יצליחם והוא יעזור להם רק מזמן לזמן כפי הצורך.

(ג) שאלתו הפרטית שיש לו תפילין דרבינו תם, ואם יתחיל בהנחתם. הנה אם נזהר הוא בטבילת עזרא - בל"ג - ומתפלל נוסח אר"י והתפילין בדוקים הם, יעשה כנ"ל ובפרט עתה שהתחיל בתוספת עבודה בהפצת פנימיות התורה אשר זהו ג"כ אחד החילוקים בפנימיות הדברים בין תפילין רש"י ור"ת, שהתפילין דרש"י בלשון הקבלה הם מוחין דאימא ושייכים יותר להבנה והשגה והוא נגלה דתורה, ותפילין דר"ת בלשון הקבלה הם מוחין דאבא ושייכים יותר להענינים דתורה דהנחה בנפש - אפליג - ולא כ"כ בהבנה והשגה שהיא פנימיות התורה, וראה ג"כ תורה אור פ' שמות נב, סע"ב.

מוסג"פ קונטרס והרשימה שהו"ל לחג הגאולה י"ב וי"ג תמוז הבע"ל שבטח יזכה בתוכנם באופן המתאים את תלמידי הישיבה וכל השייכים לזה, והשי"ת יצליחו בכל הנ"ל.

בברכת הצלחה.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש
באר שבע (ק)	5:36	5:37	8:26	8:27	9:07	9:08	10:19	10:21	13:17	13:18	19:46	19:48	20:16	20:18	19:28	20:30
חיפה (ק)	5:31	5:32	8:22	8:22	9:04	9:05	10:17	10:18	13:16	13:17	19:53	19:54	20:20	20:22	19:21	20:34
ירושלים (ק)	5:33	5:34	8:23	8:24	9:04	9:05	10:17	10:18	13:15	13:16	19:51	19:53	20:16	20:18	19:13	20:30
תל אביב (ק)	5:34	5:35	8:24	8:25	9:06	9:07	10:19	10:20	13:17	13:18	19:48	19:50	20:18	20:20	19:28	20:33
אוסטריה, וינה (ק)	4:54	4:54	7:37	7:37	8:52	8:53	10:14	10:15	13:35	13:36	20:56	20:59	21:41	21:43	20:40	22:03
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:33	7:35	9:15	9:17	9:55	9:57	10:45	10:46	12:50	12:52	17:09	17:09	17:39	17:39	16:50	17:51
אוקראינה, אודסה (ק)	5:04	5:04	7:52	7:52	8:59	8:59	10:20	10:20	13:37	13:38	20:51	20:53	21:33	21:35	20:35	21:53
אוקראינה, דניפרופטרובסק (ק)	4:38	4:38	7:21	7:20	8:37	8:38	9:59	10:00	13:20	13:22	20:43	20:45	21:28	21:30	20:27	21:50
אוקראינה, ליוטומר (ק)	4:54	4:54	7:25	7:22	8:58	8:59	10:22	10:23	13:47	13:48	21:17	21:19	22:05	22:08	21:01	22:30
אוקראינה, קייב (ק)	4:46	4:46	7:13	7:08	8:50	8:51	10:14	10:15	13:39	13:41	21:11	21:13	21:59	22:02	20:55	22:24
אחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	5:34	5:34	8:19	8:20	9:56	9:57	10:06	10:08	12:57	12:58	19:12	19:14	19:39	19:41	18:54	19:52
אסליה, מילאנו (ק)	5:34	5:34	8:24	8:24	9:27	9:28	10:47	10:48	14:03	14:04	21:16	21:18	21:54	21:56	20:57	22:13
אקוודור, קיטו (ח)	6:11	6:12	8:40	8:41	9:11	9:12	10:13	10:15	12:45	12:46	18:18	18:19	18:42	18:43	18:01	18:52
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:58	8:00	9:46	9:48	10:24	10:26	11:15	11:17	13:24	13:25	17:51	17:52	18:19	18:20	17:32	18:32
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:09	9:11	10:43	10:44	11:25	11:27	12:13	12:15	14:16	14:17	18:22	18:23	18:56	18:56	18:05	19:09
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:39	5:40	8:31	8:32	9:21	9:22	10:38	10:39	13:44	13:45	20:34	20:36	21:09	21:11	20:18	21:25
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:24	5:25	8:16	8:17	9:08	9:09	10:25	10:27	13:34	13:35	20:28	20:30	21:04	21:06	20:12	21:21
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:25	5:25	8:17	8:17	9:09	9:09	10:26	10:27	13:34	13:36	20:29	20:31	21:05	21:07	20:13	21:21
ארה"ב, ניו יורק (ק)	5:55	5:55	8:47	8:47	9:42	9:43	11:00	11:01	14:11	14:12	21:10	21:12	21:48	21:50	20:54	22:05
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:20	6:21	9:09	9:10	9:49	9:50	11:01	11:02	13:57	13:58	20:24	20:26	20:53	20:54	20:07	21:06
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:41	8:31	8:32	9:15	9:16	10:28	10:30	13:28	13:30	20:04	20:06	20:35	20:37	19:48	20:50
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:30	9:16	9:17	9:53	9:54	11:04	11:05	13:56	13:57	20:14	20:15	20:41	20:43	19:57	20:54
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:18	5:18	8:10	8:11	9:03	9:04	10:21	10:22	13:30	13:31	20:26	20:28	21:02	21:05	20:10	21:20
ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ק)	5:23	5:24	8:15	8:16	9:09	9:10	10:27	10:28	13:37	13:39	20:36	20:37	21:12	21:14	20:19	21:30
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:49	5:50	8:41	8:42	9:33	9:34	10:50	10:51	13:58	13:59	20:52	20:54	21:27	21:29	20:35	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:15	5:15	8:07	8:07	9:01	9:02	10:19	10:20	13:29	13:30	20:27	20:29	21:04	21:06	20:11	21:21
בוליביה, לה-פס (ח)	6:58	7:00	9:11	9:13	9:44	9:45	10:41	10:43	13:03	13:04	18:07	18:09	18:32	18:34	17:50	18:43
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:26	5:26	-	-	9:32	9:33	10:57	10:58	14:24	14:25	21:59	22:02	22:50	22:52	21:43	23:15
בלגיה, בריסל (ק)	5:28	5:29	-	-	9:34	9:34	10:58	10:59	14:24	14:25	21:58	22:00	22:47	22:50	21:42	23:12
ברזיל, סאו פאולו (ח)	6:46	6:48	8:51	8:52	9:25	9:26	10:20	10:21	12:37	12:38	17:32	17:33	17:54	17:55	17:10	18:05
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:33	6:34	8:38	8:40	9:12	9:13	10:08	10:09	12:25	12:26	17:17	17:18	17:43	17:44	17:00	17:55
בריטניה, לונדון (ק)	4:43	4:43	-	-	8:50	8:50	10:15	10:16	13:42	13:44	21:21	21:23	22:10	22:13	21:06	22:36
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:40	4:39	-	-	8:52	8:53	10:19	10:20	13:52	13:53	21:39	21:42	22:36	22:39	21:26	23:06
גרמניה, ברלין (ק)	4:43	4:43	-	-	8:53	8:54	10:19	10:20	13:49	13:50	21:33	21:35	22:24	22:27	21:15	22:52
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:15	5:15	7:47	7:45	9:18	9:19	10:42	10:43	14:07	14:08	21:36	21:39	22:24	22:27	21:21	22:48
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:52	6:54	8:53	8:55	9:28	9:29	10:23	10:24	12:38	12:39	17:30	17:31	17:50	17:51	17:05	18:01
הודו, מומבאי (ח)	6:01	6:02	8:43	8:44	9:18	9:19	10:26	10:27	13:12	13:13	19:17	19:19	19:43	19:45	19:00	19:55
הודו, פונה (ח)	5:58	5:59	8:40	8:41	9:14	9:15	10:23	10:24	13:08	13:09	19:12	19:14	19:38	19:39	18:55	19:50
הונגריה, בודפשט (ק)	4:46	4:46	7:32	7:32	8:43	8:44	10:05	10:06	13:24	13:25	20:42	20:44	21:26	21:28	20:26	21:47
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:28	7:20	7:20	8:12	8:13	9:30	9:31	12:38	12:40	19:34	19:36	20:10	20:12	19:18	20:27

לוח זמנים לשבוע פרשת חוקת באה"ק (פרשת קרח בחו"ל) - בערים שונות בעולם
 זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר											
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:03	8:54	8:55	9:42	9:43	10:58	10:59	14:02	14:04	20:49	20:51	21:22	21:24	20:33	21:38
מולדובה, קישינב (ק)	5:09	5:09	7:56	7:56	9:05	9:06	10:26	10:27	13:45	13:46	21:01	21:03	21:44	21:46	20:45	22:05
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:58	8:40	8:41	9:15	9:16	10:23	10:24	13:09	13:11	19:15	19:17	19:41	19:43	18:58	19:53
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	8:08	8:10	9:31	9:32	10:17	10:18	11:02	11:04	13:00	13:01	16:52	16:52	17:28	17:28	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:07	5:08	7:55	7:56	8:34	8:35	9:45	9:46	12:39	12:40	19:00	19:02	19:29	19:31	18:44	19:42
סין, בייג'ינג (ח)	4:45	4:45	7:37	7:38	8:28	8:29	9:45	9:46	12:52	12:53	19:44	19:46	20:19	20:21	19:26	20:36
סינגפור, סינגפור (ח)	6:59	7:00	9:29	9:30	10:00	10:01	11:03	11:04	13:35	13:37	19:11	19:12	19:35	19:36	18:54	19:46
פיליפ, ורשא (ק)	4:14	4:14	-	-	8:23	8:24	9:49	9:50	13:18	13:20	20:59	21:01	21:52	21:54	20:43	22:19
פרו, לימה (ח)	6:26	6:27	8:44	8:45	9:15	9:17	10:14	10:16	12:39	12:40	17:51	17:52	18:16	18:17	17:34	18:27
צרפת, ליון (ק)	5:50	5:51	8:40	8:40	9:44	9:44	11:04	11:05	14:20	14:22	21:32	21:34	22:13	22:15	21:16	22:33
צרפת, פריז (ק)	5:47	5:47	8:28	8:27	9:47	9:47	11:10	11:10	14:31	14:33	21:58	22:00	22:41	22:44	21:40	23:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:45	5:46	8:17	8:19	8:49	8:50	9:53	9:54	12:28	12:29	18:09	18:10	18:33	18:34	17:52	18:44
קנדה, טורונטו (ק)	5:35	5:36	8:27	8:27	9:25	9:25	10:44	10:45	13:56	13:58	21:04	21:06	21:39	21:41	20:44	21:57
קנדה, מונטריאול (ק)	5:05	5:05	7:54	7:55	8:58	8:59	10:18	10:19	13:34	13:35	20:46	20:48	21:25	21:27	20:28	21:45
קפריסין, לרנקה (ק)	5:31	5:32	8:22	8:23	9:07	9:07	10:21	10:22	13:22	13:23	20:00	20:02	20:32	20:34	19:44	20:47
רוסיה, ליובאווטש (ח)	4:18	4:18	-	-	8:35	8:36	10:04	10:04	13:40	13:41	21:35	21:38	22:37	22:40	21:20	23:12
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:45	3:44	-	-	8:05	8:06	9:35	9:36	13:14	13:15	21:20	21:23	22:21	22:24	21:00	23:01
רוסיה, פטרוברג (ח)	3:36	3:35	-	-	8:15	8:15	9:51	9:52	13:46	13:47	22:22	22:26	0:18	0:27	22:05	-
רוסיה, רוסטוב-על-הדון (ח)	4:25	4:25	7:11	7:11	8:21	8:22	9:43	9:43	13:01	13:03	20:18	20:21	21:01	21:04	20:02	21:22
שווייץ, ציריך (ק)	5:29	5:29	8:15	8:15	9:25	9:26	10:47	10:48	14:06	14:07	21:29	21:31	22:07	22:09	21:08	22:28
טאילנד, בנגקוק (ח)	5:51	5:52	8:29	8:31	9:02	9:04	10:09	10:10	12:51	12:52	18:46	18:48	19:11	19:13	18:30	19:23

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבייב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il Otzar770.com Chasidut.tv Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמדות נדרים פלוס

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7